

New Testament

Konkomba, Likpakpalln Language

Konkomba, Likpakpalln - Bible - New Testament

Matiu	3	
Mak	68	
Luk	109	
Jønn	178	
Lituln	229	
Rom Yaab	296	
1 Korint Yaab	324	
2 Korint Yaab	352	
Galasia Yaab	370	
Efesus Yaab	380	
Filipi Yaab	390	
Kolose Yaab	397	
1 Tesalonika Yaab	404	
2 Tesalonika Yaab	410	
1 Timoti	414	
2 Timoti	422	
Taitus	428	
Filemonn	432	
Hiibru Yaab	434	
Jems	455	
1 Piita	462	
2 Piita	470	
1 Jønn	475	
2 Jønn	483	
3 Jønn	484	
Juud	485	
Tibøkpiirkaan	488	

Konkomba, Likpakpalln - Bible - New Testament

Matiu

Matiu 1

- 1 Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kigbanj kee ponn ni. U nan ye Ubɔr David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.
- 2 Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob, Jakob mu ma Juda ni unaabitiib.
- 3 Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar. Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,
- 4 Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn, Nasonn mu ma Salmonn,
- 5 Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la. Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la. Obed mu ma Jese,
- 6 Jese mu ma Ubɔr David. David mu ma Solomonn. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.
- 7 Solomonn mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija, Abija mu ma Asa,
- 8 Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram, Joram mu ma Usia,
- 9 Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas, Ahas mu ma Hesehia,
- 10 Hesehia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn, Amonn mu ma Josia,
- 11 Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilonj na.
- 12 Baah chuu bi ki di buen Babilonj ni na, nee aapuwɔb le Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,
- 13 Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim, Eliakim mu ma Asor,
- 14 Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim, Akim mu ma Eliud,
- 15 Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann, Matann mu ma Jakob,
- 16 Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na. Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Uwumbɔr Aanileekoo Kristo na.
- 17 Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubɔr David yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilonj aatinj ni na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim

chuu bi ki di buen Babilon ni na ki yoor ki ti saa Uwumbor Aanileekoo Kristo yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la.

¹⁸ Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbor Aafuur Nyaan pu.

¹⁹ Uchal Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u inimoon. U nga nlandak ke u loon ki yii u.

²⁰ Waah dakl tibor ngbaan kina na, le u kan Uwumbor aatuun ubaa tidan ponn ni. Le Uwumbor aatuun ngbaan bui u, "Josef, Ubor David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbor Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan.

²¹ U ga maa ubijabo, le aa ga yin u ke Yesu; ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni."

²² Nimina momok nan nga ke ni gbiin Uwumbor aah nan cha waabonabr len pu na ke,

²³ "Usapoon u kaa nyi uja na ga nan dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel." (Immanuel aatataa le ye ke "Uwumbor bi ti chee".)

²⁴ Le Josef finn ki fii le ki nan nga Uwumbor aatuun aah tuk u ke u nga pu na, ki yoor upuu Mari.

²⁵ Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabijabo. Le Josef yin u ke Yesu.

Matiu 2

¹ Bi nan ma Yesu, Betlehem aatin ponn ni la, ki bi Judea aatin ni na, n-yoonn mu Herod ye ubor na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wob ki dan Jerusalem,

² ki nan baa ke, "Baah ma ubo u ye Juu yaab aabor na, u bi la chee? Ti kan waanmabil liwipuul wob, le ti dan ke ti nan doon u."

³ Ubor Herod, ni Jerusalem aatin aanib momok aah nun tibor ngbaan na, le ti muk bi.

⁴ Le u yin Uwumbor aatotoorninkpiib ni Uwumbor aakaal aamomokb momok, le ki nan baa bi, "Bi ga maa Uwumbor Aanileekoo Kristo la chee?"

⁵ Le bi tuk u, "Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na; ba pu? Uwumbor aabonabr aah nan nmee pu na so:

⁶ 'Sin Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na, saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni; ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni, ki ga li ye Uwumbor aanib Israel yaab aayidaan.' "

- ⁷ Le Herod yin bilankpalb ngbaan libɔɔl ni, le ki baa bi, "Lijmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?" Le bi tuk u.
- ⁸ Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, "Li cha man ki ti bee ubo ngbaan aabɔr mbamɔm. Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan m mu buen ti doon u."
- ⁹ Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan lijmabil li bi nan kan liwipuul wɔb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham.
- ¹⁰ Baah kan lijmabil ngbaan na, le bi kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni.
- ¹¹ Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi nan gbaan kitiŋ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakɔr ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.
- ¹² Le Uwumbɔr nan tuk bi tidan ponn ni ke bi taa ki gir buen ubɔr Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.
- ¹³ Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbɔr aatuun tidan ponn ni. Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, "Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatiŋ ni, ki ti li bi nima ki kii bundaln m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubɔr Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u."
- ¹⁴ N-yaayoonn le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt,
- ¹⁵ ki ti bi nima le Herod ti kpo. Nimina nan ŋa kina ke ni gbiin Uwumbɔr aah nan cha waabɔnabr len pu na, ke Uwumbɔr bui ke, "M yin Njapɔɔn ke u nyan ni Ijpt aatiŋ ni."
- ¹⁶ Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ŋmann u la. Le u gee lijuul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi mɔmɔk ye ŋibin ŋilee aabim, ni bi mu kaa fuu kina na, ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb ngbaan ke bi kan lijmabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.
- ¹⁷ Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke,
- ¹⁸ "Bi ŋun kifuuk Rama aatiŋ ni, ki ye ikpowiil aafuuk la. Rachel le wii waabim pu, bi mɔmɔk kpo a, le ubaa aan ŋmaa sɔŋ usui."
- ¹⁹ Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijpt aatiŋ ni na, kan Uwumbɔr aatuun tidan ni.
- ²⁰ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, "Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatiŋ ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a."
- ²¹ Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatiŋ ni.

²² Le u n̄un ke Ub̄or Herod aabo Akelaus jin ute aanaan Judea aatiŋ ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumb̄or tuk u tidan ni waah ga li cha nin chee na.

²³ Le u buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatiŋ ni na. Waah ŋa kina na, le ni gbiin Uwumb̄or aab̄onabr aah nan len pu na, ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatiŋ aanii la.

Matiu 3

¹ N-yoonn ngbaan le J̄onn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatiŋ ni,

² le ki mooni, "Kpeln nimi aabimbin man. Uwumb̄or aanaan peen ni a."

³ Uwumb̄or aab̄onabr Aisaya nan len J̄onn aab̄or ke, "Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke: 'Toor Uwumb̄or aasan man, ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.' "

⁴ J̄onn pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligbapapaln buu uchan ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la.

⁵ Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim m̄om̄ok ni, ni J̄oddann aam̄ool aatingbaan ni, ki dan u chee,

⁶ le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumb̄or. Le J̄onn muin bi nnyun ni, J̄oddann aam̄ool ni.

⁷ Le J̄onn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab pam dan u chee ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, "Nimi ijagen aabim, ŋma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni?"

⁸ Ni li tun lituln li ga m̄ok ke ni sil kpeln nimi aabimbin na,

⁹ ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumb̄or ga ŋmaa di ŋitakpal ŋimina kpaln Abraham aayaabitiib,

¹⁰ hali dandana wee Uwumb̄or toor kich̄ok ke u ti gaa isui. Isui im̄ok kaa lu ŋisubil ŋi ŋan na, u ga gaa i, ki di ŋa mmii ni.

¹¹ Mma muini nimi nnyun ni la, ki m̄ok ke ni kpeln nimi aabimbin. Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa ŋeer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumb̄or Aafuur Nyaan, ni mmii ni.

¹² U joo waayikpimbik uŋaal ni, u ti char waajikaar, ki ga di njikaabim ŋa lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni."

¹³ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan J̄onn chee, J̄oddann aam̄ool ni, ki ban ke J̄onn muin u nnyun ni.

¹⁴ Le Jɔnn aa kii, le ki len ke, "Ni njan si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si."

¹⁵ Le Yesu bui u ke, "Kii kina dandana. Ni njan ke ti nja Uwumbɔr aah ban pu na mɔmɔk." Le Jɔnn kii ki muin u nnyun ni.

¹⁶ Waah muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le kitaapaak chuu piir. Le u kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki naahn linanjel, ki nan tɔŋ u pu.

¹⁷ Le nneel nyan ni paacham ki len ke, "Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin u."

Matiu 4

¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbɔŋ ti tɔŋ u.

² Yesu nan lul bumɔb nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u.

³ Le kinimbɔŋ u tɔŋni binib na dan u chee, le ki nan bui u, "Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui nɔtakpal njimina aan nɔi kpaln tijikaar."

⁴ Le Yesu bui ki ke, "Ni njmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, 'Tijikaar baanja aan njmaa tii unii limɔfal. Limɔboln limɔk nyan ni Uwumbɔr aamɔb ni na le ga tii unii limɔfal.' "

⁵ Le kinimbɔŋ di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u tɔŋ Uwumbɔr aadichal paab,

⁶ le ki bui u, "Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, lir ni kitiŋ. Ni njmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, 'U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si, le bi ga li joo si biŋaal ni, aataal taa gbeer litakpal.' "

⁷ Le Yesu bui ki ke, "Ni ki njmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, 'Taa tɔŋ Aadindaan Uwumbɔr.' "

⁸ Le kinimbɔŋ ki yoor u buen lijool li fɔk sakpen na paab, le ki ti mɔk u dulnyaa aanaan mɔmɔk, ni mu aanyaan,

⁹ le ki bui u, "Aa yaa gbaan kitiŋ ki pak mi kan, m ga di nimina mɔmɔk di tii si."

¹⁰ Le Yesu bui ki ke, "Kinimbɔŋ, li cha. Ni njmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke, 'Li pak Aadindaan Uwumbɔr ki dii uma baanja.' "

¹¹ Le kinimbɔŋ siir cha u. Le Uwumbɔr aatuuntiib dan nan ter u.

¹² Yesu nan njun ke bi chuu Jɔnn ki di nja kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee.

13 U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitiŋ ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatiŋ la.

14 Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na ke,

15 "Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatiŋ ki bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul, nnyusakpem wɔb, aan bi yin ki ke Galilee aatiŋ, ŋinibol mɔmɔk aabɔŋ aah ŋmal tɔb ponn ni nin chee na,

16 nima aanib bi bi mbɔmbɔɔn ni na kan nwiihn sakpiin. Binib bi bi mbɔmbɔɔn ni, ki san nkun ijawaan na, nwiihn woln bi pu."

17 N-yoonn ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, "Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbɔr aanaan peen ni a."

18 Yesu nan chuun kpak Galilee aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simonn ki dulni u ke Piita, le ki yin unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipɔk nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la.

19 Le Yesu bui bi, "Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr."

20 Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr le ki dii u.

21 Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapotiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi buŋɔb ni, ki bi leŋni baapɔr. Le Yesu yin bi.

22 Libuul ngbaan ni le bi siir cha buŋɔb ngbaan ni bite le ki dii u.

23 Le Yesu bɔ dii Galilee aatim mɔmɔk ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.

24 Le waayimbil moon Siria aatim mɔmɔk ni. Le bi joo ni bibum mɔmɔk u chee, binib bi iween aabɔŋ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ŋibimbik joo bi na, ni binib bi aawon faan na. Le u cha bi mɔmɔk pɔɔk.

25 Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jɔɔdann aamɔɔdapuul, ki dii u.

Matiu 5

1 Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon lijool paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee.

2 Le u waar umɔb ki bui bi ke:

3 "Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbɔr wɔb na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbɔr aanaan.

- 4 "Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu; u ga sɔŋ bisui.
- 5 "Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Bima le ga li yeh dulnyaa wee.
- 6 "Binib bi aanimbil man ke bi li ye bininyaam na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Binimbil ga gbiin.
- 7 "Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. U mu ga san bi kinimbaak.
- 8 "Binib bi dii Uwumbɔr ni bisui mɔmɔk na, waanyoor bi bi pu. Bima le ga kan uma Uwumbɔr.
- 9 "Binib bi par kijaak na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. U ga len ke bi ye waabim.
- 10 "Binib bi ji falaa Uwumbɔr aasan aadiim pu na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh uma Uwumbɔr aanaan.
- 11 "Binib yaa sii nimi ki ŋa nimi falaa ki mɔn inyamɔn mɔmɔk aabɔŋ ki paan nimi, ki bii nimi, min Yesu pu kan, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu.
- 12 Ni li kpa mpopiin sakpen, ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le bi nan ŋa Uwumbɔr aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na falaa."
- 13 "Nimi maadidiliib le ye dulnyaa wee ni aayaan. N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ŋmaa ŋa mu aan mu mɔk. Mu aa ki bi tibɔr tibaa ni. Bi ga di mu kpir la. Le binib ga taa mu pu ki jer.
- 14 "Nimi le ye dulnyaa wee ni aawiihn, ni woln binib aanimbil. Kitisakpenj ki bi ligongoln paab na aan ŋmaa bɔr.
- 15 Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil chinj u pu. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u woln kidiik mɔmɔk ponn ni nwiihn.
- 16 Ni li bi kina man. Cha binib mɔmɔk kan nimi aawiihn aah wiin pu na, aan bi kan nimi aatunyaan aan ki pak Nite Uwumbɔr u bi paacham na."
- 17 "Ni taa dak ke m dan m nan kuln Uwumbɔr aakaal ni Waabɔnabr aabɔr. Maa dan ke m nan kuln ti. M dan ke m nan ŋa taah len pu na mɔmɔk chub la.
- 18 M tuk nimi mbamɔn la, nkaal ngbaan mubaa aan jer, see ni mɔmɔk ŋa. Buyoonn paacham ni dulnyaa ga li bi na, nkaal ngbaan mɔmɔk ga li beenin bi.
- 19 Nima pu na, unii umɔk yii nkaal ngbaan ponn ni siib na, ki mɔk binib kina na, u ga li ye uwaatiir Uwumbɔr aanaan ni. Unii umɔk kii nkaal ngbaan, ki mɔk binib kina na, u ga li ye unikpaan Uwumbɔr aanaan ni.
- 20 M tuk nimi la, nimi aabimbin yaa kaa ŋan ki jer Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab aabimbin kan, naan koo ni Uwumbɔr aanaan ni."

- 21 "Ni n̄un ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Taa ku unii, ke unii ubaa yaa ku uken kan, bi ga ji u tibor.'
- 22 Min le tuk nimi ke unii umok gee lijuul una aabo pu na, bi ga ji u tibor. Unii umok tuk una aabo, 'Saa bi tibor tibiaa ni,' bibojirb aaninkpiib ga ji u tibor. Unii umok tuk una aabo ke, 'Si ujoɾ' na, u n̄eer u koo mmii mu kaan junn na ni.
- 23 Aa yaa bi Uwumbor aadichal ni ki ban aa tii Uwumbor ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan,
- 24 di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbor ipiin ngbaan.
- 25 "Aa ni unii yaa kpa tibor, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si n̄a ubojir aanjaal ni, ubojir mu taa di si n̄a kiyondiik aaninkpel aanjaal ni, ke u di si n̄a kiyondiik ni.
- 26 M tuk si mbamon la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil momok doo na."
- 27 "Ni n̄un ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Taa goɾ kidagook.'
- 28 Min le tuk nimi ke unii umok lik upii ka waalaasab koo u ni kan, u kpaan goɾ kidagook usui ni.
- 29 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbigiil pu na kan, tiwan ngbaan yaa toɾ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yoli kan, ni soor ni tiwon momok koo mmii mu kaan junn na ni.
- 30 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanjangii pu na kan, tiwan ngbaan yaa toɾ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yoli kan, ni soor ni tiwon momok koo mmii mu kaan junn na ni."
- 31 "N-yaayoonn na aanib nan ki len ke 'Unii yaa jenn upuu kan, u n̄mee kigban, ki di tii u ki mok ke u jenn u.'
- 32 Min le tuk nimi ke upii yaa kaa goɾ kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u n̄a u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na, mu ye udagoor la."
- 33 "Ni n̄un ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Taa puu Uwumbor nnyamon pu, ke aa yaa puu Uwumbor kan, n̄a saah len pu na.'
- 34 Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbor. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbor aaborjal la.
- 35 Ni taa puu kitiɾ mu; ba pu? kitiɾ ye Uwumbor aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu; ba pu? Jerusalem ye Uwumbor u ye Uborkpaan na aatiɾ la.
- 36 Taa puu aayil; ba pu? saan n̄maa kpeln kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikpiipiin, kaan n̄maa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibon̄.
- 37 Ni po len ke 'Een', bee 'Aayii'. Ni yaa ki puu nibaa kan, naa n̄an."

38 "Ni n̄un ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Unii yaa chuu lokr aanimbil kan, bi chuu lokr u mu yaan. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.'

39 Min le tuk nimi: unii yaa n̄a si bakaa kan, taa giin u waah n̄a si pu na. Unii yaa faa si aan̄angii aataapak kan, aa cha u faa aan̄angan aataapak mu.

40 Unii yaa ban u di si buen bib̄ojirb chee ke u ti gaa saab̄okul kan, tiin u saakekeln mu.

41 Unii yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee.

42 Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii."

43 "Ni n̄un ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, 'Li gee aana aabo ki nan saadin.'

44 Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, ((ki bui binib bi seei nimi na ke, 'Uwumb̄or n̄a tinyoor n̄a ni pu;' n̄a binib bi nan nimi na tin̄ann,)) ki mee Uwumb̄or ki tii binib bi n̄ani nimi falaa ki muk nimi na.

45 Ni yaa n̄ani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumb̄or u bi paacham na aabim; uma le cha waawiin puul ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi n̄an na, ni binib bi kaa n̄an na.

46 Ni yaa gee binib bi gee nimi na baan̄a kan, ni kpa tinyoor Uwumb̄or chee ee? Bilampoogaab mu gee binib bi gee bi na la.

47 Ni yaa dooni ninaabitiib baan̄a kan, ni n̄an ki jer biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumb̄or aasan na mu n̄ani kina la.

48 Nima pu na, ni li bi mbam̄om, ke Nite Uwumb̄or u bi paacham na, aah bi pu na."

Matu 6

1 "Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aanimbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa n̄ani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumb̄or u bi paacham na chee.

2 "Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilon̄ gbaa ke bin̄man̄mannim aah n̄ani pu mmeen aadir ni, ni kitiñ ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbam̄on la, bi kan baapal le na.

3 Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aan̄angan li nyi aan̄angii aah n̄a pu na.

4 Tii u lib̄ool ni. Le Aate Uwumb̄or u kan saah n̄a pu lib̄ool ni na, ga pa si binib aanimbil ni."

- 5 "Ni yaa mee Uwumbor kan, ni taa mee u ke binmanmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitiŋ ponn ni ki mee Uwumbor, aan binib kan bi. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal le na.
- 6 Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbor kan, koo saadiik ni, ki di jaalen piin, ki mee Aate Uwumbor u saa waa u na. Le Aate Uwumbor u kan saah ŋani pu libool ni na, ga tii si tinyoor.
- 7 "Ni yaa mee Uwumbor kan, ni taa len yol yol aabor ke binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbor ŋun.
- 8 Ni taa ŋani ke baah ŋani pu na; Nite Uwumbor nyi naah ban tiwan ni na, naa kee mee u.
- 9 Ni yaa mee Uwumbor kan, bui ke, 'Tite Uwumbor u bi paacham na, cha binib li san saayimbil.
- 10 Saanaan dan. Bi li ŋani saageehn dulnyaa wee ni ke baah ŋani paacham pu na.
- 11 Tiin timi din aawiin aajikaar.
- 12 Cha timi aataani ki pinn timi, ke ti mu aah di cha pinn binib bi koo timi aataani ni pu na.
- 13 Taa cha ti kan ntɔŋ. Nyan timi kinimborŋ aanaal ni. ((Si le yeh nnaan, ni mpɔɔn, ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.))
- 14 "Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbor u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi.
- 15 Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbor mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir."
- 16 "Ni yaa lul bumɔb kan, ni taa bii ninimbil wɔb ke binmanmannim aah ŋani pu na; bi bii binimbil wɔb ke binib bee ke bi lul bumɔb. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal la.
- 17 Sin ma kan, aa yaa lul bumɔb kan, finn aanimbil wɔb, ki di nkpan ŋmir aayil,
- 18 aan binib taa bee ke aa lul bumɔb. Aate Uwumbor u saa waa u na le ga bee. Le Aate Uwumbor u kan saah ŋa pu libool ni na ga tii si tinyoor."
- 19 "Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni ŋpulaaleen ga bii ni. Binaayukb mu ga loon koo ni ki nan sun ni.
- 20 Ni di liwankpal bil Uwumbor do. Idundur ni ŋpulaaleen aan bii li nima. Binaayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li.
- 21 Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la."

- 22 "Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbin mómok ga li gbii nwiihn la.
- 23 Aanimbil yaa job kan, saabimbin mómok ga li gbii mbómbóon la. Aanimbil li tii si nwiihn na yaa bóon kan, aa bi mbómbóon sakpiin ni la."
- 24 "Unii ubaa aan nmaa li ye dindatiib bilee aanaagbiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan nmaa dii Uwumbor ni liwankpal mu.
- 25 "Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak: 'Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?' Limofal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa?
- 26 Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa njikaabim fuu njipil ni. Nite Uwumbor u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii?
- 27 Ni ponn ni ubaa ga nmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbor aah siin pu na aa?
- 28 "Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Dakl lik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn.
- 29 M tuk nimi la, Ubor Solomonn u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan njan ke mmopuun aah njan pu na.
- 30 Timoor bi din ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbor na ti mmopuun mu njan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbor ki kii mbamom la. U ga tii nimi.
- 31 "Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: 'Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?'
- 32 Tiwan ngbaan mómok pu le binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aanimbil man. Nite Uwumbor u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan mómok.
- 33 Ni li ban Uwumbor aanaan, ni waasanyan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan mómok kpee nimi.
- 34 Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabor muk nimi. Fen le ni ga fe dak fen aabor. Ni yaa dakl din aabor din kan, ni neer kina la."

Matiu 7

- 1 "Ni taa galn binib, aan Uwumbor mu taa galn nimi.
- 2 Naah galni binib pu na, Uwumbor mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbor mu ga giin kina le ki tii nimi.

- 3 Ba ɲa aa lik ki waa lidɔchɔl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatɔlk u bi aayaan ni na?
- 4 Aa tee ɲa kinye ki bui aana aabo, 'Cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na,' ka jaatɔlk bi aayaan ni?
- 5 Sin unmanɲmann umina, chuu nyan jaatɔlk ngbaan aanimbil ni waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl.
- 6 "Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibɔ. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaaan di tii igbeer. I ga taa taa mu pu."
- 7 "Ni li mee Uwumbɔr man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbɔr chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalenɲ man, le u ga piir tii nimi.
- 8 Unii umɔk mee Uwumbɔr na, u ga tii u. Unii umɔk ban na, u ga kan. Unii umɔk kpaar jaalenɲ na, u ga piir tii u.
- 9 Tɔ, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu?
- 10 U yaa mee u ujan kan, u ga di ukuub tii u uu?
- 11 Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i ɲan na ki tii nimi aabim kan, ɲmaninkabaa Nite Uwumbɔr u bi paacham na le aan di tiwan ni ɲan na ki di tii binib bi mee u na aa?
- 12 "Nima pu na, naah ban ke binib li ɲani nimi pu na mɔmɔk, ni mu li ɲani bi kina. Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aabɔr le mɔk kina."
- 13 "Ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junn na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisamɔb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la.
- 14 Nsan mu cha limɔfal li kaa kpa ndoon na ni na aa waa. Nsan ngbaan aabisamɔb mu aa waa. Binib bi dii mu na, aa wiir."
- 15 "Ni li nyi binyamɔndam bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabr na. Bi ɲmanni ke bi ye ipiih, le ki tee ye ɲisapol ɲi ga bii nimi na.
- 16 Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga ɲmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga ɲmaa lu saasaa aa?
- 17 Isui imɔk ɲan na ga lu ɲisubil ɲi ɲan na la. Isui i kaa ɲan na ga lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na la.
- 18 Busub bu ɲan na aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na. Busub bu kaa ɲan na mu aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi ɲan na.
- 19 Busub bumɔk kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na kan, bi ga gaa bu, ki di ɲa mmii ni.
- 20 Nima pu na, baah ɲa pu na le ga cha ni bee biɲmanɲmannim bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na."

21 "Naa ye binib bimɔk yin mi ke 'Dindaan, Dindaan' na le ga koo Uwumbɔr aanaan ni. Binib bi ɲani Nte Uwumbɔr u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni.

22 Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, 'Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbɔr aabɔr saayimbil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbil pu, ki tun lijnɲiir aatun saayimbil pu.'

23 Le m ga tuk bi, 'Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.' "

24 "Nima pu na, unii umɔk ɲun maabɔr ngbaan ki ɲani kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa waadiik litakpal pu na.

25 Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

26 "Unii umɔk ɲun maabɔr ngbaan, kaa ɲani kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la.

27 Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la."

28 Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar kinipaak ngbaan.

29 U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.

Matiu 8

1 Le Yesu sunn ni lijool taab. Le kinipaak sakpenj dii u.

2 Le ukɔndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, "Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ɲmaa cha m pɔɔk."

3 Le Yesu taln uɲaal, ki meeh u, le ki bui u, "M gee. Aa pɔɔk a." Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

4 Le Yesu bui u, "Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a."

5 Yesu nan koo Kapenaum aatiɲ ni. Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan gaɲ u ki bui u,

6 "Ndindaan, maatutunn dɔ linampal. Uwon faan ki wu sakpen a."

7 Le Yesu bui u, "M ga dan ki nan cha waaween sɔɲ."

8 Le u bui u, "Ndindaan, maa ɲeer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke 'Pɔɔk' kan, maatutunn ngbaan ga pɔɔk.

- ⁹ Min mbaa kii maaninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, 'Li cha,' le u buen; ki bui ubaa mu, 'Dan,' le u dan; ki bui maanaagbiija, 'Da kina,' le u ɲa."
- ¹⁰ Yesu aah ɲun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, "M tuk nimi mbamɔn la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamɔm kina.
- ¹¹ M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ki nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbɔr aanaan ni.
- ¹² Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbɔr ga chuu nyan bi lipaal mbɔmbɔɔn aah bi nin chee na. Bi ga wii ki ɲmɔ ɲinyin nima chee."
- ¹³ Tɔ, le u bui butɔb aajab aaninkpel ngbaan, "Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, ni ɲa kina ki tii si." Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pɔk.
- ¹⁴ Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton.
- ¹⁵ Le Yesu meeh unjaal. Le uwon sɔɲ. Le u fii, ki chann u tichann.
- ¹⁶ Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibɔr baanja la, le tiyayaar nyan bi ni. Le u cha bibum mɔmɔk mu pɔk.
- ¹⁷ U ɲa kina ke ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na ke, "Uma ubaa le nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni."
- ¹⁸ Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la.
- ¹⁹ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, "Umɔmɔkr, m ga dii si, saah cha nin chee na mɔk."
- ²⁰ Le Yesu bui u, "Iɲɔk kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibɔn Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na."
- ²¹ Le waadidiir ubaa mu bui u, "Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si."
- ²² Le Yesu bui u, "Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub tɔb."
- ²³ Le Yesu koo buɲɔb ni. Le waadidiliib mu dii u.
- ²⁴ Baah chuun nnyun ni cha na le kibunɲ ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin buɲɔb pu. Yesu nan dɔ geen.
- ²⁵ Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn u ki bui u, "Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni."

- 26 Le u bui bi, "Ba ɲa ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii mbamɔm." Le u fii ki kae kibunɲ ni nnyun. Le kibunɲ ni nnyun mɔk ɲmin chii.
- 27 Ni nan gar bi pam. Le bi baa tɔb, "Ba aanibol le na? Hali kibunɲ ni nnyun kii waamɔb."
- 28 Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gadarene yaab aatiɲ ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni. Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan ɲmaa jer nima chee.
- 29 Baah kan Yesu na, le bi teen ke, "Sin, Uwumbɔr Aajapɔɔn, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan ɲa timi falaa n-yoonn aah kaa kee ɲeer buyoonn aa?"
- 30 Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji.
- 31 Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gaɲ Yesu, "Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni."
- 32 Le Yesu bui ti, "Li cha man." Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan mɔmɔk san sunn limɔɔgongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.
- 33 Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitiɲ ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pɔɔk pu na, ni tibɔr ngbaan mɔmɔk.
- 34 Kitiɲ ngbaan aanib aah ɲun kina na, le bi mɔmɔk dan ki nan tooh Yesu nsan ni. Baah kan u na, le bi gaɲ u ke u nyan baatiɲ ni.

Matiu 9

- 1 Le u gir koo bunɔɔb ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aatiɲ ni.
- 2 Le bijab bibaa lɔln ni uja u aawon faan na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na, "Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si."
- 3 Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa dakl bisui ni ke, "Uja wee sii Uwumbɔr la."
- 4 Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, "Ba ɲa ni dak ilandak i kaa ɲan na nisui ni?"
- 5 Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke 'Fii ki li chuun' le pɔɔ?
- 6 M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir." Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, "Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun."

- ⁷ Libuul ngbaan ni le u fii ki chaa kun.
- ⁸ Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyuŋ Uwumbor u tii unibon mpoon kina na.
- ⁹ Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, "Li dii mi." Le u fii ki dii u.
- ¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib nan kal udo ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi wiir na dan nan jin bi chee tijikaar.
- ¹¹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, "Ba ŋa nimi aamomokr ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?"
- ¹² Le Yesu ŋun baah len pu na, le ki bui ke, "Binib bi kpa laafee na aa ban dokta, see binib bi bun na le ban dokta. Uwumbor aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tob kinimbaak la.
- ¹³ Li cha ki ti bae tibor timina aatataa. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam ((ke bi nan kpeln baabimbin la.))
- ¹⁴ Le Jonn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, "Ti ni Farisii yaab lul bumob kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni bumob?"
- ¹⁵ Le u baa bi, "Bicham bi dan bi nan ji ubondinn aajim na ga ŋmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpoon. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumob."
- ¹⁶ Yesu nan ki len ke, "Ubaa aan di likekepɔln aageln len libokukpokl. U yaa ŋa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libokukpokl na. Liboln ngbaan ga jer njan yaan.
- ¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ŋa kiloopɔŋ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii."
- ¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, "Mbisal kpo a. Dan nan di aanaal paan u pu, le u ga fikr."
- ¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waadidiliib mu dii u.
- ²⁰ Le upii u fu tipiir ŋibin kipiik ni ŋilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuwob, le ki nan meeh waabokul aamojuul;
- ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabokul kan, u ga pook.
- ²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, "Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbamom pu na, nima le cha aa pook." Libuul ngbaan ni le u pook.

- 23 Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii njwul, ki faa kifuuuk.
- 24 Le u bui bi, "Nyan lipaal man. Upiibo ngbaan aa kpo. U geen la." Le bi laa u sakpen.
- 25 Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu uŋaal, le u fii.
- 26 Le bi mooni tibɔr ngbaan itingbaan mɔmɔk ni.
- 27 Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke, "David Aayaabil, san timi kinimbaak."
- 28 Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, "Ni pak ke m ga ŋmaa likr nimi aanimbil aa?" Le bi kii, "Tidindaan, een."
- 29 Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, "Naah gaa mi ki kii pu na, ni ŋa kina ki tii nimi."
- 30 Le bi likr. Le u sur bi mbamɔm ke bi taa tuk unii ubaa.
- 31 Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan mɔmɔk ni.
- 32 Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na.
- 33 Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, "Taa kee kan kina timi Israel yaab aatiŋ ni."
- 34 Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.
- 35 Yesu nan bɔ dii ntisakpem, ni ntiwaatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.
- 36 Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yɔl ki dɔ kitin, kaa kpa upihkpaal na la.
- 37 Le u bui waadidiliib, "Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir.
- 38 Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar."

Matiu 10

- 1 Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpɔɔn ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.

- ² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil sɔ: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapɔɔn na, ni Jonn u ye Jems aanaal na;
- ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Tadeus;
- ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.
- ⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbɔr aabɔr ki bui bi, "Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatiŋ ni, ki taa buen Samaria yaab aatiŋ kibaa ni.
- ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbɔr aasan ni na aatim ni,
- ⁷ ki ti li mooni Uwumbɔr aabɔr ke waanaan peen ni a,
- ⁸ ki cha bibum pɔɔk, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikɔndam pɔɔk, ki nyan tiyayaar, ni bipɔnib binib ni. Ni kan mpɔɔn, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bibum laafee, ki taa li ban tipar.
- ⁹ Ni taa li joo ŋimombil tikpalɔnn ni,
- ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na pu, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni ŋan ke ututunn mɔmɔk ji waatuln pu la.
- ¹¹ "Ni yaa fuu kitiŋ kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na.
- ¹² Ni yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.
- ¹³ Lidichal ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumbɔr aanyoor ga li bi bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu.
- ¹⁴ Lidichal libaa aanib, bee kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aabɔr kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima.
- ¹⁵ M tuk nimi mbamɔn la, bundaln Uwumbɔr ga nan ji binib tibɔr na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan."
- ¹⁶ "M ga tun nimi, ni ti moon Uwumbɔr aabɔr. Ni ga li bi ke ipiih i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke ŋinanjel aah bi pu na.
- ¹⁷ Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tibɔr, ki gbaa nimi ŋinaalab mmeen aadir ni.
- ¹⁸ M pu, le ntim aaninkpiib ni bibɔrb ga ji nimi tibɔr. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee.

- 19** Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumbor Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na,
- 20** naa ye nimi le ga len, Nite Uwumbor Aafuur Nyaan le ga cha ni len.
- 21** "Binib ga di binaabitiib na binib aanaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim na binib aanaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi.
- 22** Le binib momok ga li nan nimi m pu. Unii umok jin limor ki dii mi ki ti saa limofal aadoon na, uma le ga nmar.
- 23** Bi yaa na nimi falaa kitiŋ kibaa ni kan, ni san buen kitiŋ kiken ni. M tuk nimi mbamon la, buyoonn min Unibon Aabo ga nan gir ni na, naan kee bo dii Israel yaab aatim momok ni, ki doo.
- 24** "Unii u bae mbaem na aa jer waamomokr. Unaagbiija ubaa mu aa jer udindaan.
- 25** Unii u bae mbaem na yaa bi ke waamomokr aah bi pu na kan, cha unibil gbiin kina. Unaagbiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unibil gbiin kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbondaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbondam aa?"
- 26** "Ni taa san binib ijawaan man. Tiboborkaan momok ga kpiir. Tibor timok bo na, ti ga nyan mpaan pu.
- 27** Maah tuk nimi tibor ti libool ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibor ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal.
- 28** Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga nmaa ku nimi aawon baanja la. Baan nmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbor u ga nmaa bii tiwon ni nwiin momok mmii mu kaan junn na ponn ni na.
- 29** Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbor yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitiŋ.
- 30** Uwumbor nyi nimi aayikpir aakahm.
- 31** Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam."
- 32** "Unii umok len binib aanibil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbor u bi paacham na aanibil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo.
- 33** Unii umok len binib aanibil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbor u bi paacham na aanibil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo."
- 34** "Maah dan dulnyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib momok li kpaa kimobaan. M pu, le butob ga li bi.
- 35** M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapoon mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii.

³⁶ Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.

³⁷ "Unii umək gee ute, bee una ki jer mi na, waa njeer mi. Unii umək gee ujaɓɓɓ, bee ubisal ki jer mi na, u mu aa njeer mi.

³⁸ Unii umək kaan yoor waadɓpuinkoo ki dii mi na kan, waa njeer mi.

³⁹ "Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamɓfal ga bee yɔli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limɓfal li kaa kpa ndoon na."

⁴⁰ "Unii yaa gaa nimi maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na le na.

⁴¹ Unii yaa gaa Uwumbɔr aabɔnabr kan, waah ye Uwumbɔr aabɔnabr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan Uwumbɔr aabɔnabr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal.

⁴² M tuk nimi mbamɔn la, unii umək tii maadidiir waatiir ubaa nnyunyunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaapar."

Matiu 11

¹ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon Uwumbɔr aabɔr itingbaan ni.

² Le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponn ni ki nɔn Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib u chee

³ ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴ Le Yesu bui bi, "Gir buen Jɔnn chee ki ti tuk u naah nɔn pu na, ni naah kan pu na:

⁵ ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwɔb, ni bikɔndam, ni bitafakpaab pɔɔk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbɔr aabɔnyaan tee.

⁶ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbɔr aanyoor bi u pu."

⁷ Le Jɔnn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len kinipaak ngbaan chee Jɔnn aabɔr ke, "Naah nan buen Jɔnn chee nteersakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii.

⁸ Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u pee tiwanyaan na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaan na bi bibɔrb aadichal ni la.

⁹ Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbɔr aabɔnabr aa? Mbamɔn, m tuk nimi la, ni nan kan unii u jer Uwumbɔr aabɔnabr na.

- 10 Ni n̄mee Uwumbɔr Aagban̄ ni ke Uwumbɔr bui Waanileekoo, 'Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.' Jɔnn le ye ututunn ngbaan.
- 11 M tuk nimi mbamɔn la, baa kee ma unii ubaa u jer Jɔnn u muini binib nnyun ni na. Le unii u ye uwaatiir Uwumbɔr aanaan ni na jer Jɔnn.
- 12 Buyoonn Jɔnn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanibil man ke bi ti koo Uwumbɔr aanaan ni, le ki koo mpɔɔn pu.
- 13 Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aaliin nan len Uwumbɔr aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jɔnn aayoonn.
- 14 Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jɔnn ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la.
- 15 U kpa litafal u n̄un na kan, u n̄un.
- 16 "M ga di ba n̄an̄ dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyan̄ ni ki bui bin̄een aatotiib,
- 17 'Ti pii n̄iwul tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.'
- 18 Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jɔnn dan ki nan lulni bumɔb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kinimbɔn̄.
- 19 Min Unibɔn Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jɔnni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tɔ, nlan aah tun pu na le mɔk ke mu n̄an."
- 20 N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijnjiir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi.
- 21 U nan len ke, "Korasin aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Taya aatiŋ ponn ni, ni Saidonn aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di n̄fatan puk biyil, aan ki mɔk ke bisui bii baatunwanbir pu.
- 22 M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan.
- 23 Nimi Kapenaum aatiŋ aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiŋ ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Sodom aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitiŋ ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee.
- 24 M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan."

25 N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, "Nte Uwumbor, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bor tibor timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mok chapontiib, nima pu le m pak si.

26 Nte, saageehn le na, nima le cha aa na kina.

27 "To, Nte Uwumbor le tii mi tiwan momok. Ubaa aa nyi min Uwumbor Aajapoon, see Nte Uwumbor. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbor, see min Ujapoon. Binib bi m ban ke m di Uwumbor mok bi na, bi mu nyi u.

28 "Nimi bimok tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur.

29 Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur;

30 ba pu? maamokm aa pɔɔ. Maatuln mu aa nyuun."

Matiu 12

1 N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib bo dii kisaak kibaa ponn ni, Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur tijikaar ki geei ki per ki nmɔ.

2 Le Farisii yaab kan baah nani pu na, le ki bui Yesu, "Lik saadidiliib aah nani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi na kina likpaakool daal."

3 Le u baa bi, "Naa karn Ubor David aah nan na pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib.

4 Le u koo Uwumbor aadichal ni. Le u ni bi nman Uwumbor aaboroboro. Baah nman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbor aatotoorb baanja le ga nmɔ boroboro ngbaan na.

5 To, likpaakool daal momok Uwumbor aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii?

6 M tuk nima la, unii u jer Uwumbor aadichal na bi do.

7 Uwumbor aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tob kinimbaak. Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na.

8 To, min Unibon Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan."

9 Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni.

10 Le uja u aanaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu, le ki baa u, "Timi aakaal kii ke unii li tei bibum likpaakool daal aa?"

11 Le u baa bi, "Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiuh ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan, saan nyan u uu?"

- 12 Unibɔn aa jer upiih ii? Nima le mɔk ke timi aakaal kii ke ti ter binib likpaakool daal."
- 13 Waah len kina na, le u bui uja u aanjaal faan na, "Taln aanjaal." Le u taln unjaal. Le mu naar, ki pɔɔk ke muken na.
- 14 Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.
- 15 Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bibum mɔmɔk pɔɔk,
- 16 le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni.
- 17 Waah ŋa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbɔr len ke,
- 18 "Maatutunn u m lee u na sɔ. M gee u, le u gbiin nnimbil. M ga di Maafuur Nyaan gbiin u. Le u ga tuk ŋinibol mɔmɔk maah ga ji binib tibɔr pu na.
- 19 Waan li kpak kinikpakpak, kaan li tar, kaan li kpa kifuuk ntim ni,
- 20 kaan koo lidabil li boon na, kaan junn karya u kaa wiin mbamɔm na. U ga kan linyaŋ, ki tii binib mɔmɔk baabamɔn.
- 21 U pu, le ŋinibol aanib mɔmɔk ga li kpa limakl."
- 22 Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar ŋa u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pɔɔk, le u len, ki likr.
- 23 Le ni gar kinipaak ngbaan mɔmɔk pam. Le bi bi baa tɔb, "Uja ngbaan sil ye Ubɔr David Aayaabil aa?"
- 24 Farisii yaab aah ŋun kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.
- 25 Le Yesu bee baalandakbir ngbaan, le ki bui bi, "Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Kitiŋ kibaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, kitiŋ ngbaan ga bee yɔli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli.
- 26 Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga ŋa kinye aan ki sil?
- 27 Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke ŋma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ŋani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn bee naa kpa.
- 28 Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii mi mpɔɔn le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aanaan fuu ni ni chee."
- 29 "Ubaa aan ŋmaa koo mpɔɔndaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

- 30 "Unii umək kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umək kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la.
- 31 M tuk nimi la, Uwumbər ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil məmək. Tɔ, unii yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbər aan di cha pinn udaan ngbaan.
- 32 Unii yaa bii min Unibɔn Aabo kan, Uwumbər ga di cha pinn u. Unii yaa bii Uwumbər Aafuur Nyaan kan, Uwumbər aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu."
- 33 "Busub yaa ɲan kan, bu aasubil ga li ɲan. Bu yaa kaa ɲan kan, bu aasubil mu aan li ɲan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u ɲan aan waa ɲan.
- 34 Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga ɲa kinye ki len iliin i ɲan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len.
- 35 Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i ɲan na. Ilandak i kaa ɲan na bi unii u kaa ɲan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa ɲan na.
- 36 "M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibɔr na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibɔr yɔl yɔl ti na məmək ki tuk Uwumbər.
- 37 Saamɔliin le ga nyan si. Saamɔliin mu le ga bii si."
- 38 N-yoonn ngbaan le Uwumbər aakaal aaməməkɔ bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, "Uməməkɔ, ti ban ke aa tun lijinjiir aatuln, aan tinimbil kan, aan ti gaa si ki kii."
- 39 Le u bui bi, "Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər, nima le ni ban lijinjiir aatuln. Uwumbər aabɔnabr Jona aah nan bi ujan sakpiin aaponn ni iwiin itaa ni tinyer titaa pu na,
- 40 kina le min Unibɔn Aabo mu ga li bi kitiɲ ponn ni iwiin itaa ni tinyer titaa. Lijinjiir aatuln limina baanja le ni ga kan.
- 41 Jona nan tuk Ninfafa aatiɲ aanib Uwumbər aabɔr. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbər aabɔr, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibɔr na, Ninfafa aatiɲ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mək ke nimi aabɔr bii.
- 42 Seba aapiibɔr nan nyan ni dandar ke u nan ɲun Ubɔr Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ɲun maaliin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibɔr na, upiibɔr ngbaan aah nan ɲa pu na, nima le ga mək ke nimi aabɔr bii."
- 43 "Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gɔr nnyun aah kaa bi kipɔɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan.

⁴⁴ Le ti ga len ke ti ga gir kun taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki ŋa mu mbamom, nibaa aa bi ni ni.

⁴⁵ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti momok ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi njan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa ŋan na chee."

⁴⁶ Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee.

⁴⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, "Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee."

⁴⁸ Le u baa bi, "Ōma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?"

⁴⁹ Le ki taln uŋaal mok waadidiliib, le ki bui ke, "Lik, nna ni nnaatiib so.

⁵⁰ Ba pu? unii umok ŋani Nte Uwumbor u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna."

Matiu 13

¹ Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan.

² Le kinipaak sakpen dan u chee, ki wiir. Nima le u koo buŋob ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni. Kinipaak ngbaan momok mu si lipaal.

³ Le u tuk bi tibor pam nyiyanjak ponn ni, le ki bui ke, "Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim.

⁴ Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin.

⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala.

⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamom na, le mu yol.

⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun ki saa ku mu.

⁸ Le mubaa mu lir kitiŋ ki ŋan na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹ "U kpa litafal na kan, u ŋun."

¹⁰ Le waadidiliib dan nan baa u, "Ba pu aa ŋak bi nyiyanjak?"

¹¹ Le u bui bi, "Nimi le Uwumbor cha ni bee waanaan aaboborkaan, kaa cha bima bee.

¹² Unii u kpa maaliin na, Uwumbor ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbor ga chuu gaa waah kpa i poka na.

- 13 Kinipaak ngbaan lik, kaa waa, ki pel kaa n̄un, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m n̄ak bi n̄iyatan̄ak.
- 14 Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumb̄or aab̄onabr Aisaya aah nan len pu na ke, 'Bi ga pel ki pel, kaan bee Uwumb̄or aaliin aatataa. Bi ga lik ki lik kaan li waa.
- 15 Ba pu? binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni. Bitafal kpaal la. Bi n̄ub binimbil, kaa ban ke binimbil woln, kaa ban ke bitafal n̄un, kaa ban ke bisui bee Uwumb̄or aaliin aatataa, kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumb̄or aasan ke u tii bi laafee.'
- 16 "Nimi maadidiliib, Uwumb̄or aanyoor bi ni pu; ba pu? ninimbil woln, nitafal mu n̄un.
- 17 M tuk nimi mbam̄on la, Uwumb̄or aab̄onabtiib pam ni bininyaam pam nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi n̄un naah n̄un tib̄or ti na, kaa n̄un ti."
- 18 "Li pel man aan m tuk nimi unii u yaa njikaabim na aayatan̄akl aatataa.
- 19 Binib yaa n̄un Uwumb̄or aanaan aab̄or kaa bee taatataa kan, le kinimb̄onj ga dan nan nyan tib̄or ti bi bisui ni na. Njikaabim mu lir n̄san ponn ni na le na.
- 20 Njikaabim mu lir ntakpateer pu na mu ye binib bi n̄un tib̄or ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na.
- 21 Bi mu aa gaa ti mbam̄om bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn siib. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa n̄a bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni, le bi ga di ti lii.
- 22 Binib ngem mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. Bi n̄un tib̄or ngbaan la. Le bitafal bi baabimbin ni, ni liwankpal ni. Nima le ku tib̄or ngbaan bisui ni, le taa mar.
- 23 Binib bi n̄un tib̄or ngbaan ki bee taatataa, ki kii ti na, bima le bi ke njikaabim mu lir kitiŋ ki n̄an na ponn ni, ki mar na. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa."
- 24 Yesu nan ki n̄akl bi liyatan̄akl liken ke, "Uwumb̄or aanaan naahn ukpaal u yaa ipui i n̄an na waakpaab ni na la.
- 25 Kinyeek kibaa daal, binib aah d̄o geen na, le waadin dan nan di timoor yaa n̄mar ipui ngbaan ponn ni, le ki buen.
- 26 Ipui aah muun ki mar na le bi kan ke timoor mu bi i ponn ni.
- 27 Le ukpaal ngbaan aatutum dan nan baa u, 'Timi aaninkpel, saa nan di ipui i n̄an na le di yaa saakpaab ni ii? Timoor ngbaan mu nyan ni la?'
- 28 Le u bui bi, 'Maadin ubaa le n̄a kina.' Le bi baa u, 'Aa ban ke ti buen ti n̄oi nyan timoor ngbaan aa?'

- 29 Le u bui bi, 'Aayii. Di cha ti man. Ni yaa n̄ɔi nyan timoor ngbaan kan, nibaakan, ipui ibaa mu ga li kpaan n̄ɔi ki dii ti.
- 30 Cha man ipui ngbaan ni timoor ngbaan kpaan muun, aan ki nan biir. Ni yaa nan n̄eer lipuicheel kan, m ga tuk bipuicheeb: Puen n̄ɔi nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.' "
- 31 Yesu nan ki n̄akl bi liyataŋakl liken ke, "Uwumbɔr aanaan naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la.
- 32 Tisufar ngbaan aabil le ye liwaatiir, n̄ibil mɔmɔk filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar mɔmɔk, ki ga n̄a busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu."
- 33 Yesu nan ki n̄akl bi liyataŋakl liken ke, "Uwumbɔr aanaan naahn boroboro aanyɔk mu upii nan di n̄a boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan mɔk duun na la."
- 34 Kina le Yesu n̄akl n̄iyataŋak ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see n̄iyataŋak n̄meen.
- 35 Waah n̄a kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na ke, "U ga waar umɔb ki n̄akl n̄iyataŋak, ki len tibɔbɔrkaan ti nan bɔr buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na."
- 36 Yesu nan siir cha kinipaak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadidiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayataŋakl aatataa.
- 37 Le u bui bi, "Ukpaal u yaa ipui i n̄an na le ye min Unibɔn Aabo.
- 38 Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipui i n̄an na le ye Uwumbɔr aanaan ni aanib. Timoor ngbaan le ye kinimbɔn̄j aanib.
- 39 Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimbɔn̄j. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumbɔr aatuuntiib.
- 40 Baah nan n̄ɔi timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la.
- 41 Min Unibɔn Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbirdam, ni bitɔtɔn̄j mɔmɔk, aan ki nyan bi maanaan ni,
- 42 ki di ti n̄a mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki n̄mɔ n̄jinyin nima chee.
- 43 N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumbɔr aanaan ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u n̄un."
- 44 "Uwumbɔr aanaan naahn liwankpal li bɔɔ bukpaab ni, kitiŋ ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mɔ u ki ti n̄yaŋ. Le u buen ke u ti kooh waawan mɔmɔk, ki gir ti daa bukpaab ngbaan."

- 45 "Uwumbɔr aanaan naahn uwankooh u chuun ban nleen mam mu ŋan na ke u daa na la,
- 46 le ki ti kan nleenyaa mu kpa kidaak sakpen na, le ki buen ti kooh waawan mɔmɔk, ki ti daa nleenyaa ngbaan."
- 47 "Uwumbɔr aanaan naahn kipɔɔk ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mɔk aabɔŋ na la.
- 48 Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i ŋan na ki di ŋa tibɔɔkur ni, ki cha i kaa ŋan na, ki di mee.
- 49 Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbɔr aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni,
- 50 ki ti di ŋa mmii sakpiin ni, binib aah wii ki ŋmɔ ŋinyin nin chee na."
- 51 Le Yesu baa bi, "Ni bee tibɔr timina mɔmɔk aatataa aa?" Le bi kii, "Een."
- 52 Le u bui bi, "Unii u tuk binib Uwumbɔr aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwapɔnn ki joo tii binib na la; ba pu? u ga ŋmaa tuk binib Uwumbɔr aakaal, ni maaliinpɔɔn mu."
- 53 Waah nan ŋakl ŋiyatanak ngbaan ti doo na, le u siir nima,
- 54 le ki gir kun udo aatiŋ Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa tɔb, "Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpɔɔn mue la chee ki tun lijinjiir aatun ngbaan?"
- 55 Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Unaatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simon, ni Judas la aa?
- 56 Uninkpatiib mɔmɔk aa bi do chee na la aa? U kan nlan mue, ni mpɔɔn mue la chee?"
- 57 Bi nan len kina le ki yii u. Le Yesu bui bi, "Binib pak Uwumbɔr aabɔnabtiib see bido aatiŋ ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi."
- 58 Baah kaa gaa u ki kii na, waa nan tun lijinjiir aatun pam nima chee.

Matiu 14

- 1 N-yoonn ngbaan le Ubɔr Herod ŋun Yesu bɔr,
- 2 le ki bui waatutum ke, "Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpɔɔn, ki tun lijinjiir aatun."
- 3 Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jɔnn ki buu u tikululn ki di u ŋa kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jɔnn nan bui u
- 4 ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ŋan, ke u bii Uwumbɔr aakaal la.

- ⁵ Jōnn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jōnn ye Uwumbor aabonabr la.
- ⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ŋa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa liwaal, Ubor Herod ni waanib aanimbiin ni. Le ni moor Herod sakpen.
- ⁷ Le u puu tipuul ke u ga tii u waah ban pu na.
- ⁸ Le una bui u ke u bui Ubor Herod ke u tii u Jōnn aayil likusambil ponn ni.
- ⁹ Usapoon ngbaan aah bui u kina na, le Ubor Herod aasui bii. Waah puu tipuul ti bicham aanimbiil ni na pu, waa ban ke ti bee.
- ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jōnn aayil.
- ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapoon ngbaan. Le u mu di ti tii una.
- ¹² Le Jōnn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.
- ¹³ Yesu aah ŋun kina na, le u koo bujɔb ni, le ki buen kipook ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan ŋun ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitiŋ ki buen u chee.
- ¹⁴ Waah nyan bujɔb ni na, le u kan kinipaak sakpen, le ki san bi kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi kaa kpa laafee na pook.
- ¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, "Ti bi kipook ni la. Ni jer tijikaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ji."
- ¹⁶ Le u bui bi, "Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man."
- ¹⁷ Le bi bui u, "Diboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee baanja le bi."
- ¹⁸ Le u bui bi, "Li joo ni tii ni mi man,"
- ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, "Kal kitiŋ timosonn pu man," le ki yoor ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbor, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mok aanimbiin ni.
- ²⁰ Bi momok nan ŋman ki bab. Baah ŋman ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tijikaar ti gur na ki gbiin tibookur kipiik ni tilee.
- ²¹ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na, ga nan li fuu ŋichur ŋiŋmu. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.
- ²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waadidiliib ke bi koo bujɔb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun.

- 23 Waah tuk bi kina na, le u jon lijoor paab ubaa, u ti mee Uwumbor. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa.
- 24 Waadidiliib mu bi buɔɔb ni nnyusakpem aakaasisik ni. Libuln nan daar sakpen ki tok bi, tinyunkpenn mu yerɔni baɔɔb.
- 25 Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ɔaɔ bi.
- 26 Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun tɔn tɔn.
- 27 Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, "Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man."
- 28 Le Piita bui u, "Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee."
- 29 Le Yesu bui u, "Li chuun choo." Le Piita nyan buɔɔb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee.
- 30 Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, "Ndindaan, nyan mi."
- 31 Libuul ngbaan ni le Yesu taln uɔaal ki chuu u, le ki bui u, "Saa gaa mi ki kii mbamɔm. Ba ɔa aa joo mi beeni?"
- 32 Le bi mɔmɔk bilee koo buɔɔb ni. Libuul ngbaan ni le libuln ɔmin.
- 33 Le binib bi bi buɔɔb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, "Mbamɔn, aa sil ye Uwumbor Aajapɔɔn la."
- 34 Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatiɔ chee, le ki nyan buɔɔb ni.
- 35 Le kitiɔ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan mɔmɔk ni, ki ti yoor bibum mɔmɔk, ki joo ni bi Yesu chee,
- 36 ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabɔkul aamɔjuul. Binib bimɔk meeh li na pɔɔk libuul ngbaan ni.

Matiu 15

- 1 N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbor aakaal aamɔmɔkb nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u,
- 2 "Ba ɔa saadidiliib bii tiyaajatiib aakaal, kaa ɔir biɔaal aan ki nin ji tijikaar?"
- 3 Le Yesu baa bi, "Ba ɔa ni mu bii Uwumbor aakaal, nimi aakaal pu?"
- 4 Uwumbor len ke, 'Aa li pak aate ni aana,' ki ki len ke, 'Unii yaa len tibɔbir lii ute bee una pu kan, ni ku u.'

- ⁵ Tɔ, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, 'Maah ba ga tii si ni na, maan ki ŋmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,'
- ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le ni yii Uwumbɔr aabɔr nimi aakaal pu.
- ⁷ Ni ye biŋmanŋmannim la. Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr pu na, u nan len mbamɔn la, ke,
- ⁸ 'Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la. Bisui daa u chee.
- ⁹ Bi dooni u yɔli la, ki mɔk binib biyaaajatiib aakaal ke ni ye waakaal la.' "
- ¹⁰ Le Yesu yin kinipaak ngbaan, ki nan bui bi, "Li pel man, aan ki bee man maah ga tuk nimi pu na aatataa.
- ¹¹ Tijikaar ti koo unii aamɔb ni na aan ŋmaa ŋa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyan umɔb ni na, nima le ŋani u titunwanbirdaan."
- ¹² Le Yesu aadidiliib dan nan baa u, "Saa nyi ke saah len pu na le cha Farisii yaab gee liŋuul aa?"
- ¹³ Le u bui bi, "Tisufar timɔk Nte Uwumbɔr aa bun ti na, u ga chuu ŋɔi ti la.
- ¹⁴ Taa gar bi man. Bi ye bisanmɔkb bi jɔb na la. Ujoon yaa mɔk ujoon nsan kan, bi mɔmɔk bilee ga lir libuul ponn ni la."
- ¹⁵ Le Piita bui Yesu, "Tuk timi liyataŋakl ngbaan aatataa."
- ¹⁶ Le Yesu baa bi, "Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa?"
- ¹⁷ Tiwan ni koo unii aamɔb ni na koo lipuul ni, le u ti sɔnn. Naa nyi kina aa?"
- ¹⁸ Tiwan ni nyan unii aamɔb ni na, ni nyan usui ni, ki ŋani u titunwanbirdaan la.
- ¹⁹ Tiwan ni nyan binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ŋan na, ni linikul, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linyamɔngee, ni ŋisiibil.
- ²⁰ Nimina le ŋani unii titunwanbirdaan. U yaa kaa njir uŋaal ki ji tijikaar kan, nima le aan ŋa u titunwanbirdaan."
- ²¹ Le Yesu nyan nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni.
- ²² Le upii u ye Kanaann aabo na bi nima, le ki dan nan teen ke, "Ndindaan, si u ye Ubɔr David Aayaabil na, san mi kinimbaak. Tiyayaar le joo mbisal ki muk u sakpen a."
- ²³ Le Yesu aa len tibaa. Le waadidiliib dan nan gaŋ Yesu ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa kifuuk sakpen a.
- ²⁴ Le Yesu bui bi, "Uwumbɔr tun ni mi ke m nan ter Israel yaab bi yenn Uwumbɔr aasan ni na baanja la."

25 Waah len kina na, le upii ngbaan dan ki nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, "Ndindaan, ter mi."

26 Le Yesu bui u, "Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibo kan, naa njan."

27 Le u bui u, "Ndindaan, ni ye mbamɔn la; ibo mu tee ji njijikaabol nji nyan ni idindaan aateebul pu ki lir ni kitiŋ na."

28 Le Yesu bui u, "Upii, aa gaa mi ki kii mbamɔm la. Saah ban pu na, ni nja kina ki tii si." Libuul ngbaan ni le ubisal pɔɔk, kaa ki bun.

29 Yesu nan siir nima ki bo dii Galilee aanyusakpem ni, le ki ti jon lijuol paab, le ki kal kitiŋ.

30 Le kinipaak sakpen joo ni biwoɔb, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni bibum aaboŋ, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi mɔmɔk laafee.

31 Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibɔr, ni bitaageeb pɔɔk ki chuun, ni biwoɔb mu fii chuun, ni bijoom likr. Le bi pak Uwumbɔr, u ye bima Israel yaab Aawumbɔr na.

32 Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, "M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi tijikaar ke bi ji. Nibaakan, bi ga ti fik nsan ponn ni."

33 Le waadidiliib bui u, "Ti bi kipɔɔk ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?"

34 Le u baa bi, "Ni kpa njiboroboro kpin nja?" Le bi bui u, "Ti kpa njiboroboro kpin njilole, ni njanbim siib."

35 Le u bui kinipaak ngbaan, "Kal kitiŋ man,"

36 le ki yoor njiboroboro kpin njilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔk aanimbiin ni.

37 Le bi mɔmɔk njan ki bab. Baah njan ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur tilole.

38 Bijab bi nan jin tijikaar ngbaan na, nan ye bijab njichur njinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

39 Le u bui kinipaak ngbaan, "Li chaa kun man," le ki koo buɔɔb ni, ki buen Magadann aatiŋ ni.

Matiu 16

1 Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki bui u, "Tun lijinjiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan ti kan."

2 Le u bui bi, "Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui ke utaal aan nu.

- ³ Paacham yaa maln ki bɔln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbɔr aah ɲani pu dandana na.
- ⁴ Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr, nima le ni ban lijinjiir aatuln. Uwumbɔr aah nan ɲa lijinjiir aatuln ki ɲa waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mɔk nimi lijinjiir aawan niken kpee." Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.
- ⁵ Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib sunn, kaa joo boroboro.
- ⁶ Le Yesu bui bi, "Ni li nyi man Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk bɔr."
- ⁷ Le bi bui tɔb, "Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina."
- ⁸ Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, "Ba pu ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbamɔm.
- ⁹ Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu kpiin bijab ɲichur ɲiɲmu pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa?
- ¹⁰ Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole kpiin bijab ɲichur ɲinaa pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa?
- ¹¹ Ba pu naa bee ke maa len boroboro aabɔr? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk aabɔr la."
- ¹² Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabɔr. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm la.
- ¹³ Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, "Binib bui ke min Unibɔn Aabo ye ɲma?"
- ¹⁴ Le bi bui u, "Bibaa len ke aa ye Jonn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia, bee Uwumbɔr aabɔnabr ubaa la."
- ¹⁵ Le u baa bi ke, "Nimi, ni len ke m ye ɲma?"
- ¹⁶ Le Simonn Piita bui u, "Aa ye Kristo u Uwumbɔr lee u na la. Aa ye Uwumbɔr u fu na Aajapɔɔn la."
- ¹⁷ Le Yesu bui u, "Simon, Jonn aajapɔɔn, Uwumbɔr aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibɔn le kpiir kina mɔk si. Nte Uwumbɔr u bi paacham na le kpiir kina mɔk si.
- ¹⁸ Piita, m tuk si la, aa ye Piita la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapɔɔn aan nyanɲ bi. (Piita aatataa le ye ke "litakpal".)

19 M ga tii si mpɔɔn Uwumbɔr aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu."

20 Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo ngbaan.

21 N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, "See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ga ŋa mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni."

22 Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke, "Ndindaan, Uwumbɔr cha ni ŋa libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si."

23 Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, "Kinimbɔŋ, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Saa dak ke Uwumbɔr aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la."

24 Yesu nan bui waadidiliib, "Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo aan ki li dii mi.

25 Unii umɔk kaan ŋmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yoli la. Unii umɔk ga ŋmaa kpo m pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.

26 Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmɔk ki lann waamɔfal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waamɔfal?

27 Min Unibɔn Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte Uwumbɔr aapɔɔn. Le Uwumbɔr aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib mɔmɔk lipal, baatuln aah ŋeer pu na.

28 M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibɔn Aabo jin maanaan waahr."

Matiu 17

1 Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni unaal Jonn, ki jon lijool ɔfɔk libaa paab, bibaa.

2 Le uwon kpeln binimbil ni. Unimbil wɔb wiin ke nwiin aah wiin pu na. Le waawanpeenkaan kpaln tiwanpipinn ke nwiin aah piin pu na.

3 Le bi kan n-yaayoonn na aabɔnabtiib Moses ni Elaija bi len u chee tibɔr.

4 Le Piita bui u, "Ndindaan, taah bi do na, ni ŋan. Aa yaa gee kan, cha m ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija."

5 Waah beenin bi len kina na, libuul ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbapiin na ponn ni ke, "Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin u. Li ŋun waah len pu na man."

- ⁶ Waadidiliib aah ḡun nneel ngbaan pu na, le bi san ijawaan sakpen, le ki lir kitij lichichikr.
- ⁷ Le Yesu dan nan meeh bi, ki bui bi, "Fii man. Taa san ijawaan man."
- ⁸ Le bi waan lik paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu baanja.
- ⁹ Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, "Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibɔn Aabo ga fikr nkun ni na."
- ¹⁰ Le bi baa u, "Ba pu Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb len ke Elaija le ga puen dan le Uwumbɔr Aanileekoo nin fuu ni?"
- ¹¹ Le u bui bi, "Mbamɔn, see Elaija fuu ni, ki nan toor tiwan mɔmɔk.
- ¹² M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le baa nyi u, ki ḡa u baah ban pu na. Baah ḡa u falaa pu na, kina le bi ga ḡa min Unibɔn Aabo mu falaa."
- ¹³ Yesu aah len Elaija aabɔr kina na, le waadidiliib bee ke u len Jonn u nan muini binib nnyun ni na aabɔr la.
- ¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah bi nin chee na. Baah fuu ni na, le uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni,
- ¹⁵ le ki bui u, "Ndindaan, san maabo kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki ḡani u falaa sakpen, ki cha u lir mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala.
- ¹⁶ M joo ni u saadidiliib chee, le baa ḡmaa nyan libimbikl u ni."
- ¹⁷ Le Yesu bui ke, "Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbɔr ki kii, ki mu aa dii u mbamɔm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo ngbaan m chee."
- ¹⁸ Baah joo ni u na, le Yesu kae libimbikl li joo u na. Le li nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u pɔɔk, kaa ki bun.
- ¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee bibaa, le ki nan baa u, "Ba pu taa ḡmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?"
- ²⁰ Le u bui bi, "Naa gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm. Nima le naa ḡmaa nyan li. M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii siib kina kan, ni ga bui lijool limina ke, 'Fii nima chee,' le li ga fii. Nibaa aan li pɔɔ ni chee.
- ((²¹ Libimbikl limina aaboln ma kan, ni yaa kaa lul bumɔb ki mee Uwumbɔr kan, naan ḡmaa nyan li.))
- ²² Waadidiliib mɔmɔk aah nan bi Galilee aatij ni na, le u bui bi, "Bi ga di min Unibɔn Aabo ḡa binib aḡjaal ni,
- ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni." Le biponn bii sakpen.

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu Kapenaum aatiŋ ni na, le binib bi gaal Uwumbɔr aadichal aamombil na dan nan baa Piita, "Saamɔmɔkr aa pa Uwumbɔr aadichal aamombil aa?"

²⁵ Le u bui bi ke, "U pa la." Piita aah fuu linampal na, le Yesu puen len u chee ke, "Simonn, dulnyaa wee ni aabɔrb gaal baatiŋ aanib chee lampoo aan bicham chee? Aa dak kinye?"

²⁶ Le u bui u, "Bicham chee." Le Yesu bui u, "Kina kan, baatiŋ aanib aa pa.

²⁷ Tɔ, taa ban ti koo baataani ni. Li cha nnyusakpem ni ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah ga chuu njan aajan u na, yoor u ki chuu waar umɔb. Aa ga kan limombil umɔb ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu."

Matiu 18

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, "Uwumbɔr aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?"

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaasisik ni,

³ le ki bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan, naan koo Uwumbɔr aanaan ni.

⁴ Unii umɔk sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbɔr aanaan ni.

⁵ Unii umɔk gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na."

⁶ "Unii yaa tɔŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakperŋ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ ubo ubaa.

⁷ Ntɔŋ pu, tibɔbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tɔ, ntɔŋ ga li bi. Tibɔbir mu bi unii u tɔŋ binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸ "Aa yaa gee tiwan ke saah gee aajaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann njaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ijaal ilee ni njitaa njilee ki ti li bi mmii mu kaan junna ni.

⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa njimbil njilee, ki ti li bi mmii mu kaan junna ni."

¹⁰ "Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk.

((¹¹ Min Unibɔn Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wɔŋ na njmar la.))

- 12 "Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wɔŋ kan, ni dak ke u ga ŋa kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na, ki buen ŋijoo paab, ki ti ban upiih u wɔŋ na la.
- 13 M tuk nimi mbamɔn la, u yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li mɔɔni ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i kaa wɔŋ na pu na.
- 14 Kina le Nite Uwumbɔr u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wɔŋ."
- 15 "Aana aabo yaa ŋa si bakaa kan, pɔɔn aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa ŋun tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la.
- 16 U yaa yii, kaa kii tii si kan, pɔɔn aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan ŋun tibɔr ngbaan mɔmɔk ki li ye saaseeraadam.
- 17 U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbɔr aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbɔr aasan na.
- 18 "M tuk nimi mbamɔn la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.
- 19 "Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kimɔbaan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbɔr u bi paacham na kan, u ga ŋa naah ban pu na ki tii nimi.
- 20 Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun tɔb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni."
- 21 Le Piita dan nan baa Yesu, "Ndindaan, nna aabo yaa ŋani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum muŋa? Nfum mulole ee?"
- 22 Le Yesu bui u, "Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole.
- 23 Ba pu? Uwumbɔr aanaan naahn ubɔrkpaan u nan ban u bee waatutum aah joo waapɔln pu na la.
- 24 Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waapɔln pɔŋ ŋichur ŋichur kipiik.
- 25 Waah kaa kpa ŋimombil ŋibaa ki ga pa lipɔln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na mɔmɔk, ki di kooh, aan ki di ŋimombil ngbaan pa lipɔln ngbaan.
- 26 Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki gaŋ u ke, 'Ndindaan, pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si maah jin saapɔln li mɔk na.'
- 27 Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lipɔln ngbaan, le ki di u lii.

28 "Le ututunn ngbaan nyan lipaal, ki ti kan waatutunjeer u joo waapoln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, 'Pa mi saah joo maapoln li na.'

29 Le waatutunjeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke, 'Poon aabaa ki ji limor. M ga pa si.'

30 Le waa kii, le ki chuu u ti nja kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipoln ngbaan na.

31 Waatutunjeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah nja pu na momok.

32 Le bidindaan yin u, ki nan bui u, 'Aa ye bakadaan la. Saah ganj mi na, le m di cha pinn si saapoln momok.

33 Aa mu ba ga san saatutunjeer kinimbaak ke maah san si pu na la.'

34 Udindaan gee lijuul u pu, ki cha bi daa utafal ki di u nja kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipoln ngbaan momok doo na.

35 "To, unii umok kaa di cha pinn una aabo usui ponn ni na kan, Nte Uwumbor u bi paacham na mu ga daa utafal kina la."

Matiu 19

1 Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatinj ni, ki buen Judea aatinj ki bi Joodann aamoodapuul na ni.

2 Le kinipaak sakpenj dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bibum na pook.

3 Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi tonj u, le ki baa u, "Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?"

4 Le Yesu baa bi, "Naa karn Uwumbor aagbanj aah len pu na aa? Ni nmee ke Uwumbor u naan bi na, u nan naan uja ni upii,

5 le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tob chee, ki nja unibaan.

6 Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbor aah kpaan bi na, unibon taa yakr bi."

7 Le Farisii yaab ngbaan baa u, "Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u nmee kigbanj ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?"

8 Le Yesu bui bi, "Nitafal aah poo pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbor nan naan tiwan momok ki nan saa dandana wee na, waa tii bi nsan kina.

- ⁹ M tuk nimi la, upii yaa kaa gɔr kidagook, aan uchal jenn u lii ki ki yoor upii uken kan, uja ngbaan kpaln udagoor la. ((Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpaln udagoor la.))
- ¹⁰ Le Yesu aadidiliib bui u, "Uja ni upuu aabɔr yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor."
- ¹¹ Le Yesu bui bi, "Bijab mɔmɔk aan ηmaa ηa naah len pu na ki yii bipiib mɔmɔk. Bijab bi Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi yii bipiib na, bima le ga ηmaa yii bi.
- ¹² Bibaa bi, baah ma bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi lee bi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib mɔmɔk Uwumbɔr aanaan aatuln pu. Uja umɔk ga ηmaa gaa tibɔr ngbaan ki yii bipiib mɔmɔk na, u gaa ti."
- ¹³ Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di uŋaal paan bi pu, ki mee Uwumbɔr tii bi. Le waadidiliib kae bi.
- ¹⁴ Le Yesu bui bi, "Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan."
- ¹⁵ Le u di uŋaal paan bi pu, le ki siir nima.
- ¹⁶ Unachipɔɔn ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, "Umɔmɔkr, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?"
- ¹⁷ Le Yesu baa u, "Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbɔr baanja le ηan. Aa yaa ban limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal."
- ¹⁸ Le u ki baa u, "Mulakaal?" Le Yesu bui u, "Taa ku binib; taa gɔr kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamɔn aaseeraadaan;
- ¹⁹ li pak aate ni aana; li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na."
- ²⁰ Le unachipɔɔn ngbaan bui u, "M joo ikaal imina mɔmɔk tibir ni la. Ba gur?"
- ²¹ Le Yesu bui u, "Aa yaa ban ke aa li bi mbamɔm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimɔk na, ki di ηimombil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi."
- ²² Unachipɔɔn ngbaan aah ηun kina na, le ni ηa u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.
- ²³ Le Yesu bui waadidiliib, "M tuk nimi mbamɔn la, ni pɔɔ uwankpadaan koo Uwumbɔr aanaan ni.
- ²⁴ Cha m moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbɔr aanaan ni pu na, ni pɔɔ jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na."
- ²⁵ Waadidiliib aah ηun kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, "Ni yaa ye kina kan, ηma ga tee ηmar?"

²⁶ Le Yesu lik bi le ki bui bi, "Ni pɔɔ binib le chee. Nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee."

²⁷ Le Piita bui u, "Lik, ti nan di timi aawan mɔmɔk di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?"

²⁸ Le Yesu bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, min Unibɔn Aabo ga kal libɔrjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapɔɔn ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal njibɔrjal kipiik ni njilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni njilee tibɔr.

²⁹ Unii umɔk di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee waabim, bee tisar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.

³⁰ Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam ga nan ɲa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam ga nan ɲa bisalolm."

Matiu 20

¹ "Uwumbɔr aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyeeek ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la.

² Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, 'M ga pa nimi pɔɲ ubaa nwiin ni mu aalirn.' Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mɔk bi waasaak ponn ni.

³ Le ni saa tikur tiwae yoonn, le u ki buen kinyanɲ ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa.

⁴ Le u bui bi, 'Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.'

⁵ Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyanɲ ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar na, le u ki gir buen kinyanɲ ni, le ki ki ɲa kina.

⁶ Nwiin aah ti taln njitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyanɲ ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, 'Ba pu ni si kina nwimɔn, kaa tun nibaa?'

⁷ Le bi bui u, 'Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.' Le u bui bi, 'Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.'

⁸ "Nwiin aah lir kijoobɔɲ na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, 'Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwɔb na, aan ki ti pii bisalolm.'

⁹ Le bijab bi gbiln puwɔb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi pɔɲ ubaabaa.

¹⁰ Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwɔb yaab na, le u pan bi mu pɔɲ ubaabaa.

- 11 Baah gaa baapal na, le bi ηul ukpaal ngbaan pu,
- 12 ki len ke, 'Bijab bi gbiln puwɔb na tun kikir kibaa baanja la. Timi le boo ko nwimɔn. Ntoton ηun timi la. Le ti ni baapal ki ηak.'
- 13 "Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, 'Njɔ, maa jin si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa pɔη ubaa la. Naa ye kina aa?
- 14 Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwɔb yaab ke maah tii si pu na la.
- 15 Maa kpa nsan ke m di maamombil ηa maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?'
- 16 "Liyatanakl limina aatataa le ye ke puwɔb yaab ga nan ηa bisalolm. Bisalolm mu ga nan ηa puwɔb yaab."
- 17 Yesu ni waadidiliib ni kinipaak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi,
- 18 "Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ηa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aajaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ηeer bi ku mi,
- 19 le ki ga di mi ηa binib bi kaa ye Juu yaab na aajaal ni ke bi yook mi, ki lue mi ηinaalab, ki kpa mi ndɔpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni."
- 20 N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapɔtiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.
- 21 Le u baa u, "Aa ban ba?" Le u bui u, "Aa yaa jin saanaan kan, cha njapɔtiib bilee ngbaan li ka aa chee, ubaa li ka aajaangii wɔb, uken mu li ka aajaangan wɔb."
- 22 Le Yesu bui binachipɔm ngbaan, "Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ηmaa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?" Le bi bui u, "Ti ga ηman."
- 23 Le u bui bi, "Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal ηjaangii ni ηjaangan wɔb na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbɔr le leer binib bi ga kal nima chee na."
- 24 Le waadidiliib kipiik bi gur na aah ηun Sebedee aajapɔtiib aah bui Yesu pu na, bi gee liηuul bi pu.
- 25 Le Yesu yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, "Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la.
- 26 Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aatutunn.

- 27 Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ŋa ubaa ni mɔmɔk aanaagbiija,
- 28 ki li bi ke min Unibɔn Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la."
- 29 Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatiŋ ponn ni. Le kinipaak sakpeŋ dii bi.
- 30 Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamɔgbeln, le ki ŋun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke, "Tidindaan u ye Ubɔr David Aayaabil na, san timi kinimbaak."
- 31 Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi ŋmin. Le bi moo tar ke, "Tidindaan u ye Ubɔr David Aayaabil na, san timi kinimbaak."
- 32 Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, "Ni ban ba?"
- 33 Le bi bui u, "Tidindaan, ti ban ke aa likr timi aanibil tii timi la."
- 34 Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binibil. Libuul ngbaan ni le bi likr, ki dii u.

Matiu 21

- 1 Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Betfej aatiŋ, ki bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na,
- 2 le Yesu bui waadidiliib ponn ni bilee, "Li cha man naah si gbɔk kitiŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man.
- 3 Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, 'Tidindaan le ban i,' le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni."
- 4 Nimina le gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na ke,
- 5 "Tuk Sionn aatiŋ aanib, Lik, nimi aabɔrkpaan choo ni chee la. U sunn ubaa taab le ki dik ubon pu, u dik ubon u laa diin na pu la."
- 6 Le Yesu aadidiliib buen ki ti ŋa waah len pu na,
- 7 ki joo ni ubon ngbaan ni waabo, le ki di baakeken paan u pu. Le Yesu diŋ u pu.
- 8 Kinipaak ngbaan nan di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu bar tisufar ki di ter nsan ponn ni.
- 9 Le binib bi loln u pu nsan na, ni binib bi paa puwɔb na, nan bi tar ke, "Hosana, pakn Ubɔr David Aayaabil man. Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu. Hosana bi paacham."
- 10 Yesu aah fuu Jerusalem ni na, le kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk fii ki bi baa tɔb, "Ɖma ye umina?"

- 11 Le kinipaak ngbaan bui bi, "U ye Uwumbɔr aabɔnabr Yesu u nyan ni Nasaref aatiŋ ki bi Galilee aatiŋ ponn ni na la."
- 12 Yesu nan ti koo Uwumbɔr aadichal ni, le ki jenn nyan binib bimɔk kooh tiwan ki daa tiwan li ponn ni na, ki labr bilikpelm aateebul mam chiŋ, le ki labr binib bi kooh ŋinanjel na mu aajal ki di chiŋ,
- 13 le ki bui bi, "Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke Uwumbɔr len ke, 'Bi ga yin maadichal ke mmeen aadichal la;' nimi le ŋani li bififiirb aakakaa chee."
- 14 Bijoom ni biwɔb nan dan Yesu chee Uwumbɔr aadichal ni, le u cha bi pɔɔk. Le mbim mu bi Uwumbɔr aadichal ni na tar ke, "Hosana, pakn Ubɔr David Ayaabil man."
- 15 Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah ŋun kina, ki kan Yesu aah tun lijnjiir aatun pu na, le bi gee liŋuul,
- 16 le ki baa Yesu ke, "Saa ŋun mbim ngbaan aah len pu na aa?" Le Yesu bui bi ke, "M ŋun. Naa kee karn Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, 'Mbim ni mbipɔm ga pak Uwumbɔr mbamɔm' aa?"
- 17 Yesu aah len kina na, le u siir cha bi, le ki nyan Jerusalem, ki buen Betani aatiŋ ni, u ti doon nima.
- 18 Naah ki woln kitaak na, le u gir buen Jerusalem. Waah cha na, le nkon joo u.
- 19 Le u kan likakaln si nsan aamɔgbeln, le ki buen bu taab, kaa kan lisubil libaa bu pu, see tifar ŋmeen. Le u bui busub ngbaan, "Saan ki lu ŋisubil n-yoonn mu kaa kpa ndoon na." Libuul ngbaan ni le busub ngbaan mɔmɔk kuur.
- 20 Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, "Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?"
- 21 Le Yesu bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga ŋmaa ŋa kina. Naa ye nimina baanja le ni ga ŋa. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga ŋa kina.
- 22 Ni yaa mee Uwumbɔr ki yaa pak ke u ga ŋa naah mee u pu na kan, u ga ŋa kina tii nimi."
- 23 Yesu nan koo Uwumbɔr aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Waah ŋani kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, "Aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na aa? Ōma tii si nsan ngbaan?"
- 24 Le u bui bi, "M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ŋmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ŋani maah ŋani pu na.

- 25 Jonn aah nan muin binib nnyun ni na, nma nan tii u nsan? Uwumbor aan binib?" Le bi kpokl tob ke, "Ti yaa bui ke Uwumbor le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba na taa nan gaa u ki kii.
- 26 Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, ti san kinipaak ngbaan ijawaan baah ga na timi pu na la; ba pu? bi momok len ke Jonn nan ye Uwumbor aabonabr la."
- 27 Nima le bi bui Yesu, "Taa nyi." Le Yesu bui bi, "M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki nani maah nani pu na."
- 28 "Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japotiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol na, 'Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.' Le u bui u,
- 29 'Maan buen.' Naah kpee siib na, le u jer waalandak ki buen kisaak.
- 30 Le uja ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, 'Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.' Le u bui u, 'Maaninkpel, m ga buen,' ki mu aa buen.
- 31 Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau na bite aageehn?" Le bi bui u, "Njan yoo." Le u bui bi, "M tuk nimi mbamon la, bilampoogaab ni bipiidagoob koo Uwumbor aanaan ni, ki cha nimi.
- 32 Ba pu? Jonn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu nan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpeln nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii."
- 33 "Li pel man liyatankl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki num isui i lu nisubil na ki ponn ni, le ki di ido gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di nisubil na li ponn ni na aan ki mueni nyani naanyun na, le ki maa libimbifofon ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan na binjal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun nisubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kitiŋ ki daa na ni.
- 34 Buyoonn nisubil nan pur na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni.
- 35 Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu nitakpal u ti kpo.
- 36 Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan na bi mu kina.
- 37 Kookoo yaan le u di ujaoon tun ni bi chee, le ki bui ke 'Bi ga pak uma la.'
- 38 Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui tob, 'Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.'
- 39 Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

- 40 "Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga na bikpaab ngbaan kinye?"
- 41 Le bitotoorninkpiib ni Juu yaab ngbaan bui ke, "U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil njibin momok na."
- 42 Le Yesu baa bi, "Naah kee karn Uwumbor aagban aah len pu na aa? ke, 'Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal. Uwumbor le na kina, le ni gar timi pam.'
- 43 "M tuk nimi la, Uwumbor ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na.
- ((44 Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.))
- 45 Uwumbor aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah nun kina na, le bi bee ke Yesu di liyatanakl ngbaan nan bima la.
- 46 Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbor aabonabr la.

Matiu 22

- 1 Le Yesu ki nakl bi liyatanakl ke,
- 2 "Uwumbor aanaan naahn uborkpaan u na ubondinn aajikaar ki tii ujaoon,
- 3 ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan.
- 4 Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, 'Uborkpaan len ke u gor tijikaar momok doo a. U kor inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan momok doo a,' ke bi dan.
- 5 Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatun; ubaa nan buen kisaak, uken mu buen u ti tiir kitiir.
- 6 Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi.
- 7 Le uborkpaan ngbaan gee linjuul sakpen, le ki tun waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baati mmii.
- 8 Le u bui waatutum, 'Ubondinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa neer bi ji tijikaar ngbaan.
- 9 Li cha kitij ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimok na, bi dan ki nan ji ubondinn aajikaar ngbaan.'
- 10 Le waatutum buen kitij ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na momok, binib bi nan na ni bi kaa nan na momok. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

- 11 "Le uborkpaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibondinn aawanpeenkaan na.
- 12 Le uborkpaan ngbaan baa u, 'Njo, aa nga kinye ki koo ni do, kaa pee tibondinn aawanpeenkaan?' Le u si nmin.
- 13 Le uborkpaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu unjaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbomboon ni. U ga wii ki nmo njinyin nima chee.
- 14 "Liyatanakl ngbaan aataa le ye ke biniyikaab wiir, binileekaab aa wiir."
- 15 Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na.
- 16 Le bi tun baadidilib, ni Ubor Herod aanib bibaa Yesu chee. Le bi ti bui u, "Umomokr, ti bee ke aa len mbamon la, ki mok timi Uwumbor aasan mbamom, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken.
- 17 Tuk timi saah dak pu na. Ni njan ti pa lampoo ki tii Ubor kpaan Siisa aan naa njan?"
- 18 Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, "Nimi binjanmanmimm, ba nga ni ton mi?"
- 19 Mok mi lampoo aamobil." Le bi joo ni limobil nan mok u.
- 20 Le u baa bi, "Dma aanan ni liyibil bi li pu?"
- 21 Le bi bui u, "Siisa yaan." Le u bui bi, "Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbor yaan na, ki di tii Uwumbor."
- 22 Baah nun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.
- 23 Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni.
- 24 Le bi bui u, "Umomokr, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.
- 25 Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpopii ngbaan kpan,
- 26 ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu nga kina. Le bimok bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo.
- 27 Kookoo yoo, le ukpopii ngbaan mu kpo.
- 28 Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye nma aapuu? Bi momok bilole nan joo u la."
- 29 Le Yesu bui bi, "Naa bee Uwumbor aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbor aah kpa mpoon pu na. Nima le cha ni yenn nima aaliin ni.
- 30 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mon bijab. Bi ga li bi ke Uwumbor aatuutiib bi bi paacham na aah bi pu na la.

- 31 Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabɔr kan, naa karn Uwumbɔr aah nan len pu na aa?
- 32 ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr. Uwumbɔr yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbɔr kan, nima le mɔk ke bi kpa limɔfal."
- 33 Kinipaak ngbaan aah ŋun Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.
- 34 Le Farisii yaab ŋun ke Yesu len tibɔr ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee.
- 35 Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbɔr aakaal mbamɔm na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u,
- 36 "Umɔmɔkr, Uwumbɔr aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal mɔmɔk?"
- 37 Le Yesu bui u, " 'Aa li gee Aadindaan Uwumbɔr aasui mɔmɔk ni, ni saawiin mɔmɔk, ni saalandak mɔmɔk.'
- 38 Nkaal mumina le ye nkaalkpaan ki jer ikaal mɔmɔk.
- 39 Lelee aakaal naahn nkaal ngbaan la, 'Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.'
- 40 Moses aakaal mɔmɔk, ni Uwumbɔr aabɔnabr aabɔr mɔmɔk si ikaal ilee yee le pu."
- 41 Farisii yaab aah kuun tɔb chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke,
- 42 "Uwumbɔr Aanileekoo Kristo aabɔr pu, ni dak kinye? Dma aayaabil ye u?" Le bi bui u, "David aayaabil ye."
- 43 Le u baa bi, "Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke 'Udindaan'? David nan len ke,
- 44 'Uwumbɔr bui Ndindaan ke: Kal ŋɔngii wɔb, ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim mɔmɔk na.'
- 45 Tɔ, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ŋmaa ye uyaabil aa?"
- 46 Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa ŋmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daalbaadaal.

Matu 23

- 1 Yesu nan bui kinipaak ngbaan ni waadidiliib,
- 2 "Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa.
- 3 Nima pu na, baah tuk nimi pu na mɔmɔk, ni kii kina man, ki li ŋani kina. Ni mu taa ŋakni baah tun pu na.

⁴ Bi mək nimi ni ɲan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di kpee Uwumbɔr aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina.

⁵ Baah tun pu na mɔmɔk, bi ban ke binib kan, aan ki pak bi. Bi di Uwumbɔr aabɔr tam biyigbeer pu, ki ɲa baabɔkur aamɔgbeln ni fɔk ke binib kan, aan ki pak bi.

⁶ Bi gee ke bi kal bininyuum aakakaa yaan njim chee, ni mmeen aadir ni,

⁷ ki gee ke binib doon bi mbamɔm kinyan ni, ki yin bi ke 'Umɔmɔkr.'

⁸ Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke 'Umɔmɔkr;' ba pu? ni kpa Umɔmɔkr ubaa baanja la. Ni mɔmɔk ye naabitiib la.

⁹ Ni taa yin ubaa ke 'Nite' dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham.

¹⁰ Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke 'Bidindaan'; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo.

¹¹ Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usalɔn kan, u li ye nimi aatutunn.

¹² Unii umɔk nyuɲ ubaa na, Uwumbɔr ga sunn u taab. Unii umɔk sunn ubaa taab na, Uwumbɔr ga nyuɲ u."

¹³ "Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibɔbir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbɔr aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

((¹⁴ "Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibɔbir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbɔr ni yunni, ni ɲmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbɔr ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.))

¹⁵ "Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibɔbir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim mɔmɔk ni ke ni kan unii ubaa ki ɲa u nimi aadidiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni ɲa u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶ "Nimi bisanmɔkb bi jɔb na, tibɔbir bi ni pu; ni len ke 'Unii yaa puu Uwumbɔr aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u gbiin tipuul ngbaan.'

¹⁷ Nimi bijɔrb bi jɔb na, nilani jer niken, ilik ngbaan le aan Uwumbɔr aadiik ki ɲa ilik ngbaan chain na?

¹⁸ Ni ki len ke 'Unii yaa puu Uwumbɔr aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u gbiin tipuul ngbaan.'

¹⁹ Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbɔr aatork aabimbiln li ɲa ipiin ngbaan chain na?

- 20 Nima pu na, unii yaa puu Uwumbor aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimok bi li pu na mu la.
- 21 Unii yaa puu Uwumbor aadiik pu kan, u puu Uwumbor u bi ki ni na mu la.
- 22 Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbor aajal, ni Uwumbor u ka li pu na mu la.
- 23 "Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, tibobir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbor, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbor aakaal mumina, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa nani ni nan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbor mbamom. Ni nan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbor.
- 24 Ni ye bisanomokb bi job na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan, ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mok la.
- 25 "Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye biymanmannim na, tibobir bi ni pu; ni njiir tiyir ni nisambil aapuwob mbamom, kaa njiir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii kinaayuk aatuln, ni iniman aatuln.
- 26 Nimi Farisii yaab bi job na, puen nyan kinaayuk aatuln, ni iniman nisui ni waahr, aan lipaal yaan li nan.
- 27 "Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye biymanmannim na, tibobir bi ni pu. Ni naahn njikaakul nji bi di ikukuun aayon ki piir nji na la. Lipaal nan. Ponn ni gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijon mok aabon.
- 28 Ni mu bi kina la. Ni njmanni ke ni ye bininyaam la. Ni ponn ni gbii inyamon, ni titunwanbir."
- 29 "Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye biymanmannim na, tibobir bi ni pu; ni maa njikaakul ki tii Uwumbor aabonabtiib bi nan bi nyaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul,
- 30 le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaajatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga na baah nan na pu ki ku Uwumbor aabonabtiib ngbaan na.
- 31 Naah len pu na le mok ke ni ye binib bi nan ku Uwumbor aabonabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabon bii.
- 32 Niyaajatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo.
- 33 Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni ga na kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni.
- 34 Nima pu le m ga tun ni Uwumbor aabonabtiib ni bilankpalb ni bimomokb ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaab bibaa mu idopuinkee pu, ki gbaa bibaa mu njinaalab nimi aameen aadir ni, ki na bi falaa ntim momok ni.

³⁵ N-yoonn mómók binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbor aadiik ni na. Bininyaam ngbaan mómók aakun pu, le ntafadaan ga pii nimi.

³⁶ M tuk nimi mbamon la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la."

³⁷ "Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbor aabonabtiib, ki yur waatutum nitakpal ki ku bi. N-yoonn mómók le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukola aah kuuni waakoobi pu, ki njan ufeen ni na, le naa kii.

³⁸ Lik, Uwumbor siir cha nimi.

³⁹ M tuk nimi la, naan ki kan mi, ki nan saa bundaln ni ga bui ke 'Uwumbor na tinyoor na unii u choo waayimbil ni na pu.' "

Matiu 24

¹ Yesu nan nyan Uwumbor aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan mók u, "Lik Uwumbor aadichal aah wiir pu na."

² Le u bui bi, "Ni kan tiwan nimina mómók aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii lidichal limina mómók. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu."

³ Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, "Tuk timi, bi ga na kina bayoonn? Ba ga li ye limokl ki mók timi ke ni neer aa fuu ni, ki neer dulnyaa aadoon?"

⁴ Le u bui bi, "Ni li nyi man, ubaa taa nmann nimi.

⁵ Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke bima le ye Uwumbor Aanileekoo Kristo, ki nmann binib pam.

⁶ Ni ga nun ke binib to butob konkoni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbor le siin ke nimina mómók ga na. Nima le aan mók ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni.

⁷ Linibol libaa ga to linibol liken butob. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tob butob. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitiŋ ga den njipepel pam.

⁸ Nimina mómók le ga li ye njan aafalaa.

⁹ "N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki na nimi falaa, ki ga ku nimi. M pu, le njinibol mómók ga li nan nimi.

¹⁰ N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh tob, ki ga li nan tob.

¹¹ Le binib bi nmanni ke bi ye Uwumbor aabonabtiib kaa ye na pam ga li bi ki nmanni binib pam.

- 12 Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li gee mi ke baah nan gee mi njan pu na.
- 13 Unii umək ji limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ηmar.
- 14 Bi ga moon Uwumbər aanaan aabɔnyaan tee itingbaan kookoo ni waahr, aan ηnibol məmək ηun, le dulnyaa ga nin doo."
- 15 "Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si Uwumbər aadichal ni, ke Uwumbər aabɔnabr Daniel aah nan len pu na." Tɔ, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa.
- 16 "N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiη ponn ni na, bi san buen ηjoo paab.
- 17 Unii yaa bi kidiik paab kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala.
- 18 Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln.
- 19 N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ηjpuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ηaa libiil na ga li kpa kinimbaak.
- 20 Mee Uwumbər man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal.
- 21 N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina.
- 22 Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan ηmar. Le waanileekaab aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.
- 23 "N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke 'Lik, Kristo ngbaan sɔ,' ki yaa ki bui ke 'U bi nima chee' kan, ni taa gaa waah len pu na man.
- 24 Ba pu? biηmanηmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbər aabɔnabtiib la. Le bi ga tun liηjiir aatun pam, ki ηmann binib. Hali, bi ga pɔɔn bibaa ke bi ti ηmann Uwumbər aanileekaab.
- 25 Li pel man, m puen tuk nimi la.
- 26 "Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa gaa man.
- 27 Min Unibɔn Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke utaal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii məmək ga kan.
- 28 "Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la."
- 29 "N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nwiin ga bɔln. Uηmal mu aan ki li wiin. Inηmabi mu ga lir.

- 30 N-yoonn ngbaan le binib ga kan limɔkl li ga li bi paacham ki mɔk bi ke min Unibɔn Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le ɲinibol ɲimɔk bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn.
- 31 Le kakaan ga wii mpɔɔn pu. Le m ga tun ni maatuuntiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni ɲɲangan, ni ɲɲangii, ki ti kuun ni maanileekaab mɔmɔk, ki di dan m chee."
- 32 "Bukpasɔm le ye liyataɲakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer.
- 33 Kina na, ni yaa kan nimina mɔmɔk bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni.
- 34 M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mɔmɔk puen ɲa.
- 35 Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer."
- 36 "Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbɔr Aajapɔɔn mu aa nyi. Nte Uwumbɔr baanja le nyi.
- 37 Min Unibɔn Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na la.
- 38 Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitiɲ na, binib nan bi, ki ji, ki nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mɔn bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo buɲɔb ni na.
- 39 Baa nan nyi ke nibaa ga ɲa bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitiɲ mɔmɔk na. Le bi mɔmɔk nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibɔn Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la.
- 40 N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.
- 41 Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.
- 42 "Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na.
- 43 Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni.
- 44 Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni."
- 45 "Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijkaar naah ɲeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ɲa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbamɔm?"

⁴⁶ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ḡani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbɔr aanyoor bi ututunn ngbaan pu.

⁴⁷ M tuk nimi mbamɔn la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan mɔmɔk.

⁴⁸ Tɔ, ututunn yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn,

⁴⁹ ki ga piin ki gbaa ututuḡeen aatɔtiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii.

⁵⁰ Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na,

⁵¹ ki ga gbaa u ḡinaalab mbamɔm, ki ga di u ḡa biḡmanḡmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki ḡmɔ ḡjinyin nima chee."

Matiu 25

¹ "Uwumbɔr aanaan naahn bisapɔm kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la.

² Bi ponn ni biḡmu nan ye bijɔrb, biḡmu mu nan ye bilankpalb.

³ Bijɔrb na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan.

⁴ Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu.

⁵ Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi mɔmɔk dɔ geen.

⁶ "Kinyetaasiik le bi ḡun bi teen mpɔɔn pu ke, 'Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.'

⁷ Le bisapɔm kipiik ngbaan mɔmɔk fii ke bi toor baakaryaa mam.

⁸ Le bijɔrb biḡmu na bui bilankpalb biḡmu na, 'Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junn la.'

⁹ Le bilankpalb ngbaan bui bi, 'Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan ḡeer ti ni nimi. Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa ḡa man.'

¹⁰ Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb biḡmu bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi laḡ kidiik ngbaan.

¹¹ "Le bijɔrb ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, 'Tidindaan, tidindaan, chuu piir tii timi.'

¹² Le u bui bi, 'M tuk nimi mbamɔn la, maa nyi nimi.' "

¹³ Tɔ, Yesu aah ḡakl bi liyatanḡakl ngbaan doo na, le u bui ke, "Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na."

- 14 "Uwumbor aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan momok na binjal ni na la.
- 15 U nan di njimobil kutuku binmu ki di tii ubaa, ki di kutuku bilee ki di tii uken, ki di kutuku ubaa ki di tii uken mu. U nan tii bi momok baah ga njmaa tun pu na, le ki nyan buen.
- 16 Ututunn u nan joo kutuku binmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor kutuku binmu ki di kpee.
- 17 Ututunn u joo kutuku bilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor kutuku bilee ki kpee.
- 18 Ututunn u nan joo kutuku ubaa na ma nan buen ti gbii libuul, le ki di udindaan aamobil sub nima.
- 19 "Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan fuu ni, ki ban u lik bimok aah tun pu na.
- 20 Le ututunn u nan joo kutuku binmu na yoor ni, ni waakutuku binmu ki kpee, ki nan bui u, 'Ndindaan, aa nan tii mi kutuku binmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor kutuku binmu kpee.'
- 21 Le udindaan bui u, 'Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbamom. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbamom. M ga na si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maamom.'
- 22 "Le ututunn u nan joo kutuku bilee na mu yoor ni, le ki nan bui u, 'Ndindaan, aa nan tii mi kutuku bilee la. M tiir kitiir ki kan tinyoor kutuku bilee ki kpee.'
- 23 Le udindaan bui u, 'Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbamom. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbamom. M ga na si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maamom.'
- 24 "Le ututunn u nan joo kutuku ubaa na yoor ni, ki nan bui u, 'Ndindaan, m nyi aabor, ke aa chur binib momom la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la.
- 25 Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamobil sub. Lik, saamobil so.'
- 26 "Le udindaan bui u, 'Utunwanbirdaan umina, ugbanyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbor ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la.
- 27 Saah nyi kina na, ba na saa di maamobil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamobil ni tinyoor ki kpee,' le ki bui biken,
- 28 'Chuu gaa waakutuku ubaa ngbaan man, ki di kpee ututunn u joo kutuku kipiik na.
- 29 Unii umok kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pokaa na.

- 30 Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbombɔɔn ni. U ga wii ki n̄mɔ n̄nyin nima chee.' "
- 31 "Min Unibɔn Aabo ni maatuuntiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpɔɔn sakpen ki kal maabɔrjal pu ke ubɔrkpaan na.
- 32 Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiih ni ijoob pu na,
- 33 ki ga di bininyaam siin n̄ngangii wɔb, ki di tiniwanbir siin n̄ngangan wɔb.
- 34 Le min, u ye Ubɔrkpaan ngbaan na, ga bui binib bi si n̄ngangii wɔb na, 'Nimi bi Nte Uwumbɔr n̄a tinyoor n̄a ni pu na, dan nan ji nnaan mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na.
- 35 Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi.
- 36 M nan chuun n̄ngmeen la, le ni nan tii mi tiwanpeenkaan m peen. M nan bun la, le ni dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, le ni dan nan lik mi.'
- 37 "Le bininyaam ngbaan ga baa mi, 'Tidindaan, bayoonn ti nan kan si nkon joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun?
- 38 Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun aan̄meen, ti peen si?
- 39 Bayoonn ti nan kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bayoonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni, ti dan nan lik si?'
- 40 Le min Ubɔrkpaan ngbaan ga bui bi, 'M tuk nimi mbamɔn la, naah nan n̄a kina ki tii nnaabitiib, biwaatiib bimina na, ni nan n̄a tii mi le na.'
- 41 "Le m ga bui binib bi si n̄ngangan wɔb na, 'Nimi bi Uwumbɔr puun lii ni pu na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu kaan junn, aan Uwumbɔr nan tuur siin kinimbɔn̄ ni kaawanbir mɔmɔk na.
- 42 Ba pu? nkon nan joo mi, naa nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa nan tii mi nnyun, m nyun.
- 43 M nan ye uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun n̄ngmeen, naa nan peen mi. M nan bun, naa nan dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.'
- 44 "Le bi mu ga baa mi, 'Tidindaan, bayoonn ti nan kan si, nkon joo si, bee nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee aa chuun aan̄meen, bee aa ye ubun, bee aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?'
- 45 Le m ga bui bi, 'M tuk nimi mbamɔn la, naah kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina na, naa nan ter mi le na.'

⁴⁶ Le bi ga kan ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na."

Matiu 26

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u bui waadidiliib,

² "Ni nyi ke ni gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim. N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn Aabo ɲa binib aajaal ni, le bi ti kpa mi ndɔpuinkoo pu."

³ Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aachiln ni,

⁴ le ki kpokl ke bi ga loon chuu Yesu ki ku u,

⁵ le ki bui tob, "Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak ngbaan ga ɲma tijar."

⁶ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatiɲ ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi ji tijikaar.

⁷ Waah bi ji tijikaar kina na, le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na ki nan di kpir Yesu aayil paab. Tulalee ngbaan nan bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni la.

⁸ Waadidiliib aah kan kina na, le bi gee liɲuul, ki len ke, "Ba ɲa u bii tulalee ngbaan kina?"

⁹ Ti ba ga ɲmaa di u kooh ki kan ilik sakpen ki di tii bigiim."

¹⁰ Yesu nan bee baah len pu na, le ki baa bi, "Ba ɲa ni muk upii ngbaan kina? U tun lituln li ɲan na le ki tii mi.

¹¹ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk.

¹² Waah di tulalee ngbaan kpir nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la.

¹³ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ɲa pu na ke binib li teer waabɔr."

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee,

¹⁵ le ki ti baa bi, "M yaa di Yesu ɲa niɲaal ni kan, ni ga tii mi ba?" Le bi kahn tikur aamobil piitaa ki di tii u.

¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu ɲa biɲaal ni na.

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aajan aawiindaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, "Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?"

- 18 Le u bui bi, "Ni li cha kitiŋ ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, 'Umömökr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-ŋer aajim aado.' "
- 19 Le Yesu aadidiliib ŋa waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.
- 20 Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan.
- 21 Baah bi ji na, le u bui bi, "M tuk nimi mbamön la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi."
- 22 Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi mömök baa u ubaabaa ubaabaa, "Ndindaan, ni ye min la aa?"
- 23 Le u bui bi, "M ni unii u kpaan ni ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi.
- 24 Min Unibön Aabo ga kpo ke naah ŋmee Uwumbör Aagbaŋ ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma kan, tiböbir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u."
- 25 Le Judas, u ga kooh u na, baa u, "Umömökr, ni ye min la aa?" Le Yesu bui u, "Ni ye saah len pu na."
- 26 Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbör, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, "Gaa ki li ŋmō man. Nwon le na."
- 27 U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbör, ki di tii bi, le ki bui bi, "Ni mömök nyu man.
- 28 Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbör puu tipuupöln ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbör di cha pinn bi.
- 29 M tuk nimi la, maan ki nyu ŋsubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu ŋsubil aanyunpöm Nte Uwumbör aanaan ni na."
- 30 Le bi gaa Uwumbör aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.
- 31 Yesu nan bui bi, "Kinyeek kee, ni mömök ga san ki cha mi. Ni ŋmee Uwumbör Aagbaŋ ni ke 'Uwumbör ga ku upihdaan, le ipiih yaa.'
- 32 Buyoonn Uwumbör ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aatiŋ ni."
- 33 Le Piita bui u, "Bi mömök yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si."
- 34 Le Yesu bui u, "M tuk si mbamön la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii."
- 35 Le Piita bui u, "Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si." Le waadidiliib mömök mu len kina.

- 36 U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, "Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbor."
- 37 Le u di Piita ni Sebedee aajapotiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyan.
- 38 Le u bui bi, "Nsui bii ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man."
- 39 Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbor, "Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. To, na saageehn, ki taa na maageehn."
- 40 Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti mui bi do geen; le u baa Piita, "Naa nmaa li ka lik kikirik kibaa aa?"
- 41 Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbor, aan ki taa koo ntong ni. Nisui ban ni na ni nan na. Nimi aapoon le par."
- 42 Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbor, le ki bui ke, "Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn na."
- 43 Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki do geen; ngeen nan joo bi sakpen a.
- 44 Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbor taataa, ki ki bui u tibor tichachaan ngbaan.
- 45 Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, "Ni beenin fuur, ki do geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibon Aabo ki di na titunwanbirdam aanaal ni la.
- 46 Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a."
- 47 Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la.
- 48 Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln na kan, uma le na, bi chuu u.
- 49 Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u, "Umomokr, aa paa pa?" le ki moor utakpiln.
- 50 Le Yesu bui u, "Njo, aa chuun kinye?" Le bi dan nan chuu Yesu mpoon.
- 51 Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbor aatotoorninkpel aanaagbiiija aatafal.
- 52 Le Yesu bui u, "Di saajuk ngbaan ki di fu kijuchook ni. Binib bimok yoor kijaak aajuk na, kijaak aajuk le ga ku bi.
- 53 Saa nyi ke m yaa mee Nte Uwumbor kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer njichur kipiik ni njilee na m chee dandana aa?"

- 54 M mu yaa ŋa kina kan, maan gbiin Uwumbɔr aagban aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na."
- 55 N-yoonn ngbaan le u baa kinipaak ngbaan, "Ni joo kijaak aajum, ni ŋichakukul ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? M nan bi Uwumbɔr aadichal ni iwiin mɔmɔk, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le naa chuu mi.
- 56 Tɔ, nimina mɔmɔk ŋa ke ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na." Le waadidiliib mɔmɔk san cha u.
- 57 Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na.
- 58 Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbɔr aatotoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butɔb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na.
- 59 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ban binib bi ga mɔn inyamɔn ki paan Yesu na, aan bi kan waataani, ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan mɔn inyamɔn paan u.
- 60 Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyamɔndam bilee dan nan bui bi
- 61 ke uja ngbaan bui ke u ga ŋmaa gbaa wii Uwumbɔr aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.
- 62 Le Uwumbɔr aatotoorninkpel fii sil, ki baa Yesu, "Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?"
- 63 Le Yesu si ŋmin. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel bui u, "Puu Uwumbɔr u fu na pu, aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Kristo u Uwumbɔr lee u na aan saa ye?"
- 64 Le Yesu bui u, "Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibɔn Aabo ka Uwumbɔr aarɔngii wɔb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo."
- 65 Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, "U di ubaa ŋaŋ Uwumbɔr la. Taa ki ban seeraadam. Ni ŋun waah sii Uwumbɔr pu na.
- 66 Ni dak kinye?" Le bi bui ke, "U ŋeer ti ku u la."
- 67 Le bi teei timɔɔtan ŋa unibil wɔb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam,
- 68 ki bui u, "Kristo ngbaan, lem Uwumbɔr aabɔnabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si."
- 69 Piita nan ka lichiln ni. Le usapɔɔn u ye ututunn na dan nan bui u, "Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatiŋ aanii na chee."
- 70 Le u nee bi mɔmɔk aanibil ni ki bui u, "Maa nyi saah len pu na aatataa," le ki buen kikaakpaak ni.

⁷¹ Le usapoon uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, "Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee."

⁷² Le u ki nee ki puu Uwumbor ke waa nyi u.

⁷³ Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, "Ni ye mbamon, aa ye waadidilib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la."

⁷⁴ Le u ki puu Uwumbor, le ki bui ke, "Maa nyi uja ngbaan. M yaa mon nnyamon kan, Uwumbor daa ntafal." Libuul ngbaan ni le ukooja wii.

⁷⁵ Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, "Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii." Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

Matiu 27

¹ Ki woln kitaak le Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib momok kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.

² Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di ŋa unjaal ni.

³ To, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamombil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib,

⁴ le ki bui bi, "M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u." Le bi bui u, "Naa ye timi aabor. Ni ye saabor la."

⁵ Le u di ŋimombil ngbaan di lii Uwumbor aadichal ni, ki siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa ŋjmin ki kpo.

⁶ Le Uwumbor aatotoorninkpiib pii ŋimombil ngbaan ki bui ke, "Ni ye nsin aamombil la. Timi aakaal aa kii ke ti di kina aamombil ŋa Uwumbor aamombil ni."

⁷ Le bi kpokl baah ga ŋa ŋi pu na, le ki di ŋi daa kiyakmaabuuk aapepel ke bi ti li sui bicham nima.

⁸ Nima pu, le bi yin nima chee ke "Nsin aatiŋ" ki nan saa dandana wee.

⁹ Le ni gbiin Uwumbor aabonabr Jeremia aah nan len pu na ke, "Bi di tikur aamombil piitaa le daa kiyakmaabuuk aapepel, Uwumbor aah tuk bi pu na. Dimombil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na."

¹¹ Bi nan di Yesu ti siin kitiŋ ngbaan aaninkpel Pailat animbiin ni. Le Pailat baa u, "Aa ye Juu yaab aabor la aa?" Le u bui u, "Saah len pu na, ni ye kina."

¹² Le Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibiaa.

- 13 Le Pailat baa u, "Saa n̄un baah bii si sakpen pu na aa?"
- 14 Le Yesu si n̄min, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.
- 15 Njim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na, ki lii.
- 16 N-yoonn ngbaan unaagbiija u kpa liyimbil na, nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas.
- 17 Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, "Ni ban m nyan n̄ma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na?"
- 18 Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u n̄a ūnaal ni.
- 19 Buyoonn u bi ji Yesu tibor na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki taa n̄a uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u dan̄ tidaŋ ti muk u sakpen na din wee.
- 20 Le Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu.
- 21 To, le Pailat ki baa bi, "Bijab bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?" Le bi bui u, "Di Barabas lii."
- 22 Le Pailat baa bi, "Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga n̄a u kinye?" Le bi m̄m̄ok bui u, "Kpaa u nd̄puinkoo pu."
- 23 Le u ki baa bi, "Ba n̄a? U tun bakaa bayoo?" Le bi moo tar mp̄oon pu ke, "Kpaa u nd̄puinkoo pu," le ki ban bi n̄ma tijar.
- 24 Pailat mu kan ke waan n̄maa n̄a nibaa, le ki ban nnyun, ki n̄ir ūnaal binimbil ni, ki len ke, "Uja nyaan ngbaan aasin aa bi n̄naal ni. Ni ye nimi aabor la."
- 25 Le bi m̄m̄ok bui u, "Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aanaal ni."
- 26 Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajab lue Yesu n̄inaalab, le ki di u n̄a biŋaal ni, bi ti kpaa u nd̄puinkoo pu.
- 27 Butob aajab ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u.
- 28 Le bi chuu peer waawanpeenkaan, ki di libokumaln peen u,
- 29 le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chiŋ u, ki di lidabil n̄um uŋangii ni ke ubor na, le ki gbaan unimbiin ni, ki n̄a u mbonyun, ki bui u, "Juu yaab Aabor, aa p̄oo oo?"
- 30 le ki teei timootan l̄be u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil paab.
- 31 Baah n̄a u mbonyun ki ti doo na, le bi chuu peer libokumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaa u nd̄puinkoo pu.

- 32 Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatiŋ aanii, aan bi yin u ke Simonn na. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo.
- 33 Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke "Kiyikpaŋ aapepel." Baah fuu nima chee na,
- 34 le binib bibaa di ndaan ni nnyɔk ki di ŋmal tɔb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.
- 35 Le butɔb aajab ngbaan kpa a u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan ti yakr tɔb, le ki too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na,
- 36 le ki ka lik u.
- 37 Bi nan ŋmee kigbaŋ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Kigbaŋ ngbaan len ke, "Yesu u ye Juu yaab Aabɔr na le na."
- 38 Le bi di bififiirb bilee mu kpa a idɔpuinkee pu. Bi nan di ubaa kpa a uŋangii wɔb, ki di uken kpa a uŋangan wɔb.
- 39 Le binib bi jer nima chee na sii u, ki gbakr biyil,
- 40 le ki bui u, "Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, sunn ni ndɔpuinkoo pu, ki ŋmar."
- 41 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib mu ŋa u mbɔɔnyun, ki bui ke,
- 42 "U nan gaal biken lir, kaan ŋmaa gaa ubaa lii ki ŋmar. U yaa ye Juu yaab Aabɔr kan, u sunn ni ndɔpuinkoo pu, aan ti gaa u ki kii.
- 43 U gaa Uwumbɔr ki kii, ki bui ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Uwumbɔr yaa ban u kan, cha u gaa u lii dandana."
- 44 Le bififiirb bi bi di kpa a u chee idɔpuinkee pu na mu sii u kina.
- 45 Nwiin kaasisik ni le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na.
- 46 Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu, "Eli, Eli, lama sabaktani." Naatataa le ye ke, "Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?"
- 47 Binib bi si nima chee na aah ŋun waah teen pu na, le bibaa bui ke, "Uja ngbaan yin Elaija la."
- 48 Libuul ngbaan ni le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di ŋa lidabil pu ki di ŋa umɔb chee ke u moor.
- 49 Le binib bi gur na bui ke, "Di cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan gaa u lii aan waan dan."
- 50 Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki cha waawiin nyan, le ki kpo.
- 51 N-yoonn ngbaan, le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ. Le kitiŋ deŋ, le ŋitakpasakpiin chuu war.

- 52 Dikaakul ngem mu chuu piir, le Uwumbor aanib bi nan kpo na pam fikr nkun ni, ki nyan njikaakul ngbaan ponn ni.
- 53 Buyoonn Yesu fikr nkun ni na, le bi koo Jerusalem aatiŋ ni, ki di bibaa mok binib pam.
- 54 Butob aajab aaninkpel, ni binib bi bi u chee ki si kii Yesu na aah kan kitiŋ aah den pu na, ki kan tiwan nimok ŋa na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi bui ke, "Mbamon, u sil ye Uwumbor Aajapoon la."
- 55 Bipiib pam mu nan bi nima, ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu, ki tun lituln ki ter u na.
- 56 Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene; uken mu ye Mari, u ye Jems ni Josef aana na; uken mu ye Sebedee aajapotiib aana.
- 57 Kijook aah joor na, le uwankpadaan ubaa, u ye Arimatea aatiŋ aanii na fuu ni. Bi yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu.
- 58 Le uja ngbaan buen Pailat chee ki ti bui u, "Tiin mi Yesu aawon." Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii u.
- 59 Le Josef yoor Yesu aawon, ki di poo likekenyaan ni,
- 60 ki di ti sub kitakpaluŋ ni. Kitakpaluŋ ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki, uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub na, le u di litakpasakpeln li pee na, ki di leŋ mbisamob, le ki buen.
- 61 Le Mari Magdalene ni Mari uken mu bi nima chee, ki ka gbok kitakpaluŋ ngbaan.
- 62 Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbor aatotoorninkpiib ni Farisii yaab kuun Pailat chee,
- 63 le ki bui u, "Timi aaninkpel, ti teer ke unyamondaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni.
- 64 Nima pu na, cha binib li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamon mue ga jer njan yoo."
- 65 Le Pailat bui bi, "Nimi nibaa kpa bikikiirb. Li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na."
- 66 Le bi buen ki ti dab litakpal li leŋ likaakul aamob na, ki cha bikikiirb ka kii li.

Matu 28

- 1 Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyeeek ni.

- ² Le kitij den sakpen; ba pu? Uwumbor aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu.
- ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawanpeenkaan piin chain ke nkokoyon na.
- ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le biwon gbaa. Le bi lir ki fik.
- ⁵ Le Uwumbor aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, "Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpa a u ndɔpuinkoo pu na la.
- ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba do nin chee na,
- ⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waadidiliib ke u fikr nkun ni a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima. Nimina le m ban m tuk nimi."
- ⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbor aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.
- ⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u.
- ¹⁰ Le u bui bi, "Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee."
- ¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbor aatotoorninkpiib tiwan nimok ŋa na.
- ¹² Le Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun tob chee, le ki kal ki kpokl, le ki nyan ŋimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan,
- ¹³ le ki bui bi, "Li cha man ki ti ŋmann binib ke naah do geen kinyeek na, le waadidiliib dan ki nan nyan u likaakul ni.
- ¹⁴ Kitij aaninkpel yaa ŋun ke ni len ke ni do geen, ki yaa jin nimi tibor kan, ti ga nyan nimi."
- ¹⁵ Le bikikiirb ngbaan gaa ŋimombil ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke Yesu aadidiliib dan nan nyan waawon likaakul ni a. Nima pu le Juu yaab beenin len kina ki nan saa din.
- ¹⁶ Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na nan buen lijool libaa paab Galilee aatiŋ ni, Yesu aah nan mok bi nin chee na.
- ¹⁷ Le Yesu fuu ni bi chee. Baah kan u na, le bi gbaan unimbiin ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni.
- ¹⁸ Le Yesu bui bi, "Uwumbor tii mi mpoon momok, paacham ni taab.

¹⁹ Li cha man ηinibol mɔmɔk chee, ki ti ηa bi maadidiliib, ki muin bi nnyun ni, Nte Uwumbɔr, ni min Ujapɔɔn, ni Nfuur Nyaan aayimbil pu,

²⁰ ki tuk bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na mɔmɔk. Teer man ke m bi ni chee n-yoonn mɔmɔk, ki nan saa dulnyaa aadoon."

Mak

Mak 1

- 1 Tibɔr timina le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan.
- 2 Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ŋmee waabɔr ngbaan aah ga piin pu na. U nan ŋmee ke Uwumbɔr bui Waanileekoo ke, " 'Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan, ki nan toor nsan ki siin si.' "
- 3 Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke, 'Toor Uwumbɔr aasan man, ki ŋa waasan mu li tok ki tii u.' "
- 4 Kina le uja ubaa nyan sil nteersakpiin ni, bi yin u ke Jɔnn. U nan muini binib nnyun ni, le ki mooni ke, "Kpeln nimi aabimbin man aan Uwumbɔr di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, le m ga muin nimi nnyun ni."
- 5 Le kinipaak nyan Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ki dan u chee, ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.
- 6 Jɔnn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na. U nan di ligbapapaln buu uchaŋ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la.
- 7 U nan mooni kinipaak ngbaan ke, "Unii u jer mi na paan ni m pu la. Maa ŋeer ke m gbiln waanaatak aarmin ki tii u.
- 8 Mma muin nimi nnyun ni la. Uma le ga nan di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi."
- 9 N-yoonn ngbaan le Yesu nyan Nasaref, kitiŋ ki bi Galilee ni na, ki dan Jɔnn chee. Le Jɔnn muin u nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.
- 10 Yesu aah nyan nnyun ni na, le u kan kitaapaak chuu piir, le ki kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔŋ u pu, ki naahn linanjel.
- 11 Le nneel nyan ni paacham ki len ke, "Aa ye Njapɔɔn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si."
- 12 N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan di Yesu buen nteersakpiin ni. U nan ti bi nima iwiin imonko ilee la. Le kinimbɔŋ tɔŋni u nima.
- 13 Timoor ni aapeel mu nan bi nima. Le Uwumbɔr aatuuntiib nyan ni paacham ki dan nan ŋa u tiŋann.
- 14 Le binib nan chuu Jɔnn ki di u ŋa kiyondiik ni. Nee aapuwɔb, le Yesu buen Galilee aatiŋ ni, ki ti mooni Uwumbɔr aabɔnyaan,
- 15 le ki bui ke, "N-yoonn fuu a. Uwumbɔr aanaan peen ni a. Kpeln nimi aabimbin man, ki gaa tibɔnyaan tee ki kii man."

- 16 Yesu nan chuun kpak Galilee aanyusakpem aagbaan, le ki ti kan Simonn ni unaal Andru bi mae kipɔk nnyun ni; bi ye bijanbam la.
- 17 Le Yesu bui bi, "Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr."
- 18 Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr, ki dii u.
- 19 Le u foor siib ki kpee, le ki kan Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi nan bi baanɔb ponn ni, ki bi leni baapɔr.
- 20 Libuul ngbaan ni le Yesu yin bi. Le bi siir cha bite Sebedee ni waatutum bunɔb ngbaan ponn ni, le ki dii Yesu.
- 21 Le bi ti fuu Kapenaum aatiŋ ni. Juu yaab aakpaakool daal, le Yesu koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.
- 22 Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar bi pam. U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.
- 23 Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni,
- 24 le ki teen ke, "Sin Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ŋa timi fam la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbɔr aanii u ye chain na la."
- 25 Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, "Dmim. Di uja ngbaan lii."
- 26 Le tiyayaar ngbaan cha uja ngbaan aawon gbaa, le ki teen mpɔɔn pu, ki di u lii.
- 27 Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi baa tob, "Ba sɔ? Ni ye mmɔkm pɔɔn la aa? U kpa mpɔɔn, le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii, le ti kii waamɔb."
- 28 Nima pu na, Yesu aayimbil nan moon Galilee aatingbaan mɔmɔk ni.
- 29 Yesu ni binib bi dii u na nan nyan mmeen aadiik ngbaan ni, le ki buen Simonn ni Andru aadichal ni. Jems ni Jɔnn mu nan dii bi.
- 30 Le Simonn aapuu aana bun, ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. Le bi tuk Yesu ke u bun la.
- 31 Le Yesu buen u chee, ki ti chuu ŋaŋa, ki fiin u kaan. Le uwon sɔŋ. Le u chann bi tichann.
- 32 Liyaadaal aajook, buyoonn nwiin lir na, binib nan dan Yesu chee, le ki joo ni bibum mɔmɔk, ni tiyayaar aah joo binib bi na mɔmɔk.
- 33 Kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk nan kuun nima, Simonn ni Andru do linampal.
- 34 Bibum ngbaan nan wiir pam ki nan kpa iween aabɔŋ aabɔŋ na, le Yesu cha bi pɔk, ki nyan tiyayaar aah joo binib bi na mu. Tiyayaar ngbaan aah nan nyi waah ye unii u na, waa nan tii ti nsan ke ti len tibaa.

- 35 Njan aakooja aah wii na, le Yesu fii ki nyan lipaal, ki buen nibaa chee, le ki ti bi nima ubaa ki mee Uwumbor.
- 36 Naah woln kichakpiik ni na, le Simonn ni ujotiib mu fii ki nyan, ki bi ban u,
- 37 le ki ti kan u, le ki bui u ke, "Binib momok bi ban si la."
- 38 Le u bui bi, "Cha ti buen ntim muken ni, aan m ti tuk bi mu Uwumbor aabor. Nima le cha m nyan ni Uwumbor do."
- 39 Le u buen Galilee aatim momok ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbor aabor, le ki nyan tiyayaar binib ponn ni.
- 40 Ukondaan ubaa nan dan Yesu chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki ganj u ke u ter u, le ki bui u ke, "Aa yaa gee kan, aa ga njmaa cha m pook."
- 41 Le kinimbaak chuu Yesu. Le u taln ujaal, ki meeh u, ki bui u, "M gee. Aa pook."
- 42 Libuul ngbaan ni le u pook, kaa ki ye ukondaan.
- 43 Le Yesu bui u ke u li cha, ki sur u mbamom ke,
- 44 "Li nyi ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbor aatotoor chee, ki ti di aabaa mok u, ki toor kitork tii Uwumbor ke Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mok binib ke aa pook a."
- 45 Le uja ngbaan buen, ki joo tibor ngbaan tuk binib momok. Waah njaa kina na, le Yesu aa ki njmaa koo kiti nj kibaa ni, binib aanimbiil ni. U nan gur bi kipook ni la. Le binib nya itingbaan momok ni, ki chaa u chee.

Mak 2

- 1 Iwiin ilee aah jer na, le Yesu ki gir buen Kapenaum aati nj ni. Le binib njun ke u bi linampal.
- 2 Le kinipaak kuun ni nima chee. Baah wiir pu na, mpaan aa nan ki gur mbisamob chee, ubaa ki sil. Le u tuk bi Uwumbor aabor.
- 3 Waah bi tuk bi Uwumbor aabor na, le binib bibaa fuu ni, ki luln ni unii u aawon faan na likekeln ni. Binib binaa le nan luln ni u.
- 4 Kinipaak ngbaan pu, baa nan njmaa koo ni Yesu chee. Le bi jon kidiik paab, ki chee liboln ki tuur waah si nin chee kidiik ponn ni na, le ki di baah luln ni unii u likekeln ni na njaa liboln ngbaan ponn ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni.
- 5 Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamom pu na, le ki bui uja u aawon faan na ke, "Maabo, m di cha pinn saatunwanbir."
- 6 Uwumbor aakaal aamomokb bibaa nan ka nima, le ki bi dak bisui ni ke,

- 7 "Ba ɲa uja wee len kina? U sii Uwumbɔr la. Ubaa aan ɲmaa di cha pinn titunwanbir, see Uwumbɔr baanja."
- 8 Le Yesu bee baah dak pu na, le ki baa bi, "Ba ɲa ni dak kina nisui ni?"
- 9 Maah bui uja u aawon faan na ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ, aan m yaa bui u ke u fiin ki yoor waawandookaan ki li chuun, le pɔɔ?
- 10 M ga mɔk nimi ke min, Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir." Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke,
- 11 "M bui si la, fiin, ki yoor saawandookaan, ki li chaa kun."
- 12 Libuul ngbaan ni le u fii sil, ki yoor waawandookaan, ki nyan lipaal bi mɔmɔk aanibil ni. Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyuɲ Uwumbɔr ki bui ke, "Taa kee kan kina."
- 13 Yesu nan ki gir buen nnyusakpem ni. Le kinipaak dan u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr.
- 14 Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa u ka baah gaal lampoo nin chee na. Bi yin u ke Liifai, le ute ye Alfeus. Le Yesu bui u, "Li dii mi." Le u fii, ki dii u.
- 15 Nee aapuwɔb, le Yesu bi Liifai do, ki bi ji tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam nan wiir, ki dii Yesu. Le bi ponn ni pam mu ka u ni waadidiliib chee, ki bi ji tijikaar.
- 16 Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa, bi ye Farisii yaab na aah kan ke Yesu bi ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar na, le bi baa waadidiliib, "Ba ɲa u ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?"
- 17 Le Yesu ɲun baah len pu na, le ki bui bi, "Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam bi nan kpeln baabimbin la."
- 18 Le Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab nan bi lulni bumɔb. Le binib bibaa dan nan bui Yesu ke, "Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni?"
- 19 Le u baa bi, "Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga ɲmaa lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. Buyoonn upiidinn bi bi chee na, baan ɲmaa lul bumɔb.
- 20 N-yoonn mu choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.
- 21 "Ubaa aan di likekepɔln aageln, ki di lenj libɔkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Liboln ngbaan ga waar ki jer njan yaan.

- ²² Ubaa mu aan di ndawiin, ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilookpok na ga puu, ki bii. Ndaan na mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kilooƆɔɲ ni la."
- ²³ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Baah chuun ki cha na, le waadidiliib joo tijikaar na geei, bi ti ɲmɔ.
- ²⁴ Le Farisii yaab nan baa Yesu ke, "Ba ɲa saadidiliib ɲani kina? Timi aakaal aa kii ke bi ɲa kina likpaakool daal."
- ²⁵ Le u baa bi, "Naa karn Ubɔr David aah nan ɲa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. Baa nan kpa tijikaar.
- ²⁶ Le u koo Uwumbɔr aadichal ni, buyoonn Abiatar nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na, le ki di Uwumbɔr aaboroboro ɲman, ki joo ti tii waanib mu, bi ɲman. Baah ɲa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ɲmɔ boroboro ngbaan na.
- ²⁷ "M tuk nimi la, unibɔn pu le likpaakool daal bi, naa ye likpaakool daal pu le unibɔn bi.
- ²⁸ Min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan."

Mak 3

- ¹ Le u ki gir buen mmeen aadiik ni. Le uja u aɲaal faan na bi nima.
- ² Le bi lik Yesu, ke u ga cha uja ngbaan Ɔɔk likpaakool daal aan waan cha u Ɔɔk. Ba pu? bi ban bi kan nsan aan ki galn u ke u bii likpaakool daal.
- ³ Le Yesu bui uja u aɲaal faan na ke, "Nan sil tikaasisik ni,"
- ⁴ le ki baa bi, "Likpaakool daal kan, ti ga ɲa ni ɲan na aan ni kaa ɲan na? Ti ga tii unii limɔfal aan ti ga ku u? Timi aakaal mɔk timi kinye?" Le baa len tibaa.
- ⁵ Le u lik bi mɔmɔk, le ki gee lijuul bi pu. Bitafal aah Ɔɔɔ pu na, le ni bii usui. Le u bui uja u aɲaal faan na ke, "Taln aɲaal." Le u taln uɲaal. Le mu Ɔɔk.
- ⁶ Le Farisii yaab ngbaan nyan lipaal, le ki buen Ubɔr Herod aanib chee, le ki kpokl baah ga ɲa pu ki ku Yesu na.
- ⁷ Yesu ni waadidiliib nan buen Galilee aanyusakpem ni. Le kinipaak dii u. Bi nyan ni Galilee aatim ni la, ni Judea aatim ni,
- ⁸ ni Jerusalem, ni Idumea aatim ni, ni ntim mu bi Joɔdann aamɔɔdapuul na, ni Taya ni Saidonn aatingbaan ni. Bi nan wiir sakpen a. Bi ɲun Yesu aah tun lijnjiir aatun pu na. Nima le cha bi dan u chee.
- ⁹ Le u bui waadidiliib ke bi di buɲɔb deen nnyun pu, nnyusakpem aagbaan chee, aan u koo ni, kinipaak ngbaan taa muen u.

- 10 U nan tii binib pam laafee. Nima le bibum mómok tur tób, bi ti fuu u chee aan ki di biñaal meeh u.
- 11 Tiyyaar ti joo binib na aah kan u na, le ti cha bi gbaan unimbiin ni, le ki teen ke, "Aa ye Uwumbor Aajapoon la."
- 12 Le Yesu kae tiyyaar ngbaan ke, "Taa li joo mi mooni man."
- 13 Yesu nan jon lijool paab, le ki yin waah ban binib bi na ke bi dan u chee. Le bi dan u chee.
- 14 Le u lee bijab kipiik ni bilee, bi ti li bi u chee. Le u yin bi ke waakpambalb. U lee bi ke u tun bi, aan bi ti tuk binib Uwumbor aabor,
- 15 ki li kpa mpoon ki nyan tiyyaar binib ni.
- 16 Waah lee bijab kipiik ni bilee bi na aayimbiil so: Simonn, le Yesu duln u ke Piita;
- 17 Jems ni unaal Jonn bi ye Sebedee aajapotiib na, le Yesu duln bi ke Boanejes. Boanejes aatataa le ye ke "Binib bi tar ke utaal na";
- 18 ni Andru, ni Filip, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapoon na; ni Tadeus; ni Simonn u nan ban u kuln waatiñ aadim na;
- 19 ni Judas Iskariot, u ga nan kooh Yesu na.
- 20 Le Yesu chaa kun. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa nsan bi ji tijikaar.
- 21 Udoyaab aah ñun kina na, le bi dan bi nan chuu u; ba pu? bi ñun binib len ke u waar la.
- 22 Uwumbor aakaal aamómokb bi nyan ni Jerusalem na le bui ke kinimbong, ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyyaar aayidaan na, le joo u ki tii u mpoon ke u nyan tiyyaar binib ni.
- 23 Baah len kina na, le Yesu yin bi ke bi dan u chee, le ki ñak bi nyatanyak ke, "Kinimbong ga ña kinye ki nyan kima kinimbong binib ni?"
- 24 Kitiñ kibaa ni aanib yaa yakr ki yaa jaa kijaak kan, kitiñ ngbaan ga bee yoli.
- 25 Lidichal libaa ni aanib yaa yakr ki jaa kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yoli.
- 26 Kinimbong aanaan yaab yaa yakr ki jaa kijaak kan, kaan ki ñmaa sil. Kaanaan ga doo."
- 27 "Ubaa aan ñmaa koo mpoonndaan aadichal ni, ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.
- 28 "M tuk nimi mbamon la, Uwumbor ga di cha binib aatunwanbir mómok ki pinn bi. Bi yaa sii u kan, u ga di cha pinn bi.

²⁹Uwumbor Aafuur Nyaan ma kan, unii yaa sii muma kan, Uwumbor aan di cha pinn u. U ga li kpa taani n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."

³⁰Binib bibaa nan bui ke tiyayaar le joo Yesu. Nima le cha u len kina.

³¹Le Yesu aana ni unaatiib fuu ni ki si lipaal, le ki tun unii ke u ti yin Yesu.

³²Le kinipaak ka gob Yesu. Le bi tuk u, "Lik, aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la."

³³Le u baa bi ke, "Dma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?"

³⁴le ki fenn ton waadidiliib bi ka gob u na, le ki bui ke, "Lik, nna ni nnaatiib so.

³⁵Ba pu? unii umok nani Uwumbor aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna."

Mak 4

¹Yesu nan ki gir buen Galilee aanyusakpem aagbaan, ki ti tuk binib Uwumbor aabor. Le kinipaak sakpen ki kuun ni u chee. Baah wiir pu na, le u koo kal burjob ni, nnyun ni. Kinipaak ngbaan mu nan si nnyusakpem aagbaan.

²Le u tuk bi tabor pam nyatanak ponn ni.

³U nan bui bi ke, "Li pel man, ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim.

⁴Waah yaa njikaabim ngbaan na, le mubaa lir nsan ni. Le inyoon dan, ki nan peei jin.

⁵Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu punn mala.

⁶Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamom na, le mu yol, ki kpo.

⁷Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun, ki saa ku mu, le mu aa mar.

⁸Le mubaa mu lir kitiŋ ki njan na ponn ni, ki punn, le ki muun, ki mar. Ngem lun piitaa piitaa, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun nkub nkub.

⁹"U kpa litafal na kan, u nun."

¹⁰Yesu aah bi ubaa na, le waadidiliib kipiik ni bilee na, ni binib bi nan bi u chee na, nan dan ki nan baa u waayatanak ngbaan aatataa.

¹¹Le u bui bi ke, "Uwumbor le cha ni bee waanaan aaboborkaan. Binib bi kaa bi waanaan ni na, u nak bima le nyatanak,

¹²'Aan bi lik ki lik, kaa waa, ki pel ki pel, kaa beer naatataa. Bi yaa nun ki bee naatataa kan, nibaakan bi ga kpeln baabimbin, aan Uwumbor di cha baatunwanbir ki pinn bi.' "

- 13 Le Yesu baa bi ke, "Naa bee liyataŋakl ngbaan aatataa aa? Ni ga ŋa kinye ki bee ŋiyataŋak ŋiken aatataa?"
- 14 Liyataŋakl ngbaan aatataa le ye ke ukpaal ngbaan le ŋaŋ unii u tuk binib Uwumbɔr aabɔr na.
- 15 Ndibim mu lir nsan ni na le ŋaŋ binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr na. Libuul ngbaan ni le kinimbɔŋ dan ki nan nyan ti bisui ni.
- 16 Mu lir ntakpateer pu na le ŋaŋ binib bi ŋun tibɔr ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na.
- 17 Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm, kaa joo ti ni yunn. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ŋa bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni le bi ga di ti lii.
- 18 Binib bibaa mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la.
- 19 Bi ŋun tibɔr ngbaan la. Le dulnyaa wee ni aabɔr, ni liwankpal aakɔrk, ni tiwan aabɔŋ aakɔrk mu koo bisui ni, le ki ku tibɔr ngbaan bisui ni, le taa mar.
- 20 Mu lir kitiŋ ki ŋan na ponn ni na le ŋaŋ binib bi ŋun tibɔr ngbaan, ki gaa ti, le ki mar. Ngem mar piitaa piitaa, ngem mu mar imonko itata, ngem mu mar nkub nkub."
- 21 Le u baa bi ke, "Unii yaa see karyaa kan, u ga di lisambil chiŋ u pu uu? U ga di siin tiwandookaan aataab la aa? Waan di tɔŋ tiwan nibaa pu la aa?"
- 22 Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga kpiir. Tibɔbɔrkaan mɔmɔk mu ga nyan mpaan pu.
- 23 U kpa litafal na kan, u ŋun.
- 24 "Cha nitafal li bi naah ŋun ti na ni man. Naah tii pu na, Uwumbɔr mu ga giin kina le ki tii nimi. U ga tii nimi ki jer naah tii pu na.
- 25 Unii u pel maabɔr na, Uwumbɔr ga cha u moo ŋun. Unii u kaa pel na, Uwumbɔr aan ki cha u ŋun."
- 26 "Uwumbɔr aanaan naahn njikaabim mu uja bun waasaak ni na la.
- 27 U geeni kinyeek, kitaak yaa woln kan, u fii. Le njikaabim ngbaan ga punn, ki muun. Waa nyi mu aah ŋa pu ki punn, aan ki muuni na.
- 28 Kitiŋ ngbaan le cha tijikaar ŋa. Njan le mu punn, le ki nin muun ki poo, le ki mar.
- 29 Ti yaa nan biir kan, ni ŋeer lijikaacheel la. Nima pu na, u ga di gɔrk, ki buen ti chee ti."
- 30 Yesu nan baa bi ke, "M ga di ba ki di ŋaŋ Uwumbɔr aanaan? M ga di liyataŋakl bayaar ki di ŋaŋ mu?"
- 31 Mu naahn linaanyiimbil la. Libil ngbaan le ye libil waatiir, ŋibil mɔmɔk filk jer lima la.

- 32 Bi yaa di li bun kan, li ga punn ki muun ki jer tisufar mómok, ki ɲa ibon i filk na. Le inyoon i laani paacham na ga ɲmaa ter yaadil ibon ngbaan pu."
- 33 Kina le Yesu di ɲiyataɲak ɲimina aaboln pam tuk bi Uwumbor aabor. U ɲak bi ɲiyataɲak ki ti ɲeer baah ga ɲmaa pel pu na la.
- 34 Waa len tibaa bi chee, see ɲiyataɲak ɲmeen. U ni waadidiliib aah bi bibaa na, le u ɲeer ɲiyataɲak ngbaan aatataa tuk bi.
- 35 Nwiin ngbaan daal aajook, le u bui waadidiliib ke, "Cha ti puur nnyusakpem man."
- 36 Le bi siir kinipaak ngbaan chee, ki koo u chee buɲob ni. Inɲi iken mu nan bi nima chee.
- 37 Baah cha na, le kibun ti fii ki bi daar. Le tinyunkpenn fii yeɲni, ki koo buɲob ngbaan ponn ni, le bu ban bu liin.
- 38 Yesu mu do liyikukur pu geen, liɲojuul wob. Le bi dan nan finn u, le ki baa u ke, "Umómokr, ti yaa bee nnyun ni kan, aatafal aa bi ti ni ii?"
- 39 Le u fii ki kae kibun ngbaan, le ki bui nnyun ngbaan ke, "Doon suuna." Libuul ngbaan ni, le kibun ngbaan ɲmin, nnyun mu doon suuna, ni mómok ɲmin chii.
- 40 Le u baa bi, "Ba ɲa ni san ijawaan? Naa kee gaa mi ki kii mbamom aa?"
- 41 To, ijawaan nan chuu bi sakpen, le bi baa tob ke, "Ba aanibol bi na? Kibun ni nnyun mu kpaan kii waamob."

Mak 5

- 1 Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gerasiin yaab aatiɲ ni.
- 2 Le uwaar ubaa nan bi nima.
- 3 Waakookoo yaan nan ye baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na la. Ubaa aa ɲmaa baa u kaan. Bi yaa buu u tikululn kan, u keei ti la.
- 4 Bi nan joo idɔribi ni tikululn buu u kpala kpala. Le u keei tikululn ngbaan, ki gbaa wiir idɔribi mu. Ubaa aa ɲmaa tiɲ u.
- 5 Nwiin pu ni kinyeek, u po bi ɲikaakul ngbaan ni, ni ɲigongon paab, ki tar, ki joo ɲitakpal geei ubaa.
- 6 Yesu aah nyan buɲob ni na, le uwaar ngbaan bi dandar, ki kan u, ki san nan tooh u nsan ni, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki doon u.
- 7 Le Yesu bui ke, "Tiyayaar, nyan uja ngbaan ni." Le u teen ki len mpɔɔn pu ke, "Yesu, si u ye Uwumbor u kaa kpa ɲeen aato na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M gan si Uwumbor pu, taa ɲa mi falaa."

- ⁹ Le Yesu baa u, "Bi yin si ke ba?" Le u bui u, "Ti ye tiyayaar ti wiir na la, nima le bi yin mi ke Kipaak,"
- ¹⁰ Le ki gaŋ u sakpen ke u taa jenn nyan ti kitiŋ kee ni.
- ¹¹ Igbeer ibaa mu nan bi nima chee, ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab.
- ¹² Le tiyayaar ngbaan gaŋ Yesu ke, "Cha ti ti koo igbeer ngbaan ni."
- ¹³ Le u kii. Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer mɔmɔk san sunn limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni. I ga nan li fuu njichur njilee.
- ¹⁴ Le bijab bi kii igbeer ngbaan na san buen kitiŋ ni, ni itingbaan ni, ki ti tuk binib tibɔr ngbaan. Binib aah ŋun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ŋa na,
- ¹⁵ Le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar ti wiir na nan joo u na, ka nima. U cheer, ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun uŋmeen. Le ijawaan chuu bi.
- ¹⁶ Binib bi kan Yesu aah nyan tiyayaar uja ngbaan ni pu na nan tuk bi Yesu aah ŋa pu na, ki tuk bi naah ŋa igbeer ngbaan mu pu na.
- ¹⁷ Le bi gaŋ Yesu ke u nya baatiŋ ni.
- ¹⁸ Le u gir ti koo buŋɔb na ni. Waah gir u ti koo buŋɔb ni na, le uja u tiyayaar nan joo u na gaŋ u ke u cha u dii u.
- ¹⁹ Le u yii, le ki bui u, "Gir kun, ki ti tuk aadoyaab Uwumbɔr aah san si kinimbaak ki tun litukpaan tii si pu na."
- ²⁰ Le u buen, ki di bɔ dii kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, le ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu ki tii u na. Le ni gar binib mɔmɔk pam.
- ²¹ Yesu nan ki gir puur nnyusakpem aadapuul, buŋɔb na ni. Waah ti fuu nima na, le kinipaak sakpen kuun ni u chee. Le u si nnyun aagbaan.
- ²² Le uja ubaa dan u chee. U ye mmeen aadiik ni aaninkpel ubaa la. Le bi yin u ke Jairus. Waah kan Yesu na, le u nan gbaan unimbiin ni,
- ²³ ki gaŋ u sakpen le ki bui u ke, "Ni yaa ki kpee siib na kan, mbisal ga kpo. M gaŋ si la, dan nan di aŋŋaal ki di paan u pu, aan u pɔɔk ki taa kpo."
- ²⁴ Le Yesu dii u buen. Le kinipaak ngbaan mu dii Yesu, ki mueni u.
- ²⁵ Le upii u fu tipiir njibin kipiik ni njilee taa door na, mu bi nima chee.
- ²⁶ U nan chaa binyɔkdam chee, ki kan falaa aabɔŋ mɔmɔk, ki jin waamombil mɔmɔk doo, le naa soor. U nan moo buŋni la.
- ²⁷ Le u ŋun Yesu aabɔr, le ki len usui ni ke u yaa po meeh waawanpeenkaan kan, u ga pɔɔk. Le u bɔ kinipaak ngbaan ponn ni, ki paan Yesu aapuwɔb, ki taln uŋaal, ki meeh waawanpeenkaan.
- ²⁹ Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk, ki bee uwon ponn ni ke iween ngbaan doo a.

- 30 Le Yesu bee usui ni ke mpɔɔn ngem nyan u ni a. Le u fenn kinipaak ngbaan ni, ki baa ke, "Dma meeh maawanpeenkaan?"
- 31 Le waadidiliib bui u, "Aa kan kinipaak ngbaan aah kpei si pu na, le aa baa ke ŋma meeh si?"
- 32 Le u fenn, ki lik ŋjipepel mɔmɔk ke u kan udaan u meeh u na.
- 33 Le upii ngbaan bee tiwan ni ŋa u na. Ijawaan mu chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u mbamɔn mɔmɔk.
- 34 Le Yesu bui u, "Mbisal, saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin. Saaween ngbaan aan ki fii."
- 35 Yesu aah len kina na, le binib bibaa nyan ni Jairus do, ki tooh ni bi nsan ni, ki nan bui Jairus ke, "Aabisal kpo a. Taa ki cha Umɔmɔkr ngbaan ŋani falaa ki cha aado."
- 36 Yesu nan ŋun baah len pu na, le ki bui Jairus, "Tii mi naadii, ki taa san ijawaan."
- 37 Yesu aa nan cha ubaa ki dii u ki kpee Piita ni Jems, ni Jems aanaal Jɔnn pu.
- 38 Yesu nan fuu Jairus do le ki ŋun kifuuk pu. Binib bi nima ki wiir, ki wii ikpowiil, ki kaani.
- 39 Le u koo lidichal ngbaan ni. Waah koo ni na, le u baa bi, "Ba ŋa ni kpa kifuuk kina, ki wii? Ubo ngbaan aa kpo. U geen la."
- 40 Le bi laa u sakpen. Le u jenn nyan bi mɔmɔk lipaal,
- 41 ki di ubo ngbaan aate ni una, ni waadidiliib bitaa na, ki di koo waah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu uŋaal, ki bui u ke, "Upiibo, m bui si la, fiin."
- 42 Libuul ngbaan ni, le u fii sil, ki chuun gonni. U nan ye ŋbin kipiik ni ŋilee aabo la. Le ni gar bi ki ti nyan.
- 43 Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa, le ki bui bi ke bi tii upiibo ngbaan tijikaar u ji.

Mak 6

- 1 Yesu nan siir nima chee, ki gir buen udo aatiŋ ni. Le waadidiliib dii u.
- 2 Likpaakool daal, le u buen mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Kinipaak ki bi nima na aah ŋun waaliin na, ni gar bi pam. Le bi baa tob ke, "Uja wee kan nimina mɔmɔk la chee? U tee kpa ba aalanboln na? Waah tun lijnjiir aatun pu na, u ŋani kinye ki tun ŋi?"

- ³Waa ye kapenta na aa? Waa ye Mari aajapoon la aa? Waa ye Jems, ni Joses, ni Judas, ni Simonn aakpel la aa? Uninkpatiib aa bi do chee na la aa?" Binib ngbaan nan len kina ki yii u.
- ⁴Le u bui bi, "Binib pak Uwumbor aabonabtiib la, see bido aatiŋ ni aanib, ni baamaal, ni baachiln ni aanib baanja le aan pak bi."
- ⁵Le u di unjaal paan bibum siib pu, ki cha bi pook, kaa ki nmaa tun lijinjiir aatuln liken nima chee; ba pu? baa nan gaa u ki kii.
- ⁶Baah kaa gaa u ki kii na, le ni gar u pam. U nan bo dii itingbaan ni, le ki tuk binib Uwumbor aabor.
- ⁷Le u yin waadidiliib kipiik ni bilee na ke u tun bi nibaa chee, bilelee, bilelee. U tii bi mpoon ke bi ti nyan tiyayaar binib ni,
- ⁸le ki bui bi, "Ni taa tun lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo nibaa see kijaangbeek baanja. Ni taa li joo tijikaar, ki taa li joo litaakor, ki taa li joo njimobil tikpalonn ni, ki taa li joo libokul ki kpee naah pee li na pu.
- ⁹Ni li tak njinaatak man.
- ¹⁰Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na, ki taa ki kpeln lidichal.
- ¹¹Kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa yii nimi aabor kan, ni nya nima, ki kpaar nitaa aatatan lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi."
- ¹²Waadidiliib ngbaan nan buen, le ki ti bui binib, "Kpeln nimi aabimbin man."
- ¹³Bi nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, ki di nkpan nuk binib pam aayil, le bi pook.
- ¹⁴Yesu aayimbil nan moon njipepel momok ni. Le Ubor Herod mu ti nun u pu, le ki bui ke Jonn u nan muini binib nnyun ni na le fikr nkun ni, nima le cha u kpa mpoon ki tun lijinjiir aatun ngbaan.
- ¹⁵Le biken mu bui ke u ye Uwumbor aabonabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Le biken mu bui ke u ye Uwumbor aabonabr ke bibonabtiib bi nan bi n-yaayoonn na la.
- ¹⁶To, Ubor Herod aah nun Yesu aabor na, le u bui ke, "U ye Jonn, u m nan chuu gii uyil na la. U fikr nkun ni la."
- ¹⁷Budabu pu Ubor Herod len kina na le ye ke u nan tun waajab bi ti chuu Jonn, ki buu u tikululn, ki di u na kiyondiik ni. Taani u cha u chuu u na, le ye ke Jonn nan bui u ke waah na pu na, naa nan. Ba pu? Ubor Herod nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Filip, le u nan gaa unaal ngbaan aapuu u chee. Bi yin upii ngbaan ke Herodias.
- ¹⁸Le Jonn bui Ubor Herod ke waah gaa unaal aapuu na, u bii Uwumbor aakaal.

- 19 Nima pu le Herodias nan nann Jōnn, ki ban u ku u, kaa ŋman;
- 20 ba pu? Ubɔr Herod aa nan cha u ŋa u nibaa. Herod san Jōnn ki bee ke u ye uninyaan u bi chain na la. Nima pu na, Herod nan gee u li pel waabɔr. Waah nan ŋun waabɔr ti na nan ŋa u ilandak sakpen a.
- 21 Le Ubɔr Herod aamaal aawiin daal nan fuu. Le u ŋa tijikaar pam, ki yin bininyuum, ni waajab aaninkpiib, ni Galilee aatiŋ aaninkpiib ke bi dan nan ji.
- 22 Baah bi ji tijikaar ngbaan na, le Herodias aabisal dan nan waa liwaal bi mɔmɔk aanimbiin ni. Le ni mɔɔr Ubɔr Herod, ni binib bimɔk nan bi ji u chee tijikaar na. Le Ubɔr Herod bui u ke u ga tii u ipiin. U yaa len waah ban pu na kan, nima le u ga tii u.
- 23 U nan puu Uwumbɔr ke u ga tii u waah ban pu na; ni yaa po ye waanaan ligeln kan, u ga tii u.
- 24 Le usapɔɔn ngbaan buen ti baa una ke, "M ga bui u ke u tii mi ba?" Le una Herodias kan nsan mu u ga di ku Jōnn na, le ki bui waabo ke, "Li cha ti bui u ke aa ban Jōnn u muini binib nnyun ni na aayil la."
- 25 Le u gir buen Ubɔr Herod chee mala, ki ti bui u ke, "M ban ke aa di Jōnn u muini binib nnyun ni na aayil, ki di ŋa likusambil ponn ni, ki di tii ni mi dandana wee."
- 26 Waah len kina na, le ni bii Ubɔr Herod aasui sakpen. Waah puu tipuul ti bicham aanimbil ni na, nima le waa ban ke ti bee.
- 27 Libuul ngbaan ni le u tun waajab ponn ni ubaa ke u ti li joo ni Jōnn aayil. Le uja ngbaan buen kiyondiik ni, ki ti chuu gii ni Jōnn aayil,
- 28 ki di ŋa likusambil ponn ni, ki joo ni nan di tii usapɔɔn ngbaan. Le u mu di ti tii una.
- 29 Jōnn aadidiliib aah ŋun kina na, bi dan nan yoor linikpol ngbaan, ki ti di sub.
- 30 Yesu aakpambalb nan ki gir ni u chee, ki nan tuk u baah tuk binib Uwumbɔr aabɔr, ki tun lituln mɔmɔk pu na.
- 31 Binib mu nan bi nima chee ki wiir, bibaa choo, biken mu gir. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa mpaan bi ji tijikaar. Le u bui bi, "Cha ti buen kipɔɔk ni, binib aah kaa bi nin chee na, ki ti li bi tibaa, ki kal ki fuur."
- 32 Le bi koo buŋɔb ni, ki kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti bi kipɔɔk ni bibaa.
- 33 Binib nan kan baah cha pu na. Le bi ponn ni pam bee bi, le ki nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki san kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti puen bi fuu nima.
- 34 Yesu aah nan ti fuu nima ki nyan buŋɔb ni na, u kan kinipaak sakpen. Bi nan bi ke ipiih i chuun kaa kpa upihkpaal na. Nima le u san bi kinimbaak, ki tuk bi Uwumbɔr aabɔr pam.

- 35 Kijook aah joor na, le waadidiliib dan nan bui u ke, "Ti bi kipɔɔk ni la. Kijook mu joor a.
- 36 Cha binib ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ki ji."
- 37 Le u bui bi, "Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man." Le bi baa u, "Ti ga di iwiin ikui ilee aapal ki daa tijikaar ki nan tii bi, bi ji ii?"
- 38 Le u baa bi, "Ni kpa ɲiboroboro kpin ɲiɲa? Li cha ti lik man." Le bi buen ti lik, ki gir ni nan tuk u ke, "Ti kpa ɲiboroboro kpin ɲiɲmu ni ijan ilee."
- 39 Le u bui kinipaak ngbaan mɔmɔk ke, "Kaln kitiɲ timosɔnn pu man, ɲikpuk ɲikpuk."
- 40 Le bi kal nkub nkub, ikuul piɲmu pu.
- 41 Le u yoor ɲiboroboro kpin ɲiɲmu, ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbɔr, le ki gii gii boroboro ngbaan, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin binib ngbaan aanimbiin ni. Le u yakr ijan ilee ngbaan mu, ki di tii bi mɔmɔk.
- 42 Le bi mɔmɔk ɲman ki bab.
- 43 Baah ɲman ki bab na, le waadidiliib kuun boroboro ni ijan i gur na, ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee.
- 44 Bijab bi jin tijikaar ngbaan na nan ye ɲichur ɲiɲmu la.
- 45 Libuul ngbaan ni, le Yesu muk waadidiliib ke bi gir koo buɲɔb na ni, ki loln u pu nsan, ki puur nnyusakpem aadapuul, ki buen Betseda aatiɲ ni. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li cha kun.
- 46 Waah chɔi bi na, le u jon lijoal paab, u ti mee Uwumbɔr.
- 47 Le ni mue. Le u bi nima, ubaa. Waadidiliib mu nan bi buɲɔb ni, nnyusakpem aakaasisik ni.
- 48 Libuln mu daar ki tok bi sakpen ki muk bi. Le Yesu kan ke ni pɔɔ sakpen baah ga ɲaal buɲɔb pu aan bu chuun na. Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ɲaɲ bi. U ba ga nan jer bi pu.
- 49 Le bi mɔmɔk kan u chuun nnyun pu. Baah kan u na, le bi dak ke ni ye utekpiir aawiin la. Le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi faa ikuun. Libuul ngbaan ni le u bui bi, "Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man,"
- 51 le ki koo buɲɔb ni bi chee. Waah koo buɲɔb ni na, le libuln ɲmin. Le ni gar bi ki ti nyan;
- 52 ba pu? bitafal aah pɔɔ pu na, nima le baa bee waah fe di boroboro tun lijinjiir aatuln pu na aatataa.
- 53 Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatiɲ chee, le ki nyan buɲɔb ni, ki di bu gbin.

⁵⁴ Baah ti nyan bunɔɔb ni na, libuul ngbaan ni le binib bee Yesu,

⁵⁵ ki san buen itingbaan mɔmɔk ni, ki lulu ni bibum njekeken ni, ki joo ni bi u chee. Bi yaa nyan waah bi nin chee na kan, le bi joo ni bibum u chee.

⁵⁶ U yaa buen ntisakpem ni, bee itingbaan ni kan, bi joo ni bibum, ki nan bilni kinyan ni, le ki mee u ke u cha bibum meeh waabɔkul aamɔjuul. Bimɔk meeh li na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk.

Mak 7

¹ Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nyan Jerusalem, ki dan nan kuun Yesu chee.

² Bi nan kan ke waadidiliib bibaa aah ji tijikaar pu na, bi bii baakaal; ba pu? baa nji biɔa.

³ Farisii yaab ni Juu yaab biken dii biyaajatiib aakaal la. Bi yaa kaa nji biɔa mbamɔm kan, baan ji tijikaar.

⁴ Bi yaa nyan kinyan ni kan, baan ji nibaa see bi puen fu nnyun waahr, le ki dii ikaal aabɔn aabɔn ke nimina na, ki nji njisambil, ni njibuu, ni tiyir, ni tiwandookaan, baakaal aah dii pu na.

⁵ Le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ngbaan baa Yesu ke, "Ba nja saadidiliib aa dii tiyaajatiib aakaal? Bi ji tijikaar kaa nji biɔa."

⁶ Le u bui bi, "Nimi biɔmanmannim, Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr na, u nan len mbamɔn la ke, 'Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la. Bisui daa u chee.

⁷ Bi dooni u yɔli la, ki mɔk binib biyaajatiib aakaal, ke ni ye waakaal la.' "

⁸ Yesu nan ki tuk bi ke, "Ni di Uwumbɔr aakaal lii, le ki joo binib yaan.

⁹ "Ni tee yii Uwumbɔr aakaal, le ki dii niyaajatiib aakaal.

¹⁰ Moses nan len ke, 'Aa li pak aate ni aana,' ki ki len ke, 'Unii yaa len tibɔbir lii ute, bee una pu kan, ni ku u.'

¹¹ Le nima len ke unii yaa bui ute, bee una ke, 'Maah ba ga tii si ni na, maan ki nmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,'

¹² ki yaa kaa tii ute ni una nibaa kan, ni kii kina la.

¹³ Nimina ponn ni, ni yii Uwumbɔr aabɔr, le ki dii niyaajatiib aakaal, ki tuk binib ke bi mu li dii kina. Ni nani tiwan nimina mɔmɔk aabɔn pam."

¹⁴ U nan ki yin kinipaak ngbaan, le ki bui bi, "Ni mɔmɔk li pel man, aan ki bee maah ga tuk nimi pu na aatataa.

15 Tiwan ni unii di ɲa umɔb ni u di nab na nibaa aan ɲmaa ɲa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyani umɔb ni na, nima le ɲani u titunwanbirdaan.

((16 U kpa litafal na kan, u ɲun.))

17 Le u siir kinipaak ngbaan chee, ki kun. Waah koo kidiik ni na, le waadidiliib baa u waayatanɲakl ngbaan aatataa.

18 Le u baa bi, "Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? Naa nyi ke unii aah ji tiwan ni na aan ɲmaa ɲa u titunwanbirdaan aa?"

19 Waah ji ni na aa koo usui ni. Ni koo lipuul ni la, le u ti sɔnn." Yesu aah len kina na, ni mɔk ke tijikaar tibaa aa kɔ.

20 Le u nan ki tuk bi, "Tiwan ni nyan unii aamɔb ni na, nima le ɲani u titunwanbirdaan.

21 Tiwan ni nyani binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ɲan na, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linikul,

22 ni iniman, ni mbiin, ni linyamɔngee, ni inimpoo, ni lipiipoln, ni ɲisiibil, ni kalmbaani, ni kijɔrk aatuln.

23 Tiwanbir nimina mɔmɔk nyan ni unii aasui ni la, le ki ɲani u titunwanbirdaan."

24 Le Yesu siir nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni, ki ti koo lidichal libaa ni, kaa gee ke unii ubaa li nyi ke u bi nima. U mu aa ɲmaa bɔr.

25 Upii ubaa nan bi nima chee. Waa ye Juu yaab aanii ponn ni ubaa. Bi nan ma u Fonisia aatiɲ ni, Siria aatingbaan ni la. Le tiyayaar joo ubisal. Le upii ngbaan ɲun Yesu pu, ki dan nan gbaan unimbiin ni, ki gaɲ u ke u nyan tiyayaar ti joo waabo na.

27 Le Yesu bui u, "Cha ti kpiin mbim waahr. Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibɔ kan, naa ɲan."

28 Le u bui u, "Ndindaan, ni ye mbamɔn la; ibɔ mu tee dɔ teebul taab ki ji mbim aajikaabol ɲi lir kitiɲ na."

29 Le Yesu bui u, "Saah len mbamɔn pu na, nima le cha m nyan tiyayaar ngbaan saabo ni. Aa ga ɲmaa gir kun."

30 Le u gir kun linampal, ki ti kan ke tiyayaar ngbaan sil nyan waabo ni. U nan dɔ kidiik ni la.

31 Le Yesu ki nyan Taya aatingbaan ni, ki di bɔn dii Saidonn aatiɲ ni, ki ti bɔn dii kitiɲ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ki ti fuu Galilee aanyusakpem ni.

32 Le binib bibaa joo ni ubir u chee. Utafal mu kpa. Le bi gaɲ Yesu ke u di uɲaal paan u pu.

³³ Le Yesu di u nyan kinipaak ngbaan ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti di unjanbim meeh utafakpaa ngbaan aatafal, ki tii timootan meeh utafakpaa ngbaan aalambil,

³⁴ Le ki waan lik paacham, ki fuur lii uponn ni, le ki bui u ke, "Efata." Efata aatataa le ye ke "Kpaar."

³⁵ Libuul ngbaan ni, le u nyan. Ulambil mu lɔkr, le u piin ki bi len tibɔr mbamɔm.

³⁶ Yesu nan bui bi ke bi taa tuk ubaa. U yaa bui bi ke bi taa tuk ubaa kan, le bi moo mooni ti.

³⁷ Ni nan gar binib ki ti nyan, le bi len ke, "Waaah nyan nimɔk na, ni nyan. U cha bitafakpaab nyan, ki cha bibirb mu len."

Mak 8

¹ N-yoonn ngbaan le kinipaak ngbaan ki kuun ni Yesu chee. Baa nan kpa nibaa bi ji. Le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi ke,

² "M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji.

³ Bibaa nyan ni dandar la. M yaa kaa tii bi tijikaar, ki bui bi ke bi li chaa kun kan, bi ga ti fik nsan ponn ni."

⁴ Le waadidiliib bui u, "Ti bi kipɔk ni la. Ti ga kan tijir la chee aan ki di tii binib ngbaan mɔmɔk aan bi ji bab?"

⁵ Le u baa bi, "Ni kpa njiboroboro kpin njan?" Le bi bui u ke, "Dilole."

⁶ Le u bui kinipaak ngbaan, "Kaln kitiŋ man." Le u yoor njiboroboro kpin njilole ngbaan, ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Le bi yakr siin binimbiin ni.

⁷ Bi nan kpa njanbim siib mu. Le u yoor ijan ngbaan mu, ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi ke bi di i mu ki di yakr siin binimbiin ni.

⁸ Le bi mɔmɔk nyan ki bab.

⁹ Bi ga nan li fuu njichur njinaa. Baah nyan ki gur na, le waadidiliib peei ki gbiin tibɔkur tilole. Le u bui kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun.

¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u ni waadidiliib koo buɔɔb ni, ki buen Dalmanuta aatiŋ ni.

¹¹ Le Farisii yaab dan, ki nan kpak Yesu kinikpakpak. Bi nan ban bi tɔŋ u la, le ki bui u ke u tun lijinjiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan bi kan.

¹² Le Yesu fuur lii uponn ni, ki baa bi, "Nimi dandana aanib, ba njan ni ban ke m tun lijinjiir aatuln aan ni kan? M tuk nimi mbamɔn la, maan tun lijinjiir aatuln aan ni kan."

- 13 Le u siir nima ki cha bi. Le u ni waadidiliib ki gir koo bunjob ngbaan ni ke bi puur nnyusakpem.
- 14 Waadidiliib nan sunn kaa joo boroboro. Boroboro kpiln libaa baanja le nan bi baanjob ni.
- 15 Le u bui bi, "Ni li nyi man Farisii yaab, ni Ubor Herod aaboroboro aanyok."
- 16 Le bi bui tob, "Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina."
- 17 Le Yesu bee baah len tob chee pu na, le ki baa bi, "Ba na ni len tob chee ke naa joo boroboro? Naa kee bee maabimbin aa? Naa bee maah len pu na aataa aa? Nitafal pɔɔ la aa?"
- 18 Ni kpa njinibil, kaa waa aa? ki kpa nitafal, kaa nun aa?
- 19 Maah nan di njiboroboro kpin njimu ki gii yakr binib njichur njimu na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tiɲa? Naa teer la aa?" Le bi bui u, "Kipiik ni tilee."
- 20 Le u ki gir baa bi, "Maah nan di njiboroboro kpin njilole ki gii yakr tii binib njichur njinaa na, ni nan peei ni gur na tibɔɔkur tiɲa?" Le bi bui u, "Tilole."
- 21 Le u ki baa bi, "Naa kee nin bee maah len pu na aataa aa?"
- 22 Le bi fuu Betseda aatiɲ ni. Le binib bibaa joo ni ujoon Yesu chee, ki nan ganj u ke u di unjaal meeh u.
- 23 Le Yesu chuu unjaal, ki dar u ki di nyan kitiɲ ngbaan ni, le ki ti tii timootan na ujoon ngbaan aanibil ni, ki di unjaal paan u pu, ki baa u, "Aa waa aa?"
- 24 Le u lik, le ki bui ke, "M waa binib chuun ki naahn isui la."
- 25 Le Yesu ki gir di unjaal paan unibil pu. Le u lik mbamom, ki pɔɔk, ki waa tiwan momok chain.
- 26 Le Yesu bui u ke u li tak nsan chaa kun. U taa bo dii kitiɲ ngbaan ni.
- 27 Yesu ni waadidiliib nan siir nima ki di buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Baah cha na, le u baa bi, "Binib bui ke m ye njma?"
- 28 Le bi bui u, "Bibaa len ke aa ye Jonn u nan muini binib nnyun ni na. Biken mu len ke aa ye Uwumbor aabonabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Biken mu len ke aa ye n-yaayoonn na aabonabtiib ponn ni ubaa la."
- 29 Le u ki baa bi, "Nima len ke m ye njma?" Le Piita bui u, "Aa ye Kristo u Uwumbor lee u na la."
- 30 Le Yesu sur bi ke bi taa tuk unii ubaa.
- 31 Le u piin ki tuk waadidiliib ke, "Min Unibon Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni."

32 U tuk bi tibor ngbaan chain la. Le Piita di u nyan n-gbaan, ki ti sur u mbamom ke u taa len kina.

33 Le Yesu fenn ki toj waadidiliib biken, le ki kae Piita, ki bui ke, "Kinimbora, siir foor m chee. Saa dak ke Uwumbor aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la."

34 Le Yesu yin kinipaak ngbaan ni waadidiliib, le ki bui bi, "Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadapuinkoo, aan ki li dii mi.

35 Unii umok kaan nmaa kpo m pu na kan, waamofal ga bee yoli la. Unii umok ga nmaa kpo m pu, ni tibonyaan tee pu na kan, u ga kan limofal li kaa kpa ndoon na.

36 Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan momok, ki lann waamofal kan, ba aanyoor le u kan?

37 Unii tee ga di ba ki daa waamofal?

38 Dandana aanib ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbor. Unii yaa san inimoon m ni maabor chee ke u di tuk biken kan, min Unibon Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa Nte Uwumbor aapoon. Uwumbor aatuuntiib bi ye chain na, mu ga dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan."

Mak 9

1 U nan ki tuk bi, "M tuk nimi mbamon la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbor aanaan fuu ni ni mpoon."

2 Iwiin iloob nan jer, le Yesu di Piita, ni Jems, ni Jonn, ki jon lijool fofok paab, bibaa. Le uwon kpeln binimbil ni.

3 Waawanpeenkaan nan kpeln tiwanpipeln, ki wiin chain. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni, ki ga nmaa na likekeln li li piin kina.

4 Le bi kan n-yaayoonn na aabonabtiib Elaija ni Moses bi len Yesu chee tibor.

5 Le ijawaan chuu waadidiliib sakpen. Piita aa nan nyi waah ga len pu na, le ki bui Yesu ke, "Umomokr, taah bi do na, ni nan. Cha ti na njiboo njitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija."

7 Le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbam ngbaan ni ke, "Njapoon u m gee u na so. Li nun waah len pu na man."

8 Le bi fenn lik mala, kaa kan unii ubaa, see Yesu baanja.

9 Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, "Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibon Aabo ga fikr nkun ni na."

- 10 Le bi kii kina. Bi mu nan baa tɔb ke, "Waah len ke u ga fikr nkun ni na, naatataa ye kinye?"
- 11 Le bi baa u, "Ba pu Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb len ke Elaija le ga puen dan, le Uwumbɔr Aanileekoo nin fuu ni?"
- 12 Le u bui bi, "Mbamɔn, see Elaija puen fuu ni ki nan toor tiwan mɔmɔk. Ni mu ηmee Uwumbɔr aagban ni ke min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Binib mu ga yook mi.
- 13 M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le binib ηa u bakaa, baah gee pu na. Bi ηa u naah ηmee pu Uwumbɔr aagban ni ke bi ga ηa u pu na."
- 14 Le bi fuu waadidiliib biken aah bi nin chee na, ki kan kinipaak sakpen si gob bi. Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa mu bi kpak bi kinikpapak.
- 15 Le kinipaak ngbaan kan Yesu. Baah kan u na, le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi san buen u chee, ki ti doon u.
- 16 Le u baa waadidiliib, "Ni ni bi kpak ba pu?"
- 17 Le kinipaak ngbaan ponn ni, uja ubaa bui u ke, "Umɔmɔkr, m joo ni maabo le aa chee. Libimbikl le joo u, ki ηa u ubir.
- 18 Li yaa ti chuu u nin chee na kan, li di u lii kitiη la. Le umɔb ponn ni puk tipupukr, le u ηmɔ ηinyin. Le uwon char ki pɔɔk. Le m ganη saadidiliib ke bi nyan libimbikl ngbaan. Bi mu aa ηmaa nyan li."
- 19 Le Yesu bui bi, "Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbɔr ki kii. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu, aan ni gaa Uwumbɔr ki kii. Li joo ni ubo ngbaan m chee."
- 20 Le bi joo ni u Yesu chee. Libimbikl ngbaan aah kan Yesu na, le li cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen. Le u lir kitiη, ki binni. Le umɔb puk tipupukr.
- 21 Le Yesu baa ute ke, "Libimbikl ngbaan aah chuu saabo ngbaan na, ni yunn kinye?" Le ute bui u ke, "Li chuu u tibir ni la.
- 22 Li lir u mmii ni, ni nnyun ni, kpala kpala, ki ban li ku u. Aa yaa ga ηman kan, san timi kinimbaak ki ter timi."
- 23 Le Yesu bui u ke, "Aa len ke m yaa ga ηman kan. Nibaa aa pɔɔ unii u gaa mi ki kii na chee."
- 24 Libuul ngbaan ni le uja ngbaan teen ke, "M gaa si ki kii la. Ter mi aan m gaa si ki kii mbamɔm."
- 25 Le Yesu kan ke kinipaak ngbaan san choo, ki kuuni, ki goi bi. Le u kae libimbikl ngbaan, le ki bui li ke, "Libimbikl li ηa u ubir ni utafakpaa na, m bui si la, nyan u ni, ki taa ki chuu u daalbaadaal."

- 26 Le libimbikl ngbaan teen, ki cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen, ki nyan u ni. Le u gur do ki naahn linikpol. Bi ponn ni pam nan bui ke u kpo a.
- 27 Le Yesu chuu unjaal, ki fiin u. Le u fii sil.
- 28 Le Yesu koo lidichal ni. Waah koo ni na, le waadidiliib nan dan u chee bibaa, ki nan baa u, "Ba pu taa nmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?"
- 29 Le u bui bi, "Naan nmaa nyan libimbikl limina aaboln, see ni mee Uwumbor ((ki lul bumob.))"
- 30 Le bi siir nima, ki bo dii Galilee aatingbaan ni. Waa ban ke ubaa li nyi waah bi nin chee na; u ban ke u ni waadidiliib li bi bibaa, aan u tuk bi tibor tibaa.
- 31 U bui bi ke, "Bi ga di min Unibon Aabo, ki di na binib aanjaal ni, le bi ku mi. Bi yaa ku mi kan, iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni."
- 32 Waadidiliib aa nan bee waah len pu na aatataa, kaa kaa bi baa u.
- 33 Baah chuun nsan ni na, le waadidiliib kpak tob ke, "Ti ponn ni, ulau tee ye uninyuun?" Le bi fuu Kapenaum aatinj ni, ki koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le u baa bi, "Naah ba chuun nsan ni na, ni ba kpak ba pu?" Le bi si nmin.
- 35 Le u kal, ki yin waadidiliib kipiik ni bilee ngbaan momok, ki bui bi ke, "Unii yaa ban ke u li ye usaloln kan, u na puwob yoo, ki li ye ni momok aatutunn."
- 36 Le u di ubo siin bikaasisik ni, ki yoor u unjaal ni, ki bui bi,
- 37 "Unii umok gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na. Unii umok gaa mi na, naa ye mi baanja le u gaa, u gaa Uwumbor u tun ni mi na la."
- 38 Le Jonn bui u ke, "Umomokr, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha."
- 39 Le Yesu bui bi, "Ni taa ki tuk u ke u di cha. Unii yaa tun lijnjiir aatuln maayimbil pu kan, waan nmaa len tibobir m pu mala.
- 40 Ba pu? unii u kaa ye timi aadin na si tichan ni la.
- 41 M tuk nimi mbamon la, unii yaa tii nimi nnyunyunkoo kan, naah ye maanib pu na le cha u tii nimi, u ga sil kan tiyaapar."
- 42 "Unii yaa tonj mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibobir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpenj, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem aabuul li nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tonj ubo ubaa.
- 43 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanjaal pu na aan tiwan ngbaan yaa tonj si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann njaal mbaa, ki kan limofal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa njaal ilee, ki koo mmii mu kaan junna ni.

((⁴⁴ Nima chee, 'njikpaambil nji njmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.'))

⁴⁵ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aataal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa njitaa njilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni.

((⁴⁶ Nima chee, 'njikpaambil nji njmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn'.))

⁴⁷ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanibil pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linibil libaa ki koo Uwumbɔr do kan, ni soor ni aa li kpa njinibil njilee, ki ti li bi mmii mu kaan junn na ni.

⁴⁸ Nima chee, 'njikpaambil nji njmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junn.'

⁴⁹ "Mmii ga ŋa unii mɔmɔk chain ke n-yaan aah ŋani kitork aanann chain pu na.

⁵⁰ N-yaan ŋan la. Tɔ, mu yaa bii ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ŋmaa ŋa mu aan mu mɔk. Ni li bi ke n-yaan aah mɔ pu na, ki li bi suuna tɔb chee man."

Mak 10

¹ Yesu nan siir nima, ki di buen Judea aapepel, le ki puur Jɔɔdann aamɔɔdapuul. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr, waah ŋani pu n-yoonn mɔmɔk na.

² Le Farisii yaab bibaa dan u chee, ki ban bi tɔŋ u, le ki baa u ke, "Uja yaa jenn upuu lii kan, timi aakaal kii kina aa?"

³ Le u baa bi, "Moses nan len kinye?"

⁴ Le bi bui ke, "Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ga ŋmaa ŋmee kigban pu ke u jenn u a, ki di tii u, le ki nin jenn u."

⁵ Le Yesu bui bi, "Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le Moses nan ŋmee nkaal mue tii nimi.

⁶ Uwumbɔr le aa len kina. Buyoonn u nan naan dulnyaa wee na, u nan naan uja ni upii.

⁷ Nima pu na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee,

⁸ ki ŋa unibaan. Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la.

⁹ Uwumbɔr aah di bi kpaan na, unibɔn taa yakr bi."

- 10 Le Yesu ni waadidiliib koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le waadidiliib ki baa u tibor ngbaan.
- 11 Le u bui bi, "Uja umok jenn upuu lii, ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la.
- 12 Upii mu yaa yii uchal, ki ki mon uja uken kan, upii ngbaan ye udagoor la."
- 13 N-yoonn ngbaan le binib bibaa joo ni mbim Yesu chee, ki ban ke u di unjaal paan bi pu. Le waadidiliib kae bi.
- 14 Waah kan ke bi kae bi na, le u gee lijuul, ki bui waadidiliib ke, "Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbor aanaan.
- 15 M tuk nimi mbamon la, unii umok kaa gaa Uwumbor aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na, waan koo mu ni."
- 16 Le u yoor mbim ngbaan nmam, ki di unjaal paan bi pu, ki na Uwumbor aanyoor na bi pu.
- 17 Yesu aah nyan nima chee na, le uja ubaa san choo u chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki baa u ke, "Umomokr nyaan, m ga na kinye ki kan limofal li kaa kpa ndoon na?"
- 18 Le Yesu baa u ke, "Ba pu aa yin mi ke Umomokr nyaan? Ubaa aa nan, see Uwumbor baanja.
- 19 Aa nyi Uwumbor aakaal: 'Taa ku binib; taa gor kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamon aaseeraadaan; taa ji binib pem pem; li pak aate ni aana.' "
- 20 Le uja ngbaan bui u ke, "Umomokr, m joo ikaal imina momok tibir ni la."
- 21 Le Yesu lik u, ki gee u, le ki bui u ke, "Tiwan nibaa le gur. Buen ti kooh saah kpa tiwan nimok na, ki di nmombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan li dii mi."
- 22 Yesu aah len kina na, le uja ngbaan animbil wob na gbilngbiln. Ni na u mpombiin; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.
- 23 Le Yesu fenn lik waadidiliib, ki bui bi ke, "Ni poo sakpen ke binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbor aanaan ni."
- 24 Waah len kina na, le ni gar waadidiliib pam. Le u ki bui bi, "Maabim, ni poo sakpen ke binib ((bi tii liwankpal naadii na)) koo Uwumbor aanaan ni.
- 25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbor aanaan ni pu na, ni poo ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na."
- 26 Le ni gar bi ki ti nyan. Le bi baa tob ke, "Ni yaa ye kina kan, nma ga tee nmar?"

- 27 Le Yesu lik bi, ki bui bi ke, "Ni pɔɔ binib le chee. Naa pɔɔ Uwumbɔr chee; nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee."
- 28 Le Piita bui u ke, "Tima kan, ti nan di tiwan mɔmɔk di lii, ki dii si la."
- 29 Le Yesu bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee una, bee ute, bee waabim, bee waasaak, m pu, ni tibɔnyaan tee pu na,
- 30 u ga kan njidichal, ni kpetiib, ni naatiib, ni ninkpatiib, ni natiib, ni mbim, ni tisar, ni mɔmɔk nfum nkub dandana aayoonn. Binib mu ga ŋa u falaa, le n-yoonn mu choo na, u ga nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 31 Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam le ga nan ŋa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam le ga nan ŋa bisalolm."
- 32 Yesu ni waadidiliib nan dii nsan ki cha Jerusalem. Le Yesu loln bi pu nsan. Le ni gar waadidiliib. Binib bi dii bi na mu san ijawaan. Le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, ki tuk bi binib aah ga ŋa u pu na.
- 33 U nan bui bi, "Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ki di ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ŋeer bi ku mi, ki ga di mi ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni.
- 34 Le bi ga yook mi, ki teei timɔɔtan ŋa m pu, ki lue mi njinaalab, le ki nin ku mi. lwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni."
- 35 N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapɔtiib Jems ni Jɔnn nan dan Yesu chee, ki nan bui u ke, "Umɔmɔkr, ti ban ke aa ŋa taah ga mee si pu na le ki tii timi."
- 36 Le u baa bi ke, "Ni ban ke m ŋa ba ki tii nimi?"
- 37 Le bi bui u, "Aa yaa ji saanaan ki kan mpɔɔn kan, cha ti ponn ni ubaa li ka aanaangii wɔb, uken mu li ka aanaangan wɔb."
- 38 Le u bui bi ke, "Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ŋmaa ji falaa ke maah ga ji falaa pu na aa?"
- 39 Le bi bui u, "Ti ga ŋman." Le u bui bi, "Ni ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na.
- 40 Tɔ, binib bi ga kal ŋhangii, ni ŋhangan wɔb na ma kan, Uwumbɔr le ga lee bi; naa ye min le ga lee bi."
- 41 Le waadidiliib kipiik bi gur na ŋun Jems ni Jɔnn aah tuk u pu na. Baah ŋun kina na, le bi gee liŋuul bi pu.
- 42 Le u yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, "Ni nyi ke dulnyaa wee ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la.

- 43 Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u nga ubaa ni mómok aatutunn.
- 44 Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u nga ubaa ni mómok aanaagbiija.
- 45 Min Unibon Aabo aa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi. M dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii."
- 46 Le Yesu ni waadidiliib fuu Jeriko aatiŋ ni, ki jer cha. Le kinipaak sakpenj dii bi. Baah cha na, le ujoon u ye uwanmeer na, ka nsan aamogbeln, bi yin u ke Batimeus, u ye Timeus aajapoon na.
- 47 Le u nŋun ke Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na ban u jer. Le u tar ke, "Yesu, u ye Ubor David aayaabil na, san mi kinimbaak."
- 48 Le binib pam kae u ke u nŋmin. Le u moo tar ke, "Ubor David aayaabil, san mi kinimbaak."
- 49 Le Yesu sil nsan ni, ki bui bi, "Yin ni u." Le bi yin u ke u dan, le ki bui u, "Li kpa mpopiin, ki fii sil. U yin si la."
- 50 Le u chuu peer waakekeln, ki fii mala, ki dan Yesu chee.
- 51 Le Yesu baa u ke, "Aa ban ba?" Le u bui u ke, "Umómokr, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi."
- 52 Le Yesu bui u ke, "Saah tii mi naadii na le cha aa likr. Li dii saasan." Libuul ngbaan ni le u likr, ki dii Yesu nsan ni nima.

Mak 11

- 1 Le bi peen Jerusalem, ki fuu Befej ni Betani aatim, mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab.
- 2 Baah ti fuu nima chee na, le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, "Li cha man naah si gbok kitiŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubonbo si gbin. Ubaa aa kee diŋ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man.
- 3 Unii ubaa yaa baa nimi, 'Ba nga ni chuu gbiln u?' kan, ni bui u, 'Tidindaan le ban u. U ga giin ni u dandana wee.' "
- 4 Le bi buen ki ti kan ubonbo ngbaan gbin lipaal, mbisamob chee, ki mal nsan. Le bi chuu gbiln u.
- 5 Le binib bi si nima chee na bibaa baa bi ke, "Ba nga ni chuu gbiln ubonbo ngbaan?"
- 6 Le bi tuk bi Yesu aah tuk bi baah ga bui bi pu na. Le binib ngbaan cha bi buen.

- 7 Le bi joo ni ubonbo ngbaan Yesu chee, ki di baakeken biin u pu. Le Yesu diŋ u pu.
- 8 Le binib pam di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu koo timoor ni, ki bar tisufar ki di ter nsan ponn ni.
- 9 Le binib bi loln nsan na, ni bi paan puwɔb na nan tar ke, "Hosana, Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu.
- 10 Uwumbɔr aanyoor bi tiyaaja David aanaan mu choo na pu. Hosana bi paacham."
- 11 Le Yesu fuu Jerusalem, ki koo Uwumbɔr aadichal ni, ki lik tiwan mɔmɔk. Le nwiin ban mu lir. Nima pu na, u nan nyan, le u ni waadidiliib buen Betani aatiŋ ni.
- 12 Naah woln kitaak na, le bi nyan Betani aatiŋ ni. Baah cha na, le nkon joo u.
- 13 Le u kan likakaln li kpa tifar na si dandar. Le u buen u ti lik ke ŋisubil bi aan ŋaa bi. Waah ti fuu bu taab na, waa kan nibaa see tifar ŋmeen. Naa nan kee ŋeer ŋikakan lu.
- 14 Le u bui busub ngbaan ke, "Ubaa aan ki kan lisubil libaa aa pu ki ŋmɔ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na." Le waadidiliib ŋun waah len pu na.
- 15 Le bi fuu Jerusalem. Le u koo Uwumbɔr aadichal ni, ki jenn nyan binib bi kooh tiwan ki daa tiwan na li ponn ni, ki labr bilikpelm aateebul mam chiŋ, ki labr binib bi kooh ŋinanjel na mu aajal chiŋ.
- 16 Waa nan kii ke unii ubaa ki li tu lituln ki dii Uwumbɔr aadichal ponn ni jer.
- 17 Le u bui bi ke, "Ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke Uwumbɔr len ke, 'Maadichal ga li ye mmeen aadichal, nin chee ŋinibol mɔmɔk mee mi na la;' le nimi di li ŋa bififiirb aakakaa chee."
- 18 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ŋun Yesu aah ŋa pu na. Nima le bi kpokl baah ga ŋa pu ki ku u na; ba pu? bi nan san u ijawaan. Waah tuk kinipaak ngbaan Uwumbɔr aabɔr pu na, ni gar bi mɔmɔk pam.
- 19 Nwiin aah ban mu lir na, le Yesu ni waadidiliib ki nyan Jerusalem aatiŋ ni.
- 20 Naah woln kitaak kichakpinaanyeeke ni, aan bi chuun nsan ni ki ti jer likakaln ngbaan aah bi nin chee na, le bi mui busub ngbaan kuur ki nan saa taab.
- 21 Le Piita teer Yesu aah fe ŋa pu na, le ki bui u ke, "Umɔmɔkr, lik, saah fe puun lii busub bu pu na, bu kuur a."
- 22 Le Yesu bui bi, "Tii Uwumbɔr naadii man.

²³ M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk ga bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni na, u yaa pak ke ni ga ɲa waah len pu na, ki yaa kaa joo beeni usui ni kan, ni ga ɲa kina ki tii u.

²⁴ M tuk nimi la, naah ga mee Uwumbɔr tiwan nimɔk na, ni tii u naadii ke ni kan ni, le ni ga sil kan.

²⁵ Ni yaa bi mee Uwumbɔr kan, di cha pinn binib bimɔk tun nimi taani na. Ni yaa di cha pinn bi kan, Nite Uwumbɔr u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi aatunwanbir.

((²⁶ Ni yaa kaa di cha pinn biken kan, Nite Uwumbɔr u bi paacham na mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.))

²⁷ Le bi ki fuu Jerusalem. Waah chuun Uwumbɔr aadichal ni na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee,

²⁸ Le ki nan baa u ke, "Aa kpa nsan ke aa ɲa saah ɲani pu na aa? Dma tii si nsan ngbaan ke aa ɲa kina?"

²⁹ Le u bui bi, "M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ɲmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲa maah ɲani pu na.

³⁰ Jonn aah nan muin binib nnyun ni na, ɲma nan tii u nsan? Uwumbɔr aan binib? Tuk mi man."

³¹ Le bi kpokl tob ke, "Ti yaa bui ke Uwumbɔr le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ɲa taa nan gaa u ki kii.

³² Taah san kinipaak ngbaan ijawaan pu na, taan ɲmaa len ke binib le tii u nsan, ba pu? bi mɔmɔk len ke Jonn nan ye Uwumbɔr aabɔnabamɔnn la."

³³ Nima le bi bui Yesu ke, "Taa nyi." Le Yesu bui bi ke, "M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲani maah ɲani pu na."

Mak 12

¹ Le Yesu ki ɲakl bi ɲiyatanɲak ke, "Uja ubaa le nan naan kisaak, le ki ɲum isui i lu ɲisubil na ki ponn ni, le ki di idɔ gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ɲisubil ɲa li ponn ni aan ki muen nyan ɲaanyun na, le ki maa libimbifɔfɔɲ ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan ɲa biɲaal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ɲisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ɲa kina na, le u siir ki buen kitiɲ ki daa na ni.

² Buyoonn ɲisubil ngbaan nan pur na, le u di unaagbiija tun bikpaab ngbaan chee, u ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni.

³ Le bi ti chuu u, ki gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa.

- ⁴ Le usadaan ngbaan ki di unaagbiiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu aayil wɔb, ki yook u.
- ⁵ Le usadaan na ki di unaagbiiija uken tun bi chee. Le bi ti ku u. Le u ki di binaagbiib pam tun bi chee; le bi gbaa bibaa, ki ku bibaa mu.
- ⁶ Unii ubaa le ti gur u chee. Ujapɔnbaal u, u gee u na le gur. Kookoo yaan le u di ujaɔn ngbaan tun bikpaab ngbaan chee, le ki bui ke, 'Bi ga pak njapɔn ma.'
- ⁷ Le bikpaab ngbaan kpokl tɔb, 'Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.'
- ⁸ Le bi chuu u, ki ku u, le ki di linikpol ngbaan nyan n-gbaan.
- ⁹ "Tɔ, usadaan ngbaan ga ŋa kinye? U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak na tii bikpaab biken.
- ¹⁰ Naa karn Uwumbɔr aagban aah len pu na aa? ke, 'Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.
- ¹¹ Uwumbɔr le ŋa kina, le ni gar timi pam.' "
- ¹² Le Juu yaab aaninkpiib bee ke Yesu di liyatankl ngbaan ŋan bima la. Nima pu le bi nan ban bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan, ki di cha u, ki siir.
- ¹³ Le bi di Farisii yaab bibaa, ni Ubɔr Herod aanib bibaa tun Yesu chee bi ti pen u nlan.
- ¹⁴ Baah fuu ni u chee na, le bi bui u ke, "Umɔmɔkr, ti bee ke aa len mbamɔn la, kaa san ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa mɔk timi Uwumbɔr aasan mbamɔm la. Ni ŋan ti pa lampoo tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa ŋan? Ti pa aan ti taa pa?"
- ¹⁵ Le u bee ke bi ban bi pen u nlan la, le ki baa bi, "Ba ŋa ni tɔŋ mi? Li joo ni limobil m lik man."
- ¹⁶ Le bi joo ni li. Le u baa bi, "Dma aanan ni liyimbil bi li pu?" Le bi bui u ke, "Siisa yaan."
- ¹⁷ Le u bui bi ke, "Di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na tii Uwumbɔr." Waah len kina na, le ni gar bi pam.
- ¹⁸ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na.
- ¹⁹ Le bi bui u ke, "Umɔmɔkr, Moses nan ŋmee nkaal ki di tii timi ke, 'Uja yaa kpo, ki cha upuu, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki ma mbim ki tii ukpel.'
- ²⁰ Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo.

- 21 Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le utatar mu di ukpopii ngbaan kpan ki mu kpo, kaa kpa ubo.
- 22 Bijab ngbaan mómók bilole mu ña kina, ki kpo doo, kaa nan kpa ubo. Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo.
- 23 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ñma aapuu? Bi mómók bilole nan joo u la."
- 24 Le Yesu bui bi, "Naa bee Uwumbor aagbanj aah len pu na, kaa bee Uwumbor aah kpa mpoon pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni.
- 25 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mon bijab. Bi ga li bi ke Uwumbor aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la.
- 26 Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabor, naa karn Moses aah nan ñmee busub bu nan gaal mmii na aabor nin chee na aa? Nima chee le ni ñmee ke Uwumbor nan bui Moses, 'Min le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbor.'
- 27 Uwumbor yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbor kan, nima le mok ke bi kpa limofal. Nimi, naah len ke binib aan fikr nkun ni na, ni yenn sakpen a."
- 28 Le Uwumbor aakaal aamómókb ponn ni ubaa nan bi nima, le ki ñun baah gbaa tob chee tibor pu na, ki bee ke Yesu aah len pu na, u gar bi mbamom la. Le u dan Yesu chee, ki nan baa u ke, "Mulakaal ye nkaal kpaan?"
- 29 Le Yesu bui u ke, "Nkaal kpaan le ye ke, 'Israel yaab, li ñun man, Tidindaan Uwumbor ye Dindaan baan la.
- 30 Aa li gee Aadindaan Uwumbor aasui mómók ni, ni saawiin mómók, ni saalandak mómók, ni saapoon mómók.'
- 31 Nkaal mu paa na le ye ke, 'Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.' Nkaal mubaa aa jer ikaal ilee yee."
- 32 Le u bui Yesu ke, "Umómókr, aa len mbamon la. Saah bui ke Uwumbor ye Uwumbor baan na, ti gbii la. Ubaa aa bi ki kpee u pu.
- 33 Unii yaa gee Uwumbor usui mómók ni, ni waalandak mómók, ni waapoon mómók, ki gee una aabo ke waah gee ubaa pu na kan, nima le ñan ki jer u di tiwakor toor kitork ki see mmii ni tii Uwumbor."
- 34 Le Yesu bee ke u len nlan aabor la. Le u bui u, "Saa daa Uwumbor aanaan ni." Baah len tibor ngbaan doo na, ubaa aa ki kaa u baa Yesu mbaan kpee.
- 35 Yesu nan bi Uwumbor aadichal ni, ki tuk binib Uwumbor aabor, ki baa bi, "Uwumbor aakaal aamómókb ña kinye pu ki bui ke Uwumbor Aanileekoo Kristo ga li ye Ubor David aayaabil?"

36 Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David ubaa len ke, 'Uwumbɔr bui Ndindaan ke: Kal nɔngii wɔb ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim mɔmɔk na.'

37 "Ubɔr David ubaa aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?" Le kinipaak ngbaan pel Yesu aah len pu na, ki nan kpa mpopiin.

38 Waah tuk bi Uwumbɔr aabɔr na, le u bui bi, "Ni li nyi man Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aabɔr. Baageehn le ye ke bi li pee nɔbɔkul fɔfɔk, ki gee ke binib doon bi mbamɔm kinyan ni,

39 ki ban ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee.

40 Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbɔr ni yunni ke bi nmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbɔr ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na."

41 Yesu nan ka mal Uwumbɔr aapiin aadakaa, ki lik kinipaak ngbaan aah joo njimobil nani daka ngbaan ponn ni pu na. Le biwankpadam pam nan di njimobil pam na u ponn ni.

42 Le ukpopiigiin ubaa mu dan nan di janjan mam bilee, ni ye kpakpaln na, ki di na u ponn ni.

43 Le Yesu yin waadidiliib, ki bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, ukpopiigiin wee tii njimobil ki jer bi mɔmɔk aah tii pu na.

44 Bi mɔmɔk tii, ki gur njimobil sakpen a. U ye ugiin la, le ki di waamobil mɔmɔk tii, kaa ki gur nibaa."

Mak 13

1 Yesu nan nyan Uwumbɔr aadichal ngbaan ni. Waah nyan ni na le waadidiliib ponn ni ubaa bui u ke, "Umɔmɔkr, lik nɔtakpal ni bi di maa lidichal lee na aah nyan pu na, lik tidir tee aah wiir pu na."

2 Le Yesu bui u, "Aa kan tidir sakpiin tee ee? Bi ga nan gbaa wii lidichal limina mɔmɔk. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu."

3 Le u buen ki ti kal Olif aasui aajool li bi tok Uwumbɔr aadichal na paab. Le Piita, ni Jems, ni Jonn, ni Andru dan u chee bibaa, ki nan bui u ke,

4 "Tuk timi, bi ga na kina bayoonn? Ba ga li ye limɔkl ki mɔk timi ke ni neer bi na kina?"

5 Le u bui bi ke, "Ni li nyi man, ubaa taa nmann nimi.

6 Binib pam le ga nan dan, ki pur maayimobil, ke bima le ye min Yesu, ki nmann binib pam.

- ⁷ Ni ga n̄un ke binib to butɔb kɔnkɔni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbɔr le siin ke nimina mɔmɔk ga n̄a. Nima le aan mɔk ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni.
- ⁸ Linibol libaa ga to linibol liken butɔb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tɔb butɔb. Kitiŋ ga deŋ n̄ipepel, n̄ipepel. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Nimina mɔmɔk le ga li ye njan aafalaa.
- ⁹ "Nimi nibaa, li nyi man. Bi ga nan chuu nimi, ki di buen bibɔjirb chee. Bi ga gbaa nimi mmeen aadir ni. M pu, le ntim aaninkpiib ni bibɔrb ga ji nimi tibɔr. Le ni ga tuk bi tibɔnyaan tee.
- ¹⁰ Binib ga di tibɔnyaan tee tuk n̄inibol mɔmɔk waahr, aan dulnyaa wee nin doo.
- ¹¹ Bi yaa chuu nimi, ki di buen bibɔjirb chee kan, ni taa puen dak nisui ni ke ni ga len kinye. N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, ni len Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ga tuk nimi pu na. Naa ye nimi le ga len. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga len.
- ¹² N-yoonn ngbaan le unii ga di una aabo n̄a binib aanaal ni ke bi ti ku u. Tetiib mu ga di baabim n̄a binib aanaal ni ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi.
- ¹³ M pu, le binib mɔmɔk ga li nan nimi. Unii umɔk jin limɔr ki dii mi ki ti saa limɔfal aadoon na, uma le ga n̄mar."
- ¹⁴ "Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimɔk bi chain na si naah kaa ba ga li si nin chee na." Tɔ, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. "N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiŋ ponn ni na san buen n̄ijoo paab.
- ¹⁵ Unii yaa bi kidiik paab kan, u taa ki koo waadiik ni ke u ti yoor nibaa, u san mala.
- ¹⁶ Unii yaa bi kisaak kan, u taa ki gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln.
- ¹⁷ N-yoonn ngbaan kan, bipiib bi kpa n̄ipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa n̄aa libiil na ga li kpa kinimbaak.
- ¹⁸ Mee Uwumbɔr man ke u taa cha tibɔr tee n̄a kakab aayoonn.
- ¹⁹ N-yoonn ngbaan, binib ga ji falaa sakpen a. Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa na, ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina.
- ²⁰ Uwumbɔr yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu kan, ubaa aan n̄mar. Le waanileekaab aanimbaasaln pu na, u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu.
- ²¹ "N-yoonn ngbaan unii ubaa yaa bui nimi ke, 'Lik, Kristo ngbaan sɔ,' ki yaa ki bui ke, 'U bi nima chee' kan, ni taa gaa waah len pu na man.

22 Ba pu? biɲmanɲmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib la. Bi ga tun lijinjiir aatun ki ɲmann binib; bi ga pɔɔn bibaa ke bi ɲmann Uwumbɔr aanileekaab mu.

23 Ni li nyi man. M puun tuk nimi tibɔr timina mɔmɔk."

24 "N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nwiin ga bɔln. Uɲmal mu aan ki li wiin. Inɲmabi mu ga lir.

26 N-yoonn ngbaan le ni ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn.

27 N-yoonn ngbaan le m ga tun Uwumbɔr aatuuntiib dulnyaa wee ponn ni mɔmɔk, liwipuul, ni liwilir, ni ɲɲangan, ni ɲɲangii wɔb, bi ti kuuni maanileekaab mɔmɔk, ki di dan m chee."

28 "Bukpasɔm le ye liyatɔɲakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, kiseek ga seer.

29 Kina na, ni yaa kan nimina bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, m ga gir ni.

30 M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mɔmɔk puen ɲa.

31 Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer."

32 "Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na, aa nyi. Min Uwumbɔr Aajapɔɔn mu aa nyi. Nte Uwumbɔr baanja le nyi.

33 Ni li nyi man, ki li ka lik man, aan ki li mee Uwumbɔr; ba pu? naa nyi buyoonn m ga gir ni na.

34 Ni naahn uja u nan ban u chuun nsan, ki tuk waatutum ke bi li joo waadichal mbamɔm, ki mɔk bi mɔmɔk baah ga tun lituln li na, ki tuk ukikiir na ke u li kii, le ki nin buen.

35 Ni mu li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na, nibaakan kijoobɔɲ, nibaakan kinyetaasiik, nibaakan ikooja aah wii buyoonn na, nibaakan lichakpitaawoln.

36 Ni li nyi man, aan m yaa lir nimi ki fuu ni kan, maan nan muin ni dɔ geen.

37 Maah tuk nimi pu na, m tuk binib mɔmɔk la, li nyi man."

Mak 14

1 N-yoonn ngbaan, ni nan gur iwiin ilee, bi kuun ki ti ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na. N-yoonn ngbaan, le bi ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb nan kal ki kpokl baah ga ɲa pu ki loon chuu Yesu ki ku u na,

- ² Le ki bui tob ke, "Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak na ga ηmɔ tijar."
- ³ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatiŋ ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki ka ji tijikaar. Waah ka ji tijikaar kina na, le upii ubaa koo ni ki joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na, bi yin tulalee ngbaan ke naad, ki bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni. Upii ngbaan nan chuu gii kpalba ngbaan aaneen ni, ki di tulalee mɔmɔk kpir Yesu aayil pu.
- ⁴ Waah ηa kina na, le bi ponn ni bibaa gee lijuul, ki baa tob ke, "Ba ηa u bii tulalee ngbaan kina?"
- ⁵ Ti ba ga ηmaa di u kooh ki kan ilik ni jer iwiin ikui itaa aapal na, ki di tii bigiim." Le bi ηulni u pu.
- ⁶ Le Yesu bui bi, "Di cha u man. Ba ηa ni muk u kina? U tun lituln li ηan na le ki tii mi.
- ⁷ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Naah ga li ban ni ter bi buyoonn na kan, ni ga ηmaa ter bi. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk.
- ⁸ U ηa waah ga ηmaa ηa pu na la. U di tulalee ngbaan kpir m pu ki puen toor nwon ke bi ti sub mi la.
- ⁹ M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk ni na, bi ga len waah ηa pu na ke binib li teer waabɔr."
- ¹⁰ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ki ti tuk bi ke u ban u di Yesu ηa biŋaal ni la.
- ¹¹ Baah ηun kina na, le ni ηa bi mpopiin. Le bi puu tipuul ke bi ga tii u njimobil. Le u ban nsan mu u ga di Yesu ηa biŋaal ni na.
- ¹² Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ηmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aajan aawiindaal, bundaln bi ga kɔr upihbo na, le Yesu aadidiliib dan nan baa u ke, "Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?"
- ¹³ Le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, "Ni li cha kitiŋ ngbaan ponn ni man. Ni yaa koo ki ponn ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni.
- ¹⁴ Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ki bui udichadaan ngbaan, 'Umɔmɔkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?'
- ¹⁵ Le u ga mɔk nimi paacham aadisakpenŋ ki bi puun toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee ki tii timi."
- ¹⁶ Le bi siir, ki buen kitiŋ ngbaan ni, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

- 17 Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee na koo kidiik ngbaan ponn ni, ki kal ke bi ji.
- 18 Baah bi ji na, le u bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi. Nimi bi bi ji m chee na ponn ni ubaa le ga ŋa kina."
- 19 Bisui nan bii. Le bi baa u ubaabaa ubaabaa, "Ni ye min la aa?"
- 20 Le u bui bi, "Nimi kipiik ni bilee bimina ponn ni ubaa le ga ŋa kina. Ni ye m ni unii u kpaan bi ji lisambil libaa ponn ni na la.
- 21 Min Unibɔn Aabo ga kpo ke naah ŋmee Uwumbɔr aagbanj ponn ni ke m ga kpo pu na. Tibɔbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu. Bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u."
- 22 Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbɔr, ki gii, ki di tii waadidiliib, le ki bui ke, "Gaa man. Maawon le na."
- 23 Le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbɔr, ki di tii bi. Le bi mɔmɔk nyun.
- 24 Le u bui bi, "Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii nimi. Binib pam aatunwanbir pu le maasin ngbaan ga nya.
- 25 M tuk nimi mbamɔn la, maan ki nyu ŋsubil aanyun ngbaan ki ti saa bundaln m ga ti nyu ŋsubil aanyunpɔm Uwumbɔr aanaan ni na."
- 26 Le bi gaa Uwumbɔr aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.
- 27 Le Yesu ti bui bi, "Ni mɔmɔk ga san cha mi. Ni ŋmee Uwumbɔr aagbanj ni ke, 'Uwumbɔr ga ku upihdaan, le ipiih yaa.'
- 28 Buyoonn Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan, ki buen Galilee."
- 29 Le Piita bui u, "Bi mɔmɔk yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si."
- 30 Le Yesu bui u, "M tuk si mbamɔn la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii."
- 31 Le Piita po beenin len ke, "Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si." Le waadidiliib mɔmɔk mu len kina.
- 32 Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee ke Getsemene. Le u bui waadidiliib, "Kal do man, m buen ti mee Uwumbɔr."
- 33 Le u di Piita, ni Jems, ni Jonn buen. Le usui bii pam. Mpombiin ni nsuugar nan muk u sakpen.
- 34 Le u bui bi, "Nsui bii sakpen, ki ti nyanj. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kal do ki li lik man."
- 35 Le u foor siib, ki doon kitij lichichikr, ki mee Uwumbɔr ke ni yaa ga ŋmaa ŋa aan u taa ji falaa u choo na kan, u taa cha u ji falaa ngbaan,

- 36 ki bui ke, "Nte, aa ga nmaa na tiwan mómok. Nyan mi falaa u choo na ni. Aa mu tee na saageehn, ki taa na maageehn."
- 37 Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti muin bi do geen; le u bui Simonn Piita ke, "Simonn, aa do geen la aa? Saa nmaa li ka lik kiburk kibaa aa?"
- 38 Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbor, aan ki taa koo ntɔŋ ni. Nisui ban ni na ni nan na, le nima aapɔɔn par."
- 39 Le u ki foor siib ki ti mee Uwumbor, ki ki bui u tibor tichachaan ngbaan,
- 40 le ki ki gir buen waadidiliib chee, ki ti muin bi ki do geen la; ngeen nan joo bi sakpen. Le baa nyi baah ga len pu na.
- 41 Le u ki buen ti mee Uwumbor, ki ki gir ni taataa, ki ki muin bi do geen; le u baa bi, "Ni beenin fuur ki do geen la aa? Ni neer a. N-yoonn fuu a. U kooh min Unibon Aabo, ki di na titunwanbirdam aanaal ni la.
- 42 Fii, ti li cha man. Lik, unii u kooh mi na peen ni a."
- 43 Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamómokb, ni Juu yaab aaninkpiib chee la.
- 44 Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln na kan, uma le na. Bi chuu u mpɔɔn, ki di u buen.
- 45 Judas aah fuu ni na, le u kpaan buen Yesu chee, ki ti bui ke, "Umómokr," le ki moor utakpiln.
- 46 Le bi chuu Yesu mpɔɔn pu.
- 47 Waadidiliib ponn ni ubaa nan yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbor aatotoorninkpel aanaagbiiija aatafal.
- 48 Le Yesu baa binib bi dan bi nan chuu u na ke, "Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa?"
- 49 Iwiin mómok m nan bi ni chee Uwumbor aadichal ni, ki tuk binib Uwumbor aabor, le naa chuu mi. To, nimina na ke ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na la."
- 50 Le waadidiliib mómok san cha u.
- 51 Unachipɔɔn ubaa nan bi nima chee, ki pee likekepiln, ki paani Yesu pu. Le bi laan chuu unachipɔɔn ngbaan aakekeln.
- 52 Le u san cha waakekeln, ki san cha unmeen.

- 53 Le bi di Yesu buen Uwumbor aatotoorninkpel aadichal ni. Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb mu kuun ni nima chee.
- 54 Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbor aatotoorninkpel aachiln ni, ki koo, ki ti kal bikikiirb chee wol mmii.
- 55 Le Uwumbor aatotoorninkpiib ni bibojirb aaninkpiib momok ban biseeraadam bi ga bii Yesu aan bi ku u na.
- 56 Le biseeraadam pam mon inyamon paan u, ki bii u. Baah len pu na, naa kpaan. Nima pu na, baa kan waataani.
- 57 Le bijab bibaa fii sil, ki mon inyamon paan u, le ki bui ke,
- 58 "Ti nun u len ke u ga gbaa wii Uwumbor aadichal li binib maa li na, ki ki maa liken li binib aa maa li na, iwiin itaa."
- 59 Le bijab bimina mu aah len pu na, naa kpaan.
- 60 Le Uwumbor aatotoorninkpel ngbaan fii sil bi momok aanimbiin ni, le ki baa Yesu, "Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?"
- 61 Le Yesu si nmin, kaa len tibaa. Le Uwumbor aatotoorninkpel ki baa u, "Aa ye Uwumbor Aanileekoo Kristo aan saa ye? Aa ye Uwumbor u ti pak u na Aajapoon aa?"
- 62 Le Yesu bui ke, "M ye. Ni ga kan min Unibon Aabo ka Uwumbor aanjangii wob. Ni ga kan m bi ntaalangbam ni paacham, ki choo."
- 63 Waah len kina na, le Uwumbor aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, "Taa ki ban seeraadam. U di ubaa nan Uwumbor la.
- 64 Ni nun waah sii Uwumbor pu na. Ni dak kinye?" Le bi momok bui ke u neer bi ku u la.
- 65 Le bi ponn ni bibaa piin ki bi tee timootan nani u pu, le ki di likekeln poo unibil, ki gbaa u, ki baa u ke, "Ulau faa si?" Bikikiirb ngbaan mu nan gaa u ki gbaa u.
- 66 Piita aah nan bi lichiln ngbaan ni na, le Uwumbor aatotoorninkpel aanaagbiipii ubaa dan
- 67 ki nan kan Piita bi wol mmii. Le u lik u mbamom, le ki bui u, "Aa mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiij aanii na chee."
- 68 Le Piita nee, ki bui u, "Maa bee saah len pu na aatataa," le ki nyan lipaal kikaakpaak ponn ni. N-yoonn ngbaan le ukooja wii.
- 69 Le unaagbiipii ngbaan ki kan u, le ki bui binib bi si nima chee na ke, "Umina ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la."

⁷⁰ Le Piita ki nee lelee. Le ni ki kpee siib, le binib bi si u chee na bui u ke, "Ni ye mbamɔn, aa ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la; aa mu ye Galilee aatiŋ aanii la."

⁷¹ Le Piita puu Uwumbɔr, ki bui ke, "Maa nyi naah len unii u na. M yaa mɔn nnyamɔn kan, Uwumbɔr daa ntafal."

⁷² Libuul ngbaan ni, le lelee aakooja wii. Le Piita teer ke Yesu ba bui u ke, "Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii." Piita aah teer kina na, le u wii pam.

Mak 15

¹ Kichakpinaanyeek ni le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk kal ki kpokl baah ga ŋa pu na. Le bi buu Yesu tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel u bi yin u ke Pailat na chee, ki di u ŋa uŋaal ni.

² Le Pailat baa u, "Aa ye Juu yaab aabɔr la aa?" Le u bui u, "Saah len pu na, ni ye kina."

³ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ngbaan bii u sakpen.

⁴ Le Pailat ki baa u, "Saan len tibaa aa? Li pel baah bii si sakpen pu na."

⁵ Le Yesu aa ki len tibaa. Waah kaa len tibaa na, le ni gar Pailat pam.

⁶ Njim ngbaan aayoonn nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na lii.

⁷ N-yoonn ngbaan, unaagbiija ubaa nan bi kiyondiik ni, bi yin u ke Barabas. U ni bakadam bi nan dii u na nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib. Nima pu le bi nan di bi ŋa kiyondiik ni.

⁸ Le kinipaak ngbaan dan Pailat chee, ki bui u ke u ŋa waah ti ŋani pu njim ngbaan yoonn mɔmɔk na, ki nyan unaagbiija ubaa lii.

⁹ Le u baa bi, "Ni ban m nyan ni Juu yaab aabɔr la aa?"

¹⁰ Pailat bee ke Uwumbɔr aatotoorninkpiib kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ŋa uŋaal ni.

¹¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u nyan Barabas lii, naa ye Yesu.

¹² Kinipaak ngbaan aah tuk Pailat kina na, le u ki baa bi, "Kina kan, uja u ni yin u ke Juu yaab aabɔr na, m ga ŋa u kinye?"

¹³ Le bi teen ke, "Kpaa u ndɔpuinkoo pu."

¹⁴ Le Pailat baa bi, "Ba ŋa? U tun bakaa bayoo?" Le bi moo tar sakpen ke, "Kpaa u ndɔpuinkoo pu."

15 Le Pailat ban ke u sɔŋ bisui. Kina pu na, u nan nyan Barabas lii, le ki cha waajab lue Yesu njinaalab, ki di u ŋa biŋaal ni, bi ti kpa a u ndɔpuinkoo pu.

16 Le butɔb aajab ngbaan di u buen Pailat aachiln ni, ki yin bijab biken ke bi kuun ni.

17 Le bi chuu peer waawanpeenkaan, le ki di libɔkumaln peen u, ki di ikokon luu kiyikpupuk ki di chin u,

18 le ki doon u ke, "Juu yaab aabɔr, aa pɔɔ ɔɔ?"

19 ki joo lidabil gbaa uyil paab, le ki teei timɔɔtan lae u, ki gbaan unimbiin ni ki doon u.

20 Baah ŋa u mbɔnyun ki ti doo na, le bi chuu peer libɔkumaln ngbaan, ki di waawanpeenkaan peen u, ki di u nyan, bi ti kpa a u ndɔpuinkoo pu.

21 Baah cha na, le bi ton uja ubaa nsan ni, bi yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ aanii la. U nyan ni ntingbaan ni, le ki choo Jerusalem. U nan ye Aleksanda ni Rufus aate la. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo.

22 Le bi di Yesu buen nibaa chee, bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aataa le ye ke "Kiyikpaŋ aapepel."

23 Baah ti fuu nima chee na, le binib bibaa ban bi tii Yesu ndaan mu nnyɔk ŋmal mu ponn ni na ke u nyun. Le u yii, kaa nyun.

24 Le butɔb aajab ngbaan kpa a u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan yakr tɔb. Bi nan too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na.

25 Ni nan ye kichakpiik ni, tikur tiwae yoonn la, le bi kpa a u ndɔpuinkoo pu.

26 Le bi ŋmee kigbaŋ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Bi nan ŋmee ke, "Juu yaab aabɔr."

27 Bi nan di bififiirb bilee kpa a idɔpuinkee pu. Bi di ubaa kpa a uŋangii wɔb, ki di uken kpa a uŋangan wɔb.

((28 Le ni gbiin Uwumbɔr aagbaŋ aah len pu na ke, "Bi ŋa u ke baah ŋani titunwanbirdam pu na."))

29 Waah lee ndɔpuinkoo pu na, le binib bi jer nima chee na seei u, ki gbakr biyil, le ki bui u, "Aa mu. Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr aadichal ki ki maa li iwiin itaa na,

30 sunn ni ndɔpuinkoo ngbaan pu ki ŋmar."

31 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu ŋa u mbɔnyun, ki bui tɔb ke, "U gaal biken le bi ŋmar, kaan ŋmaa gaa ubaa lii.

32 Uwumbɔr Aanileekoo Kristo u ye Juu yaab aabɔr na, u sunn ni ndɔpuinkoo pu dandana wee, aan ti kan ki gaa u ki kii." Le baah di bififiirb bilee bi kpa a u chee idɔpuinkee pu na, bi mu sii u.

- 33 Nwiin kaasisik ni, le itingbaan mómök bóln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na.
- 34 Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpóon pu ke, "Eloi, eloi, lama sabaktani." Naatataa le ye ke "Maawumbör, Maawumbör, ba pu aa siir cha mi?"
- 35 Binib bi nan si nima chee na aah n̄un waah teen pu na, le bibaa bui ke, "Li pel man, u yin Elaija la."
- 36 Le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bön ndaan mu m̄on na ni, le ki di n̄a lidabil pu, ki di n̄a Yesu aam̄ob chee ke u moor, le ki bui ke, "Di cha man, aan ti lik ke Elaija ga dan ki nan sunn ni u aan waan dan."
- 37 Le Yesu ki teen mpóon pu, le ki kpo.
- 38 Le likekeln li yakr Uwumbör aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ.
- 39 Le butöb aajab aaninkpel u si ndöpuinkoo ngbaan taab na aah kan Yesu aah kpo pu na, le u bui ke, "Mbam̄on, uja ngbaan sil ye Uwumbör Aajapóon la."
- 40 Bipiib bibaa mu nan bi nima chee, ki si dandar, ki si lik. Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene, uken mu ye Salome, uken mu ye Mari u ye Jems waatiir ni Joses aana na.
- 41 Yesu aah nan bi Galilee na, le bipiib ngbaan nan dii u, ki tun lituln ter u. Bipiib bi wiir ki nan dii u dan Jerusalem na, mu nan bi nima chee.
- 42 Kijook aah joor na, le uja ubaa fuu ni, bi yin u ke Josef. U nan ye Arimatea aatiŋ aanii la, ki ye bibojirb aaninkpiib ponn ni ubaa, ki kpa liyimbil.
- 43 U mu nan bi kii Uwumbör aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na, buyoonn bi gor ke bi ji likpaakool na. Le Josef buen Pailat chee ni lipobil, ki ti bui u, "Tii mi Yesu aawon."
- 44 Pailat aah n̄un ke u kpo na, le ni gar u. Le u yin ni bijab aaninkpel na, ki nan baa u ke, "Yesu aah kpo na, ni yunn aa?"
- 45 Le u tuk u waah kpo buyoonn na. Pailat aah n̄un ke u kpo na, le u tii Josef nsan ke u yoor waawon.
- 46 Josef nan daa likekenyaan, ki nyan Yesu aawon ndöpuinkoo pu, ki di u poo likekeln ngbaan ni, ki di u ti sub kitakpaluŋ ni. Bi nan gbii kitakpaluŋ ngbaan litakpasakpeln libaa aasikakl ni la. Le u di litakpapapaln len mbisam̄ob.
- 47 Le Mari Magdalene, ni Mari u ye Joses aana na, kan baah di Yesu aawon sub nin chee na.

Mak 16

- ¹ Juu yaab aakpaakool daal aajook, le Mari Magdalene ni Salome, ni Mari u ye Jems aana na, buen ti daa tulalee, bi ti di ŋa Yesu aawon pu.
- ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, nwiin aah laa puu na, le bi buen likaakul ngbaan chee.
- ³ Tɔ, litakpal li lek kitakpaluŋ ngbaan aamɔb na ye lisakpeln la. Nima pu na, baah cha na, le bi baa tɔb ke, "Dma ga ti binn litakpal na tii timi?"
- ⁴ Le bi lik, ki kan ke litakpal na aa ki lek.
- ⁵ Le bi koo likaakul na ponn ni ki kan unachipɔɔn ubaa ka ŋɔngii wɔb ki pee libɔkupiln fɔfɔk. Le ni gar bi pam.
- ⁶ Le u bui bi, "Ni taa cha ni gar nimi man. Ni ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii u bi nan kpa a u ndɔpuinkoo pu na la. U fikr nkun ni a. Waa bi do. Lik man baah nan di u bil nin chee na.
- ⁷ Ni li cha ki ti tuk Piita ni waadidiliib biken ke u loln bi pu nsan, ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima, waah nan tuk bi pu na."
- ⁸ Le ni gar bipiib na pam, le biwon gbaa. Le bi nyan likaakul na ni, ki san. Ijawaan aah chuu bi na, le baa tuk unii ubaa.
- ((⁹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aachakpitaawoln, Yesu aah fikr nkun ni na, le u puen di ubaa mɔk Mari Magdalene. Mari le ye upii u Yesu nan nyan tiyayaar tilole u ni na.
- ¹⁰ Le Mari buen binib bi nan dii Yesu na chee. Bi nan kpa mpombiin ki ka wii. Le Mari tuk bi ke u kan Yesu, u fikr nkun ni a.
- ¹¹ Baah ŋun kina na, le baa pak ti.
- ¹² Nimina aapuwɔb, le bi ponn ni bilee nan chuun cha ntingbaan ni. Baah cha na, le Yesu nan di ubaa mɔk bi. Waa nan bi ke waah nan bi pu buyoonn Mari Magdalene kan u na.
- ¹³ Le bi gir buen biken chee, ki ti tuk bi ke bi kan Yesu. Le baa pak baah len pu na.
- ¹⁴ Nimina aapuwɔb, le waadidiliib kipiik ni ubaa ka ji tijikaar. Baah bi ji na, le Yesu di ubaa mɔk bi, le ki kae bi, ke ba ŋa baa pak binib bi kan u, waah fikr nkun ni aapuwɔb na aah len pu na, ke bitafal le pɔɔ. Baa gaa u ki kii mbamɔm.
- ¹⁵ Le u ki tuk bi, "Ni li cha itingbaan mɔmɔk ni, ki di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk.
- ¹⁶ Unii u gaa mi ki kii, ki cha bi muin u nnyun ni na, u ga ŋmar. Unii u kaa gaa mi ki kii na, Uwumbɔr ga bui ke waabɔr bii.

17 Binib bi gaa mi ki kii na ga tun lijinjiir aatun. Maayimbil pu le bi ga nyan tiyayaar binib ni; bi ga len iliin yayan;

18 bi ga chuu iwaa, le yaan ŋa bi nibaa. Bi yaa nyu liluul kan, laan ŋa bi nibaa. Bi ga di biŋaal paan bibum pu, le bi ga pɔɔk."

19 Tidindaan Yesu aah len bi chee tibɔr doo na, le Uwumbɔr di u buen paacham, le u ti kal unŋangii wɔb.

20 Le waadidiliib buen ŋipepel mɔmɔk ni, ki ti tuk binib tibɔnyaan tee. Le Tidindaan ter bi, ki cha bi tun lijinjiir aatun. Baah tun lijinjiir aatun na, nima le mɔk binib ke baah len tibɔnyaan ti na, ti gbii. Amii.)

Luk

Luk 1

- 1 Maaninkpel Teofilus, binib pam nan pɔɔn bibaa ki ɲmee kigbanj ponn ni tibɔr ti nan ɲa tikaasisik ni na.
- 2 Binib bi kan tibɔr ngbaan aah piin ki ti doo pu na mooni ti, ki tuk timi. Le bi ɲmee baah tuk timi pu na.
- 3 Min Luk, m mu bee mbamɔm tibɔr ngbaan aah piin pu, ki ti doo pu na. Nima le m dak ke ni ɲan m mu ɲmee ti, taah piin ki ti saa pu na, ki tii si,
- 4 aan aa mu bee baah tuk si tibɔr ti na aabamɔn.
- 5 Buyoonn Herod nan ye Judea aatiɲ aabɔr na, le Uwumbɔr aatotoor ubaa nan bi, bi nan yin u ke Sekaria. U nan ye Abija aamaal ponn ni aanii la. Upuu aayimbil nan ye Elisabef. U mu nan ye Uwumbɔr aatotoor Aaronn aamaal ponn ni aanii ubaa la.
- 6 Sekaria ni upuu mɔmɔk nan ye bininyaam Uwumbɔr chee, ki dii waakaal mɔmɔk, ki ɲani waah ban pu na, kaa kpa taani ubaa.
- 7 Baa nan kpa ubo. Elisabef nan ye upiiɲoob la. Bi mɔmɔk mu nan por la.
- 8 Uwumbɔr aatotoorb aakaal aah dii pu na, le bi lee Sekaria, u ti koo Uwumbɔr aadiik ni ki see tulalee aayon. Waayoonn aah fuu ni na, le u koo Uwumbɔr aadiik ni, u ti tun lituln limina.
- 10 Buyoonn u bi seer tulalee aayon ngbaan tii Uwumbɔr na, le kinipaak sakpenj bi lipaal, ki mee Uwumbɔr.
- 11 Le u kan Uwumbɔr aatuun, baah seer tulalee aayon libimbiln li paab na aanɲangii wɔb.
- 12 Sekaria aah kan u na, le ni muk u, le ijawaan chuu u.
- 13 Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, "Sekaria, taa san ijawaan. Uwumbɔr ɲun saameen a. Aapuu Elisabef ga maa ubijabo, ki tii si. Le aa ga yin u ke Jɔnn.
- 14 U yaa ma u kan, le aa ga li kpa mpopiin pam. Binib pam mu ga li mɔɔni.
- 15 U ga li ye uninyuun Uwumbɔr chee. Waan nyu ɲisubil aadaan, ki mu aan nyu ndaan mubaa. U ga li gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan buyoonn bi ga maa u na, ki li joo cha.
- 16 U ga cha nimi Israel yaab pam gir ti dii Bidindaan Uwumbɔr.
- 17 U ga li kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mpɔɔn, ke Uwumbɔr aabɔnabr Elaija aah nan kpa pu na, ki ga loln ni Uwumbɔr pu nsan. U ga cha tetiib ni baabim ki kpaan. U ga cha binib bi kaa kii Uwumbɔr aamɔb na li kpa nlan, aan bi

kpeln, ki li dii bininyaam aah dii pu na. U ga toor binib, bi li ye binib bi gor ki kii Uwumbor na."

18 Le Sekaria bui Uwumbor aatuun ngbaan, "M por a, mpuu mu por a; m ga na kinnye ki bee ke saah len pu na ga sil na."

19 Le Uwumbor aatuun ngbaan bui u, "M ye Gabriel u si Uwumbor aanimbiin ni na la. U tun ni mi ke m nan tuk si tibonyaan tee.

20 Ni yaa nan neer kan, maah len pu na ga gbiin. Saah kaa pak maah len pu na, le aa ga na ubir, kaan ki nmaa len tibor ki ti saa buyoonn tiwan nimina ga na na."

21 Le kinipaak ngbaan si lipaal, ki si kii buyoonn Sekaria ga nya ni Uwumbor aadiik ni na. U nan yunn kaa nyan ni, le ni gar bi pam.

22 Waah nan nyan ni na, waa nmaa len bi chee tibor. Nima le cha bi bee ke u kan lijnjiir aawan Uwumbor aadiik ni. Le u beenin len libir, kaa nmaa len tibor.

23 Waawiin aah ye pu, u tun lituln Uwumbor aadichal ni na aah doo na, le u kun.

24 Ni bi ki cha, le upuu Elisabef dek lipuul, ki di ubaa bor injmal injmu,

25 le ki bui ke, "Uwumbor lik maah bi pu na la, le ki na mi tibulchinn kina ki tii mi, ki nyan mi inimoon ni."

26 Lipuul aah na injmal iloob aapuul na, le Uwumbor tun waatuun Gabriel ke u buen Galilee aatiq kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref,

27 ke u buen usapoon ubaa chee, bi yin u ke Mari. Waa nyi uja. Bi nan puu ke bi ga tii u tichar. Bi yin uchal Josef, u ye Ubor David aamaal ponn ni aanii ubaa la.

28 Le Uwumbor aatuun ngbaan fuu ni Mari chee ki doon u, le ki bui u, "Uwumbor na si tibulchinn sakpen a, ki bi aa chee, ki na tinyoor na aa pu, ki jer waah na bipiib momok pu na."

29 Waah len kina na, le ni gar Mari sakpen. Le u dakl lik waah len pu na aatataa.

30 Le u ki bui u, "Mari, taa san ijawaan. Uwumbor na si tibulchinn la.

31 Aa ga dek lipuul, ki maa ubijabo ki yin u ke Yesu.

32 U ga li ye uninyuun la. Bi ga yin u Uwumbor u kaa kpa neen aato na Aajapoon. Tidindaan Uwumbor ga tii u uyaaja Ubor David aanaan.

33 U ga li ye uyaaja Jakob aayaabitiib aabor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Waanaan aan doo."

34 Le Mari baa Uwumbor aatuun ngbaan ke, "Maah kaa nyi uja na, m ga na kinnye ki maa ubo?"

- 35 Le u bui u, "Uwumbor Aafuur Nyaan ga sunn ni aa pu. Uwumbor u kaa kpa neen aato na aapoon ga cha aa dek lipuul. Nima pu na, saah ga maa ubo u na ga li ye chain. Bi ga yin u ke Uwumbor Aajapoon la.
- 36 Lik, aana aabo Elisabef, u por na, u mu pil ubijabo aapuul. Baah nan yin u ke upiinoob na kpa injmal iloob aapuul la;
- 37 nibaa aa pɔɔ Uwumbor chee."
- 38 Le Mari bui Uwumbor aatuun ngbaan, "M ye Uwumbor aanaagbiipii la. Saah len pu na, u cha ni na kina." Le Uwumbor aatuun ngbaan buen.
- 39 N-yoonn ngbaan le Mari gor mala ki buen nijoo ponn ni, le ki ti buen kitin kibaa ni, ki bi Juda aatin ponn ni,
- 40 le ki koo Sekaria do, ki doon Sekaria aapuu Elisabef.
- 41 Elisabef aah nun idoon pu na, le waabo fii uponn ni. Le Uwumbor Aafuur Nyaan gbiin Elisabef.
- 42 Le u len mpoon pu ki bui Mari, "Uwumbor na tinyoor na aa pu ki jer waah na bipiib momok pu na, ki na tinyoor na ubo u bi aaponn ni na mu la.
- 43 Ba na Uwumbor nyun mi kina ki cha Ndindaan aana dan nan mann mi?
- 44 Ntafal aah nun saadon na, le maabo fii mponn ni, waah kpa mpopin pu na.
- 45 Si u gaa Uwumbor ki kii na, u na tinyoor na aa pu la, ki ga na waah nan tuk si ke u ga na pu na."
- 46 Le Mari bui ke, "M nyunni Uwumbor nsui ni la.
- 47 M kpa mpopin sakpen, Uwumbor u gaa mi lii na pu.
- 48 U teer mi, u ye waanaagbiipiigin na bor. Dandana ki joo cha, binib momok ga len ke Uwumbor na tinyoor na m pu la,
- 49 ba pu? Uwumbor u kpa mpoon na tun litukpaan ki tii mi. Waayimbil ye chain la.
- 50 Binib bi san u na, u san bi kinimbaak, ni biyaabitiib, ni biyaabisosok ponn ni ki joo cha.
- 51 U mok binib waapoon, ki jenn kalmbaanidam bi dak ke bi ye bininyuum na.
- 52 U nyan biborkpaam baanaan ni, ki nyun bigiim.
- 53 Binib bi nkon joo bi na, u tii bi tijikaar nyaan, bi ji bab. U cha biwankpadam chuun ni inaalpeen.
- 54 Waah nan puu tipuul ti tii tiyaajatiib na, u na kina la, ki ter waatutum Israel yaab.

- 55 U teer ki san Abraham ni uyaabitiib kinimbaak n-yoonn mu kaa kpa ndoon na la."
- 56 To, Mari nan bi Elisabef do injmal itaa, le ki nin gir kun.
- 57 Le ni neer Elisabef maa ubo. Le u ma ubijabo.
- 58 Le udoyaab nun ke Uwumbor san u kinimbaak sakpen. Le u ni bi kpaan ki mooni.
- 59 Waabo aawiin iniin daal, le bi dan bi nan gii uchakpaln, le ki ban bi yin u ke Sekaria ke baah yin ute pu na.
- 60 Le una aa kii, ki bui ke bi ga yin u ke Jonn la.
- 61 Le bi bui u, "Unii ubaa aa kpa liyimbil limina nimi aamaal ponn ni."
- 62 Le bi di bijaal len ute chee, ki baa u ke u ban ke bi yi waabo kinye.
- 63 Le u bui bi ke bi tii u kigbanj. Baah tii u na, le u njmee ke, "Waayimbil le ye Jonn." Le ni gar bi momok pam.
- 64 Libuul ngbaan ni le Sakaria aalambil lokr. Le u piin ki bi len, ki pak Uwumbor.
- 65 Le ijawaan chuu bidoyaab momok. Le Judea aatim mumok bi njjoo ponn ni na aanib nun tibor ngbaan.
- 66 Ni nan na binib bimok nun ti na ilandak. Le bi baa ke, "Ubo ngbaan ga li ye ba aanibol?" Ba pu? Uwumbor aanjaal nan bi u pu.
- 67 Le Uwumbor Aafuur Nyaan gbiin Sekaria, u ye Jonn aate na, le ki cha u len Uwumbor aabor:
- 68 "Cha ti pak Tidindaan u ye timi Israel yaab Aawumbor na. U dan nan ter waanib, ki nyan bi tinaagbiir ni,
- 69 ki tii timi unii u ga gaa timi lii, ki kpa mpoon, ki ye waatutunn Ubor David aamaal ponn ni aanii ubaa na.
- 70 U nan cha waabonabtiib chain len kina n-yaayoonn na ki joo cha.
- 71 U nan puu tipuul ke u ga nyan timi, timi aadim aanjaal ni, ni bimok nan timi na aanjaal ni, aan ti njmar.
- 72 U nan len ke u ga san tiyaajatiib kinimbaak, ki teer waah puu tipuul ti ye chain na bor.
- 73 U nan puu tipuul tii tiyaaja Abraham,
- 74 ke u ga nyan timi, timi aadim aanjaal ni, aan ti dii u ki taa li san ijawaan,
- 75 ki li bi chain, ki li kpa mbimbinyaan u chee n-yoonn momok.

⁷⁶ "Si, maabo, bi ga yin si ke Uwumbor u kaa kpa njeen aato na aabonabr. Aa ga loln ni Uwumbor pu nsan, ki toor nsan tii u,

⁷⁷ ki tuk waanib ke u ga di cha baatunwanbir pinn bi, ki gaa bi lii;

⁷⁸ ba pu? timi Aawumbor kpa tibulchinn, ki san timi kinimbaak. U yaa gaa timi lii kan, ni ga li bi ke nwiin aah puu ni pu na.

⁷⁹ Ni ga woln binib bi bi mbomboon ni ki san nkun ijawaan na pu, ni ga mak timi nsan mu ga tii timi nsuudoon na."

⁸⁰ Le ubo ngbaan muun, ki dii Uwumbor ni usui momok, le ki nan bi nteersakpiin ni, ki ti saa buyoonn u piin ki bi tuk Israel yaab Uwumbor aabor na.

Luk 2

¹ N-yoonn ngbaan le Ubor kpaan Siisa Agustus len ke binib momok kuun ni ki nan nmee baayimbil, u lik baah wiir pu na.

² Baah kahn binib kina njan pu na, Kirinius le nan ye Siria aatinj aaninkpel.

³ Le binib momok buen bido aatinj ni, bi ti nmee baayimbil.

⁴ Josef ye Ubor David aamaal ponn ni aanii ubaa la. Nima pu na, u nan nyan Nasaref, kitiij ki bi Galilee aatinj ni na, le ki buen Ubor David aatinj, ki bi yin ki ke Betlehem, ki bi Judea aatinj ni na.

⁵ Le u ni upuu Mari, u kpa lipuul na, buen bi ti nmee baayimbil.

⁶ Baah bi Betlehem aatinj ni na, le ni njeer u maa ubo.

⁷ Le u ma waajan aabijabo, ki di u poo likekeln ni, ki di u di na tiwakor aah nmoo timoor daka u ponn ni na; mpaan aa nan ki bi bicham aadiik ponn ni ke bi koo.

⁸ Bipihdam bibaa nan bi nima chee timoor ni, ki kpa baapiih, ki lik i kinyeek.

⁹ Le Uwumbor aatuun dan bi chee. Le Uwumbor aawiihn woln bi pu. Le ijawaan chuu bi sakpen.

¹⁰ Le Uwumbor aatuun ngbaan bui bi, "Taa san ijawaan man. M joo ni tibonyaan ti ga tii binib momok mpopiin sakpen na la.

¹¹ Kinyeek kee bi ma unii u ga gaa nimi lii na, Ubor David aatinj ni. Uma le ye Uwumbor Aanileekoo Kristo u ye Tidindaan na.

¹² Ni ga kan ubo ngbaan aah poo njikeken ni, ki do tiwakor aah nmoo timoor daka u ponn ni na. Nima le ga li ye limokl ki tii nimi."

¹³ Libuul ngbaan ni le Uwumbor aatuuntiib bi wiir sakpen na fuu ni ntuun ngbaan chee, le ki pak Uwumbor, ki len ke,

- 14 "Cha ti nyuŋ Uwumbɔr u bi paacham na. Lifuur ga li bi dulnyaa wee ni. Uwumbɔr san binib kinimbaak la."
- 15 Le Uwumbɔr aatuuntiib ngbaan gir buen paacham. Le bipihdam ngbaan bui tɔb, "Cha ti buen Betlehem aatiŋ ni dandana, ki ti lik Uwumbɔr aah tuk timi ke tiwan ni ŋa nima na."
- 16 Le bi buen mala, ki ti kan Mari, ni Josef, ni ubo ngbaan. Ubo ngbaan do tiwakor aah ŋmɔ timoor daka a u ponn ni na.
- 17 Bipihdam ngbaan aah kan u na, le bi tuk binib Uwumbɔr aatuun ngbaan aah tuk bi ubo ngbaan aabɔr pu na.
- 18 Binib bimɔk ŋun bipihdam ngbaan aah len pu na, le ni gar bi.
- 19 Mari le teer tibɔr timina mɔmɔk, ki dakl lik taatataa usui ni.
- 20 Le bipihdam ngbaan gir buen baapiih chee timoor ni. Baah cha na, le bi nyuŋni Uwumbɔr ki pak u, baah kan ki ŋun pu na mɔmɔk pu; bi kan ki ŋun Uwumbɔr aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.
- 21 Ubo ngbaan aawiin iniin daal le ni ŋeer bi gii uchakpaln. Le bi yin u ke Yesu. Buyoonn Mari aa nan kee dek lipuul na, le Uwumbɔr aatuun ngbaan nan bui u ke bi yin u kina.
- 22 Buyoonn ni ŋeer bi ŋa Mari chain, Moses aakaal aah mɔk pu na, le bi di ubo ngbaan buen Jerusalem, bi ti di u tii Uwumbɔr.
- 23 Ni ŋmee Uwumbɔr aakaal aagbaŋ ni ke bi di njan aabijabo mɔk ki di tii Uwumbɔr.
- 24 Le Josef ni Mari toor kitork ki tii Uwumbɔr, waakaal aah len pu na. Nkaal ngbaan len ke bi di ŋinanjel ŋilee, bee mbɔrnanjibim mulee ki di toor kitork ngbaan.
- 25 Uja ubaa nan bi Jerusalem aatiŋ ni. Bi nan yin u ke Simeonn. U nan ye uninyaan la, ki dii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk mbamɔm, ki lik bundaln Uwumbɔr ga nyan Israel yaab baafalaa ni na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan bi u chee,
- 26 ki nan mɔk u ke waan kpo, see u kan Kristo u ye Uwumbɔr Aanileekoo na waahr.
- 27 Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha u koo Uwumbɔr aadichal ni, le Yesu aate ni una joo ni Yesu ki di koo ni Uwumbɔr aadichal ni, bi ti di u tii Uwumbɔr. Buyoonn bi di u koo ni na
- 28 le Simeonn gaa u uŋaal ni, le ki pak Uwumbɔr, ki bui ke,
- 29 "Uwumbɔr, aa ga ŋmaa cha saatutunn nya dulnyaa wee ni, nsuudoon ni; ba pu? dandana aa ŋa saah nan len pu na,
- 30 ki cha nnimbil kan Saabo u ga gaa timi lii na.

- 31 Aa nan len ke aa ga tun ni u dulnyaa wee ni. Dandana wee u ga nya, aan binib mómok bee waabɔr.
- 32 U ye nwiin ki ga woln binib bi kaa ye Israel yaab na aanimbil. U pu, le binib ga nyuŋ saanib Israel yaab."
- 33 Simeonn aah len ubo ngbaan aabɔr kina na, le ni gar ute ni una.
- 34 Le Simeonn ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa bi pu, le ki bui ubo ngbaan aana Mari, "Uwumbɔr lee ubo ngbaan ke u sunn timi Israel yaab ponn ni pam taab, ki nyuŋ ti ponn ni pam mu. U ye limɔkl li binib pam ga yii li na.
- 35 Nima le ga kpiir baah dak pu bisui ni na. Aasui mu ga bii sakpen a, ki ga li wu ke unyoohn na."
- 36 Le upininkpel ubaa, u ye Uwumbɔr aabɔnabpii, aan bi yin u ke Ana na, mu nan bi. U nan ye Fanuel aabisal, ki ye Aser aanibol ponn ni aanii ubaa la. U nan por sakpen a. U nan bi uchal chee ŋibin ŋilole, le uchal kpo cha u, le u ye ukpopii.
- 37 U nan ye ŋibin imonko inaa ni ŋinaa aanii la. U nan bi Uwumbɔr aadichal ni n-yoonn mómok, ki dooni u nwiin pu ni kinyeek, ki lulni bumɔb, ki mee u.
- 38 N-yoonn ngbaan le u mu fuu ni, ki dooni Uwumbɔr ubo ngbaan pu, le ki di waabɔr tuk Jerusalem aanib bimɔk lik buyoonn Uwumbɔr ga gaa bi lii na.
- 39 Yesu aate ni una nan ŋa Uwumbɔr aakaal aah len pu na mómok, le ki gir kun bido aatiŋ Nasaref ki bi Galilee aatiŋ ni na.
- 40 Le ubo ngbaan muun, ki moo kan mpɔɔn, ki kpa nlan sakpen. Le Uwumbɔr aanyoor nan bi u pu.
- 41 Libiln mɔk, ute ni una nan chaa Jerusalem, buyoonn Juu yaab ji Lakr-ŋer aajim ke bi teer bundaln Uwumbɔr aatuun u ku binib na nan lakr bi pu ŋer na.
- 42 Yesu aah nan ti saa ŋibin kipiik ni ŋilee na, le bi buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, baah ŋani pu ŋibin mómok na.
- 43 Bi nan bi nima ki ti saa buyoonn njim ngbaan aawiin doo na, le ki gir chaa kun. Le Yesu u nan laa ye ubo na gaar Jerusalem ni. Ute ni una mu aa nyi.
- 44 Bi dak ke u bi usachun ŋeen aatotiib ponn ni. Le bi chuun nwimɔn aasachuln, le ki nin ban u bidoyaab ponn ni, kaa kan u.
- 45 Baah kaa kan u na, le bi gir buen Jerusalem ponn ni, ki ti chuun ban u.
- 46 Iwiin itaa daal le bi ti kan u Uwumbɔr aadichal ni. U ka bimómokninkpiib aakaasisik ni, ki pel baah len pu na, ki mu baa bi mbaan,
- 47 ki kpa nlan ki bee baah len pu na aatataa, ki giin kii bi mbamɔm. Nima le ni gar binib bimɔk ŋun na.

48 Ute ni una aah kan u na, le ni gar bi pam. Le una baa u, "Maabo, ba ɲa aa ɲa timi kina? M ni aate ban si ni mpombiin."

49 Le u baa bi, "Ba pu ni ban mi? Naa nyi ke ni ye ke m li bi Nte Uwumbɔr aatuln ni ii?"

50 Le baa bee waah len pu na aatataa.

51 Le u dii bi ki gir Nasaref aatiɲ ni, le ki kii bimɔi. Le una joo tibɔr timina mɔmɔk usui ni.

52 Yesu nan muun ki moo kan nlan, le ki kan kipak binib ni Uwumbɔr mu chee.

Luk 3

1 Buyoonn Ubɔrkpaan Tiberius Siisa nan jin waanaan ɲibin kipiik ni ɲiɲmu ni, aan Pontius Pailat mu ye Judea aatiɲ aaninkpel, Herod mu ye Galilee aabɔr, aan unaal Filip mu ye Iturea aatiɲ, ni Trakonitis aatiɲ aabɔr, Lisanius mu ye Abilene aatiɲ aabɔr,

2 aan Anas ni Kayafas mu ye Uwumbɔr aatotoorninkpiib na, n-yoonn ngbaan le Jonn u ye Sekaria aajapɔɔn na nan bi nteersakpiin ni. Le Uwumbɔr len u chee tibɔr nima.

3 Le u bɔ dii Jɔɔdann aamɔɔl aatingbaan ni, ki mooni ke, "Kpeln nimi aabimbin man, aan m muin nimi nnyun ni, le Uwumbɔr ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi."

4 Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan ɲmee pu Uwumbɔr aagban ɲi na ke, "Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar, 'Toor Uwumbɔr aasan man ki ɲa waasan mu li tok ki tii u.

5 Bi ga di titan gbiin tifatann mɔmɔk, ki ber ɲijoo ni ɲigongon mɔmɔk lii taab, ki naar isan imɔk gɔr na, ki ɲa isan imɔk kaa joon na, i li joon tii u.

6 Binib mɔmɔk ga kan Uwumbɔr aah ga gaa bi lii pu na.' "

7 Le kinipaak nan dan Jonn chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, "Nimi ijagen aabim, ɲma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni?"

8 Ni li tun lituln li ga mɔk ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbɔr ga ɲmaa di ɲitakpal ɲimina kpaln Abraham aayaabitiib.

9 Dandana wee Uwumbɔr toor kichɔk ke u ti gaa isui imɔk kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na, ki di ɲa mmii ni."

10 Le kinipaak ngbaan baa u, "Kina kan, ti ga ɲa kinye?"

11 Le u bui bi, "Unii u kpa ɲibɔkul ɲilee na, u tii unii u kaa kpa libaa na. Unii u mu kpa tijikaar na, u yakr tii unii u kaa kpa na."

- 12 Bilampoogaab mu nan dan u chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni, le ki baa u, "Umomok, ti mu ga na kinye?"
- 13 Le u bui bi, "Ni taa gaa njimobil ki jer baah siin nimi pu na."
- 14 Le butob aajab mu baa u, "Ti mu ga na kinye?" Le u bui bi, "Ni taa gaa unii ubaa aamobil mpoon man, ki taa galn unii u kaa kpa taani na. Cha ninibil gbiin nimi aapal."
- 15 Jonn pu, le binib aalandak fii. Bi momok baa bisui ni ke, "U ye Uwumbor Aanileekoo Kristo aan waa ye?"
- 16 Le Jonn bui bi momok, "Mma muin nimi nnyun ni la. To, unii u jer mi na mu choo. Maa neer ke m gbiln waanaatak aanmin ki tii u. Uma le ga muin nimi Uwumbor Aafuur nyaan, ni mmii ni."
- 17 U joo waayikpimbik unjaal ni, u ti chaar waajikaar, ki di njikaabim na lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni."
- 18 Kina le Jonn nan sur binib ngbaan, ki di iliin aabor kpee ki sur bi, ki mooni tibonyaan ngbaan.
- 19 U nan sur Ubor Herod mu. Herod nan gaa unaal aapuu Herodias, ki ki tun titunwanbir sakpen ki kpee. Nima le cha Jonn nan sur u.
- 20 Le Herod ki tun titunwanbir tiken ki kpee, ki chuu Jonn lan kiyondiik ni.
- 21 Jonn aah nan muin binib nnyun ni na, le u muin Yesu mu nnyun ni. Le Yesu mee Uwumbor. Waah bi mee Uwumbor na, le kitaapaak chuu piir.
- 22 Le Uwumbor Aafuur Nyaan sunn ni, ki nan ton u pu, ki naahn linanjel. Le nneel nyan ni paacham ki len, "Aa ye Njapoon u m gee si na la. Nibil gbiin si."
- 23 Buyoonn Yesu naahn ke waah na njibin piitaa aanii na, le u piin ki tuk binib Uwumbor aabor. Binib nan dak ke u ye Josef aajapoon la. Josef nan ye Heli aajapoon,
- 24 Heli mu nan ye Matat aajapoon, Matat mu nan ye Liifai aajapoon, Liifai mu nan ye Melki aajapoon, Melki mu nan ye Janai aajapoon, Janai mu nan ye Josef aajapoon,
- 25 Josef mu nan ye Matatias aajapoon, Matatias mu nan ye Amos aajapoon, Amos mu nan ye Nahum aajapoon, Nahum mu nan ye Esli aajapoon, Esli mu nan ye Nagai aajapoon,
- 26 Nagai mu nan ye Maaf aajapoon, Maaf mu nan ye Matatias aajapoon, Matatias mu nan ye Semein aajapoon, Semein mu nan ye Josek aajapoon, Josek mu nan ye Joda aajapoon,

- 27 Joda mu nan ye Joanann aajapoon, Joanann mu nan ye Resa aajapoon, Resa mu nan ye Serubabel aajapoon, Serubabel mu nan ye Sealtiel aajapoon, Sealtiel mu nan ye Neri aajapoon,
- 28 Neri mu nan ye Melki aajapoon, Melki mu nan ye Adi aajapoon, Adi mu nan ye Kosam aajapoon, Kosam mu nan ye Elmadam aajapoon, Elmadam mu nan ye Er aajapoon,
- 29 Er mu nan ye Josua aajapoon, Josua mu nan ye Elieser aajapoon, Elieser mu nan ye Jorim aajapoon, Jorim mu nan ye Matat aajapoon, Matat mu nan ye Liifai aajapoon,
- 30 Liifai mu nan ye Simeonn aajapoon, Simeonn mu nan ye Juda aajapoon, Juda mu nan ye Josef aajapoon, Josef mu nan ye Jonam aajapoon, Jonam mu nan ye Eliakim aajapoon,
- 31 Eliakim mu nan ye Melea aajapoon, Melea mu nan ye Mena aajapoon, Mena mu nan ye Matata aajapoon, Matata mu nan ye Natann aajapoon, Natann mu nan ye Ubor David aajapoon,
- 32 Ubor David mu nan ye Jese aajapoon, Jese mu nan ye Obed aajapoon, Obed mu nan ye Boas aajapoon, Boas mu nan ye Salmonn aajapoon, Salmonn mu nan ye Nasonn aajapoon,
- 33 Nasonn mu nan ye Aminadab aajapoon, Aminadab mu nan ye Adminn aajapoon, Adminn mu nan ye Arni aajapoon, Arni mu nan ye Hesronn aajapoon, Hesronn mu nan ye Peres aajapoon, Peres mu nan ye Juda aajapoon,
- 34 Juda mu nan ye Jakob aajapoon, Jakob mu nan ye Aisak aajapoon, Aisak mu nan ye Abraham aajapoon, Abraham mu nan ye Tera aajapoon, Tera mu nan ye Nahor aajapoon,
- 35 Nahor mu nan ye Serug aajapoon, Serug mu nan ye Reu aajapoon, Reu mu nan ye Peleg aajapoon, Peleg mu nan ye Eber aajapoon, Eber mu nan ye Sela aajapoon,
- 36 Sela mu nan ye Kainann aajapoon, Kainann mu nan ye Afaksad aajapoon, Afaksad mu nan ye Sem aajapoon, Sem mu nan ye Nowa aajapoon, Nowa mu nan ye Lamek aajapoon,
- 37 Lamek mu nan ye Metusela aajapoon, Metusela mu nan ye Enok aajapoon, Enok mu nan ye Jared aajapoon, Jared mu nan ye Mahalaleel aajapoon, Mahalaleel mu nan ye Kenann aajapoon,
- 38 Kenann mu nan ye Enos aajapoon, Enos mu nan ye Sef aajapoon, Sef mu nan ye Adam aajapoon, Uwumbor le nan naan Adam.

Luk 4

- ¹ Yesu, u nan gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na nan nyan Jɔɔdann aamɔɔl chee. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha u buen nteersakpiin ni.
- ² Le kinimbɔŋ ti tɔŋ u nima, iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan Yesu aa jin nibaa. Le iwiin ngbaan aah jer na, nkon chuu u.
- ³ Le kinimbɔŋ bui u, "Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui litakpal limina aan li kpaln tijikaar."
- ⁴ Le Yesu bui ki ke, "Ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, 'Tijikaar baanja aan ŋmaa tii unii limɔfal.' "
- ⁵ Le kinimbɔŋ di u buen lijool li fɔk na paab, ki ti mɔk u dulnyaa wee ni aanaan mɔmɔk libuul ngbaan ni,
- ⁶ le ki bui u, "M ga di mpɔɔn mumina mɔmɔk, ni mu aawangol tii si. Bi nan di ni mɔmɔk tii mi la. M mu ga ŋmaa di ni tii unii u m lee u na.
- ⁷ Aa yaa gbaan nnimbiin ni ki pak mi kan, sin le ga li yeh ni mɔmɔk."
- ⁸ Le Yesu bui ki ke, "Ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, 'Li pak Aadindaan Uwumbɔr ki dii uma baanja.' "
- ⁹ Le kinimbɔŋ di u buen Jerusalem, ki ti di u tɔŋ Uwumbɔr aadichal paab, le ki bui u, "Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, lir ni kitiŋ;
- ¹⁰ ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, 'U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si.
- ¹¹ Le bi ga li joo si biŋaal ni, aataal taa gbeer litakpal.' "
- ¹² Le Yesu bui ki ke, "Uwumbɔr aagbaŋ len ke, 'Taa tɔŋ Aadindaan Uwumbɔr.' "
- ¹³ Kinimbɔŋ aah tɔŋ Yesu ntɔŋ mɔmɔk ki ti doo na, le ki laa siir cha u.
- ¹⁴ N-yoonn ngbaan le Yesu gir kun Galilee aatiŋ ni. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn mu bi u ni. Le waayimbil moon Galilee aatingbaan mɔmɔk ni.
- ¹⁵ Le u koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔnyaan. Le binib mɔmɔk nyuŋ u.
- ¹⁶ Yesu nan ti fuu Nasaref aatiŋ, baah nan kpiin u nin chee na. Juu yaab aakpaakool daal, le u koo mmeen aadiik ni, waah ŋani pu n-yoonn mɔmɔk na. Le u fii sil ke u karn Uwumbɔr aagbaŋ ni.
- ¹⁷ Le kidiik ngbaan ni aatotoor di Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aagbaŋ di tii Yesu. Le u kpar kigbaŋ ngbaan, ki kan nin chee ŋmee ke,
- ¹⁸ "Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi m ni; u lee mi ke m tuk bigiim tibɔnyaan tee. U tun ni mi ke m nan sɔŋ binib bi kpa mpombiin na aasui, ki tuk binaagbiib ke m gaa bi lii la, ki tuk bijoom ke m likr bi, ki nyan bifalaadam baafalaa ni,
- ¹⁹ ki tuk binib ke buyoonn Uwumbɔr ga gaa waanib lii na fuu ni."

- 20 Le Yesu ki kpab kigban ngbaan, ki ki giin ki tii mmeen aadiik ni aatotoor ngbaan, le ki kal. Le binib bimok bi mmeen aadiik ni na aanimbil kal u pu.
- 21 Le u bui bi, "Naah n̄un Uwumbor aagban ni aabor ti din wee na gbiin la."
- 22 Le bi momok pak u. Waah len iliinyaan pu na, le ni gar bi pam. Le bi baa tob, "Waa ye Josef aajapoon la aa?"
- 23 Le u bui bi, "M bee ke ni ga bui mi liyatanakl limina, 'Dokta, tii aabaa laafee.' Ni ga ki bui mi, 'Ti n̄un saah tun lijinjir aatun Kapenaum aatin ni pu na. Tun kina do chee na, saatin ponn ni.'
- 24 M tuk nimi mbamon la, binib aan nyun Uwumbor aabonabr ubaa udo aatin ni.
- 25 "Li pel man, Elaija aayoonn na, utaal aa nan nun njibin njitaa ni injmal iloob. Le nkon sakpem lir kitiŋ ngbaan ni. N-yoonn ngbaan Israel yaab ponn ni bikpopiib nan bi ki wiir.
- 26 Uwumbor mu aa nan tun Elaija u ti ter bi ponn ni ubaa. U nan tun u Sarefaf aatin, ki bi Saidonn aatin ni na, ke u ti ter ukpopii u bi nima na.
- 27 Uwumbor aabonabr Elaisa aayoonn na, bikondam nan bi Israel yaab ponn ni ki wiir; le Uwumbor aa cha bi ponn ni ubaa pook. Naamann, u nan ye Siria aatin aanii na baanja le u nan cha u pook."
- 28 Yesu aah len kina na, le binib bimok bi mmeen aadiik ni na gee lijuul sakpen,
- 29 le ki fii, ki chuu nyan u kitiŋ ngbaan ni, ki di u buen baatin aah bi lijool li paab na, bi ti di u lii lijool ngbaan aataab.
- 30 Le u bo dii bikaasisik ni ki buen.
- 31 U nan fuu Kapenaum, kitiŋ ki bi Galilee aatin ni na. Le Juu yaab aakpaakool daal u koo mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbor aabor.
- 32 Waah tuk bi tibor ti na, le ni gar bi pam. Ba pu? waabor nan kpa mpoon.
- 33 Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, le ki teen mpoon pu ke,
- 34 "Sin Yesu u ye Nasaref aatin aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan na timi yoli la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbor aanii u ye chain na la."
- 35 Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, "Omim. Di uja ngbaan lii." Le tiyayaar ngbaan di u lii kitiŋ, ki nyan cha u. Taah lii u kitiŋ na, naa na u nibaa.
- 36 Le ni gar bi momok pam. Le bi baa tob, "Ba aaboboln so? U kpa yiko ni mpoon le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii. Le ti kii waamob."
- 37 Le Yesu aayimbil moon njipepel momok, nima chee.

³⁸ Yesu nan nyan mmeen aadiik ni, ki buen Simonn aadichal ni. Le Simonn aapuu aana aawon toŋ sakpen. Le bi mee Yesu ke u ter u.

³⁹ Le Yesu dan nan sil jonn u pu, le ki kae iween i joo u na. Le uwon soŋ. Libuul ngbaan ni le u fii, ki chann bi tichann.

⁴⁰ To, nwiin aah bi lir na, le binib bimok kpa bibum bido na joo ni bi Yesu chee. Le iween aabon aabon joo bi. Le u di unaal paan bi momok pu, ki cha bi pook.

⁴¹ Le tiyayaar mu di binib pam lii, ki teen ke, "Aa ye Uwumbor Aajapoon la." Tiyayaar ngbaan bee ke u ye Uwumbor Aanileekoo Kristo. Nima pu le u kae ti, kaa cha ti len tibaa.

⁴² Naah woln kichakpinaanyeeek ni na, le u nyan nima, ki buen nibaa chee, ki ti bi ubaa. Le kinipaak ngbaan bi ban u. Baah ti kan u na, le bi ganj u ke u taa buen cha bi.

⁴³ Le u bui bi, "See m buen ntim muken ponn ni, ki ti tuk bi mu Uwumbor aanaan aabonyaan. Nima le cha Uwumbor tun ni mi."

⁴⁴ U nan bo dii Juu yaab aatim ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbor aabor.

Luk 5

¹ Daalbaadaal le Yesu nan si Genesaret aanyusakpem aagbaan, (bi ki yin mu ke Galilee aanyusakpem,) le kinipaak gob u, ki mueni u, bi nun Uwumbor aabor.

² Le u kan inji ilee nnyusakpem aagbaan. Bijanbam aa bi i ponn ni. Bi nan bi nibaa chee, ki bi finni baapor.

³ Le Yesu koo bunob bubaa ponn ni, bu ye Simonn yaab na, le ki bui u ke u foor buen nnyun ponn ni siib. Baah foor siib na, le u kal nima chee bunob ponn ni, le ki tuk kinipaak ngbaan Uwumbor aabor.

⁴ Waah tuk bi ti doo na, le u bui Simonn, "Buen nnyun aah nyoo nin chee na, aan ni ti mee tipor ngbaan ki chuu ijan."

⁵ Le Simonn bui u, "Ndindaan, ti ban ijan kinyeek na mok linimaln, kaa kan nibaa. To, saah len pu na, m ga mee tipor na nnyun ni."

⁶ Le bi mee tipor, ki chuu ijan pam. Le tipor ngbaan ban ti kar.

⁷ Le bi kab bijaal ki yin binjeen aatotiib bi bi bunob buken ponn ni na ke bi dan nan ter bi. Le bi dan, ki nan nyan ijan ki gbiin inji ilee ngbaan momok. Nima le cha inji ngbaan ban i muin.

⁸ Simonn Piita aah kan kina na, le u gbaan Yesu aanimbiin ni, ki bui u, "Ndindaan, siir m chee. M ye titunwanbirdaan la."

- ⁹ Baah chuu ijan sakpen pu na, le ni gar Simonn ni binib bimok bi u chee na,
- ¹⁰ ni Sebedee aajapotiib Jems ni Jonn bi nan ye Simonn aatutuŋeertiib na. Le Yesu bui Simonn, "Taa san ijawaan. Dandana ki joo cha, aa ga li ban binib tii Uwumbor la."
- ¹¹ Le bi dar baanji cha n-gbaan, ki di cha ni momok, ki dii Yesu.
- ¹² Yesu nan bi kitij kibaa ni. Ukondaan ubaa mu bi nima. Waah kan Yesu na, le u dan nan gbaan unimbiin ni, ki di unibil chij kitij, ki ganj u, le ki bui u, "Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga njmaa cha m pook."
- ¹³ Le Yesu taln unjaal ki meeh u, ki bui u, "M gee. Aa pook." Libuul ngbaan ni, le u pook.
- ¹⁴ Le Yesu bui u, "Taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbor aatotoor chee, ki ti di aabaa mok u, ki toor kitork tii Uwumbor ke Moses aakaal aah mok pu na. Nima le ga mok binib ke aa pook a."
- ¹⁵ Le Yesu aayibil moo moon njepel momok. Le kinipaak sakpenj kuun u chee ke bi njun waah len pu na, ki ban ke u cha bi ponn ni bi ye bibum na pook.
- ¹⁶ N-yoonn, n-yoonn kan, le u ti nya bi chee, ki buen kipook ni, u ti mee Uwumbor.
- ¹⁷ N-yoonn ngbaan le Yesu nan bi tuk binib Uwumbor aabor. Le Farisii yaab ni ikaal aamomokb bi nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jerusalem na, nan ka u chee. Uwumbor aapoon nan bi u chee, le u cha bibum pook.
- ¹⁸ Le bijab bibaa luhn ni uja u aawon faan na likekeln ni, ki ban bi di u koo ni kidiik ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni.
- ¹⁹ Binib aah nan wiir pu na, baa kan mpaan bi koo ni. Le bi jon kidiik ngbaan paab, le ki chee liboln, ki di u di luhn ni, ki di u bil kidiik ponn ni, Yesu aanimbiin ni.
- ²⁰ Le Yesu kan baah gaa u ki kii pu na, le ki bui uja u aawon faan na, "Njo, m di cha saatunwanbir pinn si."
- ²¹ Waah len kina na, le Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab dak bisui ni ke, "U ye njma ki sii Uwumbor? Ubaa aan njmaa di cha pinn titunwanbir see Uwumbor baanja."
- ²² Yesu nan bee baah dak pu na, le ki baa bi, "Ba pu ni dak kina nisui ni?"
- ²³ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le poo aan m yaa len ke 'Fiin ki li chuun' le poo?

- 24 M ga mək nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir." Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na, "M bui si la, fii ki yoor saawandookaan ki li chaa kun."
- 25 Libuul ngbaan ni le u fii binimbil ni, ki yoor waawandookaan, ki chaa kun, le ki chuun nyuŋni Uwumbɔr.
- 26 Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyuŋ Uwumbɔr, ki san ijawaan, ki bui ke, "Din, le ti kan lijinjiir aawan."
- 27 Nee aapuwɔb, le Yesu nyan nima. Waah cha na le u kan ulampoogaar ubaa, bi nan yin u ke Liifai. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, "Li dii mi."
- 28 Le u di cha waawan mɔmɔk ki fii, ki dii u.
- 29 Le Liifai ŋa tijikaar sakpen waadichal ni ki tii Yesu. Le bilampoogaab pam ni binib biken dan nan ka ji bi chee tijikaar.
- 30 Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bi mu ye Farisii yaab na bi ŋulni, le ki baa Yesu aadidiliib, "Ba ŋa ni ji tijikaar ki nyu bilampoogaab ni titunwanbirdam chee?"
- 31 Le Yesu bui bi, "Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta.
- 32 Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam ke bi nan kpeln baabimbin la."
- 33 Binib bibaa nan dan ki nan tuk Yesu, "Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb kpala kpala, ki mee Uwumbɔr. Le saadidiliib ma ji ki nyu."
- 34 Le u baa bi, "Ni ga ŋmaa cha bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii.
- 35 N-yoonn choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb."
- 36 Le u ki ŋakl bi liyatanakl ke, "Ubaa aan chuu gii lekr libɔkupɔln aakekengeln ki ti di leŋ libɔkukpokl. U yaa ŋa kina kan, u ga bii lipɔln na. Libɔkupɔln aageln ni libɔkukpokl ngbaan aa ŋak.
- 37 Ubaa mu aan di ndawiin ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilookpok ngbaan ga puu ki bii. Ndaan na mu ga kpir.
- 38 See bi di ndawiin ŋa kiloopɔŋ ni.
- 39 Unii mu yaa nyu ndakpaan kan, waan ki ban ndapɔm. U ga len ke mu kpok na le mɔ."

Luk 6

- ¹ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bo dii kisaak kibaa ponn ni. Le waadidiliib geei tijikaar ki per ki n̄m̄o.
- ² Le Farisii yaab bibaa nan baa bi, "Ba n̄a ni n̄ani kina? Timi aakaal aa kii ke ni n̄a kina likpaakool daal."
- ³ Le Yesu baa bi, "Naa karn Ub̄or David aah nan n̄a pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib.
- ⁴ Le u koo Uwumb̄or aadichal ni, ki di Uwumb̄or aaboroboro n̄man, ki joo tii waanib mu, bi n̄man. Baah n̄a kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumb̄or aatotoorb baan̄ja le ga n̄m̄o boroboro ngbaan na.
- ⁵ "T̄o, min Unib̄on Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan."
- ⁶ Juu yaab aakpaakool liken daal, le Yesu ki koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumb̄or aab̄or. Le uja u aañangii faan na bi nima.
- ⁷ Le Uwumb̄or aakaal aam̄m̄okb ni Farisii yaab lik Yesu, ke u ga cha u p̄ok likpaakool daal aan waan cha u p̄ok. Bi ban bi kan nsan aan ki galn u, ke u bii likpaakool daal.
- ⁸ Le Yesu bee baalandak, le ki bui uja u aañaal faan na, "Dan nan sil do binib aanimbiin ni." Le u fii ti sil nima.
- ⁹ Le Yesu baa bi, "Likpaakool daal kan, ti n̄a ni n̄an na aan ni kaa n̄an na? Ti tii unii lim̄fal aan ti ku u? Timi aakaal m̄ok timi kinye?"
- ¹⁰ Le u lik bi m̄m̄ok, le ki bui uja u aañaal faan na, "Taln aañaal." Le u taln uñaal. Le mu p̄ok.
- ¹¹ Le bi gee lijuul Yesu pu pam, le ki kpokl baah ga n̄a u pu na.
- ¹² N-yoonn ngbaan le Yesu jon lijuul paab, u ti mee Uwumb̄or, le ki mee u kinyeek ngbaan ki ti woln kitaak.
- ¹³ Naah woln kichakpinaanyeek ni na, le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki nyan bi ponn ni bijab kipiik ni bilee, ki yin bi ke waakpambalb.
- ¹⁴ Baayimbil so; Simonn u Yesu duln u ke Piita na, ni unaal Andru; ni Jems, ni Jonn, ni Filip, ni Batolomiu,
- ¹⁵ ni Matiu, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajap̄oon na; ni Simonn u nan ban u kuln waatij aadim na;
- ¹⁶ ni Judas u ye Jems aajap̄oon na; ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.
- ¹⁷ Le Yesu sunn ni lijuul ngbaan paab, ki nan sil nin chee n̄ak na. Waakpambalb ngbaan mu bi u chee. Binib bi dii u na mu bi u chee ki wiir. Kinipaak ki nyan ni Judea aatingbaan m̄m̄ok ni, ni Jerusalem, ni nnyusakpem aatim Taya ni Saidonn aatingbaan ni na, mu bi nima.

- 18 Bi dan ke bi nan n̄un waaliin, ki ban ke u p̄ok bi ponn ni bi ye bibum na. Le u cha bi p̄ok, ki cha binib bi tiyayaar joo bi na mu p̄ok.
- 19 Le kinipaak ngbaan m̄m̄ok ban ke bi di biɲaal meeh u; ba pu? mp̄oon nyan u ni, ki cha bi m̄m̄ok p̄ok.
- 20 Yesu nan lik waadidiliib le ki bui ke: "Nimi bi ji m pu falaa na, Uwumbor aanyoor bi ni pu; nimi le yeh Uwumbor aanaan.
- 21 "Nimi bi nkon joo nimi dandana na, Uwumbor aanyoor bi ni pu; ni ga nan ji ki bab. "Nimi bi wii dandana na, Uwumbor aanyoor bi ni pu; ni ga nan laa.
- 22 "Binib yaa nan nimi, ki yakr ni chee, ki sii nimi, ki yin nimi mbiindam, min Unibon Aabo pu kan, Uwumbor aanyoor bi ni pu.
- 23 Bi yaa n̄a nimi kina kan, ni li kpa mpopiin sakpen ki li m̄oni; ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le biyaaajatiib nan n̄a Uwumbor aabonabtiib falaa.
- 24 "Nimi biwankpadam, tibobir ga li bi ni pu; ba pu? ni puen kan ni m̄ na la.
- 25 "Nimi bi ji babr dandana na, tibobir ga li bi ni pu. Nkon ga nan chuu nimi. "Nimi bi laa dandana na, tibobir ga li bi ni pu. Ni ga nan li kpa mpombiin ki li wii.
- 26 "Binib m̄m̄ok yaa pak nimi kan, tibobir ga li bi ni pu. Kina le biyaaajatiib nan pak biɲmanɲmannim bi nan n̄manni ke bi ye Uwumbor aabonabtiib na."
- 27 "M tuk nimi bi pel na, ni li gee nimi aadim man, ki n̄a binib bi nan nimi na tiɲann,
- 28 ki n̄a Uwumbor aanyoor n̄a binib bi seei nimi na pu, ki mee Uwumbor tii binib bi n̄a nimi bakaa na.
- 29 Unii yaa faa si kitapak kibaa kan, cha u faa kiken mu. Unii yaa gaa saakekeln aa chee kan, di saabokul mu ki kpee u.
- 30 Unii umok mee si tiwan na kan, tiin u. Unii yaa yoor saawan kan, taa bui u ke u giini ni.
- 31 Naah ban ke binib li n̄ani nimi pu na, ni mu li n̄ani bi kina.
- 32 "Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbor chee ee? Titunwanbirdam mu gee binib bi gee bi na la.
- 33 Ni yaa ter binib bi ter nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbor chee ee? Titunwanbirdam mu n̄ani kina la.
- 34 Ni yaa pinn binib bi ga giin tii nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbor chee ee? Titunwanbirdam mu pinni titunwanbirdam ke bi ki giin baah pinn bi pu na tii bi.

35 Ni ma kan, ni li gee nimi aadim, ki ŋa bi tiŋann, ki pinn binib tiwan, ki taa ki li ban ni. Le Uwumbɔr ga tii nimi tinyoor sakpen. Ni ga li ye Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aato na aabim. Uma le ŋani titunwanbirdam ni binib bi kaa dooni u na tibulchinn.

36 Ni li kpa linimbaasaln ke Nite Uwumbɔr aah kpa pu na."

37 "Ni taa galni binib, le Uwumbɔr mu aan galn nimi. Ni taa bii binib, le Uwumbɔr mu aan bii nimi. Ni di cha pinn binib man, le Uwumbɔr mu ga di cha pinn nimi.

38 Tiin binib man, le Uwumbɔr mu ga tii nimi. U ga tii nimi sakpen. Mbamɔn, u ga lee gbiin nimi lisambil, le ki yek yek, ki ki lee kpee, le ki nyii nyii ki moo lee kpee aan li ti bar kpir, aan ki di tii nimi. Naah tii binib pu na, Uwumbɔr mu ga giin kina le ki tii nimi."

39 Le Yesu ŋakl bi liyataŋakl ke, "Ujoon ga ŋmaa mɔk ujoon nsan aa? Bi mɔmɔk bilee aan lir libuul ponn ni ii?

40 Unii u bae mbaem na aa jer waamɔmɔkr. Unii umɔk bae mbaem ki chikr na ga li bi ke waamɔmɔkr aah bi pu na la.

41 "Ba ŋa aa lik ki waa lidɔchɔl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatɔlk u bi aayaan ni na?

42 Aa yaa kaa waa jaatɔlk u bi aabaa aanimbil ni na kan, aa ga tee ŋa kinye ki bui aana aabo ke, 'Nna aabo, cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na?' Sin unŋmanŋmann, chuu nyan jaatɔlk u bi aanimbil ni na waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl."

43 "Busub bu ŋan na aan lu ŋisubil ŋi kaa ŋan na. Busub bu kaa ŋan na mu aan lu ŋisubil ŋi ŋan na.

44 Busub aasubil pu, le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Binib aa ker saasaa bukokom pu, kaa ker nkakan ichakpeejagar pu.

45 Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, le ki cha u len ni ŋan na. Ilandakbir bi mbiindaan aasui ni, le ki cha u len ni bir na. Ba pu? ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len."

46 "Ba pu ni yin mi ke 'Dindaan, Dindaan,' kaa ŋani maah tuk nimi ke ni ŋa pu na?

47 Unii umɔk dan m chee, ki ŋun maaliin, ki ŋani kina na, m ga mɔk nimi waah naahn udaan u na.

48 U naahn uja u ban u maa kidiik, ki gbii ni nyoo, ki maa lidinyikl ŋitakpal pu na la. Le nwam nyan, ki puu ki yur kidiik ngbaan, le kaa deŋni; ba pu? u maa ki mbamɔm.

⁴⁹Unii u n̄un maaliin, kaa n̄ani kina na naahn uja u maa kidiik kitin̄ pu, kaa puen gbii mbuu ki maa lidinyikl na la. Le nwam nyan ki puu yur ki. Libuul ngbaan ni le ki lir kookoo."

Luk 7

¹Waah len tibor timina binib aatafal ni ki ti doo na, le u buen Kapenaum aatin̄ ni.

²Le butob aajab nkub aaninkpel ubaa nan kpa unaagbiiija ubaa ki gee u sakpen. Le unaagbiiija ngbaan bun, ki ban u kpo.

³Le butob aajab aaninkpel ngbaan n̄un Yesu aabor, le ki tun ni Juu yaab aaninkpiib u chee, bi nan bui u ke u dan nan cha waanaagbiiija pook.

⁴Juu yaab aaninkpiib ngbaan aah fuu ni Yesu chee na, le bi gan̄ u ki bui ke, "Butob aajab aaninkpel n̄eer ke aa ter u.

⁵U gee timi aanib, ki maa mmeen aadiik tii timi."

⁶Le Yesu dii bi buen. Waah ti peen butob aajab aaninkpel ngbaan aadichal na, le uninkpel ngbaan tun ni ujotiib ke bi tooh u nsan ni, ki ti bui u, "Tidindaan, butob aajab aaninkpel ke: Taa ki n̄ani falaa, ke waa n̄eer aa dan udo ki koo waadiik ni.

⁷U mu aa dak ke u n̄eer u dan aa chee. Aa yaa po sil nsan ni ki len kan, waanaagbiiija ga pook.

⁸Uma ubaa kii uninkpel aamob, ki mu ye butob aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, 'Li cha,' le u buen; ki bui ubaa mu, 'Dan,' le u dan; le ki bui waanaagbiiija, 'Da kina,' le u n̄a."

⁹Yesu aah n̄un waah len pu na, le ni gar u pam. Le u fenn ki ton̄ kinipaak ki dii u na, le ki bui bi, "M tuk nimi la, maa kee kan unii u bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamom kina na."

¹⁰Le binib bi tooh Yesu nsan ponn ni na gir kun butob aajab aaninkpel do, le ki ti mui waanaagbiiija ngbaan pook a.

¹¹Naa yunn le Yesu buen kitin̄ kibaa ni, bi yin ki ke Neen. Le waadidilib ni kinipaak pam dii u.

¹²Waah peen kitin̄ ngbaan aagoln aabisamob na, le u kan uja ubaa kpo, bi tu ni u. Una nan ye ukpopii la. U mu ye ujaonbaal la. Le waatin̄ aanib pam mu dii u ki wiir.

¹³Tidindaan aah kan ukpopii ngbaan na, le kinimbaak chuu u. Le u bui u, "Taa ki wii,"

¹⁴le ki too foor duun linikpol na aawandookaan chee, ki meeh ni. Le binib bi tu ni u na sil. Le Yesu bui ke, "Unachipoon, m bui si, fiin."

- 15 Le uja u kpo na fii kal, ki piin ki bi len. Le Yesu di u tii una.
- 16 Le ijawaan chuu bi mómök. Le bi nyuŋni Uwumbör, ki bui ke, "Uwumbör aabónabr kpaan bi tikaasisik ni. Uwumbör dan u nan ter waanib la."
- 17 Le bi mooni tibör timina itingbaan i bi nima chee na ni, ni Judea aatingbaan mómök ni, ki mooni Yesu aayimbil.
- 18 Le Jónn aadidiliib tuk Jónn tibör timina mómök.
- 19 Le u yin bi ponn ni bilee, le ki tun bi ke bi buen Tidindaan chee, ki ti baa u ke u ye unii u Uwumbör aabónabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi ga li ban uken aa?
- 20 Le Jónn aadidiliib ngbaan fuu ni Yesu chee ki nan bui u ke, "Jónn u muini binib nnyun ni na tun ni timi aa chee ti nan baa si ke, 'Aa ye unii u Uwumbör aabónabtiib nan len ke u ga dan na aan saa ye, bee ti ga li ban uken la aa?' "
- 21 N-yoonn ngbaan le Yesu cha bimum pam pök, ki nyan tiyayaar binib ni, ki likr bijoom pam;
- 22 le ki bui Jónn aadidiliib, "Gir buen Jónn chee, ki ti tuk u naah ŋun pu ki kan pu na, ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwób, ni bikóndam, ni bitafakpaab pök, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbör aabónyaan tee.
- 23 Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbör aanyoor bi u pu."
- 24 Le Jónn aadidiliib aah buen na, Yesu len kinipaak ngbaan chee Jónn aabör ke, "Naah nan buen Jónn chee nteersakpiin ni na, ni nan dak ke ni ga kan kinye? Ni nan dak ke ni ga kan lipul li libuln fiini li na la aa?
- 25 Ni nan buen ni ti kan uja u pee tiwanyaan na la aa? Binib bi pee tiwanyaan ki ji mmóon na bi bibörb aadichal ni la.
- 26 Ni nan buen ni ti kan Uwumbör aabónabr la aa? Mbamón, m tuk nimi la, u jer Uwumbör aabónabr.
- 27 Ni ŋmee Uwumbör aagbanj ni ke Uwumbör bui Waanileekoo ke, 'Maatutunn so. M tun ni u ke u loln ni nsan, ki nan toor nsan siin si.' Jónn le ye ututunn ngbaan.
- 28 M tuk nimi la, baa kee ma unii ubaa u jer Jónn. Le unii u ye uwaatiir Uwumbör aanaan ni na, u jer Jónn."
- 29 Binib mómök ni bilampoogaab nan ŋun Jónn aaliin, ki cha u muin bi nnyun ni. Nima le mök ke bi kii ki tii Uwumbör aabamón.
- 30 Farisii yaab ni Uwumbör aakaal aamómök b aa nan cha u muin bi nnyun ni. Nima le mök ke bi yii Uwumbör aamóboln.
- 31 Tó, Yesu nan ki bui kinipaak ngbaan ke, "M ga di ba ki di ŋañ dandana aanib ngbaan? Bi bi ke ba na?

- 32 Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki tuk binjeen aatotiib, 'Ti pii njiwul le ki tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.'
- 33 Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jonn nan dan ki nan lul bumob, kaa nyu ndaan, le bi bui ke u kpa kinimbob.
- 34 Min Unibon Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi bui ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jonni bilampoogaab ni titunwanbirdam la.
- 35 To, binib bimok kpa nlan mbamom na, bi bee ke Uwumbor aah nani pu na, ni nan."
- 36 Farisii aanii ubaa nan bui Yesu ke u dan nan ji u chee tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji.
- 37 Le upii u ye titunwanbirdaan na bi kitiy ngbaan ni, ki nun ke Yesu ka ji tijikaar Farisii aanii ngbaan do. Le u joo ni tulalee, kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni,
- 38 le ki dan nan sil Yesu aapuwob utaa chee, le ki wii, ki cha tinyunyunn lir Yesu aataa pu, ki finn utaa, le ki joo waayikpir per utaa, ki moor utaa, ki di tulalee ngbaan nmir utaa.
- 39 Farisii aanii ngbaan aah kan kina na, le u dak usui ni ke, "Uja wee yaa sil ye Uwumbor aabonabr kan, u ba ga bee upii u meeh u na aabimbin aah bi pu na, ke u ye titunwanbirdaan la."
- 40 Le Yesu tuk Farisii aanii ngbaan ke, "Simonn, m ban m bui si tibor tibiaa la." Le u bui u, "Umomok, lem."
- 41 Le Yesu bui u, "Bijab bilee le nan bi, le ki joo uwankpadaan aapoln. Ubaa joo waapoln njimobil ni neer iwiin ikui injmu aapal na, ubaa mu joo waapoln njimobil ni neer iwiin piinjmu aapal na.
- 42 Bi momok bilee aah kaa kpa nibaa bi giin tii u na, le u di cha pinn bi momok. Bijab bilee ngbaan ponn ni, ulau ga li gee u ki jer uken?"
- 43 Le Simonn bui u, "Waah di cha pinn unii u aapoln wiir na le ga li gee u ki jer u aapoln kaa wiir na." Le Yesu bui u, "Aa len mbamon la,"
- 44 le ki fenn toj upii ngbaan, ki bui Simonn, "Aa kan upii wee ee? M koo ni saadichal ni, le saa tii mi nnyun ke m finn ntaa. Upii wee ma kan, u di tinyunyunn le finn ntaa, ki di waayikpir per ntaa.
- 45 Saa moor ntakpiln. Uma le moor ntaa buyoonn m koo ni na ki nan saa dandana.
- 46 Saa di nkpan nmir n-yil. Uma le di tulalee nmir ntaa.
- 47 M tuk si la, m di cha waatunwanbir ti wiir na ki pinn u. Nima le cha u gee mi sakpen. M yaa di cha pinn unii titunwanbir siib na kan, udaan ga li gee mi siib la."

48 Yesu nan bui Simonn kina, le ki tuk upii ngbaan, "M di cha pinn si saatunwanbir la."

49 Le binib bi bi ji u chee tijkaar na baa bibaa bisui ni, "U ye n̄ma ki di cha pinn titunwanbir?"

50 Le Yesu bui upii ngbaan, "Saah gaa mi ki kii pu na, nima le cha aa n̄mar. Li cha ki li kpa nsuudoon."

Luk 8

1 Naa yunn le Yesu b̄o dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, ki mooni Uwumb̄or aanaan aab̄onyaana tee. Waakpambalb kipiik ni bilee mu dii u.

2 Bipiib bi u nan cha bi p̄ok na mu dii u. Iween le nan joo bibaa. Tiyayaar mu nan joo biken. Bi ponn ni ubaa ye Mari, u bi yin u ke Magdalene na. Tiyayaar tilole le nan joo u, le Yesu nan jenn nyan ti u ni.

3 Bi ponn ni ubaa mu ye Joana, u ye Ub̄orkpaan Herod aatutunn Chusa aapuu na. Ubaa mu ye Susana. Bipiib biken mu nan bi ki dii u ki wiir. Le bi m̄m̄ok di baawan ter u ni waakpambalb.

4 Le binib nyan itingbaan m̄m̄ok ni, ki dan Yesu chee, ki n̄a kinipaak sakpeŋ. Le u n̄akl bi liyataŋakl:

5 "Ukpaal ubaa nan buen u ti yaa njikaabim. Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le binib taa taa mu pu. Le inyoon i laani paacham na dan nan peei jin.

6 Le mubaa mu lir ntakpateer pu. Le mu guu punn mala, ki mu ki ȳol mala; ba pu? nima chee aa soon.

7 Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le mu ni ikokon kpaan muun. Le ikokon saar ku mu.

8 Le mubaa mu lir kitij ki n̄an na ponn ni, ki muun, ki mar, ki lu nkub nkub." Yesu aah len kina ti doo na, le u teen ke, "U kpa litafal na kan, u n̄un."

9 Le waadidiliib dan ki nan baa u liyataŋakl ngbaan aatataa.

10 Le u bui bi, "Uwumb̄or le cha ni bee waanaan aab̄orb̄orkaan. Biken ma kan, u n̄ak bi n̄yataŋak, aan bi lik, kaan li waa, ki pel, kaan bee naatataa."

11 "Liyataŋakl ngbaan aatataa le ye ke njikaabim ngbaan le ye Uwumb̄or aab̄or.

12 Mu lir nsan ponn ni na le ye binib bi n̄un Uwumb̄or aab̄or na. Le kinimb̄oŋ dan nan nyan ti bisui ni, bi taa gaa Uwumb̄or ki kii, ki n̄mar.

- 13 Mu lir ntakpateer pu na le ye binib bi n̄un Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti ni mpopiin na. Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm. Bi gaa Uwumbɔr ki kii ni yunn siib; tɔ, ntɔŋ yaa pii bi kan, le bi ga di u lii.
- 14 Mu lir ikokon ponn ni na le ye binib bi n̄un Uwumbɔr aabɔr aan ki cha bitafal bi liwankpal ni, ni dulnyaa ni aawan ni mɔ na ni, ni baabimbin aabɔr ni na. Nima le ku tibɔr ngbaan bisui ni. Le taa mar.
- 15 Mu lir kitij ki n̄an na ponn ni na le ye binib bi aasui n̄an ki ye mbamɔn na, ki n̄un Uwumbɔr aabɔr, ki joo ti mbamɔm, ki kpa limɔr, ki dii Uwumbɔr kaa di cha na."
- 16 "Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil ki di chin̄ u pu, kaan di siin tiwandookaan aataab. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin aan binib bimɔk koo ni na li waa.
- 17 "Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga kpiir. Tibɔbɔrkaan mɔmɔk mu ga nyan mpaan pu.
- 18 "Cha nitafal li bi naah n̄un pu na ni man. Unii u kpa na, Uwumbɔr ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbɔr ga chuu gaa waah dak ke u kpa ti na."
- 19 Le Yesu aana ni unaatiib fuu ni ki ban u. Kinipaak ngbaan pu le baa n̄maa koo ni u chee.
- 20 Le bibaa tuk u, "Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la."
- 21 Le u bui bi, "Nna ni nnaatiib le ye binib bi n̄un Uwumbɔr aabɔr ki n̄ani taah len pu na."
- 22 N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib koo buɔɔb ni. Le u bui bi, "Cha ti puur nnyusakpem man." Le bi buen.
- 23 Buɔɔb na aah cha na, le u dɔ bu ponn ni geen. Le kibun̄ piin ki daar. Le nnyun feei ki koo buɔɔb na ni, le bu ban bu gbii. Ni nan ye linimaln la.
- 24 Le bi dan ki nan finn Yesu ki bui ke, "Tidindaan, Tidindaan, ti ga bee nnyun ni." Le u finn, ki kae kibun̄ ni tinyunkpenn. Le kibun̄ ni tinyunkpenn n̄min chii.
- 25 Le u baa bi, "Ba pu naa gaa mi ki kii?" Yesu aah n̄a pu na, le ni gar bi pam. Le ijawaan chuu bi. Le bi baa tɔb, "Ba aanibol bi na, ki kae kibun̄ ni nnyun mu, aan ni kii waamɔb."
- 26 Bi nan fuu Gerasiin yaab aatiŋ ki bi Galilee aanyusakpem aadapuul na.
- 27 Le uwaar ubaa nan bi nima, ki chuun un̄meen ni yunn, ki koo baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, kaa kii u li bi linampal. Tiyayaar chur u kpala kpala. Le udoyaab nan di idɔribi ni tikululn buu u ke bi kiir u. Le u nan keei tikululn ni idɔribi ngbaan. Tiyayaar ngbaan le di u buen nteersakpiin ni. Le Yesu aah nyan buɔɔb ni na, uja ngbaan dan nan tooh u nsan pu. Le Yesu tuk tiyayaar ngbaan, "Nyan u ni." Nima pu na, waah kan Yesu na, le u teen, ki gbaan kitij,

unimbiin ni, le ki len mpɔɔn pu ke, "Yesu, sin u ye Uwumbɔr u kaa kpa n̄een aato na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M gaŋ si, taa ŋa mi falaa."

30 Le Yesu baa u, "Bi yin si ke ba?" Tiyayaar pam aah bi u ni na, nima le u bui ke bi yin u ke Kipaak.

31 Le tiyayaar ngbaan gaŋ Yesu ke u taa bui ti ke ti buen libuul li nyoo na ni.

32 Igbeer nan bi nima chee ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. Le tiyayaar ngbaan gaŋ Yesu ke u cha ti koo igbeer ngbaan ni. Le u kii.

33 Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer ngbaan mɔmɔk san sunn ni limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni.

34 Tɔ, bijab bi kii igbeer ngbaan na aah kan kina na, le bi san buen kitiŋ ni, ni itingbaan ni, le ki ti tuk binib tibɔr ngbaan.

35 Binib aah ŋun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ŋa na, le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar nyan u ni na ka Yesu chee ki cheer ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun uŋmeen. Le ijawaan chuu bi.

36 Le binib bi kan Yesu aah cha uja ngbaan pɔɔk pu na, tuk bi waah ŋa pu na.

37 Le Gerasiin aatiŋ aanib, ni itingbaan mɔmɔk aanib san ijawaan pam. Nima le bi gaŋ Yesu ke u nya baatiŋ ni. Le u koo buŋɔb ni ke u gir buen nnyusakpem aadapuul.

38 Le uja u tiyayaar nyan u ni na gaŋ Yesu ke u cha u dii u. Le Yesu aa kii, ki bui u,

39 "Gir kun ki ti tuk binib Uwumbɔr aah tun litukpaan tii si pu na." Le u siir, ki bɔ dii waatiŋ ngbaan ni, ŋipepel mɔmɔk, ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu tii u na.

40 Yesu aah puur nnyusakpem na, kinipaak nan si kii u nima, ki kpa mpopiin ki gaa u.

41 Le uja ubaa, u ye mmeen aadiik ni aaninkpel, aan bi yin u ke Jairus na, dan nan gbaan kitiŋ Yesu aanimbiin ni, ki gaŋ u ke u dan udo,

42 ke ubisabaan, u ye ŋibin kipiik ni ŋilee na bun, ki ban u kpo. Le Yesu dii u ki buen. Waah cha na, le kinipaak dii u ki mueni u.

43 Le upii u fu tipii ŋibin kipiik ni ŋilee taa door na bi nima. U nan chaa binyɔkdam chee, ki jin waamombil mɔmɔk doo. Unyɔkdaan ubaa mu aa ŋmaa cha u pɔɔk.

44 Le u dan Yesu aapuwɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul. Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

45 Le Yesu baa ke, "Dma meeh mi?" Le bi mómok nee ke baa meeh u. Le Piita ni binib bi bi u chee na bui u, "Ndindaan, kinipaak ngbaan mómok bi aa chee ki mueni si kina, le aa baa ke n̄ma meeh si?"

46 Le Yesu bui ke, "Unii ubaa le meeh mi. M bee ke mpɔɔn nyan m ni."

47 Le upii ngbaan nan bee ke waa bɔr. Ijawaan nan chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u binib mómok aanimbiil ni, budabu cha u meeh u na, ni waah pɔɔk libuul ngbaan ni pu na.

48 Le Yesu bui u, "Mbisal, saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin."

49 Yesu aah len kina na, le unii ubaa nyan ni Jairus do ki tooh Jairus nsan pu, ki nan tuk u ke, "Aabisal kpo a. Taa ki cha Umómokr ngbaan nani falaa ki cha aado."

50 Le Yesu n̄un waah len pu na, ki bui Jairus, "Taa san ijawaan. Aa yaa n̄a naadii baan̄a kan, u ga pɔɔk."

51 Yesu aah fuu Jairus do na, le waa cha unii ubaa dii u ki koo ni, see Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni upiibo ngbaan aate ni una.

52 Le binib bi mómok bi lichiln ni na bi wii ikpowiil ki kaani. Le Yesu bui bi, "Taa wii man. Waa kpo. U geen la."

53 Le bi laa u pam. Bi bee ke u kpo la.

54 Le Yesu chuu ūnaal ki bui u, "Upiibo, fiin."

55 Libuul ngbaan ni le waawiin ki gir koo u ni, le u fii. Le ni gar ute ni una pam. Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa waah n̄a pu na, le ki bui bi ke bi tii ubo ngbaan tijikaar u ji.

Luk 9

1 Yesu nan yin ni waadidiliib kipiik ni bilee ke bi kuun ni u chee, le ki tii bi mpɔɔn bi ti nyan tiyayaar aabɔn̄ mómok binib ni, ki cha bibum pɔɔk;

2 le ki tun bi, bi ti li tuk binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ki cha bibum pɔɔk, le ki bui bi,

3 "Ni taa li tu lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo kijaangbeek, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo tijikaar, ki taa li joo n̄imombil, ki taa li joo n̄ibɔkul n̄ilee.

4 Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na.

5 Kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi."

- ⁶ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki doo na, le bi siir ki bɔ dii ntim ni, ki mooni tibɔnyaan tee. Baah buen nimɔk na, le bi cha bibum pɔɔk.
- ⁷ Ubɔr Herod nan nɔn Yesu aah nɔ pu na, kaa nyi waah ye udaan u na. Bibaa len ke Jonn le fikr nkun ni,
- ⁸ bibaa mu len ke Elaija, bibaa mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr.
- ⁹ Le Herod bui ke, "M nan chuu gii Jonn aayil. Maah nɔn u aabɔr na, u ye nɔma?" le ki ban ke u kan u.
- ¹⁰ Le Yesu aakpambalb ki gir ni, ki nan tuk u baah nɔ pu na. Le u di bi buen Betseda aatin ni, bibaa.
- ¹¹ Le kinipaak ngbaan nɔn ke u buen nima. Le bi mu paan u pu. Le u gaa bi, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.
- ¹² Nwiin aah ban mu lir na, le waakpambalb kipiik ni bilee na dan nan bui u, "Ti bi kipɔɔk ni la; cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni, ki ti ban tijikaar ni nkookoo yaan."
- ¹³ Le u bui bi, "Nimi nibaa tii bi tijikaar man, bi ji." Le bi bui u, "Diboroboro kpin nɔnmu ni ijan ilee baanja le bi. Aa ban ke ti buen ti daa tijikaar ti ga nɔer binib ngbaan mɔmɔk na aa?"
- ¹⁴ Bijab ngbaan ga nan li fuu njichur nɔnmu. Le u bui waakpambalb ke bi cha kinipaak ngbaan kal kitiŋ njikpuk njikpuk, piinmu piinmu.
- ¹⁵ Le waakpambalb nɔ kina, ki cha bi mɔmɔk kal.
- ¹⁶ Le u yoor njiboroboro kpin nɔnmu, ni ijan ilee ngbaan, le ki waan lik paacham, ki doon Uwumbɔr, ki gii, le ki di tii waakpambalb ke bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔmɔk aanimbiin ni.
- ¹⁷ Le bi mɔmɔk nɔman ki bab. Baah nɔman ki bab ki gur ni na, le waakpambalb yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee.
- ¹⁸ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi mee Uwumbɔr ubaa. Waadidiliib mu bi u chee. Le u baa bi, "Kinipaak ngbaan bui ke m ye nɔma?"
- ¹⁹ Le bi bui u, "Bibaa len ke aa ye Jonn u nan muini binib nnyun ni na, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la; biken mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr nkun ni."
- ²⁰ Le u baa bi, "Nimi nibaa len ke m ye nɔma?" Le Piita bui u, "Aa ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo la."
- ²¹ Le u sur bi mbamɔm ke bi taa tuk unii ubaa,

- 22 Le ki bui bi, "Min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni."
- 23 Tɔ, u nan bui waadidiliib ni kinipaak ngbaan, "Unii yaa ban u dii mi kan, u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo iwiin mɔmɔk aan ki li dii mi.
- 24 Unii umɔk kaan ηmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk ga ηmaa kpo m pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 25 Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmɔk, ki lann waamɔfal, ki wɔŋ kan, ba aanyoor le u kan?
- 26 Unii yaa san inimɔɔn m ni maaliin chee u tuk binib biken kan, min Unibɔn Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa m ni Nte Uwumbɔr aapɔɔn. Uwumbɔr aatuuntiib bi ye chain na mu ga nyuŋ mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan.
- 27 M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbɔr aanaan waahr."
- 28 Waah len kina na, ni naahn iwiin iniin aapuwɔb le u di Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ki di jon lijool paab, u ti mee Uwumbɔr.
- 29 Waah bi mee Uwumbɔr na, le unimbil wɔb kpeln. Le waawanpeenkaan mu kpeln tiwanpipiln ni ga li deer aanimbil na.
- 30 Le bi kan bijab bilee bi wiin chain na bi len u chee tibɔr. Bi ye n-yaayoonn na aabɔnabtiib Moses ni Elaija la. Bi nan len waah ga ηa Uwumbɔr aageehn ki kpo Jerusalem ponn ni pu na.
- 32 Le ngeen joo Piita mam. Baah finn na, le bi kan Yesu aah wiin chain pu na, ki kan bijab bilee bi si u chee na.
- 33 Bijab bilee ngbaan aah siir cha u na, le Piita bui u, "Ndindaan, taah bi do na, ni ηan. Cha ti ηa ηiboo ηitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija." Piita aah len kina na, waa nyi waah len ti cha ni wɔb na.
- 34 Waah laa bi len kina na, le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Mu aah biin bi pu na, le ijawaan chuu Yesu aadidiliib ngbaan.
- 35 Le nneel len ntaalangbam na ni ke, "Njapɔɔn u m lee u na sɔ. Li ηun waah len pu na man."
- 36 Nneel ngbaan aah len ki ti doo na, bi nan kan Yesu baanja le si. Le bi joo tibɔr ngbaan bima baanja, kaa tuk unii ubaa n-yoonn ngbaan baah kan pu na.
- 37 Kitaak aah woln na, le bi sunn ni lijool ngbaan taab. Le kinipaak sakpen tooh u nsan ni.
- 38 Le kinipaak ngbaan ponn ni uja ubaa teen ke, "Umɔmɔkr, m ganj si, san njapɔɔn kinimbaak. U ye maabobaal la.

- 39 Libimbikl le lir u ki cha u tar, ki cha uwon gbaa, le umɔb ponn ni puk tipupukr, ki liin u nsin sakpen, kaa ban li di u lii.
- 40 M gaŋ saadidiliib ke bi nyan u libimbikl ngbaan. Bi mu aa ŋmaa nyan u."
- 41 Le Yesu bui ke, "Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbɔr ki kii, ki mu aa dii u mbamɔm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu, aan ni gaa mi ki kii?" le ki tuk ubo ngbaan aate, "Li joo ni aajapɔɔn ngbaan m chee."
- 42 Le ubo ngbaan aah choo na, libimbikl lii u kitiŋ, le ki cha uwon gbaa sakpen. Le Yesu kae libimbikl ngbaan, ki cha ubijabo ngbaan pɔɔk, le ki di u giin tii ute.
- 43 Baah kan Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn sakpen pu na, le ni gar kinipaak ngbaan mɔmɔk pam. Naah gar binib ngbaan mɔmɔk kina na, le Yesu bui waadidiliib,
- 44 "Bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa binib aanaal ni la. Cha tibɔr timina koo nitafal ni man."
- 45 Le baa bee taatataa. Uwumbɔr le bɔr taatataa ke bi taa bee. Le baa kaa ke bi baa Yesu taatataa.
- 46 Le waadidiliib kpak tɔb kinikpakpak ke ulau ye uninyuun bi ponn ni.
- 47 Le Yesu bee baah dak pu na, le ki di ubo siin ubaa chee,
- 48 le ki tuk bi, "Unii umɔk gaa ubo wee maayimbil pu na kan, u gaa mi le na. Unii umɔk gaa mi na kan, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na le na. Unii u ye uwaatiir ni ponn ni na, uma le ye uninyuun."
- 49 Le Jɔnn tuk Yesu, "Ndindaan, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni, saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha."
- 50 Le Yesu bui u, "Taa ki tuk u ke u di cha. Unii u kaa ye nimi aadin na si nichaŋ ni la."
- 51 Bundaln Yesu ga gir buen paacham na peen ni. Le u pɔɔk ubaa ke u buen Jerusalem,
- 52 le ki tun bitutum ke bi loln u pu nsan. Le bi buen, le ki ti fuu Samaria yaab aatiŋ kibaa ponn ni, bi ti gor kiir u.
- 53 Le kitiŋ ngbaan ni aanib kan ke u ban u buen Jerusalem. Nima le bi yii u.
- 54 Waadidiliib Jems ni Jɔnn aah kan ke bi yii u na, le bi baa u, "Tidindaan, aa ban ke ti mee Uwumbɔr aan mmii nyan paacham ki gaa bi ((ke Elaija aah nan ŋa pu na aa?"))
- 55 Yesu nan fenn toŋ Jems ni Jɔnn le ki kae bi, ((ki bui bi, "Naa nyi Mfuur Nyaan mu yeh nimi na aah bi pu na.

56 Min Unibɔn Aabo aa dan m nan ku binib. M dan ke m nan gaa bi lii la.") Le bi buen kitij kiken ni.

57 Baah cha na, le uja ubaa dan nan bui Yesu, "M ga dii si saah cha nin chee na mɔk."

58 Le Yesu bui u, "Inɔk kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibɔn Aabo aa kpa maah ga doon nin chee na."

59 Le Yesu tuk uja uken, "Li dii mi." Le u bui u, "Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si."

60 Le Yesu bui u, "Cha bitekpiib sub tɔb. Si ma kan, aa li cha ti moon Uwumbɔr aanaan aabɔr."

61 Le uja uken mu tuk Yesu, "Ndindaan, m ga dii si la. M mu mee si nsan, cha m buen ti chɔi maachiln ni aanib waahr, aan ki nan dii si."

62 Le Yesu bui u, "Unii yaa kaa gaa Uwumbɔr aatuln ijaal ilee kan, waa njeer u tun li."

Luk 10

1 Nee aapuwɔb le Tidindaan lee bijab imonko itaa ni kipiik ki kpee, le ki tun bi bilelee ke bi loln u pu nsan, ki ti koo waah ga buen ntim mu mɔmɔk ni na.

2 U bui bi, "Idi biir le ki wiir. Bidicheeb aa wiir. Nima pu na, ni li mee kisaak aadindaan man ke u tun bidicheeb bi ti chee waajikaar.

3 Li cha man. Maah tun nimi na, ni ga li bi ke ipihbi i bi njasapol aakaasisik ni na la.

4 Ni taa li joo njimombil aataakɔr, ki taa tun njitun, ki taa li joo njinaatak, ki taa sil nsan ni ki doon unii ubaa.

5 Ni yaa koo lidichal ni kan, njan aawan le ye ke ni bui bi, 'Uwumbɔr aanyoor bi lidichal lee aanib pu.'

6 Uninyaan yaa bi nima chee kan, Uwumbɔr aanyoor ga li bi u pu. Uninyaan yaa kaa bi kan, Uwumbɔr aanyoor aan li bi bi pu.

7 Lidichal libaa aanib yaa gaa nimi kan, ni li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya na, ki taa jir lidichal. Ni li ji ki li nyu baah ga tii nimi ni na; ututunn mɔmɔk njeer waapar.

8 Ni yaa koo kitij kibaa ni aan bi gaa nimi kan, ni li ji baah ga tii nimi ni na,

9 ki bui bi ke, 'Uwumbɔr aanaan peen ni nimi la,' ki cha bibum bi bi nima na pɔk.

10 Ni yaa koo kitij kibaa ni, aan baa gaa nimi kan, ni bɔ dii ki ponn ni ki bui ke,

- 11 'Nimi aatiŋ aatatan ti bi titaapɔtan ni na, tima le ti kpaar lii do chee na, ni li ye nsurm ki tii nimi. Ni li nyi ke Uwumbɔr aanaan peen ni, le ni yii.'
- 12 M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan."
- 13 "Korasin aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijinjiir aatun Taya ni Saidonn aatim aanib aakaasisik ni ke maah tun lijinjiir aatun nikaasisik ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puŋ biyil, aan ki mɔk ke bisui bii baatunwanbir pu.
- 14 Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Taya aatiŋ aanib ni Saidonn aatiŋ aanib aatafadaan.
- 15 Nimi Kapenaum aatiŋ aanib ma kan, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi tataab tataab la."
- 16 Le Yesu tuk waadidiliib, "Unii u ŋun nimi aabɔr na kan, u ŋun maabɔr le na. Unii u yii nimi na kan, u yii mi le na. Unii u yii mi na kan, u yii Uwumbɔr u tun ni mi na le na."
- 17 Le bijab imonko itaa ni kipiik ngbaan gir ni Yesu chee ni mpopiin, ki nan bui u, "Tidindaan, tiyayaar mu kii timi aamɔb, saayimbil pu."
- 18 Le u bui bi, "M kan kinimbɔŋ nyan ni paacham ki ŋa yɔli ke utaal aah moor ki lir pu na.
- 19 Lik man, m tii nimi mpɔɔn, ni ti taa ikuub ni inyoohn pu, ki tii nimi mpɔɔn, ni nyan timi aadin kinimbɔŋ aapɔɔn mɔmɔk, le tiwan nibaa aan ŋmaa ŋa nimi nibaa.
- 20 Tɔ, tiyayaar aah kii nimi aamɔb na, ni taa cha nima baanja le li ye nimi aapopiin. Nimi aayimbil aah ŋmee paacham na le ye mpopiin mbamɔm."
- 21 N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha Yesu kpa mpopiin pam, ki bui ke, "Nte Uwumbɔr, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bɔr tibɔr timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mɔk chapɔntiib, nima le m pak si. Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.
- 22 "Nte Uwumbɔr le tii mi tiwan mɔmɔk. Ubaa aa nyi min Uwumbɔr Aajapɔɔn aah ye udaan u na, see Nte Uwumbɔr. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbɔr aah ye udaan u na, see min Ujapɔɔn. Binib bi m ban ke m di Uwumbɔr mɔk bi na, bi mu nyi u."
- 23 Le u fenn ki toŋ waadidiliib, ki bui bi libɔɔl ni, "Uwumbɔr aanyoor bi ni pu la; ba pu? ninimbil kan mi.
- 24 M tuk nimi la, Uwumbɔr aabɔnabtiib ni bibɔrb bi wiir na nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi ŋun naah ŋun tibɔr ti na, kaa ŋun ti."

- 25 Le uja u nyi Uwumbɔr aakaal mbamɔm na ubaa fii sil ki pen Yesu nlan, ki baa u, "Umɔmɔkr, m ga ɲa kinye ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?"
- 26 Le Yesu baa u, "Ni ɲmee kinye Uwumbɔr aakaal ponn ni? Aa karn kinye?"
- 27 Le u bui u, "Ni ɲmee ke, 'Aa li gee Aadindaan Uwumbɔr aasui mɔmɔk ni, ni saawiin mɔmɔk, ni saapɔɔn mɔmɔk, ni saalandak mɔmɔk, ki li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.' "
- 28 Le Yesu bui u, "Aa len mbamɔn la. Li ɲani kina, le aa ga kan limɔfal."
- 29 Le u ban ke u li kpa mbamɔn, le ki baa Yesu, "Ɔma ye nna aabo?"
- 30 Le Yesu bui u, "Uja ubaa nan nyan Jerusalem ki cha Jeriko. Waah cha na, le u ti lir bififiirb aajaal ni. Le bi chuu peer waawanpeenkaan ki gbaa u, le u ti ban u kpo. Le bi siir cha u.
- 31 Naah kpee siib na, le Uwumbɔr aatotoor ubaa mu jer nima, ki kan u. Waah kan u na, le u gɔln u ki jer.
- 32 Le Liifai aanii ubaa mu paan ni, ki nan jer nima, le ki kan u, le ki mu gɔln u ki jer.
- 33 Le Samaria aatiɲ aanii ubaa mu cha waasachuln, ki nan fuu nima chee. Waah kan u na, le kinimbaak chuu u.
- 34 Le u buen u chee, ki di nnyɔk ni nkpan meen ibuun ngbaan, ki di ɲitan poo u, le ki di u diɲ uma ubaa aabon pu, ki di u buen tichaandir ponn ni, ki ti lik u nima.
- 35 Le ni woln kitaak le u di ɲimombil tii tichaandirdaan, le ki bui u, 'Lik u tii mi. Aa yaa jin ɲimombil ɲi jer ɲimina kan, m nan gir ni kan, m ga nan pa si.' "
- 36 Le Yesu baa nkaal aamɔmɔkr ngbaan, "Uja u lir bififiirb aajaal ni na, bijab bitaa ngbaan ponn ni, ulau tee ye una aabo? Aa dak kinye?"
- 37 Le u bui u, "Unii u san u kinimbaak na le ye una aabo." Le Yesu bui u, "Li cha ki mu li ɲani kina."
- 38 Tɔ, Yesu ni waadidiliib aah chuun lisachuln pu na, le bi ti fuu kitin kibaa ponn ni. Le upii u bi yin u ke Mata na gaa u waadichal ni.
- 39 Mata nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Mari. Le Mari ka Yesu chee, ki pel waah len pu na.
- 40 Mata le tun tichann aatuln ki bi gonni ki ti bak. Nima le u dan nan bui Yesu, "Ndindaan, nnaal cha mi baanja le channi nimi tichann kaa ter mi. Aatafal aa bi ni ni ii? Bui u ke u ter mi."
- 41 Le Tidindaan bui u, "Mata, Mata, aa cha tiwan sakpen le muk si ki ɲa si ilandak.

⁴² Tiwan nibaa baanja le aa lann. Mari aah lee ni na le njan. Ubaa aan nyan waah lee ni na u chee."

Luk 11

¹ Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi nibaa chee ki bi mee Uwumbor. Waah mee u ti doo na, le waadidiliib ponn ni ubaa bui u, "Ndindaan, mək timi taah ga mee Uwumbor pu na, ke Jonn u nan muini binib nnyun ni na aah nan mək waadidiliib pu na."

² Le Yesu bui bi, "Ni yaa mee Uwumbor kan, ni bui ke, 'Tite Uwumbor ((u bi paacham na,)) cha binib li san saayimbil; cha saanaan dan. ((Bi li njan saageehn dulnyaa wee ni, ke baah njan paacham pu na.))"

³ Tiin timi din aawiin aajikaar.

⁴ Cha timi aatunwanbir pinn timi; ba pu? ti mu di cha pinn binib bimək koo timi aataani ni pu na. Taa cha ti kan ntɔj. ((Nyan timi titunwanbir ni.))' "

⁵ Le Yesu ki bui bi, "Ni ponn ni ubaa yaa buen aajo do kinyetaasiik ki ti sil lipaal ki bui u, 'Njo, pinn mi njoroboro kpin njtaa;

⁶ njo ubaa chuun fuu ni ndo; m mu aa kpa tjiir tibiaa m tii u' kan,

⁷ le aajo u bi kidiik ni na ga bui si, 'Taa muk mi. M ni maabilb doon ki lanj kidiik a. Maan njmaa fii ki tii si.'

⁸ Naa ye kijotiik pu le u ga fii ki tii si. Aa yaa ganji u ki ganji u ki muk u kan, nima le ga cha u fii ki tii si saah ban pu na məmək.

⁹ Nima pu na, m tuk nimi la, ni li mee Uwumbor man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbor chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalenj man, le u ga piir tii nimi.

¹⁰ Unii umək mee Uwumbor na, u ga tii u. Unii umək ban na, u ga kan. Unii umək kpaar jaalenj na, u ga piir tii u.

¹¹ Ni ponn ni ubaa aabo yaa mee si maab kan, aa ga di litakpal tii u uu? U yaa mee si ujan kan, aa ga di uwaa tii u uu?

¹² U yaa mee si likoojiln kan, aa ga di unyoohn tii u uu?

¹³ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i njan na ki tii nimi aabim kan, njmaninkabaa Nite Uwumbor u bi paacham na le aan di Waafuur Nyaan tii binib bi mee u ki ban mu na aa?"

¹⁴ Le uja u tiyayaar cha u nja ubir na bi nima chee. Le Yesu nyan tiyayaar ngbaan u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam.

¹⁵ Bi ponn ni bibaa mu bui ke kinimbɔnj ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

- 16 Bibaa mu tɔŋ u ki ban ke u tun lijinjiir aatuln ki mɔk bi ke u ye Uwumbɔr Aanileekoo.
- 17 Le u bee baah dak pu na, le ki bui bi, "Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, bi ga lir la.
- 18 Ni len ke Beelsebul u ye tiyayaar aayidaan na le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni. Tiyaayaar aayidaan kinimbɔŋ yaa ŋa kina kan, ki jan kibaa kijaak la. Kaanaan ga ŋa kinye aan ki sil?
- 19 Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ŋma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ŋani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn aan naa kpa.
- 20 Mma kan, Uwumbɔr aapɔɔn pu le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aanaan fuu ni ni chee.
- 21 "Liwɔkl li kpa tijawan sakpen na yaa lik waadichal kan, ubaa aan bii waawan.
- 22 Le unii u kpa mpɔɔn jer u na yaa lir u pu ki nyaŋ u kan, u ga gaa waajawan ti ter u na mɔmɔk, ki ji waawan.
- 23 "Unii u kaa dii mi na kan, u ye maadin la. Unii u mu kaa kuuni binib tii mi na kan, u yaani bi la."
- 24 "Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gɔr nnyun aah kaa bi kipɔɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. Le ti ga len ke, 'M ga gir kun maah nan nyan unii u ponn ni na la.'
- 25 Le ti ga gir ni ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan, le ni ŋan.
- 26 Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti mɔmɔk ga koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki ŋa u yɔli ki jer waah nan bi njan na pu na."
- 27 Yesu aah len kina na, le kinipaak ngbaan ponn ni upii ubaa len mpɔɔn pu, "Uwumbɔr aanyoor bi upii u ma si ki tii si libiil na pu."
- 28 Le Yesu bui ke, "Binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr ki kii ti na, Uwumbɔr aanyoor bi bima le pu."
- 29 Kinipaak aah kuun ni Yesu chee na, le u bui ke, "Dandana aanib ye binib bi bir na la. Bi ban ke m mɔk bi lijinjiir aawan, aan bi nin gaa mi ki kii. Uwumbɔr aah nan ŋa lijinjiir aatuln ki ŋa waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aaboln le bi ga kan. Maan mɔk bi lijinjiir aawan niken.
- 30 Uwumbɔr aah nan ŋa Jona pu na, ni nan ye limɔkl le ki tii Ninefa aatiŋ aanib. Kina le waah ga ŋa min Unibɔn Aabo pu na, ga li ye limɔkl ki tii dandana aanib ngbaan.

- 31 Seba aatiŋ aapiibɔr nan nyan ni dandar ke u nan ŋun Ubɔr Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ŋun maaliin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, upiibɔr ngbaan aah nan ŋa pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii.
- 32 Jona nan tuk Ninefa aatiŋ aanib Uwumbɔr aabɔr, le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk dandana aanib Uwumbɔr aabɔr, le baa kpeln baabimbin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, Ninefa aatiŋ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii."
- 33 "Unii yaa see karyaa kan, waan di u di bɔr, kaan di lisambil chiŋ u pu. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin binib bimɔk koo ni na chee, bi li waa.
- 34 Aanibil ye saawon aakaryaa la. Aanibil yaa woln ke aa dii Uwumbɔr aasan kan, saabimbin mɔmɔk gbii nwiihn la. Aanibil yaa kaa woln kan, saabimbin gbii mbɔmbɔɔn la.
- 35 Li nyi ki taa cha nwiihn mu bi aa ni na li ye mbɔmbɔɔn.
- 36 Saabimbin mɔmɔk yaa gbii nwiihn, kaa bɔɔn nibaa chee kan, aa ga li bi nwiihn ni mbamɔm. Ni ga li bi ke karyaa u wiin chain na aah ga woln saah bi nin chee na pu na la."
- 37 Yesu aah len kina ki ti doo na, le Farisii aanii ubaa bui u ke u dan udo ki nan ji tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji.
- 38 Le Farisii aanii ngbaan kan ke Yesu ji kaa ŋir uŋaal. Le ni gar u.
- 39 Le Tidindaan bui u, "Nimi Farisii yaab, ni ŋir tiyir ni ŋisambil aapuwɔb mbamɔm, kaa ŋir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam; nisui ponn ni mu gbii kinaayuk aatuln ni titunwanbir.
- 40 Nimi bijɔrb bimina, Uwumbɔr u nan naan tiwon na, uma le naan nisui mu.
- 41 Di naah kpa tiwan ni na tii bigiim, ki di nibaa mu tii bi. Ni yaa ŋa kina kan, tijɔŋ tibaa aan ki li bi ni chee.
- 42 "Nimi Farisii yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na di tii Uwumbɔr, kaa ŋani ni ŋan na, kaa gee Uwumbɔr. Ni ŋan ke ni li ŋani ni ŋan na, ki li gee Uwumbɔr, ki yakr nimi aawan mu ki di tii u.
- 43 "Nimi Farisii yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni gee ke ni kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ki gee ke binib doon nimi mbamɔm kinyan ni.
- 44 Tibɔbir bi ni pu. Ni naahn ŋikaakul ŋi bɔɔ na, ŋi binib chuun taar ŋi pu, kaa nyi na."
- 45 Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa bui u, "Umɔmɔkr, saah len kina na, aa sii ti mu la."

46 Le Yesu bui ke, "Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, tibɔbir bi ni mu pu. Ni di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di kpee Uwumbɔr aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Ni mu aa ter bi ke bi dii kina.

47 Tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni maa n̄jikaakul ki tii Uwumbɔr aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na. Niyaajatiib le nan ku bi.

48 Ni mu nyi baah nan ku bi pu na, ki mu kii baah nan n̄ja pu na. Niyaajatiib le nan ku bi. Ni mu maa n̄jikaakul tii bi.

49 Nima pu le Uwumbɔr u kpa nlan na, nan bui ke, 'M ga tun bibɔnabr ni bitutum bi chee. Le bi ga ku ngem ki n̄ja biken mu falaa.'

50 Buyoonn dulnyaa wee nan piin ki joo cha na, binib nan ku Uwumbɔr aabɔnabtiib. Linikul ngbaan mɔmɔk pu le Uwumbɔr ga daa dandana aanib aatafal.

51 Njan, bi nan ku Abel, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Uwumbɔr aabɔnabr Sakaria, u bi nan ku u Uwumbɔr aadiik ni na. Mbamɔn, m tuk nimi la, linikul ngbaan mɔmɔk pu le Uwumbɔr ga daa dandana aanib aatafal.

52 "Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, tibɔbir bi ni pu. Naa mɔk binib Uwumbɔr aakaal mbamɔm. Nimi nibaa aa dii mu, le ki tee leŋ binib bi ban bi dii mu na nsan."

53 Yesu aah nyan nima chee na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Farisii yaab kpak u kinikpapak pam, ki baa u mbaan tibɔr ti wiir na pu,

54 ki ban bi pen u nlan ki kan waataani aan ki galn u.

Luk 12

1 Binib churbaka aah nan kuun Yesu chee ki ti taar tɔb pu, pu na, le u bui waadidiliib, "Ni li nyi Farisii yaab aabimbin aah bi pu na, ki taa li bi kina man. Bi n̄manni ke bi ye bininyaam, kaa ye.

2 Tibɔbɔrkaan mɔmɔk ga kpiir. Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga nyan mpaan pu.

3 Naah loon len tibɔr ti mbɔmbɔɔn ni na, binib ga n̄jun ti nwiihn pu. Naah loon tibɔr ti binib aatafal ni kidiik ponn ni na, bi ga di ti moon lipaal."

4 "Nimi bi ye n̄jɔtiib na, m tuk nimi la, ni taa san binib ijawaan man. Bi ga n̄maa ku nimi aawon baanja la. Baan ki n̄maa n̄ja nimi nibaa.

5 M sur nimi naah ga li san u ijawaan na. Ni li san Uwumbɔr. U yaa ku binib kan, u kpa mpɔɔn ke u di bi n̄ja mmii mu kaan junn na ni. Mbamɔn, m tuk nimi la, ni li san uma.

6 "Bi kooch iyaar in̄mu janjan bilee la. Le Uwumbɔr aa sunn i ponn ni ubaa aabɔr.

- 7** Ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam. Uwumbor nyi nimi aayikpir aakahm."
- 8** "M tuk nimi la, unii umok len binib aanibil ni ke min le ye Udindaan na, min Unibon Aabo mu ga len Uwumbor aatuuntiib aanibil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo.
- 9** Unii umok len binib aanibil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Uwumbor aatuuntiib aanibil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.
- 10** "Unii yaa bii min Unibon Aabo kan, Uwumbor ga nmaa di cha pinn u. Unii yaa sii Uwumbor Aafuur Nyaan kan, Uwumbor aan di cha pinn u.
- 11** "Bi yaa chuu nimi, ki di na mmeen aadir ni, bee ntim aaninkpiib aanibiin ni, bi ti ji nimi tibor kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye aan ki nyan nibaa tibor ni.
- 12** N-yoonn ngbaan yaa fuu ni kan, Uwumbor Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na."
- 13** Kinipaak ngbaan ponn ni le uja ubaa tuk Yesu, "Umomokr, bui nkpel ke u yakr tite afaal ki di min yaan tii mi."
- 14** Le Yesu bui u, "Uja, nmaa tii mi nsan ke m ji nimi tibor ki yakr lifaal tii nimi?"
- 15** Le ki tuk kinipaak ngbaan, "Ni li nyi man ki taa li kpa iniman. Unii yaa kpa liwangol li wiir na kan, nima le aan tii u limofal."
- 16** Le u nakl bi liyatanakl ke, "Uwankpadaan ubaa aasaak nan na tijikaar ti wiir na.
- 17** Le u dak usui ni, 'Maa ki kpa maah ga di maajikaar na tiwan ni ponn ni na. M ga na kinye?
- 18** M ga na kina la; m ga gbaa wii maapil momok, ki ki maa njipil ni filk ki jer njimina na. M ga di maajikaar momok na ni ponn ni.
- 19** Le m ga bui mbaa, M kpa tijikaar ti ga fuu mi njibin sakpen na. M ga fuur, ki ji, ki nyu, ki li moni.'
- 20** To, le Uwumbor bui u, 'Si ugor wee, kinyeek kee le aa ga kpo. Saah kuun liwangol limok siin na, nmaa ga li yeh li?'
- 21** "Kina le unii umok di liwangol bil kiir ubaa, kaa kpa liwangol Uwumbor chee na, u mu ye ugor."
- 22** Le Yesu bui waadidiliib, "Nima le m tuk nimi, ni taa cha nimi aalandak li muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak ke, 'Ti ga ji ba? Ti ga peen ba?'
- 23** Limofal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa?

- 24 Dakl lik njikakaa aah bi pu na. Daa ko tijikaar, ki mu aa chee ti, kaa kpa njipil, kaa kpa njiboo. Uwumbor le kpiini nj. Naa jer nj sakpen aa?
- 25 Ni ponn ni ubaa ga njmaa muk saalandak aan ki di lisanj libaa kpee saafɔfɔk pu uu?
- 26 Naah kaa njmaa nj tiwan ni kaa pɔɔ na, ba pu ni cha ilandak muk nimi ni gur na pu?
- 27 Dakl lik mmopuun aah bi pu na. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. M tuk nimi la, Ubor Solomonn u nan pee tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan njan ke mmopuun aah njan pu na.
- 28 Timoor bi din, ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbor nj ti mmopuun mu njan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbor ki kii mbamɔm. U ga tii nimi.
- 29 Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ni tiwanyukaan pu, ki taa cha ilandak li muk nimi.
- 30 Tiwan ngbaan mɔmɔk pu le dulnyaa wee ni aanib bi kaa dii Uwumbor aasan na aanimbil man. Nite Uwumbor nyi ke ni ban tiwan ngbaan.
- 31 Ni cha ninimbil li man Uwumbor aanaan pu, le u ga di tiwan ngbaan mɔmɔk kpee nimi."
- 32 "Maanib bi bi siib na, ni taa san ijawaan man. Nite Uwumbor le ban ke u tii nimi nnaan. Waageehn le na.
- 33 Ni kooh naah kpa tiwan ni na man, ki di njimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa njimombil nj kaan doo na. Ni ga li kpa liwankpal li kaan doo na paacham. Unaayuk ubaa aan buen nima. Dikpaambil aan li bi nima ki bii ni.
- 34 Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima chee la."
- 35 "Ni gor nibaa pu man, ki see nimi aakaryaa mam,
- 36 ki li bi ke bitutum bi si kii buyoonn bidindaan ga nya tibɔndinn aajikaar aajim ni, ki fuu ni na. U yaa nan fuu ni ki kpaar jaalenj kan, libuul ngbaan ni le bi ga chuu piir tii u.
- 37 Bitutum bi lik bidindaan aah ga fuu ni pu na, Uwumbor aanyoor bi bi pu. M tuk nimi mbamɔn la, u ga cha bi kal, ki ga di tijikaar siin binimbiin ni.
- 38 U yaa fuu ni kinyetaasiik, bee u yaa fuu ni likoojawiil yoonn, ki kan ke bi gor kan, Uwumbor aanyoor bi bi pu la.
- 39 Ni nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon ki geen, u ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo ni waadichal ni.
- 40 Ni mu gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni."

- 41 Le Piita baa Yesu, "Ndindaan, aa n̄akl liyataŋakl ngbaan ki tii timi baanja le aan aa n̄akl ki tii binib m̄m̄m̄k la?"
- 42 Le Tidindaan bui u, "Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah n̄eer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga n̄a kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbam̄m̄?"
- 43 Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn n̄ani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumb̄or aanyoor bi ututunn ngbaan pu.
- 44 M tuk nimi mbam̄n la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan m̄m̄m̄k.
- 45 T̄o, ututunn ngbaan mu yaa dak usui ni ke udindaan ga yunn, ki yaa piin ki gbaa ututun̄een aat̄tiib, bijab ni bipiib m̄m̄m̄k, ki ji ki nyu ndaan gbii kan,
- 46 udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ki ga gbaa u n̄inaalab mbam̄m̄, ki ga di u n̄a binib bi yii waam̄ob na aah bi nin chee na.
- 47 "Ututunn u nyi udindaan aah ban pu na, kaa gor, kaa n̄ani kina na, bi ga gbaa u sakpen.
- 48 Ututunn u kaa nyi udindaan aah ban pu na, ki tun lituln li n̄eer n̄inaalab aagbaan na kan, bi ga gbaa u siib la. Uwumb̄or yaa tii unii nlan sakpen kan, u ga li ban ke u di nlan ngbaan tun litunyaan jer biken. Uwumb̄or yaa tii unii tininkpir kan, u ga li ban ke udaan ngbaan tun ki jer biken aah tun pu na."
- 49 "M dan m nan tun litukpaan le dulnyaa wee ni. Maa kee tun li. Ni muk mi ke m tun li doo.
- 50 M ga ji falaa ki ti nyan̄. Nsui aan doon see m jin falaa ngbaan ki ti doo.
- 51 Maah dan dulnyaa wee ni na, ni dak ke nima le ga cha binib m̄m̄m̄k li kpaan kim̄baan aa? Aayii. M tuk nimi la, m pu le bi ga yakr t̄ob chee.
- 52 Dandana ki joo cha, binib biŋmu yaa bi lidichal libaa ni kan, bi ga yakr t̄ob chee la. Bitaa ga kpak bilee bi gur na. Bilee ngbaan mu ga kpak bitaa na.
- 53 Uja ga yakr ujaŋoon chee; jaŋoon mu ga yakr ute chee; upii mu ga yakr ubisal chee; bisal mu ga yakr una chee; upii mu ga yakr ubipuu chee; bipuu mu ga yakr uchapii chee."
- 54 Le Yesu bui kinipaak ngbaan, "Ni yaa kan utaal yun ki b̄oln liwilir w̄ob kan, libuul ngbaan ni le ni ga bui ke, 'Utaal ga nu la,' le u nu.
- 55 Libuln yaa nyan ni n̄ngangan aasikakl w̄ob kan, le ni ga bui ke, 'Kitotoŋ koo a,' le ki koo.
- 56 Nimi biŋman̄mannim, kitin̄ ni paacham pu le cha ni beer naah ga li bi pu na. Ba n̄a naa bee Uwumb̄or aah n̄ani pu dandana na?"
- 57 "Ba n̄a naa n̄maa dakl lik ki bee ni n̄an na?"

58 Aa ni unii yaa kpa tibor, u ban u di ti buen bibojirb chee kan, chuu utaal mala, u taa kee fuu bi chee, ki taa di si ŋa biŋaal ni, bi di si ŋa kiyondiik ni.

59 M tuk si la, saan nya nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil mɔmɔk doo na."

Luk 13

1 N-yoonn ngbaan le binib bibaa dan nan bui Yesu ke Galilee aatiŋ aanib aah nan bi toor kitork tii Uwumbor na, Pailat nan ku bi.

2 Le Yesu baa bi, "Ni dak ke Galilee aatiŋ aanib ngbaan nan ye titunwanbirdam ki jer Galilee yaab biken aa? Nima le cha u ku bi ii?

3 Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni mɔmɔk ga kpo kina la.

4 To, libimbifofonj aah nan lir ki ku bijab kipiik ni biniin Siloam aatiŋ ni na, ni dak ke bi nan kpa taani ki jer Jerusalem aanib mɔmɔk aa?

5 Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni mɔmɔk ga kpo kina la."

6 Le u ŋakl bi liyatankl ke, "Uja ubaa nan bun busub bubaa waasaak ponn ni; ki joo cha, le u dan nan lik ke ŋisubil bi aa ŋaa bi, le kaa kan nibaa.

7 Le u bui waatutunn, 'Dibin ŋitaa le na, le m choo m nan lik busub bue. Maa kan lisubil libaa. Gaa bu lii. Taa cha bu li si ki gaa kitiŋ yoli.'

8 Le ututunn ngbaan bui u, 'Ndindaan, di cha bu libiln lee, m gbii bu taab, ki ban tinaabin ki bil bu.

9 Libiln li choo na, bu yaa lun kan, ni ŋan. Bu yaa kaa lun kan, aa gaa bu lii.' "

10 Juu yaab aakpaakool daal le Yesu bi mmeen aadiik ni, ki bi tuk binib Uwumbor aabor.

11 Le upii ubaa bi nima. Tiyayaar le joo u ki ŋa u ubun ŋibin kipiik ni ŋiniin. U boo gui, kaa ŋmaa jaar.

12 Yesu aah kan u na, le u yin u ke u dan u chee, le ki bui u, "Upii, aa kan aabaa saaween chee,"

13 le ki di unjaal paan u pu. Libuul ngbaan ni le u jaar, le ki nyunj Uwumbor.

14 Yesu aah cha upii ngbaan pook likpaakool daal na, nima le cha mmeen aadiik ni aaninkpel gee liŋuul Yesu pu, le ki bui kinipaak ngbaan, "Iwiin iloob le bi likpaakool aakaasisik ni, ti li tun lituln, ki cha likpaakool daal. Nima pu na, ni dan iwiin iloob ngbaan aakaasisik ni aan u cha ni pook. Ni taa ki dan nan ban laafee likpaakool daal."

- 15 Le Tidindaan bui u, "Nimi binmanmannim, likpaakool daal kan, ni ga chuu gbiln nimi aanaaja, bee nimi aabon, ki di u buen nkpen ni ke u ti nyu nnyun.
- 16 Upii wee ye Abraham aayaabil la, le kinimbɔŋ buu u njbin kipiik ni njiniin le ki ŋa u u boo gui na. Maah chuu buur u likpaakool daal na, naa ŋan aa?"
- 17 Yesu aah len kina na, le inimɔɔn chuu binib bimɔk kpak u kinikpakpak na. Waah tun lijinjiir aatun ŋi wiir na, le kinipaak ngbaan mɔk nan kpa mpopiin pam.
- 18 Le Yesu baa bi, "Uwumbɔr aanaan naahn ba? M ga di ba ki di ŋaŋ mu?"
- 19 Mu naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. Le li muun ki ŋa busub. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu."
- 20 Yesu nan ki baa bi, "M ga di ba ki di ŋaŋ Uwumbɔr aanaan?"
- 21 Mu naahn nnyɔk mu bi joo ŋani boroboro ni aan upii ubaa nan di ŋa boroboro aayon ponn ni na, le boroboro ngbaan mɔk duun."
- 22 Le Yesu cha Jerusalem. Waah cha na, le u bɔ dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.
- 23 Le unii ubaa baa u, "Ndindaan, binib bi ŋmar na le bi siib aa?"
- 24 Le Yesu bui bi, "Cha ninimbil li man ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. M tuk nimi la, buyoonn udichadaan na ga nan fii ki laŋ kidiik na, nee aapuwɔb le binib pam ga li ban bi koo ni, kaan ŋmaa koo ni. Ni ga li si lipaal, ki kpaar jaaleŋ, ki bui ke, 'Tidindaan, chuu piir tii timi.' Le u ga bui nimi, 'Maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee?'
- 26 Le ni ga bui ke, 'Ti ni si le nan kpaan ji ki nyun. Aa nan tuk binib Uwumbɔr aabɔr timi aatiŋ ni la.'
- 27 Le u ga ki bui nimi, 'M tuk nimi la, maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee? Nimi titunwanbirdam, ni mɔmɔk siir m chee man.'
- 28 Le u ga jenn nimi. Le ni ga li waa Abraham, ni Aisak, ni Jakob, ni Uwumbɔr aabɔnabr mɔmɔk Uwumbɔr aanaan ni. Ni ga li bi lipaal, ki wii ki ŋman njinyin nima chee.
- 29 Binib ga nya liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ni isikakl mɔk, ki ga li ka ki ji tijikaar Uwumbɔr aanaan ni.
- 30 Li pel man, puwɔb yaab bibaa ga nan ŋa bisalolm. Bisalolm bibaa mu ga nan ŋa puwɔb yaab."
- 31 N-yoonn ngbaan le Farisii yaab bibaa dan Yesu chee, ki nan bui u, "Nya do chee, ki li cha. Ubɔr Herod ban u ku si la."
- 32 Le Yesu bui bi, "Ni li cha ti tuk uŋɔk ngbaan, 'Din ni fen le m ga nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum pɔk. Iwiin itaa daal le maatuln ga doo.'

³³ Nima le m cha Jerusalem din, ni fen, ni daalpu. Baan ku Uwumbor aabonabr ubaa nibaa chee, see Jerusalem ponn ni.

³⁴ "Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbor aabonabtiib, ki yur waatutum nitakpal ki ku bi. N-yoonn momok le m nan ban m kuun nimi na mbaa chee ke ukola aah kuuni waakoobi pu ki nani ufeen ni na, le naa kii.

³⁵ Lik, Uwumbor siir cha nimi. M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga nan bui ke, 'Uwumbor aanyoor bi unii u choo uma Uwumbor aayimbil ni na pu.' "

Luk 14

¹ Juu yaab aakpaakool daal le Yesu nan buen Farisii yaab aaninkpel ubaa do, u ti ji tijikaar. Le bi lik waah ga na pu na momok.

² Le uja u taakpachoo fuukoo nan chuu u na mu bi nima, le ki dan Yesu chee.

³ Le Yesu baa Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, "Timi aakaal kii ke unii cha bimum pok likpaakool daal aa?"

⁴ Le baa len tibaa. Le Yesu chuu uja ngbaan ki ti cha waaween doo, ki cha u buen.

⁵ Le u baa bi, "Unii ubaa aabon, bee waanaaja yaa lir nnyunbun ni likpaakool daal kan, waan nyan u likpaakool daal ngbaan aa?"

⁶ Le baa ki nmaa len tibaa.

⁷ Le Yesu kan ke binib bi dan bi nan ji tijikaar na buen ti kal bininyuum aakakaa chee. Nima le u nak bi liyatanakl,

⁸ "Unii ubaa yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, taa kal bininyuum aakakaa chee. Nibaakan, unii u jer si na ga fuu ni.

⁹ Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, 'Cha uja wee kal do chee.' Le inimoon ga chuu si. Le aa ga fii ki ti kal uwaatiir aakakaa chee.

¹⁰ Unii yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, ti puen kal unii waatiir aakakaa chee. Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, 'Njo, nan kal nkakaa mu nan na chee.' Le binib bimok ji aa chee tijikaar na ga nyun si.

¹¹ Naatataa le ye ke unii umok nyun ubaa na, Uwumbor ga sunn u taab. Unii umok sunn ubaa taab na, Uwumbor ga nyun u."

¹² Le Yesu bui Farisii yaab aaninkpel u yin u ke u dan nan ji tijikaar na, "Aa yaa na njim kan, taa yin aajotiib, bee saamaal aanib, bee aanaabitiib, bee aaneen aatotiib bi ye biwankpadam na, ke bi dan nan ji; ba pu? bi mu ga ki yin si ke aa nan ji bi chee tijikaar ki teen.

- 13 Aa yaa ɲa ɲjim kan, yin bigiim, ni bitaageeb, ni biwɔb, ni bijoom, ke bi dan nan ji.
- 14 Bima le aa kpa nibaa ke bi ki giin tii si. Uwumbɔr le ga ɲa tinyoor ɲa aa pu. Buyoonn bininyaam ga fikr nkun ni na, le Uwumbɔr ga tii si saapal."
- 15 Binib bi ji u chee tijikaar na, bi ponn ni ubaa aah ɲun waah len pu na, le u bui u, "Binib bi ga ji tijikaar Uwumbɔr aanaan ni na, waanyoor bi bi pu la."
- 16 Le Yesu bui u, "Uja ubaa nan bui binib pam ke u ga ɲa tijikaar bi dan nan ji. Le u ɲa tijikaar pam.
- 17 Tijikaar aajim yoonn, le u tun waatutunn u ti bui bi, 'Ni ɲeer a. Dan man.'
- 18 Waah bui bi kina na, le bi mɔmɔk kpaan yii. Njan yoo na bui u, 'M daa bukpaab la, ki ban ke m buen ti lik bu aah bi pu na. M ɲa si gafara la.'
- 19 Le ubaa mu bui u, 'M daa inaaja i ko kisaak na kipiik la. M cha m ti lik yaah bi pu na la. M ɲa si gafara.'
- 20 Le ubaa mu bui u, 'M laa kunn upii la, le kaan ɲmaa dan.'
- 21 "Le ututunn ngbaan gir kun udindaan chee, ki ti tuk u bi mɔmɔk aah len pu na. Le liɲuul chuu u. Le u bui waatutunn ngbaan, 'Li cha kinyanɲ ni mala, ki ti yin ni bigiim, ni bitaageeb, ni bijoom, ni biwɔb, ke bi dan nan ji.'
- 22 Le waatutunn ɲa kina, ki dan nan bui u, 'Ndindaan, m ɲa saah len pu na. Mpaan gur bi.'
- 23 Le udindaan bui u, 'Li cha isan ni, ki ti ganɲ binib ke bi dan nan ji, aan maadichal gbiin.
- 24 M tuk nimi la, binib bi m nan puen bui bi ke bi dan nan ji na, bi ponn ni ubaa aan lak maajikaar.' "
- 25 Le kinipaak pam dii Yesu. Le u fenn tonɲ bi, ki bui bi,
- 26 "Unii yaa dan u nan dii mi, ki yaa kaa gee mi ki jer waah gee ute ni una, ni upuu, ni waabim, ni unaatiib, ni ukpetiib, ni uninkpatiib, ni waamɔfal pu na kan, waan ɲmaa dii mi.
- 27 Unii umɔk kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waan ɲmaa li ye maadidiir.
- 28 "Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u maa kidifɔfɔn kan, u ga puen dakl lik ke waamombil ga fuu aan ɲaan fuu.
- 29 U yaa piin ki bi maa kidiik, kaa puen dakl lik waamombil aah bi pu na kan, nibaakan, waamombil aan fuu. Le waan ɲmaa maa kidiik ngbaan doo. Binib bimɔk kan na ga laa u, ki bui ke,
- 30 'Uja wee nan piin ki bi maa kidiik, kaan ɲmaa doo.'

31 "Tɔ, ubɔr u kpa butɔb aajab ɲichur kipiik na yaa ban u buen ti to ubɔr u kpa butɔb aajab ɲichur moninko na butɔb kan, u ga puen dakl lik ke u ga ɲman aan waan ɲman.

32 U yaa nyi ke waan ɲmaa nyaɲ u kan, waah laa bi ni daa na, u ga tun bitutum bi ti tooh u nsan ni, ki bui u ke u pɔɔk ubaa aan bi ti kpokl ki kuln kijaak ngbaan.

33 Diyataɲak ngbaan aatataa le ye ke aa yaa kaa yii saah kpa nimɔk na kan, saan ɲmaa dii mi."

34 "Tɔ, n-yaan ɲan la. Mu yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ɲmaa ɲa mu aan mu mɔɔk.

35 Mu ɲa yoli le na. Mu aan ki li kpa nterm tii nibaa. Bi ga di kpir la. U kpa litafal na kan, u ɲun."

Luk 15

1 Bilampoogaab ni titunwanbirdam pam nan bi kuuni Yesu chee ke bi ti pel waah len tibɔr ti na.

2 Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ɲulni u pu ke, "Uja wee gaal titunwanbirdam ki ji bi chee tijikaar."

3 Nima pu le Yesu ɲakl bi liyataɲakl,

4 "Ni ponn ni ubaa yaa kpa ipiih nkub, ubaa yaa wɔɲ kan, u ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i gur na timoor ni, ki buen ti ban upiih u wɔɲ na, ki ti saa buyoonn u ga kan u na.

5 U yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni, ki di u buɲ usil, ki chaa kun.

6 U yaa ti fuu linampal kan, le u ga yin ni uɲɔtiib ni udoyaab, ki nan bui bi, 'Maapiih u wɔɲ na, m kan u. Cha ti li mɔɔni man.'

7 Liyataɲakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, paacham yaab ga li mɔɔni unii u kpeln waabimbin na pu, ki jer baah ga li mɔɔni bininyaam imonko inaa ni kipiik ni biwae bi kaa ban bi kpeln baabimbin na pu."

8 "Upii ubaa yaa kpa tikunabr aamombil kipiik, libaa yaa wɔɲ kan, u ga see karya, le ki ɲal lidichal ni, ki lik mbamɔm ki ti kan li.

9 Tɔ, u yaa ti kan li kan, u ga yi ni unaakoontiib ni udoyaab, ki nan bui bi, 'Maamombil li wɔɲ na, m kan li. Cha ti li mɔɔni man.'

10 Liyataɲakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, u pu le Uwumbɔr aatuuntiib ga li mɔɔni paacham."

11 Yesu nan ki bui bi, "Uja ubaa nan bi ki nan kpa japɔtiib bilee.

- 12 Le uwaatiir na bui u ke, 'Nte, yakr maafaal ki di tii mi dandana.' Le ute yakr bimɔk aafaal ki di tii bi.
- 13 Iwiin ilee aah jer na, le uwaatiir na kuun waafaal mɔmɔk, ki di buen kitiŋ ki daa na ni. Waah ti bi nima na, le u jin waafaal mɔmɔk yɔl yɔl, le li ti doo.
- 14 Waah jin ni mɔmɔk ti doo na, le nkon sakpem lir nima chee. Igiin le nan gur joo u.
- 15 Le u di ubaa ti kpaan kitiŋ ngbaan ni aanii ubaa chee. Le u tun u igbeer chee timoor ni ke u ti li ɲani i tijikaar.
- 16 Nkon aah joo u sakpen pu na, u ga ɲmaa ɲmɔ igbeer ngbaan aajikaar. Unii ubaa mu aa tii u nibaa.
- 17 Le u ɲa nlan le ki bui ke, 'Nte aatutum mɔmɔk ji ki gur. Le nkon ban mu ku mi do chee na.
- 18 M ga gir kun nte do, ki ti bui u ke, Nte, m koo aa ni Uwumbɔr mɔk aataani ni.
- 19 Naa ki ɲan ke aa yin mi aajapɔɔn. Da mi saah ɲani saatutum pu na.'
- 20 Le u fii ki cha ute do. "Waah laa bi ni daa na, le ute waa u, ki san u kinimbaak, le ki san tooh u nsan ni, ki ti di unjaal kpal u, le ki moor utakpiln.
- 21 Le ujaɔɔn bui u, 'Nte, m koo aa ni Uwumbɔr mɔk aataani ni. Naa ki ɲan ke aa yin mi aajapɔɔn.'
- 22 Le ute bui waatutum, 'Li cha mala ki ti yoor ni lininkpebɔkul nyaan na, ki nan di peen u, ki di kibɔmbik ɲmaan u, ki di ɲinaatak taŋ u,
- 23 ki li joo ni unaabo u filk na, ki nan kɔr u, aan ti ji ki li mɔɔni.
- 24 M nan nyi ke njapɔɔn umina kpo a, le u bi. U nan wɔŋ a, le m ki kan u.' Le bi piin ki bi mɔɔni.
- 25 "Tɔ, ujaɔɔpol na nan bi kisaak. Waah nyan ni kisaak ki peen ni linampal na, le u ɲun bi gbaa tibar ki gaa ilahn.
- 26 Le u yin bitutum ponn ni ubaa, le ki nan baa u, 'Ni ye kinye?'
- 27 Le u bui u, 'Aanaal na fuu ni a. Waah fuu ni ni laafee na, le aate cha bi kɔr unaabo u filk na.'
- 28 Ukpel aah ɲun kina na, le u gee lijuul, kaa ban u koo ni. Le ute nyan ni lipaal, ki nan gaŋ u ke u koo ni.
- 29 Le u bui ute, 'Lik, m tun lituln ɲibin sakpen le ki tii si, kaa kee yii saamɔb. Le saa po tii mi unjɔbo ke m ni njɔtiib ji ki li mɔɔni.
- 30 Aajapɔɔn umina le nan dii bipiidagoob ki ti bii saawangol mɔmɔk doo, le waah fuu ni na, aa kɔr unaabo u filk na ki tii u.'

³¹ Le ute bui u, 'Maabo, aa bi m chee n-yoonn mómók la. Sin le yeh maah kpa tiwan ni na mómók.

³² Aanaal umina, m nan nyi ke u kpo a, le u bi. U nan wɔŋ a, le m ki kan u. Nima le ni njan ke ti li mɔɔni ki li kpa mpopiin.' "

Luk 16

¹ Tɔ, Yesu nan bui waadidiliib, "Uwankpadaan ubaa le nan bi ki kpa ututunn u lik waawan mómók na. Le bibaa dan nan bii u udindaan aanimbiin ni ke u joo waawan ji la.

² Le udindaan yin u ki nan baa u, 'Maah njan saabɔr ti na, ti ye kinye? Mók mi saah nja maawan pu na mómók. Saan ki li ye maatutunn.'

³ Le ututunn ngbaan dak usui ni, 'Ndindaan ga nyan mi waatuln ni. M ga nja kinye? Maan nmaa ko kisaak. M mu yaa kpaln uwanmeer kan, inimɔɔn ga li joo mi.

⁴ M nyi maah ga nja pu na, aan ndindaan yaanyan mi waatuln ni kan, bibaa gaa mi baadichal ni.'

⁵ Le u buen ti yin ni binib bi joo udindaan aapɔln na ke bi dan u chee ubaaba ubaaba, le ki baa njan yoo na, 'Aa joo ndindaan aapɔln inja?'

⁶ Le u bui u, 'Nkpan ankɔra nkub.' Le u bui u, 'Yoor saapɔln aagbanj ki kal mala ki nmee ankora piijmu.'

⁷ Le u baa uken, 'Si, aa mu joo waapɔln inja?' Le u bui u, 'Idi bɔtɔ nkub.' Le u bui u, 'Yoor saapɔln aagbanj ki nmee bɔtɔ imonko inaa.'

⁸ Tɔ, ututunn u kaa njan na aadindaan aah njan ni pu na, le u pak u, ke waah nja pu na, u kpa nlan la. Naatataa le ye ke Uwumbɔr aanib aa kpa nlan ke bi ter tɔb Uwumbɔr aatuln ponn ni ke dulnyaa wee aanib aah kpa nlan ke bi ter tɔb pu na.

⁹ "M tuk nimi la, ni di dulnyaa wee ni aawankpal ter bigiim, aan ni yaa doo kan, ni ga koo nkookoo yaan mu ga li bi ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.

¹⁰ Unii u tun lituwaatiir mbamɔm na, u ga tun litusakpeln mu mbamɔm. Unii u kaa tun lituwaatiir mbamɔm na, waan tun litusakpeln mu mbamɔm.

¹¹ Ni yaa kaa joo dulnyaa wee ni aawankpal mbamɔm kan, nmaa ga di Uwumbɔr aatuln nja aanjaal ni?

¹² Ni yaa kaa nja dulnyaa wee ni aawan mbamɔm kan, Uwumbɔr aan tii nimi paacham aawan.

¹³ "Unaagbiija ubaa aan nmaa tun lituln ki tii dindatiib bilee. U ga li nan ubaa, le ki li gee uken. U ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan nmaa li dii Uwumbɔr ni liwankpal mu."

- 14 Le Farisii yaab, bi gee njimobil sakpen na, nun Yesu aah len tibor timina momok pu na, le ki laa u.
- 15 Le u bui bi, "Nimi le ban ke binib li dak ke ni ye bininyaam. Uwumbor le nyi nisui ni aah bi pu na. Binib aah nyunni tiwan ni na ye fam le Uwumbor chee.
- 16 "Uwumbor aakaal ni waabonabtiib aaliin nan joo binib ki nan saa Jonn u nan muini binib nnyun ni na aayoonn. Waayoonn ngbaan ki joo cha, le bi mooni Uwumbor aanaan aabonya tee. Le binib mok aabonj koo Uwumbor aanaan ni mpoon.
- 17 Uwumbor aakaal mubaa aah ga na yoli pu na, ni poo ki jer paacham ni taab aah ga jer pu na.
- 18 "Uja umok jenn upuu lii ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la. Upii aachal yaa jenn u lii aan uja uken ki yoor u kan, uja ngbaan ye udagoor la."
- 19 "To, uwankpadaan ubaa nan bi, ki peeni tiwanpeenkaan nyaan, ki ji tijikaar ti mo na iwiin momok.
- 20 Le uwanmeer ubaa mu nan bi, bi nan yin u ke Lasarus. Le ibusoon joo u. Le bi joo u ti bilni uwankpadaan ngbaan aabisamob chee.
- 21 Le u ban ke u li peei njisaabol ni nyan uwankpadaan ngbaan aateebul paab ki lir kitiŋ na ji. Le ibo mu choo nan lakr waabuun ngbaan.
- 22 Naah joo cha na, le uwanmeer ngbaan nan kpo. Le Uwumbor aatuuntiib dan nan yoor u ki di buen paacham, Abraham chee.
- 23 Le uwankpadaan ngbaan mu nan kpo. Le binib di u ti sub. Waah kpo na, le u ti bi mmii mu kaan junna na ni, ki ji falaa sakpen, le ki waan lik paacham, ki waa Abraham dandar, ki waa Lasarus mu bi u chee nima.
- 24 Le u teen, 'Nte Abraham, m ji falaa sakpen mmii mue ponn ni; san mi kinimbaak, ki tun Lasarus u ti di unanbik tu nnyun ki nan di meeh nlambil aan li soŋ.'
- 25 "Le Abraham bui u, 'Maabo, teer ke saah nan bi limofal ni na, aa nan bi ji saamoon la. Lasarus mu nan bi ji falaa la. Dandana wee Lasarus aasui soŋ do chee na. Aa mu bi ji falaa la.
- 26 Libuusakpeln mu bi ti ni saakaasisik ni, aan binib bi ban bi nyan do ki puur buen aa chee na taa njmaa puur, ubaa mu taa nyan aa chee ki dan do chee na.'
- 27 Le uwankpadaan ngbaan bui u, 'Nte, ni yaa ye kina kan, m ganj si, tun Lasarus u buen nte do
- 28 ki ti sur nnaatiib binjmu bi gur na, bi taa dan do chee na, ki mu nan ji falaa wee.'

29 "Le Abraham bui u, 'Bi kpa Uwumbor aagban. Bi li n̄un kigban ngbaan aah len pu na.'

30 Le u bui ke, 'Nte Abraham, aayii, baan n̄un; unii yaa fikr nkun ni ki buen bi chee kan, nima le bi ga kpeln baabimbin.'

31 Le Abraham bui u, 'Bi yaa kaa n̄un Uwumbor aagban aah len pu na kan, unii yaa fikr nkun ni kan, nima le aan cha bi kpeln baabimbin.' "

Luk 17

1 Yesu nan bui waadidiliib, "N̄ton̄ ga sil li bi; tibobir mu bi unii u t̄on̄ni binib ke bi tun titunwanbir na pu.

2 Bi yaa ba tee di kinaasakpen̄ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem nin chee nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u t̄on̄ maadidiliib ponn ni uwaatiir ubaa u tun titunwanbir.

3 Ni li nyi man. "Aana aabo yaa n̄a si bakaa kan, sur u. U yaa kpeln waabimbin kan, di cha pinn u.

4 U yaa n̄a si bakaa nfum mulole nwiin mbaa ponn ni, ki yaa dan aa chee nfum mulole ki nan bui si, 'M n̄a si gafara la,' kan, aa di cha pinn u."

5 Le waakpambalb bui u, "Tidindaan, too kpee timi aanaadii pu."

6 Le u bui bi, "Ni yaa gaa Uwumbor ki kii siib na kan, ni ga n̄maa bui busub ngbaan ke bu n̄ob libuul ngbaan ni ki ti n̄um nnyusakpem ponn ni, le bu ga kii nimi aamob."

7 "T̄o, ni ponn ni ubaa yaa kpa unaagbiija u ko kisaak, bee u kpa ipiih na kan, u yaa nyan ni kisaak kan, saan bui u libuul ngbaan ni, 'Nan ji tijikaar.'

8 Aa ga bui u, 'Da tijikaar ki siin mi aan m ji ki nyu. M yaa jin doo kan, aa mu ga ji ki nyu.'

9 Saanaagbiija yaa n̄a saah ban pu na kan, aa ga doon u ke u ni lituln aa? Aayii.

10 Ni mu bi ke unaagbiija ngbaan aah bi pu na la. Ni yaa n̄a Uwumbor aah tuk nimi ke ni n̄a pu na m̄om̄ok kan, ni bui ke, 'Taa n̄eer ubaa pak timi. Ti po n̄a taah ba ga n̄a pu na la.' "

11 Yesu aah cha Jerusalem na, le u dii Samaria ni Galilee aatiñ aanaanm̄ok.

12 Waah bi koo kitiñ kibaa ni na, le bikondam kipiik ton u nsan ni, ki si ni daa siib,

13 le ki teen ke, "Tidindaan Yesu, san timi kinimbaak."

14 Yesu aah waa bi na, le u bui bi, "Li cha Uwumbor aatotoortiib chee, aan bi ti n̄an̄ nimi." Baah cha na, le bi p̄ok.

- 15 Le bi ponn ni ubaa aah kan ke u pook na, u gir ni, ki nyuṅni Uwumbor mpoon pu,
- 16 le ki nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki doon u.
- 17 Uja ngbaan nan ye Samaria aatiṅ aanii la. Le Yesu baa ke, "Maa cha bikondam kipiik pook la aa? ke biwae na bi la chee?"
- 18 Ubaa aa gir ni u nan nyuṅ Uwumbor see uwowonja ngbaan baanja aa?"
- 19 le ki bui u, "Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pook. Fiin ki li dii saasan."
- 20 Le Farisii yaab nan baa u, "Uwumbor aanaan ga fuu ni bayoonn?" Le u bui bi, "Uwumbor aanaan aah ga fuu ni pu na, binib aanimbil aan li waa mu.
- 21 Baan ḡmaa bui ke, 'Lik, mu bi do,' kaan ḡmaa bui ke, 'Mu bi nima la.' Uwumbor aanaan bi ni ni."
- 22 Le u tuk waadidiliib, "N-yoonn choo, le ninimbil ga li man min Unibon Aabo aah ga gir ni bundaln na, kaan kan.
- 23 Le bi ga bui nimi, 'Lik, u bi nima,' ki ga ki bui ke, 'Lik, u bi do.' Ni taa buen ti lik, ki taa dii bi man.
- 24 Bundaln min Unibon Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi ke utaal aah moor ki wolni paacham momok pu na, aan binib momok ga li waa pu na la.
- 25 Dandana aanib ga yii mi. M ga ji falaa sakpen waahr, aan ki nin buen paacham aan ki gir ni.
- 26 Min Unibon Aabo aah ga gir ni buyoonn na ga li bi ke Nowa aayoonn aah nan bi pu na la.
- 27 Bi nan ji ki nyu, bijab nan yoor bipiib, bipiib mu nan mon bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo bunob ni na, le nnyusakpem fuu ni ki nan jin bi momok.
- 28 To, maah ga gir ni bundaln na ga li bi ke Lot aayoonn aah nan bi pu na la. Bi nan ji ki nyu, ki daa tiwan ki kooh, ki bu tijikaar, ki maa tidir.
- 29 Bundaln Lot nyan Sodom aatiṅ ni na, le mmii ni chirbil nyan ni paacham ki lir ni, ki ku bi momok.
- 30 Kina le ni ga li bi bundaln min Unibon Aabo ga nan nya ni mpaan pu na.
- 31 "N-yoonn ngbaan, unii yaa bi kidiik paab kan, u taa koo waadiik ponn ni u ti yoor waawan ni bi ki ponn ni na. Unii u bi kisaak na mu taa gir kun.
- 32 Teer man Lot aapuu aah nan fenn lik upuwob aan Uwumbor ḡa u yoli pu na.
- 33 Unii umok kaa di ubaa tii Uwumbor na kan, waamofal ga bee yoli la. Unii umok di ubaa tii Uwumbor na kan, u ga kan limofal li kaa kpa ndoon na.

34 M tuk nimi la, buyoonn m ga gir ni na, binib bilee ga li do kidiik kibaa ponn ni kinyeek. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

35 Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

((**36** Bijab bilee ga li bi kisaak. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.))

37 Le waadidiliib baa u, "Tidindaan, la chee?" Le u bui bi, "Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la."

Luk 18

1 Le Yesu n̄akl bi liyataŋakl, u di m̄ok bi ke ni n̄an bi li mee Uwumb̄or n-yoonn m̄om̄ok, ki taa cha bitaakpab yɔl.

2 "Ub̄ojir ubaa nan bi kitiŋ kibaa ni, kaa san Uwumb̄or, ki mu aa pak binib.

3 Ukpopii ubaa mu nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, le ki choo u chee n-yoonn m̄om̄ok, ki nan bui u ke u nyan u waadin aanaal ni.

4 N-yoonn m̄om̄ok le u yiil ni ti yunn. Naah joo cha kina na, le u ti len usui ni, 'Maa san Uwumb̄or, ki mu aa pak binib.

5 Tɔ, ukpopii wee mu aah choo m chee n-yoonn m̄om̄ok ki nan muk mi sakpen pu na, m ga tii u waabam̄on, u taa ki beenin choo nan muk mi kina aan nsui ti nyan mbaa ponn ni.' "

6 Le Yesu ki bui waadidiliib, "Li n̄un man ub̄ojir u kaa n̄an na aah len pu na.

7 Waah len ke u ga tii u waabam̄on pu na, Uwumb̄or aan tii waanileekaab bi mee u n-yoonn m̄om̄ok nwiin pu ni kinyeek na baabam̄on aa? U ga taan aa?

8 M tuk nimi la, u ga tii bi baabam̄on mala. Min Unib̄on Aabo mu yaa nan gir ni kan, m ga kan binib beenin tii mi naadii dulnyaa wee ni ii?"

9 Le Yesu n̄akl liyataŋakl tii binib bi dak ke bima le n̄an ki jer unib̄on m̄om̄ok, kaa lik pak ubaa na ke,

10 "Bijab bilee nan koo Uwumb̄or aadichal ni ke bi ti mee Uwumb̄or. Ubaa nan ye Farisii aanii la, uken mu nan ye ulampoogaar.

11 Farisii aanii na nan sil ubaa ki mee Uwumb̄or ki bui ke, 'Uwumb̄or, m doon si ke maa bi ke binib m̄om̄ok aah bi pu na. Maa kpa iniman, kaa tun lituln li kaa n̄an na, kaa ḡor kidagook, kaa bi ke ulampoogaar umina aah bi pu na.

12 Likpaakool m̄om̄ok ponn ni, m lulni bum̄ob iwiin ilee la. Maah kan tinyoor tim̄ok na, m yakr nfum kipiik ki nyan tibaa tii si.'

13 "Ulampoogaar ngbaan nan sil dandar, kaa kaa u waan lik paacham. U nan po si jik uyil, le ki bui ke, 'Uwumb̄or, san mi titunwanbirdaan kinimbaak,' le ki siir kun.

- 14 M tuk nimi la, Uwumbor len ke ulampoogaar ngbaan aabor le nan, waa len ke Farisii aanii ngbaan aabor nan; ba pu? unii umok nyun ubaa na, Uwumbor ga sunn u taab. Unii umok sunn ubaa taab na, Uwumbor ga nyun u."
- 15 Le binib bibaa joo ni mbipom, ki di dan Yesu chee, ki ban ke u di unjal paan bi pu. Waadidilib aah kan kina na, le bi kae bi.
- 16 Le Yesu yin bi ke bi dan u chee, le ki bui waadidilib, "Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbor aanaan.
- 17 M tuk nimi mbamon la, unii umok kaa gaa Uwumbor aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na aan koo mu ni."
- 18 Uyidaan ubaa nan baa Yesu, "Umomokr nyaan, m ga na kinye ki kan limofal li kaa kpa ndoon na?"
- 19 Le Yesu baa u, "Ba pu aa yin mi ke Umomokr nyaan? Ubaa aa nan, see Uwumbor baanja.
- 20 Aa nyi Uwumbor aakaal: 'Taa gor kidagook; taa ku binib; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamon aaseeraadaan; li pak aate ni aana.' "
- 21 Le u bui u, "M joo nkaal mumina momok tibir ni la."
- 22 Yesu aah nan kina na, le u bui u, "Tiwan nibaa le gur. Kooh saah kpa tiwan ni na momok, ki di njimobil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi."
- 23 Waah nan kina na, le ni na u mpombiin sakpen; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a.
- 24 Yesu aah kan kina na, le u bui ke, "Ni poo sakpen binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbor aanaan ni.
- 25 Uwankpadaan aah ga koo Uwumbor aanaan ni pu na, ni poo ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na."
- 26 Le binib bi nan kina na bui ke, "Ni yaa ye kina kan, nma ga tee nmar?"
- 27 Le Yesu bui ke, "Tiwan ni poo binib chee na aa poo Uwumbor chee."
- 28 Le Piita bui u, "Tima kan, ti nan di taah kpa nimok na ki di lli, ki dii si la."
- 29 Le Yesu bui bi, "M tuk nimi mbamon la, unii umok di cha waadichal, bee upuu, bee unaabitiib, bee ute, bee una, bee waabim, Uwumbor aanaan pu na kan,
- 30 u ga kan ki jer waah di cha tiwan nimok na sakpen dandana wee. N-yoonn mu choo na, u ga nan kan limofal li kaa kpa ndoon na."

- 31 Yesu nan di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki ti bui bi, "Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga na min Unibon Aabo ke Uwumbor aabonabtiib aah nan nmee ke bi ga nan na mi pu na momok.
- 32 Bi ga di mi na binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni, bi ti na mi mbonyun, ki yook mi, ki teei timootan nani m pu,
- 33 ki lue mi njinaalab, ki ga ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni."
- 34 Le baa bee iliin imina aatataa. Uwumbor le bor yaatataa. Nima le baa bee waah len pu na aatataa.
- 35 Le Yesu aah peen Jeriko aatin ni na, ujoon ubaa ka nsan aamogbeln, ki mee binib tiwan.
- 36 Le u nun kinipaak aah choo pu na, ki baa ke, "Ba na?"
- 37 Le bi bui u, "Yesu u ye Nasaref aatin aanii na le choo."
- 38 Le u teen ke, "Yesu, u ye Ubor David aayaabil na, san mi kinimbaak."
- 39 Le binib bi loln Yesu pu nsan na kae u ke u nmin. Le u moo tar, "Ubor David aayaabil, san mi kinimbaak."
- 40 Le Yesu sil nsan ni, le ki bui bi, "Li joo ni u man." Waah duun ni u na, le u baa u,
- 41 "Aa ban ba?" Le u bui u, "Ndindaan, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi."
- 42 Le u bui u, "Aa likr a. Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa likr."
- 43 Libuul ngbaan ni le u likr, ki dii u, le ki nyunni Uwumbor. Binib ngbaan momok aah kan kina na, le bi pak Uwumbor.

Luk 19

- 1 Yesu nan koo Jeriko aatin ni, ki bo dii ki ponn ni.
- 2 Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Sakeus, u ye bilampoogaab aaninkpel, ki mu ye uwankpadaan la.
- 3 Le u ban ke u kan Yesu aah bi pu na, ki mu ye kinigenger. Kinipaak ngbaan pu, waa nmaa kan Yesu.
- 4 Le u san ki loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki ti jon likakaln aasub pu ke u li waa Yesu aah ga jer nima chee pu na.
- 5 Yesu aah nan fuu ni nima chee na, le u waan lik, ki bui u, "Sakeus, sunn ni mala. Din, m ga doon aado."
- 6 Le u sunn ni mala, ki gaa u, ki kpa mpopiin pam.

- ⁷ Kinipaak ngbaan aah kan ke u koo Sakeus do na, le bi mómök ñul u pu, ke u buen titunwanbirdaan do la.
- ⁸ Ƨ, Sakeus nan fii sil, ki bui u, "Ndindaan, lik, m ga di maawankpal ligeln tii bigiim la. Maah nan jin binib bi aawan na, m ga giin kina nfum munaa le ki di tii bi."
- ⁹ Le Yesu bui u, "Din le lidichal limina aanib ñmar; ba pu? aa mu ye Abraham aayaabil la.
- ¹⁰ Min Unibon Aabo dan m nan ban binib bi won na ke bi ñmar la."
- ¹¹ Yesu nan ñakl binib bi ñun tibor timina na liyatañakl, bi taa li dak ke waah peen Jerusalem na Uwumbor aanaan ga fuu ni libuul ngbaan ni.
- ¹² U nan bui bi, "Uyidaan ubaa nan ban u buen kitiñ ki daa na ni, u ti ji nnaan ki gir ni.
- ¹³ Le u yin waatutum kipiik, le ki di salmaa aamombil kipiik, ki di yakr bi ubaabaa, le ki bui bi, 'Li joo tiir kitiir man, ki ti saa buyoonn m ga nan gir ni na,' le ki buen.
- ¹⁴ Le waatiñ ni aanib nan nan u, ki tun binib ke bi paan u pu ki ti bui uborkpaan na, 'Taa ban ke uja ngbaan le ye timi aabor.'
- ¹⁵ "Le u jin nnaan ngbaan, le ki gir kun, ki yin waatutum bi u nan tii bi ñimombil ngbaan na, ke bi dan u chee, aan u lik bimök aah tiir kitiir ki kan tinyoor pu na.
- ¹⁶ Le njan yoo dan nan bui u, 'Ndindaan, saah nan tii mi limombil libaa li na, m kan tinyoor ñimombil kipiik ki kpee.'
- ¹⁷ Le u bui u, 'Nfaan. Aa ye ututunn nyaan la. Saah joo tiwan waatiir mbamom na, m ga ña si ntisakpem kipiik ni aaninkpel la.'
- ¹⁸ Le lelee yoo mu dan nan bui u, 'Ndindaan, aa nan tii mi limombil libaa la. M kan tinyoor ñimombil ñijmu le ki kpee.'
- ¹⁹ Le u bui u mu, 'M ga ña si ntisakpem munmu ni aaninkpel la.'
- ²⁰ "Le uken na mu dan nan bui u, 'Ndindaan, lik, saamombil le na. M nan di likekengeln le poo li, ki di bil.
- ²¹ Aa ye unii u chur binib mpoon na la. Aa gaal saah kaa yeh tiwan ni na, ki chee saah kaa nan bun tijikaar ti na. Nima le m san si ijawaan.'
- ²² Le u bui u, 'Si ututunn u kaa ñan na, saah len pu na, nima le bii si. Aa bui ke aa nyi ke m ye unii u chur binib mpoon na ki gaal maah kaa yeh tiwan ni na, ki chee maah kaa nan bun tijikaar ti na.
- ²³ Saah nyi kina na, ba ña saa nan di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,'

- 24 Le ki bui binib bi si u chee na, 'Chuu gaa waamombil libaa ngbaan man, ki di kpee ututunn u joo njimombil kipiik na.'
- 25 Le bi bui u, 'Tidindaan, u kpa njimombil kipiik la.'
- 26 Le u bui bi, 'M tuk nimi la, unii umɔk kpa na, bi ga kpee u. U kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pɔkaa na.
- 27 Tɔ, maadim bi kaa nan ban ke m li ye baabɔr na, li joo ni bi do chee na, ki nan ku bi nnimbiin ni.' "
- 28 Yesu aah ɲakl bi liyataɲakl ngbaan ti doo na, le u lohn bi pu nsan ki cha Jerusalem.
- 29 Waah nan peen ni Befej ni Betani aatim mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool paab na,
- 30 Le u tuk waadidiliib ponn ni bilee, "Li cha man naah si gbɔk kitiɲ ki na. Ni yaa koo ki ponn ni kan, ni ga kan ubonbo si gbin. Ubaa aa kee diɲ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man.
- 31 Unii ubaa yaa baa nimi, 'Ba ɲa ni chuu gbiln u?' kan, ni bui u, 'Tidindaan le ban u.' "
- 32 Yesu aah tun bi pu na, le bi buen, ki ti kan ubonbo waah tuk bi ke bi ga kan pu na.
- 33 Baah bi gbilni u na, le binib bi yeh u na baa bi, "Ba ɲa ni bi gbilni ubonbo ngbaan?"
- 34 Le bi bui bi, "Tidindaan le ban u,"
- 35 Le ki joo ni u Yesu chee, ki di baakeken paan u pu, ki di Yesu diɲ u pu.
- 36 Le waah cha na, kinipaak ngbaan di baakeken ter nsan ponn ni.
- 37 Le u peen Jerusalem, ki fuu baah sunni Olif aasui aajool nin chee na. Baah fuu nima chee na, le kinipaak kimɔk dii u na piin ki bi mɔɔni. Baah kan u tun lijinjiiir aatun mɔmɔk pu na, le bi pak Uwumbɔr mpɔɔn pu,
- 38 ki bui ke, "Uwumbɔr aanyoor bi Ubɔrkpaan u choo waayimbil ni na pu. Lifuur bi paacham. Ni li nyuɲni Uwumbɔr paacham man."
- 39 Le Farisii yaab bi bi kinipaak ngbaan ponn ni na bibaa bui Yesu, "Umɔmɔkr, tuk saadidiliib ngbaan ke bi kpa kifuuk."
- 40 Le Yesu bui bi, "M tuk nimi la, bi yaa ɲmin kan, ɲitakpal ɲimina ga li tar la."
- 41 Yesu aah peen Jerusalem aatiɲ na, le u waa ki, ki wii sakpen ki pu,
- 42 ki bui ke, "Jerusalem aatiɲ aanib, ni yaa ba nyi nsuudoon aasan din kan, ni ba ga li ɲan ki tii nimi. Dandana wee, mu bɔr ke ninimbil taa li waa mu.

⁴³ Buyoonn Uwumbor ban u ter nimi na, ni yii a. Nima le nimi aadim ga nan gob nimi aatin, ki yuu lakr kaagoln pu,

⁴⁴ ki kuln ni momok, ki gbaa wii nimi aadir momok. Tidir ngbaan aatakpal njilee aan ki li bi ki tok tob pu."

⁴⁵ Yesu nan koo Uwumbor aadichal ponn ni, le ki jenn nyan binib bi kooh tiwakor na,

⁴⁶ le ki tuk bi, "Ni nmee Uwumbor aagbanj ni ke Uwumbor len ke, 'Bi ga yin maadichal ke Mmeen Aadichal;' to, nimi le na li bififiirb aakakaa chee."

⁴⁷ Iwiin momok Yesu nan bi Uwumbor aadichal ponn ni, ki tuk binib Uwumbor aabor. Le Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb, ni Juu yaab aaninkpiib ka ki kpokl baah ga na pu ki ku Yesu na,

⁴⁸ kaa njmaa kan baah ga ku u pu na; ba pu? binib ngbaan momok aanimbil man ke bi njun waah len pu na.

Luk 20

¹ Kitaak kibaa daal, le waah bi Uwumbor aadichal ni ki tuk binib Uwumbor aaliin, ki mooni tibonyaan tee na, le Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee,

² le ki nan baa u, "Aa kpa nsan ke aa na saah njani pu na aa? Dma tii si nsan ngbaan? Tuk timi."

³ Le u bui bi, "M mu ga baa nimi mbaan.

⁴ Jonn aah nan muini binib nnyun ni na, njma nan tii u nsan? Uwumbor aan binib? Tuk mi man."

⁵ Le bi kpokl tob, "Ti yaa bui ke Uwumbor le nan tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba na taa nan gaa u ki kii.

⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, binib ngbaan momok ga mae timi njitakpal; bi momok len ke Jonn nan ye Uwumbor aabonabr la."

⁷ Nima le bi bui Yesu ke baa nyi udaan u tii Jonn nsan na.

⁸ Le Yesu bui bi, "M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki njani maah njani pu na."

⁹ Le u njakl binib ngbaan liyatanakl, "Uja ubaa nan naan kisaak, ki njum isui i lu njisubil na ki ponn ni, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan na binjal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun njisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kiti nj ki daa na ni, ki ti yunn nima.

- 10 Buyoonn n̄isubil ngbaan nan pur na, le u di unaagbiija ubaa tun bikpaab ngbaan chee ke bi tii ni u kisaak ngbaan ponn ni aasubil. Le bi gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa.
- 11 Le u ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ki yook u, le ki giin ni u, kaa tii u nibaa.
- 12 Le u ki tun unaagbiija tatar bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ni ti ŋa u iween, le ki jenn nyan u nima.
- 13 Le usadaan ngbaan bui ke, 'M ga ŋa kinye? M ga di maabogeehn le tun bi chee. Nibaakan, bi ga pak uma.'
- 14 Le bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan choo na, le bi kpokl tɔb, 'Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.'
- 15 Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u. "Kina pu na, usadaan ngbaan ga ŋa bi kinye?"
- 16 U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab biken." Kinipaak ngbaan aah ŋun kina na, le bi bui ke, "Uwumbɔr taa cha ni pii bi."
- 17 Le Yesu lik bi, ki bui bi, "U yaa kaa ŋa bi kina kan, Uwumbɔr aagban aah len pu na aatataa ye kinye? ke, 'Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.'
- 18 Unii umɔk lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u, u ŋa ke ntayon na."
- 19 Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib nan bee ke Yesu di liyataŋakl ngbaan ŋaŋ bima la. Nima pu, le bi nan ban bi chuu u libuul ngbaan ni, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan.
- 20 Le bi ban nsan mu pu bi ga chuu u na, ki di bipepekb tun u chee, bi ti ŋmann ke bi ye bininyaam la, aan ki pen u nlan, aan ki chuu u, ki di ŋa kitiŋ ngbaan aayidaan aanaal ni.
- 21 Le bi dan nan bui u, "Umɔmɔkr, ti nyi ke aa len mbamɔn, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr mbamɔm, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa po mɔk bi Uwumbɔr aasan mbamɔm la.
- 22 Tuk timi, ni ŋan ti pa lampoo ki di tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa ŋan?"
- 23 Le Yesu bee ke bi pen u nlan la, le ki bui bi,
- 24 "Mɔk mi limombil man." Baah mɔk u na le u baa bi, "Ōma aanaŋ ni liyimbil bi li pu?" Le bi bui u, "Siisa yaan."
- 25 Le u bui bi, "Nima pu na, ni di ni ye Siisa yaan na tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na tii Uwumbɔr."
- 26 Yesu aah len kina na, le ni gar bi pam. Baa ŋmaa chuu u taani waabɔlen pu, binib aanimbil ni. Le bi ŋmin.

- 27 Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na.
- 28 Le bi bui u, "Umɔmɔkr, Moses nan ηmee nkaal tii timi ke, 'Uja yaa kpa puu ki yaa kpo, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.'
- 29 Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol na nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo.
- 30 Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo.
- 31 Le u paa u pu na mu ηa kina. Le bijab bilole ngbaan mɔmɔk ηa kina, ki kpo doo, kaa kpa ubo.
- 32 Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo.
- 33 Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ηma aapuu? Bi mɔmɔk bilole nan joo u la."
- 34 Le Yesu bui bi, "Dulnyaa wee ponn ni, bijab yoor bipiib la. Bipiib mu mɔn bijab la.
- 35 Binib bi ηeer ke bi fikr nkun ni ki li bi dulnyaa u choo na ni na, baan yoor bipiib. Bipiib mu aan mɔn bijab.
- 36 Bi ga li bi ke Uwumbɔr aatuuntiib aah bi pu na, kaan ki kpo. Baah ga fikr nkun ni na, bi ga li ye Uwumbɔr aabim la.
- 37 Tɔ, Moses aah nan ηmee pu na le mɔk timi ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Waah nan ηmee busub bu gaal mmii na aabɔr na, u nan yin Uwumbɔr ke Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr la.
- 38 Uwumbɔr yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbɔr kan, nima le mɔk ke bi kpa limɔfal. Bi mɔmɔk ye binifuub Uwumbɔr chee la."
- 39 Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa bui Yesu, "Umɔmɔkr, saah len pu na, ni ηan la."
- 40 Le baa kaa bi ki baa u mbaan.
- 41 Le Yesu baa bi, "Binib ηa kinye pu ki bui ke Uwumbɔr Aanileekoo Kristo ye Ubɔr David aayaabil?
- 42 David ubaa nan len Uwumbɔr aalahn aagbanj ponn ni ke, 'Uwumbɔr bui Ndindaan ke: Kal ηngangii wɔb,
- 43 ki ti saa buyoonn m ga nyanj saadim mɔmɔk na.'
- 44 David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ηmaa ye uyaabil aa?"
- 45 Kinipaak ngbaan aah pel Yesu aah len pu na, le u bui waadidiliib,

46 "Ni li nyi man Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aabɔr. Baageehn le ye ke bi li pee njibɔkul fɔfɔk, ki gee ke binib li dooni bi kinyan ni, ki gee ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee.

47 Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbɔr ni yunni ke bi nmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbɔr ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na."

Luk 21

1 Yesu nan jaar lik, ki kan biwankpadam joo njimombil pam nani Uwumbɔr aapiin aadakaa ni,

2 ki kan ukpopiigiin ubaa mu di janjan bilee ki di na u ponn ni.

3 Le Yesu bui ke, "M tuk nimi mbamɔn la, ukpopiigiin wee tii njimombil ki jer bi mɔmɔk aah tii pu na.

4 Bi mɔmɔk tii ki gur njimombil sakpen. U ye ugiin la, le ki di waamombil mɔmɔk tii, kaa ki gur nibaa."

5 Tɔ, binib bibaa nan bi len Uwumbɔr aadichal aah nan pu na, ki kpa njitakpanyaan, ni ipiin i binib tii Uwumbɔr na.

6 Le Yesu bui bi, "N-yoonn choo, bi ga nan gbaa wii lidichal limina mɔmɔk. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu."

7 Le Yesu aadidiliib baa u, "Umɔmɔkr, bi ga na kina bayoonn? Ba ga li ye limɔkl ki mɔk timi ke ni neer bi na kina?"

8 Le u bui bi, "Ni li nyi man, aan ubaa taa nmann nimi. Binib pam ga nan dan ki pur maayimbil ke bima le ye min Yesu, ki ga bui ke ni neer a. Ni taa dii bi man.

9 Ni yaa nun ke ntim mubaa aanib to tɔb butɔb, aan ntim muken aanib kpa tibɔr kan, ni taa san ijawaan man. Uwumbɔr le siin ke nimina mɔmɔk ga na. Nima le aan mɔk ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni.

10 "Linibol libaa ga to linibol liken butɔb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tɔb butɔb.

11 Kitiŋ ga deŋ sakpen njipepel njipepel. Nkon mu ga lir. Iween mu ga lir, ki ku binib pam ntim ntim ponn ni. Lijinjiir aawan, ni tiwan ni faani binib na mu ga li bi paacham.

12 "Nimina mɔmɔk aa kaa kee na buyoonn na, le bi ga chuu nimi, ki na nimi falaa, ki di nimi na mmeen aadir ni ki ji nimi tibɔr, ki di nimi na kiyondiik ponn ni. M pu, le bi ga di nimi siin bibɔrb ni ntim aaninkpiib aanimbiin ni ke bi ji nimi tibɔr.

13 Nima le ga tii nimi nsan le ni tuk bi tibɔnyaan tee.

- 14 Ni di ɲa nisui ni man ke naan puen baa nisui ni ke ni ga len kinye?
- 15 M ga tuk nimi naah ga len pu na, aan nimi aadim ubaa taa ki ɲmaa kpak nimi, kaan ki ɲmaa len tibaa.
- 16 Nitetiib, ni ninatiib, ni ninaabitiib, ni nidoyaab, ni nijotiib, ga kooh nimi. Le binib ga ku ni ponn ni bibaa.
- 17 Binib mɔmɔk ga li nan nimi m pu.
- 18 Ni mu aan bee yɔli; nimi aayikpirk kibaa le aan bee yɔli.
- 19 Ni yaa ji limɔr falaa mɔmɔk ponn ni kan, ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na."
- 20 "Ni yaa kan butɔb aajab si gob Jerusalem aatiɲ kan, ni li nyi man, naan yunn, le bi ga bii ki doo.
- 21 N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiɲ ponn ni na san buen ɲjoo paab. Binib bi bi Jerusalem ponn ni na mu li nya ki ni. Binib bi bi itingbaan ni na, bi taa koo ni Jerusalem aatiɲ ni.
- 22 N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga daa Jerusalem aatiɲ aanib aatafal, aan ni gbiin waagbaɲ aah ɲmee pu na mɔmɔk.
- 23 N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ɲipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ɲaa libiil na ga li kpa kinimbaak; ba pu? Uwumbɔr ga gee liɲuul sakpen kitɲ ngbaan aanib pu. Bi ga ji falaa pam.
- 24 Bi ga di kijaak aajum ku bibaa, ki ga chuu bibaa mu tinaagbiir ki di buen ɲinibol mɔmɔk aakaasisik ni. Le binib bi kaa ye Juu yaab na ga li joo Jerusalem ki ti saa baayoonn aah ga doo pu na."
- 25 "Lijinjiir aawan ga li bi nwiin, ni uɲmal, ni ɲiɲmabil ponn ni. Nnyusakpem ga ɲa tinyunkpenn sakpiin, ki faa kifuu sakpen, ki ɲa binib ilandak. Baan ki li nyi baah ga ɲa pu na.
- 26 Paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nima le binib ga lik naah ga li bi pu dulnyaa wee ni na, ki ga san ijawaan ki ti fik.
- 27 N-yoonn ngbaan le bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn.
- 28 Ni yaa kan tiwan nimina mɔmɔk bi ɲani kan, chuu nibaa man, ki pɔɔk nitaakpab. Naan yunn le ni ga ɲmar."
- 29 Yesu nan ɲakl bi liyataɲakl ke, "Ni li lik bukpasɔm ni isui mɔmɔk man.
- 30 Ni yaa nan kan yaabon bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer.
- 31 Kina na, ni yaa kan nimina bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, Uwumbɔr aanaan ga fuu ni.

32 "M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mɔmɔk puen ŋa.

33 Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer."

34 "Ni li nyi man, ki taa nyu ndaan gbii ki li kpa ndaan aaween, ki taa cha nimi aabimbin aabɔr gbiiin nimi aalandak mɔmɔk, aan maagirndaal taa yuk nipobil.

35 Maagirndaal kan, dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk aapobil ga yuk ke gaawɔb aah chuu upeel kan, upobil yukr pu na.

36 Li nyi man n-yoonn mɔmɔk, ki mee Uwumbɔr u tii nimi mpɔɔn ke ni nya falaa umɔk choo na ni, ki nan sil min Unibɔn Aabo aanimbiin ni."

37 Iwiin mɔmɔk le Yesu nan bi Uwumbɔr aadichal ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Tinyer mɔmɔk le u buen Olif aasui aajool paab ki ti dɔ geen.

38 Kichakpinaanyeeek ni mɔmɔk le binib chaa u chee Uwumbɔr aadichal ni, bi ti ŋun waah len pu na.

Luk 22

1 N-yoonn ngbaan, naa nan ki daa ke bi ji Lakr-jer aajim, ki ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na.

2 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb nan kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na. Bi mu nan san binib na ijawaan.

3 Le kinimbɔŋ koo Judas Iskariot aasui ni. Judas nan ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa.

4 Kinimbɔŋ aah koo Judas aasui ni na, le u buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aadichal aakikiirb aaninkpiib chee, u ti kpokl bi waah ga ŋa pu ki di Yesu ŋa biŋaal ni na.

5 Le bi nan kpa mpopiin, ki puu tipuul ke bi ga tii u ŋimombil.

6 Le u kii, ki ban nsan mu u ga di Yesu ŋa biŋaal ni, buyoonn kinipaak ngbaan aa bi u chee na.

7 Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aawiin mu daal bi ga kɔr upihbo na,

8 le Yesu bui Piita ni Jɔnn, "Li cha ti gor njim ngbaan aajikaar aan ti ji."

9 Le bi baa u, "Aa ban ke ti gor ti la chee?"

10 Le u bui bi, "Ni yaa koo kitiŋ ngbaan ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na,

11 ki bui udichadaan na, 'Umɔmɔkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?'

- 12 Le u ga mək nimi paacham aadisakpenj ki bi puen toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee."
- 13 Le bi buen, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.
- 14 Tijikaar aajim yoonn aah fuu ni na, le Yesu ni waadidiliib dan nan kal.
- 15 Le u bui bi, "Nnimbil nan man ke m ni nimi kpaan ji njim mue waahr aan m nin ji maafalaa ngbaan.
- 16 M tuk nimi la, maan ki ji njim mue ki ti saa buyoonn Uwumbɔr ga nan ɲa mu aah mək pu na waanaan ni."
- 17 Yesu nan yoor kiyinyook, le ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi, "Gaa man ki yakr tɔb.
- 18 M tuk nimi la, maan ki nyu ɲisubil aanyun ngbaan ki ti saa buyoonn Uwumbɔr aanaan ga fuu ni na."
- 19 Le u yoor boroboro, le ki doon Uwumbɔr, ki gii, ki di tii waadidiliib ki bui bi, "Maawon le na. Nimi aatunwanbir pu le bi ga ku tiwon tee. Ni li ɲani kina aan ki li teer maabɔr."
- 20 Baah jin tijikaar ngbaan ti doo na, le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbɔr, ki di tii bi, le ki bui bi, "Tiwanyukaan ngbaan ye maasin aaməkl la. Maasin ga nya nimi aatunwanbir pu la. Maasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii nimi.
- 21 "Lik, unii u ga kooh mi na, m ni uma le aanjaal kpaan bi lisambil ni na.
- 22 Min Unibɔn Aabo ga sil kpo, Uwumbɔr aah nan len ke m ga kpo pu na. Tibɔbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu."
- 23 Le waadidiliib baa tɔb, "Ti ponn ni, ulau ga tee ɲa kina?"
- 24 Tɔ, Yesu aadidiliib nan kpak tɔb kinikpakpak ke ulau tee ye uninyuun bi ponn ni.
- 25 Le u bui bi, "Dulnyaa wee ni aanibol aabɔrb yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na, baanib yin bi baateterb la.
- 26 Nimi, ni taa li bi kina man. Unii u ye uninyuun ni ponn ni na kan, u ɲa ubaa ke uwaatiir na. Unii u ye usalɔln na kan, u ɲa ubaa ke nimək aatutunn na.
- 27 Unii u ɲa tijikaar na, ni unii u ji na, ɲma jer uken? Naa ye unii u ji na aa? Mma kan, m bi ke ututunn na le ni ponn ni.
- 28 "Tɔ, maah bi ntɔɲ ni na, nimi le sil nchanj ni.
- 29 M ga tii nimi nnaan ke Nte Uwumbɔr aah tii mi nnaan pu na.
- 30 Le ni ga ji tijikaar ki nyu nnyun m chee maanaan ni, ki kal ɲibɔrjal pu, ki ji Israel yaab aanibol kipiik ni ɲilee tibɔr."

- 31 Le Yesu bui Simonn Piita, "Simonn, Simonn, lik, kinimbɔŋ kan nsan ke ki tɔŋ nimi, aan ni lir.
- 32 Le m mee Uwumbɔr tii si aa taa di cha maasan. Aa yaa ki gir ni ki nan dii mi kan, pɔɔn aanaabitiib aataakpab."
- 33 Le Piita bui u, "Ndindaan, m ga ŋmaa kpaan aa chee kiyondiik ni. M ni si ga ŋmaa kpaan ki kpo."
- 34 Le Yesu bui u, "Piita, m tuk si la, din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii."
- 35 Tɔ, Yesu nan baa bi, "Maah nan tun nimi ki nan bui nimi ke ni taa li joo ŋmombil aataakɔr, ki taa li joo litaakɔr mu, ki taa li joo ŋinaatak na, ni nan lann nibaa aa?" Le bi bui u, "Taa nan lann nibaa."
- 36 Le u bui bi, "Dandana wee, naa ki bi ke naah nan bi pu na. Unii u kpa ŋmombil aataakɔr na kan, u li joo li. Unii u kpa litaakɔr mu na kan, u li joo li. Unii u kaa kpa kijaak aajuk na kan, u di waabɔkul kooh, ki daa kibaa.
- 37 M tuk nimi la, ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ponn ni ke bi ga ŋa mi ke baah ŋani titunwanbirdam pu na. Le bi ga sil ŋa mi kina. Baah nan ŋmee maabɔr pu na, ni mɔmɔk bi gbiini la."
- 38 Le bi bui u, "Ndindaan, lik, ti kpa kijaak aajum mulee la." Le u bui bi, "Ni ŋeer a."
- 39 Le u nyan nima, le ki buen Olif aasui aajool paab, waah chaa nima n-yoonn mɔmɔk pu na. Waadidiliib mu dii u.
- 40 Waah ti fuu nima chee na, le u bui bi, "Ni li mee Uwumbɔr man, aan ki taa koo ntɔŋ ni."
- 41 Le u siir cha bi, ki foor siib, le ki gbaan kitiŋ ki mee Uwumbɔr ke,
- 42 "Nte, ni yaa ye saageehn kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tɔ, ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn."
- 43 Le Uwumbɔr aatuun nyan ni paacham ki dan u chee ki nan pɔɔk utaakpab.
- 44 Le Yesu aasui ponn ni wu ki ti nyan. Le u ki mee Uwumbɔr linimaln. Le kitotoŋ naa u, ki ye nsin ki tuu lir kitiŋ.
- 45 Le u mee Uwumbɔr ti doo, le ki fii, ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi do geen, mpombiin pu.
- 46 Le u baa bi, "Ba ŋa ni do geen? Fiin, ki li mee Uwumbɔr man, aan ki taa koo ntɔŋ ni."
- 47 Waah laa bi len kina na, le kinipaak fuu ni bi chee. Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki buen Yesu chee ke u moor utakpiln.

- 48 Le Yesu baa u, "Judas, aa moor ntakpiln ke aa kooh min Unibon Aabo oo?"
- 49 Yesu aadidiliib aah kan ke binib ngbaan ban bi chuu u na, le bi baa u, "Tidindaan, ti di kijaak aajum jan bi ii?"
- 50 Le waadidiliib ponn ni ubaa di kijaak aajuk ki gaa per Uwumbor aatotoorninkpel aatutunn aatafagiir.
- 51 Le Yesu bui bi, "Di cha kina man," le ki di unjaal meeh utafal le ki cha li pook.
- 52 Le Yesu baa Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aadichal ni aakikiirb, ni Juu yaab aaninkpiib bi dan bi nan chuu u na, "Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi, ke maah ye ufifiir le na aa?"
- 53 M nan bi ni chee Uwumbor aadichal ni iwiin momok, le naa nan chuu mi. To, dandana wee le ye n-yoonn mu Uwumbor siin ki tii nimi ni kinimborj ki tun mbomboon aatuln na."
- 54 Le bi chuu Yesu ki di u buen Uwumbor aatotoorninkpel aadichal ni. Le Piita paa u pu ki bi dandar.
- 55 Le bi tuur mmii lichiln ngbaan ni, ki ka gob mu. Piita mu nan ti kal bi chee ki ka bikaasisik ni.
- 56 Mmii aah woln unibil wob na, le usapoon u ye ututunn na kan u, ki ka lik u sulm, le ki ti bui ke, "Uja umina mu nan bi Yesu chee."
- 57 Le u nee, ki bui u, "Upii, maa nyi u."
- 58 Le ni kpee siib, le unii uken mu kan u, ki mu bui u, "Aa mu ye bi ponn ni ubaa la." Le Piita bui u, "Uja, maa ye."
- 59 Le ni ki kpee siib, le uja uken bui ke, "Ni ye mbamon, uja wee mu nan bi u chee. U mu ye Galilee aatiŋ aanii la."
- 60 Le Piita bui u, "Uja, maa nyi saah len pu na aatataa." Waah laa bi len kina na, libuul ngbaan ni, le ukooja wii.
- 61 Tidindaan nan fenn ki lik Piita. Le Piita teer Tidindaan aah ba tuk u pu na ke, "Din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii."
- 62 Le Piita nyan lipaal, ki ti wii pam.
- 63 Le bijab bi joo Yesu na ŋa u mbonyun, le ki gbaa u,
- 64 ki di likekeln poo unibil, le ki baa u, "Uwumbor aabonabr, ulau faa si?"
- 65 le ki seei u ŋsiibil pam.
- 66 Ki woln kitaak kichakpiik ni, le Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb kuun ni tob chee, le ki di Yesu siin binimbiin ni,

⁶⁷ Le ki baa u, "Aa ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo la aa? Tuk timi." Le u bui bi, "M yaa tuk nimi kan, naan li pak maah len pu na.

⁶⁸ M mu yaa baa nimi mbaan kan, naan giin tii mi, ((kaan di mi lii.))

⁶⁹ Dandana ki joo cha, min Unibɔn Aabo ga kal Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aanjangii wɔb."

⁷⁰ Le bi mɔmɔk baa u, "Aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la aa?" Le u bui bi, "Ni ye naah len pu na la."

⁷¹ Le bi bui ke, "Taa ki ban seeraadam. Timi tibaa nɔn waah len umɔb ni pu na."

Luk 23

¹ Bi mɔmɔk nan fii, le ki di Yesu buen kitiŋ ngbaan aaninkpel chee, bi nan yin u ke Pailat,

² Le ki piin ki bi galni u, ki bui ke, "Ti kan uja wee nɔmanni timi aanibol la. U tuk bi ke bi taa ki pa lampoo tii Ubɔrkpaan Siisa, ke uma ubaa le ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo ki ye Ubɔr."

³ Le Pailat baa u, "Aa ye Juu yaab aabɔr la aa?" Le u bui u, "Saah len pu na, ni ye kina."

⁴ Le Pailat bui Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni kinipaak ngbaan, "Maa kan uja wee aataani ubaa."

⁵ Le bi moo galni u, ki bui ke, "U tuk binib waaliin la, le biwon finni. U nan piin Galilee aatiŋ ni, le ki bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ni, ki nan fuu ni kitiŋ kee ni."

⁶ Pailat aah nɔn kina na, le u baa bi, "U ye Galilee aatiŋ aanii la aa?"

⁷ Tɔ, Ubɔr Herod le nan joo Galilee aatiŋ aanib. Pailat aah nɔn ke Yesu nyan nima na, le u di u tun Herod chee. U mu nan bi Jerusalem aatiŋ ni n-yoonn ngbaan.

⁸ Ubɔr Herod aah kan Yesu na, le u kpa mpopiin sakpen. U nan nɔn waabɔr, ki ban u kan u ni yunn, ki mak ke u ga tun lijinjiir aatuln aan u kan.

⁹ Le u baa Yesu mbaan pam. Yesu ma aa len tibaa.

¹⁰ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu si nima ki galni u mpɔɔn pu.

¹¹ Le Ubɔr Herod ni waatɔb aajab lik u fam, ki nɔn u mbɔnyun, ki di kikpalk nyaan peen u, ki di u giin Pailat chee.

¹² Liyaadaal ngbaan le Herod ni Pailat ki nɔn kijotiik. Bi nan ye tɔb aadim la.

13 Pailat nan yin Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni kinipaak ngbaan,

14 Le ki bui bi, "Ni joo ni uja wee m chee, ki bui ke u nmanni binib la. Le m jin u tibor ninimbil ni. Nimi aagaln ngbaan ponn ni, maa kan u na tibaa.

15 Ubor Herod mu aa kan waataani, le u di u giin ni ti chee. Waa na nibaa ni neer u nkun.

16 M ga cha bi lue u njinaalab, le ki di u lii."

((17 Njim ngbaan momok yoonn kan, see Pailat nyan unaagbiija ubaa lii.))

18 Le bi momok kpaan ki teen ke, "Ku uja wee. Di Barabas di lii."

19 Barabas nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib, ki bi kiyondiik ni.

20 Le Pailat ban u di Yesu lii, le ki ki len kinipaak ngbaan chee tibor.

21 Le bi ki teen ke, "Kpaa u ndɔpuinkoo pu. Kpaa u ndɔpuinkoo pu."

22 Le Pailat baa bi, "Ba na? U tun bakaa bayoo? Maa kan u na nibaa ni neer u nkun. M ga cha bi lue u njinaalab, le ki di u lii."

23 Le bi beenin tar mpɔɔn pu, "Kpaa u ndɔpuinkoo pu." Baah tar kina na, le bi nyan Pailat.

24 Le u len ke u ga na baah ban pu na,

25 le ki di Barabas u nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib ki ku binib, ki bi kiyondiik ni na lii, baah ban pu na, le ki di Yesu na biŋaal ni, bi ti na u baah ban pu na.

26 Le butɔb aajab di Yesu buen. Baah cha na, le bi ton uja u nyan ni ntingbaan ni na nsan ni. Bi nan yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ aanii na. Le bi chuu u ke u tun Yesu aadɔpuinkoo ki li paan u pu.

27 Le kinipaak sakpen paa Yesu pu. Bi ponn ni bibaa ye bipiib bi wii ki kaani u pu na.

28 Le Yesu fenn ki ton bi, le ki bui bi, "Jerusalem aatiŋ aapiib, ni taa wii m pu. Ni li wii nimi nibaa ni nimi aabim pu;

29 ba pu? falaa aayoonn choo. N-yoonn ngbaan le bi ga len ke, 'Bipiŋoob bi kaa ma mbim kaa tii bi libiil na, bima le kpa mpopiin.'

30 N-yoonn ngbaan le bi ga bui nijoo ni njigongon, 'Lir ti pu, ki biin ti pu.'

31 Bi yaa di ndɔsoon na mmii ni aan mu gaa kan, ndɔkuun ga li bi kinye?"

32 Le bi di bakadam bilee kpee Yesu pu, ki di buen ke bi ti ku bi mu.

33 Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee "Kiyikpaŋ." Baah ti fuu nima na, le bi di u kpaa ndɔpuinkoo pu, le ki di bakadam bilee na mu kpaa idɔpuinkee pu. Bi kpaa ubaa unŋangii wɔb, ki kpaa uken unŋangan wɔb.

34 Baah bi kpaá Yesu ndɔpuinkoo pu na, le u bui ke, "Nte Uwumbɔr, di cha pinn bi. Baa nyi baah ŋani pu na." Le butɔb aajab ngbaan yoor waawanpeenkaan bi ti yakr tɔb, le ki too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na.

35 Le kinipaak ngbaan si ki lik u. Le Juu yaab aaninkpiib sii u, ki bui ke, "U gaal biken le bi ŋmar; u yaa ye Kristo u Uwumbɔr lee u na kan, u gaa ubaa mu lii."

36 Butɔb aajab ngbaan mu nan ŋa u mbɔnyun, ki di ndaan mu mɔɔn na nyunn u,

37 le ki bui u, "Aa yaa ye Juu yaab aabɔr kan, gaa aabaa lii."

38 Bi nan ŋmee kigbanj tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Ni ŋmee ke, "Juu yaab Aabɔr le na."

39 Le baah nan kpaá bakadam bilee bi idɔpuinkee pu na ponn ni ubaa mu sii u, ki baa u, "Saa ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo na aa? Gaa aabaa lii aan ki gaa ti mu lii."

40 Le bakadaan uken na kae u, le ki bui u, "Saa san Uwumbɔr aa? Aa ni u kpaan kan ntafadaan mubaa la.

41 Timi le ŋeer ntafadaan ngbaan. Bi ŋa timi, timi aatuln aah ŋeer pu na la. Uma le aa ŋa bakaa ubaa,"

42 le ki bui Yesu, "Ndindaan, aa yaa jin saanaan kan, aa teer mbɔr."

43 Le Yesu bui u, "M tuk si mbamɔn la, din aa ga li bi m chee Paradais ni." (Paradais ye Uwumbɔr do la.)

44 Ni nan ye nwiin kaasisik ni. Le dulnyaa mɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na.

45 Nwiin aa ki wiin. Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham, ki ti saa kitinj.

46 Le Yesu teen mpɔɔn pu, le ki bui ke, "Nte Uwumbɔr, m di maawiin ŋa aanjaal ni la." Waah len kina na, le u kpo.

47 Tɔ, butɔb aajab aaninkpel aah kan naah ŋa pu na, le u nyunj Uwumbɔr, le ki bui ke, "Uja ngbaan sil ye uninyaan la."

48 Le kinipaak kimɔk kuun nima chee ke bi lik na aah kan tiwan ni mɔmɔk ŋa na, bi nan kpa mpombiin ki labr kun.

49 Le ujtiib mɔmɔk, ni bipiib bi nyan ni Galilee aatinj ni ki dii u na si dandar, ki waa ni mɔmɔk.

50 Uja ubaa nan bi, bi nan yin u ke Josef, u nyan ni Juu yaab aatinj ki bi yin ki ke Arimatea na ni. U nan ye uninyaan la, ki kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni

buyoonn na. U nan ye bibojirb aaninkpiib ponn ni ubaa la. Le waa kii baah kpokl pu ki ku Yesu na.

⁵²Le u buen Pailat chee, ki ti bui u, "Di Yesu aawon tii mi."

⁵³Le Pailat kii. Le u nyan waawon ndɔpuinkoo pu, le ki di u poo likekenyaan ni, ki di u ti sub kitakpaluŋ ni. Bi nan gbii kitakpaluŋ ngbaan litakpasakpeln aasikakl ni la. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni.

⁵⁴Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

⁵⁵Le bipiib bi nan nyan Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu na paan Josef pu, le ki ti kan kitakpaluŋ ngbaan, ki kan baah di Yesu aawon ki di ŋa ki ponn ni pu na.

⁵⁶Le bipiib ngbaan gir kun, ki ti ban tulalee ni nkpan. Juu yaab aakpaakool daal, le bi fuur, baakaal aah len pu na.

Luk 24

¹Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le bipiib ngbaan yoor tulalee ni nkpan ngbaan bi ti toor Yesu aawon, ki di buen likaakul ngbaan chee kichakpinaanyeeek ni.

²Baah ti fuu nima na, le bi kan ke litakpal li bi nan di len kitakpaluŋ aamɔb na, aa ki bi.

³Le bi koo, le kaa kan Tidindaan Yesu aawon.

⁴Baa nyi baah ga li dak pu na. Libuul ngbaan ni le bijab bilee bi aawanpeenkaan wiin chain na sil bi chee.

⁵Le ijawaan chuu bipiib ngbaan, le bi gbaan kitiŋ binimbiin ni. Le bijab ngbaan baa bi, "Ba pu ni ban unifuub bitekpiib ponn ni?"

⁶Waa bi do. U fikr nkun ni a. Teer man waah nan tuk nimi pu buyoonn u nan laa bi Galilee ni na,

⁷ke Uwumbɔr siin ke bi ga di uma Unibɔn Aabo, ki di ŋa titunwanbirdam aanyaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu, ke iwiin itaa daal u ga fikr nkun ni."

⁸Le bipiib ngbaan teer waabɔr timina.

⁹Le bi nyan kitakpaluŋ ngbaan chee, ki gir kun, le ki di tibɔr timina tuk waakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib bi gur na mɔmɔk.

¹⁰Bipiib ngbaan aayimbil le ye Mari Magdalene, ni Joana, ni Mari u ye Jems aana na. Bi ni bipiib bi nan dii bi na nan di tibɔr timina tuk waakpambalb.

¹¹Le waakpambalb aa pak baah len pu na. Bi dak ke ni ye kijork aaliin la.

¹²Le Piita fii ki san buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti boon ki gbuun lik, le ki muin njikeken ngbaan baanja le ɔɔ. Ni nan gar u pam. Le u gir kun.

- 13 Liyaadaal ngbaan le bi ponn ni bilee cha kitiŋ ki bi yin ki ke Emaus na ni. Kitiŋ ngbaan ni Jerusalem aah daa tob chee pu na ye mal bilole la.
- 14 Baah cha na, le bi gbaa tob chee tibor, le ki len tiwan nimok ŋa na.
- 15 Baah gbaa tob chee tibor kina na, le Yesu ubaa pii bi nsan ni, ki dii bi.
- 16 Le Uwumbor doŋ binimbil ke bi taa bee u.
- 17 Le u baa bi, "Naah chuun gbaa tob chee tibor ti na, ti ye bor bayaar, aan ninimbil wob bi gbilngbiln kina?"
- 18 Le bi ponn ni ubaa, bi nan yin u ke Kleopas, baa u, "Bicham bi bi Jerusalem ponn ni na, si baanja le aa nyi tibor ti ŋa nima chee dandana na aa?"
- 19 Le u baa bi, "Tilabor?" Le bi bui u, "Yesu u nan ye Nasaref aatiŋ aanii na aabor. U nan ye Uwumbor aabonabr la. U nan kpa mpoon ki tun lijnjiir aatun; waaliin mu nan kpa mpoon. U piir Uwumbor ni binib momok aasui.
- 20 Le Uwumbor aatotoorninkpiib ni timi Israel yaab aaninkpiib di u ŋa binib aanjaal ni, ke u ŋeer nkun. Le bi kpa u ndopuinkoo pu.
- 21 Ti nan kpa limakl ke uma le ga gaa timi Israel yaab lii. Baah nan ŋa u kina na, din le ye iwiin itaa.
- 22 Ti ponn ni bipiib bibaa mu tuk timi tibor ti gar timi sakpen na. Bi buen kitakpaluŋ ngbaan chee kichakpinaanyeeek ni,
- 23 kaa ti kan waawon, le ki gir ni ki nan tuk timi ke bi kan Uwumbor aatuuntiib bi tuk bi ke u fikr na.
- 24 Le ti ponn ni bibaa buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti kan ni bi ke bipiib ngbaan aah len pu na. Uma le baa kan."
- 25 Le Yesu bui bi, "Nimi aalan par la. Naa gaa Uwumbor aabonabtiib aah nan len pu na momok mala.
- 26 Uwumbor le nan siin ke Waanileekoo Kristo na ga ji falaa kina, le ki nin kan mpoon."
- 27 Le Yesu ŋeer waabor ti ŋmee Uwumbor aagban ni na momok tuk bi. Njan u tuk bi Moses aah nan ŋmee ti pu na, le ki nin tuk bi Uwumbor aabonabtiib momok aah nan ŋmee ti pu na.
- 28 Le bi duun baah cha kitiŋ ki na ni. Le Yesu ŋa ke waah ga piln jer le na.
- 29 Le bi gaŋ u, "Doon ti chee. Kijook joor a. Naan yunn le ni ga mue." Le u koo ni bi chee.
- 30 Le bi ti kal ke bi ji tijikaar. Waah kal bi chee ke u ji tijikaar na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbor, ki gii, ki di tii bi.

- 31 Le Uwumbor likr binimbil ke bi bee u. Libuul ngbaan ni le u lil ki nyan bi chee.
- 32 Le bi bui tob, "Waah dii timi nsan ni ki len ti chee ki njeer Uwumbor aagban aaliin aatataa tuk timi na, tisui aa ba piin u pu sakpen aa?"
- 33 Libuul ngbaan ni, le bi fii, ki gir buen Jerusalem, ki ti kan Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib biken kuun tob chee,
- 34 ki bi len ke, "Tidindaan sil fikr nkun ni. Simonn le kan u."
- 35 Le waadidiliib bilee ngbaan mu tuk bi naah na pu nsan ni na, ki tuk bi ke waah gii boroboro pu na, nima le cha bi bee u.
- 36 Baah len tob chee tibor kina na, libuul ngbaan ni le Yesu ubaa sil bikaasisik ni, le ki bui bi, "Ni li kpa nsuudoon man."
- 37 Le bipobil yuk; ijawaan chuu bi sakpen a. Bi nan dak ke bi kan utekpiir aawiin la.
- 38 Le u baa bi, "Ba na ni san ijawaan? Ba na ni beeni nisui ni?"
- 39 Lik njaal ni ntaa, ki bee ke m sil ye. Taln njaal ki di meeh mi ki lik man. Utekpiir aawiin aa kpa tinann ni njkpab ke naah kan m kpa pu na."
- 40 Waah len kina na, le u mok bi baah nan kpa ujaal ni utaa ponn ni ipiin pu na.
- 41 Bi nan kpa mpopiin sakpen, ki mu aa kee gaa kii mbamom. Ni nan gar bi pam. Le u baa bi, "Tijikaar tibaa bi do oo?"
- 42 Le bi tii u lijangeln li bi pul li mmii ni na.
- 43 Le u gaa, ki nman li binimbil ni.
- 44 U nan bui bi, "Maabor timok nmee Moses aakaal ponn ni, ni Uwumbor aabonabtiib aagbann ni, ni Uwumbor aalahn aagban ni na, Uwumbor le siin ke ni momok ga gbiin. Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi kina la."
- 45 Le u woln binimbil ke bi bee Uwumbor aagban aaliin aatataa,
- 46 le ki bui bi, "Ni nmee ke min Uwumbor Aanileekoo Kristo ga ji falaa, ki fikr nkun ni, iwiin itaa daal.
- 47 Ni li mooni binib ke bi yaa kpeln baabimbin kan, Uwumbor ga di cha baatunwanbir pinn bi m pu. Ni piin ki li mooni Jerusalem aatiŋ aanib ni, ki nin moon njinibol momok mu ni.
- 48 Ni ye maaseeraadam ke m kpo ki fikr nkun ni.
- 49 Nte Uwumbor aah puu tipuul ti ke u ga tii nimi Waafuur Nyaan na, m ga tun ni Nfuur Nyaan ngbaan ni chee. Ni li bi Jerusalem ni ki ti saa bundaln ni ga kan mpoon mu ga nyan ni paacham na."

50 Le Yesu di bi buen Betani aatiŋ chee. Baah ti fuu nima na, le u yoor uŋaal paacham, ki ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa bi pu.

51 Waah laa bi ŋani kina na, le u nyan bi chee, Uwumbɔr di u buen paacham.

52 Le bi gbaan kitiŋ ki doon u, ki nin gir buen Jerusalem ni, ki kpa mpopiin sakpen,

53 ki pak Uwumbɔr waadichal ponn ni n-yoonn mɔmɔk.

Jonn

Jonn 1

- 1 Uwumbor aah kaa nan kee naan dulnyaa na, ubaa nan bi, bi yin u ke Limoboln. U nan bi Uwumbor chee, ki bi ke Uwumbor aah bi pu na.
- 2 U nan bi Uwumbor chee ki nyan ni mpiin la.
- 3 Uwumbor nan cha u naan tiwan momok. Tiwan nibaa aa gur waa naan ni.
- 4 Uma le ye umofadaan. Limofal ngbaan tii binib nwiihn mu woln binimbil na.
- 5 Nwiihn ngbaan wolni mbomboon ni. Mbomboon aa junn nwiihn ngbaan.
- 6 Uwumbor nan tun ni uja ubaa, bi nan yin u ke Jonn.
- 7 U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabor, aan binib momok nun waah len pu na, aan ki gaa Yesu Kristo ki kii.
- 8 Jonn aa nan ye nwiihn ngbaan. U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabor la.
- 9 Nwiihn ngbaan le ye nwiihn bamonn, le ki dan dulnyaa wee ni ki nan woln binib momok aanimbil.
- 10 Baah yin u ke Limoboln na nan naan dulnyaa, ki dan nan bi dulnyaa ni, le dulnyaa aanib aa bee u.
- 11 U dan udo aatiŋ ni, le udo aatiŋ ni yaab yii u.
- 12 Binib bimok gaa u na, u tii bi nsan ke bi kpahn Uwumbor aabim. Bima le ye binib bi gaa u ki kii na.
- 13 Baah kpahn Uwumbor aabim na, naa ye ke binibom le ma bi Uwumbor aamaal ni, kaa ye binibom aageehn pu. Uwumbor le ma bi waamaal ponn ni.
- 14 Baah yin u ke Limoboln na nan kpahn unibon, ki nan bi tikaasisik ni. U gee binib chob, ki len ibamon baanja la. Le ti kan waah kpa mpoon pu na. Waah ye Uwumbor Aajaponbaal na, u kpa mpoon ke Ute Uwumbor aah kpa pu na.
- 15 Jonn nan tuk binib waabor, ki len ke, "M nan tuk nimi ke unii u ga paan ni mpuwob na jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na."
- 16 Uwumbor aah bi pu na, u mu bi kina le chob. Le ti momok gaa waabimbin. U na Uwumbor aanyoor na ti pu, ki beenin nani timi tinyoor n-yoonn momok.
- 17 Uwumbor nan tuk Moses waakaal ke u di tuk timi. Yesu Kristo dan nan tuk timi Uwumbor aah gee timi pu na, ki tuk timi tibor ti ye mbamon na.
- 18 Ubaa aa kee kan Uwumbor. Ujaponbaal Yesu Kristo, u bi ke Ute Uwumbor aah bi pu na, ki bi u chee na, uma le tuk timi Uwumbor aah bi pu na.

- 19 Juu yaab bi nan bi Jerusalem aatiŋ ni na nan tun ni Uwumbor aatotoorb ni Liifai yaab Jonn chee ke bi ti baa u, "Aa ye ŋma?"
- 20 Le Jonn tuk bi mbamɔn, kaa gur tibaa. U nan tuk bi mbamɔn, ki len ke, "Maa ye Uwumbor Aanileekoo Kristo."
- 21 Le bi ki baa u ke, "Aa ye ŋma? Aa ye Elaija aa?" Le u bui bi, "Maa ye." Bi nan ki baa u ke, "Aa ye Uwumbor aabonabr ngbaan la aa?" Le u bui bi, "Aayii."
- 22 Nima pu na, bi nan ki baa u ke, "Aa ye ŋma? Tuk timi, aan ti ti tuk binib bi tun ni timi na. Aa ga len saabor ngbaan kinye?"
- 23 U nan bui ke, "M ye nneel mu tar nteersakpiin ni na ke: 'Toor Uwumbor aasan man.' " Uwumbor aabonabr Aisaya nan len kina la.
- 24 Binib bi nan baa Jonn mbaan ngbaan na nyan ni Farisii yaab chee la.
- 25 Le bi ki baa u ke, "Saah kaa ye Uwumbor Aanileekoo Kristo, kaa ye Elaija, kaa ye Uwumbor aabonabr ngbaan mu na, ba pu aa muini binib nnyun ni?"
- 26 Le u bui bi, "Mma muini binib nnyun ni la. Ubaa mu bi nikaasisik ni. Nimi le aa nyi u.
- 27 U ye unii u paan ni mpuwɔb na. Maa ŋeer ke m chuu gbiln waanaatak aanmin tii u."
- 28 Bi nan len tɔb chee tibor ngbaan Betani aatiŋ, ki bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul, Jonn aah muini binib nnyun ni nin chee na ni.
- 29 Ki woln kitaak le Jonn kan Yesu choo u chee, le u bui ke, "Lik, Uwumbor Aapihbo u nyani dulnyaa ni aanib aatunwanbir na.
- 30 M nan len ke uja ubaa paan ni mpuwɔb ki mu tee jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na.
- 31 Min mbaa aa nan nyi u; m muini binib nnyun ni ke nimi Israel yaab bee u la."
- 32 Le Jonn ŋa seeraa ki tuk binib, "M kan Uwumbor Aafuur Nyaan nyan ni paacham ki naahn linanjel, ki nan tɔŋ u pu.
- 33 Min mbaa aa nan nyi u; Uwumbor u tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni na, uma le bui mi ke m ga kan Waafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔŋ uja ubaa pu, ke uma le ye unii u ga gbiin binib Uwumbor Aafuur Nyaan na.
- 34 Le m kan kina, ki ŋa seeraa ki tuk binib ke uma le ye Uwumbor Aajapɔɔn."
- 35 Ki woln kitaak le Jonn ni waadidiliib bilee nan ki bi nima,
- 36 ki kan Yesu bi chuun nima. Jonn nan lik u, le ki len ke, "Lik, Uwumbor Aapihbo."
- 37 Jonn aadidiliib bilee ngbaan ŋun waah len pu na, le ki di paan Yesu pu.

- 38 Le Yesu fenn, ki kan bi paan ni u pu. Le u baa bi, "Ni ban ba?" Le bi baa u, "Umomokr, aa koo la chee?"
- 39 Le u bui bi, "Dan ki nan ti lik man." Le bi dii u ki ti kan waah koo nin chee na. Ni nan ye tikur tinaa aayoonn la, le bi nan doon udo liyaadaal ngbaan.
- 40 Bijab bilee bi nan n̄un Jonn aah len pu aan ki dii Yesu na, bi yin bi ponn ni ubaa ke Andru, u nan ye Simonn Piita aanaal na.
- 41 Libuul ngbaan ni le u buen ti kan ukpel Simonn, ki tuk u, "Ti kan Masiya ngbaan." Masiya aatataa le ye ke Uwumbor Aanileekoo Kristo.
- 42 Le u di u dan Yesu chee. Le Yesu lik Piita, ki bui u, "Bi yin si le ke Simonn, Jonn aajapoon. Bi ga li gur yin si ke Siifas la." Siifas aatataa le ye ke "litakpal." Siifas ni Piita ye liyimbibaan la.
- 43 Ki woln kitaak le Yesu ban u buen Galilee aatiŋ ni, ki kan Filip, le ki bui u, "Li dii mi."
- 44 Filip do le ye Betseda aatiŋ ni. U ni Andru ni Piita nyan ni kitinbaan ni la.
- 45 Filip mu nan ti kan Natanael le ki tuk u, "Ti kan unii u Moses ni Uwumbor aabonabtiib mu nan n̄mee waabor Uwumbor aakaal aagban ni na. Uma le ye Josef aajapoon Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na."
- 46 Le Natanael baa u, "Tiwanyaan nibaa ga n̄maa nyan ni Nasaref aatiŋ ni ii?" Le Filip bui u, "Dan nan lik."
- 47 Yesu nan waa Natanael choo u chee, le ki bui ke, "Lik, Israel aabobamonn. Nnyamon aa bi u ni."
- 48 Le Natanael baa u, "Aa n̄a kinye ki ti nyi mi?" Le Yesu bui u, "Saah ba bi likakaln taab na, m puen kan si, Filip aa kee yin si."
- 49 Le Natanael bui u, "Umomokr, aa sil ye Uwumbor Aajapoon. Aa ye Israel yaab Aaborkpaan la."
- 50 Le Yesu baa u, "Maah bui ke m kan si likakaln taab na, nima le cha aa gaa mi ki kii ii? Aa ga kan lijinjiir aawan ki jer nimina."
- 51 M tuk nimi mbamon la, ni ga kan kitaapaak chuu piir, ki ga kan Uwumbor aatuuntiib cha paacham ki ki sunni, min Unibon Aabo pu."

Jonn 2

- 1 Iwiin itaa daal le bi nan ji ubondinn aajim Kana aatiŋ ki bi Galilee ni na. Yesu aana mu nan bi nima.
- 2 Bi nan yin Yesu ni waadidiliib ke bi mu dan nan ji.
- 3 Ni nan bi cha, le n̄subil aadaan na ti doo. Le Yesu aana bui u, "Baa ki kpa ndaan."

- ⁴ Le Yesu bui u, "Nna, ni ye maabɔr aa? Maayoonn aa kee fuu."
- ⁵ Le una bui bitutum na, "U yaa tuk nimi pu na kan, ni ŋa kina."
- ⁶ Ikin sakpiin iloob nan si nima. Galoŋ piitaa, bee moninko ga ŋmaa koo mubaa ponn ni. Juu yaab joo ikin ngbaan aanyun le finni bibaa, baakaal aah dii pu na.
- ⁷ Le Yesu tuk bitutum ngbaan, "Ban nnyun gbiin ikin ngbaan man." Le bi ban nnyun gbiin i mɔmɔk paapaa.
- ⁸ Le u tuk bi ke bi kab ti tii njim aaninkpel. Le bi kab ti tii u.
- ⁹ Baah kab nnyun ngbaan ti tii u na, le mu kpaln ndaan. Le u wub lik, kaa nyi mu aah nyan nin chee na. Bitutum bi kab tii u na le nyi. Le u yin uja u din upii na,
- ¹⁰ ki nan bui u, "Binib mɔmɔk yaa ban bi tii ndaan kan, bi puen tii mu mɔ na la. Binib yaa nyun ti bab kan, le bi nin tii bi ndaan mu kaa mɔ na. Si ma kan, saah tii bi mu puwɔb na le mɔ ki jer saah puen tii bi mu na."
- ¹¹ Nima le ye njan aajinjiir aatuln li Yesu tun na. U nan tun lituln ngbaan Kana aatiŋ ki bi Galilee ni na ni la. Le binib kan waah kpa Uwumbɔr aapɔɔn pu na. Le waadidiliib gaa u ki kii.
- ¹² Ubɔndinn aajim ngbaan aah doo na, le u ni una ni unaatiib ni waadidiliib buen Kapenaum aatiŋ ni, ki ti ŋa iwiin ilee nima.
- ¹³ Ni nan gur siib ke Juu yaab ji Lakr-jer aajim ki teer bundaln Uwumbɔr aatuun u ku binib na nan lakr bi pu ki jer na. Le Yesu buen Jerusalem aatiŋ ni
- ¹⁴ ki ti koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki kan binib ka nima ki kooh inaaja, ni ipiih, ni ŋjanjel. Binib bi kpelni njimombil na mu ka nima.
- ¹⁵ Le u di iŋmin ŋa linaalab, ki di jenn nyan inaaja, ni ipiih ngbaan mɔmɔk lipaal, le ki labr binib bi kpelni njimombil na aateebul tiib chin, le njimombil yaa tɔb chee.
- ¹⁶ U nan tuk binib bi kooh ŋjanjel na, "Di ŋjanjel ngbaan nyan lipaal man. Ni taa ki di Nte Uwumbɔr Aadichal ŋa kinyanŋ."
- ¹⁷ Le waadidiliib teer ke ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, "Uwumbɔr, maah neen saadichal pu na bi ke mmii le aah wu mponn ni na." Le bi bee ke ni ye Yesu aabɔr la.
- ¹⁸ Le Juu yaab baa u, "Aa ga ŋa ba aajinjiir aawan ki mɔk timi ke aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na?"
- ¹⁹ Le u bui bi, "Gbaa wii Uwumbɔr Aadichal limina, aan m di iwiin itaa ki fiin li."
- ²⁰ Le bi bui ke, "Di bin imonko ilee ni ŋiloob le bi nan di maa Uwumbɔr Aadichal ngbaan. Le aa bui ke aa ga di iwiin itaa fiin li ii?"

²¹ Tɔ, u mu aa nan len Uwumbɔr Aadichal aabɔr la. Uma ubaa aawon le u nan len.

²² N-yoonn mu u fikr nkun ni na, le waadidiliib teer ke u nan len kina. Le bi pak waah len pu na, ni Uwumbɔr aagban aah len pu na.

²³ Yesu aah bi Jerusalem aatiŋ ni, njim ngbaan aayoonn na, le kinipaak kan waah tun lijinjiir aatun pu na, le ki gaa u ki kii.

²⁴ Uma aa tee gaa bi ki kii;

²⁵ ba pu? u nyi binib mɔmɔk aabimbin. Waa ban ke ubaa nyaa u binib aabɔr. Uma ubaa nyi binib aasui ni aabɔr.

Jɔnn 3

¹ Uja ubaa mu nan bi nima, bi nan yin u ke Nikodemus, u nan ye Farisii aanii la, ki ye Juu yaab aaninkpel ubaa.

² Le u buen Yesu chee kinyeek ki nan bui u ke, "Umɔmɔkr, ti nyi ke aa ye Umɔmɔkr u nyan ni Uwumbɔr chee na la; ba pu? ubaa aan ŋmaa tun lijinjiir aatun ke saah tun pu na, see Uwumbɔr bi u chee."

³ Le Yesu bui u, "M tuk si mbamɔn la, bi yaa kaa ma unii lelee kan, waan ŋmaa koo Uwumbɔr aanaan ni."

⁴ Nikodemus nan baa u, "Unii yaa por kan, bi ga ŋa kinye ki ki ma u lelee? U ga ŋmaa gir koo una aaponn ni aan bi ki ma u uu?"

⁵ Le Yesu bui u, "M tuk si mbamɔn la, Uwumbɔr Aafuur Nyaan yaa kaa ma unii lelee aan bi muin u nnyun ni kan, waan ŋmaa koo Uwumbɔr aanaan ni.

⁶ Unibɔn aah ma u na ye unibɔn la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ma u na ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan yoo la.

⁷ M tuk si la, see bi ki ma nimi lelee. Maah tuk si pu na, taa cha ni gar nimi.

⁸ Libuln daar cha laah ban nin chee na, le aa ŋun laah kpa kifuuk pu na, kaa nyi laah nyan ni nin chee na, ki mu aa nyi laah cha nin chee na. Ni bi kina le ki tii unii umɔk Uwumbɔr Aafuur Nyaan ma u na."

⁹ Le Nikodemus baa u, "Ni ga ŋa kinye aan ki ŋa kina?"

¹⁰ Le Yesu baa u, "Aa ye unii u mɔk Israel yaab Uwumbɔr aakaal na, le kaa bee maah len pu na aatataa aa?"

¹¹ M tuk si mbamɔn la, ti len taah nyi pu na la, ki tuk binib tinibil aah kan pu na, le naa gaa taah len pu na.

¹² M tuk nimi dulnyaa wee ni aabɔr, le naa pak ti, ka m yaa tuk nimi paacham aabɔr kan, ni ga ŋa kinye ki pak ti?"

- 13 Ubaa aa kee buen paacham see min Unibɔn Aabo u ((bi paacham ki)) nyan ni paacham na.
- 14 "Moses aah nan di uwaa fin ndɔ pu ki di chɔɔn paacham nteersakpiin ni pu na, see bi di min Unibɔn Aabo mu chɔɔn paacham kina,
- 15 aan unii umɔk gaa mi ki kii na li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na."
- 16 Uwumbɔr aah gee dulnyaa aanib sakpen pu na, nima le u di Ujapɔnbaal tii ni ke unii umɔk gaa u ki kii na taa kpo, u li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 17 Uwumbɔr tun ni Ujapɔɔn dulnyaa ni. Waa tun ni u ke u nan ji dulnyaa wee ni aanib tibɔr, u tun ni u ke u gaa bi lii la.
- 18 Unii umɔk gaa u ki kii na, Uwumbɔr aa len ke waabɔr bii. Unii umɔk kaa gaa u ki kii na, Uwumbɔr len ke waabɔr bii a. Waah kaa gaa Uwumbɔr Aajapɔnbaal ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke waabɔr bii.
- 19 Uwumbɔr aah ga ji bi tibɔr pu na le ye ke nwiihn ngbaan dan dulnyaa ni, le binib yii mu, le ki gee mbɔmbɔɔn ni; ba pu? baatuln aa njan.
- 20 Unii umɔk tun lituln li kaa njan na, u nan nwiihn la, kaan dan nwiihn ponn ni, binib taa kan waah tun pu na.
- 21 Unii umɔk tun lituln li njan na kan, u choo nwiihn ponn ni ke unii mɔmɔk nan kan waah tun pu na, ke u tun Uwumbɔr aah gee pu na la.
- 22 Yesu aah len tibɔr timina ki ti doo na, le u ni waadidiliib buen Judea aatiŋ ni, ki ti bi nima ki muini binib nnyun ni.
- 23 Jɔnn mu nan bi muini binib nnyun ni. U nan bi Enonn aatiŋ ni, Salim aatiŋ chee, nnyun aah wiir nima chee pu na. Le binib choo u chee, le u muini bi nnyun ni.
- 24 Baa nan kee chuu u nja kiyondiik ni n-yoonn ngbaan.
- 25 Le Jɔnn aadidiliib ni Juu aanii ubaa nan kpak tɔb kinikpakpak, baah muini binib nnyun ni pu na pu.
- 26 Le bi dan Jɔnn chee ki nan tuk u, "Umɔmɔkr, lik, unii u nan bi aa chee Jɔɔdann aamɔɔdapuul na, aan aa nan tuk binib waabɔr na, u mu gur bi muini binib nnyun ni, le binib mɔmɔk gur chaa u chee."
- 27 Le Jɔnn bui bi, "Ubaa aan nmaa nja nibaa see Uwumbɔr le tii u.
- 28 Nimi nibaa njan m len ke maa ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo; Uwumbɔr tun ni mi ke m li ye Kristo aasaloln ki toor nsan tii u.
- 29 Usapɔɔn yaa kun uchal do kan, uchal le yeh u. Le uchal aajo u si u chee ki njan baah gbaa tibɔr pu na, ga li kpa mpopiin pam. Nima le cha m mu kpa mpopiin mbamɔm, Kristo ni waanib pu.
- 30 Ni njan ke uma Kristo li moo kani mpɔɔn, le m ma gur."

31 Uma u nyan ni paacham na le jer binib mómók. Unii u nyan ni dulnyaa ni na ye dulnyaa ni aanii la, ki len dulnyaa ni aabɔr la. Yesu u nyan ni paacham na le jer binib mómók.

32 U tuk binib waah kan pu na, ni waah nɔn pu na. Ubaa mu aa gaa waah len pu na.

33 Unii umók gaa waah len pu na, u kii ke Uwumbɔr ye mbamɔndaan la.

34 Yesu u Uwumbɔr tun ni u na le len uma Uwumbɔr aabɔr; ba pu? Uwumbɔr di Waafuur Nyaan mu kaa kpa nɔn na gbiin u.

35 Uwumbɔr gee Ujapɔɔn Yesu ki di mpɔɔn mómók nɔ unɔal ni.

36 Unii umók gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn ki kii na le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Unii umók kaa kii Uwumbɔr Aajapɔɔn aamɔb na, waan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr gee liɔuul u pu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Jɔnn 4

1 Le Farisii yaab nɔn ke Yesu nɔ binib waadidiliib ki muin bi nnyun ni ki jer Jɔnn aah nɔ pu na.

2 Yesu ubaa mu aa muin binib nnyun ni. Waadidiliib na le muini bi.

3 Tɔ, waah bee ke Farisii yaab nɔn kina na, le u nyan Judea aatiɔ ni, ki ki gir buen Galilee aatiɔ ni.

4 Waah cha na, le u neen ke u dii Samaria aatiɔ ni.

5 Le u ti fuu Samaria aatiɔ kibaa ni, bi yin ki ke Saika. Bukpaab bu Jakob nan di tii ujapɔɔn Josef na aa daa nima chee.

6 Jakob aanyunbun mu bi nima chee. Le Yesu aah chuun na, u bak a. Nima le u kal nnyunbun ngbaan aamɔgbeln pu. Nwiin nan bi kaasisik ni.

7 Le Samaria aapii ubaa dan u nan lu nnyun. Le Yesu bui u, "Pu mi nnyun m nyu."

8 Waadidiliib na puun buen kitiɔ ponn ni bi ti daa tijiikaar.

9 Le upii ngbaan bui u, "Aa ye Juu aanii la, m mu ye Samaria aapii la. Ba pu aa bui mi ke m tii si nnyun?" Juu yaab ni Samaria yaab aa kpaani tɔb chee, nima le cha u len kina.

10 Le Yesu bui u, "Aa yaa ba nyi Uwumbɔr aah tii binib pu na, ki yaa ba nyi unii u mee si nnyun na kan, aa ba ga bui u ke u tii si nnyun mu ye limɔfal aanyun na, le u ba ga tii si."

11 Le upii ngbaan bui u, "Maaninkpel, saa kpa goomaa, nnyunbun ngbaan nyoo, aa ga kan limɔfal aanyun ngbaan la chee?"

- 12 Tiyaaja Jakob, ni ujaꝑoꝑiib, ni waawakor nan nyu nnyunbun ngbaan ni la. Uma le nan tii timi nnyunbun ngbaan. Aa jer uma la aa?"
- 13 Le Yesu bui u, "Unii umək nyu nnyun mue na, nnyunyuu ga ki chuu u.
- 14 Unii umək nyun maah ga tii u nnyun mu na, nnyunyuu aan ki chuu u. Maah ga tii u nnyun mu na, mu ga li ye nnyunbun mu bu u ponn ni kaan foor na, mu ga tii u limofal li kaa kpa ndoon na."
- 15 Le upii ngbaan bui u, "Maaninkpel, tii mi nnyun ngbaan aan nnyunyuu taa ki chuu mi, aan m taa ki dan do nan lu nnyun."
- 16 Le Yesu bui u, "Li cha ki ti yin ni aachal, aan ki gir ni."
- 17 Le u bui u, "Maa kpa chal." Le Yesu bui u, "Saah len ke saa kpa chal na, ni ye mbamɔn la.
- 18 Aa nan kpa chatiib biŋmu la. Saah bi uja u chee dandana na, aachal aa ye u. Saah len pu na, aa len mbamɔn la."
- 19 Le upii ngbaan bui u, "Maaninkpel, m bee ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr la.
- 20 Timi Samaria yaab aayaajatiib nan dooni Uwumbɔr lijuol limina paab la, le nimi Juu yaab ma bui ke ni ŋan ke binib li dooni Uwumbɔr Jerusalem aatiŋ ni."
- 21 Le Yesu bui u, "Upii, pakn maah ga len pu na, n-yoonn choo, binib aan nan ki doon Tite Uwumbɔr lijuol limina paab, ki mu aan ki doon u Jerusalem aatiŋ ni.
- 22 Nimi Samaria yaab dooni Uwumbɔr u naa nyi u na. Timi Juu yaab ma dooni Uwumbɔr u ti nyi u na la. Unii u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na nyan ni Juu yaab aakaasisik ni la.
- 23 N-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi dooni Tite Uwumbɔr mbamɔm na ga li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu. Uwumbɔr ban binib kina aaboln le bi li dooni u.
- 24 Uwumbɔr ye nwiin la. Le binib bimək dooni u na li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu."
- 25 Le upii ngbaan bui u, "M nyi ke Masiya u bi yin u ke Kristo na, aan u ye Uwumbɔr Aanileekoo na ga dan. U yaa fuu ni kan, u ga nan tuk timi tiwan mɔmək aah bi pu na."
- 26 Le Yesu bui u, "Min u bi len aa chee na, m ye uma."
- 27 Libuul ngbaan ni le waadidiliib fuu ni. Baah nan mui u ni upii ngbaan bi len tɔb chee tibɔr na, le ni gar bi pam; ubaa mu aa baa u, "Aa ban ba?" kaa baa Yesu mu, "Ba pu aa len u chee tibɔr?"
- 28 Le upii ngbaan di waanyunbuul siin, ki buen kitin ni, ki ti bui binib ke,

- 29 "Dan nan lik man uja u tuk mi maah nan tun pu na mómok na. Uja ngbaan ga li ye Uwumbor Aanileekoo Kristo na la aa?"
- 30 Le bi nyan kitinj ni ki cha u chee.
- 31 Upii ngbaan aah gir buen kitinj ni na, le Yesu aadidiliib nan bi ganji u ke, "Umómokr, ji tijikaar."
- 32 Le u bui bi, "M kpa tijikaar ti naa nyi tibor na m ji."
- 33 Waah len kina na le waadidiliib baa tob, "Ubaa le taanin joo ni tijikaar nan tii u uu?"
- 34 Le u bui bi, "Maajikaar le ye ke m na Uwumbor u tun ni mi na aah gee pu na, ki tun waatuln doo.
- 35 Ni naki liyatajaki ke, 'Ni gur injmal inaa le ni neer lijikaacheel.' To, m tuk nimi la, jaar lik man, tijikaar neer licheel a.
- 36 Unii u chee na ga kan tipar, ki ga di binib koon Uwumbor aanaan ni, aan bi kan limfal li kaa kpa ndoon na. Nima le ga cha unii u bun na, ni unii u chee na mómok li kpa mpopiin.
- 37 Bi len ke 'Ubaa bun, le uken chee,' le ti gbii;
- 38 ba pu? m tun nimi, ni ti chee tijikaar ti naa tun taatuln na. Biken aatuln pu, le ni jin tinyoor."
- 39 Le upii ngbaan tuk Samaria yaab bi bi kitinj ngbaan ni na ke Yesu tuk u waah nan tun pu na mómok, nima le cha bi ponn ni pam gaa Yesu ki kii.
- 40 Le bi dan u chee, ki ganji u ke u li bi bi chee. Le u na bi chee iwiin ilee.
- 41 Le binib bi gaa u ki kii waaliin pu na wiir ki jer binib bi gaa u ki kii upii ngbaan aaliin pu na.
- 42 Le bi tuk upii ngbaan, "Ti gaa u ki kii la; naa ki ye saaliin pu le ti gaa u ki kii. Timi tibaa nun waah len pu na, ki bee ke u sil ye Uwumbor Aanileekoo Kristo u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na."
- 43 Yesu aah bi bi chee iwiin ilee na, le u nyan nima ki buen Galilee aatinj ni.
- 44 Uma ubaa le len ke Uwumbor aabonabr ma kan, udo aatinj ni aanib aan nyun u.
- 45 Waah ti fuu Galilee aatinj ni na le bi gaa u; ba pu? bi mu nan buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, ki kan waah tun lijinjiiir aatun njimok na, njim ngbaan yoonn.
- 46 Le u ki dan Galilee aatinj kibaa ni, bi yin ki ke Kana, waah nan cha nnyun kpahn ndaan nin chee na. Le uborkpaan aakpambalb ponn ni ubaa bi Kapenaum aatinj ni. Le uja ponn bun.

- 47 Uninkpel ngbaan nan n̄un ke Yesu nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee aatiŋ ni. Le u buen Yesu chee, le ki ti gaŋ u ke u dan udo, ki nan cha ujaƆƆƆn u ban u kpo na aaween s̄ŋ.
- 48 Le Yesu bui u, "Ni yaa kaa kan lijinjiir aatun kan, naan gaa mi ki kii."
- 49 Le uninkpel ngbaan bui u, "Ndindaan, dan mala. Aa yaa taan kan, aa ga nan mui maabo kpo a."
- 50 Le Yesu bui u, "Li dii saasan. AajapƆƆƆn kan limɔfal la." Le uja ngbaan pak Yesu aah len pu na, ki labr kun.
- 51 Waah paan ni nsan pu na le waatutum tooh ni u nsan ni ki nan bui u ke waabo na kan limɔfal a.
- 52 Le u baa bi, "Bayoonn ni s̄ŋ?" Le bi bui u, "Fen na, nwiin aah kpar buyoonn na, le uwon s̄ŋ."
- 53 Le uja ngbaan mu bee ke n-yoonn mu Yesu fe bui u ke ujaƆƆƆn kan limɔfal na le na. Kina pu le cha u ni waachiln ni aanib mɔmɔk gaa Yesu ki kii.
- 54 Nimina le nan n̄a lijinjiir aatuln leler le u tun waah nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee ni na.

Jonn 5

- 1 Nee aapuwɔb le Juu yaab aajim mubaa nan bi. Le Yesu buen Jerusalem.
- 2 Jerusalem ponn ni le nnyunbun mu waa na bi ipiih aabisamɔb chee. Juu yaab aaliin ponn ni bi yin nnyunbun ngbaan ke Betsata. Tinaamboln tiŋmu nan si gob nnyunbun ngbaan.
- 3 Le bibum wiir ki dɔ tinaamboln ngbaan ponn ni. Bi nan ye bijoom, ni biwɔb, ni binib bi aawon faan na, ((ki dɔ kii buyoonn nnyun ga fii yeŋ na;
- 4 ba pu? nwiin nwiin le Uwumbɔr aatuun ubaa sunn ni ki nan koo nnyunbun ni, ki ti kur nnyun. Bundaln u yaa ti dan nan kur nnyun na kan, ubun u puen koo nnyun ni na kan, le u pɔk.))
- 5 Le uja ubaa bi nima ki bun n̄ibin piitaa ni njiniin.
- 6 Le Yesu kan u, u dɔ nima, le ki bee ke u bun ni yunn. Le u baa u, "Aa ban aa pɔk aa?"
- 7 Le u bui u, "Ndindaan, nnyun yaa fii yeŋ kan, maa kpa unii u ga di mi koon nnyun ni na. M yaa ban m koo nnyun ni kan, le ubaa puen mi ki koo."
- 8 Le Yesu bui u, "Fiin ki yoor saawandookaan ki li chuun."
- 9 Libuul ngbaan ni le u pɔk, le ki yoor waawandookaan, ki bi chuun. Liyaadaal ngbaan nan ye Juu yaab aakpaakool daal la.

- 10 Nima pu le Juu yaab bui uja u pook na, "Din ye likpaakool la. Saah yoor saawandookaan na, aa bii timi aakaal."
- 11 Le u bui bi, "Uja u tii mi laafee na, uma le bui mi ke m yoor maawandookaan ki li chuun."
- 12 Le bi baa u, "Dma ye u bui si ke aa yoor saawandookaan ki li joo chuun na?"
- 13 Le uja u pook na aa nyi unii u ye na; ni ba ye kinipaak ni la, le Yesu nyan nima ki buen.
- 14 Nee aapuwob le Yesu kan u Uwumbor Aadichal ni le ki bui u, "Lik, aa pook a. Aa taa ki tun titunwanbir aan ki taa ki kan falaa u jer saah kan u na."
- 15 Le uja ngbaan buen ti tuk Juu yaab ke Yesu le ye uja u cha u pook na.
- 16 Nima pu le Juu yaab nan muk Yesu, ke ba na u tii ubun laafee likpaakool daal.
- 17 Le Yesu bui bi, "Nte Uwumbor beenin tun lituln le ki nan saa dandana wee, le m mu bi tun."
- 18 Waah len kina na, le Juu yaab moo ban bi ku u; ba pu? naa ye waah bii likpaakool daal aakoobil na baanja, u yin Uwumbor ke Ute. Waah yin u ke Ute na, u di ubaa nan Uwumbor la.
- 19 Le Yesu bui bi, "M tuk nimi mbamon la, min Uwumbor Aajapoon aa nmaa na nibaa mbaa pu. Maah kan Nte Uwumbor aah nani pu na, le m nani; waah nani pu na, le min Ujapoon mu nani kina;
- 20 ba pu? Nte Uwumbor gee mi Ujapoon, ki mok mi waah tun pu na momok. U ga mok mi lituln li jer limina na ke m tun, aan ni moo gar nimi.
- 21 Nte Uwumbor aah fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tii bi limofal pu na, kina le min Ujapoon mu tii maah lee bi na limofal.
- 22 Nte Uwumbor aa ji unii ubaa tibor, u cha min Ujapoon le ji binib momok aabor,
- 23 aan binib momok nyun min Ujapoon ke baah nyun Nte Uwumbor pu na. Unii umok kaa nyun min Uwumbor Aajapoon na, waa nyun Uwumbor u tun ni mi na le na.
- 24 "M tuk nimi mbamon la, unii umok nun maalin ki gaa Uwumbor u tun ni mi na ki kii na, u kpa limofal li kaa kpa ndoon na. Uwumbor aan ji u tibor. U nyan nkun ni, ki kan limofal a.
- 25 M tuk nimi mbamon la, n-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi kpo na ga nun min Uwumbor Aajapoon aaneel pu, le bi nun na ga kan limofal.
- 26 Nte Uwumbor ye Umofadaan la, le ki na min Ujapoon mu Umofadaan,

- 27 ki tii mi mpɔɔn ke m ji binib tibɔr; ba pu? m ye Unibɔn Aabo la.
- 28 Ni taa cha nimina gar nimi man. N-yoonn choo, le binib bimɔk bi ŋikaakul ni na ga ŋun maaneel pu,
- 29 ki nyan ni. Binib bi nan tun lituln li ŋan dulnyaa wee ni na ga fikr ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Binib bi nan tun lituln li kaa ŋan na ga fikr ki kan ntafadaan."
- 30 "Maa ŋmaa ŋa nibaa mbaa pu. M ji binib tibɔr Uwumbɔr aah tuk mi pu na la. Maah ji bi tibɔr pu na, ni ŋan; ba pu? maa ban maageehn, m ban Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la.
- 31 "M yaa tuk nimi maah ye pu na kan, ni ga len ke taa gbii.
- 32 Ubaa mu bi ki len maah ye pu na. Uma le ye Uwumbɔr. M nyi ke waah len pu na, ti gbii.
- 33 Ni nan tun binib Jɔnn chee. U mu nan tuk nimi maah ye pu na, ki tuk nimi mbamɔn.
- 34 Naa ye ke m ban unibɔn aaseeraa la. M ban ke ni ŋmar, nima le cha m teer nimi Jɔnn aah len pu na.
- 35 Jɔnn nan bi ke karyaa u gaal mmii ki wiin na la. Ni nan gee ke ni li bi waawiihn ni, ni yunn siib, ki nan kpa mpopiin.
- 36 Jɔnn nan tuk nimi maah ye pu na. Tiwan nibaa mu bi ki ŋani seeraa ki tii mi, ki jer Jɔnn aaseeraa. Nte Uwumbɔr tii mi lituln ke m tun li ki doo. Lima le m tun. Lituln ngbaan le ŋani seeraa ki tii mi ke Nte Uwumbɔr tun ni mi dulnyaa wee ni.
- 37 Nte Uwumbɔr u tun ni mi na, uma ubaa le ŋa seeraa ki tii mi. Naa kee ŋun waaneel, ki mu aa kee kan unimbil wɔb.
- 38 Waaliin aa bi nisui ni; u tun ni mi ni chee, le naa pak maah len pu na; nima le mɔk ke waaliin aa bi nisui ni.
- 39 Ni karni Uwumbɔr aagbanj ke ni bee kaah len pu na; ba pu? ni dak ke ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na ki ponn ni. Kigbanj ngbaan len maabɔr le na.
- 40 Le naa kii ke ni dan m chee, aan ki kan limɔfal.
- 41 "U nyuŋni mi na aa ye unibɔn.
- 42 M nyi nimi ke naa gee Uwumbɔr.
- 43 M dan ni chee Nte Uwumbɔr aayimbil pu, le naa gaa mi. Ubaa mu yaa dan ni chee uma ubaa aayimbil pu kan, ni ga gaa uma.
- 44 Ni nyuŋni tɔb la, kaa ban ke Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr baan na, li nyuŋni nimi. Ni ga ŋa kinye aan ki gaa mi ki kii?

⁴⁵ Ni taa dak ke m ga bii nimi Nte Uwumbor chee. Ubaa le bi ki ga bii nimi. Uma le ye Moses. Ni mak ke ni ga nmar waamobon pu.

⁴⁶ To, ni yaa ba pak waamobon kan, ni ba ga pak m mu aaliin; ba pu? maabor le u nmee.

⁴⁷ Ni yaa kaa pak waah nmee pu na kan, ni ga na kinye ki pak maah len pu na?"

Jonn 6

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u puur Galilee aanyusakpem. Bi yin mu ke Galilee, le ki ki yin mu ke Tiberias.

² Kinipaak nan dii u. Baah kan waah tun lijnjiir aatun ki tii bibum laafee pu na, nima le cha bi dii u.

³ Le u jon lijool paab, le u ni waadidilib kal kitiŋ nima.

⁴ Ni nan gur siib Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-ŋer aajim na.

⁵ Le Yesu jaar lik, le ki kan kinipaak choo u chee. Le u baa Filip, "Ti ga daa tijikaar la chee aan binib ngbaan ji?"

⁶ Uma ubaa nyi waah ga na pu na, le ki baa Filip kina ke u lik ke u ga len kinye.

⁷ Le Filip bui u, "Ti yaa di iwiin ikui ilee aapal daa tijikaar kan, taan fuu bi momok kan siisii ki ji."

⁸ Le waadidilib ponn ni ubaa, bi yin u ke Andru aan u ye Simonn Piita aanaal na, bui u ke,

⁹ "Unachiponbo ubaa bi do ki joo nboroboro kpin nŋmu ni njanbim mulee; binib ngbaan mu aah wiir pu na, nimina ga na bi ba?"

¹⁰ Le Yesu bui bi, "Cha binib ngbaan kal kitiŋ." Timosonn nan wiir nima chee. Le bi kal kitiŋ. Bijab ga nan li fuu nchur nŋmu.

¹¹ U nan yoor nboroboro kpin nŋmu ngbaan, le ki doon Uwumbor, ki geei geei ki tii binib bi ka kitiŋ na, le ki geei geei njanbim mulee na mu, ki tii bi, bimok aah ban pu na.

¹² Le bi momok nman ki ti bab. Baah nman ki ti bab na, le u bui waadidilib, "Kuun ni baah nman gur ni na man, nibaa taa bii."

¹³ Baah nman nboroboro kpin nŋmu ki ti bab ki gur ni na, bi nan kuun ni gbiin tibokur kipiik ni tilee la.

¹⁴ Binib ngbaan aah kan Yesu aah tun lijnjiir aatun ngbaan pu na, le bi bui ke, "Uja wee sil ye Uwumbor aabonabr u bi nan len ke u ga dan dulnyaa wee ni na la."

- 15 Yesu nan bee ke bi ban bi chuu u mpɔɔn ki di ɲa baabɔr. Nima pu le u nyan bi chee, ki ki buen lijool ngbaan paab ubaa.
- 16 Kijook aah joor na, le waadidiliib buen nnyusakpem ni,
- 17 ki ti koo buɲɔb ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatiɲ ni. Waa nan kee fuu bi chee, le ni mue.
- 18 Le libuln daar ki pɔɔ sakpen, le tinyunkpenn feeni.
- 19 Baah ɲaal buɲɔb ki pii mal bitaa, bee binaa na, le bi kan u chuun nnyun pu ki choo, ki duun ni baanɲɔb chee. Le ijawaan chuu bi.
- 20 Le u bui bi, "Min ye. Taa san ijawaan man."
- 21 Waah len kina na, le bi nan kpa mpopiin ki yoor u ɲa buɲɔb na ni. Libuul ngbaan ni le bi fuu baah cha kitiɲ ki ni na.
- 22 Ki woln kitaak le kinipaak ki gur nnyusakpem aadapuul na kan ke buɲɔb bubaa aa ki bi bi chee nima, ki nyi ke buɲɔb bubaa baanja le fe bi nima, ki nyi ke Yesu aa fe koo buɲɔb ngbaan ni waadidiliib chee, bi fe buen bibaa la.
- 23 Le iɲɔi nyan ni Tiberias aatiɲ ni, ki duun ni nin chee Yesu fe doon Uwumbɔr ki tii bi tijikaar bi ji na.
- 24 Kinipaak ngbaan kan ke Yesu ni waadidiliib aa ki bi. Nima pu le bi koo iɲɔi ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatiɲ ni, bi ti ban Yesu.
- 25 Le bi ti kan u nnyusakpem aadapuul, le ki baa u ke, "Umɔmɔkr, aa fuu ni do bayoonn?"
- 26 Le u bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, naah fe jin tijikaar bab na, nima le ni ban mi, naa ye ke ni bee lijnjiir aatun ngbaan aatataa la.
- 27 Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ti ga bii na pu. Ninimbil li man tijikaar ti ga tii nimi limɔfal li kaa kpa ndoon na pu. Min Unibɔn Aabo le ga tii nimi tijikaar ngbaan; ba pu? min Unibɔn Aabo le Nte Uwumbɔr mɔk ke m ye Waanileekoo."
- 28 Le bi baa u, "Ti ga ɲa kinye aan ki tun Uwumbɔr aatuln waah ban pu na?"
- 29 Le Yesu bui bi, "Ni gaa mi, u Uwumbɔr tun ni na, ki kii man. Uwumbɔr aatuln le na."
- 30 Le bi baa u, "Aa ga tun lijnjiir aatuln bayaar, aan ti kan ki pak saah len pu na? Aa ga tun bayaar?"
- 31 Tiyaajatiib nan ji tijikaar ti bi yin ti ke mana na, nteersakpiin ni; ni ɲmee Uwumbɔr aagbanɲ ni ke, 'U tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na ke bi ji.' "
- 32 Le Yesu bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, naa ye Moses le nan tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na. Nte Uwumbɔr le tii nimi tijikaar bamɔnn ti nyan ni paacham na.

- 33 Tijikaar ti Uwumbor tii nimi na le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii dulnyaa ni aanib limofal li kaa kpa ndoon na."
- 34 Le bi bui u, "Tidindaan, li tii timi tijikaar ngbaan n-yoonn momok."
- 35 Le u bui bi, "Min le ye limofal aajikaar. Unii umok dan m chee na kan, nkon aan ki chuu u. Unii umok gaa mi ki kii na, nnyunyuu aan ki chuu u."
- 36 M nan tuk nimi ke ni kan mi, ki mu aa gaa mi ki kii.
- 37 Binib bimok Uwumbor di bi tii mi na, bi ga dan m chee. Unii umok dan m chee na, maan yii u, m ga gaa u.
- 38 M nyan ni paacham ke m nan nga Uwumbor u tun ni mi na aageehn la. Maa dan m nan nga mbaa aageehn.
- 39 Uwumbor aah tii mi binib bimok na, u ban ke m taa cha bi ponn ni ubaa wɔŋ. U ban ke m fikr bi momok nkun ni, kookoo aataadaal. Waageehn le na.
- 40 U ban ke unii umok bee ke m ye Ujapɔɔn, ki gaa mi ki kii na, u li kpa limofal li kaa kpa ndoon na. Le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. Nte Uwumbor aageehn le na."
- 41 Le Juu yaab ŋul u pu, ke ba nga u bui ke u ye tijikaar ti nyan ni paacham na.
- 42 Le bi baa tob ke, "Uja wee aa ye Josef aajapɔɔn Yesu uu? Ti nyi ute ni una. Ba nga u len ke u nyan ni paacham?"
- 43 Le Yesu bui bi, "Ni taa ŋulni tob chee man."
- 44 Unii ubaa aan ŋmaa dan m chee see Nte Uwumbor u tun ni mi na daa foor ni u m chee. Unii umok dan m chee na le m ga fikr u nkun ni, kookoo aataadaal.
- 45 Uwumbor aabɔnabtiib nan ŋmee ke Uwumbor ga mok bi momok mmokm. Unii umok ŋun Nte Uwumbor aah len pu na, ki bae waakaal na, u ga dan m chee.
- 46 Ubaa aa kee kan Nte Uwumbor. Min u nyan ni u chee na baanja le kan u.
- 47 M tuk nimi mbamɔn la, unii umok gaa mi ki kii na kpa limofal li kaa kpa ndoon na.
- 48 Min le ye limofal aajikaar.
- 49 Niyaajatiib bi nan jin mana ngbaan nteersakpiin ni na, bi kpo a.
- 50 Unii umok ji tijikaar ti nyan ni paacham na aan kpo.
- 51 Min le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii binib limofal na. Unii yaa ji tijikaar ngbaan kan, u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar ti m ga tii u na, tima le ye maawon. M ga di maawon tii dulnyaa ni aanib, aan bi kan limofal."

- 52 Waah len kina na, le Juu yaab kpak tɔb kinikpapak, "Uja ngbaan ga ɲa kinye ki tii timi waawon, aan ti ji?"
- 53 Le u bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa kaa ji min Unibɔn Aabo aawon, kaa nyu maasin kan, naa kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 54 Unii umɔk ji maawon ki nyu maasin na, u kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, le m ga nan fikr u nkun ni, kookoo aataadaal.
- 55 Maawon ye tijikaar bamɔnn la. Maasin ye tiwanyukaan bamɔnn la.
- 56 Unii umɔk ji maawon ki nyu maasin na, u bi m ni, le m mu bi u ni.
- 57 Nte Uwumbɔr u ye limɔfal daan ki tun ni mi na, u pu le m kpa limɔfal. Unii umɔk ji mi na, m pu le u mu ga li kpa limɔfal.
- 58 Timina le ye tijikaar ti nyan ni paacham na. Unii umɔk ji ti na ga li bi, ki nan saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar timina aa bi ke tijikaar ti niyaaajatiib nan jin ti na; tijikaar ngbaan aa nan tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na."
- 59 Yesu nan bi mmeen aadiik ni, Kapenaum aatiɲ ni, le ki len kina.
- 60 Binib bi dii u na aah ɲun kina na, le bi ponn ni pam bui ke, "Ti ye tibɔr ti pɔɔ na la. Ubaa aa ɲmaa pel ti."
- 61 Le u bee usui ni ke bi ɲulni tibɔr ngbaan pu, le ki baa bi, "Timina le kiir nimi maasan ni ii?"
- 62 Ni yaa ti kan min Unibɔn Aabo gir buen paacham maah nan bi nin chee na kan, ni ga len kinye?
- 63 Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii binib limɔfal. Tiwon aa kpa tinyoor tibaa. Tibɔr ti m len ni chee na le tii nimi Nfuur Nyaan ni limɔfal.
- 64 Ni ponn ni bibaa mu aa gaa mi ki kii." Yesu aah nan piin waatuln buyoonn na, u nan nyi binib bi kaa gaa u ki kii na, ki nyi udaan u ga nan di u kooh waadim pu na.
- 65 Le u ki bui bi, "Nima le cha m tuk nimi ke ubaa aa ɲmaa dan m chee, see Nte Uwumbɔr cha u dan."
- 66 Nee aapuwɔb le binib bi dii u na ponn ni pam gir puwɔb kaa ki dii u.
- 67 Le u baa waadidiliib kipiik ni bilee na, "Ni mu ga buen cha mi ii?"
- 68 Le Simonn Piita bui u, "Ndindaan, ti ga buen ɲma chee? Sin le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na aaliin.
- 69 Ti pak saah len pu na, ki bee ke aa ye Uwumbɔr Aanii u ye Chain na la."
- 70 Le u bui bi, "M lee nimi binib kipiik ni bilee, le ni ponn ni ubaa ye kinimbɔn aanii."

⁷¹ U len Judas u ye Simonn Iskariot aajapoon na aabor la; uma Judas mu nan ye waadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa, u ga nan di Yesu kooh waadim pu na.

Jonn 7

¹ Nee aapuwob le Yesu bo dii Galilee aatingbaan ni. Waa gee u bo dii Judea aatingbaan ni; ba pu? Juu yaab bi bi nima na ban ke bi ku u la.

² Ni nan gur siib, Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Tikakar Aajim na.

³ Le unaatiib bui u, "Siir do, ki li cha Judea aatinj ni, aan binib bi dii si na mu ti kan saah tun lijinjir aatun pu na.

⁴ Unii u ban u li kpa liyimbil na, waan bor waah tun pu na. Aa yaa tun lijinjir aatun kan, cha binib momok kan saah tun pu na."

⁵ Unaatiib mu aa nan gaa u ki kii.

⁶ Le u bui bi, "Maayoonn aa kee fuu. Nimi aayoonn bi n-yoonn momok la.

⁷ Dulnyaa aanib aa nmaa li nan nimi. Bi nan mi la; ba pu? m tuk bi ke baatun aa nan.

⁸ Ni li cha ti ji njim ngbaan. Maan kee buen; maayoonn aa kee fuu."

⁹ U nan len bi chee kina, ki gaar Galilee aatinj ni.

¹⁰ Unaatiib aah buen bi ti ji njim ngbaan na, le u mu paan. Waa dii nsan binib aanimbil ni, ubaa aa nyi ubor.

¹¹ Le Juu yaab aaninkpiib ban u binib bi ji njim na ponn ni, ki baa ke u bi la.

¹² Le kinipaak na looni len waabor tob chee. Bibaa len ke u ye unibamonn la. Biken len ke waa ye, u nmanni binib la.

¹³ Ubaa mu aa len waabor lipaal; baa kaa Juu yaab aaninkpiib.

¹⁴ Njim ngbaan aakpaakool aakaasisik ni le Yesu koo Uwumbor Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbor aabor.

¹⁵ Le ni gar Juu yaab aaninkpiib, ke uja ngbaan aa bae mbaem; u na kinye ki nyi kigbanj?

¹⁶ Le u bui bi, "Maah mok binib na, naa ye min mbaa aamokm, ni ye Uwumbor u tun ni mi na aamokm la.

¹⁷ Unii ubaa yaa ban ke u na Uwumbor aageehn kan, u ga bee ke maah mok binib pu na, ni ye Uwumbor aamokm la, naa ye min mbaa aamokm.

¹⁸ Unii u len ubaa pu na, u ban ke binib nyun u la. Unii u ban ke binib nyun unii u tun ni u na, uma le ye mbamondaan, kaa nmanni binib.

- 19 Moses nan tii nimi nkaal. Ni ponn ni ubaa aa dii nkaal ngbaan. Ba ɲa ni ban ni ku mi?"
- 20 Le kinipaak ngbaan bui u, "Aa kpa kinimbɔɲ la. Dma ban u ku si?"
- 21 Le u bui bi, "Maah tun lijinjiir aatuln libaa likpaakool daal na, le ni gar ni mɔmɔk.
- 22 Moses nan tii nimi nkaal ke ni li geei ɲichakpan. Tɔ, naa ye Moses le puen tii nimi nkaal ngbaan, niyaajatiib le nan puen tii nimi. Likpaakool daal, ubo u ɲeer ni gii uchakpaln na kan, ni geei la.
- 23 Ni geei ubo aachakpaln likpaakool daal ke ni taa bii Moses aakaal. Le maah cha ubun aawon mɔmɔk pɔk likpaakool daal na, ni gee liɲuul m pu uu?
- 24 Ni taa bii unii, kaa nyi tibɔr ti bi usui ni na. Puen bee tiwan ni bi usui ni na, aan ki nin len waabɔr mbamɔm."
- 25 Yesu aah len kina na, le Jerusalem yaab bibaa baa ke, "Uja wee le bi ban bi ku u na aa?"
- 26 Lik waah len binib aanibil ni pu na, le ubaa aa len tibaa. Ni ye ke timi aaninkpiib sil nyi ke u ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo ngbaan aa?
- 27 Kristo na yaa fuu ni kan, ubaa aan bee waah nyan nin chee na. Uja wee ma kan, ti mɔmɔk nyi waah nyan nin chee na."
- 28 Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi tuk binib waaliin, le ki len mpɔɔn pu, ki baa bi, "Ni sil nyi mi ii? Ni nyi maah nyan nin chee na aa? Maa dan mbaa pu. U tun ni mi na ye mbamɔndaan la. Le naa nyi u.
- 29 Min le nyi u; uma le tun ni mi. M nyan ni u chee la."
- 30 Waah len kina na, le bi ban bi chuu u. Ubaa mu aa ɲa u nibaa; ba pu? waayoonn aa nan kee fuu.
- 31 Kinipaak ngbaan ponn ni binib pam le gaa u ki kii, le ki bui ke, "Uwumbɔr Aanileekoo Kristo yaa fuu ni kan, waan tun lijinjiir aatun ki jer uja ngbaan aah tun pu na."
- 32 Farisii yaab nan ɲun kinipaak ngbaan looni len Yesu aabɔr kina. Le bi ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib tun baatutum ke bi ti chuu ni u.
- 33 U nan bui kinipaak ngbaan, "M ga li bi ni chee ni yunn siib, le ki nin gir buen u tun ni mi na chee.
- 34 Ni ga nan ban mi, kaan kan mi. Maah ga ti li bi nin chee na, naan ɲmaa buen nima chee."
- 35 Juu yaab nan baa tɔb ke, "Uja ngbaan ga buen la chee, aan taan kan u? U ga buen Juu yaab aah yaa nin chee Griik yaab aatingbaan ni na, ki ti tuk Griik yaab Uwumbɔr aabɔr aa?"

- 36 U len ke ti ga ban u, kaan kan u, kaan nmaa buen waah ga li bi nin chee na. Waah len pu na aatataa ye kinye?"
- 37 Bundaln njim ga doo na, liyaadaal le ye njim sakpem. Liyaadaal ngbaan le Yesu sil ki len mpɔɔn pu, "Nnyunyuu yaa chuu u na kan, udaan dan m chee ki nan nyu.
- 38 Uwumbɔr aagban len ke, 'Unii umɔk gaa mi ki kii na, limɔfal aanyun ga puu nyan ni usui ni.' "
- 39 Waah len pu na aatataa le ye ke binib bi gaa u ki kii na, bi ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. N-yoonn ngbaan Uwumbɔr aa nan kee tii binib Waafuur Nyaan; ba pu? waa nan kee yoor Yesu paacham.
- 40 Kinipaak ngbaan aah nɔn Yesu aah len pu na, le bibaa bui ke, "Uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aabɔnabr na la."
- 41 Bibaa mu bui ke u ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo la. Biken mu bui ke, "Waa ye, ke Kristo aan nyan ni Galilee aatiɔ ni.
- 42 Uwumbɔr aagban len ke u ga li ye tiyaaja David aayaabil, ki ga nyan ni Betlehem aatiɔ ni, kitiɔ ki ye David do na."
- 43 Kinipaak ngbaan mɔk aamɔi nan bi ibaabaa la le Yesu aabɔr pu.
- 44 Bibaa mu nan ban bi chuu u mpɔɔn. Ubaa mu aa nɔ u nibaa.
- 45 Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah tun bitutum ke bi ti chuu ni Yesu na, le bitutum ngbaan gir ni bi chee. Le bi baa bi, "Ba nɔ naa chuu ni u?"
- 46 Le bi bui bi, "Unii ubaa aa kee len ke waah len pu na."
- 47 Le Farisii yaab na baa bi, "U nmann ni mu la aa?"
- 48 Timi Farisii yaab ni nimi aaninkpiib ponn ni ubaa gaa u ki kii ii?
- 49 Kinipaak bi kaa nyi Uwumbɔr aakaal na ma kan, tibɔbir bi bi pu la."
- 50 Nikodemus u nan buen Yesu chee kinyeek na, u mu ye Farisii yaab ponn ni ubaa, le ki baa bi,
- 51 "Timi aakaal aah dii pu na, ti ga nmaa bii unii kaa puen jin u tibɔr ki bee waah tun pu na aa?"
- 52 Le Farisii yaab na baa u, "Aa mu nyan ni Galilee aatiɔ ni la aa? Aa yaa karn Uwumbɔr aagban ni kan, aa ga bee ke Uwumbɔr aabɔnabr ubaa aa nyan ni nima."
- ((53 Le bi mɔmɔk kun.

Jɔnn 8

- 1 Yesu nan buen lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool.

- ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeeek ni, le u gir buen Uwumbor Aadichal ni. Le kinipaak kuun u chee, le u kal ki tuk bi Uwumbor aabor.
- ³ Le Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab joo ni upii u bi pii u, u bi nani kidagook na, le ki di u siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni,
- ⁴ ki bui Yesu, "Umomokr, upii wee bi nani kidagook, le bi pii u.
- ⁵ Moses aakaal len ke unii yaa na kina kan, bi yur u nitakpal ki ku u, to, aa len waabor kinye?"
- ⁶ Baah baa Yesu kina na, bi nan bi toni u ke bi kan waataani aan ki galn u. Le u boon ki joo unjanbil nmee kitin.
- ⁷ Bi nan beenin baa u, le u jaar ki bui bi, "Ni ponn ni u kaa kpa taani na kan, u puen mee upii wee litakpal,"
- ⁸ ki ki boon ki joo unjanbil ki nmee kitin.
- ⁹ Baah nun u len kina na, le bi momok bolni ubaaba; ((ba pu? baalandak galn bi.)) U ye uninkpel na puen boln siir, le bi momok bolni ubaaba, ki ti cha upii ngbaan si Yesu aanimbiin ni.
- ¹⁰ Le Yesu jaar ki baa u, "Upii, bi bi la chee? Ubaa aa galn si ii?"
- ¹¹ Le u bui u, "Ndindaan, ubaa aa galn mi." Le Yesu bui u, "M mu aan galn si. Li cha, ki taa ki tun titunwanbir.))
- ¹² Yesu nan ki len kinipaak ngbaan chee ki bui bi, "Min le ye dulnyaa ni aawihn ki wolni binib aanimbil. Unii umok dii mi na aan li bi mbomom ni. U ga li kpa limofal, ki ga li bi nwihn ni."
- ¹³ Waah len kina na, le Farisii yaab bui u, "Aa nani seeraa ki tii aaba la. Saaseeraa aa ye mbamom."
- ¹⁴ Le u bui bi, "M yaa nani seeraa ki tii mbaa kan, maaseeraa ye mbamom; ba pu? m nyi maah nyan ni nin chee na, ki nyi maah cha nin chee na mu. Nimi le aa nyi maah nyan ni nin chee na, kaa nyi maah cha nin chee na mu.
- ¹⁵ Ni len maabor binibom aah len tibor pu na la. Maa len unii ubaa aabor.
- ¹⁶ M yaa len binib aabor kan, m len mbamom la; ba pu? naa ye min baanja le len baabor, m ni Uwumbor u tun ni mi na le len.
- ¹⁷ Nimi aakaal ponn ni, ni nmee ke binib bilee yaa na seeraa ki len tibobaan kan, baaseeraa ye mbamom la.
- ¹⁸ M nani seeraa ki tii mbaa la. Nte u tun ni mi na mu nani seeraa ki tii mi."
- ¹⁹ Le bi baa u, "Aate bi la?" Le u bui bi, "Naa nyi mi, kaa nyi Nte mu. Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte mu."

- 20 Waah len kina na, u nan bi Uwumbor Aadichal ni, baah tii Uwumbor njimobil nin chee na. Le ubaa aa chuu u; ba pu? waayoonn aa kee fuu.
- 21 Le u ki tuk bi, "M ga buen nibaa chee. Ni ga ban mi, kaan kan mi, ki ga nan kpo; le Uwumbor aan di cha pinn nimi. Maah cha nin chee na, naan nmaa buen nima chee."
- 22 Le Juu yaab baa tob, "U ga ku ubaa la aa? U len ke waah cha nin chee na, taan nmaa buen nima chee."
- 23 Le u bui bi, "Ni nyan ni taab, le m ma nyan ni paacham. Ni ye kitiŋ pu yaab la. Maa ye kitiŋ pu yoo.
- 24 Nima le cha m tuk nimi ke ni ga kpo, le Uwumbor aan di cha pinn nimi; ba pu? ni yaa kaa gaa mi ki kii ke m ye maah tuk nimi pu na kan, ni ga kpo, le Uwumbor aan di cha pinn nimi."
- 25 Le bi baa u, "Aa ye nmaa?" Le u bui bi, "Maah tuk nimi n-yoonn momok pu na, m ye kina la.
- 26 M ga nmaa len tibor sakpenn ti ga bii nimi na. U tun ni mi na ye ubamondaan la. Le m nun waah len pu na, ki tuk dulnyaa ni aanib."
- 27 Yesu aah len kina na, baa bee ke u len Ute Uwumbor aabor la.
- 28 Nima pu le u bui bi, "Ni yaa nan yoor min Unibon Aabo kitiŋ paacham kan, ni ga bee ke m ye maah ye u na. Ni ga bee ke maa tun nibaa mbaa pu. M len Nte Uwumbor aah tuk mi pu na la.
- 29 U tun ni mi na bi m chee la. Waa cha m bi mbaa; ba pu? n-yoonn momok m tun lituln li piir usui na la."
- 30 Yesu aah len kina na, le binib pam gaa u ki kii.
- 31 Le u tuk Juu yaab bi gaa u ki kii na, "Ni yaa beenin joo maamobon kan, ni sil ye maadidiliib la.
- 32 Le ni ga li beer tibobamonn. Tibobamonn tee le ga nya nimi tinaagbiir ni."
- 33 Le bi bui u, "Ti ye Abraham aayaabitiib la. Ubaa aa kee chuu timi tinaagbiir. Ba na aa bui ke ti ga nya tinaagbiir ni?"
- 34 Le u bui bi, "M tuk nimi mbamon la, unii umok tun titunwanbir na kan, u ye titunwanbir aanaagbiija la.
- 35 Unaagbiija aan li bi udindaan do n-yoonn momok. Udindaan aajapoon ma ga li bi n-yoonn momok.
- 36 Nima pu na, min Uwumbor Aajapoon yaa nyan nimi tinaagbiir ni kan, ni ga sil nya tinaagbiir ni.
- 37 M nyi ke ni ye Abraham aayaabitiib, le ki tee ban ni ku mi. Ni yii maaliin la. Nima le cha ni ban ni ku mi.

- 38 M tuk nimi maah kan Nte Uwumbor chee pu na la. Ni mu nani naah nun nite chee pu na la."
- 39 Le bi bui u, "Tite le ye Abraham." Le u bui bi, "Ni yaa ba ye Abraham aabibamom kan, ni ba ga tun waah nan tun pu na.
- 40 M nun tibobamonn Uwumbor chee, le ki tuk nimi. Le ni ban ni ku mi. Abraham aa nan nani kina.
- 41 Ni nani ke nite aah nani pu na la." Le bi bui u, "Taa ye mbombim. Tite ye ubaa la. Uma le ye Uwumbor."
- 42 Le u bui bi, "Nite yaa ba sil ye Uwumbor kan, ni ba ga li gee mi; ba pu? m nyan ni u chee le ki dan do. Maa dan mbaa pu. Uma le tun ni mi.
- 43 Ba na naa bee maah len pu na aataa? Ni ye ke naa gee ke ni nun maaliin la.
- 44 Kinimbong aabim le ye nimi, kima le ye nite. Le ni ban ni li nani kaah gee pu na. Dulnyaa aah nan piin buyoonn ki nan saa dandana na, ki ye unikur la. Kaa len ibamon. Mbamon aa bi ki ni. Ki yaa len inyamon kan, ki len tior ti bi ki ni na la. Ki ye unyamondaan la. Kima le naan inyamon.
- 45 M ma len ibamon la. Nima le cha naa pak maaliin.
- 46 Ni ponn ni, nma ga nmaa mok maatunwanbir? M len ibamon la. Ba na naa pak maah len pu na?
- 47 Unii umok ye Uwumbor yoo na kan, uma le nun waaliin. Nimi le aa nun waaliin. Ba pu? Naa ye waanib. Nima le cha naa nun waaliin."
- 48 Le bi bui u, "Taah len ke aa ye Samaria aati nani ki kpa kinimbong na, ti len mbamon la."
- 49 Le u bui bi, "Maa kpa kinimbong. M nyun Nte Uwumbor la. Le ni sii mi.
- 50 Min le aa nyunni mbaa; Uwumbor le nyunni mi. Uma le ga ji binib tior.
- 51 M tuk nimi mbamon la, unii yaa joo maaliin kan, waan kpo."
- 52 Le bi bui u, "Dandana wee ti bee ke aa kpa kinimbong la. Tiyaaja Abraham nan kpo. Uwumbor aabonabtiib mu nan kpo, le aa len ke unii yaa joo saaliin kan, waan kpo.
- 53 Aa jer tiyaaja Abraham la aa? U nan kpo. Uwumbor aabonabtiib mu nan kpo. Aa len ke aa ye nma?"
- 54 Le u bui bi, "M yaa nyunni mbaa kan, ni ye fam la; Nte le nyunni mi. Uma le ni len ke u ye nimi Aawumbor.
- 55 Le naa nyi u. Min le nyi u. M yaa len ke maa nyi u kan, m ga li ye unyamondaan la, ke naah ye binyamondam pu na. M sil nyi u, ki joo waaliin.

56 Niyaaja Abraham nan kan maayoonn mue le ki mɔɔni. Waah kan maayoonn mue na, nima le u nan kpa mpopiin."

57 Le bi baa u, "Saa ye njibin piinjmu aanii, ki bui ke aa nyi Abraham aa?"

58 Le u bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, baah kaa nan kee ma Abraham buyoonn na, m nan bi."

59 Le bi yoor njitakpal bi ti mae u. Le u miln ki nyan Uwumbɔr Aadichal ni.

Jɔnn 9

1 Waah chuun cha na, le u kan ujoon ubaa. Baah ma u na, u nan ye ujoon la.

2 Le Yesu aadidiliib baa u, "Umɔmɔkr, uja ngbaan le tun titunwanbir, aan ute ni una le tun, aan bi ma u ujoon."

3 Le Yesu bui bi, "Naa ye uja ngbaan aatunwanbir pu, ki mu aa ye ute, bee una aatunwanbir pu. Uwumbɔr ban ke binib kan waah ga tun lijnjiir aatuln pu ki tii u na.

4 Ni njan ke ti tun Uwumbɔr u tun ni mi na aatuln nwiihn aah laa bi pu na; mbɔmbɔɔn choo, le ubaa aan ki nmaa tun.

5 Maah laa bi dulnyaa ni na, m ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil la."

6 Waah len kina ki ti doo na, le u tii timɔɔtan lii kitiŋ, ki di uŋaal lee, le ni njan titan, le ki di pɔl ujoon ngbaan aanimbil,

7 ki bui u, "Li cha ki ti finn aanimbil nnyunbun mu bi yin mu ke Siloam na ni." Siloam aatataa le ye ke "Bi tun u." Le ujoon ngbaan buen ti finn unimbil, le ki likr, ki gir ni.

8 Le udoyaab, ni binib bi nyi ke u ye uwanmeer na baa tɔb, "Naa ye uja wee le nan ka ki mee na aa?"

9 Bibaa bui ke u ye. Biken mu bui ke bi naahn la, waa ye. Le uma ubaa bui ke u ye.

10 Le bi baa u, "Aa njan kinye aan ki likr?"

11 Le u bui bi, "Uja u bi yin u ke Yesu na, uma le nan di titan pɔl nnimbil, le ki bui mi ke m li cha Siloam aanyunbun ni ki ti finn nnimbil. Le m buen ti finn, le ki likr."

12 Le bi baa u, "U bi la chee?" Le u bui bi, "Maa nyi."

13 Le bi di u buen Farisii yaab chee.

14 Bundaln Yesu njan titan ki likr unimbil na nan ye Juu yaab aakpaakool daal la.

- 15 Le Farisii yaab baa uja u nan ye ujoon na, "Aa ŋa kinye aan ki ti likr?" Le u bui bi, "U di titan le pɔl nnimbiil, le m finn, ki likr."
- 16 Le Farisii yaab bibaa bui ke, "Uja ngbaan aa joo likpaakool daal aakaal, nima le mɔk ke waa nyan ni Uwumbɔr chee." Le biken mu bui ke, "Unii yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga ŋa kinye ki tun lijinjiir aatuln ke waah tun pu na?" Le bimɔk aamɔi bi ibaabaa.
- 17 Le bi ki baa uja u nan ye ujoon na, "Waah likr aanimbiil na, aa len waabɔr kinye?" Le u bui bi, "U ye Uwumbɔr aabɔnabr la."
- 18 Le baa pak ke u nan ye ujoon le ki likr. Le bi yin ni ute ni una,
- 19 ki nan baa bi, "Nijapɔɔn le na aa? Naah ma u na, u ye ujoon la aa? tɔ, u ŋa kinye ki likr dandana wee?"
- 20 Le ute ni una bui bi, "Ti nyi ke tijapɔɔn ye. Taah nan ma u na, u ye ujoon la.
- 21 Ti mu aa nyi waah ŋa pu ki likr dandana wee na, ki mu aa nyi udaan u likr unimbiil na. U mu aa ki ye ubo. Baa u man. U ga tuk nimi waabɔr."
- 22 Budabu cha bi len kina na le ye ke bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan; ba pu? Juu yaab aaninkpiib nan puun len ke unii yaa bui ke Yesu le ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo kan, bi ga nyan udaan mmeen aadiik ni.
- 23 Nima le ute ni una bui ke, "Waa ki ye ubo. Baa u man."
- 24 Le Farisii yaab ki yin uja u nan ye ujoon na, le ki nan bui u, "Nyunj Uwumbɔr. Ti nyi ke uja ngbaan le ye titunwanbirdaan."
- 25 Le u bui bi, "Maan ŋmaa bee ke u ye titunwanbirdaan, bee waa ye. Maah nyi ni na le ye ke m nan ye ujoon la. Dandana wee m likr a."
- 26 Le bi baa u, "U ŋa kinye aan ki likr aanimbiil?"
- 27 Le u bui bi, "Dandana wee le m tuk nimi. Le naa gee ke ni ŋun. Ba pu ni ban ke m ki gir tuk nimi? Ni mu ban ke ni ŋa waadidiliib la aa?"
- 28 Waah len kina na, le bi sii u, ki bui u, "Aa ye waadidiir la. Tima kan, ti ye Moses aadidiliib la.
- 29 Ti nyi ke Uwumbɔr nan len Moses chee tibɔr. Uja ngbaan ma kan, taa nyi waah nyan nin chee na."
- 30 Le u bui bi, "U likr nnimbiil la. Le naa nyi waah nyan nin chee na. Ni gar mi pam.
- 31 Ti nyi ke Uwumbɔr aan ŋun titunwanbirdam aameen. Unii yaa dii Uwumbɔr ki ŋa Uwumbɔr aageehn kan, uma le Uwumbɔr ga ŋun waameen.
- 32 Dulnyaa aah piin ki nan saa din na, baa kee ŋun ke unii likr unii u bi ma u ijoon ni na aanimbiil.

33 Uja ngbaan yaa kaa nyan ni Uwumbor chee kan, waa ba ga nmaa na nibaa."

34 Le bi bui u, "Bi ma si aa ye titunwanbirnaan la. Aa ye nmaa ki mok timi?" le ki jenn nyan u mmeen aadiik ni.

35 Yesu nan nun ke bi nyan u. Le u ti kan u, le ki baa u, "Aa gaa Uwumbor Aajapoon ki kii ii?"

36 Le u baa u, "Ndinaan, nmaa ye Uwumbor Aajapoon? Tuk mi aan m gaa u ki kii."

37 Le Yesu bui u, "Aa waa u. Uma le len aa chee tibor na."

38 Le u bui u, "Ndinaan, m gaa si ki kii," le ki gbaan unimbiin ni, ki pak u.

39 Le Yesu bui ke, "M dan dulnyaa wee ni, m nan ji binib tibor, ki woln binib bi aanimbiil aa woln na aanimbiil, ki job binib bi aanimbiil woln na aanimbiil."

40 Le Farisii yaab bi bi u chee na nun waah len pu na, le ki baa u, "Ti mu aanimbiil aa woln aa?"

41 Le u bui bi, "Ninimbiil yaa kaa ba woln kan, naa ba ga li kpa ngalm. Le ni len ke ninimbiil woln, nima pu le ni kpa ngalm."

Jonn 10

1 "M tuk nimi mbamon la, unii u loon ki koo ipiih aabokpuj ni, kaa dii mbisamob na, u ye unaayuk la, ki ga peel ipiih mpoon.

2 Unii u dii mbisamob koo ni na, uma le ye upihnaan.

3 Unii u kii mbisamob na ga piir tii u. Le ipiih nun waaneel. U yin uma ubaa aapiih aayimbiil, le i nyan ni.

4 U yaa nyan waapiih momok kan, le u lohn nsan, le i paa u pu; ba pu? i nyi waaneel.

5 Yaan dii uniyayan. I ga san u chee; ba pu? yaa nyi waaneel."

6 Yesu nak bi liyatanakl ngbaan, le baa bee laatataa.

7 Baah kaa bee liyatanakl ngbaan aatataa na, le u ki bui bi, "M tuk nimi mbamon la, min le ye ipiih aabokpuj aabisamob.

8 Binib bimok puen mi ki dan na, bi nan ye binaayukb la, ki nan ban bi peel ipiih mpoon. Ipii aa nan pel baaneel.

9 Min le ye Uwumbor aanaan ni aabisamob. Unii yaa dii mi ki koo ni kan, u ga nmar, kaan ki li bi tinaagbiir ni. U ga kan waah ban pu na.

10 Unaayuk yaa dan kan, u ban ke u su ipiih, ki ku i, ki bii i la. M dan m nan tii binib limofal li kaa kpa ndoon na la.

- 11 "Min le ye upihdaanyaan na. Upihdaanyaan ga ηmaa kpo waapiih pu.
- 12 Unii u kpa ipiih ηimombil pu, kaa ye upihdaan na, u yaa kan lisapol choo kan, u ga san cha i. Lisapol ga chur i, ki cha i yaa.
- 13 U kpa ipiih ηimombil pu la. Utafal aa bi i ni. Nima le cha u san cha i.
- 14 Min le ye upihdaanyaan na, ki nyi maapiih. Le maapiih mu nyi mi,
- 15 ke Nte Uwumbor aah nyi mi pu na, kina le m mu nyi u. Le m ga kpo maapiih pu; ba pu? m ye upihdaanyaan na la.
- 16 M kpa ipiih iken i kaa ye kibokpor kee ponn ni aapiih na. M ga li joo ni i mu. Le i ga ηun maaneel. I mɔmɔk ga ηa ipihbaan la, ki ga li kpa upihdaan ubaa la.
- 17 "M ga di maamofal bil maanib pu, ki ga fikr nkun ni. Nima le cha Nte Uwumbor gee mi.
- 18 Ubaa aan nyan maamofal m chee. M ga di li bil maageehn pu la. M kpa mpɔɔn ke m di li bil, ki kpa mpɔɔn ke m ki yoor li. Nte Uwumbor le tuk mi ke m ηa kina."
- 19 Yesu aah len kina ki ti doo na, le Juu yaab aamɔi bi ibaabaa.
- 20 Bi ponn ni pam nan bui ke, "Tiyayaar le joo u. U waar la. Ba ηa ni pel waah len pu na?"
- 21 Le biken mu len ke waah len pu na, naa ye unii u tiyayaar joo u na aaliin, ke unii u tiyayaar joo u na aan ηmaa likr bijoom.
- 22 N-yoonn ngbaan le Juu yaab ji ηjim Jerusalem ponn ni, ki teer baah nan toor Uwumbor Aadichal buyoonn na. Ni nan ye kakab aayoonn la.
- 23 Le Yesu nan bi chuun Solomon aakaakpaak ki bi Uwumbor Aadichal ni na ni.
- 24 Le Juu yaab kuun ki si gob u, le ki baa u, "Aa ga cha ti li joo beeni ni yunn aa? Aa yaa ye Uwumbor Aanileekoo Kristo kan, tuk timi mbamɔn."
- 25 Le u bui bi, "M nan tuk nimi, le naa pak maah len pu na. M tun lituln Nte Uwumbor aayimbil pu. Lituln ngbaan le mɔk maah ye udaan u na.
- 26 Nimi, naa ye maanib. Nima le cha naa pak maah len pu na.
- 27 Maanib ηun maaneel, le m nyi bi, le bi dii mi.
- 28 M tii maanib limofal li kaa kpa ndoon na. Baan kpo, ubaa mu aan ηmaa nyan bi ηjaal ni.
- 29 Nte Uwumbor u di bi tii mi na aapɔɔn jer mpɔɔn mɔmɔk. Ubaa aan ηmaa nyan bi uma Uwumbor aajaal ni.
- 30 M ni Nte Uwumbor ye unibaan la."

- 31 Waah len kina na, le Juu yaab ki yoor njitakpal bi ti mae u.
- 32 Le u bui bi, "M tun litunyaan pam Nte Uwumbor aapoon pu ninimbil ni. Lilatuln pu ni ban ni mae mi njitakpal?"
- 33 Le Juu yaab bui u, "Naa ye litunyaan pu le cha ti ban ti mae si njitakpal. Aa sii Uwumbor la. Aa po ye unibon, le ki len ke aa ye Uwumbor la."
- 34 Le u bui bi, "Ni nmee nimi aakaal ponn ni ke Uwumbor len ke, 'Ni ye maabim la.' Ubaa aan nmaa na Uwumbor aaliin yoli.
- 35 Waah di waaliin na binib bi aanaal ni na, u bui ke bi ye waabim.
- 36 M ma kan, Uwumbor lee mi ki tun ni mi dulnyaa wee ni, le maah len ke m ye Ujapoon na, ni bui ke m sii u uu?
- 37 M yaa kaa tun Nte Uwumbor aatuln kan, ni taa pak maah len pu na.
- 38 Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, ni gaa mi ki kii Uwumbor aatuln li m tun na pu, aan ki bee mbamom ke Nte Uwumbor bi m ni, m mu bi u ni."
- 39 Waah len kina na, le bi ki ban bi chuu u mpoon, le u miln bi chee.
- 40 Le u ki puur Joodann aamoodapuul, le ki ti fuu nin chee Jonn nan muin binib nnyun ni njan na, ki nan bi nima.
- 41 Le kinipaak dan u chee, ki nan bui ke, "Jonn aa nan tun lijinjiir aatuln; to, u mu aah len uja wee aabor ti na, ti momok gbii."
- 42 Le binib gaa u ki kii nima chee, ki wiir.

Jonn 11

- 1 To, uja ubaa nan bi, le ki bun, bi nan yin u ke Lasarus. U ni uninkpatiib Mari ni Mata nan bi kiti kibaa ni, bi yin ki ke Betani.
- 2 Mari ngbaan le ye upii u nan di tulalee kpir Tidindaan aataa pu, ki di waayikpir per na. Uma le aaninja Lasarus nan bun.
- 3 Waah bun na, le uninkpatiib tun unii u ti tuk Yesu, "Tidindaan, unii u aa gee u na bun."
- 4 Yesu aah nun kina na, le u bui ke, "Iween ngbaan aadoon aan li ye nkun. Yaadoon le ga cha binib nyun Uwumbor aan ki nyun min Ujapoon mu."
- 5 To, Yesu nan gee Mata, ni unaal, ni Lasarus.
- 6 Waah nun ke u bun na, le u gaar waah bi nin chee na iwiin ilee.
- 7 Iwiin ilee ngbaan aah jer na, le u bui waadidiliib, "Cha ti ki gir buen Judea aati ni man."

- 8 Le waadidiliib baa u, "Umomokr, naa ye dandana le Juu yaab ban bi mae si n̄itakpal nima aa? Le aa ki ban aa gir buen nima aa?"
- 9 Le u baa bi, "Nwiin mubaa aa ye tikur kipiik ni tilee ee? Unii yaa chuun nwiin pu kan, waan gbeer ki lir; ba pu? dulnyaa ni aawiihn le cha u waa.
- 10 Unii mu yaa chuun kinyeek kan, u ga gbeer ki lir; ba pu? nwiin aa ki bi u chee."
- 11 Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ki len ke, "Tijo Lasarus do geen. M cha m ti finn u la."
- 12 Le waadidiliib bui u, "Tidindaan, u yaa geen le kan, u ga pook."
- 13 Yesu mu aah len pu na le ye ke u kpo a. Waadidiliib ma nyi ke waah len pu na le ye ke u do geen ngeenbamom la.
- 14 Nima le Yesu nin tuk bi chob chob, "Lasarus kpo a.
- 15 Ni na mi mpopiin maah kaa nan bi u chee aan u kpo na; ba pu? nima le ga cha ni moo gaa mi ki kii. Cha ti li cha u chee man."
- 16 Le waadidiliib ponn ni ubaa, u bi yin u ke Tomas ki ki yin u ke Kijaan na le bui biken, "Cha ti mu dii u man, bi yaa ti ku u kan, ti mu kpo u chee."
- 17 Le bi buen. Yesu aah ti fuu Betani aatiŋ ni na, le bi bui u, "Taah sub Lasarus na, iwiin inaa le na."
- 18 Jerusalem ni Betani aa daa tob, naa pii mal bilee.
- 19 Juu yaab pam le nan nyan nima, ki dan Mata ni Mari chee, bi nan soŋ bisui, bininja aah kpo pu na.
- 20 Le Mata n̄un ke Yesu choo, le u tooh u nsan ni. Mari ma beenin ka kidiik ni.
- 21 Le Mata ti bui Yesu, "Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo.
- 22 Dandana wee mu, m nyi ke aa yaa mee Uwumbor tiwan nimok pu na kan, u ga tii si."
- 23 Le Yesu bui u, "Aaninja ga fikr nkun ni."
- 24 Le Mata bui u, "M nyi ke u ga nan fikr nkun ni, kookoo aataadaal, bundaln binib momok ga fikr nkun ni na."
- 25 Le Yesu bui u, "U fikr binib nkun ni, ki tii bi limofal na, le ye min. Unii umok gaa mi ki kii na, u yaa kpo kan, u ga li kpa limofal.
- 26 Unii umok bi ki gaa mi ki kii na, waan kpo. Aa pak maah len pu na aa?"
- 27 Le u kii ke, "Een, Ndindaan, m pak ke aa ye Uwumbor Aajapoon. Aa ye Uwumbor Aanileekoo Kristo u bi nan len ke u ga dan dulnyaa ni na."

- 28 Mata aah len kina na, le u buen ti loon yin unaal Mari, le ki bui u, "Umɔmɔkr fuu ni, ki yin si."
- 29 Mari aah ŋun kina na, le u kpaan fii mala, ki buen u chee;
- 30 Yesu aa nan kee fuu ni kitij ni, u nan laa bi nsan ni, Mata aah tooh u nin chee na.
- 31 Juu yaab bi nan bi lidichal ni Mari chee ke bi sɔŋ usui na aah kan ke u kpaan fii nyan lipaal na, le bi mu fii paan u pu. Bi nan nyi ke u cha likaakul chee le u ti wii.
- 32 Le u ti fuu Yesu aah bi nin chee na. Waah kan u na, le u gbaan unimbiin ni, ki bui u, "Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo."
- 33 Le Yesu kan ke u bi wii. Juu yaab bi mu dii u na, mu bi wii. Le usui bii. Le u fuur kaa lii u ponn ni,
- 34 le ki baa bi, "Ni sub u la chee?" Le bi bui u, "Ndindaan, dan nan lik."
- 35 Le Yesu wii.
- 36 Le Juu yaab bui ke, "Lik waah gee u sakpen pu na."
- 37 Le bibaa mu bui ke, "Uja u likr ujoon aanimbiil na, waa ba ga ŋmaa cha Lasarus taa kpo oo?"
- 38 Le Yesu ki fuur kaa lii u ponn ni, le ki ti fuu likaakul chee. Ni nan ye kitakpadandan aakaakul la. Le litakpal lek mbisamɔb.
- 39 Le u bui bi, "Chuu lekr litakpal na man." Mata, u ye uja u kpo na aaninkpan na nan bui u, "Ndindaan, waah kpo na, iwiin inaa din. Naah saa pu na, u ga li nuŋ a."
- 40 Le Yesu baa u, "Maa tuk si ke aa yaa gaa mi ki kii kan, aa ga kan Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na aa?"
- 41 Waah len kina na, le bi chuu lekr litakpal na. Le u waan lik paacham ki bui ke, "Nte Uwumbɔr, maah len aa chee pu na, aa ŋun la. Nima le m dooni si.
- 42 M nyi ke n-yoonn mɔmɔk aa ŋun maah len aa chee pu na. Kinipaak ki si do na pu, le m len kina, ke bi pak ke sin le tun ni mi."
- 43 Waah len kina na, le u teen mpɔɔn pu, "Lasarus, nya ni."
- 44 Le utekpiir ngbaan fikr, ki nyan ni likaakul ni. Likekeln beenin poo uŋaal, ni utaa, ni unimbiil wɔb. Le Yesu bui bi, "Chuu poor likekeln ngbaan man, ki cha u li cha."
- 45 Tɔ, Juu yaab bi dii Mari ki kan Yesu aah tun lijnjjir aatuln ngbaan pu na, bi ponn ni pam le nan gaa u ki kii.
- 46 Bi ponn ni bibaa mu nan buen Farisii yaab chee ki ti tuk bi waah ŋa pu na.

47 Farisii yaab aah n̄un kina na, le bi ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib yin bibɔjirb aaninkpiib, le bi kuun ni bi chee. Le bi baa bi, "Ti ga n̄a kinye? Uja ngbaan tun lijn̄jiir aatun pam.

48 Ti yaa cha u beenin n̄ani kina kan, binib mɔmɔk ga gaa u ki kii, le Rom yaab ga dan nan bii timi aatiŋ, ki kuln timi aatimbol aanib mɔmɔk."

49 Bi yin bi ponn ni ubaa ke Kayafas; uma le nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel libiln ngbaan; le u bui biken, "Naa nyi nibaa,

50 kaa nyi ke ni n̄an ke uja ubaa kpo binib mɔmɔk pu, aan litimbol ngbaan mɔmɔk taa kuln."

51 Waah len pu na, naa ye ubaa pu le u len. U nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel le libiln ngbaan. Nima pu na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha u len ke Yesu ga kpo litimbol ngbaan aanib mɔmɔk pu.

52 Naa ye litimbol ngbaan baanja pu le u ga kpo. U ga kpo ki kuun Uwumbɔr aanib bi yaa ki bi n̄ipepel mɔmɔk ni na, ki kpaan bi ke bi n̄a unibaan.

53 Uwumbɔr aatotoorninkpel ngbaan aah len kina na, liyaadaal ngbaan ki joo cha, bi nan kpokl baah ga n̄a pu ki ku Yesu na.

54 Nima pu le Yesu aa nan ki chuun mpaan pu Juu yaab aatiŋ ni. U nan nyan nima ki buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Efraim, le u ni waadidiliib ti bi nima. Kaa daa nteersakpiin chee.

55 Tɔ, ni nan gur siib le Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na. Njim aawiin aa nan kee fuu, le kinipaak nyan itingbaan ni ki buen Jerusalem, bi ti n̄a bibaa chain.

56 Le bi ban Yesu. Baah si Uwumbɔr Aadichal ni na, le bi baa tɔb, "Ni dak kinye? U ga tee dan njim mue ni aan waan dan?"

57 Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab nan bui bi ke unii ubaa yaa nyi waah bi nin chee na kan, u mɔk bi, aan bi buen ti chuu u.

Jonn 12

1 Tɔ, ni nan gur iwiin iloob le Juu yaab ji njim ngbaan, le Yesu buen Betani aatiŋ ni. Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na, mu nan bi nima.

2 Le bi n̄a tijikaar ti n̄an na nima tii Yesu. Mata nan yoor tijikaar ngbaan siin bi. Lasarus nan ye binib bi nan ji Yesu chee tijikaar na ponn ni ubaa.

3 Le Mari yoor tulalee u kpa kidaak sakpen na kpalba ubaa, ki di n̄mir Yesu aataa, ki di uyikpir per utaa. Tulalee ngbaan aah nu mɔ na, waabaam gaa kidiik ni. Bi yin tulalee ngbaan ke naad.

4 Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, u ga nan kooh Yesu na, baa ke,

- 5 "Ba ɲa baa di tulalee ngbaan kooh ki kan ɲimombil ɲi ɲeer iwiin ikui itaa aapal ki di tii bigiim?"
- 6 Judas aatafal aa nan bi bigiim ni. U nan ye unaayuk la, ki nan ye unii u joo ɲimombil aataakɔr na, ki su baah di ɲimombil ɲi ɲa li ponn ni na. Nima le cha u len kina.
- 7 Le Yesu bui Judas, "Di cha Mari. U joo tulalee wee u toor mi kiir maasub daal la.
- 8 Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk."
- 9 Tɔ, Juu yaab pam nan ɲun ke Yesu bi Betani aatiɲ ni, le ki choo u chee. Naa ye Yesu baanja pu le bi dan. Bi nan ban bi kan Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na mu.
- 10 Nima pu le Uwumbɔr aatotoorninkpiib kpokl ke bi ga ku Lasarus mu;
- 11 ba pu? u pu le Juu yaab pam gaa Yesu ki kii, kaa ki dii bima Uwumbɔr aatotoorninkpiib.
- 12 Ki woln kitaak le kinipaak ki bi Jerusalem ke bi ti ji njim na ɲun ke Yesu choo.
- 13 Le bi yoor tibɔkpafar ki ti tooh u nsan ni, le ki tar, "Hosana, Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa Israel yaab Aabɔrkpaan pu."
- 14 Le Yesu kan ubonsal ki diɲ u pu ke Uwumbɔr aagbanj aah len pu na ke,
- 15 "Sionn aatiɲ aanib, taa san ijawaan man. Lik man, nimi Aabɔrkpaan choo ki dik ubon u laa diin na pu."
- 16 Kinipaak ngbaan aah tooh Yesu nsan pu kina na, n-yoonn ngbaan le waadidiliib aa bee naatataa. Uwumbɔr aah yoor Yesu paacham na, n-yoonn ngbaan le bi teer ke ni ɲmee Uwumbɔr aagbanj ni ke bi ga ɲa u kina, le ki teer kinipaak ngbaan aah nan ɲa u pu na.
- 17 Kinipaak ki nan bi Yesu chee bundaln u yin Lasarus ke u nyan likaakul ni ki fikr u nkun ni na, bima le nan mooni tibɔr ngbaan.
- 18 Le binib pam ɲun waah tun lijinjiir aatuln ngbaan pu na. Nima le cha bi tooh u nsan ni.
- 19 Farisii yaab aah kan kina na, le bi bui tɔb, "Ni kan aa? Taa ki kpa tinyoor tibaa. Dulnyaa ni aanib mɔmɔk dii uma la."
- 20 Binib bi dan Jerusalem bi nan ji njim ngbaan ki doon Uwumbɔr na, bi ponn ni bibaa nan ye Griik yaab.

- 21 Le bi dan Filip chee. Filip nan ye Betseda aatinj ki bi Galilee aatinj ni na aanii la. Le bi bui u, "Uninkpel, ti ban ti kan Yesu."
- 22 Le Filip buen ti tuk Andru. Le bi mómók bilee buen ti tuk Yesu.
- 23 Le u bui bi, "Buyoonn Uwumbor ga yoor min Unibon Aabo paacham na fuu ni a.
- 24 M tuk nimi mbamon la, bi yaa di lidibil libaa bun kan, li ga kpo le ki nin na tijikaar sakpen; bi yaa kaa di li bun kan, laan kpo, ki mu aan na tijikaar, li ga li ye libil libaa la.
- 25 Unii umok gee waamofal ki jer min Yesu na, waamofal ga bee yoli la. Unii umok gee min ki jer waamofal dulnyaa wee ni na, u ga li kpa limofal li kaa kpa ndoon na, kaan bee yoli.
- 26 Unii yaa tun lituln tii mi kan, udaan li dii mi. Maah bi nin chee na, maatutunn mu ga li bi nima. Unii yaa tun lituln tii mi kan, Nte Uwumbor ga nyun udaan."
- 27 "Dandana, nsui bii sakpen a. M ga len kinye? M ga len ke, 'Nte, nyan mi falaa u choo na ni ii?' Maan len kina; ba pu? njtaa nj pu m dan dulnyaa wee ni na le ye ke m ji falaa ngbaan.
- 28 Nte, cha binib nyun si." Waah len kina na, le nneel nyan ni paacham ki len ke, "M cha bi nyun mi, ki ga ki cha bi nyun mi."
- 29 Kinipaak ki si u chee ki nun nneel ngbaan pu na, bi ponn ni bibaa nan bui ke utaal le gbenni, biken mu bui ke Uwumbor aatuun le len u chee.
- 30 Le u bui bi, "Nneel ngbaan aa len m chee min baanja pu la. Mu len ni mu pu la.
- 31 Dandana wee, Uwumbor ga ji dulnyaa wee ni aanib tibor, ki ga jenn nyan kinimbor ki ye dulnyaa aanib aayidaan na, ki na ki yoli.
- 32 Bi yaa yoor mi kiti paacham kan, m ga daa foor binib mómók dan mbaa chee."
- 33 U nan len kina ke bi bee waah ga kpo pu na.
- 34 Le kinipaak ngbaan bui u, "Ti nun Uwumbor aagban len ke Waanileekoo Kristo ga li bi n-yoonn mómók. Aa na kinye ki len ke bi ga yoor Unibon Aabo kiti paacham? Dma ye Unibon Aabo ngbaan?"
- 35 Le u bui bi, "Min u ye nwiihn na, maan ki li bi nikaasisik ni, ni yunn. Dii nwiihn mu aah laa bi pu na man, aan mbombon taa pii nimi. Unii umok chuun mbombon ni na kan, waa nyi waah cha niwob na.
- 36 Buyoonn min u ye nwiihn na laa bi ni chee na, gaa mi ki kii man, aan ki na nwiihn ni aabim." Yesu aah len kina na, le u nyan nima ki bor ubaa ke bi taa ki kan u.

- 37 U nan tun lijinjiir aatun pam binimbil ni. Bi mu aa nan gaa u ki kii.
- 38 Baa gaa u ki kii, aan ni gbiin Uwumbor aabonabr Aisaya aah nan len pu na ke, "Uwumbor, nma pak taah len pu na? Dma bee saah kpa mpoon pu na?"
- 39 Aisaya aah len kina na, le baa nmaa gaa Yesu ki kii; Aisaya mu ki len ke,
- 40 "Uwumbor job binimbil ke bi taa li waa; ki cha bitafal pɔɔ, bi taa bee waaliin aataa, ki taa fenn dan uwob ke u tii bi laafee."
- 41 Aisaya nan len kina; ba pu? u nan kan Yesu aah nyuun sakpen pu na, le ki len waabor.
- 42 To, Juu yaab aaninkpiib pam nan gaa Yesu ki kii; Farisii yaab pu, le baa len lipaal ke bi gaa u ki kii. Bi yaa len ke bi gaa u ki kii kan, Farisii yaab ngbaan ga nyan bi mmeen aadiik ni.
- 43 Nima le mok ke Juu yaab aaninkpiib ngbaan gee binib aapak ki jer Uwumbor yaan.
- 44 Le Yesu teen ke, "Unii umok gaa mi ki kii na kan, naa ye min baanja le u gaa ki kii, u gaa u tun ni mi na mu ki kii.
- 45 Unii umok kan mi na kan, u kan Uwumbor u tun ni mi na mu.
- 46 M ye nwiihn le ki dan dulnyaa ni ke m nan woln binib aanimbil, aan unii umok gaa mi ki kii na kan, waan ki li bi mbomboon ni.
- 47 Unii yaa nun maaliin, ki yaa kaa kii i kan, maan ji u tibor; maa dan ke m nan ji dulnyaa ni aanib tibor, m dan ke m gaa bi lii la.
- 48 Unii umok yii mi, kaa gaa maaliin na kan, tiwan nibaa bi ki ga mok ke waabor bii a. Kookoo aataadaal kan, maaliin le ga mok ke waabor bii,
- 49 ba pu? maa len mbaa pu. Nte Uwumbor u tun ni mi na, uma le tuk mi maah ga len pu na.
- 50 M nyi ke unii umok kii waaliin na ga li kpa limofal li kaa kpa ndoon na. Nima pu na, waah tuk mi pu na, m len kina la."

Jonn 13

- 1 Ni nan ye kitaak ki ga nan ji aan ki woln Lakr-jer aajim daal na. Le Yesu nyi ke ni neer u nya dulnyaa wee ni, ki buen Ute Uwumbor chee. N-yoonn momok u nan gee waanib bi bi dulnyaa ni na. U gee bi mbamom ki ti saa ndoon.
- 2 Le ni neer bi ji kijook aajikaar. Le kinimbora dan nan koo Judas Iskariot u ye Simonn aajapoon na aasui ni ke u kooh Yesu.
- 3 Yesu nyi ke Ute Uwumbor tii u mpoon momok, ki nyi ke u nyan ni Uwumbor chee, ki ga ki gir buen u chee la.

- ⁴U ni waadidiliib nan kal ke bi ji tijikaar, le u fii sil, ki chuu peer waawanpeenkaan, ki di linaapuul buu uchaŋ ni,
- ⁵le ki ban nnyun ŋa lisambil ni, ki piin ki bi finni waadidiliib aataa, ki joo linaapuul li bi uchaŋ ni na per bitaa.
- ⁶Waah ti fuu Simonn Piita chee na le Piita baa u, "Ndindaan, sin le tee labr finn ntaa aa?"
- ⁷Le Yesu bui u, "Dandana, saa bee maah ŋani pu na aatataa. N-yoonn choo le aa ga nan bee."
- ⁸Le Piita bui u, "Saan finn ntaa daalbaadaal." Le Yesu bui u, "M yaa kaa finn aataa kan, saan ki li ye maanii."
- ⁹Le Simonn Piita bui u, "Ndindaan, kina kan, taa finn ntaa baanja. Finn ŋjaal ni n-yil mu."
- ¹⁰Le Yesu bui u, "Unii yaa fu nnyun kan, waan ki li ban u finn uwon, see utaa baanja le u ga finn; ba pu? uwon mɔmɔk bi chain. Tɔ, ni bi chain la; ni mu aa ye ni mɔmɔk."
- ¹¹Yesu nyi ke udaan u ga kooh u na bi bi ponn ni, nima le cha u len ke naa ye bi mɔmɔk le bi chain.
- ¹²Waah finn bitaa ti doo, ki ki peen waawanpeenkaan, ki gir kal waakakaa chee na, le u baa bi, "Ni bee maah ŋa pu na aatataa aa?"
- ¹³Ni yin mi ke Umɔmɔkr, ki ki yin mi ke Nidindaan. Ni len mbamɔn la; ba pu? m ye kina la.
- ¹⁴Tɔ, min u ye Nidindaan ni nimi Aamɔmɔkr na aah finn nitaa pu na, ni ŋan ke ni mu li finni tɔb aataa kina.
- ¹⁵M mɔk nimi limɔkl la, ke ni mu li ŋani tɔb ke maah ŋa nimi pu na.
- ¹⁶M tuk nimi mbamɔn la, unaagbiija ubaa aa jer udindaan. Unii u bi tun ni u na ubaa aa jer unii u tun u na.
- ¹⁷Ni yaa bee maah len pu na aatataa, ki yaa ŋani kina kan, ni ga li kpa mpopiin.
- ¹⁸"Maa len ni mɔmɔk pu. M nyi maah lee bi na aasui ni aah bi pu na, ki lee nimi ke ni gbiin Uwumbɔr aagbaŋ aah len pu na ke, 'M ni unii u kpaan ni ji lisambil ni na, uma le fii sil m pu.'
- ¹⁹M tuk nimi tiwan ni kaa kee ŋa na aabɔr dandana, ke ni yaa nan ŋa kan, ni ga pak ke m ye maah ye u na.
- ²⁰M tuk nimi mbamɔn la, unii yaa gaa maah ga tun unii u na, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na le na."

- 21 Yesu aah len kina na, le usui bii sakpen. Le u bui bi, "M tuk nimi mbamɔn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi."
- 22 Le waadidiliib lik tɔb, kaa bee waah len u na.
- 23 Waadidiliib ponn ni ubaa, u Yesu gee u na, nan ka gbɔk u ki ji tijikaar.
- 24 Le Simonn Piita di uɲaal mɔk u ke u baa Yesu ke u len ŋma.
- 25 Le udidiir ngbaan foor duun Yesu ki baa u, "Ndindaan, ŋma ye?"
- 26 Le Yesu bui u, "M yaa war bisaa, ki di ŋa tikpin ni, ki di tii u na kan, uma le na." Waah len kina na, le u war bisaa ki di ŋa tikpin ni, ki di tii Judas, u ye Simonn Iskariot aajapɔɔn na.
- 27 Judas aah gaa bisaa ngbaan na, le kinimbɔŋ koo usui ni. Le Yesu bui u, "Saah ga ŋa pu na kan, ŋa mala."
- 28 Binib bi nan bi ji tijikaar na ponn ni ubaa aa nyi ŋjataa ŋi pu Yesu tuk u kina na.
- 29 Judas le joo ŋimombil aataakɔr. Nima pu le bibaa dak ke Yesu tuk u ke u buen ti daa baah ban ŋjim aajikaar ti na la. Le biken mu dak ke Yesu tuk u ke u buen ti tii bigiim le ŋimombil.
- 30 Judas aah gaa bisaa ngbaan na, libuul ngbaan ni le u nyan kidiik ni. Ni nan ye kinyeek la.
- 31 Judas aah nyan na, le Yesu bui bi, "Dandana, Uwumbɔr ga nyuŋ min Unibɔn Aabo. M pu, le binib ga nyuŋ Uwumbɔr.
- 32 Bi yaa nyuŋ Uwumbɔr m pu kan, Uwumbɔr mu ga nyuŋ mi ubaa chee. U ga nyuŋ mi dandana wee la.
- 33 Maabim, m ga li bi ni chee ni yunn siib la. Ni ga li ban mi. Maah nan tuk Juu yaab pu na, kina le m ki tuk ni mu dandana, ke naan ŋmaa buen maah cha nin chee na.
- 34 M tii nimi nkaal pɔɔn la, ke ni li gee tɔb. Maah gee nimi pu na, ni mu li gee tɔb kina.
- 35 Ni yaa gee tɔb kan, nima le ga cha binib mɔmɔk bee ke ni ye maadidiliib."
- 36 Le Simonn Piita baa u, "Ndindaan, aa ga buen la chee?" Le Yesu bui u, "Maah cha nin chee na, saan ŋmaa dii mi dandana. N-yoonn choo, le aa ga nan buen."
- 37 Le Piita baa u, "Ndindaan, ba pu maan ŋmaa dii si dandana? M ga ŋmaa kpo aa pu."
- 38 Le Yesu baa u, "Aa ga sil ŋmaa kpo m pu uu? M tuk si mbamɔn la, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii."

Jonn 14

- 1** "Ni taa cha ilandak li muk nimi. Ni gaa Uwumbor ki kii man, ki gaa m mu ki kii man.
- 2** Tidir wiir Nte Uwumbor do. Ti yaa kaa ba wiir kan, m ba ga tuk nimi. M cha m ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi la.
- 3** M yaa buen ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi kan, m ga gir ni, ki nan yoor nimi buen mbaa chee, ni ti li bi maah ga li bi nin chee na.
- 4** Ni nyi maah cha nin chee na aasan."
- 5** Le Tomas bui u, "Ndindaan, taa nyi saah cha nin chee na. Ti ga na kinye ki li nyi nsan mu cha nima na?"
- 6** Le Yesu bui u, "Min le ye nsan ngbaan, ni mbamon, ni limofal. Ubaa aan dan Nte Uwumbor chee, see u dii mi.
- 7** Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte Uwumbor mu. Dandana ni nyi u, ki kan u."
- 8** Le Filip bui u, "Ndindaan, mok timi Aate. Nima le tinibil ga gbiin."
- 9** Le Yesu baa u, "Filip, m bi ni chee ni yunn kina, le saa bee mi ii? Unii umok kan mi na, u kan Nte Uwumbor mu le na. Ba pu aa bui mi ke m mok nimi Nte?"
- 10** M bi Nte Uwumbor ni, Nte Uwumbor mu bi m ni. Saa pak kina aa? Maah tuk nimi iliin i na, maa len mbaa pu. Nte Uwumbor u bi m ni na le cha m tun waatuln.
- 11** "Ni li pak ke m bi Nte Uwumbor ni, Nte Uwumbor mu bi m ni. Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, gaa mi ki kii lituln ngbaan pu man.
- 12** M tuk nimi mbamon la, unii umok gaa mi ki kii na kan, u ga tun lituln ke maah tun pu na. U mu ga tun lituln li jer lituln ngbaan na; ba pu? m cha Nte Uwumbor chee la.
- 13** Ni yaa mee Uwumbor tiwan nimok maayibil pu na kan, m ga na naah ban pu na tii nimi, aan binib nyun Uwumbor, min Ujapoon pu.
- 14** Ni yaa mee mi tiwan maayibil pu kan, m ga na naah ban pu na tii nimi."
- 15** "Ni yaa gee mi kan, ni ga kii maamob,
- 16** le m ga mee Nte Uwumbor, le u ga tii nimi Uteter uken, u li bi ni chee n-yoonn momok.
- 17** Uma le ye Uwumbor Aafuur Nyaan mu ye mbamon na. Dulnyaa aanib aa nmaa gaa mu; ba pu? baa waa mu, ki mu aa nyi mu. Nimi le nyi mu; ba pu? mu bi ni chee, ki ga li bi ni ni.
- 18** "Maan di nimi lii nibaa. M ga gir ni ni chee.

- 19 Ni gur siib le dulnyaa aanib aan ki kan mi. Nimi le ga kan mi. Maah kpa limɔfal na, nima pu le ni mu ga li kpa limɔfal.
- 20 Liyaadaal ngbaan le ni ga bee ke m bi Nte Uwumbɔr ni, le ni mu bi m ni, le m mu bi ni ni.
- 21 "Unii umɔk nyi maakaal ki kii mu na, uma le gee mi. Unii yaa gee mi kan, Nte Uwumbɔr ga li gee udaan ngbaan. M mu ga li gee u, ki ga di mbaa mɔk u."
- 22 Le Judas uken na, naa ye Judas Iskariot, baa u, "Ndindaan, ba pu aa ga di aabaa mɔk timi, kaan di mɔk dulnyaa ni aanib?"
- 23 Le Yesu bui u, "Unii yaa gee mi kan, u ga kii maaliin, le Nte Uwumbɔr ga li gee u, le ti ga dan u chee, ki ga li bi u chee.
- 24 Unii yaa kaa gee mi kan, waan kii maaliin. Maah tuk nimi iliin i na aa ye maaliin, i ye Uwumbɔr u tun ni mi na aaliin la.
- 25 "Maah laa bi ni chee na, le m tuk nimi tibɔr timina.
- 26 Nte Uwumbɔr ga tun ni Uteter, maayimbil pu. Uteter ngbaan ye Waafuur Nyaan la. Uma le ga mɔk nimi tibɔr mɔmɔk aatataa, ki ga teer nimi maah tuk nimi tibɔr timɔk na.
- 27 "M tii nimi nsuudoon la. Maah kpa nsuudoon pu na, kina le m tii nimi. Dulnyaa aawan aa ŋmaa tii nimi nsuudoon ke maah tii nimi pu na. Ni taa cha ilandak li muk nimi, ki taa san ijawaan man.
- 28 Ni ŋun m len ke m ga buen ki ga ki gir ni, ni chee. Ni yaa gee mi kan, ni ba ga li kpa mpopiin ke m buen Nte Uwumbɔr chee; ba pu? Nte jer mi.
- 29 M tuk nimi tiwan ni kaa kee ŋa na aabɔr dandana, ke ni yaa nan ŋa kan, ni gaa mi ki kii.
- 30 Maan ki len ni chee tibɔr ni yunn; ba pu? dulnyaa wee aayidaan kinimbɔŋ le choo. Ki mu aan ŋmaa ŋa mi nibaa.
- 31 M ban ke dulnyaa ni aanib bee ke m gee Nte Uwumbɔr, nima le m ŋani waah tuk mi pu na mɔmɔk. "Fiin, ti li cha man."

Jɔnn 15

- 1 "Min le ye ndaan aasubil aasupuul bamɔnn na. Nte Uwumbɔr le ye ukpaal u lik busub ngbaan na.
- 2 Ibon imɔk bi m pu kaa lu ŋisubil na, u ga per i lii. Ibon imɔk lu ŋisubil na, u ga toor i, i moo lu ŋisubil.
- 3 Maah tuk nimi maaliin na, ima le toor nimi aabimbin.

- ⁴ Ni li kpaan m chee man, m mu kpaan ni chee. Mbon yaa bi mubaa, kaa tuu busub pu kan, mu aan ηmaa lu ηsubil. Kina le ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ηmaa li ηani tinyoor tii Uwumbor.
- ⁵ "Min le ye lisupuul ngbaan. Le ni ye ibon. Unii umok kpaan m chee, m mu kpaan u chee na, udaan ngbaan ηani tinyoor sakpen tii mi; ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ηmaa ηa nibaa.
- ⁶ Unii yaa kaa kpaan m chee kan, u ga ηa yoli ke mbon mu kaa tuu busub pu na aah kuur pu na la. Le Uwumbor ga mee u lii ke binib aah peei ibokuun pu ki joo tuur mmii na.
- ⁷ Ni yaa kpaan m chee, ki yaa joo maaliin nisui ni kan, mee Uwumbor naah ban pu na man, le u ga ηa kina tii nimi.
- ⁸ Ni yaa ηani tinyoor sakpen tii Nte Uwumbor kan, nima le ga nyun u, ki ga mok ke ni sil ye maadidilib.
- ⁹ Nte Uwumbor aah gee mi pu na, kina le m mu gee nimi. Ni li beenin ye maah gee bi na.
- ¹⁰ M ηani Nte Uwumbor aah tuk mi pu na, le u beenin gee mi. Ni mu yaa ηani maah tuk nimi pu na kan, m mu ga li beenin gee nimi.
- ¹¹ "M tuk nimi tibor timina ke ni li kpa mpopiin ke maah kpa mpopiin pu na. M ban ke ni li kpa mpopiin mbamom.
- ¹² Maakaal le ye ke ni li gee tob ke maah gee nimi pu na.
- ¹³ Unii yaa kpo ujotiib pu kan, ubaa aa ki bi, ki kpa ngeehm ki ti jer kina.
- ¹⁴ Ni yaa ηani maah tuk nimi pu na kan, ni ye njotiib la.
- ¹⁵ Maan ki yin nimi ke bitutum; m yin nimi ke njotiib la. Ututunn aa nyi udindaan aabor momok; m tuk nimi tibor timok m ηun Nte Uwumbor chee na.
- ¹⁶ Nimi le aa lee mi. Min le lee nimi, ki siin ke ni li ηani tinyoor ti ga li bi nyoonn mu kaa kpa ndoon na, ke ni yaa mee Nte Uwumbor tiwan maayimbil pu kan, u ga tii nimi.
- ¹⁷ Ni li gee tob. Maah tii nimi nkaal mu na le na."
- ¹⁸ "Dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, ni li nyi ke bi puen nan mi la, le ki nin nan ni mu.
- ¹⁹ Ni yaa ba ye dulnyaa yaab kan, dulnyaa yaab ba ga li gee nimi ke baah gee tob pu na; ni mu aa ye dulnyaa yaab. M nyan nimi dulnyaa ni aanib aakaasisik ni, nima le cha dulnyaa yaab nan nimi.
- ²⁰ Teer man maah nan tuk nimi pu na ke, 'Unaagbija ubaa aa jer udindaan.' Bi yaa nan ηa mi falaa kan, bi ga ηa ni mu falaa. Bi yaa nan kii maaliin kan, bi ga kii nimi aaliin mu.

- 21 Baa nyi Uwumbor u tun ni mi na. Nima le bi ga na nima falaa m pu.
- 22 M yaa kaa ba dan dulnyaa ni ki nan tuk bi maabor kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? maah tuk bi maabor na, baan ki nmaa len ke baa nyi ti.
- 23 Unii yaa nan mi kan, naa ye min baanja le u nan, u nan Nte Uwumbor mu la.
- 24 M tun lijinjiir aatun binimbil ni. Ubaa aa ki bi, ki ga nmaa tun lijinjiir aatun kina. M yaa kaa ba tun lijinjiir aatun ngbaan binimbil ni kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? bi kan maah tun pu na, ki nan m ni Nte Uwumbor mok.
- 25 Bi nan timi kina ke ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na ke, 'Bi po nan mi fam la, naa ye ke m na bi nibaa.'
- 26 "To, Uteter na ga fuu ni. Uma le ye Nte Uwumbor Aafuur Nyaan mu ye mbamon, ki nyan ni Uwumbor chee na. Min le ga tun ni mu ni chee. Muma le ga nan tuk nima maabor.
- 27 Ni mu ga tuk binib maabor; ba pu? ni nan bi m chee, maah piin maatuln buyoonn ki nan saa dandana na.

Jonn 16

- 1 "M tuk nima binib aah ga nan na nima falaa pu na, ke ni yaa nan na kan, ni taa gir puwob.
- 2 Bi ga nyan nima mmeen aadir ni; n-yoonn mbaa mu choo, unii yaa ku nima kan, u ga li dak ke u tun Uwumbor aatuln le na.
- 3 Baa nyi Nte Uwumbor, kaa nyi m mu. Nima le ga cha bi na nima kina.
- 4 M tuk nima baah ga na nima pu na, ke n-yaayoonn yaa nan fuu ni kan, ni ga teer ke m nan tuk nima kina." "Maah nan bi ni chee na, nima le cha maa nan puen tuk nima tibor tee.
- 5 Dandana, m ga ki gir buen u tun ni mi na chee, le ni ponn ni ubaa aa baa mi ke m cha la chee.
- 6 Maah bui ke m ga buen cha nima na, nima pu le nisui bii sakpen.
- 7 M tuk nima mbamon la, m yaa buen kan, ni nan ki tii nima; ba pu? m yaa kaa buen kan, Uteter ngbaan aan dan. M yaa buen kan, m ga tun ni u ni chee.
- 8 U yaa fuu ni kan, u ga mok dulnyaa ni aanib ke bi ye titunwanbirdam, ki ga mok bi ke m ye uninyaan la, ki ga mok bi ke Uwumbor ga ji bi tibor.
- 9 U ga mok bi ke bi ye titunwanbirdam; ba pu? baa gaa mi ki kii.

- 10 U ga mək bi ke m ye uninyaan la; ba pu? m ga buen Nte Uwumbər chee, le naan ki kan mi.
- 11 U ga mək bi ke Uwumbər ga ji bi tibər; ba pu? u jin kinimbərɔŋ ki ye dulnyaa wee ni aayidaan na tibər.
- 12 "M kpa tibər pam ki ga tuk nimi; ti mu ye nnan aabər la, naan ŋmaa gaa ti dandana.
- 13 Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na yaa nan fuu ni kan, mu ga tuk nimi mbamɔn mɔmɔk; mu aan len mubaa pu; mu aah ŋun Uwumbər chee ti na, tima le mu ga len, ki ga tuk nimi budabu ga nan ŋa n-yoonn mu choo na na.
- 14 Mu ga nyuŋ mi; mu ga di maabər tuk nimi.
- 15 Nte Uwumbər aabər mɔmɔk ye maabər la. Nima le cha m bui nimi ke mu ga di maabər tuk nimi."
- 16 "Ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi. Le ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi."
- 17 Le waadidiliib bibaa baa tɔb, "Waah len pu na aatataa ye kinye? U bui ke ni yaa kpee siib kan, taan ki kan u, ni ki kpee siib kan, ti ga ki kan u, ki bui ke u ga buen Ute Uwumbər chee.
- 18 'Ni kpee siib' aatataa ye kinye? Taa nyi waah len pu na aatataa."
- 19 Le u bee ke bi ban bi baa u tibər ngbaan aatataa. Le u bui bi, "M len ke ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi, ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi. Ni baa tɔb maah len pu na aatataa la aa?
- 20 M tuk nimi mbamɔn la, nimi le ga li kaani ki wii; dulnyaa aanib ma ga li kpa mpopiin. Ni ga li kpa mpombiin; nimi aapombiin ngbaan mu ga nan kpaln mpopiin.
- 21 Upii yaa ban u maa ubo kan, u ga li kpa mpombiin waafalaa pu. U ti ma ubo doo kan, waan ki teer falaa ngbaan aabər, u ga li kpa mpopiin la; ba pu? unipɔɔn koo ni udo.
- 22 Ni bi kina le ni mu chee. Dandana, ni kpa mpombiin la. M ni nimi ga nan ki kan tɔb, le ni ga li kpa mpopiin. Ubaa aan ŋmaa nyan mpopiin ngbaan nisui ni.
- 23 "Liyaadaal ngbaan, naan ki baa mi tiwan nibaa pu. M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa mee Nte Uwumbər tiwan nimɔk maayimbil pu na kan, u ga tii nimi.
- 24 Naa kee mee Uwumbər tiwan nibaa maayimbil pu, ki nan saa din. Ni li mee u, le ni ga kan, ki li kpa mpopiin mbamɔm."
- 25 "M ŋakl ŋiyataŋak le ki tuk nimi tibər timina. N-yoonn choo, maan ki ŋakl ŋiyataŋak tuk nimi. M ga di iliin i diin na le tuk nimi Nte Uwumbər aabər.

- 26 Liyaadaal ngbaan le ni ga mee Uwumbor maayimbil pu. Maa len ke m ga mee Nte Uwumbor ki tii nimi;
- 27 uma ubaa le gee nimi; ba pu? ni gee mi, ki pak ke m nyan ni u chee.
- 28 To, m nyan ni Nte Uwumbor chee, le ki dan dulnyaa ni. Dandana, m ga nya dulnyaa ni, ki gir buen Nte Uwumbor chee."
- 29 Le waadidiliib bui u, "Dandana, aa len iliin i diin na. Saa ki nakl nyatanak.
- 30 Dandana ti bee ke aa nyi tiwan momok. Binib aa kee baa si, le aa bee baah ban bi baa si pu na. Nima le cha ti pak ke aa nyan ni Uwumbor chee."
- 31 Le u baa bi, "Ni sil gaa mi ki kii dandana wee la aa?
- 32 N-yoonn mbaa choo, ki mu fuu ni a, le ni momok ga yaa, ki kun, ki cha mi mbaa; m mu aa bi mbaa, Nte Uwumbor bi m chee.
- 33 M tuk nimi tibor timina ke ni li kpa nsuudoon m pu. Ni ga kan falaa dulnyaa ni. Ni li kpa mpopiin; ba pu? m nyan dulnyaa a."

Jonn 17

- 1 Yesu aah len kina na, le u waan lik paacham, ki bui ke, "Nte Uwumbor, n-yoonn fuu ni a. Nyun min Aajapoon, le m mu nyun si Nte;
- 2 ba pu? aa na mi binib momok Aadindaan ke m di limofal li kaa kpa ndoon na, ki di tii saah tii mi binib bi na momok.
- 3 Si baanja le ye Uwumbor bamonn. Binib bi nyi si, ki nyi mi Yesu Kristo u aa tun ni u na, bima le kpa limofal li kaa kpa ndoon na.
- 4 M nyun si dulnyaa wee ni; m tun saah tii mi lituln li na ki doo.
- 5 Nte Uwumbor, dulnyaa aah kaa nan kee bi buyoonn na, m nan bi aa chee, le aa nyun mi. Nte, ki nyun mi kina aa chee.
- 6 "M mok bijab bimina saah bi pu na. Aa nyan bi dulnyaa ni aanib ponn ni ki di tii mi la. Bi nan ye saanib la, le aa di bi tii mi, le bi joo saaliin.
- 7 Dandana bi nyi ke saah tii mi tiwan nimok na, ni nyan ni aa chee la;
- 8 ba pu? m tuk bi saah tuk mi tibor ti na, le bi gaa ti, ki nyi ke ni ye mbamon ke m nyan ni aa chee, ki pak ke si le tun ni mi.
- 9 "M mee si tii bi. Maa mee si tii dulnyaa aanib. M mee si tii binib bi aa tii mi na la; ba pu? bi ye saanib la.
- 10 Maanib momok ye saanib la. Le saanib mu ye maanib. Le bi nyun mi.
- 11 Dandana, m choo aa chee la. Maan ki li bi dulnyaa ni; bima le ga li bi dulnyaa ni. Nte Uwumbor u ye chain na, aa tii mi saayimbil. Cha liyimbil ngbaan aapoon li lik bi, bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na.

- 12 Maah bi bi chee buyoonn na, m lik bi saayimbil li aa tii mi na aapoon pu la. M lik bi, le bi ponn ni ubaa aa bee yoli, see nifam na baanja. Waah bee fam na, ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na.
- 13 Dandana m choo aa chee la. Maah laa bi dulnyaa ni na, nima le m len aa chee tibor timina ke bi li kpa mpopiin ke maah kpa pu na.
- 14 M tuk bi saaliin. Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. Nima le cha dulnyaa aanib nan bi.
- 15 Maa mee si ke aa nyan bi dulnyaa ni. M mee si ke aa taa cha kinimbong na bi nibaa.
- 16 Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab.
- 17 Da bi chain. Cha saaliin i ye mbamon na, na bi chain.
- 18 Saah tun ni mi dulnyaa wee ni pu na, kina le m mu tun bi dulnyaa ni.
- 19 Bi pu le m di mbaa tii si ke bi mu li ye saanib bi bi chain mbamon na.
- 20 "Maa mee si tii bijab bimina baanja. M mee si tii binib bi ga gaa mi ki kii baaliin pu na la.
- 21 M mee si ke bi momok li ye unibaan. Nte Uwumbor, aa bi m ni, le m mu bi aa ni. Cha bi mu li bi ti ni, aan dulnyaa ni aanib pak ke aa sil tun ni mi.
- 22 Saah tii mi saabimbinyaan pu na, kina le m mu tii bi, aan bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na.
- 23 M bi bi ni, le aa mu bi m ni, ke bi kpaan unibaan mbamon, aan dulnyaa ni aanib bee ke aa tun ni mi, ki bee ke aa gee saanib ke saah gee mi pu na.
- 24 "Nte Uwumbor, saah tii mi binib bi na, m ban bi mu li bi maah bi nin chee na, ki kan saah nyun mi pu na; saah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, aa nan gee mi.
- 25 Nte Uwumbor u nani ni nan na, dulnyaa aanib aa nyi si. Min le nyi si. Binib bimina mu bee ke aa tun ni mi la.
- 26 M mok bi saah bi pu na, ki ga li beenin mok bi, ke bi mu li gee tob ke saah gee mi pu na, aan m mu li bi bi ni."

Jonn 18

- 1 Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ni waadidiliib puur nkpen mu bi yin mu ke Kidronn na. Isui i lu nsubil jikee na aasaak kibaa bi nima chee. Le bi koo kisaak ngbaan ni.
- 2 Le Judas, u ga kooh Yesu na, mu nyi nima chee; Yesu ni waadidiliib nan kuuni nima chee kpala kpala.

- ³ Le Judas nan di butɔb aajab ni bitutum bi nyan ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab chee na, ki buen kisaak ngbaan ni bi ti chuu Yesu. Bi nan joo ni karyaa mam, ni tijawan.
- ⁴ Le Yesu nyi budabu ga ŋa u na. Le u tooh bi nsan ni, le ki ti baa bi, "Ni ban ŋma?"
- ⁵ Le bi bui u, "Ti ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na la." Le u bui bi, "Min ye." Judas u kooh u na mu nan si butɔb aajab ngbaan chee.
- ⁶ Yesu aah len ke uma ye na, le bi sur puwɔb, ki lir kitij.
- ⁷ Nima le u ki baa bi, "Ni ban ŋma?" Le bi bui ke, "Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na."
- ⁸ Le u bui bi, "M tuk nimi ke min ye. Ni yaa ban mi kan, ni cha maadidiliib na li cha."
- ⁹ U len kina ke ni gbiin waah len pu na, ke Uwumbɔr aah tii u binib bi na, waa cha bi ponn ni ubaa bee fam.
- ¹⁰ Le Simonn Piita joo kijaak aajuk, le ki di gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiiija aatafagiir. Bi yin unaagbiiija ngbaan ke Malkus.
- ¹¹ Le Yesu bui Piita, "Di saajuk ngbaan fu kijuchook ni. Piita, m taa ji falaa u Nte Uwumbɔr siin mi na aa?"
- ¹² Le butɔb aajab, ni baaninkpel, ni bitutum ngbaan chuu Yesu ki buu uŋaal,
- ¹³ le ki pue di u buen Anas chee. Anas nan ye Kayafas aachool la. Kayafas nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel le libiln ngbaan,
- ¹⁴ ki ye uja u nan tuk Juu yaab ke ni ŋan ke unibaan kpo binib mɔmɔk pu na.
- ¹⁵ Baah di Yesu buen na, le Simonn Piita ni Yesu aadidiir ubaa paan u pu. Uwumbɔr aatotoorninkpel nyi Yesu aadidiir ngbaan. Nima le u dii Yesu ki koo ni Uwumbɔr aatotoorninkpel aachiln ni.
- ¹⁶ Le Piita nan sil mbisamɔb chee lipaal. Le Yesu aadidiir u Uwumbɔr aatotoorninkpel nyi u na buen ti len usapɔɔn u si kii mbisamɔb na chee, le ki di Piita koo ni.
- ¹⁷ Le usapɔɔn ngbaan baa Piita, "Aa mu ye uja ngbaan aadidiir ubaa la aa?" Le u bui u, "Maa ye."
- ¹⁸ Tiwoor nan bi. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel aatutum, ni Juu yaab aatutum nan di nkoon tuur mmii, ki si wol. Le Piita mu si bi chee, ki si wol mmii.
- ¹⁹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpel baa Yesu waadidiliib aabɔr, ki baa u waah mɔk binib pu na aabɔr.

- 20 Le Yesu bui u, "N-yoonn mɔmɔk, le m len binib mɔmɔk aanibil ni, ki tuk bi Uwumbɔr aaliin, mmeen aadir ni, ni Uwumbɔr Aadichal ni, Juu yaab mɔmɔk aah kuuni nin chee na. Maa len tibɔr tibaa libɔɔl ni.
- 21 Ba ɲa aa baa mi? Baa binib bi ɲun maah len pu na ke m tuk bi kinye. Bi nyi maah len pu na."
- 22 Yesu aah len kina na, le ututunn u si u chee na di uɲaal faa u, le ki baa u, "Uwumbɔr aatotoorninkpel chee le aa len kina aa?"
- 23 Le Yesu bui u, "M yaa len tibɔbir kan, mɔk binib ngbaan taah bir pu na. Maah len pu na yaa ɲan kan, ba ɲa aa faa mi?"
- 24 Le Anas di Yesu tun Kayafas u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na chee. Tikululn beenin buu uɲaal.
- 25 Simonn Piita aah si wol mmii pu na, le bi baa u, "Aa mu ye waadidiliib ponn ni ubaa la aa?" Le u nee ki bui ke waa ye.
- 26 Le Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiib ponn ni ubaa, u ye uja u Piita gaa per utafal na aana aabo ubaa na, baa u, "Maa ba kan si Yesu chee kisaak ngbaan ni ii?"
- 27 Le Piita ki nee. Libuul ngbaan ni le ukooja wii.
- 28 Le bi di Yesu nyan Kayafas aadichal ni, ki di u buen kitiɲ ngbaan aaninkpel aadichal ni, bi yin u ke Pailat. Ni nan ye lichakpitaawoln la. Juu yaab aaninkpiib aah nan ban ke bi li bi chain ki ji Lakr-jer aajim na, baa nan koo ni lidichal ngbaan ni.
- 29 Nima pu le Pailat nyan lipaal bi chee, ki ti baa bi, "Ni galn uja ngbaan kinye?"
- 30 Le bi bui u, "Uja ngbaan yaa kaa ba ye bakadaan kan, taa ba ga chuu u ɲa aɲaal ni."
- 31 Le Pailat bui bi, "Nimi nibaa gaa u ki ti ji u tibɔr, nimi aakaal aah dii pu na." Le bi bui u, "Taa kpa nsan ti ku unii."
- 32 Baah len kina na, ni gbiin Yesu aah nan len pu, ki mɔk binib waah ga nan kpo pu na.
- 33 Le Pailat ki labr koo lidichal ni, le ki yin Yesu, ki nan baa u, "Sin le ye Juu yaab aabɔr aa?"
- 34 Le Yesu baa u, "Saah len pu na, aa len aabaa pu le aan binib le tuk si ke m ye Juu yaab aabɔr."
- 35 Le Pailat baa u, "M ye Juu yaab aanii la aa? Sin aabaa aanib ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib le di si ɲa ɲaal ni. Aa ɲa ba?"

36 Le Yesu bui u, "Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan. Maanaan yaa ba ye dulnyaa wee ni aanaan kan, maadidiliib ba ga jan kijaak, Juu yaab taa ŋmaa chuu mi. Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan."

37 Le Pailat baa u, "Aa sil ye ubor la aa?" Le Yesu bui u, "Ni ye saah len pu na. M dan dulnyaa wee ni ke m nan tuk binib mbamɔn la. Nima le cha bi ma mi. Unii umok ban mbamɔn na kan, u ga kii maah len pu na."

38 Le Pailat baa u, "Mbamɔn ye kinye?" Pailat aah len kina na, le u ki nyan lipaal Juu yaab chee, ki ti bui bi, "Maa kan waataani ubaa."

39 Nimi aakaal le ye ke m nyan unaagbiija ubaa lii Lakr-ŋer aajim yoonn. Ni ban ke m di Yesu, Juu yaab Aabor ngbaan, lii ii?"

40 Le bi teen, "Taa di uja ngbaan lii. Di Barabas lii." Barabas nan ye ufifiir la.

Jɔnn 19

1 Le Pailat di Yesu ŋa waatob aajab aanaal ni ke bi lue u ŋinaalab.

2 Le bi luu ikokon aayikpupuk ki di chiri u, ki di libokumaln peen u,

3 le ki choo ki nan dooni u, ki bui u, "Juu yaab Aabor, aa doon aa?" le ki joo biŋaal gbaa u.

4 Le Pailat ki nyan lipaal, ki ti bui Juu yaab, "M ga di u nyan ni lipaal ni chee, aan ni bee ke maa kan waataani ubaa."

5 Le Yesu nyan ni lipaal, ki beenin chik ikokon aayikpupuk ki pee libokumaln ngbaan. Le Pailat bui bi, "Lik man, uja ngbaan so."

6 Uwumbor aatotoorninkpiib ni baatutum aah kan u na, le bi teen ke, "Kpaa u ndɔpuinkoo pu, kpaa u ndɔpuinkoo pu." Le Pailat bui bi, "Nimi nibaa kpaa u ndɔpuinkoo pu man. Maa kan waataani ubaa."

7 Le bi bui u, "Ti kpa nkaal la. Nkaal ngbaan aah dii pu na, u ŋeer nkun; ba pu? u len ke u ye Uwumbor Aajapɔɔn la."

8 Pailat aah ŋun ke Yesu bui ke u ye Uwumbor Aajapɔɔn na, le ijawaan moo chuu u.

9 Le u ki gir koo lidichal ngbaan ni, ki ti baa Yesu, "Aa nyan ni la chee?" Le Yesu aa len tibaa.

10 Le Pailat baa u, "Saan gar mi tibaa aa? Li nyi. M kpa mpɔɔn, ki ga ŋmaa di si lii, ki kpa mpɔɔn, ki ga ŋmaa kpaa si ndɔpuinkoo pu."

11 Le Yesu bui u, "Uwumbor yaa kaa tii si mpɔɔn kan, saan ŋmaa li kpa mpɔɔn ki ŋa mi nibaa. Nima pu na, unii u di mi ŋa aanaal ni na, waatunwanbir jer siyaan."

- 12 Waah len kina na, nima le Pailat ban ke u di u lii; le Juu yaab teen ke, "Aa yaa di uja ngbaan lii kan, saa ye Uborkpaan Siisa aajo; unii umok len ke u ye ubor na, u ye Siisa aadin la."
- 13 Pailat aah njan kina na, le u ki nyan Yesu lipaal ki ti kal ubojir aajal pu, bi yin nima chee ke "Ntaakpateer paab." Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke "Gabata."
- 14 Ni nan ye Lakr-jer aajim yoonn la. Liyaadaal ngbaan nan ye kitaak ki ga ji ki woln Juu yaab aakpaakool daal na la. Ni nan ye kichakpiik ni, ki naahn tikur tiloob yoonn. Le Pailat bui Juu yaab, "Lik man, nimi aabor so."
- 15 Le bi teen, "Nyan u nima, nyan u nima, kpa a u ndopuinkoo pu." Le Pailat baa bi, "M di nimi aabor kpa a ndopuinkoo pu uu?" Le Uwumbor aatotoorninkpiib bui u, "Taa ki kpa ubor ubaa ki kpee Siisa pu."
- 16 Baah len kina na, le u di Yesu na binaal ni, bi ti kpa a u ndopuinkoo pu. Le bi gaa u,
- 17 ki cha u yoor waadpuinkoo, le bi di u nyan kitin ponn ni, ki buen nibaa chee, bi yin nima chee ke "Kiyikpan aapepel." Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke "Golgota."
- 18 Le butob aajab ngbaan kpa a u ndopuinkoo pu nima chee, le ki kpa a bijab bilee mu idopuinkee pu. Bi kpa a ubaa unangan wob, ki kpa a uken unangii wob. Le Yesu nan bi bikaasisik ni.
- 19 Pailat nan nmee njmeen ke, "Yesu u ye Nasaref aatin aanii, ki ye Juu yaab Aabor na," le ki di njmeen ngbaan tam waadpuinkoo pu.
- 20 Ni nmee Juu yaab aaliin ponn ni, ni Rom yaab aaliin ponn ni, ni Griik yaab aaliin ponn ni. Baah nan kpa a Yesu ndopuinkoo pu nin chee na aa daa kitin ni, nima pu na, Juu yaab pam le nan karn njmeen ngbaan.
- 21 Le Juu yaab aatotoorninkpiib bui Pailat, "Taa nmee ke u ye Juu yaab Aabor. Dmeen ke uma le len ke u ye Juu yaab Aabor."
- 22 Le Pailat bui bi, "Maah nmee pu na, ni nmee a."
- 23 Le butob aajab bi kpa a u ndopuinkoo pu na yakr waawanpeenkaan nfum munaa, bima binib binaa; le ki yoor waakpalk mu. Kikpalk ngbaan nan ye litamuln, kaa kpa baah nal nin chee na.
- 24 Nima pu le bi bui tob, "Taa cha ti kar kikpalk ngbaan. Cha ti too inaan, ki lik ke ulau ga ji ki." Baah na pu na, ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na ke: "Bi di maawanpeenkaan yakr tii tob, ki too inaan maakpalk pu." Nima le cha butob aajab ngbaan na kina.
- 25 Le Yesu aana, ni unawaa, ni Mari u ye Klopas aapuu na, ni Mari Magdalene, nan si gbok Yesu aadpuinkoo.

- 26 Le Yesu kan una ni waadidiir u u gee u na si gbok u. Le u bui una, "Nna, lik, aajapoon le ye maadidiir wee,"
- 27 le ki bui waadidiir ngbaan mu, "Lik, aana le ye upii wee." Liyaadaal ngbaan, le uidiir ngbaan di Yesu aana koon waachiln ni.
- 28 Le Yesu bee ke u tun waatuln doo a. Le u bui ke, "Nnyunyuu chuu mi." Waah len kina na, ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na.
- 29 Le tiwanyukaan ni moon na gbii lisambil ki si nima chee. Le bi di nkiisuk bon ni ni, ki di na ndo pu, ki di na umob ni ke u moor.
- 30 Waah moor ni na, le u bui ke, "Maatuln doo a," le ki gaa tiin, ki cha waawiin nyan, le u kpo.
- 31 Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aafuur daal na la. Likpaakool daal ngbaan nan ye nwiin sakpiin daal la. Nima le Juu yaab aa ban ke njinikpol li beenin bi idopuinkee pu likpaakool daal. Nima le bi bui Pailat ke u cha waajab ti gbaa kool bitaa, aan bi kpo mala, aan bi chuu nyan bi idopuinkee pu.
- 32 Le waajab dan nan gbaa kool bijab bi lee idopuinkee pu Yesu chee na aataa. Bi gbaa kool ubaa aataa, ki ti gbaa koo uken mu aataa.
- 33 Baah ti fuu Yesu chee na, bi mui u kpo a, nima le baa gbaa kool utaa.
- 34 Le butob aaja ubaa di kigbalk saa Yesu aasikakl. Libuul ngbaan ni, le nsin ni nnyun nyan.
- 35 Uja u kan kina na tuk binib waah kan pu na. Waah len pu na, ti gbii. Uwumbor mu nyi ke u len mbamon la, aan ni mu pak ti.
- 36 Bi na Yesu kina ke ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na ke, "Waakpab ponn ni libaa aan koo."
- 37 Uwumbor aagban ki len ke, "Bi ga lik uja u bi saa u na."
- 38 To, Josef, u nan ye Arimatea aatin aanii na, mu nan bi nima. U nan ye unii u dii Yesu na, ki mu san Juu yaab ijawaan, kaa cha binib nyi. Uja ngbaan nan buen ti mee Pailat ke u cha u nyan Yesu aawon ndopuinkoo pu. Le Pailat kii. Le u buen ti nyan u ndopuinkoo pu.
- 39 Nikodemus, u nan dan Yesu chee njan kinyeek na, mu nan fuu ni, ki joo ni tulalee. Ni nan ye tulalee u bi yin u ke mir na, ni tulalee u bi yin u ke alos na, aan bi di njmal tob ni la. Tulalee ngbaan aanyunyuun ga pii botomon.
- 40 Le bi di likekenyaan ni tulalee ngbaan poo Yesu aawon. Juu yaab yaa ban bi sub linikpol kan, bi nani kina la.
- 41 Baah kpaa Yesu nin chee na, isui aasaak kibaa nan bi nima. Bi nan gbii kitakpalun kibaa nima chee. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni.

⁴² Kitakpalunŋ ngbaan aah kaa daa nima chee na, le bi di Yesu aawon ti sub ki ponn ni. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

Jonn 20

¹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene buen likaakul ngbaan chee. Ni nan ye lichakpitaawoln, ki laa boon. Waah ti fuu likaakul chee na, le u kan ke litakpal li bi nan di lenŋ likaakul aamɔb na, aa ki bi.

² Le u san buen Simonn Piita ni Yesu aadidiir uken u Yesu gee u na chee, le ki ti bui bi, "Bi nyan Tidindaan aawon likaakul ni a. Taa nyi baah di ti ŋa nin chee na."

³ Le Piita ni Yesu aadidiir uken ngbaan fii san buen likaakul ngbaan chee.

⁴ Le Yesu aadidiir uken ngbaan san jer Piita ki puen fuu li chee,

⁵ le ki ti boon ki gbuun lik, ki mui ŋikeken ngbaan le dɔ. Waa koo likaakul na ni.

⁶ Le Simonn Piita, u paan ni puwɔb na, mu fuu ni, le ki koo likaakul na ni, ki mui ŋikeken ngbaan dɔ.

⁷ U mui likekeln li bi nan di poo uyil na kpab, ki dɔ libaa.

⁸ Le Yesu aadidiir u puen fuu ni likaakul chee na mu koo, ki kan, le ki pak Yesu aah nan tuk bi pu na.

⁹ Baa nan kee bee Uwumbɔr aagbanŋ aah len pu na aatataa, ke Yesu ga fikr nkun ni.

¹⁰ Le bi gir kun.

¹¹ Tɔ, Mari nan beenin si likaakul na chee ki wii. Waah si wii na, le u boon ki gbuun lik li ponn ni,

¹² le ki kan Uwumbɔr aatuuntiib bilee bi pee tiwanpiln na ka Yesu aawon aah ba dɔ nin chee na. Ubaa nan ka uyil aah ba bi ni wɔb na, le uken mu ka utaa aah ba bi ni wɔb na.

¹³ Le bi baa u, "Upii, ba ŋa si aa wii?" Le u bui bi, "Bi nyan Ndindaan aawon la. Maa nyi baah di ti ŋa nin chee na."

¹⁴ Waah len kina na, le u fenn lik upuwɔb, ki mui Yesu si, kaa nyi ke Yesu ye.

¹⁵ Le Yesu baa u, "Upii, ba ŋa si aa wii? Aa ban ŋma?" Mari nan dak ke uja u kii kisaak na ye. Le u bui u, "Maaninkpel, aa yaa di waawon ŋa nin chee na kan, mɔk mi, m ti yoor."

¹⁶ Le Yesu bui u ke, "Mari." Le u fenn, ki bui u Juu yaab aaliin ni ke, "Raboni." Naatataa le ye ke "Umɔmɔkr."

- 17 Le Yesu bui u, "Taa meeh mi. Maa kee buen paacham, Nte Uwumbor chee. Li cha ki ti tuk nnaabitiib ke m cha paacham, Nte u ye Maawumbor na chee la, u ye ni mu Aate, ki ye ni mu Aawumbor na."
- 18 Le Mari Magdalene buen ti tuk bi, "M kan Tidindaan a," le ki tuk bi Yesu aah tuk u tibor ti na.
- 19 To, Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aajook le Yesu aadidiliib bi kidiik ni, ki lan; ba pu? bi nan san Juu yaab ijawaan. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui bi, "Ni li kpa nsuudoon man."
- 20 Waah len kina na, le u taln unjaal ki mok bi baah nan kpa unjaal ponn ni ipiin pu na, le ki mok bi baah nan saa usikakl kigbalk pu na. Waadidiliib aah kan u na, le bi kpa mpopiin.
- 21 Le u ki bui bi, "Ni li kpa nsuudoon man. Nte Uwumbor aah tun ni mi pu na, kina le m mu tun nimi."
- 22 Waah len kina na, le u fuur lii bi pu, le ki bui bi, "Gaa Uwumbor Aafuur Nyaan man.
- 23 Ni yaa di cha pinn binib baatunwanbir kan, bi ga kan chapinn. Ni yaa kaa di cha pinn bi kan, baan kan chapinn."
- 24 Tomas, u bi yin u ke Kijaan, aan u ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, aa nan bi bikaasisik ni buyoonn Yesu dan na.
- 25 Le Yesu aadidiliib biken tuk u, "Ti kan Tidindaan a." Le u bui bi, "M yaa kaa kan baah nan kpa unjaal ponn ni ipiin pu na aabue, ki di njanbik baan njibue ngbaan ponn ni, ki di njaal baan baah nan saa usikakl kigbalk pu na aabuer ponn ni kan, maan pak naah len pu na."
- 26 To, le iwiin iniin jer. Le Yesu aadidiliib nan ki bi kidiik ni. Tomas mu nan bi bi chee. Bi nan lan kidiik a. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui ke, "Ni li kpa nsuudoon man,"
- 27 le ki bui Tomas, "Di anjanbik baan njaal aabue ponn ni, ki di anjaal baan nsikakl aabuer mu ponn ni, aan ki gaa mi ki kii, aan ki taa ki beeni."
- 28 Tomas nan bui u, "Aa ye Ndindaan ni Maawumbor la."
- 29 Le Yesu bui u, "Saah kan mi na le aa gaa mi ki kii. Uwumbor aanyoor bi binib bi kaa kan mi aan ki gaa mi ki kii na pu."
- 30 To, Yesu nan tun lijinjiir aatun njiken pam waadidiliib aanimbil ni. Ni momok mu aa bi kigbanj kee ni.
- 31 Bi njmee nimina ke ni pak ke Yesu le ye Uwumbor Aanileekoo Kristo, ki ye Uwumbor Aajapoon. Ni yaa gaa u ki kii kan, u pu le ni ga li kpa limofal.

Jonn 21

- ¹ Nee aapuwɔb le Yesu di ubaa mɔk waadidiliib nnyusakpem chee, bi yin mu ke Tiberias (ki ki yin mu ke Galilee). Kina le u nan di ubaa mɔk bi.
- ² Simonn Piita ni Tomas u bi yin u ke Kijaan na, ni Natanael u nyan ni Kana aatiŋ ki bi Galilee aatiŋ ni na, ni Sebedee aajapɔtiib bilee na, ni Yesu aadidiliib bilee biken nan bi tɔb chee.
- ³ N-yoonn ngbaan le Simonn Piita bui bi, "M cha m ti chur ijan la." Le bi bui u, "Ti mu ga dii si." Le bi buen ti koo buŋɔb ni, ni di ti woln, baa kan nibaa.
- ⁴ Nwiin aah laa puu ni na, le Yesu sil nnyun aagbaan. Bididiliib ngbaan aa nan nyi ke Yesu ye.
- ⁵ Le u baa bi, "Binachipɔm, naa kan ijan aa?" Le bi bui u, "Taa kan."
- ⁶ Le u bui bi, "Di kipɔɔk ngbaan di mee buŋɔb aañangii wɔb man, le ni ga kan." Le bi mee ki chuu ijan pam, le kaa ŋmaa yoor.
- ⁷ Le Yesu aadidiir u Yesu gee u na bui Piita, "Tidindaan ye." Baah nan bi ban ijan na, bi nan yii ŋkpatambinn baanja la. Simonn Piita aah ŋun ke Tidindaan ye na, le u yoor waabɔkul ki di peen, le ki lir nnyun ni ki cha u chee.
- ⁸ Waadidiliib bi gur na nan bi buŋɔb ngbaan ni ki dar kipɔɔk ki gbii ijan na, ki choo nnyun aagbaan. Nnyun aagbaan aa nan daa. Ni naahn ŋisaŋ ikui ilee la.
- ⁹ Baah ti fuu nnyun aagbaan ki nyan buŋɔb ni na, bi mui nkoon aamii bi, ujan ni boroboro pu mu ni.
- ¹⁰ Le Yesu bui bi, "Li joo ni naah chuu ijan i na ngem."
- ¹¹ Le Simonn Piita ki koo buŋɔb na ni ki ti gbiln kipɔɔk na, ki joo dar cha ngbaan. Kipɔɔk ngbaan nan gbii ijan sakpiin. Ijan ngbaan nan ye nkub ni piŋmu ni itaa. Yaah po wiir kina na, kipɔɔk ngbaan aa nan kar.
- ¹² Le Yesu bui bi, "Dan nan ji man." Waadidiir ubaa aa nan kaa u baa u, "Si ŋma ye?" ba pu? bi nyi ke Tidindaan ye.
- ¹³ Le Yesu dan nan yoor boroboro ni ijan ki di tii bi.
- ¹⁴ Yesu aah nan fikr nkun ni ki joo ubaa mɔk waadidiliib na, nimina le nan ŋa taataa.
- ¹⁵ Baah jin tijikaar ngbaan doo na, le Yesu baa Simonn Piita, "Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, aa gee mi ki jer tiwan nimina aa?" Le u bui u, "Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si." Le Yesu bui u, "Kpiin maapihbi,"
- ¹⁶ Le ki ki baa u lelee, "Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, aa gee mi ii?" Le u ki bui u, "Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si la." Le Yesu bui u, "Li kii maapiih,"
- ¹⁷ Le ki ki baa u taataa, "Simonn, Jɔnn aajapɔɔn, aa gee mi ii?" Le Simonn Piita aasui bii; ba pu? u nan baa u nfum mutaa mɔk, "Aa gee mi ii?" Le u bui u,

"Ndindaan, aa nyi tiwan mómók. Aa nyi ke m gee si." Le Yesu bui u, "Kpiin maapiih.

18 M tuk si mbamón la, saah nan ye unachipóon na, aa nan peeni saawanpeenkaan, ki chaa saah gee nin chee na. Aa yaa ti por kan, aa ga taln aanaal, unii ubaa le ga peen si, ki yoor si buen saah kaa gee nin chee na."

19 U nan bui Piita kina ke u mók u, uma Piita aah ga kpo ki nyun Uwumbor pu na. Waah len kina na, le u bui u, "Li dii mi."

20 Le Piita fenn upuwób, ki kan Yesu aah gee waadidiir u na paa ni bi pu. Waadidiir ngbaan ye unii u nan foor duun Yesu, baah nan bi ji tijiir buyoonn na, ki nan baa u ke, "Ndindaan, nma ga kooh si?" na.

21 Piita aah kan u paani bipuwób na, le u baa Yesu, "Ndindaan, ba ga nja uja wee?"

22 Le Yesu bui u, "M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabor aa? Li dii mi."

23 Nima le Yesu aanib bui ke waadidiir ngbaan aan kpo. Yesu ma aa bui ke waan kpo, u po bui le ke, "M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabor aa?"

24 Waadidiir ngbaan le ye unii u tuk binib tibor tee, ki nmee ti kigbanj kee ni na. Ti bee ke waah len pu na gbii.

25 Tiwan pam aabonj le Yesu nja, bi mu aa nmee ni mómók. Bi yaa ba nmee ni mómók kan, maa dak ke bi ba ga kan mpaan dulnyaa ni ki bil baah nmee tigbann ti na.

Lituln

Lituln 1

- 1** Njɔ Teofilus, min Luk nan n̄mee njan aagban̄ ke m tuk si Yesu aah nan n̄a pu na m̄m̄ɔk, ni waah m̄ɔk binib pu na m̄m̄ɔk, n-yoonn mu u nan piin waatuln
- 2** ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr di u buen paacham na. Waah nan bi dulnyaa wee ni na, le u lee waakpambalb. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le u nan tuk waakpambalb ngbaan baah ga n̄a pu na, le Uwumbɔr nin di u buen paacham.
- 3** Waah kpo ki fikr nkun ni na, le u di ubaa m̄ɔk bi n-yoonn n-yoonn, le ki ti saa iwiin imonko ilee, ki m̄ɔk bi chain ke u sil kpa limɔfal. Binimbil nan kan u. Le u len bi chee, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aah bi pu na.
- 4** Waah nan laa bi bi chee na, le u bui bi, "Ni taa nya Jerusalem ni. Ni li bi nima, ki ti saa bundaln Nte Uwumbɔr ga tii nimi Waafuur Nyaan, waah nan puu tipuul ti na. Ni nan n̄jun tipuul ngbaan pu m chee la.
- 5** Mbamɔn, Jɔnn nan muin binib nnyun ni. Naan ki yunn, le m ga di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi."
- 6** Yesu aakpambalb aah kuun u chee na, le bi baa u, "Tidindaan, dandana wee, aa ga nyan timi Israel yaab timi aadim aanaal ni, ki ki giin timi aanaan tii timi ii?"
- 7** Le Yesu tuk bi, "Bundaln Nte Uwumbɔr ga n̄a waah ban pu na, aa ye nimi aabɔr. Ti bi u chee la.
- 8** Waafuur Nyaan yaa nan gbiin nimi kan, ni ga li kpa waapɔɔn, ki ga li ye maaseeraadam Jerusalem ponn ni, ni Judea aatim m̄m̄ɔk ni, ni Samaria aatim ni, ni dulnyaa aanaan m̄m̄ɔk ni."
- 9** Waah len kina na, le Uwumbɔr di u buen paacham, binimbil ni. Le ntaalangbam biin u pu. Baa ki waa u.
- 10** Le bi beenin si lik waah cha paacham pu na. Libuul ngbaan ni, le Uwumbɔr aatuuntiib bilee nan sil bi chee, ki naahn bijab, ki pee n̄jikekepiin,
- 11** ki baa bi, "Galilee aanib, ba pu ni si lik paacham kina? Yesu, u Uwumbɔr nyan u ni chee buen paacham na, u ga gir ni. Ni kan waah buen pu na. Kina, le u ga nan ki gir ni."
- 12** N-yoonn ngbaan, Yesu aakpambalb nan bi lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. Naa daa Jerusalem. Ni naahn limalgeln la. Le bi nyan nima, ki gir buen Jerusalem.
- 13** Baah ti fuu Jerusalem na, le bi koo baah koo kidiik ki ponn ni na. Kidiik ngbaan nan ye paacham aadiik la. Le Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni Andru, ni Filip, ni Tomas, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Simonn

u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na, mɔmɔk nan bi kidiik ngbaan ni.

14 Le bi ni Mari u ye Yesu aana na, ni bipiib bibaa, ni Yesu aanaatiib, mɔmɔk kuuni tɔb chee, ki kpaani kimɔbaan, ki mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk.

15 N-yoonn ngbaan, le binib bi dii Yesu na nan kuun tɔb chee. Bi ga nan li fuu binib nkub ni moninko. Le Piita fii sil bikaasisik ni, ki bui bi,

16 "Nnaabitiib, n-yaayoonn na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David len Judas aabɔr. Ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ponn ni. Naah ŋmee pu Uwumbɔr aagbaŋ ponn ni na, see ni ŋa kina. Judas le nan mɔk binib Yesu aah bi nin chee na, le bi ti chuu u.

17 Judas nan ye timi Yesu aakpambalb ponn ni ubaa la. Yesu nan lee u, ke u tun Uwumbɔr aatuln ti chee."

18 U ŋa tiwan ni kaa ŋan na, le ki kan ŋimombil, ki daa bukpaab. Le u lir kitiŋ bukpaab ngbaan ponn ni, ki kpo. Upuul nan puu, le tineer mɔmɔk nyan.

19 Binib bimɔk bi Jerusalem na nan ŋun waabɔr. Nima pu na, baaliin ponn ni, bi yin bukpaab ngbaan ke Akeldama aakpaab. Naatataa le ye ke "Nsin aakpaab."

20 "N-yaayoonn na, Ubɔr David nan ŋmee Judas aabɔr, Uwumbɔr aalahn aagbaŋ ponn ni ke, 'Taa cha tiwan nibaa ki li bi waadichal ni. Taa cha unii ubaa ki li bi li ponn ni.' U nan ki ŋmee Judas aabɔr ke, 'Cha unii uken leŋ waaleleŋ.' "

21 Piita nan ki len ke, "Nima pu na, ni ŋeer ke unii ubaa ki kpee ti pu, ki li ye seeraadaan, ki tuk binib ke Tidindaan Yesu fikr nkun ni. Ti ban unii u nan chuun ŋisachun ti ni Tidindaan Yesu chee, n-yoonn mu Jonn nan muin Yesu nnyun ni na, ki ti saa bundaln Uwumbɔr nyan Yesu ti chee ki di u buen paacham na."

23 Piita aah len kina na, le bi lee bijab bilee. Bi yin ubaa ke Josef Basabas Justus ki yin uken ke Matias.

24 Le bi mee Uwumbɔr ke, "Tidindaan, Judas aah di cha saatuln ki nyan ti chee ki buen lipepel li ŋeer u na, mɔk timi unii u ga leŋ waaleleŋ na. Aa nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na. Mɔk timi unii u aa lee u na bijab bilee ngbaan ponn ni."

26 Baah mee Uwumbɔr doo na, le bi di ŋitakpabil tii bi, ke bi lik baah ga lee uja u na. Nimina nan mɔk bi ke bi ga lee Matias la. Le bi di u kpee Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na pu.

Lituln 2

- ¹ Juu yaab aawinyaan mubaa nan saa. Bi yin mu ke Pentekost daal. Le binib bi dii Yesu na mómók bi kidiik kibaa ni.
- ² Libuul ngbaan ni, le bi ñun kifuuk nyan ni kitaapaak. Ni nan bi ke libuln pópóol aah kpa kifuuk pu na, ki nan gbiin lidichal li bi ka li ponn ni na.
- ³ Le bi kan tiwan nibaa, ni bi ke imiigaal na, ki nan tɔŋ bi mómók aayil paab.
- ⁴ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin bi mómók. Le bi len iliin yayan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.
- ⁵ N-yoonn ngbaan le Juu yaab nan bi Jerusalem ni. Bi nan ye binib bi pak Uwumbɔr na, ki nyan ni ñinibol mómók ponn ni dulnyaa wee ponn ni.
- ⁶ Le bi ñun Yesu aanib len iliin yayan. Le bi kuun ni nima, ki wiir. Le bi mómók ñun bi len baaliin ibaabaa. Le ni muk bi nima chee, ki gar bi pam.
- ⁷ Le bi bui ke, "Bijab bi len kina na mómók ye Galilee aatiŋ aanib la.
- ⁸ Bi ña kinye aan ki len timi aaliin aabɔŋ kina? Ti ñun bi len ti mómók aaliin ibaabaa la.
- ⁹ Timi bibaa nyan ni Patia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Media aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Elam aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Mesopotamia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Judea aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Kapadosia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pontus aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Asia aatiŋ ni,
- ¹⁰ bibaa mu nyan ni Frijia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pamfilia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Ijpt aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Libia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Sairene aatiŋ chee na, bibaa nan ye Juu yaab, ni Biniyayam bi kpeln bibaa ki dii Juu yaab aasan na, ki nyan ni Rom aatiŋ ni na,
- ¹¹ bibaa mu nyan ni Krete aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Arabia aatiŋ ni. Ti mómók ñun bi len timi aaliin ki mooni Uwumbɔr aah tun lijinjiir aatun pu na."
- ¹² Le ni muk bi mómók, ki gar bi. Le bi baa tɔb, "Naatataa ye kinye?"
- ¹³ Le bibaa mu ñani bi mbɔnyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.
- ¹⁴ Le Piita ni Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na fii sil. Le Piita len mpɔɔn pu, ki tuk kinipaak ngbaan, "Nnaabitiib, Juu yaab, ni nimi bimók bi Jerusalem ni na, ni li pel mbamóm, ki ñun maah ga len pu na.
- ¹⁵ Ni dak ke binib ngbaan nyun ndaan gbii la. Baa nyun. Dandana, ni ye tikur tiwae kichakpiik ni la. Nima pu na, baa nyun ndaan.
- ¹⁶ Baah len iliin yayan pu na, ni ye Uwumbɔr aabɔnabr Joel aah nan len pu na la. Joel nan len ke Uwumbɔr len:
- ¹⁷ 'N-yoonn mu choo na, m ga di Maafuur Nyaan ña binib mómók pu. Nijapɔtiib ni nibisatiib ga nabr min Uwumbɔr aah len pu na. Nimi aanachipóm ga kan lijinjiir aawan. Nimi aaninkpiib ga daŋ tidaŋ.

- 18 N-yoonn ngbaan, m ga nan di Maafuur Nyaan ɲa maanaagbiijab ni maanaagbiipiib mu pu, le bi ga nabr maah len pu na.
- 19 M ga ɲa lijinjiir aatun kitaapaak ni, ni kitiŋ pu; nsin, ni mmii, ni iŋmanyuu ga li bi;
- 20 nwiin ga bɔln, le uŋmal mann ke nsin na, waahr aan Uwumbɔr aawiin daal nin fuu ni. Mu ga li ye nwiin sakpiin mu kpa liyimbil na.
- 21 Liyaadaal ngbaan, unii umɔk mee Uwumbɔr na, uma le ga ɲmar.' "
- 22 Тɔ, Piita ki len ke, "Israel yaab, li pel man. Uwumbɔr ban ke u mɔk binib ke uma le tun ni Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na. Nima pu le u cha u ɲani lijinjiir aatun, ni lituln li kpa liyimbil na, nimi ponn ni. Nimi nibaa nyi kina.
- 23 Uwumbɔr aageehn pu le bi nan di Yesu ɲa niŋaal ni. Uwumbɔr nan nyi ke bi ga ɲa kina. Le ni di u ɲa mbiindam aɲaal ni ke bi ti kpa u ndɔpuinkoo pu, ki ku u. Nima pu na, nimi le ku u.
- 24 Uwumbɔr le fikr u nkun ni ki bii nkun aapɔɔn, kaa cha nkun joo u.
- 25 Ubɔr David nan len Yesu aabɔr ke, 'M nan kani Tidindaan m chee n-yoonn mɔmɔk. U bi ɲɲangii wɔb, ki biin m pu, ke tiwan nibaa taa muk mi.
- 26 Nima pu na, m kpa mpopiin, ki len mpopiin aaliin,
- 27 le ki kpa limakl ke saan cha maawiin bee kitekpiitiŋ ni. M ye saabo u ye chain na, le saan cha maawon bur. Nima le m bi dulnyaa wee ni ki kpa nsuudoon.
- 28 Aa nan mɔk mi limɔfal aasan. Saah bi m chee pu na, le m kpa mpopiin pam.' "
- 29 Le Piita ki len ke, "Nnaabitiib, m ban m tuk nimi tiyaaja David aabɔr chain la. U nan kpo, le bi sub u. Din pu na, waakaakul bi do.
- 30 U nan ye Uwumbɔr aabɔnabr ubaa la, ki nyi ke Uwumbɔr puu tipuul ke u ga ɲa uma David uyaabil ubaa ubɔr, ke uma David aah ye ubɔr pu na.
- 31 David nan nyi Uwumbɔr aah ga ɲa pu na. Nima pu na, u nan len ke Uwumbɔr ga nan fikr Waanileekoo Kristo nkun ni, kaan cha u bee kitekpiitiŋ ni. Waawon aa bur.
- 32 Uwumbɔr fikr Yesu nkun ni. Tinimbil kan u, le ti tuk binib.
- 33 Uwumbɔr nyuŋ Yesu, ki di u kaan uŋangii wɔb. U gaa Nfuur Nyaan Ute Uwumbɔr chee, uma Uwumbɔr aah nan puu tipuul ti ke u ga tii u na. Naah kan pu na, ni naah ɲun pu dandana wee na, ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan le u di ɲa ti ni.
- 34 David aa nan buen paacham. U mu nan len ke, 'Uwumbɔr bui Ndindaan ke: Kal ɲɲangii wɔb,

- ³⁵ ki ti saa buyoonn m ga nyaŋ saadim mɔmɔk na.' "
- ³⁶ Le Piita ki len ke, "Israel yaab mɔmɔk, m ban ke ni sil bee ke ni ye Yesu aabɔr le m len. Nimi le kpaɔ u ndɔpuinkoo pu. Uwumbɔr le mɔk ke uma Yesu le ye Waanileekoo Kristo, ki ye Tidindaan."
- ³⁷ Kinipaak ngbaan aah ŋun Piita aah len pu na, le ni muk bi sakpen. Le bi baa Piita ni Yesu aakpambalb biken na, "Tinaabitiib, ti ga ŋa kinye?"
- ³⁸ Le Piita bui bi, "Ni mɔmɔk kpeln nimi aabimbin, ki cha ti muin nimi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Le Uwumbɔr ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, ki tii nimi ipiin, i ye Waafuur Nyaan na.
- ³⁹ Tidindaan Uwumbɔr nan puu tipuul ke u ga di Waafuur Nyaan tii nimi, ni nimi aabim, ni binib bi bi ni daa na: u ga tii binib bi u ga yin bi na mɔmɔk."
- ⁴⁰ Le Piita di tibɔr ti wiir na tuk bi Yesu aabɔr, le ki sur bi ki bui bi, "Pɔɔn nibaa man ki ŋmar, ki nya ntafadaan mu ga pii titunwanbirdam ngbaan na ni."
- ⁴¹ Le bi muin binib bi gaa Piita aah len pu na nnyun ni. Liyaadaal ngbaan le binib ŋichur ŋitaa ŋmar, ki kpee bi pu.
- ⁴² Binimbil nan man ke bi bae Yesu aabɔr, waakpambalb chee. Bi mɔmɔk nan kpaan kimɔbaan, ki ji tɔb chee tijikaar, ki kpaani tɔb chee ki mee Uwumbɔr.
- ⁴³ Uwumbɔr nan cha Yesu aakpambalb tun lijnjiir aatun pam. Nima pu na, binib mɔmɔk nan san Uwumbɔr.
- ⁴⁴ Le binib bimɔk gaa Yesu ki kii na kpaan tɔb chee, ki di baawan yakr tɔb.
- ⁴⁵ Binib nan kooh baah kpa tiwan ni na, ki di ŋimombil ngbaan yakr tɔb, baah ban pu na.
- ⁴⁶ Idaa mɔmɔk bi nan kuuni Uwumbɔr Aadichal ni, ki kpaani bido ki ji tijikaar, ki pak Uwumbɔr, ki kpa mpopiin, ni tibulchinn. Le binib mɔmɔk pak bi. Tidindaan nan joo binib bi ŋmar na kpaɔ waanib pu idaa mɔmɔk la.

Lituln 3

- ¹ Daalbaadaal, tikur titaa yoonn, Piita ni Jɔnn nan buen Uwumbɔr Aadichal ni. Ni nan ye limeel yoonn la.
- ² Uja ubaa nan bi nima ki ye uwɔb. Baah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Bi nan yoor u kaani Uwumbɔr Aadichal aabisamɔb chee idaa mɔmɔk. Bi yin mbisamɔb ngbaan ke "Mbisamɔb Nyaan." Bi nan joo u kaani nima chee ke u li mee binib bi koo ni Uwumbɔr Aadichal ni na, ke bi tii u ŋimombil.
- ³ Le u kan Piita ni Jɔnn bi koo Uwumbɔr Aadichal ni. Waah kan bi na, le u mee bi ke bi tii u tiwan.
- ⁴ Le Piita ni Jɔnn lik u. Le Piita bui u, "Lik timi."

- ⁵ Le u lik bi, ki dak ke bi ga tii u tiwan la.
- ⁶ Le Piita bui u, "Maa kpa njimobil. M ga tii si maah kpa ni na la. Yesu Kristo u ye Nasaref aatiŋ aanii na aayimbil pu, m tuk si la, fii chuun."
- ⁷ Le Piita chuu uŋangii, ki fiin u. Le u fii sil. Libuul ngbaan ni, le utaagben pɔɔk.
- ⁸ Le u fii yuk, ki sil utaa pu, ki piin ki chuun gonni, le ki dii bi, ki koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi chuun, ki yukr, ki pak Uwumbɔr.
- ⁹ Le kinipaak mɔmɔk kan u bi chuun ki pak Uwumbɔr.
- ¹⁰ Le bi bee ke u ye uwanmeer u nan ka Uwumbɔr Aadichal aabisamɔb nyaan chee na. Waah pɔɔk na, le ni gar bi pam.
- ¹¹ Uja ngbaan aah laa joo Piita ni Jonn na, le binib ngbaan mɔmɔk san buen bi chee kikaakpaak kibaa ni, bi yin ki ke "Solomonn aakaakpaak." Ni nan gar bi pam.
- ¹² Tɔ, Piita aah kan bi na, le u baa bi, "Israel yaab, ba pu ni gar nimi? Ba pu ni lik timi kina? Ni dak ke ni ye tibaa aapɔɔn le cha uja wee pɔɔk aa? Ni dak ke ni ye timi aabimbin mu bi chain na pu uu? Ni mu aa ye kina.
- ¹³ Uwumbɔr le cha u pɔɔk. Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr, u ye tiyaajatiib Aawumbɔr na, nyuŋ Waabo Yesu la. Nimi le nan di Yesu kooh, le ki yii u Pailat chee. Pailat nan ban u di u lii. Le naa kii.
- ¹⁴ Yesu le ye unii u Uwumbɔr lee u aan u ye uninyaan na. Le ni yii u, ki bui Pailat ke u di unikur lii.
- ¹⁵ Ni ku Yesu u tii timi limɔfal na. Le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Timi le ye waaseeraadam ke u fikr nkun ni a.
- ¹⁶ Ni kan uja wee, ki bee u. Yesu aayimbil le kpa mpɔɔn, le ki cha u pɔɔk. Waah ŋa Yesu aayimbil naadii pu na, nima le cha u pɔɔk. U gaa Yesu ki kii, le uma Yesu tii u laafee ninimbil ni.
- ¹⁷ "Nnaabitiib, m nyi ke ni ni nimi aaninkpiib aah ku Yesu pu na, naa nyi naah tun lituln li na.
- ¹⁸ N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan cha waabɔnabtiib mɔmɔk len ke Waanileekoo Kristo ga nan ji falaa. Baah len pu na, le Uwumbɔr cha ni ŋa kina.
- ¹⁹ Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man, ki dii Uwumbɔr aasan. Ni yaa ŋa kina kan, Uwumbɔr ga di cha pinn nimi aatunwanbir, ki tii nimi lifuur,
- ²⁰ ki ki tun ni Yesu ni chee, aan ni ŋmar. Uma le ye Kristo, u Uwumbɔr lee u na.

²¹ Uma Yesu le ga li bi Uwumbor do ki ti saa n-yoonn mu Uwumbor ga toor tiwan momok na. N-yaayoonn na, Uwumbor aabonabtiib bi bi chain na, nan len tibor timina.

²² Uwumbor aabonabr Moses nan len ke, 'Nidindaan Uwumbor ga tun ni ubonabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la. Li keei waah ga len tibor ti na momok man.

²³ Unii umok kaa kii ubonabr ngbaan aah ga len pu na, Uwumbor ga yakr u, ki nyan ni u waanib ponn ni, ki ku u.'

²⁴ Uwumbor aabonabtiib bimok nan len tibor na, Samuel ni bibonabr bi mu nan paan ni u pu na, mu nan len tibor timina.

²⁵ Nimi le ye bibonabtiib ngbaan aayaabitiib. Uwumbor nan puu tipuul tii niyaajatiib. Nimi le yeh tipuul ngbaan. Uwumbor nan tuk Abraham ke u ga na tinyoor na ninibol nimok bi dulnyaa wee ni na pu, uma Abraham aayaabil pu.

²⁶ Nima pu na, Uwumbor nan lee Waabo, ki nan tun ni u ni chee njan, ke u nan na nimi tinyoor; u cha ni di cha nimi aatunwanbir; tinyoor ngbaan le na."

Litulu 4

¹ Piita ni Jonn nan laa beenin len tibor kinipaak ngbaan chee, ki tuk bi ke Yesu fikr nkun ni a, ke waah fikr nkun ni na, binib bi kpo na mu ga nan fikr nkun ni. Le Uwumbor aatotoortiib, ni Uwumbor Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Sajusii yaab mu fuu ni nima, kaa gee Piita ni Jonn aah tuk kinipaak ngbaan pu na,

³ le ki gee linjuul bi pu, ki chuu bi, ki di na kiyondiik ni. Naah ye kijook na, le bi cha bi bi kiyondiik ni, ki ti woln kitaak.

⁴ Binib bi nun Piita ni Jonn aah len pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Bijab bi gaa u ki kii na ga nan li fuu njichur njimu.

⁵ Naah woln kitaak na, le Juu yaab aayidam, ni bibojirb aaninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb nan kuun Jerusalem ponn ni.

⁶ Bi ni Uwumbor aatotoorninkpel u bi yin u ke Anas na, ni Kayafas, ni Jonn, ni Aleksanda, ni utotoorninkpel do yaab biken, nan kuun tob chee.

⁷ Le bi cha Piita ni Jonn sil binimbiin ni, le ki baa bi, "Ni na kinye aan ki cha uwob ngbaan pook? Ni kpa ba aapoon? Ni di nma aayimbil ki tii u laafee?"

⁸ Le Uwumbor Aafuur Nyaan fir Piita pu. Le u bui bi, "Juu yaab aayidam, ni bibojirb aaninkpiib,

⁹ taah ter uwob ngbaan na, le ni ji timi tibor din, ki baa timi ke ti na kinye ki cha u pook.

¹⁰ M ban ke nimi ni Juu yaab biken momok bee ke Yesu Kristo, u ye Nasaref aatiŋ aanii na, waayimbil aapoon le cha uja wee pook. Uma Yesu pu, le u kpa

laafee mbamom, ki si ninimbiin ni. Nimi le kpa Yesu ndopuinkoo pu, le Uwumbor fikr u nkun ni.

11 Yesu aabor nmee Uwumbor aagban ni ke, 'Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.'

12 Uma Yesu pu, le ti ga nmar. Uwumbor di Yesu aayimbiil tii timi, ke ti nmar. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni ki ga nmaa gaa timi lii, see Yesu baanja. Uma baanja pu, le ti ga nmar."

13 Bininkpiib ngbaan nan bee ke Piita ni Jonn aa ye binib bi nyuun na, kaa bae mbaem, le ki kpa lipobil ki len. Baah kpa lipobil pu na, le ni gar bininkpiib ngbaan. Bi bee ke bi nan ye Yesu aajotiib la.

14 Bi kan uja u Piita ni Jonn cha u pook na si bi chee. Nima pu na, baa nan ki nmaa kpak bi.

15 Le bi tuk bi ke bi nya kidiik ngbaan ni. Baah nyan kidiik ngbaan ni na, le bininkpiib ngbaan kpokl tob baah ga nja pu na,

16 ki baa tob, "Ti ga nja bijab ngbaan kinye? Binib bimok bi Jerusalem ni na nyi ke bi tun lijnjiir aatuln li kpa liyimbil na. Taan nmaa nee.

17 Ti mu aa ban ke tibor ngbaan ki moon. Nima pu na, cha ti faan bijab ngbaan aan bi taa ki tuk binib Yesu aabor, ki taa ki pur waayimbil."

18 Le bi yin bi ke bi gir koo ni, le ki nan kpa bi pu ke bi taa ki tuk binib Yesu aabor, ki taa ki pur waayimbil.

19 Le Piita ni Jonn bui bi, "Ti yaa kii nimi aamob, bee ti yaa kii Uwumbor aamob le kan, nilani nan Uwumbor chee? Ni dakl ki lik.

20 Ti ga li beenin tuk binib taah kan pu na, ni taah nun pu na. Taan nmaa yii."

21 Baah len kina na, le bininkpiib ngbaan ki faan bi, le ki di bi lii. Kinipaak ngbaan pu le baa nmaa daa bitafal. Kinipaak ngbaan momok nan bi nyunji Uwumbor, lijnjiir aatuln ngbaan pu.

22 Uja u bi cha u pook na nan jer njibin imonko ilee aanii. Nima pu le ni gar kinipaak ngbaan momok.

23 Baah di Piita ni Jonn lii na, le bi gir buen bijotiib chee, ki ti tuk bi Uwumbor aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib aah tuk bi pu na momok.

24 Baah nun kina na, le bi momok kpaan kimobaan, ki mee Uwumbor, ki len ke, "Mpoonsakpiindaan, sin le nan naan paacham, ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni tiwan nimok bi ni momok ponn ni na.

25 N-yaayoonn na, aa nan cha tiyaaja Ubor David len saabor. U nan ye saatutunn la. Saafuur Nyaan aapoon pu le u nan len ke, 'Binib bi kaa ye Juu yaab na gee lijuul fam la. Dinibol mu dakl ilandak i kaa kpa tinyoor na.

²⁶ Dulnyaa wee ni aaborb gor bibaa, binib aayidam kuun tob chee, bi ti jan Uwumbor ni Waanileekoo Kristo kijaak.'

²⁷ To, David aah nan len pu na, ni ye mbamon la. Ubor Herod, ni Pontius Pailat, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na nan kuun kitiŋ kee ponn ni, ke bi nan ku Saabo Yesu u ye chain ki ye Saanileekoo na.

²⁸ Bi nan kuun bi ti ŋa saah nan len ke bi ga ŋa pu na. Saapoon, ni saageehn pu, le aa nan siin ke bi ga ŋa kina.

²⁹ Uwumbor, lik baah faani timi nfaan pu na. Ter timi saatutum, ki tii timi lipobil, aan ti di tuk binib saabor.

³⁰ Di saapoon tii bibum laafee. Cha ti tun lijinjiir aatun, ki mok binib ke Saabo Yesu u ye chain na aayimbil kpa mpoon."

³¹ Baah mee Uwumbor doo na, le baah bi kidiik ki ponn ni na deŋ. Le Uwumbor Aafuur Nyaan gbiin bi momok. Le bi kan lipobil, le ki tuk binib Uwumbor aabor.

³² Binib bimok nan gaa Yesu ki kii na nan kpaan kimobaan, ni nlandakbaan. Ubaa aa len ke waawan nibaa le ye uyaan. Le bi momok yakr baawan momok, ki di tii tob.

³³ Le Yesu aakpambalb kpa mpoon ki ŋani seeraa ke Tidindaan Yesu sil fikr nkun ni. Le Uwumbor ter bi momok sakpen.

³⁴ Binib nan kooh baah kpa tisar ni ŋidichal ŋi na, ki joo ni ŋimombil ŋi bi kan na, ki nan di tii Yesu aakpambalb. Le bi yakr tii bimok aah ban pu na. Ubaa aa ki bi bi ponn ni ki lann nibaa.

³⁶ Uja ubaa nan bi bi ponn ni, bi yin u ke Josef, le Yesu aakpambalb duln u ke Banabas. Naatataa le ye ke, "U soŋni binib aasui na". U nan ye Liifai yaab aanii ubaa la. Bi nan ma u Saiprus aatiŋ ni la.

³⁷ U nan kpa kisaak, ki kooh, ki di ŋimombil ŋi u kan na, ki nan tii Yesu aakpambalb.

Lituln 5

¹ Uja uken nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias, ki yin upuu ke Safaira. U nan kpa kisaak, ki kooh ki, ki kan ŋimombil,

² ki di ngem nan tii Yesu aakpambalb, ki gur ubaa mu ngem. Upuu mu nan nyi waah ŋa pu na.

³ Le Piita baa u, "Ananias, ba ŋa aa cha kinimbong koo aasui ni, ki cha aa ban ke aa ŋmann Uwumbor Aafuur Nyaan, ki gur aabaa ŋimombil ngem?"

- ⁴ Kisaak ngbaan aah nan bi aa chee na, ki nan ye siyaan la. Saah kooh ki na, njimobil ngbaan mu ye siyee la. Ba ɲa aa dak aasui ni ke aa ga ɲa kina? Saa mɔn nnyamɔn ki tuk binib baanja. Uwumbɔr le aa mɔn nnyamɔn tuk u."
- ⁵ Ananias aah ɲun waah len pu na, le u lir kitiŋ ki kpo. Le ijawaan chuu binib bimɔk ɲun tibɔr ngbaan na.
- ⁶ Le binachipɔm nan di likekeln poo u, ki yoor u nyan lipaal, ki ti di sub.
- ⁷ Ni nan kpee siib, le upuu mu koo ni, kaa nyi tibɔr ngbaan.
- ⁸ Le Piita baa u, "Naah kooh kisaak ngbaan na, njimobil ngbaan mɔmɔk le na aa?" Le u kii ke, "Een, ɲima le na."
- ⁹ Le Piita baa u, "Ba ɲa aa ni aachal mɔmɔk kpaan kimɔbaan ke ni ga tɔŋ Uwumbɔr Aafuur Nyaan? Lik, binachipɔm bi sub aachal na fuu ni mbisamɔb. Le bi ga yoor aa mu ki nya lipaal."
- ¹⁰ Libuul ngbaan ni, le u mu kpo, ki lir kitiŋ, unimbiin ni. Le binachipɔm ngbaan koo ni ki kan u kpo a. Le bi yoor u mu, ki ti di sub uchal chee.
- ¹¹ Le Yesu aanib mɔmɔk, ni binib bimɔk ɲun tibɔr ngbaan na san ijawaan sakpen.
- ¹² Yesu aakpambalb nan tun lijinjiir aatun pam. Lijinjiir aatun ngbaan le mɔk binib ke Uwumbɔr bi bi chee. Le binib bimɔk gaa Yesu ki kii na kuun tɔb chee, Solomonn aakaakpaak ni, Uwumbɔr Aadichal ni.
- ¹³ Binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aa nan kaar ke bi li kpaani bi chee. Binib mɔmɔk mu nan pak bi.
- ¹⁴ Binib pam nan gaa Tidindaan ki kii, ki kpaɛ n-yoonn mɔmɔk, ki kpaani bi chee. Bi nan ye bijab ni bipiib mu, ki wiir.
- ¹⁵ Yesu aakpambalb aah tun lijinjiir aatun pu na, le binib yoor bibum paan ikan pu, ni tiwandookaan pu, ki di kaan nsan ni, ki ban ke Piita yaa chuun jer kan, waajunjuŋ pinn jer bi pu, ki cha bi pɔk.
- ¹⁶ Le kinipaak mu nyan ni Jerusalem aatingbaan ni, ki joo ni bibum, ni binib bi tiyayaar joo bi na. Le Yesu aakpambalb cha bi mɔmɔk pɔk.
- ¹⁷ Le Uwumbɔr aatotoorninkpel, ni binib bimɔk dii u ki nan ye Sajusii yaab na, nan kpa lipiipoln Yesu aakpambalb pu,
- ¹⁸ le ki dan nan chuu bi, ki di laŋ kiyondiik ni.
- ¹⁹ Kinyeek ngbaan le Uwumbɔr aatuun dan nan chuu piir kiyondiik aajaalen, le ki nyan bi, ki bui bi,
- ²⁰ "Li cha ti sil Uwumbɔr Aadichal ni, ki tuk binib limɔfal ngbaan aabɔr mɔmɔk."
- ²¹ Le bi kii Uwumbɔr aatuun ngbaan aamɔb. Kichakpinaanyeek ni, le bi koo ni Uwumbɔr Aadichal ni, ki nan tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le Uwumbɔr

aatotoorninkpel, ni binib bi dii u na dan nan yin bibɔjirb aaninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib mɔmɔk, le ki tun bikikiirb, ke bi buen kiyondiik ni ki ti li joo ni Yesu aakpambalb.

22 Baah ti fuu nima kaa kan bi na, le bi labr ki nan tuk bibɔjirb aaninkpiib,

23 "Ti fuu kiyondiik ni, ki kan ni lak mbamɔm. Bikikiirb mu si kii jaalenj mam chee. Le ti chuu piir kidiik, kaa kan unii ubaa ni ni."

24 Uwumbɔr Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib aah ŋun kina na, le ni muk bi pam. Baa ki nyi baah ga ŋa pu na.

25 N-yoonn ngbaan le unii ubaa koo ni, ki nan bui bi, "Lik, bijab bi ni di ŋa kiyondiik ni na bi Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi tuk binib Yesu aabɔr."

26 Le Uwumbɔr Aadichal aakikiirb ni baaninkpel buen ti joo ni Yesu aakpambalb ngbaan. Bi nan joo ni bi suuna, kaa chuu bi mpɔɔn; ba pu? bi san ijawaan ke kinipaak na ga mae bi ŋtakpal.

27 Baah joo ni Yesu aakpambalb kidiik ponn ni na, le bi di bi siin bibɔjirb aaninkpiib aanimbiin ni. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel bui bi,

28 "Ti tuk nimi ke ni taa ki tuk binib Yesu aabɔr, ki taa ki pur waayimbil. Le ni beenin mooni waabɔr Jerusalem mɔmɔk ni, ki len ke waasin bi tiŋaal ni la."

29 Le Piita ni Yesu aakpambalb biken na bui bi, "Ni ye ke ti kii Uwumbɔr aamɔb la, naa ye binib aamɔb.

30 Nimi le kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu, ki ku u. Le tiyaajatiib Aawumbɔr fikr u nkun ni,

31 ki nyuŋ u, ki di u kaan uŋangii wɔb, u li ye timi Aayidaan u gaal timi lir, ki tii timi Israel yaab nsan ke ti kpeln timi aabimbin na, aan Uwumbɔr di cha timi aatunwanbir pinn timi.

32 Timi ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ye Yesu aaseeraadam ki tuk binib tibɔr ngbaan. U di Waafuur Nyaan tii binib bi kii waamɔb na."

33 Bibɔjirb aaninkpiib aah ŋun baah len pu na, le bi gee linjuul sakpen, ki ban bi ku bi.

34 Le bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa fii sil binimbiin ni. Bi nan yin u ke Gamaliel. U nan ye Farisii yaab aanii ubaa la, ki mu ye Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aaninkpel, ki kpa liyimbil Juu yaab mɔmɔk chee. Le u tuk bi ke bi di Yesu aakpambalb ngbaan nyan lipaal siib.

35 Baah nyan lipaal na, le u bui bi, "Israel yaab, ni li nyi naah ga ŋa bijab ngbaan pu na.

36 N-yaayoonn na, uja ubaa nan bi, bi yin u ke Tudas. U nan yoor ubaa ke uma le ye uninyuun, le bijab ikui inaa nan dii u. Binib nan ku u, le bijab bimɔk dii u na nan yaa, ki bee fam.

³⁷ Uja umina aayoonn aah jer na, le Galilee aatiŋ aanii ubaa nan yoor ubaa paacham, bi yin u ke Judas. U nan bi buyoonn bi nan chuun kahn binib na. Kinipaak nan dii u. Le binib bibaa ku u mu. Bijab bimok dii u na mu yaa.

³⁸ Nima le m tuk nimi, nyan niŋaal bijab ngbaan aabɔr ni, ki taa ŋa bi nibaa. Baah kpokl pu na, ni baah tun lituln pu na, yaa ye binibom aatuln kan, li ga bee yoli.

³⁹ Ni yaa ye Uwumbɔr aatuln kan, naan ŋmaa nyan bi. Ni yaa jan bi kijaak kan, ni li nyi man, nibaakan, ni ga kan ke ni jan Uwumbɔr le kijaak." Bi nan kii Gamaliel aah len pu na.

⁴⁰ Le bi yin Yesu aakpambalb ngbaan, ke bi gir koo ni, le ki gbaa bi, ki tuk bi ke bi taa ki tuk binib Yesu aabɔr daalbaadaal, ki taa ki pur waayimbil, le ki di bi lii.

⁴¹ Le Yesu aakpambalb ngbaan siir bi chee, ki nan kpa mpopiin; ba pu? Uwumbɔr pak bi ke bi ye binib bi ga ŋmaa ji inimɔɔn Yesu aayimbil pu na.

⁴² Idaa mɔmɔk le bi chaa Uwumbɔr Aadichal ni, ni binib do, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni tibɔnyaan tee, ke Yesu le ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo.

Lituln 6

¹ Binib nan gaal Yesu ki keei idaa mɔmɔk ki kpaee waadidiliib pu. N-yoonn ngbaan le Juu yaab bi len Griik aaliin na ŋulni Juu yaab bi len Juu aaliin na pu, le ki bui ke baah yakr tijikaar idaa mɔmɔk na, bi sunni baakpopiib bɔr.

² Le Yesu aakpambalb kipiik ni bilee na yin Yesu aadidiliib mɔmɔk, ki nan bui bi, "Naa ŋan ti li yakr tijikaar ki di cha Uwumbɔr aaliin.

³ Nnaabitiib, nima pu na, ni lee bijab bilole ni ponn ni. Ni lee bijab bilole bi gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki kpa nlan mbamɔm, ki kpa liyimbil na, ki cha bi li ye lituln ngbaan aaninkpiib.

⁴ Tima aanimbil ga li man limeel, ni Uwumbɔr aabɔr aamoon pu la."

⁵ Yesu aakpambalb aah len pu na, le ni piir bi mɔmɔk aasui. Le bi lee uja ubaa, bi yin u ke Stiifen, u gaa Yesu ki kii mbamɔm ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na. Bi nan lee Filip, ni Prokorus, ni Nikanor, ni Timonn, ni Pamenas, ni Nikolas, u nan ye Antiok aatiŋ aanii na mu. Nikolas aa nan ye Juu aanii. U nan kpeln le ki dii Juu yaab aasan.

⁶ Le bi lee bijab bilole bimina, ki cha bi sil Yesu aakpambalb aanimbiin ni. Le bi mee Uwumbɔr tii bi, ki di biŋaal paan bi pu.

⁷ Le Uwumbɔr aabɔr nan mooni ŋipepel mɔmɔk. Le binib moo gaal Yesu ki keei, ki kpaee waadidiliib pu ki wiir, Jerusalem ponn ni. Uwumbɔr aatotoorb pam mu nan gaa Yesu aabɔnyaan tee ki kii.

⁸Uwumbɔr nan ter Stiifen mbamɔm, ki tii u mpɔɔn sakpen, ki cha u tun lijnjiir aatun Juu yaab aakaasisik ni.

⁹Le Juu yaab bibaa fii ki kpak u. N-yoonn mubaa, Juu yaab ngbaan nan ye binaagbiib, ki nan gaa bibaa. Bi nyan ni Sairene aatiŋ ni, ni Aleksandria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni, ni Asia aatiŋ ni. Le bi kpak Stiifen kinikpakpak.

¹⁰Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii Stiifen nlan sakpen pu na, baa ŋmaa len ki nyan u.

¹¹Nima pu le bi tii bijab bibaa ŋimombil ke bi mɔn inyamɔn paan u. Le bijab ngbaan len ke bi ŋun u sii Moses ni Uwumbɔr.

¹²Baah len pu na, le Juu yaab, ni baaninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb gee liŋuul Stiifen pu. Bi dan nan chuu u mpɔɔn, ki di u siin bibɔjirb aaninkpiib aanimbiin ni,

¹³le ki joo ni binib bi ga mɔn inyamɔn paan u na. Le bi len ke, "N-yoonn mɔmɔk uja wee bii Moses aakaal, ki seei Uwumbɔr Aadichal.

¹⁴Ti ŋun u len ke Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na, ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ngbaan, ki kpeln Moses aah nan tii timi ikaal i mɔmɔk na."

¹⁵Le bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk lik Stiifen ki kan unibil wɔb wiin chain ke Uwumbɔr aatuun aanimbiil wɔb na.

Litulu 7

¹Uwumbɔr aatotoorninkpel nan baa Stiifen, "Baah len pu na, ti gbii ii?"

²Le Stiifen bui ke, "Ntetiib ni nnaabitiib, ni li pel man. Uwumbɔr, u nyuun na, nan dan tiyaaja Abraham chee. Waah nan dan u chee na, u nan laa bi Mesopotamia aatiŋ ni, kaa kee buen Harann aatiŋ ni, ke u ti kal nima.

³Le Uwumbɔr bui u, 'Nya aado yaab aatiŋ ni, ni saanib chee, ki li cha maah ga mɔk si kitiŋ ki na ponn ni.'

⁴Nima pu le u fii Kaldii yaab aatiŋ ni, ki buen Harann aatiŋ ni, ki nan ti bi nima. Waah bi nima na, le ute kpo. Ute aah kpo na, le Uwumbɔr nyan u nima chee, ki di u dan taah bi kitiŋ ki ponn ni dandana wee na.

⁵N-yoonn ngbaan, Uwumbɔr aa nan tii u kitiŋ kibaa do chee na. Waa nan po tii u lisaŋ libaa. U nan puu tipuul tii u ke u ga di kitiŋ kee tii u ni uyaabitiib. N-yoonn mu Uwumbɔr nan puu tipuul tee tii u na, Abraham aa nan kee kpa ubo.

⁶Le Uwumbɔr bui u, 'Aayaabitiib ga li ye bicham kitiyayan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aanib ga di bi ŋa binaagbiib, ki ŋa bi bakaa ŋibin ikui inaa.

⁷Kitiŋ ngbaan aanib aah ga di bi ŋa binaagbiib na, le m ga daa bitafal. N-yoonn ngbaan le aayaabitiib ga nya kitiŋ ngbaan ni, ki dan kitiŋ kee ponn ni, ki nan li dooni mi do chee na.'

8 Le Uwumbor puu tipuul tii Abraham, ki tii u nkaal, ke u ni uyaabitiib momok gii njichakpan, aan ni mok ke bi kii uma Uwumbor aah puu tipuul ti na. Le Abraham ma ubijabo, ki yin u ke Aisak, le ki gii uchakpaln, u nan laa ye iwiin iniin aabo la. Le Aisak ma waabo Jakob. Jakob mu ma japotiib kipiik ni bilee bi ye tiyaajaninkpiib na. Le bi momok gii njichakpan.

9 "Le Jakob aajapotiib nan kpa lipiipoln binaal Josef pu, ki di u kooh binib pu, u li ye unaagbiija kitiŋ kibaa ponn ni, bi yin ki ke Ijpt. Le Uwumbor mu nan bi u chee,

10 ki ter u, ki nyan u waafalaa momok ponn ni. N-yoonn ngbaan Faro nan ye Ijpt aatiŋ aabor. Le Uwumbor tii Josef nlan, ki cha Faro gee waabor. Le Faro di u ŋa kitiŋ ngbaan aayidaan, ni waachiln aayidaan.

11 N-yoonn ngbaan le nkon lir Ijpt aatiŋ ni, ni Kanaann aatiŋ ni. Binib nan kan falaa sakpen. Tiyaajatiib nan bi Kanaann aatiŋ ni. Baa nan kan tijikaar.

12 Le bite Jakob ŋun ke tijikaar bi Ijpt aatiŋ ni. Nima pu na, u nan cha uapotiib buen nima chee bi ti daa tijikaar. Le bi buen ti daa, ki gir ni, ki ki buen lelee.

13 Baah buen lelee na, le Josef ti di ubaa mok bi, le ki di waamaal mu mok Ubor Faro,

14 le ki tun bi ute Jakob chee, ke bi ti yin ni u ni waamaal momok, bi dan u chee Ijpt aatiŋ ni. Bi nan ye binib imonko itaa ni kipiik ni biŋmu la.

15 Le bi momok buen u chee Ijpt aatiŋ ni, ki nan bi nima kina ki ti kpo.

16 Baah kpo na, le bi yoor bi ki di dan Sekem aatiŋ ki bi do chee na ni, ki ti di bi sub. Bi nan sub bi nfal mu Abraham nan di ŋimombil daa Hamor yaab chee na ponn ni la.

17 "To, Uwumbor nan puu tipuul tii Abraham. Le n-yoonn mu u ga ŋa waah puu tipuul ti na peen ni. N-yoonn ngbaan le Israel yaab too por kpee Ijpt aatiŋ ni.

18 Ni nan yunn pam, le uborkpaan u kaa nan nyi Josef aabor na jin nnaan Ijpt aatiŋ ni.

19 Le u nan ŋmanni tiyaajatiib ki ŋani bi bakaa, le ki tuk waanib ke bi di tiyaajatiib aabim mee timoor ni aan bi kpo.

20 N-yoonn ngbaan le bi ma Moses, u nan ye ubo u ŋan sakpen na la. Le bi kpiin u ute do inmal itaa.

21 Waah ŋa inmal itaa aabo na, le bi di u bil timoor ni. Le Faro aabisal ti kan u, ki yoor u, ki kpiin u, ki di u ŋa waabo.

22 Le bi mok u Ijpt yaab aalan aaborŋ aaborŋ. Le u kpaln unii u nyi tibor na, ki tun lituln li kpa liyimbil na.

23 "Waah ŋa ŋibin imonko ilee aaja na, u nan ban ke u mann unaabitiib Israel yaab.

- 24 Le u mann bi, ki kan Ijpt aanii ubaa ṅa Israel aanii ubaa bakaa. Le u buen ti ter Israel yaab aanii ngbaan, ki gbaa Ijpt aanii ngbaan teen ki ku u.
- 25 U nan dakl ke unaabitiib ga bee ke Uwumbɔr ga cha u nyan bi baadim aṅaal ni. Le baa bee.
- 26 Le ni woln le u ti kan Israel yaab bilee bi jaa. U nan ban ke u par bi, le ki bui bi, 'Njɔtiib, ni ye naabitiib la. Ba ṅa ni ṅani tɔb bakaa?'
- 27 Le unii u ṅa uṅeen aatɔ bakaa na, nan tur Moses foor bibaa chee, ki bui u, 'Dma ṅa si timi aayidaan ni ubɔjir?'
- 28 Aa ban ke aa ku mi ke saah fe ku Ijpt aaja na pu na la aa?'
- 29 Waah len kina na, le Moses san nyan Ijpt aatiṅ ni, ki buen Midiann aatiṅ ni, ki nan ti ye uchaan nima. Le upuu ma mbijabim bilee nima.
- 30 "Dibin imonko ilee aah jer na, le Uwumbɔr aatuun di ubaa mɔk Moses. N-yoonn ngbaan le Moses nan bi nteersakpiin ni, lijool li bi yin li ke Sainai na chee. Uwumbɔr aatuun ngbaan nan bi mmii ponn ni, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu.
- 31 Moses aah kan ni na, le ni gar u pam. Le u foor mal mmii ngbaan u ti lik. Waah foor mal mu na, le u ṅun Uwumbɔr aaneel len ke,
- 32 'Min le ye aayaajatiib Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr.' Ijawaan chuu Moses, le uwon gbaa. Waa ki kaa u ki lik.
- 33 Le Uwumbɔr bui u, 'Saah si nin chee na ye kitiṅ ki bi chain na la. Chuu takl saanaatak ngbaan.
- 34 M kan maanib Israel yaab aah bi ji falaa sakpen Ijpt aatiṅ yaab aṅaal ponn ni pu na, ki ṅun baah wii pu na, le m sunn ni ke m nan gaa bi lii. Li pel, m ga tun si Ijpt aatiṅ ni, aa ti nyan bi nima chee.'
- 35 "Tɔ, Moses le ye unii u Israel yaab yii u, ki bui u ke, 'Dma ṅa si timi aayidaan ni ubɔjir?' Uma le Uwumbɔr nan tun waatuun u chee, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu, u ti tuk u ke u buen ti nyan ni waanib tinaagbiir ni, ki li joo ni bi.
- 36 Uma Moses le nyan bi Ijpt aatiṅ ni, ki tun lijinjiir aatun nima chee, ni Nnyunsakpem Maman ni, le ki ti nin tun lijinjiir aatun timoor ni, ṅibin imonko ilee.
- 37 Uma Moses le tuk Israel yaab, 'Uwumbɔr ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la.'
- 38 Uma Moses, ni tiyaajatiib, ni Uwumbɔr aatuun nan bi nteersakpiin ni, Sainai aajool chee, le Uwumbɔr aatuun len u chee tibɔr lijool ngbaan paab, ki tuk u limɔfal aabɔr ke u nan tuk timi.

- 39 "Le tiyaajatiib aa gee ke bi kii waamɔb. Bi yii u, ki ban ke bi ki labr buen Ijpt aatiŋ ni,
- 40 le ki bui Moses aanaal Aaronn, 'Maa ŋiwaa tii timi, ti li dii ŋi. Moses u nyan ni timi Ijpt aatiŋ ni na, taa ki nyi waah bi niwɔb na.'
- 41 N-yoonn ngbaan le bi di salmaa mɔɔ unaabo, le ki toor kitork tii u. Baah mɔɔ unaabo ngbaan na, le bi jin njim ki mɔɔni sakpen.
- 42 Le Uwumbɔr daak bi chee, le ki siir cha bi, le bi dooni ŋɪnmabil ŋi bi kitaapaak na. Uwumbɔr aabɔnabr nan ŋmee tibɔr ngbaan Uwumbɔr aagban ponn ni, ke Uwumbɔr len ke, 'Israel yaab, ni nan kɔr tiwakor ki toor kitork ŋibin imonko ilee timoor ni. Naah toor kitork na, ni toor tii min aa? Aayii.
- 43 Ni nan yoor liwaal li bi yin li ke Molek na aabool, ni liwaal Refann li ye liŋmabil aanan na. Ni nan mɔɔ ŋiwaa ŋimina, ke ni li dooni ŋi. Nima pu na, m ga di nimi buen tinaagbiir ni, kitiŋ ki bi Babilon aatiŋ aapuwɔb na ni.'
- 44 "Tɔ, tiyaajatiib nan joo ngban aabool timoor ni. Uwumbɔr nan joo ubaa mɔk bi libool ngbaan ponn ni la. U nan tuk Moses waah ga ŋa pu ki ŋa libool ngbaan na. Le Moses ŋa li Uwumbɔr aah mɔk u pu na.
- 45 Tiyaajatiib nan di libool ngbaan tii baabim. Baabim ni baayidaan Josua mu nan yoor libool ngbaan, le ki buen bi ti gaa kitiŋ ki Uwumbɔr jenn binib nima na. Le libool ngbaan nan bi nima, ki ti saa Ubɔr David aayoonn.
- 46 Uwumbɔr nan gee Ubɔr David. Le David nan ban ke u maa lidichal tii Uwumbɔr, u nan ye uyaaja Jakob Aawumbɔr na. David mu aa nan maa lidichal tii Uwumbɔr.
- 47 Ujapɔɔn Solomonn le nan maa lidichal tii Uwumbɔr.
- 48 "Tɔ, Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aatɔ na aa bi binib aah maa ŋidichal ŋi na ponn ni baanja. Uwumbɔr aabɔnabr nan len ke Uwumbɔr len ke,
- 49 'Kitaapaak le ye maabɔrjal, le kitiŋ ye ntaa aah taa ni pu na: ni ga maa ba aadichal aaboln ki tii mi? Ba aapaan ni ga kan tii mi aan m li koo nima?
- 50 Min mbaa le nan naan tiwan nimina mɔmɔk.' "
- 51 Tɔ, Stiifen nan ki len ke, "Nitafal pɔɔ, naa dii Uwumbɔr aasan nisui ni, kaa pel waaliin. N-yoonn mɔmɔk ni ban ni yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ke niyaajatiib aah nan yii mu pu na.
- 52 Niyaajatiib nan muk Uwumbɔr aabɔnabtiib mɔmɔk, le ki ku binib bi tuk bi ke Uwumbɔr Aabo Nyaan ga dan na. U fuu ni, le ni kooh u, ki ku u.
- 53 Uwumbɔr nan tun ni waatuuntiib bi nan tii nimi waakaal. Le ni yii, kaa kii nkaal ngbaan."
- 54 Stiifen aah len kina na, le lijuul chuu binib ngbaan. Le bi ŋmɔ ŋinyin.

⁵⁵ Le Stiifen u Uwumbor Aafuur Nyaan gbii u na, waan lik paacham, le ki kan Uwumbor aah wiin chain pu na, le ki kan Yesu si unangii wob.

⁵⁶ Le u bui ke, "Lik, m kan kitaapaak chuu piir, ki kan Unibon Aabo na si Uwumbor aanangii wob."

⁵⁷ Waah len kina na, le bi teen mpoon pu, ki di binjal neeb bitafal, le ki kpaan ber bi ti chuu u,

⁵⁸ ki nyan u kitij ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti mae u nitakpal. Le bi chuu peer baabokul, ki di bil unachipoon ubaa chee, bi yin u ke Sool.

⁵⁹ Le bi mae u nitakpal u ti kpo. Baah bi mae u nitakpal na, le Stiifen mee Tidindaan ke, "Tidindaan Yesu, gaa maawiin,"

⁶⁰ le ki gbaan utanjaayil pu, le ki teen mpoon pu, "Tidindaan, taa teen bi baah na bakaa u na." Waah len kina na, le u kpo.

Litulu 8

¹ Baah ku u pu na, le Sool kii. Liyaadaal ngbaan le bi piin ki bi muk Yesu aanib bi bi Jerusalem ni na, ki na bi falaa sakpen. Nima pu na, bi momok nan yaa, ki buen Judea ni Samaria aatim momok ponn ni. Yesu aakpambalb baanja le nan gur Jerusalem ponn ni, kaa yaa.

² Le bijab bi san Uwumbor na sub Stiifen ki wii mpoon pu.

³ Le Sool poon ubaa, u ti bii Yesu aanib ki na bi fam. U nan koo nidichal nidichal ponn ni ki ban bi, ki chuu nyan bijab ni bipiib mpoon, ki ti di na kiyondiik ni.

⁴ To, binib bi dii Yesu na nan yaa koo ntim momok ni, le ki tuk binib waabonyaan.

⁵ Le Filip buen Samaria aatin ni ki ti tuk binib Uwumbor Aanileekoo Kristo aabor,

⁶ ki tun lijnjiir aatun. Baah kan lijnjiir aatun ngbaan ki nun waah len pu na, le kinipaak pel waabor ngbaan mbamom.

⁷ U nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, le ti teen mpoon pu, ki nyan biwon ni. Le binib bi aawon faan na, ni biwob mu pam kan laafee.

⁸ Nima pu le Samaria aatin aanib nan kpa mpopiin sakpen.

⁹ Le uja ubaa nan bi nima bi nan yin u ke Simonn; u nan ye uboo la, ki tun lijnjiir aatun ni gar Samaria aatin aanib na pam, le ki yoor ubaa ke uma le ye uninyuun.

¹⁰ Le binib momok, bigiim ni bipoon dam kii tii u, ki len ke u kpa Uwumbor aapoon, ki yin u ke Mpoon Sakpiindaan.

- 11 U nan tun inyok aatun ni yunn, ki cha ni gar binib pam. Nima pu na, bi nan kii tii u.
- 12 Le Filip dan nan tuk bi Uwumbor aanaan aabonyaan, ni Yesu Kristo aabonyaan ngbaan. Le bi kii waah len pu na. Baah kii waah len pu na, le u muin bi nnyun ni, bijab ni bipiib mok.
- 13 Le Simonn, u ye uboo ngbaan na, mu kii Filip aah len pu na. Le Filip muin u nnyun ni. Le u dii Filip idaa momok, ki kan u tun lijnjiir aatun pam. Le ni gar u ki ti nyaŋ.
- 14 Le Yesu aakpambalb bi bi Jerusalem ni na nun ke Samaria aatiŋ aanib gaa Uwumbor aaliin. Baah nun kina na, le bi cha Piita ni Jonn buen bi chee.
- 15 Le Piita ni Jonn ti fuu nima, ki mee Uwumbor tii binib bi gaa Uwumbor aaliin na, ke u tii bi Waafuur Nyaan.
- 16 Waafuur Nyaan aa nan kee sunn ni bi ponn ni ubaa pu. Filip nan muin bi nnyun ni baanja, Tidindaan Yesu aayimbil pu la.
- 17 Nima pu na, Piita ni Jonn nan mee Uwumbor tii bi, le ki di biŋaal paan bi pu. Baah ŋa kina na, le Uwumbor Aafuur Nyaan gbiin binib ngbaan.
- 18 Le Simonn kan ke Yesu aakpambalb aah di biŋaal paan binib pu na, Uwumbor tii binib ngbaan Waafuur Nyaan. Waah kan kina na, le u ban ke u pa bi ŋimombil,
- 19 bi tii u mpoon mumina, ke u yaa di uŋaal paan binib pu kan, bi ga kan Uwumbor Aafuur Nyaan.
- 20 Le Piita baa u, "Aa dak ke aa ga ŋmaa di ŋimombil daa Uwumbor aapiin aa? Saah dak pu na, naa ŋan. Aa ni saamombil bee fam.
- 21 Aasui aa ŋan Uwumbor chee. Aaŋaal aa bi waabonyaan ni.
- 22 Kpeln aapobil, ki di cha saatunwanbir ngbaan, ki mee Uwumbor ke u di cha saalandakbir pinn si.
- 23 M kan ke aasui to sakpen a. Titunwanbir le joo si."
- 24 Le Simonn bui Piita ni Jonn, "Mee Uwumbor tii mi, aan saah len tibor ti na, ti taa pii mi."
- 25 To, Piita ni Jonn nan tuk Samaria aatiŋ aanib Tidindaan aabor, ki sur bi mbamom, le ki nin gir buen Jerusalem. Baah chuun ki cha na, le bi bo dii Samaria aatim pam ponn ni, ki tuk binib Yesu aabonyaan.
- 26 N-yoonn ngbaan le Uwumbor aatuun tuk Filip ke u gor ki dii ŋŋangan wob, ki dii timoor ni aasan mu nyan Jerusalem ki cha Gasa aatiŋ ni na. Dandana wee, nsan ngbaan ŋa nsankpok a.

27 Le Filip fii ki cha. Uja ubaa nan ka itaan aah dar tɔroku sakpiin u na ponn ni, nsan ni. U nan ye Itiopia aatiŋ aanii la, ki mu ye unii u bi lee nyan ŋikookpimbil na, ki mu ye uninyuun la. Uma le nan lik Itiopia aatiŋ aamombil mɔmɔk, ki kpa mpɔɔn sakpen, ki tun lituln tii Itiopia aabɔrpii, u bi yin u ke Kandake na. Uja ngbaan nan dan Jerusalem u nan doon Uwumbɔr, ki labr cha, ki laa beenin bi nsan ni. Filip aah kan u na, u nan bi waatɔroku sakpiin ponn ni, ki karni kigbanj ki Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ŋmee ki na.

29 Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tuk Filip ke u li cha tɔroku ngbaan chee.

30 Le Filip san buen u chee ki ti ŋun u bi karni kigbanj ki Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ŋmee ki na. Le Filip baa u, "Saah bi karni kigbanj ki na, aa bee naatataa aa?"

31 Le u bui ke, "Unii yaa kaa mɔk mi kan, m ga ŋa kinye ki bee?" le ki tuk Filip ke u koo ni u chee ki nan kal tɔroku na ponn ni.

32 Tɔ, waah bi karni Uwumbɔr aagbanj ponn ni nin chee na ŋmee ke, "Bi yaa chuu upiih bi ti kɔr u kan, waa wii. Bi yaa chee upihbo aakokor pu kan, u mu aa wii. U mu bi kina la. Baah chuu u mpɔɔn pu na, waa len tibaa ke u nyan ubaa tibɔr ngbaan ni.

33 Bi nan di u ŋa bibɔjirb chee, ki mɔn inyamɔn paan u, ki jinn u inimɔɔn. Bi nan ku u. Uyaabitiib mu ga li wiir, kaan li kpa nkahm."

34 Tɔ, le uja ngbaan baa Filip, "Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na, u len ŋma aabɔr? U len ubaa aabɔr le aan u len uken aabɔr la?"

35 Le Filip tuk u ŋŋmeen ngbaan aatataa, ke ni ye Yesu aabɔr la, le ki tuk u tibɔnyaan na.

36 Baah bi tɔroku na ponn ni ki cha na, le bi ti fuu nkpen mubaa ni, le ki kan nnyun dɔ. Le uja ngbaan bui Filip, "Lik, nnyun sɔ. Aa ga ŋmaa muin mi nnyun ni dandana wee ee?"

((**37** Le Filip bui u, "Aa yaa gaa Yesu ki kii mbamɔm kan, m ga ŋmaa muin si nnyun ni." Le u bui u, "M pak ke Yesu Kristo ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.))

38 Le u cha waatɔroku sil. Le u ni Filip mɔmɔk bilee sunn sil ni kitiŋ, ki koo nnyun ni. Le Filip muin u nnyun ngbaan ni.

39 Le bi nyan ni nnyun ni. Baah nyan ni nnyun ni na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan yoor Filip, ki di u buen. Uja ngbaan aa ki kan u. Le u ki koo waatɔroku ponn ni, ki cha, ki nan kpa mpopiin pam.

40 Binib nan kan Filip kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Asotus. Le u bɔ dii ntim mɔmɔk ni, nima chee, ki tuk binib Yesu aabɔnyaan, le ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

Lituln 9

- 1** Sool ma nan beenin kpa linuul Tidindaan aadidiliib pu, ki ban ke u chuu bi ki ku bi. U nan ban ke u buen Damaskus aatiŋ ni, ki ti ban bi, bijab ni bipiib mɔmɔk, ki chuu bi mpɔɔn, ki di tikululn buu bi, ki di gir dan Jerusalem. Le u buen Uwumbɔr aatotoorninkpel chee, ke u ŋmee kigbaŋ tii u. U yaa ti fuu Damaskus aatiŋ ni kan, u ga di kigbaŋ ngbaan mɔk mmeen aadir aaninkpiib, ke bi cha u chuu binib bi dii Yesu aasan na.
- 3** Tɔ, le u siir ki cha. Waah laa bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ ni na, libuul ngbaan ni le nwiihn nyan ni paacham, ki woln ki mann gonn u.
- 4** Le u lir kitiŋ, ki ŋun nneel len ke, "Sool, Sool, ba ŋa aa ŋani mi falaa?"
- 5** Le Sool baa u, "Ndindaan, ŋma ye?" Le u bui u, "Min le ye Yesu, u aa ŋa u falaa na.
- 6** Fii sil, ki li cha kitiŋ ngbaan ni. Aa yaa ti fuu kan, m ga cha unii ubaa tuk si saah ga ŋa pu na."
- 7** Binib bi nan dii Sool na si ŋmin, kaa ŋmaa len tibaa. Bi ŋun nneel len, kaa waa unii.
- 8** Le Sool fii sil, ki likr unimbil, kaa ki waa. Le bi chuu uŋaal, ki dar u cha Damaskus aatiŋ ni.
- 9** Waa nan waa ki ti saa iwiin itaa, kaa ki ji, kaa ki nyu mu.
- 10** Le Yesu aadidiir ubaa nan bi Damaskus aatiŋ ni, bi nan yin u ke Ananias. Le Tidindaan len u chee tidaŋ ponn ni, ki bui u, "Ananias." Le u bui ke, "Ndindaan, m so."
- 11** Le Tidindaan bui u, "Fiin, ki li cha nsan mu bi yin mu ke Nsan Mu Tok na ni, ki li cha Judas do, ki li ban uja u bi yin u ke Sool, aan u ye Tasus aatiŋ aanii na. U bi mee Uwumbɔr,
- 12** le ki daŋ tidaŋ ki kan uja u bi yin u ke Ananias na koo ni u chee, ki nan di uŋaal paan u pu, ke u ki likr."
- 13** Le Ananias bui ke, "Ndindaan, binib pam tuk mi uja ngbaan aabɔr, ke u ŋani saanib bakaa sakpen Jerusalem ponn ni.
- 14** U fuu ni do, ki kpa nsan mu Uwumbɔr aatotoorninkpiib tii u ke u chuu saanib mɔmɔk, ki buu bi tikululn na."
- 15** Le Tidindaan bui u, "Li cha u chee. M lee u la, u ti li joo maabɔr tuk bibɔrb, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki cha bi bee maayimbil.
- 16** Min mbaa ga mɔk u waah ga ji falaa u mɔmɔk maayimbil pu na."
- 17** Le Ananias fii ki buen Judas do, ki ti koo Sool chee, ki di uŋaal paan u pu, le ki bui u, "Nna aabo Sool, Tidindaan le tun ni mi aa chee. Yesu u di ubaa mɔk si, saah bi nsan ponn ni ki choo na, uma le tun ni mi, ke m cha aa ki likr, ki gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan."

- 18 Waah len kina na, libuul ngbaan ni le tiwan ni naahn tjanpɔkr na nyan Sɔɔl aanibil ni. Le u ki likr, ki fii sil. Le bi muin u nnyun ni.
- 19 Le u jin tijkaar, ki ki kan mpɔɔn. Sɔɔl nan laa bi Yesu aadidiliib chee iwiin ilee, Damaskus aatiŋ ni.
- 20 Libuul ngbaan ni le u koo mmeen aadir ni, ki ti tuk binib Yesu aabɔr, ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.
- 21 Le ni gar binib bimɔk ŋun waah len pu na. Le bi baa tɔb, "Naa ye uja ngbaan le nan ŋa Yesu aanib falaa Jerusalem ponn ni ii? U dan do, ke u nan chuu bi, ki di tikulu buu bi, ki di bi buen Jerusalem, ki ti di bi ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib aajaal ni."
- 22 Sɔɔl nan moo kani mpɔɔn u di tuk binib Yesu aabɔr, le ki len ki nyan Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ki mɔk bi ke Yesu sil ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo.
- 23 Ni nan ŋa iwiin ilee, le Juu yaab kuun tɔb, ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Sɔɔl na.
- 24 Idaa mɔmɔk, kinyeek ni nwiin pu, le bi ka kii kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee, ke Sɔɔl yaa nan nyan ni kan, bi chuu u ki ti ku u. Le Sɔɔl ŋun baah kpokl pu na.
- 25 Kitiŋ ngbaan aagoln nan kpa takolu mam. Le Sɔɔl aadidiliib yoor u ŋa kibɔɔkuuk sakpeŋ ponn ni, ki di u dii takolu nyan.
- 26 Le Sɔɔl buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le u ban u kpaan Yesu aadidiliib chee. Le bi san u ijawaan, kaa pak ke u ye Yesu aadidiir ubaa.
- 27 Le Banabas dan nan di u buen Yesu aakpambalb chee, ki ti tuk bi ke Sɔɔl nan kan Tidindaan nsan ni, ke Tidindaan nan len u chee, ke Sɔɔl nan kpa lipobil ki di Yesu aabɔr tuk binib bi bi Damaskus aatiŋ ni na.
- 28 Banabas aah tuk bi kina na, le bi cha Sɔɔl kpaan bi chee. Le u dii bi baah cha nin chee na Jerusalem ponn ni, ki kpa lipobil u tuk binib Tidindaan aabɔr.
- 29 Le Juu yaab bi len Griik aaliin na kpak u kinikpakpak, le ki ban bi ku u.
- 30 Le Yesu aanib ŋun ke bi ban bi ku u. Baah ŋun kina na, le bi yoor u buen Siisarea aatiŋ ni, ki cha u kun Tاسus aatiŋ ni.
- 31 Nima pu na, Yesu aanib bi nan bi Judea aatim ni, ni Galilee aatim ni, ni Samaria aatim ni na nan gaa bibaa. Unii ubaa aa ki muk bi. Le bi moo bae Tidindaan aaliin n-yoonn mɔmɔk, ki pak u. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter bi, ki cha binib moo kpee bi pu.
- 32 Tɔ, Piita nan bɔ dii ntim mɔmɔk ponn ni nima chee. U nan buen Lida aatiŋ mu ni, ki mann Uwumbɔr aanib bi bi nima na.

- ³³ Waah bi nima na, le u kan uja ubaa, bi yin u ke Eneas, u nan ye uja u aawon faan na la. Dabin njiniin u po do kidiik ni la, kaa njmaa fii.
- ³⁴ Le Piita bui u, "Eneas, Yesu Kristo tii si laafee dandana wee. Fii sil, ki kpab saawandookaan." Libuul ngbaan ni, le u kpaan fii sil.
- ³⁵ Le binib bimok bi Lida aatiŋ ni, ni Saronn aatiŋ ni na kan u, ki kpeln baabimbin, ki dii Tidindaan aasan.
- ³⁶ Kitiŋ kibaa mu bi, ki bi gbok nima chee, bi yin ki ke Jopa. Upii u dii Yesu aasan na nan bi nima, bi yin u ke Tabita. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Dokas. Waayimbil aatataa le ye ke upeeyun. U nan ye litunyaandaan la.
- ³⁷ N-yoonn ngbaan le u buŋ, ki kpo. Le bi fu linikpol ngbaan nnyun, ki di u ti bil paacham aadiik ni.
- ³⁸ Jopa aatiŋ, ni Lida aatiŋ aa daa tob. Le Yesu aadidiliib bi bi Jopa aatiŋ ni na nŋun ke Piita bi Lida aatiŋ ni. Le bi tun bijab bilee, ke bi ti yin ni Piita, ke u poon ubaa ki dan mala.
- ³⁹ Le Piita fii dii bi. Waah ti fuu ni nima na, le bi di u buen paacham aadiik ngbaan ni. Le bikpopiib kuun nima, ki si Piita chee, ki wii, le ki mok u njbokul nj Dokas nan njaa tii bi, waah nan bi na.
- ⁴⁰ Le Piita jenn nyan bi momok kidiik ngbaan ni, le ki gbaan utaŋjaayil pu, ki mee Uwumbor, le ki lik linikpol ngbaan ki len ke, "Tabita, fii sil." Le u likr unimbil. Waah kan Piita na, le u fii kal.
- ⁴¹ Le Piita chuu uŋaal, ki ter u, u fii sil; le u yin Uwumbor aanib ni bikpopiib ngbaan, le ki di u mok bi, ke u fikr a.
- ⁴² Le binib bimok bi Jopa aatiŋ ni na nŋun tibor ngbaan. Nima pu na, binib pam nan gaa Tidindaan ki kii.
- ⁴³ Piita nan bi Jopa aatiŋ ni, ki yunn. U nan koo uja u bi yin u ke Simonn, aan u ye ugbanjab na do la.

Lituln 10

- ¹ To, uja ubaa nan bi Siisarea aatiŋ ni, bi nan yin u ke Konelius. U nan ye butob aajab nkub aaninkpel la. Bi yin butob aajab ngbaan ke "Itali aatiŋ aajab."
- ² Konelius nan ye uninyaan la. U ni waachiln ni aanib mok pak Uwumbor. U nan njani Juu yaab aagiim tiŋann sakpen, ki mee Uwumbor idaa momok la.
- ³ Le kijook wob, tikur titaa aayoonn, u danj tidanj ki kan Uwumbor aatuun koo ni u chee ki nan bui ke, "Konelius."
- ⁴ Waah kan Uwumbor aatuun ngbaan na, le u san ijawaan, ki baa u, "Maaninkpel, aa ban ba?" Le Uwumbor aatuun ngbaan bui u, "Uwumbor nŋun saameen, ki nyi saah ter bigiim pu na, ki teer saabor.

- ⁵ U ban ke aa cha bijab bibaa buen Jopa aatiŋ ni, ki ti yin ni uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita.
- ⁶ U koo ugbanjab ubaa aadichal ni, bi yin u ke Simonn. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan."
- ⁷ Le Uwumbor aatuun ngbaan ki gir buen. Waah buen na, le Konelius yin waatutum ponn ni bilee, ni butob aaja u ye uninyaan, ki bi u chee idaa momok ki tun lituln tii u na.
- ⁸ Konelius nan tuk bi waah kan pu na momok, le ki tun bi, ke bi buen Jopa aatiŋ ni.
- ⁹ Naah woln kitaak na, le bi bi nsan ni, ki peen Jopa aatiŋ ni. Nwiin kaasisik ni, le Piita jon kidiik ki aapaacham bi di titan por na paab u ti mee Uwumbor.
- ¹⁰ Le nkon chuu u, le u ban u ji tijikaar. Baah bi mon bisaa ke bi tii u na,
- ¹¹ le u dan tidan ki kan kitaapaak chuu piir, ki kan tiwan nibaa sunn ni kitiŋ. Ni nan naahn likekeln ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiŋ.
- ¹² Ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimok baar kitiŋ na, ni inyoon momok aabon nan bi likekeln ngbaan pu.
- ¹³ Le nneel len ke, "Piita, fii, ki ku ki nmɔ."
- ¹⁴ Le Piita bui ke, "Ndindaan, aayii. Maa kee nman tiwan ni ko, ke nee na."
- ¹⁵ Le nneel ngbaan ki len ke, "Uwumbor yaa len ke aa ga nmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni ko."
- ¹⁶ Le ni na kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan gir buen paacham.
- ¹⁷ Le Piita dakl lik ke u bee lijinjiir aawan ngbaan aatataa. Ni nan na u ilandak. N-yoonn ngbaan binib bi nyan ni Konelius do na baa binib, ki bee Simonn do, ki si mbisamob chee,
- ¹⁸ le ki yin unii ubaa, ki baa u, "Simonn Piita bi do oo?"
- ¹⁹ Le Piita laa beenin bi kidiik paab, ki bi dak lijinjiir aawan ngbaan aatataa. Le Uwumbor Aafuur Nyaan bui u, "Lik, bijab bitaa fuu ni do, ki ban si. Min le tun ni bi.
- ²⁰ Fii ki sunn ni, ki dii bi, ki taa joo beeni."
- ²¹ Le Piita sunn ni kitiŋ, ki bui bijab ngbaan, "Min le ye unii u ni ban na. Ni chuun kinye?"
- ²² Le bi bui u, "Konelius, u ye butob aajab nkub aaninkpel na le tun ni timi. U ye unibamonn u pak Uwumbor na. Juu yaab momok pak u sakpen. Le Uwumbor aatuun mubaa tuk u ke u yin si, ke aa dan udo, u nan pel saah ga len pu na."

- 23 Le Piita bui bi ke bi koo ni, le ki chann bi tichann. Le bi doon udo. Naah woln kitaak na, le u gor ki dii bi. Le Yesu aanib bi nan bi Jopa aatiŋ ni na bibaa mu dii u.
- 24 Ki woln kitaak, le bi fuu Siisarea aatiŋ ni. Le Konelius nan yin waamaal, ni uŋtiib dan udo, ki nan ka kii Piita. Le Piita ti fuu ki koo bi chee.
- 25 Waah koo ni na, le Konelius dan nan gbaan unimbiin ni, ki doon u.
- 26 Le Piita fiin u, ki bui u, "Fii sil. M po ye unibɔn la."
- 27 Piita nan beenin bi len u chee le ki ti koo kidiik ni, ki kan binib pam kuun nima chee.
- 28 Le Piita bui bi, "Ni nyi ke timi Juu yaab aakaal aa kii ke ti mann binib bi kaa ye Juu yaab na, kaa kii ke ti kpaan bi chee. Le Uwumbɔr mu mɔk mi ke m taa li dak ke unii ubaa kɔ.
- 29 Nima pu na, naah yin mi pu na, le m dan, kaa yii. Ni yin mi ba pu?"
- 30 Le Konelius bui u, "Daanab na, tikur titaa kijook wɔb, kinakokoona, le m nan bi maadiik ni, ki bi mee Uwumbɔr. Maah bi mee Uwumbɔr na, le m kan uja u pee likekeln li wiin chain na si nnimbiin ni
- 31 ki bui ke, 'Konelius, Uwumbɔr ŋun saameel, ki teer saah ter bigiim pu na.
- 32 U ban ke aa cha binib buen Jopa aatiŋ ni, bi ti yin ni uja u bi nima aan bi yin u ke Simonn Piita, ki koo ugbanjab ubaa do, bi yin u ke Simonn na. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.'
- 33 Waah tuk mi kina na, libuul ngbaan ni le m tun binib bi ti yin si. Saah dan pu na, ni ŋan. Dandana wee, ti mɔmɔk bi do, Uwumbɔr aanimbiin ni. Ti ban ti ŋun tibɔr ti Tidindaan tuk si ke aa tuk timi na."
- 34 Le Piita bui bi, "M bee ke ni ye mbamɔn ke Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken. U po pak ti mɔmɔk la.
- 35 Dinibol mɔmɔk ponn ni, unii yaa bi, ki pak Uwumbɔr ki tun lituln li ŋan na kan, u piir Uwumbɔr aasui.
- 36 Ni nyi ke Uwumbɔr tuk Israel yaab tibɔnyaan. Tibɔnyaan tee le ye ke Uwumbɔr ga tii bi nsuudoon Yesu Kristo pu. Uma le ye ti mɔmɔk Aadindaan.
- 37 Jɔnn nan tuk binib ngbaan ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. N-yoonn ngbaan aah jer na, le Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na piin ki bi tun waatuln Galilee aatim ni, ki bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ni.
- 38 Ni nyi waabɔr. Uwumbɔr nan lee u, ki di Waafuur Nyaan gbiin u ki tii u mɔɔɔn, ki bi u chee. Uwumbɔr aah bi u chee na, le u buen ŋipepel mɔmɔk, ki tun lituln li ŋan na, ki cha binib bimɔk nan bi kinimbɔŋ aɔŋaal ni na pɔɔk.

- 39 Ti kan waah ɲani tiwan nimɔk Jerusalem ni Juu yaab aatim mɔmɔk ponn ni na. Le bi kpaɔ u ndɔpuinkoo pu, ki ku u.
- 40 Iwiin itaa daal, le Uwumbɔr fikr u nkun ni, ki cha binib kan u.
- 41 Naa ye binib mɔmɔk le kan u. Uwumbɔr lee timi le ke ti kan u, ki li ye waaseeraadam. Waah fikr nkun ni na, ti ni u kpaan jin tijikaar, ki kpaan ki nyu nnyun.
- 42 U tuk timi ke ti buen ɲipepel mɔmɔk, ki ti tuk binib waabɔr, ki li ɲani seeraa ke Uwumbɔr lee u, u ti ji binifuub ni bitekpiib tibɔr.
- 43 N-yaayoonn na, Uwumbɔr aabɔnabtiib mɔmɔk nan len Yesu aabɔr, ke unii umɔk gaa u ki kii na, Uwumbɔr ga di cha pinn u, Yesu aayimbil pu."
- 44 Tɔ, Piita aah laa bi len kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan gbiin binib bimɔk ɲun waah len pu na.
- 45 Yesu aanib bi nyan Jopa ki dii Piita na nan ye Juu yaab, le ni gar bi pam, ba pu? Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu,
- 46 le bi ɲun bi len iliin yayan ki nyuɲni Uwumbɔr.
- 47 Tɔ, Piita bui ke, "Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii binib bimina, ke waah tii timi pu na. Ubaa ga ɲmaa len ke ti taa muin bi nnyun ni ii?"
- 48 Waah len kina na, le u bui bi ke bi muin bi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Tɔ, Konelius mam nan gan Piita ke u ɲa bi chee iwiin ilee.

Litulu 11

- 1 Yesu aakpambalb ni Judea aatiɲ aanib bi nan gaa Yesu ki kii na, nan ɲun ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Uwumbɔr aaliin.
- 2 Le Juu yaab bibaa len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Uwumbɔr aaliin kan, ni ɲan ke bi gii ɲichakpan. Le Piita ki gir buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab ngbaan kpak u kinikpakpak,
- 3 ke ba ɲa u mann binib bi kaa ye Juu yaab na, ki jin bi chee tijiir, Juu yaab aah kɔ pu na.
- 4 Le Piita ɲeer tibɔr mɔmɔk aah piin ki ti saa pu na, ki tuk bi:
- 5 "M nan bi Jopa aatiɲ ni, ki bi mee Uwumbɔr, le ni ɲa mi ke tidan pu na, le m kan tiwan nibaa nyan ni paacham. Ni naahn likekeln, ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiɲ m chee.
- 6 Le m lik ni mbamɔm, ki kan tiwakor, ni ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimɔk baar kitiɲ na, ni inyoon, ni pu.
- 7 Le m ɲun nneel len ke, 'Piita, fii, ki ku ki ɲmɔ.'

- ⁸ Le m len ke, 'Ndindaan, aayii. Maa kee ŋman tiwan ni kɔ ke nee na.'
- ⁹ Le nneel ngbaan ki len paacham ke, 'Uwumbɔr yaa len ke aa ga ŋmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kɔ.'
- ¹⁰ Le ni ŋa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan ki gir buen paacham.
- ¹¹ Libuul ngbaan ni le bijab bitaa fuu ni maah bi lidichal li ni na aabisamɔb chee. Bi nan nyan ni Siisarea aatiŋ ni la. Konelius le tun ni bi, ke bi nan yin mi.
- ¹² Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui mi, 'Dii bi, ki taa joo beeni.' Le m dii bi. Le Yesu aanib biloob bimina mu dii mi, le ti buen Siisarea aatiŋ ni, ki ti fuu ki koo Konelius do.
- ¹³ Le Konelius tuk timi ke u nan kan Uwumbɔr aatuun si udo ki tuk u ke u cha binib buen Jɔpa aatiŋ ni, ki ti yin uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita,
- ¹⁴ u ga tuk u tibɔr ti ga cha u ni waachiln ponn ni aanib mɔmɔk ŋmar na.
- ¹⁵ Le m piin ki bi tuk bi Yesu aabɔr. Maah laa bi tuk bi na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni bi pu, ke mu aah nan sunn ni ti pu njan pu na.
- ¹⁶ Le m teer ke Tidindaan nan tuk timi ke, 'Jonn nan muin binib nnyun ni. Mma ga gbiin nimi Uwumbɔr Aafuur Nyaan.'
- ¹⁷ Tɔ, Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii timi bi gaa Tidindaan Yesu Kristo ki kii na, le ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke waah tii timi pu na. M mu ye ŋma ki ga ŋmaa yii Uwumbɔr?"
- ¹⁸ Juu yaab ngbaan aah ŋun Piita aah len pu na, le baa ki kpak u. Bi nan nyun Uwumbɔr, le ki bui ke, "Kina pu na, Uwumbɔr cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpeln baabimbin ki kan limɔfal."
- ¹⁹ Tɔ, binib bi ku Stiifen na nan muk Yesu aanib ki ŋani bi falaa. Le bi yaa, ki buen ntim mɔmɔk ni, ki ti saa Fonisia aatiŋ ni, ni Saiprus aatiŋ ni, ni Antiok aatiŋ ni, ki joo Yesu aabɔr tuk Juu yaab baanja.
- ²⁰ Le Yesu aanib bibaa, bi nyan ni Saiprus aatiŋ ni, ni Sairene aatiŋ ni na mu buen Antiok aatiŋ ni, ki ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na mu Tidindaan Yesu aabɔnyaan.
- ²¹ Tidindaan aapɔɔn nan bi bi chee, le binib pam gaa Tidindaan ki kii, ki kpeln baabimbin, ki dii waasan.
- ²² Yesu aanib bi nan bi Jerusalem na ŋun bi pu. Nima pu le bi tun Banabas ke u buen Antiok aatiŋ ni.
- ²³ U nan ye unibamɔnn, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan. Le u di ti fuu nima. Waah ti fuu nima, ki kan Uwumbɔr aah san binib ngbaan kinimbaak pu, pu na, le ni ŋa u mpopiin. Le u sur bi mɔmɔk ke bi cha binibil li man bi dii Tidindaan aasan mbamɔm. Le binib pam gaa Tidindaan ki kii ki kpee waanib pu.

- ²⁵ Le Banabas buen Tasus aatiŋ ni, u ti ban Sool,
- ²⁶ le ki ti kan u, ki di u dan Antiok aatiŋ ni. Libimoln le Banabas, ni Sool, ni Yesu aanib nan kuuni nima chee; le bi tuk binib pam Uwumbor aabor, Antiok aatiŋ ni, le bi naan Yesu aadidiliib liyimbil lee, ke Kristo Yaab.
- ²⁷ N-yoonn ngbaan le Uwumbor aabonabtiib bibaa nyan ni Jerusalem, ki dan Antiok aatiŋ ni.
- ²⁸ Bi yin ubaa ke Agabus. Le Uwumbor Aafuur Nyaan cha u len ke nkon sakpem ga lir dulnyaa wee ponn ni. Ubor kpaan Klodius aayoonn le mu nan lir.
- ²⁹ Agabus aah len kina na, le Yesu aadidiliib len ke bi momok ga tii njimombil, baah ga nmaa tii pu na, ki di tii Yesu aanib bi Judea aatiŋ ni na.
- ³⁰ Le bi momok tii kina. Le Banabas ni Sool di njimombil ngbaan buen Judea, ti di tii Yesu aanib aaninkpiib.

Lituln 12

- ¹ N-yoonn ngbaan le Ubor Herod piin ki bi nani Yesu aanib bibaa falaa.
- ² U cha binib di kijaak aajuk ku Jems u ye Jonn aakpel na.
- ³ Waah na kina na, le ni piir Juu yaab aasui. Nima pu le u cha binib chuu Piita mu. Ni nan ye n-yoonn mu Juu yaab ji Lakr-jer aajim ki nmo boroboro u kaa kpa nnyok na.
- ⁴ Baah chuu Piita na, le bi di u na kiyondiik ni. Le butob aajab kipiik ni biloob si kii u. Binaa yaa kiir ki ti saa tikur titaa kan, le binaa mu nan gaa. Ubor Herod nan len ke Lakr-jer aajim ngbaan yoonn yaa jer kan, u ga nyan Piita kiyondiik ni, ki di u siin Juu yaab aanimbiin ni, ki ji u tibor.
- ⁵ Piita aah laa bi kiyondiik ni na, le Yesu aanib mu nan bi mee Uwumbor linimaln, ki tii u.
- ⁶ Kinyeek ngbaan yaa woln kan, Ubor Herod ga nyan Piita ki ji u tibor. Le Piita do geen bikikiirb bilee aakaasisik ni. Bi nan di tikululn buu unjaal momok ilee, ki di tibaa gbin dar ukikiir wee, ki di tiken gbin dar uken. Le bikikiirb biken si kii mbisamob chee.
- ⁷ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan aatuun dan ki nan sil u chee. Le nwiihn woln kidiik ponn ni. Le u gbaa finn Piita, ki bui u ke, "Fii sil mala mala." Waah len kina na, le tikululn ngbaan chuu leer lir.
- ⁸ Le Tidindaan aatuun ngbaan bui u, "Di saagbapapaln buu aachan, ki di saanaatak tan." Le Piita na kina. Le u ki bui u, "Di saakekeln peen, ki dii mi."
- ⁹ Le Piita dii u ki buen, ki dak ke ni ye tidan la. Waa dak ke ni sil ye ibamon.

- 10 Baah cha na, le bi jer ukikiir ubaa, ki ki foor, le ki ki jer uken, ki ti fuu tikur aajaalenj u lek lipaal aabisamob na. Le jaalenj ngbaan piir ubaa pu. Le bi nyan, ki bo dii nsan mubaa. Libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun ngbaan buen, ki cha Piita.
- 11 Le Piita aanibil woln. Le u len ke, "M bee ke ni sil na kina. Tidindaan tun ni waatuun ke u nan nyan mi Ubor Herod aajaal ni, ki nyan mi Juu yaab aah ban bi na mi pu na ni."
- 12 To, Piita nan bee waabor aah bi pu na, le ki buen Mari, u ye Jonn Mak aana na do. Kinipaak nan bi nima, ki bi mee Uwumbor.
- 13 Le Piita kpaar lipaal aajaalenj. Le ututunn u ye upii aan bi yin u ke Roda na, dan nan lik udaan u kpaar jaalenj na,
- 14 le ki bee Piita aaneel. Le ni na u mpopiin sakpen. Le u gir buen biken chee, kaa piir jaalenj, ki ti tuk bi ke Piita si lipaal.
- 15 Le bi tuk u ke u waar la. Le u beenin len ke ni ye mbamon. Le bi bui u ke ni ga li ye waawiin la.
- 16 Le Piita beenin si kpaar jaalenj. Le bi piir jaalenj, ki kan u. Baah kan u na, le ni gar bi sakpen.
- 17 Le Piita yoor unjaal ki nyii bi pu, ke bi nmin, le ki tuk bi Tidindaan aah na pu ki nyan u kiyondiik ni na, ki tuk bi ke bi tuk Jems ni Yesu aanib biken. Piita aah len kina na, le u siir buen nibaa chee.
- 18 Kitaak aah woln na, le bikikiirb ngbaan aapobil yuk. Le bi baa tob budabu na Piita na.
- 19 Le Ubor Herod bui bi ke bi ban u. Le bi ban u, kaa kan u. Le Herod yin bikikiirb ngbaan, ki nan baa bi tibor ngbaan, le ki len ke baabor bii, ki ku bi. To, Herod nan nyan Judea aatinj ni, ki buen Siisarea aatinj ni, ki ti yunn nima siib.
- 20 Herod nan gee linjuul ki na Taya aatinj aanib, ni Saidonn aatinj aanib pu. Le bi momok kuun ki buen u chee. Bi nan puen buen uja ubaa chee la. Bi yin u ke Blastus, u ye Herod aanaagbiib aaninkpel la. Le Taya aanib ni Saidonn aanib buen u chee bi ti jonn u kijotiik, le ki nin buen Ubor Herod chee, ki ti mee u ke u taa cha bi li kpa kijaak. Bi gaal baajikaar Ubor Herod aatinj ni la. Nima pu na, baa ban ke bi li kpa kijaak.
- 21 Le Herod siin nwiin mundaln bi ga kuun tob na. Liyaadaal le u di waaborkekeln peen, ki kal waaborjal pu, le ki len bi chee tibor.
- 22 Waah len tibor pu na, le bi momok tar ke, "Ni ye Uwumbor aaneel la, naa ye unibon."
- 23 To, libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun cha iween chuu u; ba pu? waa tii Uwumbor lisil. Le njkpaambil nman u, le u kpo.

²⁴ Tɔ, Uwumbɔr aabɔr nan moo mooni n̄ipepel mɔmɔk. Le binib too kpaɛ ki gaal i.

²⁵ Banabas ni Sɔɔl ma kan, baah nan di n̄imombil tii Yesu aanib aaninkpiib na, le bi di Jonn Mak nyan Jerusalem ni, ki labr buen Antiok aatiŋ ni.

Lituln 13

¹ Yesu aanib bibaa nan bi Antiok aatiŋ ni. Bi ponn ni bibaa nan ye Uwumbɔr aabɔnabtiib, bibaa mu nan ye Yesu aaliin aamɔmɔkb. Bi yin ubaa ke Banabas, ki yin uken ke Simeonn, ki ki yin u ke Unibɔmbɔn, ki yin uken ke Lusius, u nan ye Sairene aatiŋ aanii na, ki yin uken ke Manaenn u Ubɔr Herod aate nan kpiin u na, ki yin uken ke Sɔɔl.

² Le bi mɔmɔk dooni Uwumbɔr ki lul bumɔb. Baah n̄ani kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tuk bi ke bi lee Banabas ni Sɔɔl bi ti tun waah siin bi lituln li na.

³ Le Yesu aanib lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr, ki di biŋaal paan bi pu, le ki cha bi buen.

⁴ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tun Banabas ni Sɔɔl pu na, le bi buen, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Selusia, le ki koo bunɔb ni, ki puur ki ti fuu lidikl pu, bi yin lidikl ngbaan ke Saiprus,

⁵ le ki fuu kitiŋ ki bi lidikl ngbaan paab na, bi yin ki ke Salamis. Baah fuu nima na, le bi koo Juu yaab aameen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Jonn Mak mu nan dii bi, ki ter bi.

⁶ Le bi ki buen lidikl ngbaan aapepel liken wɔb, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Pafos. Baah ti fuu nima na, le bi kan ubɔɔ ubaa, bi yin u ke Bariyesu. U nan ye Juu yaab aanii le ki n̄mann ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

⁷ Lidikl ngbaan aatim aaninkpel mu nan bi nima, bi yin u ke Sejius Pɔɔlus. U nan ye unii u kpa nlan na la. Ubɔɔ ngbaan aajɔ le nan bi na. Le uninkpel ngbaan yin Banabas ni Sɔɔl ke bi dan u chee, ki ban u n̄un Uwumbɔr aabɔr.

⁸ Ubɔɔ ngbaan aayimbil leler nan ye Elimas la. Elimas aatataa le ye ke ubɔɔ. Le u kpak Banabas ni Sɔɔl kinikpakpak, ki pɔɔni ubaa ke uninkpel ngbaan taa gaa Yesu ki kii.

⁹ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan fir Sɔɔl, u bi duln u ke Pɔɔl na pu, le u lik Elimas mbamɔm,

¹⁰ le ki bui u, "Sin u ye kinimbɔn aajapɔɔn na, aa ye litunyaan mɔmɔk aadin la, ki n̄manni binib n-yoonn mɔmɔk, ki kpa mbiin sakpen, ki ban aa bii Uwumbɔr aaliin i ye ibamɔn na.

¹¹ Uwumbɔr ga daa aatafal, ki cha aa jɔb, kaan ki li waa, ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr gee na." Libuul ngbaan ni le likpakpal bɔmbɔln biin unimbil pu, le u jɔb, ki chuun mann gonni ki ban unii u ga chuu uŋaal ki dar u na.

- 12 Uninkpel ngbaan aah kan kina, ki bae Tidindaan aah bi pu na, le ni gar u pam. Le u gaa Yesu ki kii.
- 13 Pɔɔl mam nan nyan Pafos aatiŋ ni, le ki koo buŋɔb ni, ki ti puur, ki ti fuu kitin kibaa ni, bi yin ki ke Pega, ki bi Pamfilia aatiŋ ponn ni la. Baah ti fuu nima na, le Jɔnn Mak gir buen Jerusalem ki cha bi.
- 14 Le bi nyan Pega aatiŋ ni, ki buen ti fuu Antiok aatiŋ ki bi Pisidia aapepel ni na. Juu yaab aakpaakool daal, le bi koo kal mmeen aadiik ni.
- 15 Le unii ubaa karn Uwumbɔr aagbaŋ ponn ni. U karn Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na. Waah karn doo na, le mmeen aadiik aaninkpiib tun unii bi chee, ke u ti tuk bi ke bi yaa ban bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr kan, bi tuk bi.
- 16 Le Pɔɔl fii sil ki yoor uŋaal ki len ke, "Israel yaab, ni nimi bi kaa ye Israel yaab ki pak Uwumbɔr na, li pel man:
- 17 Timi Israel yaab Aawumbɔr nan lee tiyaajatiib. Bi nan ye bicham le Ijpt aatiŋ ni. Baah bi nima na, le Uwumbɔr ter bi, ki cha bi pɔr. Le Uwumbɔr nyan bi Ijpt aatiŋ ni, ki mɔk Ijpt aatiŋ aanib waapɔɔn sakpiin.
- 18 Dibin imonko ilee le Uwumbɔr kpiin tiyaajatiib timoor ni,
- 19 le ki nin jenn nyan ŋinibol ŋilole Kanaann aatiŋ ni, ki di kitin ngbaan yakr ke lifaal na tii bi. Buyoonn bi nan koo Ijpt aatiŋ ni na, ki ti saa bundaln bi nan gaa Kanaann aatiŋ na, nan ye ŋibin ikui inaa ni piinmu la.
- 20 "N-yoonn ngbaan le u tii bi bibɔjirb, bi li joo bi, ki ti saa waabɔnabr Samuel aayoonn.
- 21 N-yoonn ngbaan le bi len ke bi ban ubɔr, u li joo bi la. Baah len kina na, le Uwumbɔr lee Sɔɔl, u nan ye Kis aajapɔɔn na, u li ye baabɔr. U nan ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii la. U nan joo bi ŋibin imonko ilee la.
- 22 Le Uwumbɔr nyan u bi chee, ki di David ŋa baabɔr, ki len ke, 'David u ye Jese aajapɔɔn na bi maah gee pu na. U ga li ŋani maah gee pu na mɔmɔk.'
- 23 Tɔ, Uwumbɔr nan puu tipuul ke u ga tun unii Israel yaab chee, ke u gaa bi lii. Yesu le u tun ni u bi chee, ke u gaa bi lii. Uma le ye Ubɔr David aayaabil ubaa.
- 24 Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na nan loln nsan ki fuu ni, le Yesu nin paan ni. Yesu aah kaa nan kee piin waatuln na, le Jɔnn tuk Israel yaab ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni.
- 25 Jɔnn aah kaa nan kee tun waatuln doo na, le u baa bi, 'Ni dak ke m ye ŋma? M ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo la aa? Aayii. Uma le paan ni mpuwɔb. Maa ŋeer m chuu gbiln waanaatak aarŋmin.' "

26 Tɔ, Pɔɔl nan ki bui bi, "Nnaabitiib, Abraham aayaabitiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki pak Uwumbɔr na, timi chee le Uwumbɔr nan tun ni tibɔnyaan ke u ga gaa timi lii.

27 Binib bi bi Jerusalem ni na, ni baaninkpiib aa nyi ke Yesu le ga gaa bi lii. Likpaakool mɔmɔk daal, bi karni Uwumbɔr aagbanɔ ponn ni, Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len pu na, kaa bee naatataa. Le bi jin Yesu tibɔr ki len ke waabɔr bii. Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke bi ga ŋa kina.

28 Juu yaab nan mee Pailat nsan ke bi ku Yesu. Bi mu aa kan waataani ki ga ŋmaa len ke u ŋeer bi ku u.

29 Ni ŋmee Uwumbɔr aagbanɔ ponn ni baah ga nan ŋa Yesu pu ki ku u na. Le bi nan ŋani naah ŋmee pu na mɔmɔk, le ki nyan u ndɔpuinkoo pu, ki di u sub kitakpaluŋ ni.

30 Le Uwumbɔr fikr u nkun ni.

31 Le u di ubaa mɔk binib bi nan dii u Galilee ki nan saa Jerusalem na. Le bi kan u iwiin pam. Dandana wee, bima le ye waaseeraadam, ki tuk Juu yaab waabɔr.

32 Timi le joo ni tibɔnyaan ngbaan nan tuk nimi. Uwumbɔr nan puu tipuul tii tiyaajatiib. Timi le ye tiyaajatiib aayaabitiib. Waah puu tipuul ti tii tiyaajatiib na, u gbiin tipuul ngbaan dandana wee tii timi, ki fikr Yesu nkun ni. Uwumbɔr aalahn aagbanɔ ponn ni, ŋiyil ŋilee, le Uwumbɔr len Yesu chee ke, 'Sin le ye Njapɔɔn, din wee le m ma si.'

34 Tɔ, Uwumbɔr ki bui Yesu: 'M ga sil ŋa tinyoor ti bi chain na ŋa aa pu, ke maah puu tipuul tii Ubɔr David pu na.' Le Uwumbɔr ki len kigbanɔ ngbaan ponn ni: 'Maan cha maabo u ye chain na aawon bur.' " Tɔ, Pɔɔl nan ki len ke, "Uwumbɔr aah len pu na, naatataa le ye ke u fikr Yesu nkun ni. Waan ki kpo. Waawon aan bur.

36 Ubɔr David aah nan bi na, u nan tun Uwumbɔr aatuln, le ki ti kpo. Le bi sub u uyaajatiib chee. Le u bur.

37 Yesu u Uwumbɔr fikr u nkun ni na, uma aawon aa bur.

38 Tijɔtiib, ti tuk nimi ke Uwumbɔr ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi Yesu pu. Binib bimɔk gaa Yesu ki kii na, Uwumbɔr ga di cha pinn bi, ki nyan bi baatunwanbir ni. Moses aakaal aa ŋmaa di cha pinn binib, kaa ŋmaa nyan bi baatunwanbir ni. Ti ban ke ni li nyi tibɔr timina mbamɔm.

40 Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke Uwumbɔr len ke: 'Mbɔnyundam, lik, m bi tun lituln libaa nimi aayoonn. Unii yaa tuk nimi ke m tun lituln limina kan, naan tii naadii la. Cha ni gar nimi man, aan ki bee yɔli.' " Tɔ, Pɔɔl nan ki tuk bi, "Ni li nyi aan Uwumbɔr aabɔnabtiib aah len pu na, ni taa ŋa nimi."

⁴² Pɔɔl aah len doo na, le u ni Banabas nyan ni mmeen aadiik ni. Baah nyan ni na, le binib bui bi ke likpaakool li choo na daal bi ki gir ni, ki nan ki tuk bi tibɔr ngbaan.

⁴³ Binib mɔmɔk aah nyan mmeen aadiik ni na, le Juu yaab, ni binib bi nan kpeln ki dii Juu yaab aasan na pam nan dii Pɔɔl ni Banabas. Le Pɔɔl ni Banabas len bi chee ki tuk bi ke Uwumbɔr aah san bi kinimbaak pu na, bi li beenin dii waasan.

⁴⁴ Tɔ, likpaakool li paan ni na daal, le binib bimɔk bi kitiŋ ngbaan ni na, nan kuun ni bi nan ŋun Tidindaan aabɔr. Ubaabaa baanja le nan gur linampal.

⁴⁵ Juu yaab aah kan kinipaak ngbaan kuun kina na, le bi kpa lipiipoln sakpen, ki kpak Pɔɔl kinikpakpak, ki seei u.

⁴⁶ Le Pɔɔl ni Banabas kpa lipobil ki bui Juu yaab ngbaan, "Ni ŋan ke ti puen tuk nimi Uwumbɔr aabɔr. Le ni yii, kaa kii, kaa dak ke ni ŋeer ni kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Kina pu na, ti ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbɔr aabɔr.

⁴⁷ Uwumbɔr tuk timi waagbanj ponn ni ke ti ŋa kina. U nan len ke, 'M nyan si la, ke aa woln binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil, ki tii dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk nsan ke bi ŋmar.' "

⁴⁸ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab na aah ŋun baah len pu na, le bi kpa mpopiin sakpen, le ki bui ke Uwumbɔr aaliin ŋan sakpen a. Le binib bi Uwumbɔr lee bi ke bi kan limɔfal li kaa kpa ndoon na gaa Yesu ki kii.

⁴⁹ Le Uwumbɔr aaliin moon itingbaan mɔmɔk ni.

⁵⁰ Le bipiib bi kpa mpɔɔn ki pak Uwumbɔr na bi kitiŋ ngbaan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aaninkpiib mu nan bi. Le Juu yaab ŋa, ki cha bi ŋma tijar Pɔɔl ni Banabas pu, ki ŋa bi falaa, ki nyan bi baatiŋ ni.

⁵¹ Le Pɔɔl ni Banabas kpaar bitaa aatatan lii nima, ni ye nsurm le ki tii bi, ki nyan ni nima, ki buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Ikonium.

⁵² Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib bi gaa Yesu ki kii Antiok aatiŋ ni na. Le bi nan kpa mpopiin pam.

Lituln 14

¹ Pɔɔl ni Banabas nan ti fuu Ikonium aatiŋ ni, ki koo mmeen aadiik ni, ki kpa mpɔɔn ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Nima pu na, binib pam nan gaa Yesu ki kii, bi ye Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na mu.

² Le Juu yaab bibaa yii Uwumbɔr aaliin, ki bii Yesu aanib, ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa gee liŋuul bi pu.

- ³ Le Pɔɔl ni Banabas nan bi nima ki yunn, ki nan kpa lipobil ki tuk binib Tidindaan aaliin, ke u gee bi. Le Tidindaan cha bi tun lijinjiir aatun, ki mɔk ke baah len pu na, ti gbii.
- ⁴ Le kitiŋ ngbaan aanib aa kpa kimɔbaan. Bibaa nan si Juu yaab aapuwɔb, biken mu si Yesu aakpambalb aapuwɔb.
- ⁵ Le Juu yaab ni baaninkpiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa kpokl ke bi ga ŋa Yesu aakpambalb bakaa ki mae bi ŋitakpal.
- ⁶ Le Yesu aakpambalb ŋun baah ban bi ŋa bi pu na, ki san ŋmar, ki buen Litra aatiŋ ni, ni Debe aatiŋ ni, ni itingbaan i bi nima na. Litra aatiŋ, ni Debe aatiŋ mɔmɔk bi Likonia aatiŋ ni la.
- ⁷ Le bi tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan.
- ⁸ Uja ubaa nan bi Litra aatiŋ ni, le utaafar faan. Una aah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Waa nan chuun.
- ⁹ U nan ka pel Pɔɔl aah len pu na, le Pɔɔl bee ke u pak ke u ga ŋmaa tii u laafee. Le Pɔɔl lik u,
- ¹⁰ ki len mpɔɔn pu, "Fii sil aataa pu." Le uja ngbaan fii yuk sil, le ki chuun gonni.
- ¹¹ Le kinipaak ngbaan kan Pɔɔl aah ŋa pu na. Le bi teen Likonia aatiŋ aanib aaliin ponn ni, "Diwaa le kpaln binib ki dan ti chee do."
- ¹² Le bi yin Banabas ke Seus. Ni nan ye liwaal sakpeln libaa aayimbil la. Pɔɔl nan len tibɔr jer Banabas. Nima pu le bi yin u ke Hemes. Ni nan ye liwaal liken aayimbil la.
- ¹³ Liwaal Seus aadichal nan bi kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee la. Le unii u toor kitork tii liwaal ngbaan na joo ni inaaja ni nsupuun ki di dan kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee. U ni kinipaak ngbaan nan ban ke bi toor kitork tii Uwumbɔr aakpambalb Banabas ni Pɔɔl la.
- ¹⁴ Le Banabas ni Pɔɔl ŋun baah ban bi ŋa pu na. Baah ŋun kina na, le bi chuu kar baabɔkur, le ki san koo kinipaak ngbaan aakaasisik ni, ki tar ke,
- ¹⁵ "Njɔtiib, ba pu ni ŋani kina? Ti po ye binibɔm ke naah ye pu na la. Ti dan ti nan tuk nimi tibɔnyaan la. Di cha man, ki taa ki dii ŋiwaa man. Di ye fam la. Ni li dii Uwumbɔr u fu na. Uma le nan naan paacham ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni tiwan mɔmɔk.
- ¹⁶ N-yaayoonn na, u nan cha ŋinibol mɔmɔk ŋani baah gee pu na.
- ¹⁷ N-yoonn mɔmɔk u mu ŋani nimi tiŋann, ki tii nimi utaal, ki cha tijikaar ŋani, ki kpiini nimi, ki cha ni kpa mpopiin, u mɔk nimi ke u bi."
- ¹⁸ Le Pɔɔl ni Banabas len kina ki pɔɔni bibaa ke bi taa cha kinipaak ngbaan toor kitork ngbaan tii bi. Le baa ki toor ki tii bi.

19 Le Juu yaab bibaa nyan ni Antiok aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ki dan Listra aatiŋ ni, bi nan bii Pɔɔl ni Banabas ki cha binib gee liŋuul bi pu. Le bi mae Pɔɔl ŋitakpal, ki dar fuul u nyan kitiŋ ni, ki ti di bil, ki dak ke u kpo, le ki siir cha u.

20 Le Yesu aadidiliib dan nan sil gob u. Baah sil gob u na, le u fii sil, ki labr buen kitiŋ ngbaan ni. Kitaak aah woln na, le Pɔɔl ni Banabas siir buen Debe aatiŋ ni,

21 ki ti tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan. Le binib pam gaa ti, ki dii Yesu aasan. Le Pɔɔl ni Banabas nyan nima ki ki labr buen Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ni Antiok aatiŋ ki bi Pisidia aapepel ni na.

22 Baah dii ntim ngbaan ni na, le bi pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aaliin, le ki tuk bi ke bi sil Yesu aachaŋ ni, ke binib yaa ban bi koo Uwumbɔr aanaan ni kan, bi ga ji falaa sakpen le ki nin koo ni.

23 Ntim mɔmɔk ni, bi nan leer Yesu aanib ponn ni bininkpiib ke bi li joo bi, le ki lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr tii bi. Baah gaa Tidindaan ki kii na, le bi di bi ŋa uŋaal ponn ni, ke u li lik bi.

24 Le bi bɔ dii Pisidia aatim ponn ni, ki ti ki fuu Pamfilia aapepel ni,

25 le ki ti fuu Pega aatiŋ ni, ki tuk binib Yesu aabɔr, le ki buen Atalia aatiŋ ni.

26 Baah ti fuu nima na, le bi koo buŋɔb ni, ki puur nnyusakpem ki gir buen Antiok aatiŋ ni, kitiŋ ki bi nan nyan ni ki ni na. Baah nan ban bi nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na, Yesu aanib nan mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ŋa uŋaal ni, ke u ter bi waatuln ponn ni. Baah ti tun lituln ngbaan doo na, le bi ki gir ni nima.

27 Baah fuu ni na, le bi yin Yesu aanib ke bi kuun ni, le ki tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ŋa na, ki tuk bi waah ŋa pu ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na nsan ke bi gaa Yesu ki kii na.

28 Pɔɔl ni Banabas nan ti bi nima, Yesu aadidiliib chee, ki yunn.

Lituln 15

1 Tɔ, bijab bibaa nan nyan ni Judea aatiŋ ni, ki dan Antiok aatiŋ ni, le ki nan tuk Yesu aanib ke bi yaa kaa gii ŋichakpan, Moses aakaal aah mɔk pu na kan, baan ŋmar.

2 Le bijab ngbaan kpak Banabas ni Pɔɔl kinikpakpak sakpen tibɔr ngbaan pu. Nima pu na, bi mɔmɔk nan kii ke bi ga tun Pɔɔl ni Banabas ni binib bibaa aan bi buen Jerusalem, ki ti baa Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib bi bi nima na, ki lik.

3 Yesu aanib nan ter bi, le bi gor ki buen. Baah cha na, le bi bɔ dii Fonisia aatim ni, ni Samaria aatim ni, ke bi ti mann Yesu aanib, ki tuk bi ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Yesu ki kii. Le ni tii bi mɔmɔk mpopiin sakpen.

- ⁴ Le Pɔɔl ni Banabas ti fuu Jerusalem. Baah ti fuu nima na, le Yesu aanib ni baaninkpiib ni Yesu aakpambalb doon bi ni mpopiin. Le Pɔɔl ni Banabas tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ɲa na, ki tuk bi waah ter bi pu na.
- ⁵ Le Farisii yaab bibaa, bi dii Yesu na, fii sil, le ki len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa dii Yesu kan, ni ɲan ke bi gii ɲichakpan, ki kii Moses aakaal.
- ⁶ Le Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee, ke bi kpokl tibɔr ngbaan.
- ⁷ Baah kpokl ki ti yunn na, le Piita fii sil ki bui ke, "Nnaabitiib, ni nyi ke n-yoonn mu jer na Uwumbɔr nan lee mi ni ponn ni, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi tibɔnyaan ngbaan, aan bi ɲun ki gaa Yesu ki kii.
- ⁸ Uwumbɔr u nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na nan di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah tii timi pu na.
- ⁹ Waah ɲa kina na, u mɔk ke u pak binib bi kaa ye Juu yaab na mu. Waa yakr timi. U po dak ke binib mɔmɔk ye tiwanbaan la. Baah gaa u ki kii na, le u finn bisui ni titunwanbir.
- ¹⁰ Nima pu na, ba pu ni muk bi, ki tɔɲni Uwumbɔr? Timi ni tiyaaajatiib aah nan ban ti dii Moses aakaal na, ni nan pɔɔ ti chee. Taa ɲmaa dii. Ni bi ke lituln li nyuun na la. Ba pu ni ban ke Yesu aadidiliib ngbaan ɲa kina?
- ¹¹ Binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, waanimaasaln pu le u ga gaa bi lii. Kina le u ga gaa ti mu lii."
- ¹² Piita aah len kina na, le bi mɔmɔk ɲmin, ki pel Banabas ni Pɔɔl aah len pu na. Le bi tuk bi Uwumbɔr aah ɲa pu ki cha bi tun lijinjiir aatun binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni na.
- ¹³ Banabas ni Pɔɔl aah len ti doo na, le Jems bui ke, "Nnaabitiib, li pel man.
- ¹⁴ Dandana wee, Simonn Piita tuk timi Uwumbɔr aah ɲa pu njan na, ki mɔk ke utafal bi binib bi kaa ye Juu yaab na ni, ki lee bi ponn ni binib bibaa, ke bi li ye waanib.
- ¹⁵ Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke u ga ɲa kina. Ni ɲmee Uwumbɔr aagban ponn ni ke,
- ¹⁶ 'Uwumbɔr len ke: Ubɔr David aanaan aah lir na, m ga gir ni aan ki nan fiin waanaan ngbaan. M ga ɲa mu nnaanpɔm, ki cha mu sil mbamɔm.
- ¹⁷ Nima pu na, binib bi gur na ga li ban min Uwumbɔr. Dinibol ɲimɔk ye maanib na ga li ban mi.
- ¹⁸ Uwumbɔr le len kina. N-yaayoonn na ki joo cha, u nan tuk binib tibɔr timina.' "
- ¹⁹ Jems nan ki bui ke, "M dak ke ti taa ki muk binib bi kaa ye Juu yaab ki kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan na.

- 20** Cha ti ηmee kigbaŋ tii bi, ki tuk bi ke bi taa ki ηmɔ kitork aanann, ki taa ki gɔr kidagook, ki taa ki ηmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki ηmɔ nsin.
- 21** Tiyaajatiib yoonn ki di nan saa din, bi tuk binib Moses aakaal ntim mɔmɔk ponn ni. Likpaakool daal mɔmɔk bi po karni Moses aakaal mmeen aadir ni."
- 22** Jems aah len ti doo na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib mɔmɔk, ni baaninkpiib kpokl ke bi ga lee bi ponn ni bijab bibaa, ki di kpee Pɔɔl ni Banabas pu, ki tun bi Antiok aatiŋ ni, bi ti di kigbaŋ ngbaan tii bi. Le bi lee bijab bilee. Bi yin ubaa ke Judas Basabas, ki yin uken ke Sailas. Bijab bilee ngbaan nan ye biyidam le Yesu aanib ponn ni.
- 23** Le bi ηmee kigbaŋ ki di tun bi, bi di buen ti tii binib bi kaa ye Juu yaab na. Bi ηmee ke: "Tinaabitiib bi kaa ye Juu yaab ki bi Antiok aatiŋ ni, ni Siria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni na, ti dooni nimi. Timi Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib dooni nimi.
- 24** Ti ηun ke bijab bibaa nyan ti ponn ni, ki dan ni chee, ki ti tuk nimi tibɔr ti muk nimi ki ŋa nimi ilandak na. Taa nan tuk bi ke bi tuk nimi kina.
- 25** Nima pu na, ti kuun tɔb ki kpaan kimɔbaan, ki lee ti ponn ni bijab bilee, ke ti tun ni bi ni chee. Bi ni tijɔtiib Banabas ni Pɔɔl, bi ti gee bi na, le ti ga tun ni bi ni chee.
- 26** Banabas ni Pɔɔl nan di baamɔfal paan talmaa Tidindaan Yesu Kristo pu.
- 27** Bijab bi ti lee bi na le ye Judas ni Sailas. Bi mu ga tuk nimi tibɔr ngbaan aah ηmee pu na.
- 28** Ti ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan kpaan kimɔbaan, kaa ban ti di nkaal mu pɔɔ na kpee nimi.
- 29** Ni ŋan ke ni taa ki ηmɔ kitork aanann, ki taa ki ηmɔ nsin, ki taa ki ηmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gɔr kidagook. Ni yaa kii kina kan, nima le ŋan. Uwumbɔr ter nimi."
- 30** Le bi di kigbaŋ ngbaan tii Banabas mam, ke bi di buen Antiok aatiŋ ni. Baah ti fuu nima na, bi nan kuun ni Yesu aanib mɔmɔk, ki di kigbaŋ ngbaan tii bi.
- 31** Baah karn kigbaŋ ngbaan ponn ni na, le ni ŋa bi mpopiin. Ni nan ye tibɔr ti pɔɔk bitaakpab na la.
- 32** Le Judas ni Sailas, bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na, tuk bi Uwumbɔr aabɔr pam ki pɔɔk bitaakpab, ki ter bi, bi li dii mbamɔm.
- 33** Bi nan yunn nima siib. Baah nan yunn nima siib na, le bi chɔi bi, ki gir buen Yesu aakpambalb chee.
- ((**34** Sailas ma nan gaar Antiok aatiŋ ni.))
- 35** Pɔɔl ni Banabas nan ti bi Antiok aatiŋ ni, ni yunn siib. Le bi ni binib pam tuk binib Tidindaan aabɔnyaan, ki mɔk bi baah ga dii u mbamɔm pu na.

³⁶ Naah yunn siib na, le Pɔɔl bui Banabas, "Cha ti gir buen taah nan tuk binib Uwumbɔr aabɔr ntim mu mɔmɔk ni na, ki ti mann Yesu aanib ki lik ke bi joo Yesu aaliin kinye?"

³⁷ Le Banabas ban ke Jɔnn Mak dii bi.

³⁸ Le Pɔɔl aa kii; ba pu? baah nan bi Pamfilia aatiŋ ni na, Jɔnn Mak nan labr kun ki cha bi, kaa ki ter bi lituln ponn ni. Nima pu na, Pɔɔl aa nan kii ke u ki dii bi.

³⁹ Le Pɔɔl ni Banabas kpak kinikpakpak ki yakr tɔb chee, kaa ki dii tɔb. Le Banabas ni Jɔnn Mak koo buŋɔb ni, ki buen lidikl libaa pu, bi yin li ke Saiprus.

⁴⁰ Le Pɔɔl lee Sailas ke u dii u. Le Yesu aanib mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ŋa Uwumbɔr aanaal ni, u ter bi. Le bi buen,

⁴¹ ki bɔ dii Siria aatim ni, ni Silisia aatim ni, ki pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aaliin.

Lituln 16

¹ Pɔɔl mam nan ti fuu Debe aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni. Le Yesu aadidiir ubaa nan bi nima. Bi yin u ke Timoti. Una nan ye Juu yaab aabo la, ki mu gaa Yesu ki kii. Ute nan ye Griik aanii la.

² Yesu aanib bimɔk bi Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni na mɔmɔk nan pak Timoti.

³ Le Pɔɔl ban ke Timoti li dii u. Juu yaab bimɔk bi nima na nan nyi ke Timoti aate ye Griik aanii la. Nima pu na, Pɔɔl nan gii Timoti aachakpaln ke Juu yaab aah geei pu na, le ki cha u dii bi.

⁴ Le bi bɔ dii ntim ngbaan ponn ni, ki mann Yesu aanib. Pɔɔl mam aah nan bi Jerusalem ni na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib bi nan bi nima na nan kpokl, binib bi kaa ye Juu yaab ki dii Yesu na aah ga ŋa pu na. Le Pɔɔl tuk bi baah nan kpokl ki len pu na, ke bi kii kina.

⁵ Nima pu na, Yesu aanib aataakpab nan pɔɔk waasan ni. Idaa mɔmɔk le binib biken mu gaal u ki kii, ki kpaɛ waanib pu.

⁶ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aa nan kii ke Pɔɔl mam buen Asia aatiŋ ni ki ti tuk binib Yesu aabɔr. Le bi bɔ dii Frijia aatim ni, ni Galasia aatim ni,

⁷ ki ti fuu Misia aatiŋ mɔk, ki ban bi buen Bitinia aatim ni. Le Yesu Aafuur Nyaan aa kii.

⁸ Le bi bɔ dii Misia aatim ni, ki ti fuu Troas aatiŋ ni.

⁹ Kinyeek ngbaan le Pɔɔl danŋ tidaŋ ki kan Masedonia aatiŋ aanii ubaa si u chee ki ganŋni u ke u dan Masedonia aatim ni ki nan ter bi.

- 10 Pɔɔl aah danj tidanj ngbaan kina na, le min Luk ni Pɔɔl mam gor ke ti buen Masedonia aatim ni. Ti nan bee ke Uwumbɔr le yin timi ke ti buen ki ti tuk kitiŋ ngbaan aanib tibɔnyaan na.
- 11 Ti nan koo bunɔb, Troas aatiŋ ni, ki puur nnyusakpem na ki ti jer lidikl libaa, bi yin li ke Samotres. Naah woln kitaak na, le ti fuu Neapolis aatiŋ ni.
- 12 Le ti nyan bunɔb ni, ki chuun kitiŋ ki ti fuu Filipi aatiŋ ni. Ki ye Masedonia aatiŋ kibaa, ki ye kitisakpenj. Rom yaab nan bi nima, ki joo kitiŋ ngbaan. Ti nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, ki pii iwiin ilee.
- 13 Juu yaab aakpaakool daal, le ti nyan kitiŋ ngbaan ponn ni, ki buen limɔɔl aagbaan. Ti nan dak ke likpaakool daal mɔmɔk Juu yaab kuuni nima ke bi mee Uwumbɔr. Le ti kan bipiib kuun nima. Le ti kal ki tuk bi Uwumbɔr aaliin.
- 14 Upii ubaa nan bi nima ki ŋun taah len pu na. Bi nan yin u ke Lidia. U nan ye Tiataira aatiŋ aapii la, ki chuun kooŋ ŋitanyaan aakeken ŋi kpa kidaak na. U nan ye upii u pak Uwumbɔr na la. Le Tidindaan piir usui ke u pel mbamɔm, ki gaa Pɔɔl aah len pu na.
- 15 Le bi muin u ni waachiln ni aanib nnyun ni. Le u tuk timi, "Ni yaa dak ke m sil gaa Tidindaan ki kii kan, ni dan nan mann mi, ki li bi ndo." Le u ganj timi, le ti buen.
- 16 Ti nan ki buen baah mee Uwumbɔr nin chee na. Taah cha na, le usapɔɔn ubaa ton timi nsan ni. U nan ye unaagbiibo la. Bininkpiib nan dii u, ki cha u tuk binib tiwan ni choo ki ga nan ŋa na aabɔr. Waah ŋani kina na, le u kan ŋimombil pam ki tii udindatiib.
- 17 Le u paan ni ti ni Pɔɔl aapuwɔb, ki tar ke, "Bijab bimina le ye Uwumbɔr u kaa kpa ŋeen aato na aanaagbiib. Bi tuk nimi naah ga ŋa pu ki ŋmar na."
- 18 U nan ŋani kina iwiin mɔmɔk. Waah ŋani kina na, le Pɔɔl gee liŋuul, ki fenn lik u, ki tuk bininkpiib bi dii u na, "M tuk nimi Yesu Kristo aayimbil pu, nya u ni man." Libuul ngbaan ni le bininkpiib ngbaan nyan u ni.
- 19 Tɔ, bininkpiib ngbaan aah nyan u ni na, le udindatiib gee liŋuul. Bi bee ke waan ki kan ŋimombil tii bi. Le bi chuu Pɔɔl ni Sailas ki dar bi mpɔɔn, ki di buen kitiŋ ngbaan aabɔjirb aanimbiin ni,
- 20 ki ti len ke, "Bijab bimina ye Juu yaab, ki muk do aanib,
- 21 ki tuk bi nkaal mubaa. Taah ye Rom yaab na, naa ŋan ke ti gaa nkaal mue ki dii mu."
- 22 Baah len kina na, le kinipaak ngbaan mu gee liŋuul Pɔɔl ni Sailas pu. Le bibɔjirb ngbaan chuu peer baawan, ki tuk baatutum ke bi di ŋidabil gbaa bi.
- 23 Le bi gbaa bi pam, ki tur bi ti ŋa kiyondiik ni, ki tuk kiyondiik aaninkpel ke u li kii bi mbamɔm.

- 24 Baah tuk u kina na, le u tur bi ɲa ponn ni aadiik ni, kiyondiik ni, ki baa bi ɲibaa.
- 25 Kinyetaasiik le Pɔɔl ni Sailas bi mee Uwumbɔr, ki gaa ilahn ki pak u. Le binaagbiib biken ka pel.
- 26 Libuul ngbaan ni le kitiɲ deɲ sakpen, ki cha kiyondiik aadinyikl mu deɲ. Libuul ngbaan ni le kiyondiik aajaalen mam mɔmɔk chuu piir. Le binaagbiib mɔmɔk aakululn chuu gbiln lir.
- 27 Le kiyondiik aaninkpel finn, ki kan ke jaalen mam mɔmɔk piir a. U nan dak ke binaagbiib mɔmɔk nyan a. Le u yoor waajaak aajuk ke u ku ubaa.
- 28 Le Pɔɔl teen ke, "Taa ku aabaa. Ti mɔmɔk bi do."
- 29 Le kiyondiik aaninkpel teen ke, "Li joo ni karya," ki san koo ni, le ki nan gbaan Pɔɔl ni Sailas aanimbiin ni, le uwon gbaa.
- 30 Le u nyan bi lipaal, ki baa bi, "Ndindatiib, m ga ɲa kinye aan ki ɲmar?"
- 31 Le bi bui u, "Aa yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, aa ga ɲmar, le saachiln ponn ni aanib mu ga ɲmar."
- 32 Le bi tuk u ni waachiln ni aanib mɔmɔk Tidindaan aaliin.
- 33 N-yoonn ngbaan le u di nnyun char baabuun ngbaan, baah fe gbaa lakr bi pu na. Le bi muin u ni waachiln ni aanib mɔmɔk nnyun ni.
- 34 Le u di Pɔɔl ni Sailas buen waadichal ni, ki ti tii bi tijikaar ke bi ji. U ni waachiln ni aanib aah nan gaa Uwumbɔr ki kii na, ni ɲa bi mpopiin pam.
- 35 Naah woln kitaak na, le bibɔjirb ngbaan tun baatutum ke bi buen ti tuk kiyondiik ni aaninkpel ke u di bijab na lii aan bi li cha.
- 36 Le kiyondiik aaninkpel tuk Pɔɔl, "Bibɔjirb ngbaan len ke m di aa ni Sailas lii, ni li cha. Ni nya suuna ki li cha."
- 37 Le Pɔɔl aa kii kina. U nan bui bitutum ngbaan, "Bibɔjirb ngbaan aah ɲa pu na, naa ɲan. Timi tibia mu po ye Rom yaab la. Baa jin timi tibɔr, kaa kan timi aataani, le ki gbaa timi binib aanimbil ni, ki di timi lan kiyondiik ni. Baah ɲa timi Rom yaab kina na, naa ɲan. Dandana wee, bi ban ke ti li cha, ubaa taa li nyi. Taan kii kina. Cha bibɔjirb ngbaan bibaa dan nan nyan timi."
- 38 Le bitutum ngbaan buen ti tuk bibɔjirb ngbaan Pɔɔl aah len pu na. Baah ɲun ke Pɔɔl ni Sailas ye Rom yaab na, le ijawaan chuu bi.
- 39 Le bi buen Pɔɔl ni Sailas chee ki ti sɔɲ bisui, ki nyan bi kiyondiik ni, le ki gan bi ke bi nya kitiɲ ngbaan ni.
- 40 Le Pɔɔl ni Sailas siir nima chee, ki buen Lidia aadichal ni, ki ti doon Yesu aanib, ki len bi chee ki pɔɔk bitaakpab, le ki nin siir nima.

Litulu 17

- 1** Baah siir nima na, le bi bo dii Amfipolis aatiŋ ni, ni Apolonia aatiŋ ni, le ki ti fuu Tesalonika aatiŋ ni. Juu yaab aameen aadiik nan bi nima.
- 2** Le Pɔɔl ti koo mmeen aadiik ngbaan ni, waah ti ŋani pu ŋikpaakoo mɔmɔk na. U nan di ŋikpaakoo ŋitaa le tuk bi Uwumbɔr aagban aah len pu na aatataa,
- 3** ki mɔk bi ke ni ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo aabɔr, ke Uwumbɔr aagban len ke see Kristo ngbaan jin falaa, ki kpo, ki fikr nkun ni, le ki len ke waah tuk bi Yesu u aabɔr na, uma le ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo.
- 4** Le Juu yaab bibaa, ni Griik yaab bi pak Uwumbɔr na ponn ni pam, ni bipiib bi ye mpɔɔndam na kii tii Pɔɔl aah len pu na, ki kpaan u ni Sailas chee.
- 5** Le Juu yaab bi kaa kii tii u na nan kpa lipiipoln u pu, ki kuun ni binib bi kaa ŋan, kaa bi tibɔr tibaa ni na, ki cha kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk gee lijuul, ki kpa kifuuk, ki ŋma tijar, le ki buen uja u bi yin u ke Jasonn na do, ki ban bi koo ni. Le waa kii. Le bi koo mpɔɔn, ki ti bi ban Pɔɔl ni Sailas, ke bi nyan bi buen kinipaak ngbaan chee,
- 6** le kaa kan bi. Baah kaa kan bi na, le bi chuu Jasonn ni Yesu aanib bibaa mpɔɔn, ki di buen kitiŋ ngbaan aaninkpiib chee, le ki ti teen ke, "Pɔɔl mam bi muk binib ntim mɔmɔk ponn ni na dan do mu,
- 7** le Jasonn cha bi bi udo. Bi bii Ubɔrkpaan Siisa aakaal mɔmɔk ki len ke ubɔr uken bi, bi yin u ke Yesu."
- 8** Juu yaab aah len kina na, le kinipaak, ni kitiŋ ngbaan aaninkpiib gee lijuul Pɔɔl ni Sailas pu.
- 9** Le bi cha Jasonn mam pan ŋimombil ke bi di bi lii. Le bi pan, le bi di bi lii.
- 10** Kinyeek ngbaan le Yesu aanib cha Pɔɔl ni Sailas siir buen Berea aatiŋ ni. Baah ti fuu na, le bi buen Juu yaab aameen aadiik ni.
- 11** Le binib bi bi nima na pel Pɔɔl aah len pu na. Binib ngbaan ye binib ki jer Tesalonika aatiŋ ni yaab. Le binimbil man Pɔɔl aah len pu na pu. Idaa mɔmɔk bi nan kpar Uwumbɔr aagban ponn ni, ki karni ke bi lik ke ti gbii aan taa gbii.
- 12** Nima pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Griik yaab bi nan ye bininyuum na, bijab ni bipiib, mu gaa u ki kii ki wiir.
- 13** Le Juu yaab bi bi Tesalonika aatiŋ ni na ŋun ke Pɔɔl bi Berea aatiŋ ni ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le bi mu buen nima ki ti cha kinipaak na ŋma tijar Pɔɔl pu.
- 14** Libuul ngbaan ni, le Yesu aanib cha Pɔɔl siir buen ki dii nsan mu cha nnyusakpem aagbaan na. Sailas ni Timoti ma nan bee Berea aatiŋ ni.

- 15 Le Yesu aanib bi cheen Pɔɔl na nan cheen u ti saa Atens aatiŋ ni. Le Pɔɔl tuk bi ke bi ti tuk Sailas ni Timoti ke bi chuun mala ki dan u chee. Waah tuk bi kina na, le binib bi cheen u na gir buen Berea aatiŋ ni.
- 16 Le Pɔɔl ti bi Atens aatiŋ ni, ki ka kii Sailas ni Timoti. Waah bi nima na, le u kan ŋiwaa pam kitiŋ ngbaan ponn ni. Le ni bii usui sakpen.
- 17 Likpaakool daal le u koo mmeen aadiik ni, ki tuk Juu yaab, ni binib bi pak Uwumbɔr na Yesu aabɔr. Le bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. Idaa mɔmɔk u nan chaa kinyanŋ ni, ki ti tuk binib bi bi nima na Yesu aabɔr. Le u ni bi gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan.
- 18 Binib bibaa mu nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni. Bi yin bibaa ke Epikurus aanib, ki yin bibaa mu ke Stoik aanib. Baah ŋun Pɔɔl aah len pu na, le bibaa baa tɔb, "Ulambidaan ngbaan len kinye?" Le bibaa mu bui ke bi dak ke u len ŋiwaa yayan ŋibaa aabɔr la. Pɔɔl ma nan bi len Yesu aabɔnyaan, ke u fikr nkun ni.
- 19 Bi nan yin kitiŋ ngbaan aaninkpiib ke Areopagus aanib. Le bi di Pɔɔl buen bininkpiib ngbaan chee, le ki ti bui u ke waah tuk binib tibɔchann ti na, bi ban ke u tuk bi mu, bi bee,
- 20 ke waah len pu na, ni gar bi, bi ban ke u tuk bi mu taatataa.
- 21 Atens aatiŋ aanib, ni bicham bi nan bi nima na, nan gee ke bi li kuun ni ki gbaa tɔb chee tibɔchann n-yoonn mɔmɔk. Nima pu le bi ban bi ŋun Pɔɔl yaar mu.
- 22 Le Pɔɔl sil bikaasisik ni, ki len ke, "Atens aatiŋ aanib, m bee ke nitafal bi ŋiwaa aabɔr ni pam.
- 23 M chuun nimi aatiŋ ponn ni ki kan naah dooni ŋiwaa pu na, le ki kan bi nan ŋmee ŋjmeen naah toor kitork nin chee na. Bi ŋmee ke, 'Taah kaa nyi Uwumbɔr u na.' Ni dooni Uwumbɔr, ki mu aa nyi u. Waabɔr le m ban m tuk nimi dandana wee.
- 24 Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee, ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na. Uma le ye paacham ni taab Aadindaan. Waa bi liwaal aadiik ni.
- 25 Uma ubaa le tii binib mɔmɔk limɔfal, ni libuln li ti fuur na, ni tiwan mɔmɔk. Waah ban pu na, u kpa. Unii yaa tun lituln tii uma Uwumbɔr kan, naa kpaee Uwumbɔr nibaa.
- 26 Njan u nan naan uja ubaa, uma le ye ŋinibol mɔmɔk aayaaja. Uma Uwumbɔr le cha ŋinibol mɔmɔk bi dulnyaa wee mɔmɔk ponn ni. U nan siin n-yoonn mu binib mɔmɔk ga li bi na, ki siin nin chee bi mɔmɔk ga li bi na.
- 27 Waah nan naan binib na, u ban ke bi li ban u. U dak ke nibaakan bi ga baa ki ban u, ki kan u. Waa daa unii ubaa chee. U po mal timi la.
- 28 Uma pu le ti fu, ki chuun, ki bi. N-yaayoonn na, nimi aalankpalb bibaa nan len ke, 'Ti ye Uwumbɔr aabim la.' Baah len pu na, ti gbii.

²⁹ Taah ye Uwumbor aabim na, taa cha ti li dak ke Uwumbor aabimbin bi ke njwaa na. Diwaa po ye njitakpal le bi kpil nj, bee salmaa, bee tikunabr le bi di moɔ nj.

³⁰ Binib aah kaa nan kee nyi Uwumbor aasan buyoonn na, waa nan gar baah nani pu na. Dandana wee le u len ke u ban ke binib bimok bi dulnyaa wee momok ponn ni na kpeln baabimbin ki dii waasan.

³¹ Ba pu? u siin nwiin bundaln u ga ji binib momok tibor na, ki ti saa baah na ki neer pu na. U lee uja u ga ji binib tibor na. U nan fikr uja ngbaan nkun ni, ke u di mok binib ke uma le ye Waanileekoo."

³² Binib ngbaan aah nun Pool len ke Uwumbor fikr unii nkun ni na, le bibaa nani u mbonyun. Le bibaa mu len ke bi ban bi ki nun tibor ngbaan.

³³ Le Pool siir nima ki buen.

³⁴ Le bijab bibaa gaa Yesu ki kii, ki kpaan Pool chee. Bi yin ubaa ke Dionisius, u nan ye Areopagus aanii ubaa na. Uken mu nan ye upii u bi yin u ke Damaris na. Binib biken mu nan gaa Yesu ki kii.

Lituln 18

¹ Pool nan siir Atens aatiŋ ni, ki di buen Korint aatiŋ ni.

² Waah bi nima na, le u kan Juu yaab aaja ubaa, bi yin u ke Akuila. Bi nan ma u Pontus aatiŋ ni la. Bi yin upuu ke Prisila. Bi nan bi Itali aatisakpen Rom ni. Le Uborakpaan Klodius nan siin nkaal ke Juu yaab momok nya Rom aatiŋ ponn ni. Nima pu le Akuila ni Prisila nan nyan nima, ki dan Korint aatiŋ ni. Bi nan fuu ni naa yunn, le Pool nan ti kan bi.

³ Uja ngbaan ni upuu nan jab igban le ki gaal njiboo. Baatuln le nan bi na. Pool aatuln ni baatuln kpa la. Nima pu le u nan ti bi bido. Le bi tun lituln ngbaan tob chee.

⁴ Likpaakool daal momok kan, Pool nan chaa mmeen aadiik ni. Juu yaab ni Griik yaab mu nan bi nima. Le u ni bi gbaa tob chee Yesu aabor. Le u pooni ubaa ki ban ke bi gaa Yesu ki kii.

⁵ Sailas ni Timoti nan nyan ni Masedonia aatim ni, ki fuu ni Pool chee. Baah fuu ni na, le Pool mooni Yesu aabor linimaln, kaa ki tun lituln liken. U nan neer tuk Juu yaab ke Yesu le ye Uwumbor Aanileekoo.

⁶ Le bi kpak u kinikpakpak, ki seei u. Baah na kina na, le Pool chuu waakekeln gbuk ki nyan kitangbaak, ni ye nsurm le ki tii bi, le ki bui bi, "Ni yaa kaa nmar kan, nima aasin ga li bi nima nibaa aanaal ni la, naa ye maataani. M ga di cha nima, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na le Yesu aabor."

⁷ Le u siir cha bi, ki buen unii ubaa do, bi yin u ke Titius Justus, u nan ye unii u pak Uwumbor na. Udo ni mmeen aadiik si gbok tob la.

- ⁸ Mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Krispus na, ni waachiln ni aanib mómók gaa Tidindaan ki kii. Le Korint aatiŋ aanib pam mu ŋun Yesu aabɔr, ki gaa u ki kii. Le bi muin bi nnyun ni.
- ⁹ Kinyeek kibaa daal, le Pɔɔl danŋ tidanŋ, le Tidindaan bui u, "Taa ki san ijawaan. Aa li beenin tuk binib tibɔnyaan ngbaan. Taa di cha.
- ¹⁰ M bi aa chee. Ubaa aan ŋmaa ŋa si nibaa. Kitiŋ kee ponn ni, binib pam ye maanib la."
- ¹¹ Kina pu na, Pɔɔl nan bi nima ki ti saa libiln libaa ni ligeln, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.
- ¹² Bi nan yin Korint aatiŋ, ni kaatingbaan ke Akaya la. Akaya ngbaan mómók aaninkpel nan ye uja u bi yin u ke Galio na. Waayoonn ngbaan le Juu yaab kuun ki nan chuu Pɔɔl, ki di u buen uma Galio aanimbiin ni,
- ¹³ ki len ke Pɔɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki doon Uwumbɔr na, kaa tuk bi mbamóm, ke u bii baatiŋ aakaal la.
- ¹⁴ Pɔɔl aah ban ke u len na, le Galio tuk Juu yaab, "U yaa ba ŋa bakaa ni kinimbɔŋ kibaa kan, m ba ga ji u tibɔr. U mu aa ŋa nibaa.
- ¹⁵ Nimi Juu yaab, ni kpak tɔb iliin pu, ni binib aabɔr pu, ni nimi aakaal pu la. Ni bi ni chee la, naa ye maabɔr. Maan ji tibɔr ngbaan."
- ¹⁶ Le u jenn nyan bi bibɔjirb aadiik ni.
- ¹⁷ Le bi mómók chuu mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Sosenes na, le ki gbaa u libɔjil aadiik chee. Le Galio aatafal aa nan bi ni ponn ni.
- ¹⁸ Pɔɔl nan bi Korint aatiŋ ni ki yunn. Waah bi nima ki yunn na, le u chɔi Yesu aanib. Le u ni Prisila ni Akuila buen Senkrea aatiŋ ni. Pɔɔl aah ti bi nima na, le u kuu uyikpir lii. Ni mók ke waah nan puu tipuul ti tii Uwumbɔr na le na. Le bi nan ti koo bunɔb ni, ke bi puur nnyusakpem na ki buen Siria aatim ponn ni.
- ¹⁹ Le bi ti fuu Efesus aatiŋ ni, ki nyan bunɔb na ni. Le Pɔɔl buen mmeen aadiik ni. Le u ni Juu yaab ti gbaa tɔb chee Yesu aabɔr.
- ²⁰ Le bi ban ke u yunn bi chee. Le waa kii,
- ²¹ le ki chɔi bi, ki tuk bi ke Uwumbɔr yaa kii kan, u ga ki gir ni bi chee. Le u ki labr ti koo bunɔb ni, ki cha Prisila ni Akuila nima, ki buen, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.
- ²² Waah ti fuu nima na, le u nyan bunɔb na ni, ki buen Jerusalem, ki ti doon Yesu aanib bi nan bi nima na, le ki nyan buen Antiok aatiŋ ni,
- ²³ ki ti yunn nima siib, le ki bɔ dii Galasia aatim ni, ni Frijia aatim ni, ki mann Yesu aanib, ki pɔók bitaakpab.

²⁴ Juu yaab aanii ubaa nan bi, bi yin u ke Apolos. Bi nan ma u Aleksandria aatiŋ ni la. Le u dan Efesus aatiŋ ni. U nan ye unii u nyi tibor aalem na, ki nyi tibor ti ŋmee Uwumbor aagban ni na mbamom.

²⁵ Binib nan tuk u Tidindaan Yesu aasan aabor, le unibil man tibor ngbaan pu. U nan len binib chee, ki tuk bi Yesu aabor mbamom. U mu aa nyi Yesu aah gbiini binib Uwumbor Aafuur Nyaan pu na. U po nyi Jonn aah nan muini binib nnyun ni pu na la.

²⁶ Le Apolos koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Yesu aabor ni lipobil. Le Prisila ni Akuila ŋun waah tuk bi pu na. Baah ŋun na, le bi di u di buen bido, ki ti toor tuk u Uwumbor aasan aabor mbamom.

²⁷ To, Apolos nan ban ke u buen Akaya aatim ni. Le Yesu aanib bi bi Efesus aatiŋ ni na ter u, ke u buen, le ki ŋmee kigban tii u ke u ti tii Yesu aanib bi bi Akaya aatim ni na, ke bi chann u tichann. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab bi bi nima na nan kpak u kinikpakpak. Le u len tibor nyaŋ bi, ki mok bi binib aanibil ni ke Uwumbor aagban len ke Yesu sil ye Uwumbor Aanileekoo. Apolos aah ŋa kina na, u nan ter binib bi kan Uwumbor aanimbaasaln ki gaa Yesu ki kii na.

Lituln 19

¹ Apolos aah nan laa bi Korint aatiŋ ni na, le Pool bo dii ŋjoo aatiŋ ni, ki ti fuu Efesus aatiŋ ni. Waah ti fuu nima na, le u kan Yesu aanib bibaa.

² Le u baa bi, "Naah gaa Yesu ki kii na, ni gbii Uwumbor Aafuur Nyaan aa?" Le bi bui u, "Taa ŋun ke Uwumbor Aafuur Nyaan bi aan mu aa bi."

³ Le Pool baa bi, "Ni yaa ye kina kan, bi muin nimi nnyun ni kinye?" Le bi bui u, "Bi muin timi nnyun ni ke Jonn aah nan ŋani pu na la."

⁴ Le Pool bui bi, "Jonn nan muin binib bi kpeln baabimbin na nnyun ni, ki tuk bi ke bi gaa unii u ga paan ni upuwob na ki kii. Uma le bi yin u ke Yesu."

⁵ Pool aah tuk bi kina na, le bi cha u muin bi nnyun ni, Tidindaan Yesu aayibil pu.

⁶ Le u di uŋaal paan bi pu. Le Uwumbor Aafuur Nyaan sunn ni bi pu. Le bi len iliin yayan, le ki nabr Uwumbor aah len pu na.

⁷ Bi ga nan li fuu bijab kipiik ni bilee.

⁸ Likpaakool momok daal kan, Pool nan chaa mmeen aadiik ni, ki ti saa inmal itaa, ki len binib chee ni lipobil, le ki tuk bi Uwumbor aanaan aabor. Le bi ni Pool gbaa tob chee tibor ngbaan. Pool nan pconi ubaa ke u mok bi ke waah len ti na gbii.

⁹ Le bi ponn ni bibaa aatafal pɔɔ. Baa kii tii waaliin, le ki len tibor ti kaa ŋan na Tidindaan aasan pu, kinipaak aanibil ni. Kina pu le Pool siir cha bi, ki di binib

bi dii Yesu aasan na buen Tiranus aaskuul aadiik ni. Idaa mómok le u ni binib gbaa tob chee Yesu aabɔr nima.

10 U nan ɲani kina ki ti saa ɲibin ɲilee. Waah ɲa kina ɲibin ɲilee ngbaan pu na, le Asia aatiɲ aanib mómok, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mómok ɲun Tidindaan aabɔr.

11 Uwumbɔr nan cha Pɔɔl tun lijinjiir aatun ki ti nyaɲ. Binib aa nan kee kan kina.

12 Le bi yoor Pɔɔl aakekengen ɲi u joo per unimbil wɔb na, ni ɲikeken ɲi u joo biini unimbiin ni na, ki ti di paan bibum pu, ni tiyayaar aah joo bi na mu pu. Baah ɲani kina na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk.

13 Tɔ, Juu yaab aanii ubaa mu nan bi nima. Bi yin u ke Skefa. U nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel ubaa la, ki nan kpa japɔtiib bilole. Ujapɔtiib nan chuun chaa ntim ntim ponn ni, ki nyani tiyayaar binib ni. Le bi ban ke bi di Tidindaan Yesu aayimbiil nyan tiyayaar uja ubaa ni, le ki bui tiyayaar ngbaan, "M tuk nimi Yesu u Pɔɔl mooni waabɔr na aayimbiil pu, nya li cha man."

15 Le tiyayaar ngbaan bui bi, "M nyi Yesu, ki nyi Pɔɔl. Maa nyi nimi. Dma ye nimi?"

16 Le uja u tiyayaar joo u na nan chuu bi, ki gbaa lakr bi, ki gaa baawanpeenkaan ki nyaɲ bi. Le bi mómok san biɲmeen ki nyan udo.

17 Le Efesus aatiɲ aanib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mómok ɲun tibɔr ngbaan. Le ijawaan chuu bi mómok. Le bi nyuɲ Tidindaan Yesu.

18 Le binib bi gaa Yesu ki kii na pam nan dan Pɔɔl chee, ki nan kpiir ki tuk u binib aanimbiil ni, baah nan ɲani inyɔk pu na. Bi ponn ni pam nan kpa inyɔk aagbann. Le bi di inyɔk aagbann ngbaan see mmii ni, binib mómok aanimbiil ni. Le bi kahn inyɔk aagbann ngbaan aadaak, le ni ye iwiin ɲichur piɲmu aapal.

20 Le Tidindaan aaliin moo moon ɲipepel mómok, ki moo kan mpɔɔn.

21 Nee aapuwɔb, le Pɔɔl nan ban ke u bɔ dii Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni, ki nin buen Jerusalem. Le u ɲa nlandak ke u yaa buen Jerusalem aatiɲ ni kan, u ga ti buen Rom aatiɲ mu ni.

22 Le u nyan binib bi ter u na ponn ni bilee, bi yin ubaa ke Timoti, ki yin uken ke Erastus, le ki cha bi loln u pu nsan ki cha Masedonia aatiɲ ni. Uma Pɔɔl nan laa beenin bi Asia aatiɲ ni, ki yunn siib.

23 N-yoonn ngbaan, le Efesus aatiɲ aanib ɲma tijaɲ Tidindaan aasan pu.

24 Unii ubaa nan bi nima, bi yin u ke Demetrius. U nan di tikunabr le mɔɔ ɲidichal waatiir ɲi bi ke liwaal li bi yin li ke Atemis na aadichal na, aan ki joo kooh binib pu. Le binib pam mu tun lituln ngbaan, ki kan tinyoor pam.

- 25 Le Demetrius kuun binib bimok tun lituln ngbaan na, ki bui bi ke, "Njotiib, ni nyi ke timi aatuln kpa tinyoor pam.
- 26 Pɔɔl mu bi bii timi aatuln la. Ni kan aa? Ni njun waah len pu na. U len ke njwaa nj binib mɔɔ nj na aa ye nibaa. Binib bi bi Efesus aatiŋ ni do, ni Asia aapepel mɔmɔk ponn ni na pam pak waah len pu na, kaa ki dii njwaa.
- 27 U yaa beenin njani kina kan, u ga bii timi aatuln. Atemis, li ye liwaal sakpeln na aadichal ga bee fam. Atemis li Asia aatim aanib, ni dulnyaa ni aanib mɔmɔk dooni li na, mu ga nj fam, kaan ki li bi tibɔr tibaa ni."
- 28 Binib ngbaan aah njun kina na, le bi gee lijuul sakpen, ki tar ke, "Atemis li ye Efesus aatiŋ aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la."
- 29 Le kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk kpa kifuuk ki njma tijar, le ki chuu Pɔɔl aajotiib bilee, Gayus ni Aristakus, ki di san mala buen binib aah kuuni nin chee na, mpaan sakpiin ni. Gayus ni Aristakus nan ye Masedonia aatiŋ aanib bilee bi dii Pɔɔl waasachuln ponn ni na la.
- 30 Le Pɔɔl ubaa nan ban ke u buen kinipaak na aah kuun nin chee na, u ti len bi chee. Le Yesu aanib aa cha u buen.
- 31 Kitiŋ ngbaan aaninkpiib ponn ni bibaa nan ye Pɔɔl aajotiib la. Bi mu nan tun unii Pɔɔl chee ke u ti tuk u ke u taa buen kinipaak ngbaan aah kuun nin chee na.
- 32 Kinipaak ngbaan nan kpa kifuuk sakpen; bibaa nan tar ki len tibaa, bibaa mu nan tar ki len tiken. Baa nyi budabu nj aan bi kuun ni nima chee na.
- 33 Le Juu yaab bi nan bi nima na nan lee uja ubaa bi yin u ke Aleksanda, ke u sil kinipaak ngbaan aanimbiin ni. Nima pu na, binib bibaa mu nan dak ke ni ye uma Aleksanda aabɔr la. Le u yoor unjaal ki nyii bi pu, ki ban ke u tuk bi ke naa ye Juu yaab aabɔr.
- 34 Kinipaak ngbaan aah bee ke u ye Juu yaab aanii na, le bi kpaan ki teen nfumbaa ke, "Atemis li ye Efesus aatiŋ aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la." Bi nan tar kina ki ti saa tikur tilee.
- 35 Le kitiŋ ngbaan aaninkpel ubaa dan nan nyii bi pu, ke bi di cha kifuuk. Baah di cha na, le u len ke, "Efesus yaab, binib mɔmɔk nyi ke nimi Efesus yaab lik Atemis ni laadichal pu la, ki nyi ke Atemis ye liwaal sakpeln li nyan ni kitaapaak ki sunn ni kitiŋ na.
- 36 Ubaa aan njmaa nee ke taa gbii. Soŋ nisui man, ki taa tun lituln fam.
- 37 Nimi le joo ni bijab ngbaan do chee na. Baa sun tiwan liwaal aadichal ponn ni, kaa sii timi aawaal.
- 38 Demetrius mam ni unii ubaa yaa kpa tibɔr kan, bibɔjirb bi, libɔjil daal mu bi. Cha bi buen nima ki ti len.

³⁹ Nimi aaninkpiib mu yin binib ki kuun bi, ke bi nan ji tibor. Ni yaa kpa tibor kpee kan, bi ga len ti mu.

⁴⁰ Ni kpa kifuuk ki nma tajar din. Nibaakan, timi aatiŋ aaninkpiib ga ji timi tibor kifuuk ngbaan pu. Nibaa aa bi ni ponn ni, ni po kpa kifuuk fam la. Bi yaa baa timi kifuuk ngbaan pu kan, taa nyi taah ga len pu na."

⁴¹ Waah len kina na, le u cha bi mɔmɔk siir.

Lituln 20

¹ Kifuuk ngbaan aah ti nmin na, le Pɔɔl yin Yesu aanib ke bi dan u chee, ki nan len bi chee tibor, ki pɔɔk bitaakpab, ki choi bi, le ki buen Masedonia aatiŋ ni.

² Le u bɔ dii ntim mu bi nima na ni, ki mann Yesu aanib bi bi nima na, ki len bi chee tibor pam, ki pɔɔk bitaakpab, ki ti fuu Griis aatiŋ ni,

³ ki nan bi nima ki pii inmal itaa, le ki ban u koo buŋɔb ni, ki buen Siria aatiŋ ni. Le u nɔn ke Juu yaab kpokl ke u yaa koo buŋɔb na ni kan, bi ga ku u. Waah nɔn kina na, le waa buen, ki len ke u ga labr jer Masedonia aatim.

⁴ Le binib bibaa nan dii u. Binib bi nan dii u na aayimbil nan ye Sopata, u nan ye Berea aatiŋ aanii, ki nan ye Pirus aajapɔɔn na; ni Aristakus, ni Sekundus, bi nan ye Tesalonika aatiŋ aanib na; ni Gayus, u nan ye Debe aatiŋ aanii na; ni Tikikus, ni Trofimus, bi nan ye Asia aatiŋ aanib na; ni Timoti.

⁵ Le bi mɔmɔk loln nsan ki buen Troas aatiŋ ni, ki ti kii timi nima.

⁶ Le ti nan bi Filipi aatiŋ ni, ki ti saa bundaln Juu yaab ji njim ki nmo boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Liyaadaal ngbaan aah jer na, le ti koo buŋɔb ni ki buen. Ti di iwiin inmu le fuu Troas aatiŋ ni, ki ti pii tijotiib nima. Le ti nan bi nima ki ti saa iwiin ilole.

⁷ Likpaakool ponn ni, njan aawiin daal, le ti kuun tɔb chee ke ti nan ji Tidindaan aajikaar. Le Pɔɔl len bi chee Uwumbor aabor le kitaak ti siir. U nan ban ke kitaak yaa woln kan, u buen cha bi. Nima le cha u len bi chee tibor kitaak ti siir.

⁸ Taah kuun paacham aadiik ni na, karyaam mam nan wiir ki ponn ni.

⁹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima, bi yin u ke Yutikus. U nan ka kiditatar aatakolu pu, le ngeen chuu u. Pɔɔl aah bi len tibor ki yunn na, le u geen, ki ker lir kitiŋ. Le bi mɔmɔk nyan ni, ki sunn ti yoor u. U mu kpo a.

¹⁰ Le Pɔɔl mu nyan ni, ki sunn buen bi chee, ki ti doon paan u pu, le ki di unjaal kpal u, le ki bui bi, "Chuu nibaa man. Waa kpo. U bi."

¹¹ Le Pɔɔl gir koo paacham aadiik ngbaan ni, ki ti jin bi chee tijikaar, ki ki len bi chee tibor ki yunn, hali ki ti woln kitaak. Naah woln na, le u buen cha bi.

- 12 Le bi yoor unachipɔɔn ngbaan di buen udo. Waah fikr na, le bisui sɔŋ mbamɔm.
- 13 Le ti loln nsan ki koo bunɔɔb ni, ki puur buen Asos aatiŋ ni. Pɔɔl ma nan chuun kitin, ki mu buen nima, le ti ti keln tɔb. Pɔɔl nan tuk timi ke u mu ga koo bunɔɔb na ni nima.
- 14 Waah ti pii timi Asos aatiŋ ni na, le ti yoor u ŋa bunɔɔb na ni, le ti di buen Mitilene aatiŋ ni.
- 15 Ti nan nyan nima ki nabr buen. Naah woln kitaak na, le ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kios, ki ki woln kitaak, le ti fuu lidikl liken chee, bi yin li ke Samos, ki ki woln kitaak le ti nan fuu Miletus aatiŋ ni.
- 16 Le Pɔɔl ban u fuu Jerusalem mala. U nan ban ke u pɔɔn ubaa ki fuu nima Pentekost aawiindaal. Nima pu na, waa nan ban ke u yunn Asia aatiŋ ni. Le u bui ke u ga gɔln Efesus aatiŋ, waan dii nima.
- 17 Le Pɔɔl tun unii ke u buen Efesus aatiŋ ni ki ti yin ni Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan u chee Miletus aatiŋ ni.
- 18 Baah fuu ni u chee na, le u bui bi, "Maah nan fuu Asia aatiŋ ni, ki nan bi ni chee na, ni nan bee maabimbin aah nan bi pu n-yoonn ngbaan mɔmɔk na.
- 19 Ni nan bee ke m sunn mbaa taab, ki tun Tidindaan aatuln ni tinyunyunn, ki kan falaa Juu yaab chee, baah kpokl n-yoonn mɔmɔk ke bi ŋa mi bakaa pu na.
- 20 M buen binib aah kuuni nin chee na, ki buen nido mu, ki tuk nimi Yesu aabɔr. M tuk nimi tibɔr timɔk ga ter nimi na, kaa gur tibaa.
- 21 M sur Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan ki gaa Tidindaan Yesu ki kii.
- 22 Dandana wee m kii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aamɔb le ki cha Jerusalem ni. Maa nyi baah ga ti ŋa mi nima chee pu na.
- 23 M po nyi ke ntim mɔmɔk ponn ni, Uwumbɔr Aafuur Nyaan sur mi ke bi ga di mi ŋa kiyondiik ni, ki ŋa mi falaa.
- 24 Tɔ, m yaa kpo, bee m yaa bi kan, ntafal aa bi ni ni. Tidindaan Yesu lee mi ki tii mi lituln, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, ke Uwumbɔr gee bi. Ntafal bi lituln ngbaan ponn ni, ke m tun li ti doo.
- 25 "Maah nan bi ni chee na, m nan chuun tuk nimi Uwumbɔr aanaan aabɔr. M nyi ke ni ponn ni ubaa aan ki kan mi.
- 26 Din, m tuk nimi mbamɔn la, unii ubaa ni ponn ni yaa kaa kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, naa ye maataani.
- 27 M tuk nimi Uwumbɔr aabɔr mɔmɔk, kaa gur tibaa.

28 Ni li nyi man, ki taa cha unii ubaa ḡmann nimi. Ni li ter Yesu aanib, ki taa cha unii ubaa ḡmann bi mu. Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan ḡa nimi waanib aaninkpiib. Ni li joo waanib ngbaan mbamɔm. Waabo nan dan nan kpo bi pu, ke bi kpaln waanib la.

29 M nyi ke m yaa kaa ki bi ni chee kan, binib ga dan nan bii nimi, ke ḡsapol aah chuun chur ipiih pu na.

30 Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ga bii Uwumbɔr aaliin ke bi ḡmann Yesu aanib, bi taa ki li dii waasan. Bi ga li ban ke bi dii bima la.

31 Nima pu na, ni li nyi man, ki li teer ke ḡbin ḡtaa le na, m nan bi ni chee ki sur nimi ni tinyunyunn, nwiin pu ni kinyeek.

32 "Nnaabitiib, m di nimi ḡa Uwumbɔr aajaal ni, ke u li lik nimi. M tuk nimi waaliin i mɔk timi waah gee timi pu na. Waaliin ngbaan ga ter nimi, ke ni dii waasan mbamɔm. U ga di lifaal tii nimi, ni binib bimɔk bi chain na.

33 Maah nan bi ni chee na, maa nan ban unii ubaa aamombil, kaa ban unii ubaa aawanpeenkaan.

34 M ni njotiib yaa nan ban tiwan ni na kan, min mbaa le nan tun lituln, le ki kan taah ban tiwan ni na. Nimi nibaa nyi kina.

35 Maah tun lituln kina na, m mɔk nimi ke ni mu li tun kina, ki ter bibum, ki li teer ke Tidindaan Yesu ubaa nan len ke, 'Uwumbɔr aanyoor bi unii u tii na pu ki jer u gaa na pu.' "

36 Pɔɔl aah len doo na, le bi mɔmɔk gbaan bitaḡaayil pu, ki mee Uwumbɔr.

37 Le bi mɔmɔk ubaabaa chaa ki ti joo biḡaal kpalni Pɔɔl, ki joo bumɔb moor utakpiln, ki wii.

38 Waah tuk bi ke baan ki kan u na, le ni bii bisui sakpen. Le bi cheen u buen u ti gir koo bunḡɔb ngbaan ni.

Lituln 21

1 Tɔ, ti nan chɔi bi, le ki koo bunḡɔb ngbaan ni, le ki puur ki ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kos; ki woln kitaak, le ti fuu Rodes aatiḡ ni, ki nyan nima, ki buen Patara aatiḡ ni,

2 le ki ti kan bunḡɔb bu ga buen Fonisia aatiḡ ni na. Le ti nyan ti koo bu ponn ni, ki cha.

3 Taah cha na, le ti jer lidikl libaa bi yin li ke Saiprus, li bi ḡḡangan wɔb na, le ki ti fuu Taya, kitij ki bi Siria aatiḡ ni na. Taah ti fuu nima na, le bi ban bi nyan ḡtun nima. Baah ban bi nyan ḡtun ngbaan na, bi nan nyan ḡi ki ti saa likpaakoomɔln.

- ⁴ Le ti nyan bunjɔb na ni, ki buen kitiŋ ponn ni, ti ti ban Yesu aanib. Ti nan ti kan bi, ki nan bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Taah bi bi chee na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha bi tuk Pɔɔl ke u taa buen Jerusalem.
- ⁵ Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ni ŋeer ti gir koo bunjɔb na ni. Taah gir cha ti ti koo bunjɔb ni na le bi mɔmɔk, ni bipuutiib, ni baabim cheen timi, ki nyan ni kitiŋ ngbaan ni. Le ti mɔmɔk gbaan nnyusakpem na aagbaan, ki mee Uwumbɔr,
- ⁶ ki chɔi tɔb. Le bi gir kun. Le ti mu koo bunjɔb na ni,
- ⁷ ki ti nyan Taya aatiŋ ni, ki puur buen Tolemais aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, le ti nyan bunjɔb na ni, ki buen ti doon Yesu aanib bi bi nima na, ki nan bi bi chee nwiin mubaa.
- ⁸ Naah woln kitaak na, le ti nyan kitiŋ ngbaan ni, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, ti nan buen Filip do, ki ti koo udo. U nan ye unii u tuk binib Yesu aabɔnyaan na la. Baah nan lee bijab bilole bi Jerusalem ponn ni, ke bi li yakr tijikaar tii Yesu aanib na, u nan ye bijab bilole ngbaan ponn ni ubaa.
- ⁹ Ubisatiib nan ye binaa, kaa kpa chatiib. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha bi nabr Uwumbɔr aah len pu na.
- ¹⁰ Ti nan bi nima ki yunn siib. Le Uwumbɔr aabɔnabr ubaa nyan ni Judea ki fuu ni ti chee nima, bi yin u ke Agabus.
- ¹¹ Le u gaa Pɔɔl aagbapapaln, ki di buu ubaa aataa ni unjaal, ki tuk Pɔɔl ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui ke Juu yaab bi bi Jerusalem na, ga nan di udaan u yeh ligbapapaln ngbaan na buu utaa ni unjaal kina, ki di u ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni.
- ¹² Taah ŋun kina na, le ti ni binib bi bi nima na nan gaŋ Pɔɔl ke u taa buen Jerusalem.
- ¹³ Le Pɔɔl baa bi, "Ni ŋani ba kina, ki wii, ki bii nsui? Bi yaa ga ti buu mi Jerusalem ni, bee bi yaa ga ti ku mi Tidindaan Yesu pu kan, m ga buen. Maan di cha."
- ¹⁴ Taa nan ŋmaa chuu u ke u taa buen, le ki len ke, "Cha Tidindaan ŋa waah gee pu na," le ki ŋmin, kaa ki len tibaa.
- ¹⁵ Ti nan bi nima ki yunn siib, le ki gor ke ti buen Jerusalem.
- ¹⁶ Le Yesu aanib bi nyan ni Siisarea aatiŋ ni na bibaa mu dii timi, ki di buen Jerusalem, uja ubaa do, ki ti koo nima. Bi nan yin u ke Menasonn, u ye Saiprus aatiŋ aanii, ki nan dii Yesu ni yunn.
- ¹⁷ Taah ti fuu Jerusalem na, Yesu aanib nan gaa timi ki nan kpa mpopiin.

- 18 Naah woln kitaak na, ti ni Pɔɔl nan buen ti ti doon Jems. Yesu aanib aaninkpiib mɔmɔk mu nan bi nima.
- 19 Le Pɔɔl doon bi, ki ɲeer tuk bi Uwumbɔr aah tun lituln limɔk na binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, ki cha u tuk bi Yesu aabɔr pu na.
- 20 Baah ɲun kina na, le bi mɔmɔk nyunɲ Uwumbɔr, ki bui Pɔɔl, "Tina aabo, aa nyi ke Juu yaab ɲichur pam le gaa Yesu ki kii. Bi mɔmɔk aanibil man Moses aakaal pu.
- 21 Le bi ɲun ke aa mɔk Juu yaab bimɔk bi Biniyayam aatim ni na ke bi taa ki dii Moses aakaal, ki taa ki geei baabim aachakpan, ki taa ki dii Juu yaab aakaal.
- 22 Bi ga ɲun ke aa fuu ni. Ti ga ɲa kinye?
- 23 Ti ga tuk si saah ga ɲa pu na. Bijab binaa bibaa bi do. Bi nan puu tipuul tii Uwumbɔr.
- 24 Bi ga buen Uwumbɔr Aadichal ni, bi ti ɲa bibaa chain. Aa mu li dii bi cha, ki mu ti ɲa aabaa chain, ki tii bi ɲimombil, aan bi ti daa tiwan ki nan toor kitork tii Uwumbɔr, ki kuu baayikpir. Aa yaa ɲa kina kan, binib mɔmɔk ga bee ke aa mu dii Moses aakaal. Bi ga bee ke binib bi len ke saa dii Moses aakaal na aa len mbamɔn.
- 25 Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu ki kii na ma kan, ti nan ɲmee kigbanɲ tii bi, ki tuk bi taah kpokl pu na, ke bi taa ki ɲmɔ kitork aanann, ki taa ki ɲmɔ nsin, ki taa ki ɲmɔ tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gɔr kidagook."
- 26 Tɔ, Pɔɔl nan kii baah tuk u pu na. Ki woln kitaak le u yoor bijab binaa ngbaan, le u ni bi ti ɲa bibaa chain. Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki ti tuk Uwumbɔr aatotoor bundaln bi ga ɲa chain doo aan ki toor kitork tii Uwumbɔr na. Iwiin ilole daal, le bi ga ɲa chain doo.
- 27 Tɔ, iwiin ilole ngbaan aa nan kee fuu, le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na, kan Pɔɔl Uwumbɔr Aadichal ni. Le bi cha kinipaak ɲma tijar Pɔɔl pu, ki chuu u mɔɔn, ki tar ke,
- 28 "Israel yaab, ter timi man. Uja wee ye unii u buen ɲipepel mɔmɔk na, ki tuk binib mɔmɔk ke bi taa li pak timi Juu yaab, ki taa li pak Moses aakaal, ki taa li pak Uwumbɔr Aadichal. U mu joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki di bi koo ni Uwumbɔr Aadichal li ye chain na ni, ki bii li."
- 29 Bi nan kan Pɔɔl ni Trofimus, u ye Efesus aatiɲ aanii na chuun dii kitiɲ ngbaan ponn ni. Le bi dak ke Pɔɔl di u koo ni Uwumbɔr Aadichal ni. Nima pu le bi len ke u joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na koo ni Uwumbɔr Aadichal ni.
- 30 Le kitiɲ ngbaan aanib mɔmɔk ɲma tijar, ki san kuuni tɔb chee, ki chuu Pɔɔl ki dar nyan ni u Uwumbɔr Aadichal ni. Libuul ngbaan ni le Uwumbɔr Aadichal aakikiirb piin jaalen mam.

- 31** Le kinipaak na pɔɔn bibaa bi gbaa ku Pɔɔl. Le unii ubaa buen Rom aatɔb aajab aapol chee, le ki tuk u ke Jerusalem aanib mɔmɔk bi ŋmɔ tijar la.
- 32** Libuul ngbaan ni le upol ngbaan di butɔb aajab bibaa ni baaninkpiib, ki san buen kinipaak ngbaan chee. Baah kan butɔb aajab ngbaan ni baapol na, le bi di cha Pɔɔl, kaa ki gbaa u.
- 33** Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti chuu u, ki tuk waajab ke bi di tikululn tilee buu u, le ki baa ke, "Ɔma ye uja wee? U ŋa kinye?"
- 34** Le bibaa tar baah gee pu na, le biken mu tar baah gee pu na. Kifuuk ngbaan pu, le upol ngbaan aa ŋmaa bee budabu ŋa na. Le u tuk waajab ke bi di Pɔɔl buen butɔb aajab aadichal ni.
- 35** Le bi di u buen ti fuu ŋibimbin ŋi bi maa tam lidichal ngbaan na. Baah joo u cha na, le kinipaak ngbaan naa naa ke bi ti chuu nyan u. Nima pu na, baah ti fuu ŋibimbin taab na, le butɔb aajab ngbaan yoor u paacham, le binib aa ki pii u.
- 36** Le bi mɔmɔk paa bipuwɔb ki tar, "Ku u man."
- 37** Le bi ti fuu lidichal ngbaan aabisamɔb chee, ki ban bi koo. Le Pɔɔl bui upol ngbaan Griik aaliin ponn ni, "Cha m tuk si tibɔr tibiaa." Le upol ngbaan baa u, "Aa ŋun Griik aaliin aa?"
- 38** M nyi ke aa ye Ijpt aatiŋ aanii u nan cha kinipaak tukni timi aatiŋ aaninkpiib, ki di binikurb ŋichur ŋinaa buen nteersakpiin ni na la."
- 39** Le Pɔɔl bui u, "M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ni na; ki ye kitiŋ ki kpa liyimbil na la. Pɔɔk aabaa ki cha m len kinipaak ngbaan chee."
- 40** Le u kii ke u len. Le Pɔɔl sil ŋibimbin paab, ki di uŋaal nyii bi pu. Baah ŋmin na, le u len bi chee bima Juu yaab aaliin ponn ni.

Lituln 22

- 1** U nan len ke, "Ntetiib ni nnaabitiib, li pel man, ki cha m tuk nimi maabamɔn."
- 2** Baah ŋun ke u len bima bibaa aaliin na, le bi sil chii. Le Pɔɔl len ke,
- 3** "M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ponn ni na la. M nan bae mbaem Jerusalem ni, do chee na la. Gamaliel le nan mɔk mi. M nan bae tiyaaajatiib aakaal mbamɔm. Nnimbil nan man Uwumbɔr aatuln pu, ke ni mɔmɔk aah bi pu dandana wee na.
- 4** M nan ŋa binib bi dii Yesu aasan na falaa, ki ban m ku bi. M nan chuu bijab ni bipiib mpɔɔn, ki di tikululn buu bi, ki di bi ŋa tiyondir ni.
- 5** Uwumbɔr aatotoorninkpel ni Juu yaab aaninkpiib ga ŋmaa tuk nimi ke m len mbamɔn la. Bi nan ŋmee kigbaŋ tii Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi

tii mi nsan m ti chuu Yesu aanib bi bi nima na, ki di tikululn buu bi, ki di bi dan Jerusalem, ke m nan daa bitafal. Le m nan buen."

⁶"M nan bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ. Nwiin kaasisik ni, le nwiihn nyan ni paacham, ki nan woln ki mann gonn mi, ki wiin chain.

⁷Le m lir kitiŋ, ki ŋun nneel len ke, 'Sool, Sool, ba ŋa aa ŋa mi falaa?'

⁸Le m baa u, 'Ndindaan, ŋma ye?' Le u bui mi, 'Min le ye Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na. Aa ŋani mi le falaa.'

⁹Bijab bi nan si m chee na nan kan nwiihn ngbaan, kaa ŋun udaan u len m chee na aaneel.

¹⁰Le m baa u, 'Ndindaan, m ga ŋa kinye?' Le u bui mi, 'Fii sil ki li cha Damaskus aatiŋ ni. Unii ubaa bi nima, ki ga ti tuk si tiwan nimok Uwumbor ban ke aa ŋa na.'

¹¹Nwiihn ngbaan aah nan deer nnimbil na, le m job, kaa ki waa. Le binib bi dii mi na dar mi di buen Damaskus aatiŋ ni.

¹²"Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias. U dii Uwumbor aasan mbamom, ki kii timi aakaal. Juu yaab bimok bi nima na pak u.

¹³Le u dan nan sil m chee ki bui mi, 'Nna aabo Sool, likr.' Libuul ngbaan ni, le m kpaan likr ki kan u, kaa ki ye ujoon.

¹⁴Le u bui mi, 'Tiyaaajatiib Aawumbor lee si, ke aa bee waageehn, ki kan Waabonyaan, ki ŋun waaneel len aa chee.

¹⁵Aa ga li ye waaseeraadaan, ki tuk binib momok saah kan pu na, ni saah ŋun pu na.

¹⁶Taa taan. Fiin, ki yin waayimbil ki mee u, ki cha m muin si nnyun ni, ki finn aapobil saatunwanbir pu.' "

¹⁷"Nimina aah jer na, le m nan gir buen Jerusalem, ki ti koo Uwumbor Aadichal ni, ki mee Uwumbor. Maah mee Uwumbor na,

¹⁸Le m kan lijinjir aawan; m kan Tidindaan, ki ŋun u bui mi ke, 'Fiin, ki nya Jerusalem ni mala. Aa yaa tuk do chee na aanib maabor kan, bi ga yii, kaan gaa ti.'

¹⁹Le m bui u, 'Ndindaan, bi nyi ke m nan buen mmeen aadir ni, ki chur binib bi gaa si ki kii na, ki gbaa bi.

²⁰Binib aah nan ku saaseeraadaan Stiifen na, m mu nan bi nima, ki kii ke ni ŋan, ki joo binib bi ku u na aabokul.'

²¹Le Tidindaan bui mi, 'Li cha. M ga tun si ni daa na, binib bi kaa ye Juu yaab na chee.' "

- 22 Pɔɔl aah len kina na, le kinipaak ngbaan aa ki pel. Le bi mɔmɔk teen mpɔɔn pu, "Ku u man. Naa njan ke u ki li bi dulnyaa wee ni."
- 23 Le bi mɔmɔk tar, ki joo baabɔkul feeni paacham, ki leer titan mae paacham, le kitangbaak feei.
- 24 Le butɔb aajab aapol ngbaan tuk waajab ke bi di Pɔɔl koon ni kidiik ponn ni, ki ti gbaa u njinaalab, aan ki nin baa u waah nja budabu na, ke bi bee budabu nja aan Juu yaab njma tijar u pu na.
- 25 Le bi di tikululn buu u, bi ti gbaa u njinaalab. Le Pɔɔl bui butɔb aajab aaninkpel u si u chee na, "Naah ban ni gbaa mi na, nkaal kii kina aa? Naa jin mi tibɔr, ki mu aa kan maataani. M ye Rom aanii la."
- 26 Uninkpel ngbaan aah njun kina na, le u buen upol ngbaan chee, ki ti bui u, "Li nyi saah ga nja pu na. Uja ngbaan ye Rom aanii la."
- 27 Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti baa u, "Aa ye Rom aanii la aa?" Le Pɔɔl kii ke u ye.
- 28 Le upol ngbaan bui u, "M nan pan njimombil pam, le ki kpaln Rom aanii." Le Pɔɔl bui u, "M ye Rom aabo la."
- 29 Pɔɔl aah len kina na, le bijab bi ban bi gbaa u na aa ki kaa u, le ki sur bipuwɔb. Upol ngbaan aah bee ke Pɔɔl ye Rom aanii na, le u mu san ijawaan. U bee ke waah di tikululn buu u na, naa njan.
- 30 Tɔ, upol ngbaan nan ban u bee mbamɔm Juu yaab aah len Pɔɔl aah nja pu na. Ki woln kitaak, le u chuu buur tikululn ti bi di buu Pɔɔl na, le ki tuk Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ke bi kuun ni, le ki di Pɔɔl nan siin binimbiin ni.

Lituln 23

- 1 Le Pɔɔl lik bi, ki len ke, "Nnaabitiib, m bee nsui ni ke maabimbin le njan Uwumbɔr chee ki nan saa din."
- 2 Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias tuk binib bi si Pɔɔl chee na ke bi faa umɔb.
- 3 Le Pɔɔl bui u, "Uwumbɔr ga faa si. Aa bi ke ligoln li kaa njan, aan bi di pente pipiin pente li na la. Aa ka do, ke aa ji mi tibɔr, nkaal aah dii pu na. Saah tuk binib ke bi faa mi na, sin le bii nkaal ngbaan."
- 4 Le binib bi si Pɔɔl chee na baa u, "Aa sii Uwumbɔr aatotoorninkpel la aa?"
- 5 Le Pɔɔl len ke, "Nnaabitiib, maa nyi ke u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel. M yaa ba nyi kan, maa ba ga len kina; ba pu? ni njmee Uwumbɔr aagbanj ni ke, 'Taa len saanib aaninkpel tibɔbir.' "

- 6 Tɔ, Pɔɔl nan bee ke bi ponn ni bibaa ye binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na, bibaa mu ye binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na. Le u teen ke, "Nnaabitiib, m ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. Nte mu nan ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. M kpa limakl ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Limakl ngbaan pu, le bi ji mi tibɔr."
- 7 Waah len kina na, le binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na, ni binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na yakr tɔb chee, ki kpak tɔb kinikpakpak.
- 8 Sajusii yaab len ke binib aan fikr nkun ni, ke Uwumbɔr aatuuntiib aa bi, ke unii aawiin mu aa bi. Farisii yaab mu len ke binib ga fikr nkun ni, Uwumbɔr aatuuntiib bi, unii aawiin mu bi.
- 9 Le bi kpak tɔb kinikpakpak, ki tar mpɔɔn pu, ki kpa kifuu. Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ponn ni bibaa, bi ye Farisii yaab na fii sil, ki kpak sakpen, le ki len ke, "Taa kan uja wee aataani. Nibaakan, Uwumbɔr aatuun, bee unii aawiin le sil len u chee."
- 10 Le Farisii yaab ni Sajusii yaab kpak tɔb kinikpakpak sakpen, ki nma tijar. Le butɔb aajab aapol ngbaan dak ke bi ga chuu daa par Pɔɔl. Le u tuk waajab ke bi buen ti gaa ni Pɔɔl, ki nyan u bi chee, ki nan di u nja baadichal ni.
- 11 Kinyeek ngbaan, le Tidindaan dan nan sil Pɔɔl chee, ki nan bui u, "Chuu aabaa, ki taa san ijawaan. Saah tuk binib maabɔr Jerusalem ponn ni pu na, kina le aa ga tuk bi maabɔr Rom aatiŋ mu ni."
- 12 Naah woln kitaak kichakpiik ni na, le Juu yaab bibaa kuun tɔb chee, ki kpokl, le ki puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu see bi ku Pɔɔl.
- 13 Binib bi nan kpokl kina na jer bijab imonko ilee.
- 14 Bi nan buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee, ki ti bui bi, "Ti puu ke taan ji nibaa see ti ku Pɔɔl.
- 15 Ti ban ke ni ni bibɔjirb aaninkpiib tun unii ke u buen butɔb aajab aaninkpel chee, ki ti tuk u ke u li joo ni Pɔɔl ni chee, ke ni ban ni nan ki baa u tibɔr tiken kpee la. Bi yaa joo u choo kan, waan fuu ni do. Ti ga ku u nsan ponn ni."
- 16 Le Pɔɔl aaninkpan aajapɔɔn njan baah kpokl pu na. Le u koo butɔb aajab aadichal ni, ki ti tuk Pɔɔl.
- 17 Le Pɔɔl yin butɔb aajab aaninkpel ubaa, ki tuk u ke u di unachipɔɔn wee buen butɔb aajab aapol chee, aan u ti tuk u tibɔr tibaa.
- 18 Le uninkpel ngbaan di u buen butɔb aajab aapol chee, ki ti bui u, "Unaagbiiija Pɔɔl le yin mi, ke m dan u chee, le ki ti tuk mi ke m di unachipɔɔn wee dan aa chee, u nan tuk si tibɔr tibaa."
- 19 Le upol ngbaan chuu unjaal ki dar u buen n-gbaan, ki ti baa u, "Aa ban aa tuk mi bayaar?"

- 20 Le u bui u, "Juu yaab na kpokl ke bi ga tuk si ke aa fe li joo ni Pɔɔl bibɔjirb aaninkpiib chee, ke bi nan baa u tibɔr tiken kpee.
- 21 Bi yaa bui si kina kan, aa taa kii. Bijab bi jer imonko ilee na ga bɔr ki kiir Pɔɔl bi nan ku u. Bi mɔmɔk puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu, see bi ku u. Dandana wee bi gor ke bi ku u, ki kiir ke bi nɔn saah ga len pu na."
- 22 Le butɔb aajab aapol bui unachipɔɔn ngbaan, "Taa ki tuk unii ke aa tuk mi tibɔr ngbaan," le ki cha u buen.
- 23 Le upol ngbaan yin waajab aaninkpiib ponn ni bilee, ke bi dan u chee, le ki nan tuk bi ke bi ban butɔb aajab ikui ilee, ni bitandam imonko itaa ni kipiik, ni butɔb aajab bi joo tikpaatunn na ikui ilee, aan bi gor ki nan buen kinyeek ngbaan tikur tiwae Siisarea aatiŋ ni,
- 24 ki ban itaan tii Pɔɔl aan u li diŋ ni, ki di u buen Ubɔr Feliks chee, u nyan chakb, nibaa taa ŋa u.
- 25 Upol ngbaan nan ŋmee kigbaŋ ke bi ti tii Ubɔr Feliks. U nan ŋmee ke:
- 26 "Min Klodius Laisias, m doon si Ubɔrkpaan Feliks.
- 27 Juu yaab nan chuu uja wee, ki gbaa u ki ti ban bi ku u. M nɔn ke u ye Rom aanii la. Maah nɔn kina na, le m di butɔb aajab buen aan ti ti nyan ni u,
- 28 ki kpaan di u buen Juu yaab aabɔjirb aaninkpiib chee. M nan ban ke m ti bee baah len ke u ŋa pu na.
- 29 Baah jin u tibɔr na, le m bee ke waah ŋa pu na, naa njeer ti ku u, kaa njeer ti di u ŋa kiyondiik ni. Baakaal pu, le bi galn u. Bi len ke u bii baakaal.
- 30 Le unii ubaa tuk mi ke Juu yaab kpokl ke bi ti ku u. Maah nɔn kina na, libuul ngbaan ni le m di u tun ni aa chee, ki tuk binib bi galn u na, ke bi mu dan aa chee ki nan tuk si waah ŋa pu na."
- 31 Tɔ, butɔb aajab ngbaan nan ŋa baapol aah tuk bi pu na. Kinyeek ngbaan, le bi nan di Pɔɔl buen Antipatris aatiŋ ni.
- 32 Naah woln kitaak na, le butɔb aajab bi chuun kitiŋ na labr kun baadichal ni, Jerusalem ponn ni. Le bitandam ngbaan cheen Pɔɔl buen Siisarea aatiŋ ni.
- 33 Baah ti fuu nima na, le bi di kigbaŋ ngbaan tii Ubɔr Feliks, ki di Pɔɔl kaan u chee.
- 34 Ubɔr ngbaan nan karn kigbaŋ ngbaan, le ki baa Pɔɔl, "Aa nyan ni kilatiŋ ni?" Le Pɔɔl mu bui u, "M nyan ni Silisia aatiŋ ni la." Waah nɔn ke u nyan ni Silisia aatiŋ ni na,
- 35 le u bui u, "Binib bi galn si na yaa fuu ni kan, m ga ji si tibɔr," le ki tuk waatɔb aajab ke bi di Pɔɔl ŋa lidichal li Ubɔr Herod nan maa li na ni, ki cha bi li kii u.

Litulu 24

- 1** Iwiin iŋmu nan jer, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias dan Siisarea aatiŋ ni. Le Juu yaab aaninkpiib bibaa ni loya ubaa dii u. Bi yin loya ngbaan ke Tetulus. Bi nan sil Ubɔr Feliks aanimbiin ni, ki bii Pɔɔl.
- 2** Le bi yin Pɔɔl ke u dan. Waah fuu ni na, le Tetulus piin ki bi bii u, le ki bui Ubɔr Feliks: "Timi aaninkpel, ti pak si. Aa joo timi tiŋann, ki cha timi aatiŋ kee mɔ. Aa kpa nlan, ki ter timi aanib sakpen.
- 3** Ti mɔmɔk nyi saah ŋani pu na, ki dooni si mbamɔm.
- 4** Maan len tibɔr ti li wiir. Maa ban ke ni ŋun si. Pɔɔn aabaa, ki li pel maah ban m len pu na.
- 5** Ti nyi ke Pɔɔl muk binib sakpen. U muk Juu yaab bi bi dulnyaa wee mɔmɔk ni na, ki cha bi ŋmɔ tijar. Binib bibaa bi, ki dii Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na aasan. Pɔɔl ye bi ponn ni aaninkpel ubaa la.
- 6** U nan ban u bii Uwumbɔr Aadichal. Nima pu le ti chuu u. ((Ti nan ban ti ji u tibɔr, timi aakaal aah dii pu na.
- 7** Le butɔb aajab aapol Laisias dan nan nyan u mpɔɔn ti chee,
- 8** ki tuk binib bi galn u na, ke bi li choo aa chee, ki nan len waah ŋa pu na.)) Aa yaa jin u tibɔr ngbaan kan, sin aabaa ga bee tibɔr ngbaan aah bi pu na."
- 9** Tetulus aah len pu na, le Juu yaab kpaan kii, ke ti gbii.
- 10** Le Feliks yoor uŋaal ki tii Pɔɔl nsan ke u len. Le Pɔɔl bui ke, "M nyi ke aa joo maanib ngbaan ŋibin pam. Kina pu na, m kpa mpopiin ke m tuk si maabamɔn.
- 11** M nan buen Jerusalem m ti doon Uwumbɔr. Naa jer iwiin kipiik ni ilee. Aa ga ŋmaa baa binib ke ti gbii aan taa gbii.
- 12** Maah nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ni mmeen aadir ni, ni kitiŋ ni na, Juu yaab aa kan mi m kpak unii ubaa kinikpakpak, kaa kan mi m muk unii ubaa.
- 13** Bi bii mi la, ki mu aa ŋmaa mɔk ke baah len pu na gbii.
- 14** M kii ke ti gbii ke maah dooni tiyaajatiib Aawumbɔr pu na, m dii Yesu aasan la. Juu yaab len ke nsan ngbaan aa ye mbamɔn. M kii Moses aakaal mɔmɔk mu, ki kii tii Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na mɔmɔk.
- 15** M kpa limakl ke Uwumbɔr ga fikr binib bi ŋan na, ni bi kaa ŋan na mɔmɔk nkun ni. Juu yaab mu kpa limakl kina la.
- 16** N-yoonn mɔmɔk m pɔɔni mbaa ke m taa li kpa taani Uwumbɔr ni binib chee.
- 17** "Dibin ŋibaa le maa nan bi Jerusalem. M nan ki buen nima m ti tii maanib ŋimombil, ki toor kitork tii Uwumbɔr.

18 M nan buen Uwumbɔr Aadichal ni, m ti ɲa mbaa chain, aan ki toor kitork tii Uwumbɔr. Maah ɲa kina na, le Juu yaab kan mi Uwumbɔr Aadichal ni. Kinipaak aa nan bi m chee. Kifuuk mu aa nan bi m chee.

19 Le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na mu nan bi nima. Bi yaa kaa gee maah ɲa pu na kan, ni ɲan ke bima bibaa dan aa chee, ki nan tuk si maah ɲa pu na.

20 Bibɔjirb aaninkpiib jin mi tibɔr Jerusalem ponn ni. Bi yaa kan maataani kan, cha binib ngbaan tuk si.

21 Maah nan si bi chee na, le m teen ke, 'M pak ke Uwumbɔr ga fikr bi kpo na nkun ni. Nima pu le ni ji mi tibɔr din.' Maah len kina na, nibaakan bi dak ke naa ɲan."

22 Feliks nan nyi Yesu aasan aabɔr. Le u bui bi, "M ga di cha kina la. Butɔb aajab aapol Laisias yaa fuu ni kan, m ga lik maah ga ɲa tibɔr ngbaan pu na."

23 U tuk butɔb aajab nkub aaninkpel ke u cha waajab li kii Pɔɔl, ki taa joo u mpɔɔn, ki cha ujtiib li ter u ki tii u waah ban pu na.

24 Iwiin ilee aah jer na, le Ubɔr Feliks ni upuu Drusila fuu ni. Upuu nan ye Juu aabo la. Le Feliks tun unii ke u ti yin ni Pɔɔl ke u dan nan len tibɔr ngbaan aan bi pel. Le Pɔɔl tuk bi baah ga ɲa pu ki gaa Yesu Kristo ki kii,

25 ki ɲa bininyaam, ki li chur bibaa, ki taa tun titunwanbir na; ba pu? Uwumbɔr ga ji binib mɔmɔk tibɔr. Pɔɔl aah len kina na, le ijawaan chuu Feliks. Le u bui Pɔɔl, "Ni ɲeer aa di cha kina. M yaa kan nfaawom kan, m ga yin si."

26 Le Feliks dak ke nibaakan Pɔɔl ga tii u ɲimombil, aan u piir u lii. Nima pu na, n-yoonn mɔmɔk kan, u ti yin ni u ki nan len u chee tibɔr.

27 Dibin ɲilee nan jer. Le ubɔr u bi yin u ke Posius Festus na dan nan len Feliks aalelen. Feliks nan ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu na, waa nan nyan Pɔɔl kiyondiik ni. U nan cha u beenin pii, le ki buen.

Lituln 25

1 Ubɔr Festus nan fuu Siisarea aatiɲ ni, u nan len Ubɔr Feliks aalelen. Waah bi nima iwiin itaa na, le u buen Jerusalem.

2 Waah ti bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ki nan bii Pɔɔl, ki gaɲ Ubɔr Festus

3 ke u pɔɔn ubaa ki tun binib bi ti yoor ni Pɔɔl ki di dan Jerusalem. Bi nan puen kpokl ke u yaa choo kan, bi ga ku u nsan ponn ni.

4 Le Festus bui bi, "Ti laa beenin joo Pɔɔl, Siisarea aatiɲ ni. Ni yaa kpee siib kan, m mu ga ki labr buen nima.

5 U yaa kpa taani kan, cha nimi aaninkpiib dii mi nima, aan ki ti galn u."

- ⁶ Festus nan bi bi chee ki ti saa iwiin kipiik, bee iniin, le ki gir cha Siisarea aatiŋ ni, ki ti fuu nima. Naah woln kitaak na, le u koo libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, le ki tun ke bi ti li joo ni Pɔɔl.
- ⁷ Juu yaab bi nyan ni Jerusalem na mu nan bi nima. Pɔɔl aah fuu ni na, le bi sil goln u, ki bii u ki ti nyan. Le baa ŋmaa mɔk ke baah len pu na gbii.
- ⁸ Le Pɔɔl bui ke, "Maa bii Juu yaab aakaal, kaa bii Uwumbɔr Aadichal, kaa bii Rom yaab Aabɔrkpaan Siisa."
- ⁹ Le Festus ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu le u baa Pɔɔl, "Aa ga li gee ke aa buen Jerusalem m ti ji si tibɔr nima aa?"
- ¹⁰ Le Pɔɔl bui u, "M bi Ubɔrkpaan Siisa aabɔjir aadiik ni, nin chee ni ŋeer bi ji mi tibɔr na. Sin aabaa nyi ke maa ŋa Juu yaab bakaa.
- ¹¹ M yaa ba ŋa bakaa, bee m yaa ti ki ŋa tiwan ni ŋeer nkun na kan, maa ba ga ban ke m ŋmar. Baah bii mi pu na yaa kaa gbii kan, ubaa aan ŋmaa di mi ŋa biŋaal ni. M ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji mi tibɔr."
- ¹² Le Ubɔr Festus len waakpambalb chee ke u lik waah ga ŋa pu na, le ki tuk Pɔɔl, "Aa len ke aa ban ke Siisa ji si tibɔr. Aa ga buen u chee, ni ti len ti."
- ¹³ Naah ŋa iwiin ilee na, le Ubɔr Agripa ni uninkpan Beniis dii ni, ki dan Siisarea aatiŋ ni, bi nan doon Ubɔr Festus.
- ¹⁴ Baah bi nima iwiin ilee na, le Festus tuk u Pɔɔl aabɔr ke, "Uja ubaa bi do. Feliks nan buen le ki cha u beenin pii kiyondiik ni.
- ¹⁵ M nan buen Jerusalem. Maah nan bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib dan nan galn uja ngbaan. Bi ban ke m len ke waabɔr bii.
- ¹⁶ Le m tuk bi ke timi Rom yaab aa ŋani kina. Binib yaa galn unii kan, ti cha bi kuun ni tɔb la, aan u ti ŋun baah galn u pu na, ki cha u mu len waabamɔn aah bi pu na. Taan daa unii aatafal kaa puen jin u tibɔr kina.
- ¹⁷ Maah tuk bi kina na, le bi nan dan do. Baah fuu ni na, maa taan. Naah woln kitaak na, m nan buen libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, ki tun binib ke bi ti li joo ni Pɔɔl.
- ¹⁸ Waah fuu ni na, le binib bi galn u na fii ke bi bii u. M nan dak ke bi ga len ke u ŋa bakaa ki ti nyan la. Ni mu aa ye kina.
- ¹⁹ Baah kpak u pu na, ni ye baakaal aabɔr, ki mu ye uja u bi yin u ke Yesu na aabɔr pu la. Bi len ke u kpo. Pɔɔl mu beenin len ke u bi.
- ²⁰ Maa nan nyi maah ga ŋa pu ki bee tibɔr ngbaan na. Le m baa Pɔɔl ke u kii ke u buen Jerusalem aan bi ti ji u tibɔr nima aan waa kii?
- ²¹ Le u len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji u tibɔr. Nima pu le m cha butɔb aajab kii u, ke ni saa bundaln m ga cha bi di u buen Ubɔrkpaan chee na."

22 Le Ubɔr Agripa bui Festus, "M ban ke m ɲun uja ngbaan aah ga len pu na." Le Festus bui u, "Aa ga fe ɲun fen."

23 Naah woln kitaak na, le Ubɔr Agripa ni uninkpan Beniis dan ke bininyuum na. Le butɔb aajab aaninkpiib, ni kitiŋ ni aaninkpiib dii bi, ki nyuŋni bi. Le bi mɔmɔk koo kidisakpeŋ kibaa ni. Kidiik ngbaan ni, le bi ji binib tibɔr. Baah fuu ni na, le Festus tuk binib ke bi li joo ni Pɔɔl. Le bi joo ni u.

24 Le Festus bui ke, "Ubɔr Agripa ni nimi bimɔk bi do na, ti mɔmɔk kan uja wee. Juu yaab nan dan m chee Jerusalem ponn ni, ki ki dan m chee do chee na mu, ki nan tar ke ni ɲeer ti ku u.

25 Le m jin u tibɔr. Maah jin u tibɔr na, le m bee ke waa ɲa tiwan ni ɲeer ke ti ku u na. Le uma ubaa len ke u ban ke Ubɔrkpaan na ji u tibɔr. Nima pu le m ga cha u buen.

26 Le m ban ke m ɲmee kigban tii maaninkpel ki tuk u Pɔɔl aabɔr. M mu aa nyi maah ga ɲmee pu na. Nima pu le m joo ni u, u nan tuk nimi waabɔr. Ubɔr Agripa, m ban ke aa lik waabɔr ngbaan aah bi pu na, aan ki tuk mi maah ga ɲmee pu na.

27 M yaa cha bi di unaagbiija buen Ubɔrkpaan na chee, ki yaa kaa tuk u baah galn u pu na kan, naa ɲan."

Lituln 26

1 Tɔ, Ubɔr Agripa nan bui Pɔɔl, "Aa ga ɲmaa tuk timi saabɔr aah ye pu na." Le Pɔɔl yoor uŋaal ki doon u, ki bui ke,

2 "Ubɔr Agripa, maah bi do din ke m tuk si maabamɔn na, m kpa mpopiin pam. Juu yaab galn mi sakpen a.

3 M nyi ke aa nyi Juu yaab aakaal aah bi pu na. Aa nyi baah kpak tɔb budabu pu baakaal pu na. Kina pu na, maah kpa nsan m tuk si maabamɔn pu na, le m kpa mpopiin sakpen. M gan si ke aa li kpa limɔr ki li pel maah ga len pu na.

4 "Maah nan ye unachipɔɔn na, m nan bi maanib ponn ni, ni Jerusalem ponn ni.

5 Juu yaab mɔmɔk nan nyi maabimbin n-yoonn ngbaan. Bi nyi ke n-yoonn ngbaan mɔmɔk m nan dii Farisii yaab aasan. M nan ye binib bi dii Moses aakaal mbamɔm na ponn ni ubaa la. Bi yaa gee kan, bi ga ɲmaa tuk si kina.

6 M kpa limakl ke Uwumbɔr ga gbiin tipuul ti u nan puu tii tiyaajatiib na. Nima le cha ni ji mi tibɔr din.

7 Timi Juu yaab aanibol kipiik ni ɲilee dooni Uwumbɔr nwiin pu ni kinyeek, ki mu kpa limakl ke bi ga kan tipuul ngbaan. Ubɔr Agripa, m mu kpa limakl ngbaan, nima le cha Juu yaab galn mi.

8 Nimi Juu yaab, ba pu ni dak ke Uwumbɔr aan ɲmaa fikr binib nkun ni?

- 9 "N-yoonn mubaa, min mbaa nan dak ke ni njan ke m pɔɔk mbaa ki bii Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na aayimbil.
- 10 Le m nan ŋa kina Jerusalem ponn ni. M nan buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib chee, ke bi tii mi nsan ke m chur Uwumbɔr aanib ki di ŋa tiyondir ni. Juu yaab yaa nan len ke bi ga ku bi kan, m mu nan keei la.
- 11 N-yoonn mɔmɔk m nan chaa mmeen aadir ni ki ti dar bitafal, ki mukr bi ke bi sii Yesu. M nan gee liŋuul sakpen bi pu; nima pu na, m nan buen ntim muken ponn ni, ki ti ŋa bi falaa."
- 12 "Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib nan tii mi nsan ke m ti chuu Yesu aanib bi nan bi Damaskus aatiŋ ni na. Le m nan buen nima.
- 13 Ubɔr Agripa, maah nan bi Damaskus aasan pu ki cha nima na, le nwiin kaasisik ni, nwiin nyan ni paacham, ki wiin jer nwiin, ki woln ki mann gonn m ni bijab bi dii na.
- 14 Le ti mɔmɔk lir kitiŋ. Le m ŋun nneel len Juu yaab aaliin ponn ni ke, 'Soɔl, Soɔl, ba ŋa aa ŋa mi falaa? Ni pɔɔ aa di aataal lee ikokon.'
- 15 Le m baa u, 'Ndindaan, ŋma ye?' Le u bui mi, 'Min le ye Yesu u aa ŋa u falaa na.
- 16 Fii sil. M dan aa chee, ke m lee si aan aa tun maatuln, ki li ŋani seeraa, ki tuk binib saah kan mi pu na, ki tuk bi maah ga mɔk si n-yoonn mu choo na pu na.
- 17 M ga nyan si Juu yaab aɔŋaal ni, ni binib bi kaa ye Juu yaab na aɔŋaal ni, ki cha aa buen bi chee,
- 18 aan ki ti tuk bi maaliin, ki cha binimbil woln, ki nyan bi mbɔmbɔɔn ni, ki cha bi li bi nwiin ni, ki nyan bi kinimbɔŋ aɔŋaal ni, ki di bi ŋa Uwumbɔr aɔŋaal ni, aan ki cha bi gaa min Yesu ki kii, aan Uwumbɔr di cha pinn bi baatunwanbir, ki di lifaal tii bi ni binib bi bi chain na, baah gaa min Yesu ki kii pu na pu.' "
- 19 "Ubɔr Agripa, maah kan lijinjiir aawan paacham pu na, le maa yii Yesu aamɔb.
- 20 Njan, m tuk binib bi nan bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi kpeln baabimbin, ki dii Uwumbɔr aasan, ki tun lituln li ga mɔk ke bi sil kpeln baabimbin na. Njan, m nan tuk bi kina Damaskus aatiŋ ni, le ki nin buen Jerusalem, ki nin bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ponn ni, le ki nin buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatim ponn ni, ki ti tuk bi mu kina.
- 21 Nima pu le Juu yaab chuu mi Uwumbɔr Aadichal ni, ki ban bi ku mi.
- 22 Le Uwumbɔr mu ter mi n-yoonn mɔmɔk ki nan saa din, ki cha m si do, ki ye waaseeraadaan, ki tuk binib aabɔŋ mɔmɔk waabɔr. M po tuk bi Uwumbɔr aabɔnabtiib ni Moses aah nan len pu na. Bi nan len tiwan ni ga ŋa na,

²³ ke Uwumbor Aanileekoo Kristo ga nan ji falaa, ki li ye unii u ga puen fikr nkun ni na, ki tuk Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na tibor ti ga woln binimbil na."

²⁴ Pool aah len kina na, le Festus teen ke, "Pool, aa ye uwaar la. Saah bae mbaem sakpen na le cha aa waar."

²⁵ Le Pool bui u, "Ubor Festus, maa ye uwaar. Maah len pu na, ni ye mbamon la. Naa ye uwaar aaliin.

²⁶ Ubor Agripa nyi tibor ngbaan. Nima pu le m di lipobil len unimbiin ni, m nyi ke u nyi tibor timina, tibaa aa bor u. Tibor ngbaan nan na binib aanimbil ni la.

²⁷ Ubor Agripa, saa gaa Uwumbor aabonabtiib aah nan len pu na ki kii ii? M nyi ke aa gaa kii."

²⁸ Le Agripa baa Pool, "Aa dak ke naa poo m na Kristo yoo la aa?"

²⁹ Le Pool bui u, "M mee Uwumbor ke ni poye naa poye, aa ni binib bimok pel maah len pu dandana wee na, na Kristo yaab ke min na. M mu aa ban ke bi buu nimi tikululn, ke min na."

³⁰ Le Ubor Agripa, ni Ubor Festus, ni Beniis, ni binib bi ka bi chee na, fii nyan lipaal.

³¹ Baah nyan lipaal na, le bi ti bui tob, "Uja ngbaan aah na pu na, naa neer ti ku u, kaa neer ti di u na kiyondiik ni."

³² Le Agripa bui Festus, "Uja ngbaan yaa kaa ba len ke u ban ke Ubor kpaan Siisa ji u tibor kan, ti ba ga nmaa di u lii."

Lituln 27

¹ To, bi nan len ke ti ga buen Ubor kpaan Siisa chee, Itali aati ni. Le bi di Pool ni binaagbiib biken tii butob aajab aaninkpel u bi yin u ke Julius na. Butob aajab ngbaan aayimbil nan ye ke "Ubor kpaan aajab."

² Le ti koo bujob ni. Bujob ngbaan nyan ni kiti kibaa ni, bi yin ki ke Adramitium. Bi nan gor ke bi di bu buen Asia aati ni la. Le ti koo ki buen. Uja ubaa mu nan dii timi, bi yin u ke Aristakus. U nan ye Masedonia aati aanii, ki nyan ni Tesalonika aati ni.

³ Naah woln kitaak na, le ti fuu kiti kibaa ni, bi yin ki ke Saidonn. Le butob aajab aaninkpel Julius ter Pool, ki cha u buen ujotiib chee nima, u ti kan waah ban pu na.

⁴ To, ti nan nyan nima, le libuln daar took timi. Nima pu le ti penj lidikl libaa, bi yin li ke Saiprus, le libuln aa ki pii timi.

⁵ Le ti jer Silisia aati, ni Pamfilia aati, ki ti fuu Mira aati ki bi Lisia aati ni na.

6 Taah ti fuu nima na, le butob aajab aaninkpel ngbaan kan buɗɗɗ bu nyan ni Aleksandria aatiŋ ni, ki ga buen Itali aatiŋ ni na. Le u cha ti mɔmɔk koo buɗɗɗ ngbaan ponn ni.

7 Buɗɗɗ ngbaan aa nan chuun mala. Ni nan pɔɔ la. Bu nan yunn nsan ni siib, le ki ti fuu Kenaidus aatiŋ chee. Libuln aa nan kii le ti nan ti bee nsan ponn ni. Nima pu na, ti nan ti peŋ lidikl libaa, bi yin li ke Krete. Le ti jer Salmone aatiŋ,

8 ki kpak nnyusakpem na aagbaan. Ni nan pɔɔ sakpen a. Le ti nan ti fuu kilolon kibaa ni, bi yin ki ke Kilolon Nyaan. Nima chee aa daa Lasea aatiŋ ni.

9 Ti nan yunn nsan ngbaan ponn ni, ki ti pii Juu yaab aamɔlul daal, buyoonn kibuj ga ŋmaa fii na. Naa ba nan ŋan ke ti ki li joo buɗɗɗ. Ni nan kpa linimaln sakpen. Le Pɔɔl sur bi ke,

10 "Njotiib, ti yaa ki joo buɗɗɗ kan, m nyi ke ti ga kan linimaln. Ditun ni buɗɗɗ na ga bii. Binib pam mu ga kpo ti ponn ni."

11 Le butob aajab aaninkpel aa kii Pɔɔl aah len pu na. U kii uɗɔdaan ni biɗɗɗaab aaninkpel aah len pu na la.

12 Libuln ni utaal aayoonn yaa ti fuu ni n-yoonn mu na kan, naa ŋan ti li bi kilolon ngbaan ponn ni. Nima le ti ponn ni binib pam bui ke ni ŋan ti nyan kilolon ngbaan ponn ni, ki pɔɔk tibaa ke ti fuu Fiiniks, kitiŋ ki bi Krete aadikl paab na. Kilolon bi nima mu. Libuln ni utaal yaa fuu ni n-yoonn mu na kan, ni ŋan ke timi aarɗɗɗ li bi ki ponn ni. Kilolon ngbaan aah bi liwilir wɔb pu na, nima le libuln aan ŋmaa pii timi nima.

13 Le libuln li kaa pɔɔ na nyan ni ŋɗangan wɔb. Le bi bui ke ni ŋeer ke ti nyan kilolon ngbaan ponn ni. Le bi chuu gbiln buɗɗɗ na, le ki di siir. Bi nan joo bu kpak Krete aadikl ngbaan chee la.

14 Naah kpee siib na, le libupɔɔɔl nyan ni ŋɗangii wɔb ki daar choo,

15 ki daar yeŋni buɗɗɗ na, ki cha bu sil. Libuln daar tooh bu la. Nima pu na, bu aa nan ŋmaa chuun. Le ti cha bu jonn libuln.

16 Le ti ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kɔda, li bi ŋɗangii wɔb. Ti nan peŋ lidikl ngbaan, le libuln aa ki pii timi ki pɔɔ. Le timi aarɗɗɗakpem dar buɗɗɗ waatiib bubaa. Taah peŋ lidikl ngbaan na, le ti chuu yoor buɗɗɗ waatiib na ŋa busakpem ni.

17 Bi nan di iŋmin gbin punn punn busakpem na. Litambol nan dɔ nnyun ni, Libia aatiŋ chee, le bi dak ke nibaakan buɗɗɗ na ga dii litambol ngbaan paab. Nima pu na, bi nan chuu gbiln buɗɗɗ aakekeln li nan bi paacham na, ki cha bu jonn libuln.

18 Libuln nan beenin daar ki pɔɔ, le buɗɗɗ na yeŋni. Naah woln kitaak na, le bi chuu nyan ni ŋitun na ki di mee lii nnyun ni;

19 ki ki woln kitaak, le ti chuu nyan buɗɗɗ aawan mu ki di lii nnyun ni.

- 20 Taah nan bi bu ponn ni na, ni nan yunn le taa ηmaa kan nwiin, kaa waa ηηmabil mu, ntaalangbam pu. Libuln mu nan beenin daar, ki pɔɔ. Taa nan ki dak ke ti ga ηmar.
- 21 Tɔ, baa nan ki ji tijikaar, ni ti yunn. Baah kaa ki ji tijikaar ni yunn na, le Pɔɔl fii sil binimbiin ni, ki bui bi, "Njɔtiib, ni yaa ba pel maah nan len pu na, ki yaa kaa ba nyan ni Krete aadikl ni kan, ni ba ga li ηan. Timi aawan aa ba ga bii.
- 22 Tɔ, m gaη nimi la, chuu nibaa man. Ti ponn ni unii ubaa aan kpo. Buηɔb ngbaan baanja le ga bii.
- 23 M ye Uwumbɔr aanii, le ki dooni u. Kinyeek na, le waatuun ubaa dan nan sil m chee,
- 24 ki bui mi, 'Pɔɔl, taa san ijawaan. Aa ga sil Ubɔrkpaan Siisa aanimbiin ni. Uwumbɔr ga cha binib bimɔk bi buηɔb ngbaan ponn ni na ηmar, saanimbaak pu.'
- 25 Njɔtiib, nima pu na, chuu nibaa man. M pak ke Uwumbɔr ga ηa waah tuk mi pu na.
- 26 Libuln mu ga daa buηɔb na ti tam lidikl libaa, ki bii bu."
- 27 Tɔ, libupɔpɔɔl ngbaan nan daar iwiin kipiik ni inaa. Kinyeek, le libuln di timi jonn nnyusakpem na ponn ni. Bi yin nnyusakpem ngbaan ke Adria. Kinyetaasiik, le biηɔɔaab dak ke ti yak kitin kibaa ni.
- 28 Le bi ban bi tɔη lik nnyun aah nyoo pu na. Bi nan di ηηmin di gbin tikur ti nyuun na, ki di lii nnyun ni, ki tɔη lik, ki ηaη ηitaa nkub ni moninko. Le bi too foor kpee, le ki ki tɔη lik, ki ηaη ηitaa imonko inaa ni kipiik.
- 29 Le bi dak ke nibaakan buηɔb ngbaan ga duur ηitakpal ki bii. Nima pu na, bi nan di tikur tinaa gbin inmin inaa pu, ki di gbin liηɔjuul, le ti doon tam kitin, ki joo bu. Bu aan ki ηmaa chuun. Baah ηa kina na, le bi mee Uwumbɔr ke u cha kitaak woln.
- 30 Le biηɔɔaab ban ke bi loon nyan buηɔb na ni. Le bi chuu nyan buηɔb waatiib na di deen nnyun pu, ki ηmann ke bi chuu nyan tikur tibaa le liηɔyil pu.
- 31 Tɔ, Pɔɔl nan bee baah ban bi ηa pu na, le ki bui butɔb aajab ni baaninkpel, "Biηɔɔaab ngbaan yaa nyan buηɔb ngbaan ponn ni kan, naan ηmaa ηmar."
- 32 Waah len kina na, le butɔb aajab chuu buηɔb waatiib na aanmin gii, ki di bu lii, ki cha busakpem na.
- 33 Kichakpinaanyeek ni le Pɔɔl gaη bi mɔmɔk ke bi pɔɔk bibaa ki ji tijikaar, ki bui bi, "Iwiin kipiik ni inaa le na, nimi aalandak muk nimi, le ni lul bumɔb.
- 34 Ni pɔɔk nibaa ki ji pɔkaa man. Ni ga ter nimi, ni kan mpɔɔn. Nibaa aan ηa unii ubaa do ponn ni."

- 35 Pɔɔl aah len kina na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbɔr bi mɔmɔk aanimbil ni, ki gii ki ŋman.
- 36 Waah ŋa kina na, le bi mɔmɔk chuu bibaa, ki mu jin tijikaar.
- 37 Ti nan ye binib ikui ilee ni imonko itaa ni kipiik ni biloob le buŋɔb ngbaan ponn ni.
- 38 Le bi mɔmɔk ŋman ti bab. Baah ŋman bab na, le bi di tijikaar ti gur na di mee nnyun ni. Bi nan ban ke buŋɔb ngbaan yook la.
- 39 Kitaak aah woln na, le ti kan kitiŋ. Le biŋɔŋaab aa nyi kitiŋ ngbaan ni. Le bi kan kiloloŋ. Litambol mu dɔ kiloloŋ ngbaan aagbaan. Le bi len ke bi ga pɔɔn bibaa ki cha buŋɔb na ti nyal litambol ngbaan paab.
- 40 Le bi chuu geei tikur na aanŋmin, le ti bee nnyun ni. Le bi chuu gbiln tiŋɔpann aanŋmin, ki nan di likekeln gbin liŋɔyil ndɔ pu paacham. Libuln aah daar na, le bi ban ke likekeln ngbaan li joo buŋɔb chuun cha nnyun aagbaan. Le bu chuun buen.
- 41 Litambol libaa nan dɔ nnyun ponn ni, le baa waa li, ki di dii lipaab. Le liŋɔyil chɔb lipaab, kaan ki ŋmaa chuun. Tinyunkpenn nan gbaa buŋɔb na le liŋɔjuul ti wii.
- 42 Tɔ, butɔb aajab nan dak ke nibaakan binaagbiib na ga yuk lir nnyun ni, ki wo nyan, aan ki san ŋmar. Kina pu na, bi nan ban bi ku bi mɔmɔk.
- 43 Butɔb aajab aaninkpel aa nan ban ke bi ku Pɔɔl, nima pu le waa kii. U nan tuk bi ke binib bi ŋmaa wo nnyun na puen yuk lir nnyun ponn ni, ki wo buen nnyun aagbaan, ki ti nyan;
- 44 ke binib bi kaa ŋmaa wo nnyun na nyoon ŋikpan, ni ŋiŋɔbɔk, ki li cha nnyun aagbaan, ki ti nyan. Le ti ŋa kina. Le ti mɔmɔk ti nyan.

Lituln 28

- 1 Taah nyan nnyun ngbaan ni na, le bi tuk timi ke bi yin lidikl ngbaan ke Malta.
- 2 Le kitiŋ ngbaan aanib gaa timi ki ŋa timi tiŋann pam. Le utaal piin ki bi nu, le tiwoor bi. Le bi tuur mmii tii timi.
- 3 Le Pɔɔl ti peei ni idɔ nan di ŋa mmii ni. Waah di i ŋa mmii ni na, le i toŋ. Le uwaa nyan i ni, ki juu dab uŋaal, ki jɔn.
- 4 Waah juu dab uŋaal ki jɔn na, le kitiŋ ngbaan ponn ni aanib kan, ki bui tɔb ke uja ngbaan ye unukur, le ki nyan ni nnyusakpem ni; Uwumbɔr mu aan cha u ŋmar.
- 5 Tɔ, Pɔɔl nan gbɔk uŋaal, le uwaa na lir mmii ni. Naa ŋa u nibaa.

- 6** Bi dak ke ni ga duun la, ni yaa kaa ye kina kan, u ga kpo. Bi nan lik le ni ti yunn, ki mu aa kan nibaa ŋa u. Le bi ki dak ke u ye liwaal la, le ki kpahn unii.
- 7** Tɔ, kitiŋ ngbaan aanib aaninkpel mu nan bi. Bi yin u ke Publius. Waasaak aa nan daa taah bi nin chee na. Le u gaa timi, ki chann timi tichann ki ŋa timi tibulchinn iwiin itaa.
- 8** Ute nan bun, ki dɔ kidiik ni. Uwon nan ton, le u peel nsin. Pɔɔl nan koo u chee kidiik ni, ki ti mee Uwumbɔr tii u, ki ti di uŋaal paan u pu, le u pɔɔk.
- 9** Pɔɔl aah ŋa kina na, le bimum biken bi bi lidikl ngbaan aatiŋ ni na mu dan Pɔɔl chee, le u cha bi mu pɔɔk.
- 10** Le bi tii timi ipiin pam. Taah nan ban ti buen na, bi nan ki tii timi, timi aasachuln aapiin.
- 11** Ti nan bi nima inmal itaa, le bunɔb bubaa nan bi nima tiwoor ni libuln yoonn. Bu nyan ni kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Aleksandria. Bi nan yin bunɔb ngbaan ke "Bijaam." Le ti koo bunɔb ngbaan ni, ki buen.
- 12** Ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Sirakus, ki nan bi nima iwiin itaa,
- 13** le ki nyan nima, ki buen ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Regium. Naah woln kitaak na, le libuln nyan ni tipuwɔb, ki daar choo. Le ti nyan nima, ki buen. Iwiin ilee le ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Puteoli.
- 14** Ti nan kan Yesu aanib bibaa nima. Le bi gaŋ timi ke ti li bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ti chuun kitiŋ ki buen Rom aatiŋ ni.
- 15** Yesu aanib bi nan bi Rom aatiŋ ni na nan ŋun ke ti choo. Le bi tooh ni timi nsan pu. Bibaa nan tooh ni timi Apius Aanyaŋ ponn ni, le bibaa mu tooh ni timi Tidir Daakaan Titaa na chee. Pɔɔl aah kan bi na, le u doon Uwumbɔr, ki kan lipobil.
- 16** Tɔ, ti nan ti fuu Rom aatiŋ ni. Taah fuu nima na, le bi cha Pɔɔl koo kidiik kibaa ni, le butɔb aaja ubaa si kii u.
- 17** Iwiin itaa aah jer na, le Pɔɔl yin Juu yaab aaninkpiib ke bi kuun ni u chee. Baah kuun ni u chee na, le u bui bi, "Nnaabitiib, maa ŋa timi aanib bakaa, kaa bii tiyaajatiib aakaal. Bi po chuu mi Jerusalem ni ki di mi ŋa Rom yaab aajaal ni.
- 18** Bi nan jin mi tibɔr, le ki bee ke maa ŋa bakaa, naa ŋeer bi ku mi. Le bi ban ke bi di cha mi.
- 19** Le Juu yaab aa kii ke bi di cha mi. Nima pu na, m len ke m ban ke Ubɔrkpaan Siisa le ji mi tibɔr ngbaan. Naa ye ke m ban ke m galn maanib u chee.

20 Nima pu le m yin nimi ke ni dan m chee, aan ti nan len tob chee tibor. Timi Israel yaab kpa limakl ke unmanmardaan ga dan. Uma unmanmardaan ngbaan pu, le bi buu mi tikululn tee."

21 Le bi bui u, "Judea aatiŋ aanib aa n̄mee saabor kigban ni tii ni timi. Tina aabo ubaa aa nyan ni nima, ki nan tuk timi saabor, kaa len tibobir aa pu.

22 Ti nyi ke bi len ntim momok ponn ni ke saah dii nsan mu na aa n̄an. Nima pu na, ti ban ti n̄un tibor ti bi aamob ni na."

23 Le bi siin bundaln bi ga ki kuun Pɔɔl chee na. Liyaadaal aah fuu ni na, bi nan ki kuun ni waadiik ni, ki wiir pam. U nan len bi chee tibor kichakpiik ni ki nan saa kijook, ki tuk bi Uwumbor aanaan aabor, ke Moses ni Uwumbor aabonabtiib nan n̄mee Yesu aabor, Uwumbor aagban ponn ni. Pɔɔl nan pɔɔni ubaa ke bi gaa Yesu ki kii.

24 Juu yaab bibaa kii tii waah len pu na, bibaa mu aa kii tii.

25 Le bi kpak tob kinikpakpak. Baah ban bi nyan Pɔɔl aadiik ni na, le u bui bi, "Uwumbor Aafuur Nyaan nan cha waabonabr Aisaya tuk niyaajatiib mbamon.

26 U nan tuk Aisaya ke, 'Li cha ti tuk binib ngbaan ke Uwumbor len ke: Ni ga pel ki pel, kaan bee maaliin aatataa. Ni ga lik ki lik, kaan li waa.

27 Binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni. Bitafal kpa la. Bi n̄ub binibil, kaa ban ke binibil woln, kaa ban ke bitafal n̄un, kaa ban ke bisui bee maaliin aatataa, kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii maasan, aan m tii bi laafee.' "

28 Pɔɔl nan ki bui bi, "M ban ke ni bee ke Uwumbor tun mi ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi waabor, aan bi mu n̄mar. Bima le ga n̄un."

((**29** Pɔɔl aah len kina na, le Juu yaab ngbaan nyan waadiik ni, ki beenin kpak tob kinikpakpak sakpen.))

30 Pɔɔl nan bi kidiik ngbaan ponn ni n̄bin n̄ilee. U nan pan ki pu, le ki bi ki ni. Le binib choo nan manni u nima. Le u gaa bi momok ni mpopiin.

31 U nan beenin tuk binib Uwumbor aanaan aabor, ni Tidindaan Yesu Kristo aabor, ki nan kpa lipobil ki len. Ubaa mu aa bui ke u di cha.

Rom Yaab

Rom Yaab 1

- 1 Min Pɔɔl le ηmee kigban̄ kee. M ye Yesu Kristo aatutunn la. Uwumbɔr nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki lee mi ke m moon waabɔnyaan tee.
- 2 N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan puu tipuul ke u ga tii timi tibɔnyaan tee. Le waabɔnabtiib ηmee ti waagban̄ ki ye chain na ponn ni.
- 3 Tibɔnyaan ngbaan le ye Ujapɔɔn, Tidindaan Yesu Kristo aabɔr. Waah nan kpaln unibɔn na, bi nan ma u Ubɔr David aamaal ponn ni.
- 4 Uwumbɔr aah nan di waapɔɔn fikr u nkun ni na, le Waafuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbɔr Aajapɔɔn la.
- 5 U pu le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa m pu, le ki ηa mi waakpambal, ke m tuk ηinibol mɔmɔk ke ni ηan ke bi gaa u ki kii, ki kii waamɔb, ki nyun̄ u.
- 6 Nimi bi bi Rom aatiη ni na, Uwumbɔr yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.
- 7 Nima le m ηmee kigban̄ kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiη ni na. Uwumbɔr gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 8 Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbɔr ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk bi dulnyaa ni na ηun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na.
- 9 M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbɔr, ki tuk binib Ujapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Uma Uwumbɔr le nyi ke ni ye mbamɔn, m teer nibɔr maameen mɔmɔk ponn ni,
- 10 ki mee u n-yoonn mɔmɔk ke ni yaa ye waageehn kan, u tii mi nsan ke m dan nan mann nimi dandana wee.
- 11 M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin i ga pɔɔk nitaakpab na.
- 12 Maah len pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pɔɔk tɔb aataakpab.
- 13 Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn mɔmɔk m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ηmaa dan. M ban ke m ηa ni mu tinyoor, ke maah ηa niηeen aatɔtiib bi kaa ye Juu yaab na tinyoor pu na.
- 14 Ni ye limukl le ke m di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk, bi aanimbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na.
- 15 Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatiη ni na mu tibɔnyaan ngbaan.

- 16 M kpa kipupuk Kristo aabɔnyaan tee pu. Tibɔnyaan ngbaan kpa Uwumbɔr aapɔɔn. Binib bimɔk nɔn ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga nɔmar, njan, bi ye Juu yaab na ga nɔmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga nɔmar.
- 17 Tibɔnyaan ngbaan mɔk timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr njan. Ni nɔmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke, "Unii yaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr njan. Nima le u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na."
- 18 Uwumbɔr mɔk binib ke u gee liɔuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa njan na, kaa dii u. Baabiin pu le bi yii mbamɔn.
- 19 Uwumbɔr gee liɔuul bi pu la; ba pu? waabɔr ti binib ga nɔmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbɔr le di ti mɔk bi.
- 20 Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbin aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpɔɔn mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbɔr. Nima le baan nɔmaa len ke baa nyi.
- 21 Bi nyi ke u bi, ki mu aa nyuŋni u waah nɔeer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bɔɔn la, kaa kpa nlan.
- 22 Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijɔrb.
- 23 Baa ki dooni Uwumbɔr u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Bi nja binibɔm aanaŋ, ni inyoon aanaŋ, ni iwaa aanaŋ, ki dooni njiwaa ngbaan.
- 24 Nima le Uwumbɔr di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijɔŋ aatuln, ki tun lituln li jinni biwon inimɔɔn na. Bi yii Uwumbɔr u ye mbamɔn na, ki dii njiwaa.
- 25 Bi dooni tiwan ni Uwumbɔr naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbɔr u naan tiwan mɔmɔk na, kaa dii u. Uma Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.
- 26 Baah yii Uwumbɔr na, nima le u siir cha bi. Le bi tun inimɔɔn aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di biŋeen aatɔtiib kpaln bijab, ki doo bi chee.
- 27 Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di biŋeen aatɔtiib kpaln bipiib ki tun inimɔɔn aatuln, le Uwumbɔr daa bitafal, baatunwanbir aah nɔeer pu na.
- 28 Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbɔr na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa njan na,
- 29 ki gbii titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk. Bi gɔr kidagook ki tun baka baka, ki kpa iniman, kaa gee tɔb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku tɔb, ki nɔmanni tɔb, ki nan tɔb, ki bii tɔb libɔɔl ni,

³⁰ ni mpaan pu. Bi nan Uwumbor, le ki seei tob, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga na pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aamoi.

³¹ Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuul kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak.

³² Bi nyi ke Uwumbor len ke binib bi nani kina na neer nkun, le bi tee beenin nani kina, ki len ke binib yaa nani kina kan, naa bir.

Rom Yaab 2

¹ To, si u galni binib biken na, saan nmaa len tibaa ki nyan aabaa tibor ni Uwumbor chee; ba pu? aa mu nani kina la. Saah galni bi na, le ni mok ke saabor mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu nani ke baah nani pu na la.

² Ti nyi ke Uwumbor yaa daa binib bi nani kina na aatafal kan, ni nan.

³ Si u nani kina na, ki galni biken bi nani kina na, aa dak ke Uwumbor aan daa aatafal aa?

⁴ U na si tibulchinn sakpen, ki kpa limor ni suklaa aa pu. Ba na aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbor ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u na si tibulchinn.

⁵ Le aatafal po. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbor ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee lijuul binib aanimbil ni ki ji bi tibor mbamom na.

⁶ U ga na binib momok baatuln aah neer pu na.

⁷ Binib bi kpa limor ki tun lituln li nan na, ki ban mpakm, ni nnyun, ni limofal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbor ga tii bi limofal li kaa kpa ndoon na.

⁸ Binib bi ban tibor, ki yii mbamon, ki dii nsan mu kaa nan na, bima le Uwumbor gee lijuul sakpen bi pu.

⁹ Binib bimok tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan.

¹⁰ Binib bimok tun lituln li nan na, Uwumbor ga nyun bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon. Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu;

¹¹ ba pu? Uwumbor aa pak ubaa ki jer uken.

¹² Binib bimok kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan limofal li kaa kpa ndoon na. Uwumbor aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimok nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na, Uwumbor ga baa bi tibor nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal.

¹³ Uwumbor aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu na aabor nan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabor nan.

14 Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa nani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mək bi baah ga dii pu na.

15 Baah nani pu na, nima le mək ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni njan na, ni ni kaa njan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa, ki pak bi n-yoonn mubaa mu.

16 Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbor ga cha Yesu Kristo ji binib tibor, ki baa bi tiborkaan ti bi bisui ni na aabor. Maah tuk binib tibonyaan ti na le mək kina.

17 To, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa nmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbor,

18 ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses aakaal, ki nyi lituln li njan na, ni li kaa njan na,

19 ki dak ke aa ye usanmokr le ki tii bijoom, ki ga nmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil,

20 ki ga nmaa mək bijorb nlan, ki ga nmaa mək mbim mmokm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan momok, ki dak ke saah len pu na momok ye mbamon.

21 To, si u mək biken na, ba nja saa mək aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba nja aa su?

22 Si u len ke binib taa gor kidagook na, ba nja aa gor? Si u yii njwaa na, ba nja saa tee pak Uwumbor?

23 Si u kpa kipupuk Uwumbor aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, saa pak u.

24 Ni nmee Uwumbor Aagbanj ponn ni ke, "Nimi Juu yaab aah nani titunwanbir pu na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbor tibor."

25 To, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mək ke saa gii le na.

26 Binib bi kaa gii njichakpan na yaa joo Uwumbor aakaal kan, Uwumbor aan yii bi, ke baa gii njichakpan.

27 Binib bi kaa gii njichakpan na yaa joo Uwumbor aakaal kan, bi njan jer nimi Juu yaab bi gii njichakpan Moses aakaal aah mək pu na, ki bii nkaal muken na.

28 Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamon. Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamonn.

29 Unii u gii lichakpaln, kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbor aasui. Unii u dii Uwumbor usui ni na, uma le ye Juu aanibamon. Unii u Uwumbor Aafuur

Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamonn. Uwumbor le ga pak udaan, naa ye binib.

Rom Yaab 3

- 1 Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa?
- 2 Een, bi jer bi tiwan aabor ni la. Ni jer tiwan momok na le ye ke Uwumbor nan di waabor na bima le aanaal ni.
- 3 Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbor ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbor aan gbiin waa puu tipuul ti na aa?
- 4 U ga gbiin ti. Binib momok yaa ye binyamondam kan, Uwumbor ma ye mbamondaan la. Ni nmee waagban ni ke, "Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamon, Bi yaa jin si tabor kan, aa ga nya bi."
- 5 Timi aatunwanbir yaa mok ke Uwumbor nani ni nan na kan, ti ga len ke Uwumbor yaa daa tafal kan, u na ni kaa nan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbor na le baa kina.
- 6 U na ni nan na la; ba pu? ni yaa kaa nan kan, u ga na kinye ki ji duhnayaa ni aanib tabor?
- 7 Ubaa ga baa ke, "Maah gee nnyamon na yaa mok ke Uwumbor ye mbamondaan ki ga cha binib nyun u kan, ba na u daa tafal ke m ye titunwanbirdaan?"
- 8 Ti ga tun titunwanbir aan ni kpaln tiwan ni nan na aa? Taan na kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan tafadaan mu neer bi na.
- 9 To, timi Juu yaab nan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mok nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na momok ye titunwanbirdam la.
- 10 Ni nmee kina le Uwumbor Aagban ni ke, "Unii ubaa aa ye uninyaan,
- 11 ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbor,
- 12 bi momok di cha waasan, bi momok bee fam la. Ubaa aa bi ki tun lituln li nan na, ubaa baanja aa bi.
- 13 Baaliin po ye iliin i bir na la. Bi geei inyamon ki nmanni binib. Baaliin bii binib ke ujagen aaluul aah bii binib pu na la.
- 14 Baamoi gbii nsiibil ni kinanan la.
- 15 Bi yaa ban bi ku binib kan, naa po.
- 16 Bi muk binib ki nani bi falaa n-yoonn momok la.
- 17 Bi chuun ban tabor la.

18 Baa san Uwumbor."

19 To, ti nyi ke nkaal aah len pu na momok len binib bi bi mu chee na la. Nima le dulnyaa wee ni aanib momok aabor bii Uwumbor chee. Ubaa aan nmaa len tibaa ke u nyan ubaa tibor ni Uwumbor chee.

20 Ubaa aan nmaa len ke waah joo Uwumbor aakaal mbamom pu na, waabor nyan Uwumbor chee. Uwumbor aakaal le mok binib ke bi ye titunwanbirdam la.

21 Dandana wee, Uwumbor mok timi waah ga na pu ki len ke timi aabor nyan na. Waakaal ni waabonabtiib aaliin le bi waagban ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa ye ke ti dii waakaal mbamom le cha u len.

22 Binib bimok gaa Yesu Kristo ki kii na, bima le Uwumbor len ke baabor nyan. Baah gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbor len ke baabor nyan. Ubaa aa bi ubaa ki cha biken;

23 binib momok tun titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbor aanimbil.

24 Le Yesu Kristo daa timi, ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee na, le Uwumbor len ke timi aabor nyan. Waabulchinn pu le u len, naa ye ke ti nyan la.

25 U nan di Yesu siin binib aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma Uwumbor taa ki gee liguul ti pu. Ti yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le Uwumbor ga di cha pinn timi. Nima le mok ke Uwumbor nani ni nyan na; ba pu? u nan kpa limor, kaa bii binib bi tun titunwanbir buyoonn Yesu Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na.

26 To, dandana wee, u len titunwanbir aabor ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii na aabor nyan u chee. Nimina le mok ke uma Uwumbor si chob.

27 To, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk? Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba pu? Naa ye ke ti dii Uwumbor aakaal mbamom le cha u gaa timi lii, taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa timi lii.

28 Nima pu na, ti bee ke ti yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbor ga len ke timi aabor nyan. Naa ye ke ti joo waakaal mbamom le cha u len kina.

29 Uwumbor ye Juu yaab baanja Aawumbor la aa? Waa ye binib bi kaa ye Juu yaab na mu Aawumbor aa? Mbamon, u ye.

30 Uwumbor ye Uwumborbaan la. Juu yaab yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbor ga len ke baabor nyan. Bi mu kaa ye Juu yaab na yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbor ga len ke bi mu aabor nyan.

31 Ti yaa len ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga nmar kan, ti yii Uwumbor aakaal aa? Naa bi kina kpala. Ti na mu tibokpaan la.

Rom Yaab 4

1 To, cha ti lik tiyaaaja Abraham aabor aah nan bi pu na:

- ² Ni yaa ba ye waatunyaan pu le cha Uwumbor len ke waabor nan kan, u ba ga nmaa li kpa kipupuk. U mu aa nmaa li kpa kipupuk Uwumbor chee.
- ³ Uwumbor Aagbanj len ke, "Abraham nan gaa Uwumbor aamoboln ki kii, kina pu na le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee."
- ⁴ Unii u tun lituln ki kan tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni ye waapar la.
- ⁵ To, unii u kaa joo nkaal na yaa gaa Uwumbor u di cha pinn titunwanbirdam na ki kii kan, waah gaa Uwumbor ki kii na, nima le Uwumbor ga len ke waabor nan.
- ⁶ Ubor David mu nan len ke binib bi Uwumbor len ke baabor nan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbor ki kii, nima le cha u len ke baabor nan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina. Ubor David nan len ke,
- ⁷ "Binib bi Uwumbor di cha baatunwanbir pinn bi na le kpa mpopiin. Uwumbor aah di cha binib bi aataani pinn bi na le kpa mpopiin.
- ⁸ Binib bi Uwumbor aan len ke baabor bii na, bima le kpa mpopiin."
- ⁹ U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbor aamoboln ki kii, nima le cha Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee.
- ¹⁰ Bayoonn Uwumbor len ke waabor nan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na.
- ¹¹ Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye limokl ki mok ke u gaa Uwumbor ki kii, nima le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimok gaa Uwumbor ki kii kaa gii njichakpan na aate. Baah gaa Uwumbor ki kii na, nima le Uwumbor gaa bi ke bi ye bininyaam u chee.
- ¹² Binib bi gii njichakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbor ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.
- ¹³ Uwumbor nan puu tipuul tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbor aakaal le ga cha bi kan tipuul ngbaan. Bi gaa Uwumbor ki kii la, le u len ke baabor nan. Nima le ga cha bi kan tipuul ngbaan.
- ¹⁴ Uwumbor yaa ba puu tipuul ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuul ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan nmaa joo nkaal momok mbamom.
- ¹⁵ Binib aah bii nkaal na, le Uwumbor gee lijuul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

16 Nima le Uwumbɔr puu tipuul tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbɔr aah kpa tibulchinn pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib mɔmɔk waah nan puu tipuul ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimɔk gaa Uwumbɔr ki kii na aayaaja la.

17 Ni ηmee Uwumbɔr Aagbanj ponn ni ke Uwumbɔr bui Abraham, "M ηa si ηinibol pam aayaaja la." Buyoonn Uwumbɔr nan bui Abraham kina na, Abraham nan bi unimbiin ni, le ki gaa u ki kii. Uma Uwumbɔr le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na.

18 U nan puu tipuul tii Abraham ke u ga ηa u ηinibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke ηmabi aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuul ngbaan aah kaan ηmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin.

19 Ni nan gur siib u pii ηibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ηmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbɔr aah tuk u pu na, kaa joo beeni.

20 Uwumbɔr aah puu tipuul ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuul ngbaan mbamɔm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbɔr ki kii le ki nyuη u,

21 ki sil nyi ke Uwumbɔr aah puu tipuul ti na, u ga ηmaa ηa kina.

22 Waah nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii kina na, nima le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.

23 Ni ηmee kina le Uwumbɔr Aagbanj ni. Timi pu le bi nan ηmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbɔr u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabɔr ηan.

25 Yesu nan kpo timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ηan.

Rom Yaab 5

1 Taah gaa Uwumbɔr ki kii pu na, nima le u len ke timi aabɔr ηan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbɔr kpaan kijotiik.

2 Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ηan. Le ti mɔɔni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbɔr aamɔɔn.

3 Naa ye nima baanja pu le ti mɔɔni. Falaa mu pu le ti mɔɔni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa.

4 Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl.

5 Limakl ngbaan aan jinn timi inimɔɔn. Ba pu? Uwumbɔr aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

- 6 Naah nan njeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mpɔɔn buyoonn na.
- 7 Ni pɔɔ ke unii kpo ke u nyan uninyaan nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu.
- 8 Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le mɔk timi Uwumbɔr aah gee timi sakpen pu na.
- 9 Kristo aasin pu le Uwumbɔr len ke timi aabɔr njan. Dmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na?
- 10 Buyoonn ti nan ye Uwumbɔr aadim na, le Ujapɔɔn nan kpo ti pu. U pu, le ti ni Uwumbɔr kpaan kijotiik. Ti ni Uwumbɔr aah kpaan kijotiik na, nmaninkabaa taah ga nmar waamɔfal pu, pu na?
- 11 Naa ye nima baanja pu le ti mɔɔni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbɔr aah njan pu na, le ki mɔɔni. U pu le ti ni Uwumbɔr kpaan kijotiik.
- 12 Unibaan le joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib mɔmɔk aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa mɔmɔk ni.
- 13 Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbɔr aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbɔr aan len ke bi bii mu.
- 14 Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la. Baatunwanbir ni Adam aatunwanbir aa kpaan. Le nkun pii bi. Ti mɔmɔk kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti mɔmɔk yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu.
- 15 Uwumbɔr aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamɔn ke unibaan aatunwanbir pu le nkun pii binib mɔmɔk. Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr san binib mɔmɔk kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye limɔfal na.
- 16 Uwumbɔr aapiin aah nja timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah nja timi pu na. Adam aatunwanbirbaan pu, le binib aabɔr bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbɔr di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabɔr njan. Waapiin le na.
- 17 Unibaan u bi yin u Adam na aatunwanbir pu, le nkun pii binib mɔmɔk. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbɔr aaterm sakpen. U ga len ke baabɔr njan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, ki ji nnaan.
- 18 Unibaan aatunwanbir pu, le binib mɔmɔk aabɔr bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbɔr ga len ke binib bimɔk gaa Yesu ki kii na aabɔr njan, ki ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 19 Unibaan Adam aah nan yii Uwumbɔr aamɔb na, nima le binib mɔmɔk aabɔr bii Uwumbɔr chee. Yesu aah nan kii Uwumbɔr aamɔb na, nima le binib bimɔk gaa uma Yesu ki kii na aabɔr njan Uwumbɔr chee.

²⁰ Moses nan tuk binib Uwumbɔr aakaal. Nkaal ngbaan mɔk bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbɔr aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir.

²¹ Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr san timi kinimbaak, ki len ke timi aabɔr ŋan, le ti kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.

Rom Yaab 6

¹ Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbɔr aanimbaasaln kpee ee? Taan li ŋani kina kpala.

² Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ŋan.

³ Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mɔk ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa?

⁴ Baah muin timi nnyun ni na, nima le mɔk ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbɔr aapɔɔn pu le u fikr Kristo nkun ni. Waapɔɔn mu pu le ti kpa mbimbipɔm ki ŋani ni ŋan na.

⁵ Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na.

⁶ Ti bee ke baah kpaan u ndɔpuinkoo pu na, bi kpaan timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa ŋan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib.

⁷ Unii u kpo na nyan titunwanbir ni.

⁸ Taah kpo Kristo chee na, ti ŋa naadii ke ti ga li kpa limɔfal u chee.

⁹ Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpɔɔn u chee.

¹⁰ Waah kpo na, u kpo ke u kuln titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa limɔfal dandana wee na, u bi ke u nyuŋ Uwumbɔr la.

¹¹ Kina pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limɔfal ke ni nyuŋ Uwumbɔr.

¹² Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na.

¹³ Ni taa di nimi aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa ŋan na. Ni di nibaa tii Uwumbɔr, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbɔr, ke ni tun lituln li ŋan na ki tii u.

¹⁴ Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbɔr aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi aadindaan.

- 15** Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbɔr aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ŋa kina kpala.
- 16** Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamɔb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, u ga bui ke saabɔr ŋan.
- 17** N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbɔr sakpen, ke baah mɔk nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui mɔmɔk ni,
- 18** ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ŋa litunyaan aanaagbiib.
- 19** M di binibɔm aabimbin ŋaŋ Uwumbɔr aabɔr ke ni bee maah len pu na aatataa mbamɔm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijɔŋ aatuln, ni titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ŋan na man, aan ki ŋa binib bi bi chain na.
- 20** Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni.
- 21** Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi inimɔɔn dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ngbaan ni ii? Aayii. Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la.
- 22** Uwumbɔr nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbɔr aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbin mu bi chain na la. Naadoon ga li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 23** Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbɔr aapiin ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

Rom Yaab 7

- 1** Nnaabitiib, ni mɔmɔk nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u.
- 2** Nkaal pu le upii u kpa chal na ye uchal yoo n-yoonn mumɔk uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u.
- 3** Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiidagoor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mɔn uja uken kan, waa ye upiidagoor.
- 4** Nnaabitiib, nimi aabɔr mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbɔr aasan.
- 5** Taah kaa nan dii Uwumbɔr buyoonn na, tisui nan gee Uwumbɔr aakaal aah kɔ pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan.

- ⁶ Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii timi mbimbipɔm, ke ti tun lituln tii Uwumbɔr. Nkaal na aa ki joo timi.
- ⁷ Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa ŋan aa? Mu ŋan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke "Taa li kpa iniman" kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir.
- ⁸ Nkaal aah len kina na, le titunwanbir ti bi nsui ni na yii nkaal ngbaan, ki cha m kpa iniman aabɔŋ aabɔŋ. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu.
- ⁹ N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbamɔm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbamɔm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m ŋeer nkun.
- ¹⁰ Uwumbɔr nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan limɔfal. Le m bee ke maah kaa ŋmaa joo waakaal mɔmɔk na, m ŋeer nkun.
- ¹¹ Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki ŋmann mi, ki cha m ŋeer nkun.
- ¹² Uwumbɔr aakaal bi chain la. Uwumbɔr aah tuk timi ke ti ŋa pu na le bi chain, ki bi mbamɔm, ki ŋan.
- ¹³ Waakaal mu ŋan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu ŋan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa ŋan. Nkaal na le mɔk timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.
- ¹⁴ Ti bee ke Uwumbɔr aakaal mɔk timi Uwumbɔr aah ban pu na. M mu aa ŋani kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbiija la.
- ¹⁵ Maah ŋani pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li ŋani tiwan ni na, m ŋani nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee ŋani.
- ¹⁶ M yaa ŋani maah kaa gee ke m li ŋani tiwan ni na kan, nima le mɔk ke m kii ke Uwumbɔr aakaal ŋan.
- ¹⁷ Naa ye ke min le ŋani kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m ŋani.
- ¹⁸ M bee ke tiwan ni ŋan na aa bi maabimbikpok ni; m ban ke m tun lituln li ŋan na, kaa ŋmaa tun.
- ¹⁹ Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la.
- ²⁰ M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.
- ²¹ Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li ŋan na kan, titunwanbir bi m chee la.
- ²² M gee Uwumbɔr aakaal nsui ni.

²³ M mu kan nkaal muken maawon ni. Nkaal ngbaan jaa Uwumbɔr aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi tinaagbiir.

²⁴ M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. Dma ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni?

²⁵ M dooni Uwumbɔr u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na. Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbɔr aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

Rom Yaab 8

¹ Nima pu na, Uwumbɔr aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabɔr bii.

² Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn tii timi limɔfal; Nfuur Nyaan aapɔɔn ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapɔɔn ni.

³ Nkaal aan ηmaa ηa kina; ba pu? binib aa kpa mpɔɔn ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbɔr ηa waakaal aah kaa ηmaa ηa pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapɔɔn Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapɔɔn,

⁴ ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpɔɔn ke ti li dii waakaal mbamɔm.

⁵ Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabɔr ni la. Binib bi dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabɔr ni la.

⁶ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabɔr ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aabɔr ni na ga kan limɔfal, ni nsuudoon.

⁷ Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabɔr ni na, bi ye Uwumbɔr aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa ηmaa dii mu.

⁸ Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan ηmaa piir Uwumbɔr aasui.

⁹ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo yoo.

¹⁰ Titunwanbir pu, le nimi aawon ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi limɔfal; ba pu? u len ke nimi aabɔr ηan.

¹¹ Uwumbɔr nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbɔr u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbɔr u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu. Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapɔɔn pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

- 12 Nnaabitiib, nima pu na, ni njan ke ti dii Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibon aabimbin aah ban pu na.
- 13 Ni yaa dii unibon aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon pu kan, ni ga li kpa limofal li kaa kpa ndoon na.
- 14 Binib bimok dii Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbor aabim.
- 15 Nfuur Nyaan mu Uwumbor tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le na nimi waabim, le ki cha ti yin u ke "Nte."
- 16 Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki njan seeraa ke ti ye Uwumbor aabim.
- 17 Taah ye Uwumbor aabim na, ti ga kan Uwumbor aah di tiwanyaan ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaan ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mmoon paacham.
- 18 M nyi ke dandana aafalaa aan njmaa njn mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na.
- 19 Tiwan ni Uwumbor naan ni na momok aanimbil man ke ni kan bundaln Uwumbor ga nyan waabim mpaan pu na.
- 20 Buyoonn Adam nan tun titunwanbir na, Uwumbor nan len ke tiwan ni u naan ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn.
- 21 Uwumbor mu tii ni limakl ke ni ga na tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbor aabim aah kan pu na.
- 22 Ti nyi ke dulnyaa momok wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana.
- 23 Naa ye dulnyaa baanja le wu; timi bi Uwumbor puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbor ga mok ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na.
- 24 Taah njmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni mok ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu.
- 25 To, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinimbil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limor ki kii bundaln ti ga kan ni na.
- 26 Le Uwumbor Aafuur Nyaan ter timi, timi aadabur ni. Taa nyi taah ga mee u mbamom pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa njmaa len pu na.
- 27 Uwumbor u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

- 28 Ti nyi ke tiwan nimɔk pii timi na, Uwumbɔr le cha ni mɔmɔk kpaln tiwan ni njan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi.
- 29 U nan nyi binib bimɔk ga kii tii u na, le ki nan lee bi, ke bi kpaln Ujapɔɔn Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni.
- 30 Binib bi Uwumbɔr lee bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi na, le u len ke baabɔr njan, ki nyuŋ bi.
- 31 Uwumbɔr aah ŋa kina mɔmɔk na, ti ga len kinye? Uwumbɔr aah si tichan ni na, ubaa aan ŋmaa ŋa timi nibaa.
- 32 Waa yii ke waan tii timi Ujapɔɔn. U nan di Ujapɔɔn ŋa binib aajaal ni ke u ti kpo ti mɔmɔk aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujapɔɔn na, u ga ki tii timi tiwan mɔmɔk ki kpee.
- 33 Dma ga ŋmaa galn Uwumbɔr aanileekaab? Uwumbɔr ubaa len ke baabɔr njan.
- 34 Nima le ubaa aan ŋmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbɔr aajaangii wɔb, ki mee u ki tii timi.
- 35 Ba ga ŋmaa nyan timi Kristo u gee timi na aajaal ni? Falaa aa? Tibɔr aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Linimaln aa? Nkun aa? Aayii.
- 36 Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, "Sin pu le bi ku timi iwiin mɔmɔk, le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kɔr i na la."
- 37 Tɔ, Yesu Kristo u gee timi na aapɔɔn pu, le ti nyan falaa umina mɔmɔk.
- 38 Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr gee timi. M sil bee ke nibaa aa bi ki ga ŋmaa yakr ti ni waageehm. Nkun, limɔfal, Uwumbɔr aatuuntiib, kinimbɔn aapɔɔn, dandana aabɔr, daalbaadaal aabɔr, mpɔɔn, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimɔk bi na, ni mɔmɔk aan ŋmaa yakr ti ni Uwumbɔr aageehm.

Rom Yaab 9

- 1 Tɔ, maah ye Kristo aanii na, m len mbamɔn la. Maa gee nnyamɔn. Maalandak ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan ŋa seeraa ke m len mbamɔn la.
- 2 M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn mɔmɔk, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la.
- 3 M ga li ŋmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee.
- 4 Bi ye Israel yaab la. Uwumbɔr nan ŋa bi waabim, ki nyuŋ bi, ki puu tipuul tii bi, ki tii bi waakaal, ki mɔk bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga ŋa tinyoor pu ki ŋa bi pu na.

- ⁵ Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Uwumbor Aanileekoo Kristo aah nan na unibon na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpoon momok. Cha ti pak Uwumbor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.
- ⁶ Uwumbor aah puu tipuul ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuul ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi momok le ye Israel yaab bamom.
- ⁷ Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi momok le ye uyaabitiib bamom. Uwumbor nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib bamom.
- ⁸ Nima le mok ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbor aabim. Mbim bi Uwumbor nan puu tipuul ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib bamom.
- ⁹ Uwumbor nan puu tipuul tii u ke ni yaa nan njeer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubijabo.
- ¹⁰ Naa ye nimina baanja. Rebeka aabijabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la.
- ¹¹ Le Uwumbor nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir na ga jer ukpel. Buyoonn Uwumbor bui u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee na ni nan na, bee ni kaa nan na. Uwumbor lee mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatun pu. Nima le mok ke Uwumbor aageehn pu le u lee waah ban unii u na.
- ¹³ Ni nimee Uwumbor Aagban ponn ni ke u len ke u lee Jakob ki yii Eso.
- ¹⁴ Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbor na ni kaa nan aa? Taan len kina kpala.
- ¹⁵ U nan bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi kinimbaak la.
- ¹⁶ Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatun pu; Uwumbor aanimbaasaln pu, le u san bi kinimbaak.
- ¹⁷ Ni nimee Uwumbor Aagban ni ke Uwumbor nan bui Ubor Faro, "M na si ubor ke m mok binib maah kpa mpoon ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel momok ni."
- ¹⁸ Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.
- ¹⁹ Nibaakan, aa ga baa mi, "Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbor galn binib? Oma ga nmaa yii waageehn?"
- ²⁰ Njo, aa ye nma ki kpak Uwumbor? Tiwanaankaan aan baa unii u naan ni na, "Ba na aa naan mi kina?"

- 21** Uyakmaal ga nmaa yakr tiyakr waageehn pu, ki di tibiaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.
- 22** Uwumbor aah na pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mok binib ke u gee lijuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpoon pu na. Nima le u ji limor pam binib bi na u lijuul ki neer ntafadaan na pu.
- 23** U mu ban ke binib bee waah nan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki na timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u na timi kina la,
- 24** ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu.
- 25** Ni nnee Hosea aagban ni ke Uwumbor bui ke, "Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib. Dinibol ni maa nan gee ni na, m ga yin ni maanigeehm la.
- 26** Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na, nima chee le bi ga yin bi ke min Uwumbor u fu na aabim."
- 27** To, Uwumbor aabonabr Aisaya nan len Israel yaab aabor; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga nmar;
- 28** ba pu? Uwumbor ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan.
- 29** Ni bi ke Aisaya aah nan len pu na ke, "Uwumbor Mpoonsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti momok ba ga kuln ke Sodom aatiŋ aanib ni Gomora aatiŋ aanib aah nan kuln pu na la."
- 30** Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanibil aa nan man ke Uwumbor len ke baabor nan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbor len ke baabor nan.
- 31** Israel yaab aanibil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbor len ke baabor nan. Bi mu aa nan nmaa joo mu;
- 32** ba pu? baa gaa Uwumbor ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbor ga len ke baabor nan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir;
- 33** bi gbeer lifaakuul li Uwumbor aagban len laabor na ke, "U di lifaakuul bil Sionn aatiŋ ni. Binib ga gbeer li ki lir. Le unii umok gaa u ki kii na aan ji inimoon."

Rom Yaab 10

- 1** Nnaabitiib, m mee Uwumbor tii maanib Israel yaab ke bi nmar. M ban kina le nsui momok.
- 2** M ga nmaa na bi seeraa ke binibil man Uwumbor aatuln pu. Bi mu aa bee u mbamom.

- ³ Baa nyi Uwumbor aah na pu aan ki len ke binib aabor nan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki nmar, ki yii Uwumbor aah na pu ki cha binib aabor nan u chee na.
- ⁴ Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabor li nan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabor nan.
- ⁵ Moses nan nmee ke unii yaa tun litunyaan, nkaal aah mok pu na kan, nima le u ga kan limofal.
- ⁶ Timi bi gaa Yesu ki kii na, Uwumbor len ke timi aabor nan. Nima pu le ti len ke, "Taa baa aabaa aasui ni ke, 'Dma ga buen paacham u ti li joo ni Kristo?'"
- ⁷ ki taa baa ke, 'Dma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?' "
- ⁸ Ti len ke, "Uwumbor aaliin aa daa aa chee. I bi aamob ni, ni aasui ni." Iiin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii.
- ⁹ Aa yaa len binib aanibil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa naadai aasui ni ke Uwumbor fikr u nkun ni kan, aa ga nmar.
- ¹⁰ Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le Uwumbor len ke timi aabor nan. Ti len binib aanibil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti nmar.
- ¹¹ Uwumbor Aagban len ke unii umok gaa u ki kii na aan ji inimoon.
- ¹² Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na momok kpaan la. Uwumbor le ye bi momok Aadindaan, ki na tinyoor sakpen na binib bimok mee u ke bi nmar na pu.
- ¹³ Waagban len ke unii umok mee Uwumbor ke u gaa bi lii na kan, u ga gaa bi lii.
- ¹⁴ Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga na kinye aan ki mee u ke u gaa bi lii? Bi yaa kaa nun waaliin kan, bi ga na kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga na kinye aan ki nun?
- ¹⁵ Uwumbor yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga na kinye aan ki moon i? Ni nmee Uwumbor Aagban ni ke, "Binib bi joo ni tibonyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam."
- ¹⁶ To, naa ye binib momok le kii tii tibonyaan ngbaan. Uwumbor aabonabr Aisaya nan baa ke, "Uwumbor, nmaa pak taah len pu na?"
- ¹⁷ To, unii u gaa Kristo ki kii na, u nun waabor, nima le u gaa u ki kii. Unii u nun Kristo aabor na, unii ubaa le moon tabor ngbaan, nima le cha u nun.
- ¹⁸ Le m baa ke, "Israel yaab aa nan nun waaliin aa?" Mbamon, bi nun. Ni nmee Uwumbor aagban ni ke, "Bineel mu tee chaa dulnyaa wee momok ni, le kitiij kee momok pu nun."

¹⁹ M ki baa ke, "Israel yaab aa nan bee ee?" Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumbor len ke, "M ga na litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor, le ki cha nimi Israel yaab li kpa lipiipoln li pu. M ga na litimbol li aanib ye bijorb na tinyoor, le ki cha ni gee lijuul bi pu."

²⁰ Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumbor len ke, "Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la. M di mbaa mok binib bi kaa baa maabor na."

²¹ To, Uwumbor len Israel yaab aabor ke, "Iwiin momok m kai njaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maamob na."

Rom Yaab 11

¹ Nima pu le m baa ke, "Uwumbor yii waanib Israel yaab aa?" Naa bi kina kpala. Min Pool mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaabil, ki ye Benjaminn aanibol aanii la.

² Uwumbor aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Naa bee Uwumbor aagban aah len pu na aa? Ki len ke Elaija nan galn Israel yaab Uwumbor chee,

³ le ki bui ke, "Uwumbor, bi ku saabonabtiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saabonabtiib ponn ni. Le bi ban bi ku m mu."

⁴ Uwumbor nan bui u kinye? U nan bui u, "M gur mbaa bijab njichur njilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na."

⁵ Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le njar. Uwumbor lee bi waanimbaasaln pu.

⁶ Waah lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamonn.

⁷ Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Uwumbor aanileekaab le kan. Bi gur na gaa biyil.

⁸ Ni nmee Uwumbor aagban ni ke, "Uwumbor chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa nun, ki nan saa dandana wee."

⁹ Ubor David mu nan len ke, "Cha baajikaar aajim kpaln baadoon, cha bi kan ntafadaan ki lir.

¹⁰ Cha binimbil li bon, aan bi taa li waa, ki cha bi kan falaa sakpen."

¹¹ Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na njar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu.

¹² Juu yaab nan yii, kaa njar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki njar. Juu yaab yaa nan njar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

- 13 Tɔ, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na chee tibɔr. Uwumbɔr aah tun mi ke m tuk nimi waaliin na, le m pak lituln ngbaan;
- 14 ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah ŋmar pu na, aan ki li ban ke bi mu ŋmar.
- 15 Uwumbɔr aah yii Juu yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kijotiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye limɔfal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.
- 16 Tɔ, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbɔr kan, ni mɔk ke boroboro umɔk gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbɔr kan, ni mɔk ke ibon mu ye uyaan la.
- 17 Uwumbɔr nan gaa gii busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di toŋ bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbɔr chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan.
- 18 Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga ŋa kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni ŋmar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab ŋmar.
- 19 Nibaakan, ni ga len ke, "Uwumbɔr chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ke u di timi koon bi ponn ni."
- 20 Ni ye mbamɔn, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr di bi lii. Ni gaa u ki kii la. Nima le ni leŋ baaleleŋ. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbɔr.
- 21 U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ŋmaa daa ni mu aatafal.
- 22 Ni kan Uwumbɔr aah ŋan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ŋa nimi tibulchinn. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ŋani nimi tibulchinn. Ni yaa kaa beenin dii u kan, u ga di ni mu lii la.
- 23 Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga ki di bi toŋ waanib pu; u ga ŋmaa ŋa kina.
- 24 Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na, le Uwumbɔr gaa gii nimi ki di toŋ busunyaan pu, binib aah kaa ŋani pu na. Nima le naa pɔɔ u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.
- 25 Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔbɔrkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak tibɔnyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbɔr lee bi na ga ŋmar na.

²⁶ N-yoonn ngbaan le Juu yaab bimok Uwumbor lee bi na mu ga nmar. Ni nmee Uwumbor Aagban ni ke, "U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham, ki nyan Jakob aayaabitiib aatunwanbir.

²⁷ Maah puu tipuul ti tii bi na le ye ke m ga nyan baatunwanbir bi chee."

²⁸ To, baah yii Yesu aabonyaan tee na, bi ye Uwumbor aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki nmar. Uwumbor mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaajatiib pu le u gee bi.

²⁹ Uwumbor yaa lee binib ki na tinyoor na bi pu kan, waan kpeln waalandak.

³⁰ Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, naa nan gaa Uwumbor ki kii. Le dandana wee u san nimi kinimbaak; ba pu? Juu yaab aa gaa Yesu ki kii.

³¹ Uwumbor aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak.

³² U len ke Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na momok ye titunwanbirdam, aan u san bi momok kinimbaak.

³³ Uwumbor kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubaa aan nmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin pu na, ubaa aan nmaa bee njtaa ni pu u siin kina na. Ubaa aan nmaa bee waah nani pu na.

³⁴ Ni nmee Uwumbor aagban ni ke, "Dma nyi Uwumbor aalandak? Dma ga nmaa tuk u waah ga na pu na?"

³⁵ Dma tii u nibaa aan u giin tii u?"

³⁶ Tiwan nimok bi na, ni nyan ni u chee la. U cha tiwan momok beenin bi. Tiwan momok bi, ke ni pak u. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Rom Yaab 12

¹ Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbor aanimbaasaln pu le m gan nimi, ni di nimi aawon tii Uwumbor, ki na kitork ki fu, ki bi chain, ki ga piir usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbamom pu na.

² Ni taa ki li bi ke dulnyaa wee aanib aah bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbor aah gee pu na. Ni ga bee naah ga na pu ki li bi mbamom ki tun litunyaan ki piir usui na.

³ To, Uwumbor aah tii mi tininkpir pu na, nima le m bui unii umok bi ni ponn ni na, ke u taa li dak ke u nan jer waah nan pu na. U li dak suuna, Uwumbor aah cha unii momok gaa Yesu ki kii pu na.

⁴ Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn ni la. Tiwon aawan momok aatuln bi libaa libaa la.

- ⁵ Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan Kristo chee na, ti kpaan tiwonbaan. Ti mómók tonj tob pu ke tiwon aawan aah tonj tob pu, pu na la.
- ⁶ Uwumbor tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa ke i cha ti tun waatuln libaabaa na. Waah tii timi pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbor aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah na naadii pu na.
- ⁷ Uken aapiin yaa ye Uwumbor aatuln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa nmaa mok binib Uwumbor aaliin kan, u li mok bi.
- ⁸ Uken yaa nmaa pconi binib aataakpab kan, u pook bitaakpab. Uken mu yaa nmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.
- ⁹ To, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa nan na, ki li gee lituln li nan na.
- ¹⁰ Ni li gee tob mbamom, ke mmaalbaan ni aanib aah gee tob pu na, ki li pak biken ki jer nibaa.
- ¹¹ Ni taa li san ligbanyakl man. Cha ninimbil li man Tidindaan aatuln pu,
- ¹² ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limor falaa ponn ni, ki li mee Uwumbor n-yoonn momok,
- ¹³ ki yakr nimi aawan tii Uwumbor aanib bi lann ni na, ki chann bicham tichann.
- ¹⁴ Ni mee Uwumbor ke u na tinyoor na binib bi nani nimi falaa na pu. Ni bui bi ke, "Uwumbor na tinyoor na ni pu." Ni taa sii bi.
- ¹⁵ Ni li kpa mpopiin binib bi kpa mpopiin na chee, ki li wii binib bi wii na chee.
- ¹⁶ Ni li kpa kimobaa man. Ni li janni bigiim man, ki taa li kpa kalmbaani. Ni taa li dak ke ni kpa nlan sakpen.
- ¹⁷ Unii yaa na si bakaa kan, taa teen u. Ni li nani ni nan na binib momok aanimbil ni.
- ¹⁸ Ni li pconi nibaa man, ki li bi suuna binib momok chee.
- ¹⁹ Maanigeekaab, binib yaa na nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Cha Uwumbor le daa bitafal. Ni nnee Uwumbor aagban ni ke Uwumbor len ke, "Min baanja le kpa nsan ke m daa binib aatafal. Min le ga teen bi."
- ²⁰ Ni ki nnee Uwumbor aagban ni ke, "Nkon yaa joo saadin kan, tii u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa joo u kan, tii u nnyun u nyu. Aa yaa na kina kan, inimoon ga ku u."
- ²¹ Unii yaa na si bakaa kan, taa cha bakaa ngbaan nyan si. Cha tinann le nyan bakaa.

Rom Yaab 13

- ¹ Ni njan ke binib mɔmɔk li keei baatiŋ aayidam aamɔb. Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu see Uwumbɔr le cha u bi. Biyidam bi bi na, Uwumbɔr le nyan bi siin.
- ² Nima pu na, unii yaa yii waatiŋ aayidam kan, u yii Uwumbɔr aah siin pu na la. Binib bi yii bi na ga kan ntafadaan.
- ³ Biyidam aa bi ke bi li faani binib bi tun lituln li njan na. Bi bi ke bi li faani binib bi tun lituln li kaa njan na la. Aa ban ke aa li kaar biyidam aa? Tun lituln li njan na, nima le bi ga pak si.
- ⁴ Bi ye Uwumbɔr aatutum ke bi biin aa pu la. Aa mu yaa tun lituln li kaa njan na kan, li san ijawaan. Bi kpa mpɔɔn ke bi daa aatafal. Bi ye Uwumbɔr aatutum ke bi daa binib bi tun lituln li kaa njan na aatafal.
- ⁵ Nima pu na, ni li keei nimi aatiŋ aayidam aamɔi, ki taa kan ntafadaan; nimi aalandak mu taa bii nimi.
- ⁶ Nima pu na, ni njan ke ni li pa lampoo mu. Bi ye Uwumbɔr aatutum bi u nan siin bi ke bi tun lituln ngbaan na la.
- ⁷ Nima pu na, ni li tii nimi aayidam baah njeer pu na. Ni li pa lampoo tii bilampoogaab. Ni li pak binib bi njeer mpakm na, ki li nyuŋni binib bi njeer nnyuŋ na.
- ⁸ Ni taa li joo unii ubaa aapɔln. Naah joo tɔb aapɔln li na le ye ke ni li gee tɔb. Unii u gee binib na, u gbiin Uwumbɔr aakaal mɔmɔk la.
- ⁹ Ba pu? ikaal mɔmɔk nyan ni nkaal mu len ke, "Aa li gee binib biken ke saah gee aabaa pu na" ni la. Ikaal i len ke, "Taa gɔr kidagook, taa ku binib, taa su kinaayuk, taa gee nnyamɔn paani binib, taa li ban biken aawan" na, ikaal ngbaan, ni ikaal i gur na mɔmɔk nyan ni nkaal ngbaan ponn ni la.
- ¹⁰ Unii u gee binib na aa njan bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na, u gbiin Uwumbɔr aakaal mɔmɔk aah len pu na la.
- ¹¹ Ni li njan kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni njeer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san ligbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa mɔmɔk ponn ni.
- ¹² Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbɔmbɔɔn ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu njeer nwiihn na.
- ¹³ Cha ti li bi mbamɔm, ke binib bi bi nwiihn ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbii, ki taa gɔr kidagook, ki taa njan yɔl yɔl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln.
- ¹⁴ Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li njan nimi aabimbikpok aah ban pu na.

Rom Yaab 14

- ¹ Tɔ, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbamɔm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u kinikpakpak waah joo beeni pu na pu.
- ² Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kɔ. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbamɔm na ga li kɔ tinann.
- ³ Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kɔ tinann na fam. Unii u kɔ tinann na mu taa galn unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbɔr gaa u mu la.
- ⁴ Aa ye ŋma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamɔn, u ga sil; ba pu? Uwumbɔr ga ŋmaa cha u sil.
- ⁵ Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin mɔmɔk kpaan la. Cha unii mɔmɔk li nyi waah dak pu na, ki li ŋani kina.
- ⁶ Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u ŋa kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbɔr le ki nin ji. Unii u kɔ tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbɔr.
- ⁷ Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabɔr.
- ⁸ Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, Tidindaan le yeh timi.
- ⁹ Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la.
- ¹⁰ Sin, ba ŋa aa galn aana aabo? Sin, ba ŋa aa lik aana aabo fam? Ti mɔmɔk ga sil Uwumbɔr aanimbiin ni, le u ji timi tibɔr.
- ¹¹ Ni ŋmee Uwumbɔr aagbarɔ ni ke uma Uwumbɔr len ke, "Ni ye mbamɔn, binib mɔmɔk ga dan nan gbaan nnimbiin ni, ki pak mi, ke min le ye Uwumbɔr."
- ¹² Nima pu na, ti mɔmɔk ga tuk Uwumbɔr taah ŋa pu na.
- ¹³ Nima pu na, ti taa ki galni tɔb. Ni li nyi ki taa leŋ nina aabo Uwumbɔr aasan ni.
- ¹⁴ Maah kpaan Tidindaan Yesu chee na, le m sil bee ke tiwan nibaa aa kɔ nibaa pu. Unii mu yaa dak ke tiwan nibaa kɔ kan, ni kɔ u chee la.
- ¹⁵ Aa yaa ji tijikaar ti kɔ aana aabo chee na, ki bii usui kan, naa ye ke aa gee u le cha aa ŋa kina. Kristo le nan kpo u pu. Aa taa ŋa u fam saajikaar pu.
- ¹⁶ Ni taa ŋani tiwan ni ga cha binib bii nimi aasanyaana na.
- ¹⁷ Uwumbɔr aanaan aa ye tijikaar ni tiwanyukaan. Mu ye mbimbinyaan, ni nsuudoon, ni mpopiin, Waafuur Nyaan aah tii timi pu na la.
- ¹⁸ Unii u dii Kristo ki bi kina na, u ga piir Uwumbɔr aasui. Binib mu ga pak u.

¹⁹ Nima pu na, ni li pɔɔni nibaa aan ki li kpaan kimɔbaan, aan ki ter tɔb ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm.

²⁰ Ni taa bii Uwumbɔr aatuln tijikaar pu. Tijikaar tibaa aa kɔ. Aa mu yaa ji tijikaar ti ga bii uken aasui na kan, nima le aa ŋan.

²¹ Ni ŋan ke aa taa kiir aana aabo Uwumbɔr aasan ni; ni taa ŋmɔ kitorok aanann, ki taa nyu ndaan, ki taa ŋa tiwan nibaa ni ga cha aana aabo tun titunwanbir ki lir na.

²² Aa yaa kɔ tijikaar tibaa, bee aa yaa kaa kɔ tibaa kan, cha ni li bi aa ni Uwumbɔr chee. Unii u ji tijikaar ti waa kɔ ti na, kaa galni ubaa na, u kpa mpopiin la.

²³ Unii u beeni ki ji na, waabɔr bii la; ba pu? u ji ti, kaa pak ke ni ŋan. Unii yaa kaa pak ke tiwan ŋan, ki ŋa ni kan, ni ye titunwanbir la.

Rom Yaab 15

¹ Timi bi gaa Yesu ki kii mbamɔm na, ni ŋan ke ti li ji limɔr, ki ter binib bi kaa gaa u mbamɔm na, ki taa ŋani tibaa aageehn baanja.

² Cha ti mɔmɔk aatafal li bi tinaabitiib ponn ni, aan ki ter bi, bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm.

³ Kristo aa nan ban ke u li ŋani uma ubaa aageehn. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagban ni ke, "Disiibil ŋi ye sin yee na choo min chee la."

⁴ Tiwan nimɔk ŋmee Uwumbɔr Aagban ponn ni na, ni ŋmee ke ti bae ni la. Waagban pɔɔni timi aataakpab, ki ter timi ti li kpa limɔr, ki tii timi limakl.

⁵ Uwumbɔr u tii timi limɔr, ki pɔɔk timi aataakpab na tii nimi kimɔbaan Yesu Kristo aah ban pu na,

⁶ aan ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan ki nyuŋ Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo aate na.

⁷ Ni gaa tɔb ke Kristo aah nan gaa nimi pu na, aan ki nyuŋ Uwumbɔr man.

⁸ M tuk nimi la, Kristo nan ter Juu yaab ki gbiin Uwumbɔr aah nan puu tipuul tii biyaajatiib pu na, ki mɔk ke Uwumbɔr len mbamɔn la,

⁹ ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuŋ Uwumbɔr waanimbaasaln pu, ke naah ŋmee waagban ponn ni ke, "M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, ki gaa ilahn ki pak si."

¹⁰ Uwumbɔr ki len ke, "Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni li kpa mpopiin Uwumbɔr aanib chee,"

¹¹ ki ki len ke, "Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni mɔmɔk pak Uwumbɔr man. Dinibol mɔmɔk, li pak u mbamɔm."

- 12 Uwumbor aabonabr Aisaya mu nan len ke, "Jese aayaabil ga fuu ni. Uwumbor ga tii u mpoon u li ye binib bi kaa ye Juu yaab na aayidaan. Le bi ga gaa u ki kii."
- 13 Uwumbor tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon momok. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapoon pu.
- 14 Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin njan pam. Ni bee Uwumbor aaliin mbamom, ki ga nmaa sur tob.
- 15 To, m mu aah nmee kigban kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibor tibaa pu; ba pu? Uwumbor san mi kinimbaak,
- 16 ki na mi Yesu Kristo aatutunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbor aabonyaan, ki di bi tii Uwumbor, ke kitork na. Waafuur Nyaan le na bi chain ke bi piir usui.
- 17 Maah tun lituln tii Uwumbor na, le m ga nmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu.
- 18 M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waaliin ki tun lijnjiir aatun, ke bi kii waamob.
- 19 Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon pu le m tun lijnjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpoon pu na. Kina le m mooni Kristo aabonyaan momok Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirikum aatiq ni.
- 20 Nnimbil nan man ke m moon Kristo aabonyaan tee, binib aah kaa kee nun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken aah puen moon ti nin chee na.
- 21 Ba pu? ni nmee Uwumbor Aagban ponn ni ke, "Binib bi kaa kee nun waabor na, bi ga nun, ki bee taatataa."
- 22 To, maah ban m moon tibonyaan tee nima chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan ni chee.
- 23 Dibin pam aakaasisik ni, le nnimbil man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln do chee na na, m ban ke m dan ni chee dandana wee la.
- 24 M yaa cha Speenn aatiq ni kan, m ban ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga nmaa ter mi m buen Speenn aatiq ni.
- 25 Dandana wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbor aanib bi bi nima na njimombil la.
- 26 Ba pu? Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan too njimombil baageehn pu ki di na njaal ni, ke m ti di tii Uwumbor aanib bi ye bigiim na Jerusalem ponn ni.

27 Ni ye mbamɔn la, baageehn pu le bi nan tii bi. Ni njan ke bi tii bi; ba pu? tibɔnyaan tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni bi chee. Nima le ni njan ke bi mu tii bi ipiin.

28 M yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen Speenn aatiŋ ni.

29 M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, Kristo ga ŋa tinyoor sakpen ki ŋa ti pu.

30 Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan aageehn pu, m gaŋ nimi ke ni li mee Uwumbɔr linimaln ki tii mi,

31 ke u biin m pu, aan Judea aatiŋ aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbɔr aanib ipiin i na, i ga li mɔ bi.

32 Ni yaa mee Uwumbɔr kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi aataakpab ga pɔɔk.

33 Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na li bi ni mɔmɔk chee. Amii.

Rom Yaab 16

1 Tɔ, m ban ke ni gaa tina aabo Fiibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatiŋ ni na la.

2 U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah ŋeer Uwumbɔr aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

3 Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatutuŋeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la.

4 M pu le bi mɔmɔk ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk mu dooni bi.

5 Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na. Ni doon njo Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatiŋ ni.

6 Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi.

7 Ni doon nnaabitiib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyimbil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

8 Ni doon njo Ampliatus tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la.

9 Ni doon njo Ubanus tii mi, u ye timi aatutuŋeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi,

10 ki doon Apeles, u nyanŋ ntɔŋ Kristo pu na, ki doon Aristobulus aachiln ni aanib,

11 ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

12 Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na,

13 ki doon Tidindaan aanibamonn Rufus, ni una u ye m mu aana na,

14 ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na,

15 ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpas, ni Uwumbor aanib bimok bi bi chee na.

16 Ni li dooni tob mbamom. Yesu Kristo aanib bi bi njepel momok ni na dooni nimi.

17 Nnaabitiib, m ganji nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpak naah nan bae Uwumbor aaliin i na. Ni nya bi chee man.

18 Binib bi bi kina na, baa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mmomoon ki nmanni binib bi kaa kpa nlan na.

19 Nimi ma kan, binib momok nyi naah kii Yesu Kristo aamob pu na. Nima le m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li njan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa njan na.

20 Naan yunn, le Uwumbor u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbora pu. Tidindaan Yesu Kristo na tinyoor na ni pu.

21 Timoti, u ye maatutunjeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

22 Min Tesius u njmee kigbanj kee tii Pool na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

23 Gayus u chann m ni Yesu aanib momok tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitiij kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kootus mu dooni nimi.

((24 Tidindaan Yesu Kristo na tinyoor na ni momok pu. Amii.))

25 Cha ti nyun Uwumbor. U kpa mpoon ke u cha ni sil mbamom. Maah mooni Yesu Kristo aabonyaan ti na le len kina. Ti ye tiboborkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bor la.

26 Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbor aabonabitiib nan njmee ti waagban ni. Uwumbor, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke njinibol momok njun tibonyaan ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waamob.

27 Uwumbor baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

1 Korint Yaab

1 Korint Yaab 1

- 1** Min Pɔɔl u Yesu Kristo yin mi ke m le ye waakpambal, Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Sosenes le ηmee kigbaη kee
- 2** tii Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiη ni na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan ηa nimi bininyaam Yesu Kristo pu, ki yin nimi ke ni li ye waaninyaam, ni binib bimɔk yin Tidindaan Yesu Kristo aayimbil ntim mɔmɔk ni na. U ye Bidindaan, ni ti mu Aadindaan.
- 3** Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu ki tii nimi nsuudoon.
- 4** N-yoonn mɔmɔk m dooni Maawumbɔr ni pu. Waah ηa nimi tibulchinn Yesu Kristo pu na, le m dooni u.
- 5** U pu, ni kan Uwumbɔr aanyoor tiwan mɔmɔk ponn ni, ki nyi waabɔr, ki ηmaa len ti mbamɔm.
- 6** Ba pu? taah nan tuk nimi Kristo aabɔr na, ni gaa ti mbamɔm.
- 7** Nima pu na, naa lann Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin mubaa, ki bi ki kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na.
- 8** U mu ga pɔɔ nimi aataakpab waasan wɔb, ni taa li kpa taani Tidindaan Yesu Kristo aataak daal.
- 9** Uwumbɔr ηani waah len pu na la. U yin nimi ke ni ni Ujapɔɔn Tidindaan Yesu Kristo li kpaan kijɔtiik ni tɔb.
- 10** Nnaabitiib, m gaη nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu ke ni mɔmɔk li len ilinbaan, aan kinikpakpak taa li bi nikaasisik ni; ni li kpa kimɔbaan, ki li kpaan nlandak mubaa.
- 11** Nnaabitiib, Kloe aachiln ni aanib tuk mi ke kinikpakpak bi nikaasisik ni.
- 12** Maah len pu na le ye ke ubaa len ke u dii Pɔɔl la, uken mu len ke u dii Apolos la, uken mu len ke u dii Piita la, uken mu len ke u dii Kristo la.
- 13** Kristo yakr la aa? Bi kpa min Pɔɔl ndɔpuinkoo pu ki tii nimi ii? Bi muin nimi nnyun ni Pɔɔl aayimbil ni la aa?
- 14** M dooni Uwumbɔr ke maa muin ni ponn ni ubaa nnyun ni, see Krispus ni Gayus baanja.
- 15** Nima pu na, ubaa aan ηmaa len ke bi muin nimi nnyun ni maayimbil ni.
- 16** M muin Stefanas aachiln ni aanib mu nnyun ni. M mu aa ki teer ke m muin unii uken kpee.

- 17 Ba pu? Kristo aa tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni. U tun ni mi ke m nan tuk bi waabɔnyaan ngbaan la. Naa ye ke m di binib aalan le tuk bi. M yaa ba ɲa kina kan, ni ba ga cha Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu na ɲa yɔli.
- 18 Binib bi wɔɲ Uwumbɔr wɔb na, ti yaa tuk bi ke Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi kan, ni bi ke kijɔrk aaliin na, le ki tii bi. Ni mu ye Uwumbɔr aapɔɔn le ki tii timi bi ɲmar na.
- 19 Ni ɲmee Uwumbɔr aagbanj ponn ni ke uma Uwumbɔr bui ke, "M ga cha bilankpalb aalan bee yɔli, m ga yii binibiwolm aalan."
- 20 Bilankpalb bi la? Binibiwolm mu bi la? Dandana aanib bi kpak kinikpakpak na mu bi la? Uwumbɔr cha dulnyaa wee aalan ɲa yɔli.
- 21 Uwumbɔr u kpa nlan na len ke dulnyaa wee aalan aa ɲmaa cha binib bee u. Nima pu na, u gaa binib bi gaa Yesu ki kii na lii, kijɔrk aaliin i ti joo tuk binib na pu. Waageehn le na.
- 22 Juu yaab ban ke bi kan lijinjiir aawan, le ki nin gaa Yesu ki kii, Griik yaab mu ban nlan.
- 23 Le ti tuk bi Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi pu na. Ni ye liɲuul aaliin le ki tii Juu yaab, ki ye kijɔrk aaliin ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu.
- 24 Tɔ, Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn ni waalan ki tii binib bi u yin bi na, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mu.
- 25 Ba pu? Uwumbɔr aajɔrk kpa nlan jer binib aalan, le waagiin mu kpa mpɔɔn jer binib aapɔɔn.
- 26 Nnaabitiib, teer naah nan bi pu buyoonn Uwumbɔr yin nimi na. Ni ponn ni, naa ye binib pam le nan kpa nlan, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔndam, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔn aamaal ni aanib.
- 27 Uwumbɔr lee binib bi ye bijɔrb dulnyaa ni aanib aanibil ni na, le ki tee cha binib bi kpa nlan na ji inimɔɔn. U lee binib bi ye bigiim dulnyaa ni aanib aanibil ni na, le ki tee cha bipɔɔndam ji inimɔɔn.
- 28 U lee bigiim, ki lee binib bi ye fam binib aanibil ni na, ki lee binib bi kaa ye nibaa binib aanibil ni na mu, aan ki ɲa binib bi kpa ipɔɔn na yɔli.
- 29 U ɲa kina ke unii ubaa taa li kpa kipupuk ubaa pu uma Uwumbɔr chee.
- 30 Uwumbɔr cha ni ni Yesu Kristo kpaan la, ki cha u ye timi aalan. Yesu pu, le u len ke timi aabɔr ɲan, ki ɲa timi waaninyaam, ki gaa timi lii.
- 31 Nima pu na, ni li ɲani naah ɲmee Uwumbɔr aagbanj ponn ni pu na ke, "Unii umɔk ban u li kpa kipupuk na, u li kpa kipupuk Uwumbɔr pu."

1 Korint Yaab 2

- 1** Nnaabitiib, nima pu na, maah nan dan nan tuk nimi Uwumbor aabor na, maa nan di mmomoon ni binib aalan le tuk nimi.
- 2** Ba pu? maa nan ban m dakl tibor tibaa nikaasisik ni see Yesu Kristo aabor, ni waah kpo ndopuinkoo pu pu na aabor.
- 3** Maah nan bi ni chee na, m nan ye udabur la. Ijawaan pu, le nwon nan gbaa.
- 4** M nan joo Uwumbor aaliin tuk nimi, kaa nan joo mmomoon ni binib aalan tuk nimi. M nan tuk nimi Uwumbor aaliin ki mok nimi Waafuur Nyaan aah kpa mpoon pu na;
- 5** ba pu? m nan ban ke ni gaa Yesu ki kii Uwumbor aapoon pu, ki taa li ye binib aalan pu.
- 6** To, ti len nlan aabor ki tuk binib bi chikr Uwumbor aaliin wob na. Nlan ngbaan mu aa ye dulnyaa aalan, ki mu aa ye dulnyaa wee ni aaborb aalan. Dulnyaa wee ni aaborb aapoon bi bar la.
- 7** Ti len Uwumbor aaboborkaan aalan mu nan bor na aabor la. Uwumbor aah kaa nan kee naan dulnyaa wee na, u nan dakl nlan mue, ke ti mu ji waamoon.
- 8** Dulnyaa wee ni aabor ubaa aa nyi nlan ngbaan. Bi yaa ba nyi kan, baa ba ga kpa Tidindaan u yeh tiwan momok na ndopuinkoo pu.
- 9** Ni nmee Uwumbor aagbanj ni ke, "Tiwan ni binib aanimbil aa kee kan ni, bitafal mu aa kee nun ni pu, aan baalandak aa kee dakl naabor na, nima le Uwumbor ja tii binib bi gee u na."
- 10** Le Uwumbor cha Waafuur Nyaan kpiir tiwan ngbaan mok timi. Ba pu? Nfuur Nyaan ngbaan nyi tiwan momok, ki nyi Uwumbor aasui ni aabor mu.
- 11** Unibon ma kan, ubaa aa nyi usui ni aabor. Waawiin mu bi u ni na baanja le nyi. Kina pu na, ubaa aa nyi Uwumbor aasui ni aabor, Uwumbor Aafuur Nyaan baanja le nyi.
- 12** Naa ye dulnyaa wee aabimbin le ti gaa. Uwumbor Aafuur Nyaan le ti gaa, aan ki bee tiwan ni Uwumbor tii timi, waabulchinn pu na.
- 13** Tibor ngbaan le ti joo tuk binib. Naa ye iliin i binib aalan mok timi na, le ti joo tuk bi. Ti joo iliin i Uwumbor Aafuur Nyaan mok timi na la. Ti joo Uwumbor Aafuur Nyaan aaliin le tuk binib Waafuur Nyaan aabor.
- 14** Unii u kaa kpa Uwumbor Aafuur Nyaan na, u yii Nfuur Nyaan aabor, ki dak ke Nfuur Nyaan aabor ye kijork aabor la. Uwumbor Aafuur Nyaan le cha binib bee mu aabor. Nima pu na, unii u kaa kpa Uwumbor Aafuur Nyaan na aa nmaa bee mu aabor.
- 15** Unii u kpa Uwumbor Aafuur Nyaan na nyi tibor momok, le unii ubaa aan bee udaan ngbaan aabimbin.

16 Dma nyi Uwumbɔr aalandak? Dma ga ηmaa mɔk u waah ga ηa pu na? Tima kpa Kristo aalandak la.

1 Korint Yaab 3

1 Nnaabitiib, maa ηmaa len ni chee ke maah ga len binib bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm na chee pu na. M len ni chee ke maah ga len binib bi dii dulnyaa aasan na chee pu na la. Ni laa ye mbipɔm le Kristo aasan ponn ni.

2 Mbipɔm ηaa libiil la. Baa ηmaa ηmɔ tinann. Kina le cha m nan tuk nimi iliin i diin na. Ba pu? naa nan kee ηmaa beer iliin i pɔɔ na. Dandana wee naa kee nin bee.

3 Ba pu? ni laa beenin bi ke binib bi dii dulnyaa aasan na la. Ni ponn ni bibaa kpa lipiipɔl ki kpak tɔb kinikpakpak. Nima le mɔk ke ni dii ke dulnyaa aanib aah dii pu na, ki ηani ke dulnyaa yaab na.

4 Ubaa yaa len ke u dii Pɔɔl, le uken mu yaa len ke u dii Apolos kan, naa naahn dulnyaa yaab aa?

5 Dma ye Apolos? Dma ye Pɔɔl? Ti po ye Uwumbɔr aatutum bi ter nimi ke ni gaa Yesu ki kii na la. Ti mɔmɔk tun lituln li Uwumbɔr tii timi ke ti tun na la.

6 Min le bun tijikaar, le Apolos ηani nnyun; Uwumbɔr le cha ti punni ki muuni.

7 Nima na, unii u bun na, ni unii u ηani nnyun na, aa ye nibaa. Uwumbɔr u cha ti punni ki muuni na, uma le ye u nyuun na.

8 Unii u bun na, ni unii u ηani nnyun na kpaan la. Uwumbɔr ga tii unii mɔmɔk waapiin, waatuln aah ηeer pu na.

9 Ba pu? ti ni Uwumbɔr kpaan le ki tun lituln. Nima bi le ke Uwumbɔr aasaak na. Ni bi le ke Uwumbɔr aadiik na.

10 Uwumbɔr aah ter mi pu na, le m ye kidiik aatotoor aaninkpel u kpa nlan, ki maa kidiik ngbaan aadinyikl na. Le bi mu paa na maa li pu. Unii mɔmɔk li nyi waah ga ηa pu ki maa lidinyikl ngbaan paab na.

11 Yesu Kristo le ye lidinyikl li bi maa na. Ubaa aa ηmaa maa lidinyikl liken.

12 Bibaa ga di salmaa, bibaa tikunabr, bibaa ηitakpanyaan maa kidiik ngbaan; bibaa mu ga di idɔ, bibaa timoor, bibaa ηikak, ki maa.

13 Binib mɔmɔk aatuln ga nan nya mpaan pu. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, liyaadaal ngbaan ga mɔk baatuln aah ye pu na. Liyaadaal ngbaan mmii aataak daal le na. Mmii ngbaan ga tɔŋ lik binib mɔmɔk aatuln aah bi pu na.

14 Binib mɔmɔk aah maa lidinyikl paab pu na, mmii yaa kaa gaa kan, bi ga kan baatuln aapar.

- 15 Mmii ngbaan yaa gaa unii aah maa pu na kan, waan kan waatulin aapar. Uma ubaa ga nmar, ki ga li bi ke unii u nmar mmii ni na.
- 16 Naa nyi ke ni ye Uwumbor aadiik aa? Naa nyi ke Uwumbor Aafuur Nyaan bi ni ni ii?
- 17 Unii yaa bii Uwumbor aadiik kan, Uwumbor ga bii udaan ngbaan. Ba pu? Uwumbor aadiik bi chain la. Nimi le ye kidiik ngbaan.
- 18 Ni taa nmanni nibaa. Unii yaa bi nikaasisik ni ki dak ke u kpa dulnyaa wee ni aalan kan, cha u di nlan ngbaan lii, aan ki kan Uwumbor aalan.
- 19 Ba pu? dulnyaa wee ni aalan ye kijork le Uwumbor chee. Ni nmee Uwumbor aagban ni ke, "U chur bilankpalb baalan ni,"
- 20 ki ki nmee ke, "U nyi bilankpalb aalandak, ke i ye yoli la."
- 21 Nima pu na, ubaa taa li kpa kipupuk binib pu. Tiwan momok ye nimi yaan la.
- 22 Min Pool, ni Apolos, ni Siifas, ni dulnyaa wee, ni limofal, ni nkun, ni tiwan ni bi dandana na, ni tiwan ni ga li bi n-yoonn mu choo na momok ye nimi yaan la. Ni mu ye Kristo yaab la.
- 23 Kristo mu ye Uwumbor yoo la.

1 Korint Yaab 4

- 1 Ni njan ke ni bee ke ti ye Kristo aatutum la. Uwumbor di waaboborkaan njan tihaal ni ke ti di tuk binib.
- 2 Bi yaa di tiwan njan unii aanaal ni kan, ni njan ke u njan ni mbamom.
- 3 Mma kan, nimi, bee dulnyaa ni aanib yaa ji mi tibor kan, ntafal aa bi ni ni. M mu aa ji mbaa tibor.
- 4 Maa nyi tiwan nibaa nsui ni aan naa njan. Nimina mu aa mok ke maabor njan Uwumbor chee. Tidindaan le ye u ji mi tibor na.
- 5 Nima pu na, ni yaa kaa kee neer kan, ni taa ji tibor tibiaa, see Tidindaan nan gir ni. Uma le ga kpiir tiwan ni baa mbomboon ni na, ki kpiir unibon momok aalandak. Liyaadaal ngbaan kan, Uwumbor ga pak binibamom momok.
- 6 Nnaabitiib, maah len pu na, m len njan m ni Apolos aabor, ke m ter nimi la. M ban ke ni dii Uwumbor aagban aah len pu na. Ni taa li kpa kipupuk ubaa pu ki lik uken fam.
- 7 Dma njan si le aa jer uken? Saah kpa ni na, naa ye Uwumbor le tii si ii? Uwumbor aah tii si na, ba njan aa kpa kipupuk ke uma le aah kaa tii si na?
- 8 Ni dak ke ni puun kan tiwan bab a, ki ye bipondam, ki kpaln biborb, ki cha timi a. Ni yaa ba sil ye biborb aan ti mu li ye biborb ni chee kan, ni ba ga li mo timi.

⁹ Ba pu? m dak ke Uwumbɔr ɲa timi waakpambalb puwɔb yaab, binib aanimbil ni. Ti naahn bijab bi, bi ga ku bi na la. Ti ye lijinjiir aawan le dulnyaa wee ni. Ti ye lijinjiir aawan, binib ni Uwumbɔr aatuuntiib aanimbil ni.

¹⁰ Kristo pu, ti ye bijɔrb la; le nimi ye bilankpalb Kristo aasan ni. Ti ye bigiim la; le nimi ye bipɔɔndam. Ni kan nnyunɲ binib chee; le tima ye fam bi chee.

¹¹ Nkon le joo timi, nnyunyuu mu joo timi, le ki nan saa dandana wee. Ti peeni tiwanchar la. Le binib gbaa timi. Taa kpa taah ga li koo nin chee na.

¹² Ti tun lituln linimaln, ki joo timi aɲɲaal imina le ki tun. Binib seei timi la, le ti bui bi ke, "Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu." Bi ɲani timi falaa la, le ti ji limɔr.

¹³ Bi bii timi la, le ti len bi iliinyaan. Bi ɲani timi ke dulnyaa aajɔɲ, ni litapuln pu aabir na la, le ki nan saa din.

¹⁴ Maa ɲmee tibɔr ngbaan m jinn nimi inimɔɔn. M ban m sur nimi ke maabigeehm na la.

¹⁵ Ba pu? ni yaa kpa bimɔmɔkb ɲichur kipiik Kristo aasan ni kan, ni kpa te ubaa baanja la. Min le ye nite. Kinye? maah nan tuk nimi tibɔnyaan tee na, le m kpaln nite Yesu Kristo aasan ni.

¹⁶ Nima pu na, m gaɲni nimi, ni li dii ke maah dii pu na.

¹⁷ Nima le m ga cha Timoti dan ni chee. U ye maabogeehn Tidindaan aasan ni, ki bi mbamɔm. U ga teer nimi maah dii Kristo aasan pu na, ki ga teer nimi ke m tuk Kristo aanib bi bi ɲipepel mɔmɔk ni na ke bi mu dii kina.

¹⁸ Ni ponn ni bibaa kpa kalmbaani, ki dak ke maan dan ni chee.

¹⁹ Tidindaan yaa kii kan, m ga dan ni chee dandana wee, ki nan bee binib bi kpa kalmbaani na aabimbin. Maan lik baaliin. M ga lik ke Uwumbɔr aapɔɔn bi bi chee aan mu aa bi.

²⁰ Uwumbɔr aanaan aa ye iliin. Mu ye mpɔɔn la.

²¹ Ni ban ke m dan ki li joo ni ntafadaan, aan ni ban ke m dan ki li joo ni ngeehm aaliin ni nsuudoon la?

1 Korint Yaab 5

¹ Tɔ, bi tee len ke kininsunɲ aatuln bi nikaasisik ni, ke ni ponn ni ubaa gaa ute aapuu. Hali binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aa ɲani kina.

² Nimi ɲani kina la, ki mu kpa kalmbaani. Ba ɲa naa bii nisui? Ni ɲan ke ni nyan unii u ɲa kina na nikaasisik ni.

³ Mma kan, nwon aa bi ni chee, maalandak mu tee bi ni ni. Nima pu na, m puun siin unii u ɲa kina na ntafadaan, ke maah bi ni chee le na.

- ⁴ Ni yaa kuun tob chee kan, maawiin, ni Tidindaan Yesu aapoon mu bi ni chee, Tidindaan Yesu aayimbil ni,
- ⁵ ni di udaan ngbaan na kinimborɔŋ aanaal ni, ke ki cha uwon ji falaa dulnyaa wee ponn ni. Nima le waawiin ga nmar bundaln Tidindaan ga ji binib tibor na.
- ⁶ Naa nan ke ni li kpa kipupuk. Naa nyi ke boroboro aanyok siib le cha boroboromon duuni ii?
- ⁷ Ni nan ke ni nyan boroboro aanyokpok, aan ki li ye boroboro u kaa kpa nnyok na. Ni sil ye boroboro u kaa kpa nnyok na la. Maah len pu na le ye ke titunwanbir siib ga bii ni momok. Nima pu na, ni nyan titunwanbir momok nikaasisik ni. Ni ye bininyaam la. Ni li nani ke bininyaam na. Ba pu? Kristo nan di ubaa toor kitork tii Uwumbor, timi aatunwanbir pu.
- ⁸ Nima pu na, cha ti li ji Lakr-jer aajim, ki nma boroboro u kaa kpa nnyok na, ki di boroboro aanyokpok lii. Maah len pu na le ye ke ti li dak ilandak i nan na, ki li nani mbamom, ki di bakaa ni titunwanbir lii.
- ⁹ To, m nan nmee kigban ki tuk nimi ke ni ni bidagoob taa kpaan tob chee.
- ¹⁰ Maa len dulnyaa aanib pu; dulnyaa aanib bi ye bidagoob, ni binimandam, ni binib bi ji biken pempem na, ni biwaadam na, naa nmaa nya bi chee, see ni nyan dulnyaa wee ni.
- ¹¹ Maah len pu na le ye ke unii u len ke u dii Kristo aasan na, u yaa ye udagoor, bee unimandaan, bee uwaadaan, bee nsiibil daan, bee udagbiir, bee unii u ji binib pempem na kan, ni ni udaan ngbaan taa kpaan. Hali ni taa ji u chee tijikaar.
- ¹² Binib bi kaa dii Uwumbor aasan na, maan siin bi ntafadaan. Naa ye maabor. Uwumbor le ga siin bi ntafadaan. Binib bi dii Uwumbor aasan na yaa nani ni kaa nan na kan, nimi nibaa siin bi ntafadaan man. Nima pu na, ni nya utunwanbirdaan ngbaan nikaasisik ni.

1 Korint Yaab 6

- ¹ To, ni ponn ni ubaa ni ungen aato yaa kpa tibor kan, ba na ni chaa bibojirb chee, binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aanimbiin ni, bi ti len tibor ngbaan, kaa cha Uwumbor aanib len ti?
- ² Naa nyi ke Uwumbor aanib ga ji dulnyaa yaab tibor aa? Ni yaa ga ji dulnyaa yaab tibor kan, naa nmaa toor tibor waatiir aa?
- ³ Naa nyi ke ti ga ji Uwumbor aatuuntiib tibor aa? Dmaninkabaa dandana wee aabor?
- ⁴ Nima pu na, tibor yaa bi nikaasisik ni kan, cha binib bi ye biwaatiib nikaasisik ni na len ti.

- ⁵ M len ke m jinn nimi inimɔɔn la. Ulankpal ubaa aa bi nikaasisik ni ii? Ni ponn ni ubaa aan ηmaa len tibɔr tii nimi ii?
- ⁶ le ki cha ubaa ni una aabo cha bibɔjirb chee, ki ti cha binib bi kaa gaa Yesu ki kii na len baabɔr.
- ⁷ Ni yaa po kpa tibɔr nikaasisik ni, ki di ηa bibɔjirb aajaal ni kan, naa dii Yesu aasan mbamɔm. Aana aabo yaa ηa si bakaa, bee u ji saawan kan, taa gar u. Aa yaa kaa gar u kan, ni soor ni aa di ti buen bibɔjirb chee.
- ⁸ Ni ye naabitiib la; le nimi nibaa ηani tɔb bakaa, ki su tɔb kinaayuk.
- ⁹ Naa nyi ke binib bi aabimbin kaa ηan na aan kan Uwumbɔr aanaan aa? Ni taa ηmanni nibaa man; bibɔnbɔnn, ni biwaadam, ni bidagoob, ni bijab bi di biηeen aatɔtiib kpaln bipiib ki doo bi chee na, ni bijab bi mu di bibaa ηa bipiib ki cha bijab ηeen aatɔtiib doo bi chee na,
- ¹⁰ ni binaayukb, ni binimandam, ni bidagbiirb, ni ηsiibildam, ni binib bi ji binib pempem na, aan kan Uwumbɔr aanaan.
- ¹¹ Ni ponn ni bibaa nan bi kina la; le Uwumbɔr finn nipobil, ki ηa nimi binib bi bi chain na, ki len ke nimi aabɔr ηan, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ni timi Aawumbɔr Aafuur Nyaan pu.
- ¹² Nimi bibaa bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Tɔ, ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ga ter nimi. Tiwan nibaa aa kɔ; m mu aan cha tiwan nibaa chuu mi tinaagbiir.
- ¹³ Bibaa len ke lipuul pu le tijikaar bi, le tijikaar mu pu, lipuul bi. Tɔ, Uwumbɔr ga cha ni mɔmɔk nilee ηa yɔli. Timi aawon tee aa bi kidagook aatuln pu, ti bi Tidindaan aatuln pu la. Tidindaan aatafal mu bi timi aawon ni.
- ¹⁴ Uwumbɔr nan fikr Tidindaan nkun ni. Waapɔɔn pu, u ga fikr ti mu nkun ni.
- ¹⁵ Naa nyi ke nimi aawon ye Kristo aawon aawan aa? M ga di nwon tee, ti ye Kristo aawan na, ki di kpaan upiidagoor aawon ni ii? Maan ηa kina kpala.
- ¹⁶ Naa nyi ke unii u doon upiidagoor chee na, bi kpaan tiwon tibaa la aa? Ba pu? Uwumbɔr aagbanj len ke, "Upii ni uja yaa nyi tɔb kan, bi kpaan tiwon tibaa la."
- ¹⁷ Tɔ, unii u kpaan Tidindaan chee na, bi kpaan nwiinbaan la.
- ¹⁸ Ni di cha kidagook aatuln. Unii yaa tun titunwanbir kan, naa bi tiwon ponn ni, see kidagook aatuln. Unii u gɔr kidagook na, u ηa uma ubaa aawon bakaa la.
- ¹⁹ Naa nyi ke nimi aawon ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan aadiik la aa? Uwumbɔr tii nimi Waafuur Nyaan, le mu bi ni ni.
- ²⁰ Uwumbɔr daa nimi le ki pan. Naa yeh nibaa, Uwumbɔr le yeh nimi. Nima pu na, ni di nimi aawon tun lituln li ga nyuη Uwumbɔr na.

1 Korint Yaab 7

- 1 Naah ηmee mi kigban̄ tibor̄ ti pu na, ni ηnan ke uja taa li nyi upii.
- 2 Tɔ, kidagook aatuln pu, ni ηnan ke uja mɔmɔk li kpa uma ubaa aapuu, upii mɔmɔk li kpa uma ubaa aachal.
- 3 Upii yaa ban uchal kan, u taa yii, uja mu yaa ban upuu kan, u taa yii.
- 4 Upii aa joo uwon, uchal le joo ti. Uja mu aa joo uwon, upii le joo ti.
- 5 Ubaa taa yii uken, see ni puen kii tii tɔb ki laa di cha siib, aan ki li kpa n-yoonn ki mee Uwumbor̄, ((ki lul bumɔb,)) le ki ki kpaan tɔb chee. Ni yaa kaa ki kpaan tɔb chee kan, kinimbɔŋ ga tɔŋ nimi ni tun kidagook aatuln. Ba pu? naan ηmaa chuu nibaa.
- 6 Maah ga len tibor̄ ti na le ye ke m ga cha ni ηa kina, maa len ke see ni ηa kina.
- 7 Maageehn le ye ke ni mɔmɔk li bi ke maah bi pu na. Uwumbor̄ mu tii unii mɔmɔk uma ubaa aapiin. Ti mɔmɔk aapiin aa kpa. U tii ti mɔmɔk mbaabaa la.
- 8 Bijaakpaab, ni bisapɔm, ni bikpopiib, m tuk nimi la, ni ηnan ke ni li bi kina, ke maah bi pu na.
- 9 Ni mu yaa kaa ηmaa chuu nibaa kan, cha bijab din bipiib, bipiib mu mɔn. Bijab ni bipiib yaa yoor tɔb kan, ni soor ni binimbil li man tɔb pu, kaa kan.
- 10 Bipiijob ni bichadam, m ga tuk nimi naah ga ηa pu na, naa ye min le tuk nimi, Tidindaan le tuk nimi, ke upii taa di uchal lii.
- 11 U yaa di uchal lii kan, u li bi ubaa, see u ki gir buen uchal chee, bi ti took. Uja mu taa jenn upuu.
- 12 Binib bi gur na, Tidindaan aa len baabor̄. Min le tuk bi ke uja u dii Uwumbor̄ aasan na yaa kpa puu u kaa dii Uwumbor̄ aasan na kan, upii ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa jenn u.
- 13 Upii u mu dii Uwumbor̄ aasan na yaa kpa chal u kaa dii Uwumbor̄ aasan na kan, uja ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa di uchal lii.
- 14 Uja u kaa dii Uwumbor̄ aasan na, Uwumbor̄ ga ηa u ke waanib ponn ni ubaa na, upuu u dii mu na pu la. Upii u mu kaa dii Uwumbor̄ aasan na, Uwumbor̄ ga ηa u ke waanib ponn ni ubaa na, uchal u dii mu na pu la. Ni yaa kaa ba ye kina kan, baabim ba ga li bi ke binib bi kaa dii Uwumbor̄ aasan na aabim la. Tɔ, naah ye kina na, Uwumbor̄ gaal bi ke bi ye waabim.
- 15 Unii u kaa dii Uwumbor̄ aasan na yaa ban u di upuu, bee uchal u dii Uwumbor̄ aasan na lii kan, cha u li cha. Naa ye limukl. Uwumbor̄ yin timi ke ti li kpa nsuudoon.

- 16 Upii, aa nyi ke sin pu aachal ga ηmar aan waan ηmar? Uja, aa nyi ke sin pu aapuu ga ηmar aan waan ηmar?
- 17 Tɔ, Tidindaan aah tii unii mɔmɔk pu na, u li bi kina. Unii mɔmɔk aah nan bi pu aan Uwumbɔr nan yin u na, u li bi kina. Maah ga tuk nimi pu na, kina le m tuk Yesu aanib bi bi ηipepel mɔmɔk ni na.
- 18 Ubaa yaa nan ye uchakpangendaan aan Uwumbɔr nan yin u na kan, u li bi kina, u taa toor li. U mu kaa ye uchakpangendaan aan Uwumbɔr nan yin u na kan, u taa ki gii.
- 19 Lichakpangeel aa kpa tinyoor. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa kpa tinyoor. Ti yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, nima le kpa tinyoor.
- 20 Unii mɔmɔk aah nan bi pu aan Uwumbɔr nan yin u na, u li bi kina.
- 21 Uwumbɔr aah nan yin si na, aa yaa ye unaagbiija kan, taa cha ni li wu si. Aa mu yaa ga ηmaa nya tinaagbiir ngbaan ni kan, nya ki li bi aabaa.
- 22 Tidindaan mu yaa yin unii u ye unaagbiija na kan, u ye Tidindaan aanii u u gaa u lii na la. Kina le ni ye ke Tidindaan yaa yin unii u kaa ye unaagbiija na kan, u ye Kristo aanaagbiija la.
- 23 Uwumbɔr daa timi le ki pan. Nima pu na, ni taa li ye binib aanaagbiib.
- 24 Nnaabitiib, unii mɔmɔk aah nan bi pu aan Uwumbɔr nan yin u na, u li bi kina Uwumbɔr chee.
- 25 Binachipɔm ni bisapɔm aabɔr kan, Tidindaan aa tuk mi; waanimbaasaln pu, le m ye unibamɔnn, ki ga tuk nima maah dak pu na.
- 26 Dandana aafalaa pu, m dak ke ni ηan ke unii li bi ke waah bi pu na.
- 27 Aa yaa kpa puu kan, taa li ban ke aa jenn u. Aa yaa kaa kpa puu kan, taa ki ban.
- 28 Uja mu yaa din upii kan, naa bir. Usapɔɔn mu yaa mɔn uja kan, naa bir. Bipiijoo ni bichadam mu ga kan falaa dulnyaa wee ni. Le maa ban ke ni kan falaa ngbaan.
- 29 Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke n-yoonn mu gur na, mu par a. Nima pu na, binib bi kpa puutiib na, bi li bi ke baah kaa kpa le na;
- 30 binib bi wii na mu li bi ke baah kaa wii le na, binib bi kpa mpopiin na mu, bi li bi ke baah kaa kpa mpopiin le na, binib bi daa ki tiir na mu, bi li bi ke baah kaa kpa nibaa na.
- 31 Binib bi kpa dulnyaa ni aawan ki joo tun baatuln na, bi taa cha binimbil li man ni pu; ba pu? dulnyaa wee, ni waawan bi jer la.
- 32 Maa ban ke nibaa li muk nimi nisui ni. Uja u kaa kpa puu na, utafal bi Tidindaan aabɔr ni la. U dakl waah ga ηa pu ki piir Tidindaan aasui na la.

- 33 Unii u kpa puu na, utafal bi dulnyaa wee ni aabɔr ni la, u dakl waah ga ɲa pu ki piir upuu aasui na la.
- 34 Upii u kpa chal na, ni usapɔɔn u kaa nyi uja na, bi mu aa kpaan. Usapɔɔn u kaa kpa chal kaa nyi uja na, utafal bi Tidindaan aabɔr ni la; u ban ke uwon ni waawiin li bi chain. Upii u kpa chal na, utafal bi dulnyaa wee ni aabɔr ni la, u dakl waah ga ɲa pu ki piir uchal aasui na la.
- 35 M ban m ter nimi la. Nima le cha m len kina. Naa ye ke m ban m lenj nimi la. M ban ke ni li ɲani tiwan mɔmɔk mbamɔm, ninimbil li man Tidindaan aabɔr pu, nibaa taa lenj nimi.
- 36 Uja yaa kpa bisal u jer lichamɔln na, ki yaa dak ke u jinn ubisal inimɔɔn aan ni yaa muk u kan, cha u ɲa waah ban pu na, cha u kunn ubisal ngbaan uchal do. Naa bir.
- 37 Nibaakan, uja ubaa bi ki kpa nsan ki ga ɲmaa ɲa waah gee pu na, unii ubaa aa chuu u mpɔɔn, waalandak mu aa kpelni, le u di ɲa usui ni ke waan di ubisal kunn uchal do, udaan ngbaan ɲa ni ɲan na la.
- 38 Nima pu na, uja u kunn ubisal uchal do na, u ɲa ni ɲan na la. Uja u mu kaa kunn ubisal uchal do na, u ɲa ni ɲan na ki jer uja u kunn ubisal uchal do na.
- 39 N-yoonn mumɔk upii ni uchal bi na, upii ye uchal yoo la. Uchal yaa kpo kan, u ga ɲmaa mɔn uja u dii Tidindaan aasan na aan u gee u na.
- 40 M mu dak ke u yaa bi ke waah bi pu na kan, u ga li kpa mpopiin ki jer u yaa ki mɔn kan. M dak ke m kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ki len kina.

1 Korint Yaab 8

- 1 Tɔ, joo cha kitork aanann aabɔr wɔb na, ti nyi ke ti mɔmɔk kpa nnyim. Nnyim cha binib kpa kipupuk la. Ngeehm le ter binib ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm.
- 2 Unii yaa dak ke u nyi tiwan kan, waa kee nyi waah ba ga li nyi pu na.
- 3 Unii mu yaa gee Uwumbɔr kan, Uwumbɔr beer udaan ngbaan.
- 4 Joo cha kitork aanann aajim aabɔr na, ti nyi ke ɲiwaa ɲimɔk bi dulnyaa wee ni na aa ye nibaa. Ti nyi ke Uwumbɔr ubaa baanja le bi.
- 5 Diwaa ni tiwan ni binib dooni ni na bi paacham ni taab, ki wiir.
- 6 Tima kan, ti kpa Uwumbɔrbaan, u ye Tite na. Uma le nan naan tiwan mɔmɔk. Ti bi ke ti li ɲani waageehn la. Ti kpa Tidindaan ubaa mu la. Uma le ye Yesu Kristo. Uma le Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk. Uma pu le ti bi.
- 7 Binib bibaa mu aa nyi kina. Bi nan dii ɲiwaa ni yunn. Nima pu na, bi yaa ɲman kitork aanann kan, ti ye kitork aanann le bi chee, le ni ɲa bi ilandak.

⁸ Tɔ, tijikaar aan ŋmaa cha ti piir Uwumbɔr aasui; ti yaa jin, bee ti yaa kaa jin kan, naa kpa taani.

⁹ Aa mu yaa nyi ke ŋiwaa aa ye nibaa kan, li nyi ki taa cha unii u kaa kee nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na tun titunwanbir.

¹⁰ Unii u kaa nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na yaa kan si, u kpa nnyim na, ji tijikaar ŋiwaa aadichal ni kan, u mu ga li kpa lipobil ki ŋmɔ kitorok aanann, ki lir.

¹¹ Saanyim ngbaan pu le ga cha aana aabo u kaa nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na bee yɔli. Aana aabo ngbaan pu, le Kristo nan kpo.

¹² Nima pu na, aa yaa kiir tinaabitiib bi kaa kee nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na kan, aa ŋa bi bakaa le na. Naa ye bima baanja le aa ŋa bakaa, Kristo le aa ŋa bakaa.

¹³ Nima pu na, tijikaar tibiaa yaa kiir nna aabo, Uwumbɔr aasan ni kan, maan ki ji tijikaar ngbaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, aan ki taa kiir nna aabo, Uwumbɔr aasan aadiim.

1 Korint Yaab 9

¹ Tɔ, maa ye Yesu aakpambal aa? Maa yeh mbaa aa? Maa kan Tidindaan Yesu uu? Naah gaa Yesu ki kii na, maatuln le na Tidindaan pu.

² Biken yaa dak ke maa ye Yesu aakpambal kan, ni nyi ke m ye. Naah gaa Tidindaan ki kii na, nima le mɔk ke m ye waakpambal.

³ Kina le m tuk binib bi ban bi baa mi na.

⁴ Maah tuk binib Uwumbɔr aaliin na, maa ŋeer bi tii mi tijikaar ni tiwanyukaan aa?

⁵ Maa ŋeer m mu li ŋani ke bikpambalb biken, ni Tidindaan aanaatiib, ni Siifas aah ŋani pu na, ki li joo upii ubaa u mu li dii mi lisachuln ni ii?

⁶ M ni Banabas baanja le ye binib bi mooni Uwumbɔr aaliin ki tun lituln liken kpee ke ti ji ii?

⁷ Unii yaa ye butɔb aaja kan, baa pa u lipal aa? Unii yaa ko kisaak kan, waan ji tijikaar ti bi ki ni na aa? Unii yaa kpaa inaa kan, waan wub nnaabiin aa?

⁸ Maah len pu na aa ye unibɔn aalan baanja. Moses aakaal mu len kina la.

⁹ Ni ŋmee nkaal ngbaan ni, Uwumbɔr aagbanj ni ke, "Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu umɔb." Uwumbɔr aatafal bi inaaja aabɔr baanja ponn ni la aa?

¹⁰ Waah len pu na, waa len ke u ter ti mu la aa? Mbamɔn, timi pu le ni ŋmee kina. Ba pu? ni ŋan ke unii u ko kisaak na, ni unii u poi njikaabim na li kpa limakl ke bi ga kan ni ponn ni ki ji.

- 11 Ti nan tuk nimi Uwumbor aaliin la. Ti yaa gaa ni chee dulnyaa ni aawan kan, naa ye sakpen.
- 12 Binib biken yaa kpa nsan ke bi gaa tiwan ni chee kan, taa kpa nsan ki jer bi ii? Ti kpa nsan, ti mu aa nan gaa; ba pu? taa ban ti lenj Kristo aabonyaana. Nima pu, le ti nan ji falaa momok.
- 13 Naa nyi ke binib bi tun lituln Uwumbor aadichal ni na ji nima la aa? Binib bi toor kitork tii Uwumbor na, bi mu ji nima la.
- 14 Kina le Tidindaan nan len ke binib bi mooni tibonyaana tee na, bi mu li ji ti ponn ni.
- 15 M mu kpa nsan m mu li ji kina; le maa na kina. Maah nmee pu na, maa nmee ke binib na kina ki tii mi. Maah kaa gaal nibaa binib chee na, nima le m kpa kipupuk. Maa ban ke m li kpa kipupuk yoli.
- 16 M yaa tuk binib tibonyaana tee kan, maan nmaa li kpa kipupuk ti pu. Ni muk mi ke m tuk bi. M yaa kaa tuk binib tibonyaana tee kan, nsui ga bii.
- 17 M yaa tuk binib tibonyaana tee maageehn pu kan, m ba ga li ban lipal. Ni yaa kaa ye maageehn kan, ni ye lituln li Uwumbor tii mi ke m li tun na la.
- 18 Nima pu na, maapal ye ba? Ni ye ke m li mooni tibonyaana tee aan binib nun ki taa pa nibaa. M kpa nsan ke m li gaal tiwan bi chee, ki mu aa gaal.
- 19 Maa ye unii ubaa aanaagbiija. M mu di mbaa na binib momok aanaagbiija, aan ki moo kan binib tii Kristo.
- 20 Juu yaab chee, m bi ke Juu yaab na, aan ki kan Juu yaab ki tii Kristo. Binib bi dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Mma aa bi Moses aakaal taab.
- 21 Binib bi kaa dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi kaa dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Maa len ke maa dii Uwumbor aakaal. M dii Kristo aakaal la.
- 22 Binib bi ye bidaburb Kristo aasan ni na, m bi ke baah bi pu na la, aan ki kan bi mu, ki tii Kristo. Binib momok aabonj chee, m po bi ke baah bi pu na la. M nani tiwan momok maah ga nmaa na pu na, aan ki cha binib bibaa nmar.
- 23 Tibonyaana tee pu le m nani tiwan momok, aan m ni binib biken mu kpaan ki kan tinyoor ti ponn ni.
- 24 Ni nyi ke binib yaa kpak ki san litaasaln kan, bi momok san; le unibaan u ji na, uma le kani ipiin. Kina pu na, ni momok li san ke unii u ji na aah san pu na, aan ki kan ipiin ngbaan.
- 25 Unii umok ban u kpak ngbiir ni na kan, u chur ubaa la, kaa nani tiwan ni ga bii tiwon na. U nani kina ke u kan ipiin i ga bii na. Tima kan, ti kpak ki ban ipiin i kaan bii na la.

²⁶ Nima pu na, maa san ke unii u san kaa nyi budabu pu u san na. Maa gbaa ke unii u gbaa fam na;

²⁷ m muk maawon le ti kii maamɔb. Ni yaa kaa ye kina kan, m ga tuk biken tibɔnyaan tee, le min mbaa ga nan bee yɔli.

1 Korint Yaab 10

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke ntaalangbam nan sunn ni ki mɔk tiyaajatiib nsan. Le Uwumbɔr nan tii bi nsan nnyusakpem aakaasisik ni, bi puur.

² Baah puur nnyusakpem ngbaan ki dii ntaalangbam ngbaan aah mɔk bi pu na, ni naahn ke bi muin bi nnyun ni ki ŋa bi Moses aadidiliib la.

³ Bi mɔmɔk nan ji tijikaabaan ki nyu nnyunbaan la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le nan tii bi tijikaar ni nnyun ngbaan. Nfuur Nyaan ngbaan nan cha nnyun nyan ni litakpal ni, le bi nyu. Nima le nan ye limɔkl ki mɔk ke Kristo dii bi.

⁵ Le bi ponn ni binib pam mu aa nan piir Uwumbɔr aasui. Kina pu na, bi nan kpo ki bee kipɔɔk ni.

⁶ Tibɔr timina ye nsurm le ki tii timi, ke ti taa ban tiwan ni kaa ŋan na, ke baah nan ban pu na.

⁷ Ni mu taa dii ŋiwaa, ke bi ponn ni bibaa aah nan dii pu na; ni ŋmee Uwumbɔr aagbanj ni ke, "Binib ngbaan nan kal ki ŋman kitork aanann, ki nyu ndaan gbii, le ki fii ki tun kininsunj aatun."

⁸ Ni mu taa tun kidagook aatuln ke bi ponn ni bibaa aah nan tun pu ki cha binib ŋichur moninko ni ŋitaa kpo liwinbaal na.

⁹ Ni mu taa tɔŋ Tidindaan ke bi ponn ni bibaa aah nan tɔŋ u pu ki cha iwaa junn ku bi na.

¹⁰ Ni mu taa ŋulni ke bi ponn ni bibaa aah nan ŋulni pu ki cha Uwumbɔr aakun aatuun ku bi na.

¹¹ Tibɔr ngbaan nan ŋa bi kina ki ye limɔkl le ki mɔk binib. Bi nan ŋmee ti Uwumbɔr aagbanj ni, ke ni li ye nsurm le ki tii timi bi bi kookoo aayoonn na.

¹² Nima pu na, unii u dak ke u si chob na, u li nyi ki taa lir.

¹³ Naa kee kan ntɔŋ mu pɔɔ ki jer unibɔn mɔk aah kani pu na. Uwumbɔr ye mbamɔndaan, kaan cha ni kan ntɔŋ mu jer nimi na. Ni yaa kan ntɔŋ kan, u ga toor nsan tii nimi, ni nyanj ntɔŋ ngbaan. Nima le ni ga li kpa limɔr ntɔŋ ponn ni.

¹⁴ Njotiib, nima pu na, di ŋiwaa lii ki di cha ŋaabɔr.

¹⁵ M len ni chee ke maah ba ga len bilankpalb chee pu na la. Maah ga len pu na, ni dakl ki lik naatataa.

- 16 Ti yaa yoor Uwumbor aayinyook ki doon u ki pu, ki nyu kan, ni ye Kristo aasin le ti kpaan nyu. Taah gii boroboro ki nman na mu, ni ye Kristo aawon le ti kpaan nman.
- 17 Boroboro ngbaan ye boroboro kpiln libaa la. Nima le mok ke ti kpaan tiwon tibaa la; ba pu? ti momok kpaan nman boroboro kpiln libaa la.
- 18 Dakl lik man Juu yaab aah nani pu na. Binib bi toor kitork tii Uwumbor ki ji na, bi ni u kpaan la.
- 19 Maah len pu na le ye ke liwaal ye nibaa aa? Tijikaar ti bi di tii li na ye nibaa aa? Naa ye.
- 20 Maah len pu na le ye ke binib bi kaa dii Uwumbor aasan na yaa toor kitork kan, bi toor ki tii tiwan ni kaa ye Uwumbor na la, kinimbong le bi toor tii. Maa ban ke ni ni kinimbong li kpaan.
- 21 Naan nmaa yoor Tidindaan aayinyook ki nyu, ki gir ki ti nyu kinimbong aayinyook ni. Naan nmaa nmɔ Tidindaan aaboroboro, ki gir ti nmɔ kinimbong aanann mu.
- 22 Ti ban Tidindaan li kpa lipiipoln ti pu uu? Ti kpa mpɔɔn jer u uu?
- 23 Tɔ, binib bibaa ga bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan momok le nan. Tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan momok le ga ter timi aan ti dii Uwumbor aasan mbamom.
- 24 Ubaa taa li lik ki ban ubaa aanyoor baanja. U li lik ki ban uneen aatɔtib aanyoor mu.
- 25 Tinann ti bi kooh kinyan ni na, ni ga nmaa daa ti ki nmɔ, ki taa baa ke ti ye ba aanann, ki taa cha nimi aalandak li muk nimi ti pu;
- 26 ba pu? "Tidindaan le yeh dulnyaa ni tiwan nimok bi ni ponn ni na."
- 27 Unii u kaa gaa Yesu ki kii na yaa na tijikaar ki yin nimi kan, ni yaa buen kan, waah di tijikaar ti siin nimi na, jim man, ki taa baa ke ti ye kitork aanann la aa? ki taa cha nimi aalandak li muk nimi.
- 28 Unii ubaa mu yaa bui nimi ke ti ye kitork aanann le kan, ni taa ji; waah tuk nimi na pu, ni taa ji, aan waalandak taa li muk u.
- 29 Maah len pu na le ye ke aa yaa jin kan, u mu ga ji, le waalandak ga muk u, ke waah na pu na aa nan.
- 30 Tɔ, nibaakan, unii ubaa ga baa ke ba na waan nmaa na waah ban pu na, unii uken aalandak pu, ke u yaa doon Uwumbor tijikaar ti u ji na pu kan, bi ga na kinye ki bii u ti pu?
- 31 Maah len pu na le ye ke ni yaa jin kan, jim ke ni nyun Uwumbor; ni yaa nyun kan, nyum ke ni nyun Uwumbor; ni yaa nani tiwan nimok na kan, ni li nani ke ni nyun Uwumbor.

³² Ni taa ŋa tiwan ni ga kiir Juu yaab Uwumbɔr aasan ni na, ki taa kiir binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ki taa kiir Uwumbɔr aanib mu.

³³ Ni li ŋani ke maah ŋani pu na. M piir binib mɔmɔk aasui tiwan mɔmɔk ni, ke bi ŋmar. Maa ban mi baanja aanyoor. M ban bi mɔmɔk kan tinyoor, aan ki ŋmar la.

1 Korint Yaab 11

¹ Ni li dii maataabuu man, ke maah dii Kristo aataabuu pu na.

² M pak nimi; ba pu? ni teer mi tiwan mɔmɔk ponn ni, ki ŋani maah mɔk nimi pu na la.

³ Tɔ, m ban ke ni bee ke uja mɔmɔk aayidaan le ye Kristo; upii mɔmɔk mu aayidaan le ye uchal; Kristo aayidaan le ye Uwumbɔr.

⁴ Uja yaa mee Uwumbɔr, bee u yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki laa chik kiyikpupuk kan, u jinn uyidaan inimɔɔn a.

⁵ Upii mu yaa mee Uwumbɔr, bee u yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, kaa buu kiyibubuuk kan, u jinn uyidaan inimɔɔn. Ni bi ke waah kuu tiyikpir le na.

⁶ Upii yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni kpa inimɔɔn ke waah chee tiyikpir le na. Upii u chee tiyikpir, bee u chuu kuu tiyikpir na, ni kpa inimɔɔn. U yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni mu kpa inimɔɔn. Nima pu na, ni ŋan ke u buu kiyibubuuk.

⁷ Uja yaa mee Uwumbɔr kan, u taa chij kiyikpupuk uyil pu; ba pu? u naahn Uwumbɔr, ki ye waasil la. Upii mu ye uja aasil la.

⁸ Uwumbɔr aah nan naan uja na, u nan nyan uja aasikaakpab le ki di naan upii, naa ye upii aasikaakpab le u nan nyan di naan uja.

⁹ Uja pu, le u nan naan upii. Naa ye upii pu le u nan naan uja.

¹⁰ Nima pu na, Uwumbɔr aatuuntiib mu pu, ni ŋan upii buu kiyibubuuk uyil pu, ki mɔk ke u bi kichadiik ni.

¹¹ Tɔ, Tidindaan aasan ni, upii ni uja ban tɔb aaterm la. Upii yaa kaa bi kan, uja aan ŋmaa li bi. Uja yaa kaa bi kan, upii mu aan ŋmaa li bi.

¹² Upii nan nyan ni uja ni. Uja mu nyan ni upii ni. Le bi mɔmɔk nyan ni Uwumbɔr chee.

¹³ Ni dakl lik man. Upii yaa mee Uwumbɔr ki yaa kaa buu kiyibubuuk kan, naa ŋan.

¹⁴ Tiwan mɔmɔk aah bi pu na le mɔk nimi ke uja yaa kpa tiyikpir fɔfɔk kan, ni kpa inimɔɔn la.

¹⁵ Upii mu yaa kpa tiyikpir fɔfɔk kan, waanyaan le na. Ba pu? Uwumbɔr tii bipiib tiyikpir fɔfɔk ti li bii bi pu la.

- 16 Unii ubaa yaa kaa kii kina ki ban u kpak kinikpakpak kan, m tuk nimi la, taa ki kpa nkaal muken. Uwumbor aanib mu aa kpa nkaal muken.
- 17 To, maah ban m tuk nimi pu na, maan nmaa pak nimi. Ni kuuni tob chee, kaa nani tiwan ni ga ter nimi na, le ki tee nani tiwan ni kaa nan na. Nimina pu, maan nmaa pak nimi.
- 18 Njan aabor le ye ke m nun ke naah kuuni tob chee na, ni kpak tob kinikpakpak, ki yakr tob. Le m pak maah nun pu na tibaa, ke ni sil nani kina la.
- 19 Nnyamon aamomokb ga li bi ni ponn ni ki cha ni bee binib bi ye mbamondam na.
- 20 Naah kuuni nan ji tijikaar ti na, naa ye Tidindaan aajim le ni ji.
- 21 Nimi bibaa puen ji nimi yaan nibaaba. Le ni ponn ni bibaa aa ji babr. Bibaa mu ji gbii.
- 22 Naan nmaa ji ki nyu nimi aadichal ni ii? Ni lik Uwumbor aanib fam ki jinn bigiim inimoon la aa? M ga len kinye? M ga pak nimi nimina pu uu? Maan pak nimi.
- 23 Tidindaan le nan tuk mi, le m mu tuk nimi kina, ke kinyeek ki Judas nan kooh u na, kinyeek ngbaan le Tidindaan Yesu nan yoor boroboro
- 24 le ki doon Uwumbor, le ki gii, ki bui bi, "(Gaa man ki nm.) Nwon le na. Nimi aatunwanbir pu, le bi ga ku tiwon tee. Ni li nani kina aan ki li teer maabor."
- 25 Baah jin tijikaar ti doo na, le u yoor kiyinyook ki doon Uwumbor, le ki bui bi, "Tiwanyukaan ngbaan ye maasin aamokl la. Maasin pu, le Uwumbor puu tipuupoln tii nimi. N-yoonn mumok ni ga ti nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni li nani kina ki teer maabor."
- 26 Ba pu? n-yoonn mumok ni ga nm boroboro ngbaan, ki nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni mooni ke Tidindaan nan kpo ni pu la, ki ti saa bundaln u ga gir ni na.
- 27 Nima pu na, unii u kaa bi mbamom na yaa nman Tidindaan aaboroboro ngbaan, ki nyu waawanyukaan ngbaan kan, u sii Tidindaan aawon ni waasin.
- 28 Nima pu na, cha unii momok lik waabimbin aah bi pu na aan ki nin nm boroboro ngbaan ki nyu tiwanyukaan ngbaan.
- 29 Unii yaa nman ki yaa nyun, ki yaa kaa bee Tidindaan aawon aatataa kan, u ga cha Uwumbor daa utafal.
- 30 Nima le cha ni ponn ni pam ye bidaburb, pam mu aa kpa laafee, pam mu kpo.
- 31 Ti yaa puen lik timi aabimbin aah bi pu na, aan ki nin ji ki nyun kan, Tidindaan aan daa titafal.

³² U mu yaa daa titafal kan, u chiini timi ke u taa bii timi bundaln u ga ji dulnyaa aanib tibor na la.

³³ Nnaabitiib, nima pu na, ni yaa kuun Uwumbor aadiik ni ki ban ni ji kan, ni mómok li kii tob ki kpaan ji.

³⁴ Nkon yaa chuu u na kan, cha u ji udo aan ki nin dan. Nima na, ni yaa nan kuun tob chee kina kan, ni taa kan ntafadaan ni pu. Tibor ti gur na, m yaa nan dan kan, m ga toor ti mu.

1 Korint Yaab 12

¹ Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibor ti joo cha Uwumbor Aafuur Nyaan aapiin wob na la.

² Ni nyi ke naah kaa nan kee dii Uwumbor aasan na, ni nan dii njwaa nj ye bibirb na. Di nan cha ni yenni n-yoonn mómok la.

³ Nima pu na, m ban ke ni bee ke Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon yaa cha unii len tibor kan, waan nmaa sii Yesu. Unii ubaa mu aan nmaa len ke Yesu le ye Udindaan see Uwumbor Aafuur Nyaan le ga cha u len kina.

⁴ Uwumbor Aafuur Nyaan aapiin aabon aabon le bi; Nfuur Nyaanbaan ngbaan le tii timi ipiin ngbaan mómok.

⁵ Lituln aabon aabon mu bi; To, Dindaan baan mu le ti tun tii.

⁶ Uwumbor aapoon le cha binib tun lituln aabon. Le Uwumbor u cha unii mómok tun lituln ngbaan mómok na, u ye ubaa.

⁷ Uwumbor Aafuur Nyaan tii unii mómok waapiin, ke u di ter Uwumbor aanib biken.

⁸ Mu cha ubaa len nlan aaliin. Muma muchachaan ngbaan cha ubaa mu beer tibor ki len.

⁹ Muma muchachaan le cha ubaa mu gaa Uwumbor ki kii mbamom. Muma muchachaan ngbaan le tii ubaa mu ipiin u cha bibum pook.

¹⁰ Mu tii ubaa mu mpoon u tun lijnjiir aatun. Mu cha ubaa mu nabr Uwumbor aah len pu na. Mu cha ubaa mu beer mu ye Uwumbor Aafuur Nyaan na, ni mu kaa ye na. Mu cha ubaa mu len iliin yayan. Mu cha ubaa mu nabr iliin yayan ngbaan.

¹¹ Uwumbor Aafuur Nyaan muchachaan ngbaan le cha unii mómok tun lituln ngbaan mómok. Mu tii unii mómok ipiin aabon aabon mu aah ban pu na la.

¹² Tiwon kpa tiwan pam, ki tee ye tiwonbaan la. Kristo aanib mu bi kina la. Bi wiir, ki mu ye unibaan la.

- 13 Ti ponn ni bibaa ye Juu yaab, bibaa mu ye binib bi kaa ye Juu yaab na, bibaa mu ye binaagbiib, bibaa mu ye bimalb, le Yesu gbiin ti mómok Nfuur Nyaan baan, ki ɲa timi unibaan. U cha ti mómok kan Nfuur Nyaan baan la.
- 14 Tɔ, tiwon aa kpa tiwan nibaa baanja. Ti kpa tiwan kipaak la.
- 15 Kitaafaak yaa bui ke, "Maah kaa ye kiɲaalfaak na, maa ye tiwon aawan" kan, naa ye tiwon aawan aa?
- 16 Litafal mu yaa bui ke, "Maah kaa ye linimbil na, maa ye tiwon aawan" kan, naa ye tiwon aawan aa?
- 17 Tiwonmɔn yaa ba ye linimbil ɲmeen kan, ti ba ga ɲa kinye ki ɲun? Ti yaa ba ki ye litafal ɲmeen kan, ti ba ga ɲa kinye ki ɲun nnun?
- 18 Naah ye pu na, Uwumbɔr le di tiwon aawan mómok saɲ tɔb ponn ni, waah ban pu na.
- 19 Tiwonmɔn yaa ba ye liwanbaal kan, ni ba ga li ye tiwon aa?
- 20 Naah ye pu na, tiwon kpa tiwan aabɔɲ aabɔɲ, le ki ye tiwonbaan.
- 21 Nima pu na, linimbil aan ɲmaa tuk kiɲaalfaak, "Maa ban si." Liyil mu aan ɲmaa tuk titaafar, "Maa ban nimi."
- 22 Tiwon nin chee kaa kpa mpɔɔn ke niken na, see ni mu li bi.
- 23 Tiwon nin chee lann lisil na, ti ga tii nima chee lisil ki jer niken. Le tiwon nin chee kaa ɲan na, ti ga ɲa nima chee ni ɲaɲ.
- 24 Le tiwon nin chee ɲan na, naa ki ban nterm. Uwumbɔr le di tiwon aawan saɲ tɔb ni, ki di lisil tii nin chee ni lann lisil na.
- 25 Nima na, tiwon aawan aan li kpak tɔb kinikpakpak, ni ga li ter tɔb ke naah ter nibaa pu na la.
- 26 Tiwon nibaa chee yaa ji falaa kan, ni mómok ga kpaan ji falaa kina. Nibaa chee mu yaa kan nnyuɲ kan, ni mómok ga li kpa mpopiin.
- 27 Nimi le ye Kristo aawon. Unii mómok ye waawon aawan nibaabaa la.
- 28 Uwumbɔr di timi ɲa waanib ponn ni la; njan, bibaa ye Yesu aakpambalb; lelee, bibaa mu ye Uwumbɔr aabɔnabtiib; taataa, bibaa mu ye bimómokb; le u tii bibaa mu mpɔɔn bi tun lijinjiir aatun; ki tii bibaa mu ipiin ke bi cha bibum pɔk; bibaa mu ye biteterb; bibaa mu ye biyidam; bibaa mu len iliin yayan.
- 29 Ti mómok ye Yesu aakpambalb aa? Ti mómok ye Uwumbɔr aabɔnabtiib aa? Ti mómok ye bimómokb aa? Ti mómok kpa mpɔɔn ki tun lijinjiir aatun aa?
- 30 Ti mómok ɲmaa tii bibum laafee ee? Ti mómok len iliin yayan aa? Ti mómok ɲmaa nabr iliin yayan ngbaan aa?

31 Тс, cha ninimbil li man ipiin i njan ki jer iken na pu. Cha m mək nimi nsan mu njan ki jer muken na.

1 Korint Yaab 13

1 Unii yaa nmaa len binib aaliin ni Uwumbər aatuuntiib aaliin, ki yaa kaa gee binib kan, u bi ke tiwangbaakaan ni liboluln na la.

2 U yaa nmaa nabr Uwumbər aah len pu na, ki yaa bee tibər ti bəc na məmək, ki yaa bee mbeen məmək, ki yaa kpa naadii u ga nmaa foor njoo na, ki yaa kaa gee binib kan, waa ye nibaa.

3 U yaa di waawan məmək kpiin bigiim, ki yaa cha binib di u pun mmii ni Yesu pu, ki yaa kaa gee binib kan, naa kpa tinyoor Uwumbər chee.

4 Unii u gee binib na, u kpa limər bi pu, ki kpa tibulchinn. Waa kpa lipiipoln, kaa kpa kipupuk, kaa kpa kalmbaani,

5 kaa kpa inimpo, kaa ye ukuməndaan, kaa ye unjuudaan, kaa dak tilandakbir binib pu,

6 kaa kpa mpopiin unjeen aato aatunwanbir pu; u kpa mpopiin mbamən pu.

7 Unii u gee binib na kpa suklaa n-yoonn məmək, ki dakl ilandak nyaan unjeen aatotiib pu, ki kpa limakl n-yoonn məmək, ki kpa limər falaa məmək ni.

8 Ngeehm ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Uwumbər aabənabr aaliin ma kan, i ga doo. Iiin yayan ma kan, i mu ga doo. Mbeen ma kan, mu ga doo.

9 Dandana wee ti nyi ligeln, ki nabr Uwumbər aah len pu na ligeln,

10 le buyoonn ti ga kan tiwamən na kan, ti ga di ligeln lii.

11 Maah nan ye ubo na, m nan len ibiliin la, ki nan beer tiwan mbim aah beer pu na, ki dak mbim aah dak pu na. Maah njan unii na, le m di cha mbim aabər.

12 Dandana, ni bi ke ti lik kinimbilikr, ki lik puu na la; n-yoonn mu choo na, tiwan nibaa aan nan ki li bi tinimbiin ni ki doŋ timi tiwan nibaa chee. Ti ga li waa tiwan məmək chain. Dandana m nyi ngem. N-yoonn mu choo na, m ga nan li nyi ni məmək, ke Uwumbər aah nyi maabər məmək pu na.

13 Тс, naadii, ni limakl, ni ngeehm, ni məmək nitaa ga li bi n-yoonn məmək; ngeehm mu le jer ni məmək.

1 Korint Yaab 14

1 Pəc nibaa man ki li gee binib, ki cha ninimbil li man Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin pu; ni mu tee li ban ipiin i ga cha ni nabr Uwumbər aah len pu na, ki jer naah ban ipiin iken məmək pu na.

- ² Ba pu? unii u len iliin yayan na, waa len binib chee, Uwumbor chee le u len; ubaa aa nun waah len pu na. Uwumbor Aafuur Nyaan cha u len tibor ti boɔ na la.
- ³ Unii u nabr Uwumbor aah len pu na, u len binib chee, ki ter bi ke bi dii Uwumbor aasan mbamom, ki pook bitaakpab, ki soɲni bisui.
- ⁴ Unii u len iliin yayan na, u ter ubaa ke u dii Uwumbor aasan mbamom la. Unii u nabr Uwumbor aah len pu na, u ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbor aasan mbamom la.
- ⁵ Ni momok yaa len iliin yayan kan, ni ga li mo mi; ni momok mu yaa nabr Uwumbor aah len pu na kan, ni ga li mo mi ki jer kina. Unii u nabr Uwumbor aah len pu na, u jer unii u len iliin yayan na, see unii u ga nabr iliin yayan ngbaan na bi. U yaa nabr iliin yayan ngbaan kan, u ga ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbor aasan mbamom.
- ⁶ Nnaabitiib, m yaa dan ni chee ki nan len iliin yayan baanja kan, ni ga ter nimi ii? Aayii. Naan ter nimi, see m tuk nimi Uwumbor aah kpiir tibor ti tuk mi na, bee m tuk nimi mbeen mu nyan ni Uwumbor chee na, bee m nabr Uwumbor aah len pu na, bee m tuk nimi Uwumbor aaliin.
- ⁷ To, tiwangbaakaan mu yaa kaa wii mbamom kan, ni ye fam la. Ni yaa ye liwul, bee ni yaa ye kibeek kan, ni yaa kaa wii mbamom kan, ubaa aan bee naah wii pu na.
- ⁸ Unii yaa pii ukpiin, kaa pii mbamom kan, baan kuun tob chee ke bi ti to butob.
- ⁹ Ni mu bi kina la. Nilambil yaa kaa len iliin i si mbamom na kan, binib ga na kinye ki nun naah len pu na? Ni len tii libuln la.
- ¹⁰ M nyi ke iliin aabonj aabonj le bi dulnyaa wee ni, le i momok mu kpa yaataa.
- ¹¹ M mu yaa kaa nun unii ubaa aaliin kan, m ga li ye uwowonja le u chee, u mu ga li ye uwowonja le m chee.
- ¹² Nimi, ninibil aah man Uwumbor Aafuur Nyaan aapiin pu na, ni li ban ipiin i ga ter Yesu aanib ke bi dii waasan mbamom na. Ni li ban ipiin ngbaan ki jer naah ban ipiin iken pu na.
- ¹³ Nima pu na, unii yaa len iliin yayan kan, u li mee Uwumbor ke u cha u nabr iliin yayan ngbaan.
- ¹⁴ Ba pu? m yaa mee Uwumbor ki len iliin yayan kan, Uwumbor Aafuur Nyaan le cha m mee kina, nlandak aa dak.
- ¹⁵ Kina pu na, ni nan ke m na kinye? M ga mee Uwumbor, Waafuur Nyaan aah ga cha m mee pu na, ki mee maalandak mu aah ga cha m mee pu na. M ga gaa ilahn Waafuur Nyaan aah ga cha m gaa pu na, ki gaa ilahn maalandak mu aah ga cha m gaa pu na.

- 16 Aa yaa doon Uwumbɔr, Waafuur Nyaan aah cha aa doon u pu na kan, unii yaa bi nikaasisik ni, kaa nyi Uwumbɔr aasan kan, u ga ŋa kinye ki len ke saah doon Uwumbɔr pu na ye mbamɔn; ba pu? waa ŋun saah len pu na.
- 17 Mbamɔn, saah doon Uwumbɔr pu na, ni ŋan, ni mu aa ter udaan ngbaan ke u dii Uwumbɔr aasan.
- 18 M dooni Uwumbɔr ke m len iliin yayan ki jer ni mɔmɔk.
- 19 M mu yaa bi Yesu aanib aakaasisik ni, ki yaa len maalandak aaliin iŋmu baanja, aan ki mɔk bi Uwumbɔr aabɔr kan, ni soor ni m len iliin yayan ŋichur kipiik.
- 20 Nnaabitiib, ni taa ki li dak ke mbim aah dak pu na. Ni li dak ke binib bi chikr na aah dak pu na. Tɔ, bakaa wɔb ma kan, ni li bi ke mbipɔm na.
- 21 Ni ŋmee Uwumbɔr aagbanj ni ke Uwumbɔr len ke, "M ga di biwɔwɔm bi len ŋtimbol yayan aaliin na len binib ngbaan chee, le m yaa ŋa kina kan, baan pel."
- 22 Nima pu na, iliin yayan aa ye limɔkl ki tii binib bi gaa Yesu ki kii na; i ye limɔkl ki tii binib bi kaa gaa u ki kii na la. Uwumbɔr aabɔnabr aaliin mu aa ye limɔkl ki tii binib bi kaa gaa Yesu ki kii na; i ye limɔkl ki tii binib bi gaa u ki kii na la.
- 23 Nima pu na, Yesu aanib mɔmɔk yaa kuun tɔb chee, aan bi mɔmɔk yaa len iliin yayan kan, binib bi kaa nyi Yesu aasan na, bee binib bi kaa gaa u ki kii na, bi yaa koo ni kan, baan len ke ni waar la aa?
- 24 Le ni mɔmɔk yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na kan, unii u kaa gaa Yesu ki kii na, bee unii u kaa nyi Yesu aasan na yaa koo ni kan, ni mɔmɔk aah len pu na le ga cha waalandak li muk u, ki cha u bee waatunwanbir aah bi pu na,
- 25 ki cha usui ni aabɔr nya mpaan pu. Nima pu le u ga gbaan kitin, ki pak Uwumbɔr, ki len ke ni ye mbamɔn, Uwumbɔr sil bi nikaasisik ni.
- 26 Nnaabitiib, maah len pu na ye kinye? Ni yaa nan kuun tɔb chee kan, ubaa ga li ban ke u gaa nlahn, uken mu ga li kpa mmɔkm, ubaa mu ga li kpa Uwumbɔr aah kpiir pu ki tuk u na, uken mu ga li kpa iliin yayan, ubaa mu ga ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan. Naah ga ŋa tiwan ni mɔmɔk na, ni li ŋani tiwan ni ga ter Uwumbɔr aanib ke bi dii waasan mbamɔm na.
- 27 Ni ponn ni bibaa yaa ban bi len iliin yayan kan, cha binib bilee, bee bitaa len. Binib bi len na taa jer bitaa. Cha bi len ubaaba, ki cha ubaa mu nabr baah len pu na.
- 28 Unii u ga ŋmaa nabr iliin yayan ngbaan na yaa kaa bi kan, cha bi ŋmin Uwumbɔr aadiik ni, ki li len bibaa ni Uwumbɔr chee.
- 29 Cha Uwumbɔr aabɔnabtiib bilee bee bitaa mu len, ki cha biken lik baah len pu na.

- 30 Uwumbɔr yaa kpiir tibɔr ki mɔk unii u mu ka nikaasisik ni na kan, cha unii u puen len na nmin waahr, aan uleler mu len.
- 31 Le ni mɔmɔk ga nmaa nabr Uwumbɔr aah len pu na ubaabaa. Ni yaa na kina kan, ni mɔmɔk ga nmaa bae Uwumbɔr aabɔr, le ni ga pɔk ni mɔmɔk aataakpab.
- 32 Nfuur Nyaan yaa cha unii nabr Uwumbɔr aah len pu na kan, u ga nmaa chuu ubaa ki li kii n-yoonn mubaa.
- 33 Uwumbɔr aa ban kifuuk, u ban suuna la.
- 34 Bipiib li nmin Uwumbɔr aadiik ni. Baa kpa nsan ke bi len. Ni bi kina Uwumbɔr aadir mɔmɔk ponn ni la. Ni nan bi li keei bichatiib aamɔi. Uwumbɔr aagban mu len kina la.
- 35 Bi yaa ban bi bee tiwan kan, cha bi baa bichatiib linampal. Ba pu? upii yaa len Uwumbɔr aadiik ni kan, ni kpa inimɔɔn la.
- 36 Uwumbɔr aaliin puen nyan ni nimi le chee ee? Iliin ngbaan pii nimi baanja la aa?
- 37 Tɔ, unii yaa dak ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr kan, bee u yaa dak ke u kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin kan, cha u bee ke maah nmee pu tii nimi na, ni ye Tidindaan aah len pu na la.
- 38 Unii yaa kaa gar maah nmee pu na kan, ni mu taa gar u.
- 39 Nnaabitiib, nima pu na, cha ninimbil li man ke ni nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki taa bui unii ubaa ke u taa len iliin yayan.
- 40 Ni mu li nani tiwan mɔmɔk, ni li dii nsan.

1 Korint Yaab 15

- 1 Nnaabitiib, m ban m teer nimi maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na la. Ni nan gaa tibɔnyaan ngbaan, ki sil ti pu.
- 2 Tibɔnyaan ngbaan mu pu le ni nmar. Ni yaa joo maah tuk nimi ti na mbamɔm, ki yaa kaa gaa ti ki kii fam kan, ni nmar a.
- 3 Maah nan gaa tibɔnyaan ngbaan na, tima le m nan di tuk ni mu. Ti ye tibɔkpaan ki jer tibɔr mɔmɔk. Tibɔnyaan ngbaan le ye ke Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu. Ni nmee kina Uwumbɔr aagban ni.
- 4 Le bi nan di u di sub. Iwiin itaa daal le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Ni nmee kina Uwumbɔr aagban ni.
- 5 Waah fikr nkun ni na, le Siifas kan u. Le waakpambalb kipiik ni bilee mu kan u.

- 6 Le waadidiliib bi jer ikui injmu na mu nan kpaan kan u. Bi ponn ni pam beenin bi, le bibaa mu kpo.
- 7 Jems mu nan kan u, le bikpambalb mɔmɔk mu kan u.
- 8 Gbelngbeln yaan le m mu kan u. Min u bi ke baah ker ubo u lii na, m mu kan u.
- 9 Yesu aakpambalb mɔmɔk jer mi. Maa njeer ke bi yin mi ke Yesu aakpambalb; ba pu? m nan ŋa waanib falaa.
- 10 Le Uwumbɔr aah ter mi pu na, m bi ke maah bi pu dandana na. Waah ter mi pu na, waa ter mi yɔli. M tun lituln ki jer Yesu aakpambalb mɔmɔk. Ni mu aa ye min le tun lituln ngbaan. Uwumbɔr aaterm mu bi m chee na le cha m tun.
- 11 Nima pu na, min le yaa nan tuk nimi tibɔnyaan ngbaan, bee bima le yaa nan tuk nimi kan, ti mɔmɔk tuk nimi kina la, ni mu gaa ti ki kii kina.
- 12 Tɔ, taah nan tuk nimi ke Uwumbɔr fikr Kristo nkun ni na, ni ŋa kinye aan ni ponn ni bibaa ki len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni.
- 13 Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Kristo nkun ni.
- 14 Uwumbɔr yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, taah tuk nimi tibɔnyaan ti na mu ye yɔli la. Ni mu gaa Yesu ki kii yɔli la;
- 15 ni mu mɔk ke ti mɔn nnyamɔn paan Uwumbɔr; ba pu? ti len ke u fikr Kristo nkun ni. Ni yaa ye mbamɔn ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Yesu mu nkun ni.
- 16 Ba pu? Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Kristo mu nkun ni.
- 17 Uwumbɔr yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, ni gaa u ki kii yɔli, ki beenin bi nimi aatunwanbir ni.
- 18 Binib bi nan dii Yesu ki kpo na mu, ni mɔk ke bi mu bee yɔli.
- 19 Ti yaa kpa limakl Kristo pu dulnyaa wee ponn ni baanja kan, ti kpa kinimbaak ki jer binib mɔmɔk.
- 20 Tɔ, ni ye mbamɔn la, Uwumbɔr sil fikr Kristo nkun ni. Uma le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na, le ki mɔk ke binib bimɔk kpo na mu ga nan fikr nkun ni.
- 21 Uja ubaa pu, le nkun bi. Uja ubaa mu pu, le binib bi kpo na mu ga fikr nkun ni.
- 22 Adam pu, le binib mɔmɔk kpu. Kristo pu, le binib mɔmɔk ga kan limɔfal.
- 23 Kina le bi ga li paa tɔb pu. Kristo le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na. U yaa gir ni kan, binib bi ye uyaab na mu ga fikr nkun ni.

- 24 Tiwan nimina mómok yaa ti ña kan, le tiwan mómok ga doo. N-yoonn ngbaan le u ga kuln waadim aabonj mómok aapoon, ki di nnaan tii Ute Uwumbor,
- 25 ki ga li ye Ubor ki nan saa buyoonn u di waadim mómok ña utaapotan ni na.
- 26 Kookoo aadin u u ga bii u na le ye nkun.
- 27 Uwumbor aagbanj le len ke u di tiwan mómok di ña Kristo aataapotan ni ke ni kii waamob. Uwumbor aagbanj aah len ke u cha tiwan mómok kii Kristo aamob na, nima le aa mok ke Uwumbor ubaa mu ga kii waamob.
- 28 Uwumbor yaa cha tiwan mómok kii Kristo aamob kan, le Kristo, u ye Uwumbor Aajapoon na, u mu ga kii Uwumbor u nan cha tiwan mómok kii waamob na, aamob. Nima kan, Uwumbor le ga li joo tiwan mómok pel pel.
- 29 To, ni muin binib bibaa nnyun ni, ke bi sil binib bi kpo na aasisiidaan la. Bibaa yaa bui ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ba pu ni muin binib nnyun ni baasisiidaan?
- 30 Binib yaa kaan fikr nkun ni kan, ba pu ti kani linimaln n-yoonn mómok?
- 31 Nnaabitiib, idaa mómok m chuun nkun ni la. M kpa kipupuk ni pu Tidindaan Yesu Kristo aasan ni, nima le cha m len kina.
- 32 Ipeel nan tak mi Efesus aatiñ ni. M yaa po ye unibon u kaan fikr nkun ni kan, m kan tinyoor ni pu uu? Aayii. Binib bi kpo na yaa kaan fikr nkun ni kan, "Cha ti li ji ki li nyu; ba pu? ti ga fe kpo fen." To, ni ye mbamon, binib bi kpo na ga sil fikr nkun ni.
- 33 Ni taa cha unii ubaa ñmann nimi man. "Ni yaa dii binib bi kaa ñan na kan, nimi aabimbinyaan ga bii."
- 34 Finn ngeen pu man, ki tun lituln li ñan na, ki taa ki tun titunwanbir. Ni ponn ni bibaa aa nyi Uwumbor. M len kina ke m jinn nimi inimoon la.
- 35 Le unii ubaa ga baa ke, "Binib bi kpo na ga ña kinye ki fikr nkun ni? Bi yaa fikr nkun ni kan, tiwon ngbaan aaboln ga li bi kinye?"
- 36 Ujor, aa yaa di lijikaabuul bun kan, li yaa kaa kpo kan, laan punn.
- 37 Lijikaabuul li aa di bun na aa bi ke li ga lu na aah ga li bi pu na. Ni po ye lijikaabuul la, nibaakan idi, nibaakan tijikaar tiken.
- 38 Le Uwumbor tii lijikaabuul ngbaan tiwon, waah gee pu na. U tii lijikaabuul mómok aawon aabonj aabonj la.
- 39 Tiwan mómok aawon aa kpaan. Binib aawon bi tibaa, tiwakor mu aawon bi tibaa, inyoon mu aawon bi tibaa, ijan mu aawon bi tibaa.
- 40 Paacham aawan mu bi la, le ki cha kitij aawan. Paacham aawan kpa kinyaan, kitij aawan mu kpa kinyaan. Naanyaan mu aa kpaan.

- 41 Nwiin, ni unmal, ni nɔɔmabil kpa kinyaan; ni mu aanyaan aa kpaan; nɔɔmabil mɔmɔk aanyaan mu aa kpaan.
- 42 Binib yaa nan fikr nkun ni kan, ni ga nan li bi kina la. Tiwon ti bi di sub na, ni ye tiwan ni ga bur na la. Ni yaa fikr nkun ni kan, ni ga nan li ye tiwon ti kaan nmaa bur na la.
- 43 Tiwon ti bi di sub na, aa ye lisil aawon. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li ye lisil aawon. Tiwon ti bi di sub na aa kpa mpɔɔn. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li kpa mpɔɔn.
- 44 Tiwon ti bi di sub na, ti ye dulnyaa ni aawon la. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na ga nan njeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na la. Dulnyaa wee ponn ni aawon aah bi na, tiwon ti ga njeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na mu bi la.
- 45 Ni nmeɛ Uwumbɔr aagbanj ni ke Uwumbɔr nan naan njan aanii Adam, ki tii u limɔfal. Kookoo yoo le ye Nfuur Nyaan mu tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uma le ye Kristo.
- 46 Njan, ti kpa dulnyaa wee ni aawon. Lelee le ti ga kan tiwon ti ga njeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na paacham.
- 47 Uwumbɔr nan di titan le naan njan aanii Adam. U nyan ni kitiŋ la. Lelee aanii, u ye Kristo na, uma le nyan ni Uwumbɔr do.
- 48 Binib bi ye kitiŋ yaab na bi ke unii u nyan ni kitiŋ na aah bi pu na la. Binib bi ye Uwumbɔr do yaab na, bi mu bi le ke unii u nyan ni paacham na aah bi pu na.
- 49 Ti naahn unii u nyan ni kitiŋ na la. Kina le ti ga li naahn unii u nyan ni Uwumbɔr do na mu.
- 50 Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke tiwon ti ye tinann ni nsin na aan nmaa koo Uwumbɔr aanaan ni. Ni ga bur na mu aan nmaa le ye ni kaan bur na.
- 51 Li pel man, m ga tuk nimi tibɔr ti bɔɔ na. Timi bibaa ga kpo, bibaa mu ga pii Kristo aah ga gir ni bundaln na. Le ti mɔmɔk aawon ga kpeln.
- 52 Kakaan yaa wii kookoo yaan kan, libuul ngbaan ni le ti ga kpeln. Naan pii linimbil aah ga kab pu na. Kakaan ga nan wii, le binib bi kpo na ga fikr nkun ni, kaan ki bur. Le Uwumbɔr ga kpeln timi aawon.
- 53 See tiwon ti ga bur na kpaln tiwon ti kaan ki bur na, tiwon ti ga kpo na mu kpaln ti kaan kpo na.
- 54 Tiwon ti ga bur na yaa nan kpaln ti kaan bur na, aan tiwon ti ga kpo na yaa nan kpaln tiwon ti kaan ki kpo na kan, liyaadaal ngbaan le Uwumbɔr aagbanj aah len pu na ga gbiin ke, "Uwumbɔr nyanj nkun, ki kuln mu.
- 55 Nkun aapɔɔn bi la chee? Nkun aaween ki bi la chee?"

⁵⁶ Titunwanbir le ye nkun aaween. Uwumbɔr aakaal le mɔk timi ke titunwanbir aa ŋan.

⁵⁷ Le ti dooni Uwumbɔr; ba pu? Tidindaan Yesu Kristo pu le u tii timi bunyan.

⁵⁸ Nnaabigeehm, nima pu na, n-yoonn mɔmɔk ni li tun Tidindaan aatuln sakpen, ki taa cha nibaa lej nimi. Ni li bi li ni; ba pu? ni nyi ke ni yaa tun lituln Tidindaan pu kan, naa tun fam.

1 Korint Yaab 16

¹ Tɔ, tibɔr ti bi ki joo cha ipiin i ni ga too ki tii Uwumbɔr aanib na, ni li ŋani maah tuk Yesu aanib Galasia aatiŋ ponn ni ke bi li ŋani pu na.

² Likpaakool daal mɔmɔk, ni mɔmɔk aah kan tinyoor pu na, ni di ngem bil, ki li kii buyoonn m ga labr ni na. Nima kan, m yaa nan fuu ni kan, naan ki piin ki li too ŋimombil.

³ Ni lee ni ponn ni bibaa. M yaa nan fuu ni kan, m ga tii bi tigbann, ki tun bi, ke bi di naah too ipiin i na ki di buen ti tii Uwumbɔr aanib bi bi Jerusalem na.

⁴ Ni yaa ŋeer m mu buen nima chee kan, m mu ga dii bi.

⁵ M ban m bɔ dii Masedonia aatim ni. M yaa bɔ dii nima chee kan, m ga dii ni ni chee.

⁶ Nibaakan, m ga li bi ni chee ki yunn, nibaakan, kakab yoonn ga ti jer. Nima kan, ni ga ter mi m gor ki ki buen maah cha nin chee na.

⁷ M yaa nan fuu ni ni chee kan, maa ban m nan li bi ni chee iwiin siib. Tidindaan yaa kii kan, m ban ke m nan li bi ni chee ki yunn la.

⁸ Tɔ, m ga li bi Efesus aatiŋ ni do ki ti saa Pentekost daal;

⁹ ba pu? m kpa nsan sakpen ke m tuk binib Yesu aabɔnyaan tee. Le maadim mu wiir.

¹⁰ Timoti yaa nan fuu ni ni chee kan, ni taa ŋaab ulan; ba pu? u mu tun Tidindaan aatuln ke maah tun pu na la.

¹¹ Nima pu na, ubaa taa lik u fam. Ni ter u man aan u gor ki ki chuun buen nibaa chee ni mpopiin, aan ki ki gir ni m chee; m nyi ubɔr ke u ni tinaabitiib ga fuu ni.

¹² Tina aabo Apolos ma kan, m gaŋ u sakpen ke u dii tinaabitiib ki dan ni chee, le waa ban ke u dan dandana wee. U yaa kan nsan kan, u ga dan ni chee.

¹³ Ni li nyi man, ki li dii Yesu mbamɔm, ki taa di cha waasan. Ni li kpa lipobil man, ki li kpa mpɔɔn mu Uwumbɔr tii nimi na.

¹⁴ Naah tun lituln limɔk na, ni li gee tɔb man.

- 15 Ni nyi Stefanas ni waachiln ni aanib aabɔr, ke bima li puen Akaya aatiŋ aanib mɔmɔk ki dii Yesu aasan. N-yoonn mɔmɔk bi kpa liyabr ki ter Uwumbɔr aanib.
- 16 Nnaabitiib, m gaŋ nimi, ni dii binib bimɔk bi kina na, ni binib bimɔk kpaan ti chee ki tun Uwumbɔr aatuln linimaln na aasan.
- 17 Stefanas, ni Fotunatus, ni Akaikus aah fuu ni na, le m kpa mpopiin. Naah kaa bi m chee na, le bi leŋ nimi aaleleŋ.
- 18 Baah fuu ni na, bi pɔɔk ntaakpab, ni ni mu aataakpab. Ni li pak binib bi bi kina na.
- 19 Uwumbɔr aanib bi bi Asia aatim ni na dooni nimi. Akuila ni upuu Prisila, ni Tidindaan Yesu aanib bi kuuni bido na mu dooni nimi mbamɔm waayimbil pu.
- 20 Tinaabitiib mɔmɔk dooni nimi. Ni mu doon tɔb ke naabitiib aah gee tɔb pu na.
- 21 Min Pɔɔl le ŋmee maanŋmeen ki dooni nimi.
- 22 Unii yaa kaa gee Tidindaan kan, Uwumbɔr aabɔbir li bi u pu. Tidindaan, dan.
- 23 Tidindaan Yesu ŋa tinyoor ŋa ni pu.
- 24 M gee ni mɔmɔk Yesu Kristo pu.

2 Korint Yaab

2 Korint Yaab 1

- 1** Min Pɔɔl u ye Yesu aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti le ηmee kigbaŋ kee tii nimi Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiŋ ni na, ni waanib bimɔk bi Griis aatim mɔmɔk ni na.
- 2** Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 3** Cha ti pak Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. U ye Tite u san timi kinimbaak sakpen ki sɔŋ tisui na.
- 4** Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni u sɔŋni tisui, ke ti mu ga ηmaa sɔŋ binib bi bi falaa mɔmɔk aabɔŋ ni na aasui. Ti mu ga sɔŋ bisui ke Uwumbɔr aah sɔŋ tisui pu na.
- 5** Kristo pu, le ti ji falaa sakpen. Kristo pu, le Uwumbɔr sɔŋ tisui sakpen.
- 6** Taah ji falaa pu na, ni pu le ti ji falaa, ke ti sɔŋ nisui ki ter nimi, ni ηmar. Uwumbɔr yaa sɔŋ tisui kan, ni pu le u sɔŋ tisui, ke ti mu sɔŋ nisui, ke ni li kpa limɔr ki ji falaa ke ti mu aah ji falaa pu na.
- 7** Nima pu na, ti dak ke naan gir puwɔb. Ba pu? ti nyi ke ni yaa ji falaa ke taah ji falaa pu na kan, Uwumbɔr ga sɔŋ nisui, ke waah sɔŋ tisui pu na.
- 8** Tinaabitiib, ti ban ke ni bee taah nan ji falaa pu Asia aatiŋ ni na. Falaa ngbaan nan muk timi ki ti chaar jer. Taa nan dak ke ti ga ki li bi.
- 9** Timi tibaa nan len ke ti ga kpo. Ni ηa kina ke ti bee ke taan ηmaa ter tibaa. Uwumbɔr u fikr binib nkun ni na baanja le ga ηmaa ter timi.
- 10** U nyan timi ijawaan aakun ni, ki beenin nyani timi. Ti pak ke u ga ki nyan timi.
- 11** Ni mu aah mee Uwumbɔr tii timi pu na, ni ter timi la. Binib aah mee Uwumbɔr tii timi ki wiir pu na, le u ga ηa tinyoor ηa ti pu. Nima le binib pam ga doon Uwumbɔr tii timi.
- 12** Ti kpa kipupuk; ba pu? ti nyi tisui ni ke ti bi chain. Timi aabimbin bi mbamɔm Uwumbɔr aah ban pu na. Binib aalan le aa cha ti bi mbamɔm, Uwumbɔr aaterm pu, le cha ti bi mbamɔm joo cha dulnyaa wee ni aanib wɔb, ki moo bi mbamɔm joo cha niwɔb.
- 13** Ti yaa ηmee kigbaŋ tii nimi kan, ti ηmee tibɔr ti gbii na baanja la. Ni ga ηmaa karn ti, ki bee ti mɔmɔk aatataa. M kpa limakl ke ni ga bee ti mɔmɔk doo.

- 14 Dandana ni bee timi aabimbin ngem aah bi pu na. M kpa limakl ke bundaln Tidindaan Yesu ga gir ni na, ni ga sil bee ke ni ga li nmaa kpa kipupuk ti pu, ke ti mu aah ga li kpa kipupuk ni pu, pu na.
- 15 Maah nyi kina na, le m nan ban ke m puen mann nimi. Maah nan cha Masedonia aatiŋ ni na, m nan ban ke m dii ni ki nan mann nimi, le ki nin buen nima; m yaa ti ki gir ni kan, m ki dii ni ki nan mann nimi, ki ter nimi nfum mulee, aan ni mu ter mi m buen Judea aatiŋ ni.
- 17 Maah nan len ke m ga dan na, maa len fam la, maah dak ke m ga ŋa pu na, ni ye ke m dii binib aalan la aa? Ni dak ke m ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na la aa?
- 18 Uwumbɔr aah ye mbamɔndaan na, ti mu aa kpelni timi aalandak yɔl yɔl.
- 19 M ni Silfanus ni Timoti nan tuk nimi Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔr. Uma le aa ye unii u aalandak kpelni yɔl yɔl na. U ŋani waah len pu na n-yoonn mɔmɔk.
- 20 U pu, le Uwumbɔr gbiin waah puu tipuul ti wiir na mɔmɔk. Nima pu na, u pu le ti bui ke, "Amii," le ki nyuŋ Uwumbɔr.
- 21 Uwumbɔr le ter ti ni nimi ke ti dii Kristo mbamɔm, ki lee timi ke ti tun waatuln.
- 22 U daan timi ke uma le yeh timi, ki di Waafuur Nyaan ŋa tisui ni, ke u mɔk timi waah ga tii timi pu na n-yoonn mu choo na.
- 23 M puu Uwumbɔr ke m len mbamɔn la; maa nan ban ke m kae nimi, nima le cha m nan len ke maan dan ni chee Korint aatiŋ ni n-yoonn ngbaan.
- 24 Taa joo nimi mpɔɔn; naah gaa Yesu ki kii mbamɔm na, le ti ban ti ter nimi ni li kpa mpopiin. Timi aatuln le na.

2 Korint Yaab 2

- 1 M nan di ŋa nsui ni, ke maan ki dan ni chee ki nan tii nimi mpombiin.
- 2 Ba pu? nimi le ye binib bi tii mi mpopiin na. M yaa bii nisui kan, naan ki nmaa tii mi mpopiin.
- 3 Nima le cha m nan nɔmee kigbaŋ ngbaan tii ni nimi. Maa ban m dan ki nan li kpa mpombiin ni pu. Ni ye binib bi ba ga nmaa ŋa mi mpopiin na la. M nyi nimi aabimbin, ke m yaa kpa mpopiin kan, ni mu ga li kpa mpopiin.
- 4 Maah nan nɔmee kigbaŋ ngbaan m tii nimi na, nsui nan bii sakpen. M nan wii pam. Maa nan nɔmee kigbaŋ ngbaan ke m tii nimi mpombiin, m nan ban ke ni bee maah gee nimi sakpen pu na la.
- 5 Ni ponn ni ubaa yaa tun titunwanbir ki bii nsui kan, naa ye nsui baanja le u bii, ni mɔmɔk aasui le u bii. M mu aa ban ke m len tibɔr ngbaan ki ti chaar jer.

- ⁶ Ni ponn ni pam aah kii ki daa utafal pu na, nima le njeer.
- ⁷ Dandana ni njan ke ni di cha pinn u, ki soŋ usui, u taa li kpa mpombiin ki ti chaar jer.
- ⁸ Nima pu na, m gan nimi, ni cha u sil bee naah gee u pu na.
- ⁹ M nan ban m bee nimi aabimbin aah bi pu na, ke ni ga kii maamɔb mɔmɔk aan naan kii. Nima le cha m nan njeeme kigban ngbaan tii nimi.
- ¹⁰ Ni yaa di cha pinn unii kan, m mu ga di cha pinn u. Maah di cha pinn u pu na, ni pu le m di cha pinn u, ki si Kristo aasisiiaan.
- ¹¹ M di cha pinn u, ke kinimbɔŋ taa nyan timi; ba pu? ti nyi kaah ban ki bii timi pu na.
- ¹² M nan buen Troas aatiŋ ni, m ti moon Kristo aabɔnyaan. Maah fuu ni na, le Tidindaan tii mi nsan ke m tun waatuln ngbaan.
- ¹³ Le maah kaa kan nna aabo Taitus nima chee na, maa njeema fuur lii nsui ni. Nima le m choi nima chee aanib, le ki siir buen Masedonia aatiŋ ni.
- ¹⁴ To, cha ti doon Uwumbɔr mbamɔm. N-yoonn mɔmɔk u cha ti nyanŋi kinimbɔŋ, Kristo aapɔɔn pu, ki cha ti buen ni kookoo, ki tuk binib waabɔr ke bi bee u. Waabɔr mɔ ke tulalee aah nu mɔ pu na.
- ¹⁵ Ti mu bi Uwumbɔr chee ke tulalee aayon mu nu mɔ na la; ba pu? Kristo bi tisui ni. Binib bi njeema na njan waah nu mɔ pu na, ki kan limɔfal; ba pu? bi gaa u ki kii. Binib bi kaa njeema na mu njan ki kan nkun; ba pu? baa gaa u ki kii. Ubaa ga njeema tun Uwumbɔr aatuln ubaa pu uu? Aayii.
- ¹⁷ Ti mu aa mooni Uwumbɔr aaliin njeemobil pu ke binib pam aah nani pu na. Uwumbɔr le tun timi ke ti moon waaliin. Nima pu le ti ye binib bi len mbamɔn na, ki mooni Uwumbɔr aaliin unibil ni, Kristo aapɔɔn pu.

2 Korint Yaab 3

- ¹ Ni dak ke ti piin ke ti ki nyun tibaa aa? Taa bi ke binib bibaa aah bi pu na, ki ban ke binib njeeme kigban ki pak timi na, ti tii nimi. Ti ban ke ni njeeme kigban ki pak timi ii? Aayii.
- ² Nimi nibaa le ye kigban ki pak timi na ki njeeme tisui ni. Ba pu? binib yaa lik nimi aabimbin aah bi pu na kan, bi ga bee ke ti mɔk nimi nsanyaan la.
- ³ Bi ga bee ke ni ye kigban ki nyan ni Kristo ni na, le u cha ti njeeme ki. Taa nan di ngbanjeemmoon le njeeme ki. Uwumbɔr u ye limɔfadaan na Aafuur Nyaan le njeeme ki. Dnjeemen ngbaan aa njeeme njeetakpal pu, ke Moses aakaal aah nan njeeme pu na. Ni njeeme binib aasui ni la.
- ⁴ Ti gaa Uwumbɔr ki kii, Kristo pu, nima le cha ti len kina.

- ⁵ Taa len ke ti ga ηmaa ηa nibaa tibiaa aapɔɔn pu. Timi aapɔɔn nyan ni Uwumbɔr chee la.
- ⁶ Uma le tii timi mpɔɔn ke ti tuk binib waah puu tipuupɔln ti na. Taa tuk bi ke bi yaa kaa kii Moses aakaal mɔmɔk kan, bi ga kpo. Ti tuk bi ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga tii bi limɔfal. Ba pu? Moses aakaal mɔk timi ke ti ηeer nkun, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii timi limɔfal.
- ⁷ Moses aakaal nan ηmee ηitakpapapan pu, ki nan fuu ni ni mpɔɔn aafuun la. Uwumbɔr aah nan cha Moses tii Israel yaab nkaal mu bi door na, Moses aanibil wɔb nan wiin chain, le binib aanibil aa ηmaa lik u. Tɔ, nkaal mu mɔk timi ke ti ηeer nkun na aah nan joo ni nwiihn kina na,
- ⁸ Uwumbɔr yaa tii timi Waafuur Nyaan kan, Nfuur Nyaan ngbaan ga li joo ni nwiihn ki ti jer kina.
- ⁹ Waah nan tii binib nkaal mu mɔk bi ke baabɔr bii na, bi nan kan nwiihn mu deer binibil na, le waah tii timi tibɔnyaan ti mɔk timi ke timi aabɔr ηan u chee na, tibɔnyaan ngbaan ga tii timi nwiihn ki ti jer kina.
- ¹⁰ Moses aakaal mu nan joo ni nwiihn na aa ki kpa nwiihn; ba pu? tibɔnyaan ngbaan aawiihn jer nwiihn ngbaan la.
- ¹¹ Moses aakaal mu jer na yaa nan kpa nwiihn kan, tibɔnyaan ti ga li bi n-yoonn mɔmɔk na le kpa nwiihn ki ti jer kina.
- ¹² Taah kpa limakl tibɔnyaan tee pu na, nima le ti kpa lipobil ki len.
- ¹³ Taa bi ke Moses aah nan bi pu na. U nan di likekeln biin unibil wɔb, ke Israel yaab taa kan nkaal mu nan bi door na aah nan cha unibil wɔb wiin chain pu na.
- ¹⁴ Bitafal nan pɔɔ. Bi yaa karn Uwumbɔr aagbakpok kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. Ba pu? unii aan ηmaa bee naatataa see u gaa Uwumbɔr Aanileekoo Kristo ki kii.
- ¹⁵ Bi yaa karn Moses aakaal kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana.
- ¹⁶ Unii yaa fenn ki dii Tidindaan kan, u ga bee naatataa.
- ¹⁷ Tidindaan ni Nfuur Nyaan ye Unibaan la. Nfuur Nyaan aah bi nin chee na, tinaagbiir aa bi nima.
- ¹⁸ Ti mɔmɔk waa Tidindaan aah wiin chain pu na. Nibaa aa bi ki dok timi ke ti taa li waa u. Tidindaan u ye Nfuur Nyaan na le cha ti bi kpelni, ki nanɲni u, ki moo wolni n-yoonn mɔmɔk, ke waah wiin chain pu na.

2 Korint Yaab 4

- ¹ Tɔ, Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u tii timi waatuln ke ti tun. Nima le timi aataakpab aa yɔl.

- ² Ti yii inimɔɔn aatuln, ni mbɔmbɔɔn aatuln, kaa ŋmanni binib, kaa kpelni Uwumbɔr aaliin. Ti bi Uwumbɔr aanimbil ni la. Nima le cha ti tuk binib waaliin mbamɔm, aan bi mɔmɔk bee ke ti len mbamɔn.
- ³ Binib bi kaa ŋmar na baanja le aa bee tibɔnyaan tee aatataa.
- ⁴ Kinimbɔŋ ki joo dulnyaa aanib na le job binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aanimbil, ke tibɔnyaan tee taa woln binimbil. Tibɔnyaan tee tuk timi Kristo aah ŋan sakpen pu na. U ye Uwumbɔr aanan la.
- ⁵ Taa mooni timi tibaa aabɔr. Ti mooni Yesu Kristo aabɔr la, ke uma le ye binib mɔmɔk Aadindaan. U pu le ti ye nimi aatutum.
- ⁶ Uwumbɔr u nan len ke "Cha nwiihn woln mbɔmbɔɔn ni" na, uma le woln tinimbil, ke ti bee waah ŋan sakpen pu na. Yesu Kristo aabimbin aah bi pu na le mɔk timi Uwumbɔr aah ŋan sakpen pu na.
- ⁷ Timi bi kaa kpa mpɔɔn na, Uwumbɔr di tibɔnyaan ti kpa mpɔɔn sakpen na ŋa tiŋaal ni, aan binib bee ke tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn nyan Uwumbɔr chee, naa ye ti chee.
- ⁸ Limukl aabɔŋ le pii timi, ki mu aa nyan timi. Taa beer tiwan mɔmɔk aatataa, le ki tee kpa limakl.
- ⁹ Binib ŋani timi falaa, le Uwumbɔr aa di cha timi. Bi lii timi kitiŋ, ki mu aa ku timi.
- ¹⁰ N-yoonn mɔmɔk binib dii timi ke bi ti ku timi, ke baah nan dii Yesu bi ti ku u pu na. Baah kaa ku timi na, nima le mɔk ke Yesu aamɔfal aapɔɔn bi ti ni.
- ¹¹ Yesu pu, le binib ban bi ku timi n-yoonn mɔmɔk. Baah kaa ku timi na, nima le mɔk ke Yesu aamɔfal aapɔɔn bi timi bi ga kpo na ni.
- ¹² Nkun dii timi la, le ni kan limɔfal.
- ¹³ Tɔ, unii u nan ŋmee Uwumbɔr aalahn aagban na ŋmee ke u gaa Uwumbɔr ki kii, le ki len. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha ti mu gaa u ki kii kina, le ki len.
- ¹⁴ Ti bee ke Uwumbɔr u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni na, ga fikr timi bi mu kpaan Yesu chee na nkun ni, ki ga li joo timi ni nimi ki di buen ubaa chee.
- ¹⁵ Ni pu, le ti ji falaa ngbaan mɔmɔk. Binib bi gaa Uwumbɔr na yaa kpae kan, binib bi ga li dooni Uwumbɔr na mu ga li wiir, ki ga nyuŋ u.
- ¹⁶ Nima le cha tiwon aa yɔl. Tiwon timina bi diŋni iwiin mɔmɔk la. Timi aawiin aapɔɔn kpae iwiin mɔmɔk la.
- ¹⁷ Dandana aafalaa aan yunn, kaa wiir. Falaa ngbaan pu, le ti ga kan mpopiin ki ti nyan, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁸Titafal aa bi taah waa tiwan ni na ni, titafal bi taah kaa waa tiwan ni na le ni. Taah waa tiwan ni na, naan li bi n-yoonn mómók. Taah kaa waa tiwan ni na, nima le ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

2 Korint Yaab 5

¹Tɔ, ti nyi ke tiwon timina yaa kpo kan, tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na bi paacham. Uwumbɔr le toor tiwon ngbaan ki tii timi.

²Taah bi dulnyaa wee ni na, le ti ji falaa, ki du. Tinimbil man ke ti kan timi aawon ti bi paacham na.

³Ti yaa kan tiwon ngbaan kan, timi aawiin aan chuun mu n̄meen.

⁴Ni ye mbamɔn, timi bi bi dulnyaa wee ni na, falaa muk timi, le ti du. Naa ye ke ti ban ke timi aawiin li chuun mu n̄meen. Ti ban ke ti kan tiwon ti bi paacham na. Ti ban ke ti di tiwon ti ga kpo na lii, ki kan tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁵Uwumbɔr le toor tiwon ngbaan tii timi, ki tii timi Waafuur Nyaan ke u mók timi ke u ga tii timi waah nan puu tipuul ti na.

⁶Nima le cha ti kpa lipobil n-yoonn mómók. Ti nyi ke taah laa bi dulnyaa wee ni buyoonn na, taa bi Tidindaan do paacham.

⁷Dandana wee, tinimbil aa waa u. Ti gaa u ki kii ki nyi ke u bi, le ki dii u,

⁸le ki kpa lipobil. Ti yaa di tiwon timina lii, ki kun Tidindaan do paacham kan, ni ga li mɔ timi.

⁹Ti yaa bi kitiŋ do, bee ti yaa bi paacham kan, ti ban ke ti piir usui la.

¹⁰Ba pu? ti mómók ga nan sil Kristo aanimbiin ni, aan u lik timi aabimbin aah bi pu na, ki bee ke ti tun ni n̄an na, bee ni kaa n̄an na dulnyaa wee ni, ki ga tii ti mómók taah tun pu na aapal.

¹¹Nima le cha ti san Tidindaan, ki sur binib ke bi li dii u. Uwumbɔr nyi timi aabimbin aah bi pu na. M dak ke ni mu nyi timi aabimbin.

¹²Naa ye ke ti bi pak tibaa la. Ti ban ke ti tii nimi n̄itaa n̄i pu ni ga li kpa kipupuk ti pu na, aan ni bee naah ga kii pu ki len tii binib bi lik biken paacham, ki kpa kipupuk bi pu, kaa lik bisui ni na.

¹³Bi yaa len ke ti waar kan, Uwumbɔr pu le ti bi kina. Ti yaa kpa laasaab kan, ni pu le ti kpa, ke ti ter nimi.

¹⁴Kristo aah gee timi pu na le junni tiwon ni, ki cha ti bi kina. Ti nyi ke unibaan nan sil binib mómók aasisiiaan ki gaa baakun ki kpo, nima le bi mómók kpo.

¹⁵U nan kpo binib mómók pu, ke binib bi laa bi na taa ki n̄ani baageehn, bi li n̄ani waageehn; ba pu? u nan kpo bi pu ki fikr nkun ni.

¹⁶ Taan ki lik unii ubaa paacham ke dulnyaa ni aanib aah lik pu na. N-yoonn mubaa ti nan lik Kristo kina la. Ti mu aa ki lik u kina.

¹⁷ Nima pu na, unii umək kpaan Kristo chee na, u ye unipɔɔn la. Udaan aabimbikpok jer a, ki kpeln mbimbipɔɔn.

¹⁸ Mbimbipɔɔn ngbaan nyan ni Uwumbɔr chee la. Kristo pu, le Uwumbɔr di timi kpaan ubaa chee, ke ti taa ki li ye waadim, ki tii timi lituln ke ti kpaan binib u chee.

¹⁹ Maah len pu na le ye ke Kristo aah nan kpo na, nima le tii Uwumbɔr nsan ke u di dulnyaa ni aanib kpaan ubaa chee, ki di cha baatunwanbir pinn bi. U di tichandaan aaliin imina ŋa tiŋaal ni, ke ti tuk binib.

²⁰ Ti sil Kristo aasisiyyaan, le ki gaŋni nimi. Ni bi ke Uwumbɔr ubaa le aah gaŋni nimi na. Ti gaŋni nimi ki tii Kristo, ke ni li kpaani Uwumbɔr chee man.

²¹ Kristo aa nan tun titunwanbir tibaa. Timi aatunwanbir pu, le Uwumbɔr nan daa utafal. Timi bimək kpaan Kristo chee na, Uwumbɔr len ke timi aabɔr ŋan.

2 Korint Yaab 6

¹ Timi bi kpaan Uwumbɔr chee ki tun waatuln na le gaŋni nimi, ni taa gaa Uwumbɔr aaterm yɔli.

² Uma Uwumbɔr le len ke, "Naah ŋeer pu na, le m pel saameen. Bundaln ni ŋeer ke m gaa si lii na, le m ter si." Li pel man, din le ni ŋeer. Din le ye n-yoonn mu u ga gaa si lii na.

³ Taa ŋani tiwan ni ga leŋ unii ubaa Uwumbɔr aasan ni na, aan ubaa taa len ke timi aatuln kpa taani.

⁴ Timi aabimbin aah bi pu na, nima le mək binib ke ti ye Uwumbɔr aatutum. Kinye pu? ti kan falaa, ni limukl, ni tibɔr, ki ji limɔr, ni məmək ponn ni.

⁵ Binib lue timi ŋinaalab, ki laŋ timi tiyondir ponn ni, ki ŋma tijar ti pu. Ti tun lituln linimaln, kaa geeni kinyeek, ki lann tijikaar.

⁶ Timi aabimbin bi chain la. Ti bee Uwumbɔr aaliin, ki kpa limɔr, ni tibulchinn, ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki gee binib mbamɔm,

⁷ ki tuk bi Uwumbɔr aaliin i ye mbamɔn na. Ti kpa Uwumbɔr aapɔɔn. U len ke timi aabɔr ŋan, nima le ye tijawan ti bi tiŋangii ni tiŋangan ni na.

⁸ Binib bibaa nyuŋni timi, bibaa mu seei timi. Bibaa bii timi, bibaa mu pak timi. Bibaa len ke ti ŋmanni binib la. Le ti tee len ibamɔn.

⁹ Taa kpa liyimbil binib chee. Ti kpa liyimbil Uwumbɔr chee la. Nkun dii timi, le ti beenin bi. Uwumbɔr cha falaa pii timi, ki mu aa cha u ku timi.

10 Tisui bii la. Yesu pu, le ti kpa mpopiin n-yoonn mómók. Ti ye bigiim la, le ki nga binib pam biwankpadam Uwumbor chee. Taa kpa dulnyaa wee ni aawan nibaa, ti kpa paacham aawan mómók. Nimina mómók le mók ke ti sil ye Uwumbor aatutum.

11 Nimi Korint aatiŋ aanib, ti tuk nimi tiponn ni aabor mómók. Ti gee nimi sakpen.

12 Naa ye ke timi le aa gee nimi. Ni ye ke nimi le aa gee timi.

13 M len nimi ke uja aah ga len waabim pu na. Ni li gee mi man, ke maah gee nimi pu na.

14 Ni taa kpaan binib bi kaa gaa Yesu ki kii na chee man. Binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na ga ŋmaa kpaan tob chee ee? Nwiihn ni mbomboon ga li ŋmaa kpaan bi ii?

15 Kristo ni kinimborŋ ga li ŋmaa kpaan kimobaan aa? Unii u dii Yesu aasan na, ni unii u kaa dii na aabimbin kpaan aa?

16 Uwumbor aadiik ni ŋiwaa kpaan aa? Naa kpaan. Timi le ye Uwumbor u ye limofadaan na aadiik. Uma ubaa le nan len ke, "M ga li bi maanib aasui ni, ki chuun bikaasisik ni. M ga li ye Baawumbor, bi mu ga li ye maanib."

17 Nima le cha Uwumbor ki bui ke, "Nya bi ponn ni man, ki li bi nibaa, ki di cha titunwanbir, le m ga gaa nimi.

18 M ga li ye Nite; ni mu ga li ye njapotiib ni mbisatiib. Min Uwumbor u kpa mpoon mómók na, le len kina."

2 Korint Yaab 7

1 Maanigeekaab, Uwumbor aah puu tipuul tee ki tii timi na, cha ti di cha lituln li kaa ŋan na mómók, ni ilandak i kaa ŋan na mómók, ki li san u, ki li ye binib bi bi chain ki doo na.

2 Ni li gee timi man. Taa ŋa ubaa bakaa, ki mu aa bii ubaa, ki mu aa ji unii ubaa aawan.

3 Maa len kina ke m galn nimi. Maah tuk nimi pu na, ti gee nimi la. Ti yaa kpo, bee ti yaa bi kan, ti po gee nimi la.

4 M kpa lipobil sakpen le ki len nimi. M kpa kipupuk sakpen ni pu. Nsui soŋ mbamom la. Timi aafalaa mómók ponn ni, m kpa mpopiin ni pu ki ti nyaŋ.

5 To, taah nan fuu Masedonia aatiŋ ni na, taa ŋmaa fuur. Ti nan kan limukl, ŋipepel mómók ni. Binib nan kpak timi Uwumbor aaliin pu. Nimi aabor mu pu le ilandak nan joo timi.

6 Uwumbor u soŋni binib bi kpa mpombiin na aasui na, uma le cha Taitus fuu ni ti chee ki nan soŋ tisui. Waah fuu ni na, nima le cha tisui soŋ.

⁷ Naa ye nima baanja le sɔŋ tisui. U tuk timi nimi aabimbin aah ŋan pu na. Nima le cha tisui sɔŋ. U tuk timi ke ninimbil man ke ni ki kan mi, ke ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ke ninimbil man ke ni kii maamɔb. Nima le cha m moo kpa mpopiin.

⁸ Maah nan ŋmee kigbanj tii nimi na, kigbanj ngbaan nan bii nisui ni yunn pɔkaa. Nisui aah nan bii na, le ni gar mi. Dandana, naa ki gar mi.

⁹ M kpa mpopiin la. Naa ye ke nisui aah bii na le cha m kpa mpopiin. Nimi aapombiin le cha ni kpeln nimi aabimbin, nima le cha m kpa mpopiin. Uwumbɔr nan cha ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu. Nima le kigbanj ki nan bii nisui na nan ŋa nimi tinyoor.

¹⁰ Ba pu? Uwumbɔr yaa cha unii kpa mpombiin waatunwanbir pu kan, nima le ga cha u kpeln waabimbin ki ŋmar. Naan ki gar u. Tɔ, dulnyaa wee ni aapombiin joo ni nkun la.

¹¹ Uwumbɔr aah cha ni kpa mpombiin pu na, ni kan naah ŋa nimi tinyoor pu na. Nitafal bi waabɔr ni. Ni gee liŋuul titunwanbir pu, ki ban ni nyan nibaa tibɔr ngbaan ni, ki san Uwumbɔr ijawaan, ki ban ni ki kan mi, ki ban ni ŋa Uwumbɔr aageehn, ki ban ni daa unii u tun titunwanbir na aatafal. Naah ŋa kina na, ni mɔk ke naa kpa taani ubaa tibɔr ngbaan ponn ni.

¹² Maah nan ŋmee kigbanj ngbaan tii nimi na, naa ye unii u tun titunwanbir na pu le m nan ŋmee ki, kaa ye bakaa aah kan u na pu le m ŋmee ki. M nan ban ke Uwumbɔr mɔk nimi naah gee timi mbamɔm pu na. Nima le cha m ŋmee ki.

¹³ Naah kii timi aamɔb na, nima le sɔŋ tisui. Taitus aah nan bi ni chee na, le usui sɔŋ nimi aabimbinyaan pu, le ni ŋa u mpopiin. Nima le cha ti mu kpa mpopiin sakpen.

¹⁴ M nan pak nimi u chee, le naa jinn mi inimɔɔn. Taah tuk nimi tibɔr ti na mɔmɔk, ti len mbamɔn la. Kina le taah nan pak nimi Taitus chee pu na, ti len mbamɔn.

¹⁵ U teer naah nan gaa u pu na, ki teer naah san u, ki pak waah len pu na, ki kii waamɔb. Nima le cha u moo gee nimi.

¹⁶ M bee ke ni ga li beenin ŋani tiwan mɔmɔk mbamɔm. Nima le m kpa mpopiin ni pu.

2 Korint Yaab 8

¹ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee Uwumbɔr aah ŋa tinyoor ŋa Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni pu na.

² Bi nan kan falaa, ni ntɔŋ, ni igiin sakpen a. Le bi mu nan kpa mpopiin ki ti nyanj. Baagiin ponn ni, le bi nan kpa tibulchinn, ki tii Uwumbɔr ipiin sakpen.

- ³ M ga ηmaa ηa seeraa ki tii bi, ke baah kpa tiwan ni na, bi tii u, ki jer kina. Baageehn pu, le bi tii,
- ⁴ ki gaη timi ke ti gaa ipiin ngbaan, aan ki di tii Uwumbor aanib bi lann na. Ni mo bi ke bi ter bi la.
- ⁵ Bi tii ki jer taah nan dak pu na. Njan, le bi di bibaa tii Tidindaan, le ki nin di bibaa tii ti mu, Uwumbor aageehn pu.
- ⁶ Nima pu na, Taitus aah nan cha ni piin ki bi too ηimombil ke ni tii Uwumbor na, le ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki cha ni too ηimombil ngbaan ki doo.
- ⁷ Ni nan gaa Yesu ki kii la, le ki bee waabor, ki ga ηmaa tuk biken. Ninimbil man waatuln pu. Le ni gee timi. Naah ηani tiwan nimina momok ki ti chaar jer na, ni li nyi ki tii ipiin mu ki ti jer kina.
- ⁸ Maah len pu na, naa ye ke m muk nimi ke ni tii. M tuk nimi ke Uwumbor aanib biken aanibil man ke bi tii u ipiin, ke m bee ni mu aah gee u pu na.
- ⁹ Ni nyi Tidindaan Yesu Kristo aah kpa tibulchinn pu na. U nan ye uwankpadaan la. Nimi pu le u ηa ugiin. Waah ηa ugiin na, nima le cha ti mu ηa biwankpadam.
- ¹⁰ Cha m tuk nimi maalandak. Naah nan piin ki bi too ηimombil ηi giina na, ni ηan ke ni too ηi ki doo libiln lee. Ni nan puen biken ki ban ke ni tii Uwumbor ipiin, ki nan puen piin ki bi too ipiin ngbaan. Pɔɔn nibaa man ki too i doo. Ninimbil nan man ke ni piin ki too ipiin ngbaan.
- ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni tii naah ga ηmaa tii pu na, aan ki too ipiin ngbaan doo.
- ¹² Unii yaa gee ke u tii Uwumbor ipiin ki yaa tii u waah kpa pu na kan, Uwumbor ga gaa la. Uwumbor aa ban ke unii tii ki jer waah kpa pu na.
- ¹³ Maa ban ke m ηa nimi falaa ke m ter biken. M ban ke ni momok ηaη la.
- ¹⁴ Maah len pu na le ye ke naah kpa sakpen pu dandana na, ni ηan ke ni ter binib bi kaa kpa na. Ni mu yaa nan lann daalbaadaal kan, bi yaa nan kpa sakpen kan, bi mu ga ter nimi. Kina le ni momok ga ηaη.
- ¹⁵ Ni ηmee Uwumbor aagbaη ni ke, "Unii u nan kan sakpen na aa nan ji ki gur. Unii u mu nan kan siib na aa nan lann."
- ¹⁶ To, m doon Uwumbor u cha Taitus ban u ter nimi na ke ti mu aah ban ti ter nimi pu na.
- ¹⁷ Ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki dan ni chee, le u kii. Unimbil man ke u dan, waageehn pu le u ga dan.
- ¹⁸ Le ti ga cha tina aabo ubaa mu dii u dan ni chee. Tina aabo ngbaan aah mooni Yesu aabonyaana pu na le cha Yesu aanib momok pak u sakpen.

¹⁹ Bi mu lee u ke u dii timi ke ti buen ti ter Uwumbor aanib bi ye bigiim na. Nima le ga nyuŋ Tidindaan, ki mək bi ke ti ban ti ter tɔb la.

²⁰ Ti ga li joo ŋimombil sakpen ke ti tii bi. Taa ban ke unii ubaa bii timi ke ti gur tibaa ngem.

²¹ Tidindaan nyi ke ti ŋani mbamɔm la. Ti ban ke binib mu bee ke ti ŋani mbamɔm.

²² Nima le ti ga tun tina aabo uken u mu dii Taitus mam ki dan ni chee. Nyoonn mɔmɔk ti nan lik tina aabo ngbaan aabimbin aah bi pu na, ki kan ke unimbil man Uwumbor aatuln pu. U pak nimi ke ni ga ŋa maah ban pu na, nima le cha u moo ban ke u dan ni chee.

²³ Binib yaa baa nimi Taitus aabɔr kan, ni tuk bi ke u ye maatutuŋeer u ter mi m tuk nimi Yesu aabɔnyaan na la. Ubaa yaa baa nimi tinaabitiib bi dii Taitus na aabɔr kan, ni tuk u ke bi ye Yesu aanib aatutum la. Baabimbinyaan pu, le binib nyuŋni Kristo.

²⁴ Ni li mək bi ni Yesu aanib mɔmɔk naah gee Uwumbor aanib pu na, ki ter bi, ke taah nan pak nimi pu na.

2 Korint Yaab 9

¹ Maa ki ban m ŋmee kigbanj ki tuk nimi naah ga ter Uwumbor aanib pu na.

² M nyi ke ni ban ni ter bi. M nan pak nimi Masedonia aanib chee, ki bui bi ke nimi bi bi Griis aatiŋ ni na nan ban ni ter Uwumbor aanib giina. Ninimbil aah man ke ni ter Uwumbor aanib pu na, nima le cha bi ponn ni pam mu ban bi ter bi.

³ Le m ban m cha tinaabitiib bimina buen ni chee, aan bi ti kan ke taah nan pak nimi pu na, ti gbii la. Ni ga li bi ke maah nan len pu na, ki gor ke ni too ŋimombil ngbaan.

⁴ Ni yaa kaa ye kina kan, Masedonia aatiŋ aanib bibaa yaa dii mi ki fuu ni ni chee, ki kan ke naa kee gor kan, ni ga jinn mi inimɔɔn, naa ye mi baanja aanimɔɔn, ti mɔmɔk aanimɔɔn. Ba pu? ti nan pak nimi bi chee.

⁵ Nima le m dak ke ni ŋan m gaŋ tinaabitiib bimina ke bi loln m pu nsan ki buen ni chee, ki ter nimi ni too ŋimombil ngbaan, naah nan puu tipuul ti na. M yaa fuu ni kan, m ga nan mui ni too ŋi ki doo. Nima le ga mək ke ni too ŋi, nimi aageehn pu, naa ye ke bi nan muk nimi le ni too ŋi.

⁶ M tuk nimi la, unii u bun tijikaar siib na ga nan chee siib la. Unii u mu bun tijikaar sakpen na ga nan chee sakpen la.

⁷ Unii mɔmɔk aah di pu ŋa usui ni ke u ga tii ni na, cha u tii kina. U taa tii ni mpombiin, ki taa tii limukl aatiin. Ba pu? Uwumbor gee unii u tii ni mpopiin na la.

⁸Uwumbor ga nmaa na tinyoor momok na ni pu, aan ni taa lann nibaa. Ni ga li kpa ki gur, ki ga nmaa tii binib bimok lann na.

⁹Ni nnee Uwumbor aagban ni ke, "Ubulchindaan tii bigiim sakpen, waanann aa kpa ndoon."

¹⁰Uwumbor u di njikaabil di tii unii u bu tijikaar na, ki tii binib tijikaar bi ji na, uma le ga tii nimi naah ban pu na momok, ki jer kina, aan ni moo ter binib biken.

¹¹Ni yaa moo ter binib kan, Uwumbor le ga moo tii nimi. Naah ga tii timi ipiin ke ti tii biken na, nima le binib pam ga doon Uwumbor ipiin ngbaan pu.

¹²Ni yaa ter Uwumbor aanib ki tii bi baah lann pu na kan, nima le binib pam ga doon Uwumbor mbamom.

¹³Ni yaa ter bi kan, nima le ga mok bi ke ni gaa Kristo aabonyaan ki kii, ki kpa tibulchinn, ki yakr naah kpa tiwan ni na tii bima, ni biken momok. Nima le ga cha bi nyuŋ Uwumbor,

¹⁴ki mee u tii nimi, ki li gee nimi, Uwumbor aah cha ni kpa tibulchinn sakpen pu na.

¹⁵Cha ti doon Uwumbor u tii timi Ujapoon u jer ipiin momok na man.

2 Korint Yaab 10

¹Min Pool mbaa gan ni nimi la. Ni ponn ni bibaa len ke maah nan bi ni chee na, maa kaar nimi, ke m yaa bi nibaa chee kan, m kpa lipobil ki nnee kigban ki sur nimi. Min Pool bi suuna ke Kristo aah bi pu na, ki gan ni nimi ke ni toor nimi aabimbin man,

²aan m yaa fuu ni ni chee kan, m taa chiin ni ponn ni bibaa. M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, m ga nmaa li kpa lipobil ki chiin binib bi len ke ti dii dulnyaa ni aanib aah dii pu na.

³Ni ye mbamon ke ti po ye binib la. Ni mu aa ye binib aajaak le ti jaa,

⁴ki mu aa di binib aapoon le jan kijaak ngbaan. Ti di Uwumbor aapoon mu bii kinimbony aapoon momok na le jan ki. Ti len ki nyan binib bi kpak Uwumbor aaliin kinikpakpak na,

⁵ki nyan binib bi kpa kalmbaani ki dak ke bi kpa nlan ki jer Uwumbor na. Ti cha ilandak momok kii Kristo aamob.

⁶Ti yaa bee ni ponn ni binib bi ga kii Uwumbor aamoboln na, le ti ga nmaa daa binib bi gur kaa kii na aatafal.

⁷To, ni lik binib paacham la aa? Ubaa yaa bi ni ponn ni ki len ke u ye Kristo anii kan, cha u teer ke ti mu ye Kristo aanib ke waah ye pu na la.

⁸ Tidindaan tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii u mbamom, waa tii mi tininkpir ngbaan ke m bii nimi. M yaa puk kipupuk ki jer maah ba ga puk pu na kan, maan ji inimoon.

⁹ Ni taa li dak ke m ban m nmee kigbanj ki ga li kpa nimi ijawaan na.

¹⁰ Bibaa len ke m nmee tigbann ke mpoodaan na, ke m yaa bi ni chee kan, maa poo, maaliin aa bi tibor tibaa ni.

¹¹ Cha binib ngbaan aaboln bee ke ti yaa nmee kigbanj ponn ni taah ga na pu na kan, ti yaa fuu ni kan, ti ga na kina la.

¹² Taa ban ke ti di tibaa nan binib bi yoor bibaa paacham na, kaa ban ke ti len ke ti ye bi ponn ni bibaa. Baa kpa nlan. Bi lik tob aabimbin aah bi pu na, ki nanjib bibaa la.

¹³ Tima kan, taan li kpa kipupuk ki lakr taah tun lituln pu na. Ti ga li kpa kipupuk Uwumbor aah siin lituln li ki tii timi na pu. Taah nan tuk nimi waaliin na, nima le ye lituln ngbaan ponn ni ngem.

¹⁴ Ti nan puen biken ki fuu ni ni chee ki tuk nimi Kristo aabonyaan tee. Taah nani kina na, ti po tun lituln li Uwumbor siin timi na la.

¹⁵ Taa ban mpakm biken aatuln pu. Ti kpa limakl ke ni ga moo dii Yesu aasan mbamom, ki ga ter timi ke ti tun Uwumbor aatuln sakpen, waah siin li pu ki tii timi na.

¹⁶ Le ti ga nmaa buen ntim mu daa ki jer nimi aati na, ki ti tuk binib tibonyaan tee. Taan buen biken aah tun lituln nin chee na, kaa ban ke bi pak timi biken aatuln pu.

¹⁷ Uwumbor aagbanj len ke, "Unii umok ban ke u puk kipupuk na, cha u puk kipupuk Uwumbor pu."

¹⁸ Unii yaa pak ubaa kan, nima le aa mok ke Uwumbor aanimbil gbiin u. Uwumbor yaa pak unii kan, nima le mok ke Uwumbor aanimbil sil gbiin u.

2 Korint Yaab 11

¹ To, m yaa len kijork aaliin siib kan, ni poon nibaa man ki li kpa limor m pu.

² M gee nimi sakpen ke Uwumbor aah gee nimi pu na. Ni bi ke usapoon u kaa nyi uja na aah bi pu na, le m ban m di nimi tii Kristo, ni li dii uma baanja.

³ M san ijawaan ke binib ga nmann nimi, ni taa ki dii Kristo mbamom, ke kinimbora aah nan nmann Adam aapuu lif pu na.

⁴ Unii yaa fuu ni ni chee ki yaa tuk nimi ilin yayan i kaa ye taah nan tuk nimi Yesu aaliin i na kan, ba na ni ji limor u pu? Ba na ni gaa tibor ti kaa ye Yesu aabonyaan, kaan cha ni kan Uwumbor Aafuur Nyaan na? Taah nan tuk nimi

Yesu aabɔnyaan tee na, tibɔr ngbaan le nan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

⁵ Binib bi ŋmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na, maa dak ke bi jer mi.

⁶ Nibaakan, maan ŋmaa len ke unii u bae mbaem sakpen na aah len pu na. M mu nyi Uwumbɔr aabɔr mbamɔm, ki ŋeer ti mɔmɔk tuk nimi, binib aanibil ni.

⁷ M nan sunn mbaa taab ke m yoor nimi paacham; kinye pu? m nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, kaa jin nimi kidaak. Maah ŋa kina na, ni kpa taani ii?

⁸ Maah nan tuk nimi Uwumbɔr aaliin na, Yesu aanib biken nan pa mi la. Ni naahn ke m nan yoor baamobil ngbaan ke m li joo ter nimi le na.

⁹ Buyoonn m nan bi ni chee ki lann maah ban pu na, maa muk nimi ke ni ter mi. Tinaabitiib bi nyan Masedonia aatiŋ ni na nan joo ni maah ban tiwan ni na mɔmɔk. Maah nan bi pu n-yoonn ngbaan na, m ga li beenin bi kina la, kaan muk nimi ke ni ter mi.

¹⁰ Kristo pu le m len mbamɔn, maan muk unii ubaa nibaa chee Griis aatiŋ ponn ni ke u ter mi.

¹¹ Ba pu? Ni ye ke maa gee nimi le ki len kina aa? Uwumbɔr nyi ke m gee nimi la.

¹² M ga li beenin tuk nimi Uwumbɔr aaliin, kaan ji nimi kidaak. Biŋmanŋmannim bi ji nimi kidaak na aan ŋmaa pak bibaa ki len ke bi bi ke taah bi pu na.

¹³ Binib ngbaan ŋmanni nimi la. Baa ye Kristo aakpambalb. Bi ŋmanni nimi ke bi tun Uwumbɔr aatuln, ki mu aa tun.

¹⁴ Baah ŋani kina na, ni taa cha ni gar nimi. Kinimbɔŋ kibaa ŋmanni ke ki ye Uwumbɔr aatuun u ye chain na.

¹⁵ Kinimbɔŋ aatutum yaa ŋmanni ke bi ye bininyaam kan, ni taa cha ni gar nimi. Uwumbɔr ga daa bitafal baatuln aah ŋeer pu na.

¹⁶ M ki tuk nimi la, ni taa dak ke m ye ujɔr. Ni mu yaa dak ke m ye ujɔr kan, ni li kpa limɔr m pu, ki cha m mu pak mbaa siib.

¹⁷ Maah ga len pu na aa ye Tidindaan aaliin aaboln. Maah ga pak mbaa pu na, m ga len ke ujɔr na la.

¹⁸ Binib pam le bi ki pak bibaa dulnyaa ni aawan pu. Nima le m mu ga pak mbaa.

¹⁹ Ni dak ke ni kpa nlan. Ba ŋa ni ji limɔr bijɔrb pu ki kpa mpopiin?

²⁰ Maah len pu na le ye ke unii yaa chuu nimi tinaagbiir, bee u ji nimi aawan, bee u ŋmanni nimi, bee u kpa kalmbaani, bee u faa nimi kitapak kan, le ni kpa limɔr u pu.

- 21 Taah kaa muk nimi kina na, le ni bii timi, ke taa kpa mpɔɔn aa? Unii ubaa yaa kaar ke u pak ubaa kan, m mu kaar kina la. M len ke uɔr na la.
- 22 Biɲmanɲmannim ngbaan ye Hiibru yaab la aa? M mu ye. Bi ye Israel yaab la aa? M mu ye. Bi ye Abraham aayaabitiib la aa? M mu ye.
- 23 Bi ye Kristo aatutum la aa? M mu ye ki jer bi. M ɲa nimi gafara la, m len ke uɔr na la. M nan tun Kristo aatuln ki jer bi, ki koo tiyondir ponn ni ki jer bi. Kristo pu, binib nan gbaa mi ɲinaalab ki ti chaar jer. M nan kani linimaln, naa nan pɔɔ ke m kpo.
- 24 Nfum muɲmu le Juu yaab gbaa mi linaalab nfum piitaa ni muwae.
- 25 Rom yaab nan gbaa mi ɲidabil nfum mutaa la. Binib nan mae mi ɲitakpal nfum mbaa la. Nfum mutaa le ɲɔi liin nnyusakpem ni ki cha mi. Kinyeek kibaa ni nwimɔn le m nan bi likpaln pu nnyusakpem ni.
- 26 M nan chuun ɲisachun n-yoonn mɔmɔk, ki kani linimaln nnyun ni, le ki kani linimaln bififiirb chee, le ki kani linimaln maanib Juu yaab chee, le ki kani linimaln binib bi kaa ye Juu yaab na chee, le ki kani linimaln ntim ponn ni, ni kipɔɔk ni, ni nnyusakpem ni, le ki kani linimaln binib bi ɲmann ke bi ye Yesu Kristo aanib na chee.
- 27 M tun Yesu Kristo aatuln linimaln, ki kani falaa, kaa geeni kinyeek. Nkon ni nnyunyu mɔk nan joo mi. M nan lann tijikaar. Tiwoor nan joo mi. Maawanpeenkaan aa nan fuu tiwoor ngbaan.
- 28 Naa ye falaa umina baanja le m kan. Ilandak joo mi iwiin mɔmɔk Yesu aanib mɔmɔk pu.
- 29 Ubaa yaa kaa kpa mpɔɔn kan, ni yɔl m mu aawon la. Ubaa yaa tɔɲ uken ke u tun titunwanbir kan, ni fiini maɲuul la.
- 30 Tɔ, m yaa puk kipupuk kan, m ga puk kipupuk maadabur aabɔr pu la.
- 31 Tidindaan Yesu Aate Uwumbɔr, u yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, uma le nyi ke m len mbamɔn la.
- 32 Maah nan bi Damaskus aatiɲ ni, Ubɔr Aretas aayoonn na, le kitiɲ ngbaan aaninkpel nan ban u chuu mi, le ki cha waatɔb aajab si kii kitiɲ na aabisamɔb chee, ke bi nan chuu mi.
- 33 Le nɔtiib di mi ɲa kibɔɔkuuk sakpeɲ ni, ki ti di mi laan takolu u bi kitiɲ ngbaan aagoln pu na, le m nyan uɲaal ni.

2 Korint Yaab 12

- 1 See m puk kipupuk. Ni mu aa kpa tinyoor. M ga tuk nimi Tidindaan aah mɔk mi liɲɲiir aawan pu ki kpiir tibɔr ti tuk mi na.

- ² Dibin kipiik ni njinaa le Uwumbor nan yoor mi buen udo paacham. M nyi u di maawiin baanja le buen aan u di maawiin ni nwon mok le di buen. Uma le nyi.
- ³ M po nyi ke Uwumbor yoor mi buen paacham, Paradais ni.
- ⁴ Le m njun tibor ti maan njmaa tuk unii ubaa na. Uwumbor aa kii ke m len ti.
- ⁵ Lijinjiir aawan ngbaan pu, le m ga puk kipupuk. Maan pak mbaa, m ga puk kipupuk maadabur aabor pu la.
- ⁶ M yaa ban m puk kipupuk kan, maan le ye ujur; ba pu? m ga len mbamon la. M mu aan puk kipupuk. Ba pu? maa ban ke unii ubaa pak mi ki jer maah neer pu na. M ban ke bi lik maabimbin aah bi pu na, ki pel maah len pu na, le ki bee maah bi pu na.
- ⁷ To, Uwumbor aah nan mok mi lijnjiir aawan sakpen pu na, waa ban ke m yoor mbaa paacham lijnjiir aawan ngbaan pu. Nima le u cha limukl li nyan ni kinimbor chee na muk mi. Limukl ngbaan wu mi ke nkokon aah saa tiwon kan, ni wu pu na.
- ⁸ Le m mee Tidindaan nfum mutaa ke u nyan mi limukl ngbaan ni.
- ⁹ Le waa kii, le ki bui mi ke waaterm le ga cha m nyan limukl ngbaan; ba pu? unii u kaa kpa mpoon na ga li kpa waapoon mbamon. Le m kpa mpopiin ki kpa kipupuk maadabur aabor pu, aan ki li kpa Kristo aapoon.
- ¹⁰ M yaa kan idabur, ni njiibil, ni falaa, ni limukl, ni tibor, Kristo pu kan, le ni mo mi; ba pu? maah kaa kpa mbaa aapoon buyoonn na, le m kpa Kristo aapoon.
- ¹¹ Ni yaa ba pak mi kan, ni ba ga li njan. Naah kaa pak mi na, nima le cha m pak mbaa ke ujur na. M yaa kaa bi tibor tibaa ni kan, binib bi njmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na aa jer mi.
- ¹² Maah nan bi ni chee na, m nan tun lijnjiir aatun Uwumbor aapoon pu, ki nan kpa limor n-yoonn momok. Nima le mok ke m ye Yesu aakpambalb mbamon.
- ¹³ Yesu aanib biken jer nimi kinye? Maah kaa muk nimi ke ni tii mi nibaa na le cha bi jer nimi ii? Nimina yaa kpa taani kan, m njan nimi gafara la.
- ¹⁴ To, dandana wee, m gor ke m dan ni chee taataa. Maan li ban nibaa ni chee. M ban nimi la, naa ye nimi aamobil. Mbim aa kpiini tetiib, tetiib le kpiini mbim. Ni bi ke maabim na la.
- ¹⁵ Nima le ni mo mi ke m di mbaa tii nimi, ki tun lituln linimaln ke m ter nimi. M yaa moo gee nimi kan, nimi aageehm bar la aa?
- ¹⁶ Ni ye mbamon, maa nan njani nimi falaa ke ni tii mi nibaa. Le ni ponn ni bibaa len ke m nan njmanni nimi, ki jin nimi aawan. M jin nimi aawan kinye?
- ¹⁷ Maah nan cha binib buen ni chee na, bi ponn ni ubaa nan jin nimi aawan ki tii mi ii? Aayii.

18 M nan gan Taitus ke u buen ni chee, le ki cha tina aabo uken mu dii u. Taitus jin nimi aawan nibaa aa? Aayii. Ti kpaan nlandak mubaa la. Maah nani pu na, u mu nani kina la. Ti momok dii kitaabuk kibaa la.

19 Ni dak ke ti len ke ti nyan tibaa tibor ni la aa? Taa nani kina kpala. Ti bi Uwumbor aanimbiin ni, ki len Kristo aah ban pu na. Maanigeekaab, ti ban ke ti ter nimi ke ni moo dii Uwumbor aasan mbamom. Nima le cha ti len.

20 M san ijawaan ke m yaa fuu ni ni chee kan, m ga kan ke naa bi maah ban pu na. M mu yaa chiin nimi kan, naan li mo nimi. M san ijawaan ke m ga nan mui ni bi kpak tob kinikpakpak, ki kpa lipiipoln tob pu, ki gee lijuul tob pu, ki yakr tob, ki sii tob, ki bii tob, ki kpa kalmbaani, ki nma tijar,

21 ke m yaa fuu ni ni chee ki kan ke ni ponn ni pam tun titunwanbir, ni tijon aatuln, ki gor kidagook, ki nani tiwan ni kaa nan na, kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni ga bii nsui sakpen. Le Maawumbor ga cha m ji inimoon ni pu.

2 Korint Yaab 13

1 To, m ga dan nan mann nimi taataa la. Ni yaa galn unii ubaa kan, maan gar nimi, see biseeraadam bilee, bee bitaa len.

2 Maah nan mann nimi lelee na, m nan sur ni ponn ni bimok tun titunwanbir na. Dandana wee, maah kaa bi ni chee na, m ki sur bi ke maah nan sur bi njan pu na, ke m yaa fuu ni kan, m ga daa bitafal.

3 Nima le ga mok nimi ke Kristo le cha m len. Waa ye udabur ni chee, u kpa mpoon ni chee.

4 U nan di waapoon lii ki cha bi kpaa u ndopuinkoo pu. Dandana, u fu Uwumbor aapoon pu la. Timi bi mu kpaan u chee na aa kpa mpoon. Ti mu aah kpaan u chee na, ti mu fu Uwumbor aapoon pu, ki ga nmaa mok nimi mpoon ngbaan.

5 Ni lik nimi aabimbin aah bi pu na man, ke ni sil gaa Yesu Kristo ki kii aan naa gaa. Ni taa lik maabimbin aah bi pu na man, ni li lik nimi nibaa aabimbin aah bi pu na. Naa bee ke Yesu Kristo bi ni ni ii? U bi ni ni la; u yaa kaa bi ni ni kan, naa ye waanib mbamom.

6 M kpa limakl ke ni ga bee ke timi le ye waanib mbamom.

7 Ti mee Uwumbor tii nimi, ke ni taa tun titunwanbir. Naa ye ke ti ban ti mok nimi timi aabamon la. Ni yaa po dak ke taa ye Yesu aanib mbamom kan, ti po ban ke ni tun lituln li nan na la.

8 Ba pu? taan nmaa di mpoon mu Uwumbor tii timi na, ki lej Uwumbor aaliin. Ti ban ke iliin ngbaan loln nsan la.

⁹ Ni yaa kpa mpɔɔn ki tun lituln li ŋan na kan, ni mɔ timi la; ba pu? taan li ban ke ti mɔk nimi timi aapɔɔn. Le ti mee Uwumbɔr tii nimi ke ni toor nimi aabimbin.

¹⁰ M ŋmee kigban kee, ke maah kaa bi ni chee na, m yaa nan fuu ni ni chee kan, m taa chiin nimi, ki mɔk nimi maapɔɔn. Nima le cha m ŋmee ki. Tidindaan le tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii waasan mbamɔm. Waa tii mi tininkpir ngbaan ke m di bii nimi.

¹¹ Nnaabitiib, tibɔr ti gur na le ye ke m ban m chɔi nimi la. Toor nimi aabimbin man. Sɔŋ tɔb aasui man. Ni li kpa kimɔbaan ni nsuudoon man, le Uwumbɔr u gee timi ki tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

¹² Ni li dooni tɔb mbamɔm man.

¹³ Uwumbɔr aanib bimɔk bi do na dooni nimi.

¹⁴ Tidindaan Yesu Kristo aanimbaasaln, ni Uwumbɔr aageehm, ni Waafuur Nyaan aamɔbaan li bi ni mɔmɔk chee.

Galasia Yaab

Galasia Yaab 1

- 1** Min Pɔɔl ni nnaabitiib bimɔk bi m chee na dooni nimi Yesu aanib bi bi Galasia aatim ni na. Yesu Kristo ni Tite Uwumbɔr u fikr u nkun ni na le ɲa mi waakpambal. Naa ye unibɔn le ɲa mi, kaa ye binib le di lituln ngbaan tii mi.
- 3** Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 4** Tite Uwumbɔr aageehn pu, le Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu, ke u nyan timi dulnyaa wee aatunwanbir ni.
- 5** Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.
- 6** Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr yin nimi ke ni dii u. Ni tee gar mi pam; ba pu? ni ban ni di Uwumbɔr lii mala, ki gaa tibɔyayan,
- 7** ti kaa ye tibɔnyaan na. Binib bibaa bi, ki muk nimi, ki ban bi di tibɔyayan kpee Kristo aabɔnyaan tee pu.
- 8** Timi le yaa tuk nimi tibɔr ti kaa ye taah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, bee ni ti ki ye Uwumbɔr aatuun u nyan ni Uwumbɔr do na le tuk nimi tibɔyayan tee kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu.
- 9** Taah nan tuk nimi pu na, m ki tuk nimi dandana wee, ke unii ubaa yaa tuk nimi tibɔyayan ti kaa ye naah nan gaa tibɔnyaan ti na kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu.
- 10** M ban m piir binib aasui le aan Uwumbɔr aasui? M ban ke binib pak mi ii? Aayii. M yaa ban ke binib pak mi kan, maa ba ga li ye Kristo aatutunn.
- 11** Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, taa nyan ni binib chee.
- 12** Maa nan gaa ti binib chee. Unii ubaa aa di ti tuk mi. Yesu Kristo ubaa le kpiir ti tuk mi.
- 13** Ni nan ɲun maabimbin aah nan ye pu buyoonn m nan dii Juu yaab aasan na. M nan ɲa Uwumbɔr aanib falaa sakpen a, ki ban ke m kuln bi.
- 14** M nan dii Juu yaab aasan ki jer ɲɛen aatɔtiib ponn ni pam aah dii pu na. Nnimbil nan man tiyaaajatiib aakaal pu.
- 15** Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u lee mi buyoonn baa nan kee ma mi na, le ki yin mi ke m dii u.
- 16** Waageehn pu le u kpiir Ujapɔɔn aah bi pu na mɔk mi, ke m buen ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabɔr. Waah ɲa kina na, le maa buen unii ubaa chee ki ti kpokl maah ga ɲa pu na,

¹⁷ kaa buen Jerusalem ki ti kpokl binib bi puen ye Yesu aakpambalb na chee. M nan buen Arabia aatiŋ ni ki ti bi nima mbaa ki mee Uwumbɔr, le ki nin gir buen Damaskus aatiŋ ni.

¹⁸ Dibin ŋitaa aah jer na, le m buen Jerusalem m ti mann Piita, ki nan bi u chee iwiin kipiik ni iŋmu.

¹⁹ Maa nan ki kan Yesu aakpambal ubaa kpee, see Jems u ye Tidindaan aanaal na baanja.

²⁰ Maah ŋmee pu tii nimi na, Uwumbɔr nyi ke maa mɔn nnyamɔn.

²¹ Tɔ, le m nyan Jerusalem, ki buen Siria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni.

²² N-yoonn ngbaan Kristo aanib bi nan bi Judea aatim ni na aa nan kee kan mi, kaa nyi mi.

²³ Bi po ŋun ke uja u nan ŋani bi falaa na, dandana wee u chuun mooni tibɔnyaan ti u nan ban u bii ti na.

²⁴ Nima le cha bi nyuŋ Uwumbɔr m pu.

Galasia Yaab 2

¹ Dibin kipiik ni ŋinaa aah jer na, le m ni Banabas gir buen Jerusalem. Taitus mu nan dii timi.

² Uwumbɔr nan tuk mi ke m buen Jerusalem. Nima le cha m buen. Le m ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee tibaa, le m ŋeer tuk bi tibɔnyaan ti m mooni binib bi kaa ye Juu yaab chee na; ba pu? m nan ban ke bininkpiib ngbaan kii maah tun Uwumbɔr aatuln pu na, maatuln taa bee fam.

³ Tɔ, Taitus u nan bi m chee na, u ye Griik aanii la. Le Yesu aanib aaninkpiib ngbaan aa muk u ke u gii uchakpaln.

⁴ Binib bibaa bi, ki ŋmanni ke bi dii Yesu Kristo, ki kpaan ti chee; bima le nan ban ke bi gii u. Bi kpaan ti chee ke bi lik taah gaa tibaa pu ki dii Yesu aasan kaa ki dii Moses aakaal na. Le bi nan ban ke bi muk timi ti ki dii Moses aakaal.

⁵ Le taa kii baah ban pu na kpala. Taa nan ban unii ubaa kpeln Yesu aabɔnyaan tee ki tuk nimi tibɔyayan.

⁶ Yesu aanib aaninkpiib bi kpa liyimbil na, baah bi pu na, naa ye nibaa m chee; ba pu? Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken, binib ngbaan aa len ke m di tibɔr tibaa ki kpee maah mooni tibɔr ti na pu.

⁷ Bi bee ke Uwumbɔr lee mi ke m di Yesu aabɔnyaan tuk binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah nan lee Piita u ti tuk Juu yaab pu na.

⁸ Uwumbɔr u tii Piita mpɔɔn ke u ti tuk Juu yaab Yesu aabɔnyaan na, uma le tii m mu mpɔɔn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na.

⁹ Le Jems, ni Piita, ni Jonn, bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, bee Uwumbor aah ter mi waatun ponn ni pu na, le bi di binjal tii m ni Banabas ke naabitiib pu na, ki kii ke ni nan ke ti buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, aan bi mu buen Juu yaab chee.

¹⁰ Bi nan ban ke ti li teer ki ter binib bi ye bigiim bi ponn ni na. M mu aanimbil man ke m ter bi.

¹¹ To, Piita aah fuu ni Antiok aatinj ni na, le m kpak u; ba pu? u nan kpa taani la;

¹² ba pu? bijab bi nan nyan ni Jems chee na aah kaa nan kee fuu ni buyoonn na, u nan ji binib bi kaa ye Juu yaab na chee tijikaar. Bijab ngbaan aah nan fuu ni na, le u nyan binib bi kaa ye Juu yaab na chee, kaa ki ji bi chee tijikaar; ba pu? u nan san Juu yaab bi nyan ni Jems chee na ijawaan.

¹³ Le Juu yaab bi nan bi Antiok aatinj ni na mu nani Piita aah na pu na. Bi nyi tiwan ni nan na, le kaa nani ni. Bi nan cha Banabas mu yenn.

¹⁴ M nan kan ke baa dii Yesu aabonyaan mbamom. Le m tuk Piita bi momok aanimbil ni ke, "Aa ye Juu aanii la. Aa yaa dii binib bi kaa ye Juu yaab na aah dii pu na, kaa ki dii Juu yaab aasan kan, ba na aa muk binib bi kaa ye Juu yaab na ke bi dii Juu yaab aasan?"

¹⁵ To, ti ye Juu aamaal ni la. Taa ye binib bi kaa ye Juu yaab bi ye titunwanbirdam na;

¹⁶ le ti mu nyi ke unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbor len ke waabor nan. Unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, nima le ga cha Uwumbor len ke waabor nan. Le ti gaa Yesu Kristo ki kii; ba pu? taah gaa u ki kii pu na, nima le cha Uwumbor len ke timi aabor nan, naa ye ke ti dii Moses aakaal mbamom le cha u len; ba pu? Uwumbor aan len ke unii ubaa aah dii nkaal ngbaan pu na le cha waabor nan.

¹⁷ Taah kpaan Kristo chee ke ti nmar pu na, nima le mok ke timi Juu yaab ye titunwanbirdam ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu aah ye pu na. Nimina mok ke Kristo ban titunwanbir aa? Aayii.

¹⁸ M nan yii Moses aakaal ki dii Yesu aasan la. M yaa ki dii nkaal ngbaan kan, nima le ga na mi utunwanbirnaan.

¹⁹ Maa ki dii nkaal ngbaan ke unii u kpo na aah kaa ki dii pu na la. Ni naahn ke nkaal ngbaan aah ku mi le na. M yii nkaal ngbaan ke m li bi Uwumbor aah ban pu na la.

²⁰ M nan kpo Kristo chee ndopuinkoo pu, le m mu beenin fu; naa ki ye min Pool le fu. Kristo le fu m ni. Uma Uwumbor Aajapoon u gee mi ki nan kpo m pu na, uma le m gaa u ki kii, nima pu le m bi.

21 Maa yii Uwumbor aanimbaasaln. Maah len pu na le ye ke unii yaa bui ke waah dii Moses aakaal na, nima le ga gaa u lii kan, u bui ke Yesu nan kpo fam le na.

Galasia Yaab 3

1 Galasia aatinj aanib, bijorb, njma njmann nimi ke ni taa ki dii mbamon? Ti nan tuk nimi Yesu Kristo aah nan kpo ndopuinkoo pu, pu na. Ni bi ke ninimbil aah kan le na.

2 Cha m baa nimi mbaan mbaa. Naah dii Moses aakaal na le cha ni gaa Uwumbor Aafuur Nyaan aan naah njun Yesu aabonyaan tee ki gaa u ki kii na le cha ni gaa?

3 Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon pu, le ni nan piin ki dii waasan. Ni ye bijorb ki dak ke ni ga njmaa dii u nimi nibaa aapoon pu uu?

4 Uwumbor aah tun litukpaan ki tii nimi na, ni ye fam la aa? M mak ke laa ye fam.

5 Uwumbor nan tii nimi Waafuur Nyaan ki tun lijnjiir aatun nikaasisik ni. Naah dii Moses aakaal na le cha u njani kina aan naah njun Yesu aabonyaan tee ki gaa u ki kii na le cha u njani kina?

6 Ni njmee Uwumbor aagbanj ni ke, "Abraham nan gaa Uwumbor aamoboln ki kii, kina pu na le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee."

7 Nimina mok timi ke binib bi gaa Uwumbor ki kii na, bima le ye Abraham ayaabitiib.

8 Ni ki njmee Uwumbor aagbanj ni ke Uwumbor nan bee ke binib bi kaa ye Juu yaab na ga nan gaa u ki kii ki njmar. Baah kaa nan kee gaa u ki kii buyoonn na, le u nan puen tuk Abraham tibonyaan tee, ki bui u, "Aa pu, le m ga nj tinyoor nj njinibol momok pu."

9 Nima pu na, Uwumbor ga nj tinyoor nj binib bi gaa u ki kii na pu, ke waah nan nj tinyoor nj Abraham u nan gaa u ki kii na pu na.

10 To, binib bimok dii Moses aakaal ke bi njmar na, Uwumbor aamopuul bi bi pu la. Ba pu? ni njmee Uwumbor aagbanj ni ke, "Uwumbor aamopuul bi unii umok yii, kaa dii ikaal ni momokm momok bi Nkaal aagbanj ni na la."

11 Ni ye mbamon la, unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbor len ke waabor njan. Ni njmee Uwumbor aagbanj ni ke, "Unii yaa gaa Uwumbor ki kii kan, Uwumbor ga len ke udaan ngbaan aabor le njan, uma le ga kan limofal li kaa kpa ndoon na."

12 Moses aakaal bi, le ki cha naadii mu bi. Nkaal ngbaan len ke unii u dii mu mbamon na ga li kpa limofal.

13 Ti bii nkaal ngbaan la. Nima le Uwumbɔr aamɔpuul bi ti pu. Le Kristo nyan timi mmɔpuul ngbaan ni; kinye pu? u nan kpo ndɔpuinkoo pu ki di mmɔpuul ngbaan di tun uma ubaa aayil pu, ke baah nan n̄mee Uwumbɔr aagban̄ ni pu na ke, "Unii umɔk bi kpaa u ndɔpuinkoo pu na, Uwumbɔr aamɔpuul bi u pu la."

14 Uwumbɔr nan n̄a tinyoor n̄a Abraham pu. Le Yesu Kristo nan kpo ti pu ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu kan tinyoor ngbaan. Le ti yaa gaa Yesu ki kii kan, ti ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, waah nan puu tipuul ti ke u ga tii timi na.

15 Nnaabitiib, m ga di binib aabɔr, ki di n̄an̄ Uwumbɔr aabɔr aah bi pu na la. Unii yaa puu tipuul, ki puu ke u ga sil n̄a kina kan, ubaa aan n̄maa kpeln̄ ti, kaan n̄maa n̄a ti fam.

16 Uwumbɔr nan puu tipuul tii Abraham ni uyaabil la. Waa len ke uyaabitiib, kaa len ke kinipaak, u len ke unibaan la. U nan len ke uyaabil la. Uma le ye Kristo.

17 Maah len pu na le ye ke Uwumbɔr nan puu tipuul, ki puu ke u ga sil n̄a kina ((Kristo pu)). Dibin ikui inaa ni n̄jibin piitaa aah jer na, le u tii binib nkaal. Nkaal ngbaan aa n̄a tipuul ngbaan fam.

18 Tipuul ngbaan pu le Uwumbɔr nan n̄a tinyoor n̄a Abraham pu. Nima le mɔk ke u ga n̄a tinyoor n̄a ti mu pu, tipuul ngbaan pu. Naa ye ke ti dii nkaal ngbaan le ga cha u n̄a tinyoor n̄a ti pu.

19 Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbɔr nan tii binib nkaal ngbaan? U nan tii bi nkaal ngbaan ke bi bee titunwanbir aah ye pu na. U ban ke nkaal ngbaan li bi ki nan saa buyoonn Abraham aayaabil ga fuu ni na. Abraham aayaabil ngbaan le Uwumbɔr nan puu tipuul ngbaan tii u. Uwumbɔr nan cha waatuuntiib di nkaal ngbaan tii Moses, ke u di tii binib.

20 Uwumbɔr nan cha waatuuntiib ni Moses le tii binib nkaal ngbaan. Uwumbɔr ubaa le nan puu tipuul na ki tii Abraham.

21 Moses aakaal kpak Uwumbɔr aah puu tipuul ti na aa? Aayii. Nkaal ngbaan yaa ba n̄maa tii timi limɔfal kan, nkaal ngbaan pu le ti ba ga n̄mar.

22 Tɔ, Uwumbɔr aagban̄ len ke dulnyaa ni aanib mɔmɔk ye titunwanbirdam la, ke Uwumbɔr aah nan puu tipuul ti na, u ga n̄a tinyoor n̄a binib bi gaa Yesu Kristo ki kii na pu. Binib bi gaa u ki kii na, bima le u n̄a tinyoor n̄a bi pu.

23 Buyoonn Yesu aa nan kee fuu ni na, Moses aakaal nan dii timi ki nan saa buyoonn Yesu nan dan dulnyaa ni na ke ti gaa u ki kii.

24 Nkaal ngbaan nan ye ukikiir ki kii timi, ki nan saa buyoonn Yesu fuu ni na, aan ti gaa u ki kii le ki n̄mar.

25 Dandana wee Yesu le ti gaa ki kii. Moses aakaal aa ki kii timi.

26 Nimi bimɔk gaa Yesu Kristo ki kii na, u pu le ni ye Uwumbɔr aabim.

²⁷ Baah nan muin nimi nnyun ni, Kristo aayimbil pu na, ni gaa Kristo aabimbin la.

²⁸ Naah kpaan Yesu Kristo ni na, ni mómók ye unibaan la. Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binaagbiib ni mmaal aabim, ni bijab ni bipiib, ni mómók ye unibaan la.

²⁹ Ni ye Kristo aanib la. Nima le ni ye Abraham aayaabitiib. Le ni ni u ga ji lifaal li Uwumbor nan puu tipuul ke u ga tii nimi paacham na.

Galasia Yaab 4

¹ Maah len pu na le ye ke ubo u ga ji lifaal na le yeh ute aawan mómók; le waah laa ye ubo buyoonn na, waa jer unaagbiija.

² U bi waaninkpiib ni bimómókb aajaal ni, ki nan saa nwiin mu ute siin na.

³ Ti mu bi kina la. Buyoonn taa nan kee nyi Yesu aabor na, dulnyaa aawanbir nan joo timi tinaagbiir la.

⁴ Naah nan neer n-yoonn mu na, le Uwumbor nan tun ni Ujapoon. Upii le nan ma u. Juu yaab aakaal le nan joo u,

⁵ ke u gaa binib bi dii nkaal ngbaan na lii, aan Uwumbor nga timi waabim.

⁶ Taah ye Uwumbor aabim na, le Uwumbor tun ni Ujapoon Aafuur Nyaan tisui ni. Muma le cha ti yin Uwumbor ke Tite.

⁷ Nima pu na, saa ki ye unaagbiija. Aa ye Uwumbor aabo la. Saah ye waabo na, aa ga ji waafaal ((Kristo pu)).

⁸ Buyoonn naa nan kee nyi Uwumbor na, niwaa ni kaa ye Uwumbor na nan joo nimi tinaagbiir la.

⁹ Dandana wee, ni nyi Uwumbor, le u mu nyi nimi. Ba nga ni ban ni labr ki ki dii dulnyaa aawanbir mu kaa kpa mpoon, kaa nmaa ter nimi na? Ba nga ni ban ke tiwanbir ngbaan ki li joo nimi tinaagbiir?

¹⁰ Ni joo nwiin aakpaakool, ki joo unmal mu aakpaakool, ki joo libiln mu aakpaakool la.

¹¹ M nan tun Uwumbor aatuln linimaln nikaasisik ni. Le ni muk mi nsui ni, ke nibaakan maatuln ga nan nga yoli la.

¹² Nnaabitiib, m nan di njikoobil ngbaan mómók lii, ke m li bi ke naah bi pu na. M ganji nimi ke ni mu li bi ke maah bi pu na, ki taa ki dii njikoobil ngbaan. Ni ye mbamon la, naa nga mi bakaa ubaa.

¹³ Idabur nan joo mi. Ni nyi ke idabur ngbaan nan tii mi nsan njan ke m dan nan tuk nimi Yesu aabonyaan.

- 14 Le ni ɲa mi tibulchinn, kaa lik mi fam, kaa yii mi ke m ye iween aanii. Ni nan gaa mi ke naah ba ga gaa Uwumbɔr aatuun, bee Yesu Kristo pu na.
- 15 Ni nan kpa mpopiin m pu la. Mpopiin ngbaan ki bi la chee dandana wee? M nyi ke ni yaa ba ga ɲmaa lokr nimi aanibil ngbaan ki di tii mi kan, ni ba ga lokr ɲi tii mi.
- 16 Dandana wee, maah sur nimi ki tuk nimi mbamɔn na, nima le cha m kpaln nimi aadin aa?
- 17 Binib bi tuk nimi tibɔyayan na, binibil man ni pu la. Baabɔr mu aa ɲan. Bi ban ke bi nyan nimi Yesu aasan ni. Bi ban ke ninibil li man bi pu, aan ni dii bi.
- 18 Binib aanibil yaa man ke bi ter nimi Uwumbɔr aasan ni kan, nima le ɲan. Ni ɲan, maah bi ni chee buyoonn na, ki ɲan maah kaa bi ni chee buyoonn na mu.
- 19 Maabim, ni wu mi ke imalween aah chuu upii kan, ni wu pu na, ki nan saa buyoonn ni ga chikr Kristo aasan ni na.
- 20 M ban ke m li bi ni chee dandana wee, ki len ni chee; ba pu? maa nyi naah dii pu dandana na.
- 21 Nimi bi ban ni dii Moses aakaal na, naa nyi nkaal ngbaan aah len pu na aa?
- 22 Uwumbɔr aagban len ke Abraham nan kpa japɔtiib bilee. Unaagbiipii nan ma ubaa, mmaal aabo mu ma uken.
- 23 Unaagbiipii ngbaan ma kan, u po ma ubijabo binib aah ma pu na la. Mmaal aabo ma kan, Uwumbɔr le nan puu tipuul tii u ke u ga maa ubijabo, le u ma u.
- 24 Bipiib bilee ngbaan aabɔr kpa ɲitaa la. Unaagbiipii u bi nan yin u ke Hagar na nan ma nnaagbiibim la. Hagar aabɔr ɲan Moses aakaal la; ba pu? Moses aakaal joo binib tinaagbiir la. Uwumbɔr nan tii Moses nkaal ngbaan Sainai aajool paab.
- 25 Sainai aajool bi Arabia aatiɲ ni la. Hagar aabim mu nan bi nima la. Jerusalem aatiɲ ki bi dulnyaa ni na naahn unaagbiipii Hagar la; ba pu? Jerusalem aanib ye binaagbiib la. Moses aakaal le joo bi tinaagbiir.
- 26 Le Jerusalem aatiɲ ki bi paacham na aanib ye mmaal aabim. Timi le ye waabim.
- 27 Ni ɲmee Uwumbɔr aagban ni ke, "Upii u kaa ma mbim na, u li kpa mpopiin. Imalween aah kaa chuu upii u na, u li tar mpopiin ngbaan pu; ba pu? upii u aachal yii u na aabim wiir ki jer upii u kpa chal na aabim."
- 28 Nnaabitiib, ti bi ke mmaal aabijabo Aisak aah nan bi pu na la; ba pu? Uwumbɔr aah puu tipuul ti na le cha ti ye waabim.

²⁹ N-yoonn ngbaan unaagbiipii aabijabo nan muk mmaal aabijabo Aisak u bi nan ma u Uwumbor Aafuur Nyaan aapoon pu na. Dandana wee, ni bi kina la. Binib bi dii Juu yaab aakaal na muk timi bi ye Uwumbor aabim Waafuur Nyaan aapoon pu na la.

³⁰ Uwumbor aagban len kinye? Ki len ke Uwumbor nan bui Abraham, "Nyan unaagbiipii na ni waabo; unaagbiipii aabo na aa kpa nsan u ji lifaal mmaal aabo na chee."

³¹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke taa ye unaagbiipii aabim, ti ye mmaal aabim la.

Galasia Yaab 5

¹ Kristo nan gaa timi lii, ke ti taa ki li bi tinaagbiir ni. Nima pu na, ni li si mbamom, ki taa cha tiwan nibaa ki li joo nimi tinaagbiir.

² Ni li pel mbamom, min Pool le tuk nimi ke ni yaa gii lichakpaln ke ni nmar kan, Kristo aan na nimi tinyoor.

³ Unii umok gii uchakpaln ke u nmar na, m ban m ki sur u ke Moses aakaal momok dii u la.

⁴ Nimi bi ban ke ni dii Moses aakaal ke ni nmar na, ni yakr Kristo chee la, ki di Uwumbor aaterm lii a.

⁵ Uwumbor Aafuur Nyaan bi ti ni. Le ti gaa Yesu ki kii. Nima le cha ti kii bundaln Uwumbor ga nan len ke timi aabor nan na.

⁶ Ti yaa kpaan Yesu Kristo ni kan, lichakpangeei aa ye tibokpaan. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibokpaan. Ti yaa gaa Yesu ki kii, ki mu yaa gee binib kan, nima le ye tibokpaan.

⁷ Ni nan dii Yesu mbamom la. Oma kiir nimi ke ni taa ki kii waabor ti ye mbamon na?

⁸ Binib bi kiir nimi na aabor aa nyan ni Uwumbor u yin nimi na chee.

⁹ Boroboro aanyok siib le cha boroboro momok duuni.

¹⁰ To, naah ye Tidindaan aanib na le m bee ke naan dii nnyamon aamokm. Ntafadaan ga pii binib bi muk nimi na.

¹¹ Nnaabitiib, binib bibaa len ke m tuk binib ke bi li geei nichakpan aan ki nmar. Ti yaa gbii kan, ba pu Juu yaab beenin nani mi falaa? Ti yaa gbii ke m tuk binib ke bi li geei nichakpan aan ki nmar kan, Yesu aadapuinkoo aabor aa ba ga cha Juu yaab gee lijuul.

¹² Cha binib bi muk nimi lichakpangeei pu na lee nyan bibaa aajawan.

- 13 Nnaabitiib, Uwumbor yin nimi ke u nan gaa nimi lii la. Waah gaa nimi lii na, ni taa ki li nani nimi aabimbikpok aah ban pu na. Ni li gee tob ki li ter tob.
- 14 Uwumbor aakaal mbaa len ke, "Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na." Aa yaa joo nkaal ngbaan kan, Uwumbor aakaal momok le aa joo.
- 15 Ni mu yaa kpa lipiipoln ki kpak tob kinikpakpak kan, ni li nyi, ni ga kuln tob.
- 16 M tuk nimi la, ni dii Uwumbor Aafuur Nyaan aah mok nimi pu na man, ki taa nani nimi aabimbikpok aah gee pu na.
- 17 Timi aabimbikpok aah ban pu na le kpak Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na. Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na mu kpak timi aabimbikpok aah ban pu na. Timi aabimbikpok ni Uwumbor Aafuur Nyaan ye tob aadim la. Nima le cha ni pɔɔ ke ni dii mbamom naah ban pu na.
- 18 Ni yaa dii Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, Moses aakaal aa dii nimi.
- 19 Mbimbikpok aatuln bi lipaal la. Binib bi dii kina na le gor kidagook, ki tun tijon aatuln, ni inimoon aatuln,
- 20 ki dii niwaa, ki chuun ji inyok, ki nan binib, ki ban tibor, ki kpa lipiipoln, ki kpa lijuul, ki kpa kukumon, ki kpak tob kinikpakpak, ki yakr tob,
- 21 ki kpa iniman, ki ku binib, ki nyu ndaan gbii, ki gbiir bidagbiib aagbiir, ki tun lituln limina mok aaboln. M ki sur nimi ke maah nan sur nimi n-yoonn mu jer na pu na, ke binib bi nani kina na aan koo Uwumbor aanaan ni.
- 22 Uwumbor Aafuur Nyaan le cha binib gee tob, ki kpa mpopiin, ni nsuudoon, ni limor, ni tibulchinn, ni mbimbinyaan, ni naadii,
- 23 ki bi suuna, ki chur bibaa. Nkaal aa bi ki ga kpak binib bi nani kina na.
- 24 Binib bi ye Yesu Kristo aanib na, bi yii baabimbikpok aah ban pu na momok, ki di mbimbikpok ngbaan kpa Yesu aadapuinkoo pu.
- 25 Ti kpa limofal Uwumbor Aafuur Nyaan pu. Nima pu na, cha ti li dii Nfuur Nyaan aasan.
- 26 Ti taa li kpa kalmbaani, ki taa muk tob, ki taa li kpa lipiipoln tob pu.

Galasia Yaab 6

- 1 Nnaabitiib, bi yaa pii unii titunwanbir ni kan, nimi bi nyi Uwumbor aasan mbamom na, ni li bi suuna ki ter u ke u ki dii mbamom, ki li lik aabaa, kinimbong taa ton aa mu.
- 2 Kii Kristo aakaal mbamom man, ki li ter tob nimi aamuk ponn ni.
- 3 Unii u kaa bi tibor tibia ni na yaa dak ke u ye uninyuun kan, u nmanni ubaa la.

- ⁴ Cha unii mómok dakl lik ke waatuln njan aan laa njan. Li yaa njan kan, u ga li kpa mpopiin uma ubaa aatuln pu. U taa li kpa kipupuk ke waatuln njan ki jer una aabo yaan.
- ⁵ Ba pu? unii mómok kpa uma ubaa aatuln la.
- ⁶ Tɔ, binib bi bae Uwumbɔr aaliin na, cha bi yakr baah kpa ni na tii unii u mɔk bi Uwumbɔr aaliin ngbaan na.
- ⁷ Tɔ, ni taa nmanni nibaa; ni taa dak ke ni ga nmaa nmann Uwumbɔr; tiwan ni aa bun na, nima le aa ga nan chee.
- ⁸ Maah len pu na le ye ke unii yaa njan unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, u ga kan nkun. Unii yaa njan Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- ⁹ Cha ti tun litunyaan ki taa di cha; ba pu? ti yaa kaa di cha kan, ni nan saa naayoonn kan, ti ga kan tinyoor.
- ¹⁰ Nima na, ti yaa kan nsan kan, ti li njan binib mómok tinann. Binib bi gaa Yesu ki kii na, ti li njan bima le tinann sakpen.
- ¹¹ Lik man, m di mbaa aanaal nnee ke ni filk ki tii nimi.
- ¹² Binib bi muk nimi ke ni li geei njichakpan na, bi ban ke bi piir Juu yaab aasui, aan bi taa nja bi falaa Kristo aadɔpuinkoo aabɔr pu la.
- ¹³ Tɔ, binib ngbaan geei njichakpan la; bima bibaa aa dii Moses aakaal mómok. Bi po ban ni li geei njichakpan, aan bi li kpa kipupuk ke ni nja kina.
- ¹⁴ Mma kan, m ga li kpa kipupuk tiwan nibaa baanja le pu, nima le ye ke Tidindaan Yesu Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu. Waadɔpuinkoo pu, le dulnyaa wee ni aawan aa ki mɔ m chee, ntafal aa ki bi dulnyaa wee ni aawan ni.
- ¹⁵ Unii yaa dii Yesu Kristo aasan kan, lichakpangeei aa ye tibɔkpaan, unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibɔkpaan. Mbimbipɔɔn le ye tibɔkpaan.
- ¹⁶ Binib bimɔk kii kina na le ye Uwumbɔr aanib, ki ye Israel yaab bamɔm. Uwumbɔr tii bi nsuudoon ki san bi kinimbaak.
- ¹⁷ Tɔ, ubaa taa ki muk mi; ba pu? binib aah gbaa mi na aabue bi nwon pu, ki mɔk ke m ye Yesu yoo.
- ¹⁸ Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo nja tinyoor nja ni pu. Amii.

Efesus Yaab

Efesus Yaab 1

- 1 Min Pɔɔl, u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, le ηmee kigbaη kee tii Uwumbɔr aaninyaam bi bi Efesus aatiη ni, ki joo waasan mbamɔm, ki kpaan Yesu Kristo chee na.
- 2 Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 3 Cha ti pak Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa tinyoor ηa ti pu, ki tii timi Waafuur Nyaan aapiin mɔmɔk paacham.
- 4 Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee buyoonn na, le u nan lee timi, Kristo pu, ke ti li ye waanib, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa unimbiin ni. U gee timi la.
- 5 Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr ηa timi waabim. N-yaayoonn na, u nan lee timi ke ti li ye waabim. Nima le ye waageehn, ki ye waah ban pu na.
- 6 Waabogeehn pu le u ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, nima le ti pak u ki nyuηni u waabulchinn sakpenn pu.
- 7 Kristo aasin pu, le Uwumbɔr gaa timi lii, ki di cha pinn timi, ki ηa timi tibulchinn sakpen,
- 8 ki ηa tinyoor sakpen ηa ti pu, ki tii timi nlan mɔmɔk, ni mbeen mɔmɔk,
- 9 ki kpiir tibɔbɔrkaan ti u nan dak usui ni ke u ga ηa ti na mɔk timi. Kristo pu le u kpiir ti. Waageehn le na.
- 10 Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke ni yaa nan ηeer kan, u ga di tiwan nimɔk bi paacham ni taab na kpaan tob chee, ki ηa ni kimɔbaan, ki ηa Kristo ni mɔmɔk aayidaan.
- 11 Uwumbɔr aah ηani tiwan mɔmɔk pu na, u ηani waageehn, waah dak pu na la. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ηa timi waanib. N-yaayoonn na, le u nan lee timi ke ti li ye waanib.
- 12 U lee timi bi puen kpa limakl Kristo pu na, ke ti li mɔk binib waah ηan sakpen pu na, aan bi pak u.
- 13 Ni mu gaa Kristo ki kii la. Naah ηun Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn, ki ye tibɔnyaan ti cha ni ηmar na, le ni gaa Kristo ki kii. Naah kpaan u ni na, le Uwumbɔr tii nimi Waafuur Nyaan, ke waah nan puu tipuul ti na, ki mɔk ke ni ye waanib la.

¹⁴ Waah tii timi Waafuur Nyaan na, nima le mək ke u ga tii timi waah puu tipuul ti na məmək, ki ga gaa timi bimək ye waanib na lii. Nima pu na, cha ti li pak u, waah ŋan sakpen pu na.

¹⁵ M ŋun naah gaa Tidindaan Yesu ki kii, ki gee Uwumbər aanib məmək pu na,

¹⁶ nima le m dooni Uwumbər ni pu n-yoonn məmək,

¹⁷ ki teer nimi maameel ponn ni. Tite Uwumbər, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aawumbər, ki yeh lisil məmək na aah woln ninimbil pu na, m mee u ke u tii nimi Waafuur Nyaan mu ga tii nimi nlan, ki kpiir Uwumbər aah bi pu na mək nimi na, aan ni bee u mbaməm, ki bee waah yin nimi ki tii nimi limakl pu na, ki bee waah ga tii waanib lifaal li mək sakpen na pu na,

¹⁹ ki bee ke u kpa mpɔɔn sakpen ki ti nyaŋ, ki tii timi bi gaa u ki kii na. Mpɔɔn ngbaan le ye mpɔɔn sakpiin,

²⁰ mu u nan di fikr Kristo nkun ni, ki di u kaan uŋangii wɔb paacham na.

²¹ Uma Kristo bi nima ki kpa mpɔɔn mu jer mpɔɔn məmək na: u kpa mpɔɔn jer inyɔk, ni ŋiwaa, ni bipɔnib aapɔɔn, ki kpa tininkpir jer tininkpir məmək, ki kpa mpɔɔn jer dindatiib aapɔɔn məmək. Waayimbil jer ŋiyimbil ŋimək bi dandana wee na, ni ŋimək ga li bi n-yoonn mu choo na.

²² Uwumbər di tiwan məmək di ŋa uma Kristo aataapɔtan taab, ki ŋa u tiwan məmək aayidaan ki tii waanib.

²³ Waanib le ye uma Kristo aawon, le u gbii bi, ki mu bi tiwan nimək bi ŋipepel məmək na ni.

Efesus Yaab 2

¹ U tii nimi limɔfal la. Ni nan tun titunwanbir, kaa nan kii Uwumbər aamɔb, nima le naa nan kpa limɔfal.

² Ni nan dii dulnyaa aasan mu kaa ŋan na, ki kii kinimbɔŋ ki ye tiwanbir məmək aayidaan na aamɔb. Kima le joo binib bi yii Uwumbər aamɔb na.

³ Ti məmək mu nan bi bi ponn ni, ki mu dii taah ban tiwan ni kaa ŋan na pu na, ki ŋani tisui ni tiwon aah gee pu na. Taah nan bi pu na le nan cha Uwumbər gee liŋuul ti pu, ke waah gee liŋuul titunwanbirdam biken pu, pu na.

⁴ Tɔ, Uwumbər mu kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi sakpen.

⁵ Taah nan tun titunwanbir na, taa nan kpa limɔfal. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbər tii timi limɔfal. Waanimbaasaln pu le u gaa nimi lii.

⁶ Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbər yoor timi buen Kristo chee, ki cha ti ti kal u chee paacham.

- 7 N-yoonn mu choo na, nima le ga mək ke Uwumbər kpa linimbaasaln sakpen, ki ɲa timi tibulchinn Yesu Kristo pu.
- 8 Naah gaa Yesu ki kii pu na, le ni ɲmar, Uwumbər aanimbaasaln pu. Naa ye nimi nibaa pu le ni ɲmar. Ni ye Uwumbər aapiin la.
- 9 Naa ye litunyaan pu le ti ɲmar, ubaa taa li kpa kipupuk.
- 10 Ti ye Uwumbər aawanaankaan la. Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbər ɲa timi binipɔm, ke ti li tun lituln li ɲan na. U nan di lituln ngbaan siin kiir timi, ke ti nan tun li.
- 11 Nimi bi kaa ye Juu yaab na, Juu yaab yin nimi binib bi kaa geei ɲichakpan na, ki yin bibaa bichakpangeeb; ba pu? bi geei ɲichakpan. Ni teer man, naah nan bi pu n-yoonn mu jer na.
- 12 N-yoonn ngbaan, naa nan kpaan Kristo chee, kaa nan ye Uwumbər aanileekaab ponn ni bibaa, kaa nan bi tipuul ti Uwumbər nan puu tii bi na ni. Ni nan bi dulnyaa wee ni, kaa nan kpa limakl, kaa nan nyi Uwumbər.
- 13 Le dandana wee, naah kpaan Yesu Kristo ni na, nimi bi nan daa Uwumbər chee na duun u chee dandana wee, Kristo aasin pu.
- 14 Uma pu le kimɔbaan bi. U nan di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan unibaan, ki gbaa wii ligoln li nan bi tikaasisik ni na.
- 15 Waah kpo na, u kuln kiduɲ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. U kuln Juu yaab aakaal ni baakoobil, ki di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan ɲa linibopɔln libaa, bi kpaan u ni na, nima le ti ɲa kimɔbaan.
- 16 Waah kpo ndɔpuinkoo pu na, u di ti ni bi, ki kpaan linibol libaa, ki giin bi Uwumbər chee, bi ni Uwumbər ti kpaan ki ɲa kijɔtiik. Waah ɲa kina na, le u kuln kiduɲ ki nan bi ti ni bikaasisik ni na.
- 17 Kristo nan dan ki nan tuk nimi bi nan daa Uwumbər chee na, ni Juu yaab bi duun u chee na, ke u ga ɲa nimi, ni Juu yaab, ni Uwumbər kijɔtiik.
- 18 Kristo pu, le binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk kpaani Uwumbər Aafuur Nyaan baan ni, ki dan Tite Uwumbər chee.
- 19 Nima pu na, nimi bi kaa ye Juu yaab na aa ki ye biwɔwɔm ni bicham Uwumbər aanib chee. Ni ye Uwumbər aanib ponn ni bibaa, ki ye waamaal mu ponn ni bibaa la.
- 20 Nimi Yesu aanib naahn kidiik la. Bi maa nimi lidinyikl li ye Yesu aakpambalb ni Uwumbər aabɔnabtiib na pu la. Yesu Kristo ubaa le ye lidinyikl ngbaan aatakpaan.
- 21 Uma pu le kidiik aawan mɔmɔk tɔɲ tɔb pu, ki ɲa kidiik ki bi chain na, ki tii u.

²² Naah kpaan u ni na, ni mu ye kidiik ngbaan aawan ponn ni nibaa, ki ɲa kidiik ki Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi ki ponn ni na.

Efesus Yaab 3

¹ Nima pu na, min Pool mee Uwumbɔr tii nimi la. M ye Yesu Kristo aayom, nimi bi kaa ye Juu yaab na pu.

² M dak ke ni ga li ɲun Uwumbɔr aah san mi kinimbaak pu ki cha m tuk nimi waah gee nimi pu na.

³ U nan kpiir tibɔbɔrkaan mɔk mi. M puun ɲmee ti kigbanj kee ponn ni siib.

⁴ Ni yaa karn maah ɲmee pu na kan, ni ga bee maah nyi Kristo aabɔbɔrkaan pu na.

⁵ Uwumbɔr aa nan kpiir tibɔbɔrkaan ngbaan mɔk n-yaayoonn na aanib. Dandana wee le Waafuur Nyaan kpiir ti, ki mɔk Yesu aakpambalb ni waabɔnabtiib bi bi chain na.

⁶ Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke timi Juu yaab, ni nimi bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu aabɔnyaan tee na, ga kpaan ki yakr Uwumbɔr aafaal, ki kpaan ki ye Yesu Kristo aanib, ki kpaan ki bi Uwumbɔr aah nan puu tipuul ti na ni, Yesu Kristo pu.

⁷ Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u san mi kinimbaak ki ɲa mi tibɔnyaan tee aatutunn, ki tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan.

⁸ Maa pii Uwumbɔr aaniwaatiir ubaa, le u mu tee tii mi litunyaan limina, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti moon tibɔnyaan tee, ki tuk bi Kristo aah ɲan sakpen pu na,

⁹ ki kpiir tibɔbɔrkaan mɔk binib mɔmɔk, ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga ɲmar. Uwumbɔr u nan naan tiwan mɔmɔk na le nan bɔr tibɔbɔrkaan ngbaan ki nan saa dandana.

¹⁰ U ɲa kina ke waatuuntiib bi bi paacham na yaa kan Juu yaab ni bi kaa ye Juu yaab na aah kpaan tɔb chee ki ɲa Yesu aanib pu na kan, bi ga bee uma Uwumbɔr aah kpa nlan mɔk aabɔɲ pu na.

¹¹ N-yaayoonn na le u nan len ke u ga ɲa kina Tidindaan Yesu Kristo pu.

¹² Taah gaa Yesu ki kii ki kpaan u ni na, nima le ti kpa lipobil ke ti dan Uwumbɔr chee ki nan doon u, ki taa li san ijawaan.

¹³ Nima pu na, m ganj nimi, ke ni taa cha nitaakpab yɔl maah ji falaa ni pu, pu na. Maafalaa le ye nimi aaterm.

¹⁴ Nima pu le m gbaan Tite Uwumbɔr aanimbiin ni.

¹⁵ Waah ye Tite na, nima le mɔk timi te aabimbin bamɔnn aah bi pu na.

16 Waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, le m mee u ke u tii nimi mpɔɔn nisui ni, Waafuur Nyaan pu,

17 ki ki mee u ke Kristo li bi nisui ni, naah gaa u ki kii pu na, ki ki mee u ke ngeehm li bi ni chee mbamɔm,

18 ki ki mee u ke ni ni waanib mɔmɔk ηmaa bee Kristo aah gee nimi sakpen ki ti nyan pu na.

19 Waah gee timi pu na jer unii aah ga ηmaa bee pu na. M mee Uwumbɔr ke u di waabimbinyaan gbiin nimi.

20 Waapɔɔn aah bi tisui ni ki tun lituln pu na, u ga ηmaa ηa sakpen tii timi ki jer taah dak ke ti mee u pu na.

21 Yesu Kristo aanib aah kpaan u ni na, bi li nyuηni Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk ki ti saa dulnyaa wee aadoon, ki li nyuηni u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Efesus Yaab 4

1 Min Pɔɔl, u bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, m ganηni nimi, ni li dii mbamɔm. Uwumbɔr aah yin nimi ke ni li dii u pu na, ni li dii u kina.

2 Ni li sunni nibaa taab man, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa n-yoonn mɔmɔk, ki li gee tɔb, ki li kpa limɔr tɔb pu.

3 Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah kpaan nimi unibaan pu na, ni li pɔɔni nibaa man, ki li kpaan kimɔbaan, ki li beenin ye unibaan.

4 Timi Yesu aanib mɔmɔk kpaan ki ye tiwon baan ti ye waawon na la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan baan le bi. Uwumbɔr yin nimi ki tii nimi limakl libaa ke ni ga ηmar.

5 Ti kpa Dindaan ubaa la, ki dii naadii aasan mubaa la. Bi muin nimi nnyun ni Dindaan ubaa aayimbil pu la.

6 Uwumbɔr ubaa u ye ti mɔmɔk Aate na mu bi. U ye ti mɔmɔk Aayidaan ki cha ti mɔmɔk tun waatuln la, ki bi ti mɔmɔk ni.

7 Kristo yakr ipiin tii ti mɔmɔk waah ban pu na la.

8 Ni ηmee Uwumbɔr aagban η ke, "Waah buen paacham na u joo binaagbiib pam, ki di ipiin tii binib."

9 Naah ηmee ke u buen paacham na, ni mɔk ke u puen nyan ni paacham le ki sunn ni kitiη kee pu, le ki nin ki gir buen paacham.

10 U sunn ni kitiη kee pu na mu ye u buen paacham na, ki bi ηipepel mɔmɔk, ki ye dulnyaa wee mɔmɔk, ni paacham mɔmɔk Aayidaan.

- 11 Uma le tii binib ipiin. U nan nyan bibaa bi li ye waakpambalb, ni waabɔnabtiib, ni binib bi mooni tibɔnyaan tee na, ni waanib aaninkpiib, ni binib bi tuk bi Uwumbɔr aabɔr na.
- 12 Kristo le di binib ngbaan mɔmɔk tii timi Uwumbɔr aanib, ke bi toor timi aabimbin, ti ti tun waatuln, ki ter tɔb, aan ti mɔmɔk li dii u mbamɔm,
- 13 ki li kpaan kimɔbaan Uwumbɔr Aajapɔɔn aasan ni, ki bee u mbamɔm, ki chikr waasan ni, ki li kpa mbimbinyaan ki ti doo, uma Kristo aah tii timi pu na.
- 14 Ti taa ki li ye mbim. Binmanɔmannim bi kpa nnyamɔn aalan ke bi di ɔmann binib na yaa tuk nimi tibɔyayan ti kaa ye Kristo aabɔr na kan, ni taa dii bi.
- 15 Ti li kpa ngeehm ki li len ibamɔn man, aan timi aabimbin mɔmɔk li moo naahn Kristo u ye timi Aayidaan na.
- 16 Kristo aah joo timi pu na, le ti mɔmɔk kpaan tɔb chee, le ki tun ter tɔb waah tii ti mɔmɔk lituln pu na, aan ti mɔmɔk li moo dii u mbamɔm, ki li gee tɔb.
- 17 Ni taa li dii ke binib bi kaa nyi Uwumbɔr na aah dii pu na. Tidindaan aayimbil pu, le m len tibɔr timina. Baalandak mɔmɔk ye ilandak yɔli la.
- 18 Binimbil aa woln. Bitafal aah pɔɔ pu na, le baa nyi Uwumbɔr. Nima le baa kpa limɔfal li Uwumbɔr tii timi na.
- 19 Binimbil man kidagook ni tijɔɔ aatuln pu la. Baalandak aa ki muk bi titunwanbir pu.
- 20 Kristo aa mɔk nimi ke ni dii kina.
- 21 M nyi ke ni ɔnun waabɔr ki bae waaliin i ye mbamɔn na.
- 22 Nima pu na, ni di cha nimi aabimbikpok mu kaa ɔnan na. Mbimbikpok ngbaan nan cha ni ban tiwan ni kaa ɔnan ki ɔmanni nimi na la. Ni taa ki li dii naah nan dii pu na man.
- 23 Cha Uwumbɔr kpeln nimi aasui aan ki ɔna nimi nsuupɔɔn,
- 24 ki yoor mbimbipɔm mu Uwumbɔr naan mu ki di tii nimi na. Mu ye mbimbinyaan, ki bi chain mbamɔm, ki naahn Uwumbɔr aabimbin la.
- 25 Nima pu na, ni taa ki mɔni inyamɔn. Ni mɔmɔk li len ibamɔn tɔb chee. Ti yaa ɔmanni tɔb kan, ni naahn ke tiwon aawan nibaa le aah ɔmanni niken na.
- 26 Ni yaa gee lijuul kan, ni taa cha nimi aanjuul ngbaan tun titunwanbir. Ni taa li beenin joo lijuul ngbaan nwiin ti lir,
- 27 ki taa tii kinimbɔɔ nsan.
- 28 Binaayukb taa ki su. Cha bi di biɔaal tun lituln li ɔnan na linimaln, aan ki kan baah ban pu na, ki tii bigiim mu.

²⁹ Ni taa cha iliin i kaa nyan na nyan nimi aamɔi ni. Ni li len iliin i nyan na, i ga ter binib bi nyan na ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm.

³⁰ Ni taa bii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aasui. Nfuur Nyaan ngbaan ye kidaan, le Uwumbɔr di daan nimi, ki mɔk ke uma le yeh nimi. N-yoonn mbaa bi ki choo, u ga nan gaa nimi lii kookoo.

³¹ Ni taa cha niponn ni li to tɔb pu; ni taa cha lijuul li chur nimi; ni taa li nɔm tɔb pu tijar; ni taa li seei tɔb; ni taa cha kinananɔ kibaa ki li bi ni chee.

³² Ni li nyan tɔb tijann, ki li san tɔb kinimbaak, ki di cha pinn tɔb ke Uwumbɔr aah di cha pinn nimi, Kristo pu pu na.

Efesus Yaab 5

¹ Naah ye Uwumbɔr aabigeehm na, pɔɔk nibaa man, ki li bi ke waah bi pu na.

² Cha ngeehm li bi ni chee man, ke Kristo aah gee timi pu, ki kpo ti pu, ki nja kitork ki piir Uwumbɔr aasui, ki nja ti ni Uwumbɔr kijtiik na.

³ Naah ye Uwumbɔr aanib na, ni taa gɔr kidagook, ki taa tun tijon aatuln libaa, ki taa li kpa iniman. Ni taa po len lituln limina aaboln aabɔr.

⁴ Ni taa len iliin i kaa nyan na, ni kijork aaliin, ni yaasaraapɔɔl aaliin. Iliin imina aaboln aa ye Uwumbɔr aanib aah len i na. Ni taa len kina. Ni li dooni Uwumbɔr man.

⁵ Ni po nyi ke unii umɔk ye udagoor na, ni unii umɔk ye tijonndaan na, ni unii umɔk ye unimandaan na, aan koo ni Kristo ni Uwumbɔr aanaan ni. Unii yaa kpa iniman kan, liwangol ye liwaal la, le u dii.

⁶ Titunwanbir timina aaboln pu, le Uwumbɔr gee lijuul binib bi kaa kii waamɔb na pu. Ni taa cha unii ubaa nmann nimi ki tuk nimi ke naa bir.

⁷ Ni taa dii binib bi tun kina na.

⁸ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi mbɔmbɔɔn ni la. Dandana, naah kpaan Tidindaan ni na, ni bi nwiihn ni la. Naah bi nwiihn ni na, ni li bi mbamɔm, ke nwiihn ni aanib aah bi pu na.

⁹ Binib bi bi nwiihn ni na, bi kpa mbimbinyaan, ki tun lituln li nyan na mɔmɔk, ki dii Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn na la.

¹⁰ Pɔɔk nibaa man, aan ki bee tiwan ni ga piir Tidindaan aasui na.

¹¹ Ni taa kpaan binib bi bi mbɔmbɔɔn ni ki tun yɔl yɔl na chee man. Ni tee li sur bi man.

¹² Ti yaa po len baah tun lituln li libɔɔl ni na aabɔr kan, ni ye inimɔɔn la.

¹³ Tɔ, tiwan mɔmɔk yaa nyan ni mpaan pu kan, le naabimbin ga kpiir chain; nwiihn le nyan ni tiwan mɔmɔk mpaan pu.

- 14 Nima pu le ti gaa ilahn ke, "Si u do geen na, finn aan ki fikr nkun ni, le Kristo ga li wiin aa pu."
- 15 Nima pu na, ni li nyi man, ki li bi mbamom. Ni taa li bi ke bijorb aah bi pu na. Ni li kpa laasaab man.
- 16 Ni li tun Uwumbor aatuln n-yoonn momok, ki taa li ka fam; ba pu? titunwanbir wiir dandana wee la.
- 17 Nima pu na, ni taa li ye bijorb man. Pook nibaa man ki bee Tidindaan aah ban ke ni na pu na.
- 18 Ni taa nyu ndaan ki gbii man. Ndaan ga bii nimi la. Cha Uwumbor Aafuur Nyaan li gbii nimi n-yoonn momok,
- 19 ki li gaa Uwumbor aalahn ni ilahn i bi waagbanj ni na tob chee man, ki li yikr tiwanyikrkaan, ki gaa ilahn tii Tidindaan, ki pak u nisui ni.
- 20 Ni li dooni Tite Uwumbor n-yoonn momok, tiwan momok pu, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu.
- 21 To, naah san Uwumbor pu na, ni li keei tob aamoi.
- 22 Bipiib, ni li keei nichatiib aamoi, ke naah kii Tidindaan aamob pu na;
- 23 ba pu? uja le ye upuu aayidaan ke Kristo aah ye waanib Aayidaan pu na. Kristo aanib ye waawon la. U mu gaal bi lir la.
- 24 Bipiib, ni li keei nichatiib aamoi tiwan momok ponn ni, ke Kristo aanib aah kii waamob pu na.
- 25 Bijab, ni li gee nipuutiib, ke Kristo aah gee waanib ki nan kpo bi pu, pu na.
- 26 U nan kpo bi pu, ke u na bi chain. Baah njan waabor na, le u nyan titunwanbir bisui ni, le bi muin bi nnyun ni,
- 27 ke u di bi tii uma ubaa, bi li bi u chee, ki li njan sakpen, ki li bi chain, ki taa li kpa tijonj tibiaa, ki taa li kpa taani ubaa.
- 28 Kina le ni njan ke bijab li gee bipuutiib ke baah gee bibaa aawon pu na. Uja u gee upuu na, u gee ubaa la.
- 29 Unii ubaa aa kee nan uma ubaa aawon. U kpiini ti, ki joo ti tijann, ke Kristo aah joo waanib pu na;
- 30 ba pu? timi Kristo aanib le ye waawon.
- 31 Ni nmee Uwumbor aagbanj ni ke, "Nima le cha uja ni upii nya cha bitetiib ni binatiib, ki ti kpaan tob chee, ki na unibaan."
- 32 Iliin imina mok timi tibokpaan ti ye mbamom na, le m di iliin ngbaan nan Kristo ni waanib.

³³ Nima pu na, uja mək aah gee ubaa pu na, u li gee upuu mu kina. Upii mək mu li pak uchal.

Efesus Yaab 6

- ¹ Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamɔi Tidindaan pu; ba pu? nima le ŋan.
- ² Li pak aate ni aana. Nkaal ngbaan ye nkaal kpaan la. Uwumbɔr puu tipuul ke ni yaa kii mu kan,
- ³ u ga ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi limɔfɔfɔŋ dulnyaa wee ni.
- ⁴ Bijab, ni taa fiini nimi aabim aanjuul. Ni li joo bi mbamɔm, ki sur bi, ki tuk bi Tidindaan aabɔr.
- ⁵ Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa wee ni na aamɔi, ki li san bi, ki tun lituln mbamɔm, ke naah tun lituln pu ki tii Kristo na.
- ⁶ Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamɔm, ke naah ga tun tii Kristo pu na, ki taa ban ke binib pak nimi. Naah ye Kristo aanaagbiib na, ni li joo nisui mɔmɔk ŋani Uwumbɔr aageehn,
- ⁷ ki li kpa mpopiin ki tun lituln tii nidindatiib, ke naah ga tun pu tii Tidindaan na, naa ye binib.
- ⁸ Teer man ke unii umək tun litunyaan na, u yaa ye unaagbiija, bee u yaa kaa ye kan, Tidindaan ga tii u waatuln aapar.
- ⁹ Dindatiib, ni mu li ŋani nimi aanaagbiib mbamɔm, ki taa faani bi, ki li nyi ke ni ni nimi aanaagbiib kpaan Dindaan baan le paacham. Uma aa pak ubaa ki jer uken.
- ¹⁰ Nnaabitiib, gbelngbeln yaan le ye ke Tidindaan aah kpa mpɔɔn sakpen pu na, ni li kpa mpɔɔn mu u tii nimi na.
- ¹¹ Yoor man tijawan timək Uwumbɔr tii timi na. Nima le ga cha ni ŋmaa yii kinimbɔŋ aanyamɔn aalan.
- ¹² Naa ye binib le ti jaa kijaak. Ti jaa kinimbɔŋ aanikpiwanbir ti bi paacham ki kpa mpɔɔn ki joo dulnyaa aanib bi bi mbɔmbɔɔn ni na le kijaak.
- ¹³ Nima pu na, ni yoor tijawan timək Uwumbɔr tii timi na. Nima le ga cha ni yii kinimbɔŋ, ki nyanŋ ki, ki li beenin si bundaln ki ga jan nimi kijaak na.
- ¹⁴ Nima pu na, gor nibaa man ki ti jan kijaak. Ni li joo Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn ki naahn ligbapapaln na; ki li kpa mbimbinyaan mu bi ke tikur ti bii kibiŋ pu na;
- ¹⁵ ki li tak ŋinaatak ŋi ye tibɔnyaan ti tii timi nsuudoon na;
- ¹⁶ ki li ŋani Yesu Kristo naadii, naadii bi ke kipeln ki ga kiir kinimbɔŋ aapiin i wu ke mmii na;

- 17 ki li chik tikur aayikpupuk ki ye Uwumbɔr aapɔɔn mu gaa nimi lii na; ki yoor Uwumbɔr aabɔr ti naahn kijaak aajuk ki Waafuur Nyaan di tii timi na;
- 18 ki li mee Uwumbɔr ki ganɔni u ke u ter nimi. N-yoonn mɔmɔk ni li mee u mbimbin mɔmɔk pu. Waafuur Nyaan aah mɔk nimi pu na, ni li mee u kina, ki taa geeni man, ki taa di cha man. Ni li mee u n-yoonn mɔmɔk ki tii waanib mɔmɔk,
- 19 ki li mee u ki tii m mu, ke u mɔk mi maah ga len pu na, ki tii mi lipobil ke m waar mmɔb ki tuk binib tibɔnyaan tee aabɔbɔrkaan.
- 20 M si Yesu aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni, tibɔnyaan ngbaan pu la. Nima pu na, ni li mee Uwumbɔr ke u tii mi lipobil, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, maah ba ga tuk bi pu na.
- 21 Tinaabogeehn Tikikus u ye Tidindaan aatutunn bamɔnn na le ga tuk nimi maabɔr mɔmɔk, le ni bee maah bi pu na.
- 22 Nima le m cha u dan ni chee, ke u nan tuk nimi taah bi pu na, aan ki sɔŋ nisui.
- 23 Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo tii tinaabitiib nsuudoon, ki cha ni li gee tɔb ki gaa u ki kii mbamɔm.
- 24 Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa binib bimɔk gee u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na pu.

Filipi Yaab

Filipi Yaab 1

- 1 Min Pɔɔl ni Timoti bi ye Yesu Kristo aanaagbiib na dooni waaninyaam bimɔk bi Filipi aatiŋ ni na, ni baaninkpiib ni baateterb mu.
- 2 Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 3 Maah teer nibɔr n-yoonn mɔmɔk pu na, m dooni Uwumbɔr u m dii u na, ni pu la.
- 4 Maah mee Uwumbɔr tii ni mɔmɔk n-yoonn mɔmɔk pu na, m mee u ni mpopiin la, ba pu?
- 5 bundaln ni nan gaa Yesu aabɔr ki nan saa din na, ni ter mi ke m tuk binib waabɔnyaan tee la.
- 6 M bee ke Uwumbɔr u nan piin ki bi toor nimi aabimbin na, u ga li beenin ŋani kina ki toor nimi aabimbin ti doo bundaln Yesu Kristo ga gir ni na.
- 7 Maah nyi kina na, ni ŋan; ba pu? m gee nimi la. Ni mɔmɔk nan ter mi kiyondiik ni, ki nan ter mi buyoonn m nan bi bibɔjirb aanimbiin ni na ke m ti len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn.
- 8 Uwumbɔr nyi ke nnimbil man ke m ki kan nimi; ba pu? m gee nimi, Kristo aah tii mi ngeehm pu na.
- 9 M mee Uwumbɔr ke ni li moo gee tɔb ki li moo nyi Uwumbɔr aabɔr, ki li kpa nlan nyaan,
- 10 aan ki lee nsan mu ŋan na, aan ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa bundaln Kristo ga gir ni na.
- 11 M ban ke ni li kpa mbimbinyaan ki li tun lituln li ŋan na n-yoonn mɔmɔk, Yesu Kristo aapɔɔn pu, aan binib nyuŋ Uwumbɔr ki pak u.
- 12 Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah bi kiyondiik ni na, nima le cha binib pam ŋun Yesu aabɔnyaan tee.
- 13 Ubɔrkpaan na aajab, ni binib bimɔk bi do na nyi ke Kristo pu le m bi kiyondiik ni.
- 14 Maah bi kiyondiik ni na, nima le pɔɔk nnaabitiib aataakpab Tidindaan aasan ni, ki tii bi lipobil ke bi tuk binib Yesu aabɔr ki taa san ijawaan.
- 15 Binib bibaa kpa lipiipoln m pu, ki ban baayimbil. Nima le cha bi mooni Kristo aabɔr. Bi ban ke binib nyuŋ bi la. Binimbil aa man Kristo aabɔr pu. Maah bi kiyondiik ni Yesu aabɔr pu na, le bi ban ke m ji falaa ki kpee. Nima le cha bi mooni Yesu aabɔr. Bibaa mu bi, ki mu gee mi ki mooni Kristo aabɔr ke bi ter

mi; ba pu? bi bee ke Uwumbor le cha m bi do ke m len Yesu aabonyaan tee aabamɔn.

18 M ga len kinye? Bi yaa mooni Kristo aabor lipipoln pu, bee bi yaa mooni waabor ngeehm pu kan, naa muk mi. Bi momok aah mooni waabor pu na le cha m kpa mpopiin. Ni ye mbamɔn la, m ga li beenin kpa mpopiin, ba pu?

19 ni mee Uwumbor tii mi la, Yesu Kristo Aafuur Nyaan mu ter mi, le m bee ke nima le ga cha m nya kiyondiik ni.

20 Nnimbil man ke binib nyun Kristo m pu. M yaa kpo u pu, bee m yaa kaa kpo u pu kan, m ban ke m li kpa lipobil dandana wee, ke maah kpa n-yoonn momok pu na, ki li len ki taa li san binib inimɔn.

21 M yaa bi limofal ni kan, Kristo pu le m bi. M yaa kpo kan, m ga kan tinyoor.

22 M yaa bi kan, m ga tun Uwumbor aatuln, le u ga na tinyoor na li pu. Maa nyi maah ga lee pu na;

23 nkun ni limofal momok nan la. M ban ke m nya dulnyaa ni, ki ti li bi Kristo chee; ba pu? nima le ga li nan sakpen ki jer naah nan pu dulnyaa wee ni na.

24 M mu yaa kaa kpo kan, ni mu nan; ba pu? m ga li nmaa beenin ter nimi.

25 Nima pu le m bee ke maan kpo dandana wee. M ga li beenin bi ni chee, ki ter nimi, ni moo gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li kpa mpopiin.

26 M yaa ki gir ni ni chee kan, m pu le ni ga nyun Yesu Kristo sakpen.

27 Tibokpaan le ye ke nimi aabimbin li bi Kristo aabonyaan tee aah mok nimi pu na, aan m yaa dan nan mann nimi, bee m yaa kaa dan kan, m ga nun nimi aabor, ke ni si Yesu aachan ni, ki kpa kimobaan, ki kpaan tuk binib Yesu aabonyaan, ke bi gaa u ki kii.

28 Ni taa san nimi aadim ijawaan man. Nima le ga mok bi ke bi ga kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na, ki ga mok nimi ke Uwumbor ga gaa nimi lii.

29 Uwumbor cha ni gaa Kristo ki kii la, ki cha ni ji falaa mu u pu.

30 Ni nan kan maah jin falaa Yesu pu pu na, ki nun maah ji falaa u pu dandana wee pu na. Le ni mu bi ji falaa ke maah ji pu na.

Filipi Yaab 2

1 To, Kristo ponni nitaakpab, le waah gee nimi pu na sonni nisui, ni ni Uwumbor Aafuur Nyaan mu kpaan kijtiik, le ni kpa tibulchinn ki san tob kinimbaak,

2 nima pu na, ni li kpaan kimobaan, ki li gee tob, ki li kpaan nlandak mbaa. Ni yaa na kina kan, m ga li kpa mpopiin mbamɔm.

- ³ Ni taa li kpa lipiipoln tɔb pu, ki taa li ban ke binib li pak nimi. Ni sunn nibaa taab man, ki li nyuŋni tɔb ki jer nibaa.
- ⁴ Ubaa taa li ban uma ubaa aanyoor baanja. Aa li ban ke ni mɔmɔk kan tinoor.
- ⁵ Ni sunn nibaa taab man ke Yesu Kristo aah sunn ubaa taab pu na.
- ⁶ U bi ke Uwumbɔr aah bi pu na. U mu aa dak ke ni ye limukl ke u ni Uwumbɔr li ŋak.
- ⁷ Waageehn pu le u di cha tiwanyaan nimɔk bi Uwumbɔr do na, ki ŋa ubaa ke unaagbiija na. U kpaln unibɔn,
- ⁸ ki sunn ubaa taab, ki kii Uwumbɔr aamɔb, hali ki ti kpo ndɔpuinkoo pu.
- ⁹ Nima pu le Uwumbɔr nyuŋ u sakpen ki yoor u paacham, le ki tii u liyimbil li jer ŋyimbil mɔmɔk na,
- ¹⁰ ke binib ni tiwan nimɔk bi paacham na, ni binib ni tiwan nimɔk bi kitiŋ do na, ni binib ni tiwan nimɔk bi kitiŋ aataab na, bi mɔmɔk yaa ŋun Yesu aayimbil pu kan, bi li gbaani unimbiin ni.
- ¹¹ Bi mɔmɔk pel pel ga len binib ni, ke Yesu Kristo le ye tiwan ni binib mɔmɔk Aadindaan. Nima le ga nyuŋ Tite Uwumbɔr.
- ¹² Nima pu na, nnaabitiib bi m gee bi na, maah kaa bi ni chee na, m ban ke ni kii maamɔb ki jer naah nan kii maamɔb buyoonn m nan bi ni chee pu na. Naah ŋmar pu na, ni li tun Uwumbɔr aatuln ke binib bi ŋmar na aah ba ga tun pu na, ki li san Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk;
- ¹³ ba pu? Uwumbɔr bi tun lituln nisui ni, ke ni li neen ke ni kii waamɔb, ki li ŋani waageehn.
- ¹⁴ Naah ŋani tiwan nimɔk na, ni taa li ŋulni, ki taa kpak kinikpakpak,
- ¹⁵ aan ki li ye Uwumbɔr aabim bi kaa kpa taani, kaa kpa ngalm na. Ni bi titunwanbirdam aakaasisik ni la. Ni bi ke nwiihn na le dulnyaa wee ni ki wiin bikaasisik ni,
- ¹⁶ ki joo ni Uwumbɔr aabɔr ti tii binib limɔfal na. Ni yaa bi kina kan, le m ga li kpa kipupuk ni pu bundaln Kristo ga gir ni na, ke maah tun lituln linimaln ki tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, naa ye fam.
- ¹⁷ Ni yaa gaa Yesu ki kii ki tun waatuln mbamɔm kan, m kpa mpopiin ni pu. Bi yaa po ku mi kan, m kpa mpopiin.
- ¹⁸ Ni mu li kpa mpopiin sakpen ke maah kpa pu na.
- ¹⁹ Tɔ, Tidindaan Yesu pu le m kpa limakl ke m ga cha Timoti dan ni chee dandana wee. U yaa nan tuk mi nimi aabɔr aah bi pu na kan, nsui ga sɔŋ.

- 20** Utafal bi ni ni la. Maa ki kpa unii u aatafal bi ni ni, ke utafal aah bi ni ni pu na.
- 21** Biken na mómók aatafal bi bibaa ni la. Bitafal aa bi Yesu Kristo aatuln ni.
- 22** Ni nyi Timoti aabimbin aah njan pu na, ki nyi ke u tun lituln m chee ke ubo aah tun lituln ute chee pu na, ki ti tuk binib Yesu aabonyaan tee.
- 23** Nima pu na, m yaa kan maabɔr aah ga doo pu na kan, m ga cha u dan ni chee.
- 24** Tidindaan pu le m nyi ke ni yaa kpee siib kan, m mu ga dan ni chee.
- 25** M dak ke ni njan ke m cha tina aabo Epafrodaitus ki gir ni ni chee. U ye maatutunjeer ni maajanjeer Tidindaan aasan ni, ki ye nimi aatutunn u dan nan tii mi maah ban pu na.
- 26** Unimbil man ke u ki kan nimi. Naah njan ke u bun na, nima le usui bii.
- 27** Ni ye mbamɔn, u nan bun ki ti ban u kpo, le Uwumbɔr san u kinimbaak ki cha u pɔɔk. Waah cha u pɔɔk na, u san m mu kinimbaak, m taa li kpa mpombiin ki kpee mpombiin pu.
- 28** Le m ban ke m cha u gir ni ni chee mala, ni yaa nan kan u kan, ni ga li kpa mpopiin. Le nsui ga sɔŋ.
- 29** Nima pu na, ni gaa u tinann Tidindaan pu, ki li kpa mpopiin sakpen, ki nyun u ni binib bimók bi ke waah bi pu na;
- 30** ba pu? Kristo aatuln pu, waa nan daa nkun. Waah nan ban u ter mi, naah kaa nan nmaa ter mi pu na pu, le u nan kan linimaln.

Filipi Yaab 3

- 1** Nnaabitiib, kookoo aabɔr le ye ke ni li kpa mpopiin Tidindaan pu. M yaa ki nmee ke maah nan nmee pu tii nimi na kan, naan muk mi; ba pu? ni njan ke ni ki njan maah ga nmee pu tii nimi na.
- 2** Tɔ, ni li nyi binib bi tun lituln li kaa njan na, ki bi ke ibɔ na, ki len ke ni yaa kaa gii lichakpaln kan, naan nmar na.
- 3** Timi bi kpaan Uwumbɔr Aafuur Nyaan chee ki pak u, ki kpa kipupuk Yesu Kristo pu, ki bee ke taan nmar tibaa aapɔɔn pu na, timi le kpa lichakpangeei bamɔnn.
- 4** Min mbaa kpa nsan ki ga nmaa len ke m ga nmaa nmar mbaa pu. Unii ubaa yaa len ke u kpa nsan ke u ga nmaa nmar ubaa pu kan, m kpa nsan ki jer u.
- 5** Maah nan ye iwiin iniin aabo na, bi nan gii nchakpaln. M ye Juu yaab aabo, ki ye Benjamm aanibol ponn ni aanii ubaa la. M ye Hiibru yaab aabo bamɔnn la. M nan dii Moses aakaal, Farisii yaab aah dii pu na.

⁶ Nnimbil nan man ke m ɲa Yesu aanib falaa. M nan dii Moses aakaal mbamɔm, kaa yii nkaal mbaa.

⁷ Nimina mɔmɔk nan ye tinyoor le ki tii mi. Le m yii ni mɔmɔk Kristo pu, ke naa ye nibaa.

⁸ Ni ye mbamɔn la, m yii tiwan mɔmɔk ke naa ye nibaa, ke m li nyi Yesu Kristo u ye Ndindaan na. Maah nyi u pu na, nima le jer tiwan mɔmɔk. U pu le m di tiwan mɔmɔk lii, ke ni ye timoor la, ke m gaa uma,

⁹ ki kpaan u ni. M yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke maabɔr ɲan. Maah gaa Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke maabɔr ɲan; m gaa Yesu Kristo ki kii le ki ɲan Uwumbɔr chee.

¹⁰ M ban ke m li nyi Kristo, ki li kpa mpɔɔn mu fikr u nkun ni na, ki ji falaa u pu. M ban ke maabimbikpok kpo ke waah nan kpo pu na,

¹¹ aan m mu nan fikr nkun ni.

¹² Maa len ke m fuu Yesu aah ban pu na, kaa len ke m ye unii u ɲan ti doo na. M pɔɔni mbaa ke m li bi Yesu Kristo aah ban ke m li bi pu na; ba pu? u gaa mi ki ɲa mi waanii la.

¹³ Nnaabitiib, maa len ke m fuu waah ban pu na. Nnimbil man tiwan nibaa le pu. M sunn tiwan ni bi mpuwɔb na, ki pɔɔni mbaa ke m pii tiwan ni bi nnimbiin ni na.

¹⁴ Yesu Kristo pu le Uwumbɔr yin mi ke m dii nsan mu cha paacham na. Nima le nnimbil man ke m fuu nima, ki ti kan tinyoor ti Uwumbɔr ga tii mi na.

¹⁵ Nimi bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm na, cha ni mu aanimbil li man kina man. Ni yaa kaa bee waabɔr tibaa mbamɔm kan, u ga mɔk nimi.

¹⁶ Ti mu aah nyi Uwumbɔr aabɔr mɔmɔk pu na, cha ti li dii kina man.

¹⁷ Nnaabitiib, ni li kpaan kimɔbaan ki dii maataabuu, ki lik binib bi dii ke taah dii pu na.

¹⁸ Tɔ, binib pam aah dii pu na, bi ye Yesu aadɔpuinkoo aadim la. M nan tuk nimi baabɔr n-yoonn mɔmɔk, ki ki tuk nimi dandana wee, ni tinyunyunn la.

¹⁹ Baadoon le ga li ye ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. Baawumbɔr le ye bipuul. Bi kpa kipupuk inimɔɔn aatuln pu. Baalandak bi dulnyaa wee ni aawan ni la.

²⁰ Tima kan, Uwumbɔr do le ye tido, le ti kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo u ga gaa timi lii na ga nya ni nima na.

²¹ U kpa mpɔɔn ki ga ɲmaa nyaɲ tiwan mɔmɔk, ki cha ni mɔmɔk kii waamɔb. Waah kpa mpɔɔn kina na, le u ga di timi aawon ti kaa ye lisil aawon na ɲa tiwonpɔɔn ti naahn uyaar ti ye lisil aawon na.

Filipi Yaab 4

- 1** Nnaabitiib, Tidindaan aah ga ηmaa ηa kina ki tii nimi na, ni li si uchaη ni. M gee nimi la. Le nimi aabɔr bi nsui ni. Le mponn piin ni pu. Nimi le ye maatuln aanyoor.
- 2** Yuwodia ni Sintiki, m gaη nimi, ni li kpaan kimɔbaan Tidindaan pu.
- 3** Maatutuηeer bamɔnn, m mee aa mu, ter bipiib ngbaan; ba pu? bi ni Klement ni maatutuηeerb biken nan tun lituln linimaln m chee, ki ter mi m tuk binib Yesu aabɔnyaan tee. Baayimbil ηmee limɔfal aagbaη ki bi paacham na ni.
- 4** Ni li kpa mpopiin Tidindaan pu, n-yoonn mɔmɔk. M ki tuk nimi la, ni li kpa mpopiin man.
- 5** Cha binib mɔmɔk bee ke ni bi suuna la. Tidindaan ga gir ni dandana wee.
- 6** Ni taa cha ilandak li muk nimi tiwan nibaa pu. Ni li mee Uwumbɔr tiwan mɔmɔk pu, ki gaηni u, ki dooni u ki tuk u naah ban pu na mɔmɔk.
- 7** Ni yaa ηani kina kan, Uwumbɔr ga tii nimi nsuudoon mu jer taah nyi pu na. Nisui, ni nimi aalandak ga doon; ba pu? ni kpaan Yesu Kristo chee.
- 8** Nnaabitiib, kookoo yaan le ye ke ni li dak ilandak i ye mbamɔn na, ni i kpa laasaab na, ni i tok na, ni i ye chain na, ni i ηan na, ni i kpa lisil na. Ni cha ilandak imɔk ηan ki ηeer mpakm na li joo nimi.
- 9** Ni nan bae Uwumbɔr aabɔr m chee, ki gaa ti, ki ηun maah len pu na, ki kan maah ηani pu na. Ni li dii kina, le Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.
- 10** Ni yunn le naa ki kan mi; le nitafal mu beenin bi m ni. Nima le m kpa mpopiin sakpen Tidindaan pu. M bee ke nitafal bi m ni n-yoonn mɔmɔk; le ni mu aa nan kpa nsan ni ter mi.
- 11** Maa len igiin pu. M yaa kpa sakpen, bee m yaa kpa siib kan, m bae maah ga ηa pu aan nnimbil gbiin kina na.
- 12** M nyi igiin, ki nyi liwankpal mu. Ni yaa mɔ, bee ni yaa kaa mɔ kan, m yaa ji bab, bee nkon yaa pii mi kan, m yaa kpa sakpen, bee m yaa kaa kpa nibaa kan, m bae maah ga ηa pu aan nnimbil gbiin kina na.
- 13** Kristo aah tii mi mpɔɔn mu na, m ga ηmaa ηa tiwan mɔmɔk.
- 14** Tɔ, naah ter mi maafalaa ni pu na, ni ηa mbamɔm la.
- 15** Nimi Filipi aatiη aanib nyi ke maah nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan tee njan ki nin nyan Masedonia aatiη ni na, Uwumbɔr aanib ponn ni ubaa aa tii mi ipiin, see nimi baanja. M nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr, le ni mu nan tii mi ipiin.
- 16** Maah nan bi Tesalonika aatiη ni na, ni nan tun ni unii nfum mulee u nan tii mi maah ban pu na.

17 Naah ye ke m ban ipiin la. Naah tii mi ipiin pu na, nima le ni ga li moo kpa tinyoor. Nima le m ban.

18 Naah tii mi tiwan ni na, m gaa ni mómók ki kpa sakpen. Naah tun ni Epafrodaitus ke u nan tii mi ipiin i na, u nan tii mi i. Naah tii mi ipiin i na, ni naahn kitork ki njan na le ki tii Uwumbor, le usui piir, le u gaa i.

19 Uma Uwumbor u m dii u na, le ga tii nimi naah lann pu na mómók; waah kpa liwankpal sakpen paacham pu na, kina le u ga tii nimi, Yesu Kristo pu.

20 Cha ti li nyunni Tite Uwumbor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

21 Ni doon Yesu Kristo aaninyaam mómók tii mi. Tinaabitiib bi bi m chee na dooni nimi.

22 Uwumbor aanib mómók dooni nimi. Uborkpaan Siisa aatutum bi ye Uwumbor aanib na mu dooni nimi mbamom.

23 Tidindaan Yesu Kristo nja tinyoor nja ni pu. ((Amii.))

Kolose Yaab

Kolose Yaab 1

- 1** Min Pɔɔl u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti
- 2** le ŋmee kigbaŋ kee ti tii nimi Uwumbɔr aanib bi ye tinaabitiib ki gaa Kristo ki kii, ki bi Kolose aatiŋ ni na. Tite Uwumbɔr ((ni Tidindaan Yesu Kristo)) ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 3** N-yoonn mumɔk ti mee Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na tii nimi na, ti dooni u ni pu;
- 4** ba pu? ti ŋun ke ni gaa Yesu Kristo ki kii mbamɔm, ki gee Uwumbɔr aanib mɔmɔk;
- 5** ba pu? ni kpa limakl ke ni ga nan kan Uwumbɔr aah di tiwan ni siin nimi paacham na. Ni ŋun ni pu buyoonn ni ŋun tibɔnyaan ti fuu ni ni chee ki ye mbamɔn na chee la.
- 6** Tibɔnyaan ngbaan le cha nimi ni binib bi bi ŋipepel mɔmɔk na tun litunyaan. Binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei, nikaasisik ni, ni ŋipepel mɔmɔk. Naah ŋun ti, ki bee mbamɔm Uwumbɔr aah ŋani nimi tiŋann pu na, le binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei nikaasisik ni, ki nan saa dandana.
- 7** Timi aatutuŋeer Epafraŋ u ti gee u na le nan tuk nimi Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Uma Epafraŋ le si timi aasisiiyaan ki tun Kristo aatuln mbamɔm ki ter nimi.
- 8** U tuk timi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha ni gee binib pu na.
- 9** Nima pu le ti mee Uwumbɔr tii nimi, kaa di cha. Buyoonn ti nan ŋun ni pu ki nan saa dandana wee na, le ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni ga bee waah ban ke ni li ŋani pu na. Ti mee u ke u tii nimi nlan ni bee Nfuur Nyaan aabɔr,
- 10** aan ki li dii Tidindaan waah ban pu na, aan ki gbiin unimbil, ki tun litunyaan aabɔŋ mɔmɔk, ki moo bee waabɔr.
- 11** Ti mee u tii nimi ke waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, u tii ni mu mpɔɔn, aan ni li kpa limɔr falaa ponn ni n-yoonn mɔmɔk, ki li kpa mpopiin,
- 12** ki li dooni u; ba pu? uma le ŋa nimi binib bi ŋeer ke bi kan tiwan ni u ga tii waanib, nwiihn aanaan ni na.
- 13** Uma le nan nyan timi mbɔmbɔɔn aanaan ni, ki nabr timi di buen Ujapɔgeehn aanaan ni.
- 14** Uma le gaa timi lii, le Uwumbɔr di cha pinn timi aatunwanbir, ((Ujapɔɔn aasin pu)).

- 15 U ye Uwumbor u taa waa u na aanan, ki ye tiwan nimok Uwumbor naan ni na Aayidaan;
- 16 ba pu? Uwumbor nan cha u naan tiwan momok, ni bi paacham, ni ni bi kitin na, ni taah waa ni na, ni taah kaa waa ni na; ni yaa ye nnaan, bee ipoon, bee bitinjoob, bee tininkpir, uma le nan naan ni momok ke ni li nyunni u.
- 17 Uma Yesu le puen tiwan momok bi. Uma pu le tiwan momok beenin bi.
- 18 Uma le ye waanib Aayidaan. Le waanib mu ye waawon, le u tii bi limofal. Uma le puen fikr nkun ni, ki ye tiwan momok Aayidaan;
- 19 ba pu? ni mo Uwumbor ke waah bi pu na, Yesu mu bi kina la.
- 20 Uma Yesu pu, le ni mo Uwumbor ke u di tiwan ni momok bi paacham, ni tiwan ni momok bi kitin na tooh kijotiik ubaa chee. Waasin nan nyan uwon ni, ndopuinkoo pu; waasin ngbaan pu le Uwumbor cha tiwan ngbaan momok ni uma na kijotiik.
- 21 N-yoonn mbaa ni nan ye biwowom le Uwumbor chee. Ni nan dak ilandak i kaa nan na, ki tun lituln li kaa nan na, nima le ni nan ye Uwumbor aadim,
- 22 le dandana wee u cha ni ni uma na kijotiik; ba pu? Ujapoon nan kpo ni pu la. U nan kpo ni pu, ke ni li bi chain, ki li ye bininyaam, ki taa li kpa ngalm mubaa, bundaln u ga di nimi siin Uwumbor aanimbiin ni na.
- 23 Ni nan ke ni li dii u mbamom, ki taa di cha waasan, ki taa cha nibaa lej nimi. Naah nan tibonyaan tee na, ti tii nimi limakl la. Ni taa di cha limakl ngbaan. Bi moon tibonyaan tee, ki tuk binib bimok bi dulnyaa wee ni na la. Min Pool mu na unii u mooni ti na la.
- 24 To, maah jin falaa u ni pu na, nima le m kpa mpopiin. Kristo nan tuk mi maah ga ji falaa waanib pu, pu na, le maah ji falaa tiwon tee ni na, falaa ngbaan u gur na le m ji. Waanib bi m ji falaa bi pu na le ye waawon.
- 25 Uwumbor nan na mi waanib aatutunn, ki di lituln siin mi, ke m tun ki ter nimi. Lituln ngbaan le ye ke m tuk nimi waabor momok pel pel.
- 26 Ti ye tiborkaan la. Uwumbor nan bor ti n-yaayoonn na aanib, le ki kpiir ti tuk waanib dandana wee.
- 27 U ban ke bi bee taah nan sakpen ki ter njitimbol momok pu na la. Tiborkaan ngbaan le ye ke Kristo bi ni ni. Waah bi ni ni na, nima le ni kpa limakl ke ni ga ji waamoon.
- 28 Kristo aabor ngbaan le ti mooni, ki sur binib momok, ki tuk bi waabor, waah tii timi nlan pu na. Ti ban ke bi momok li kpaan Kristo ni, ki li ye binib bi nan doo na. Ti ban ke ti di bi ki mok Uwumbor la.
- 29 Nima le cha m tun lituln linimaln. M tun lituln ngbaan waapoon sakpiin pu la.

Kolose Yaab 2

- ¹ M ban ke ni bee ke m tun lituln linimaln nimi pu, ni Laodisea aatiŋ aanib pu, ni binib bimɔk kaa kee kan mi na pu,
- ² ke m pɔɔk bitaakpab. M ban ke ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan, ki li gee tɔb, ki bee Uwumbɔr aabɔr mbamɔm, aan ki li pak ti mbamɔm, ki taa joo beeni. M ban ke ni bee Uwumbɔr aabɔbɔrkaan, ti ye Kristo aabɔr na.
- ³ Uma baanja le ga ŋmaa tii timi nlan mu ye nlan bamɔnn na. Uma baanja le ga ŋmaa mɔk timi nnyim mɔmɔk.
- ⁴ M tuk nimi kina ke ubaa taa ŋmann nimi la. Unii yaa mɔn inyamɔn i mɔ na ki tuk nimi kan, ni taa kii.
- ⁵ Maawon aa bi ni chee, le maalandak bi ni ni. Naah gaa Kristo ki kii mbamɔm ki dii waasan mu mbamɔm na, nima le m kpa mpopiin sakpen.
- ⁶ Ni nan gaa Yesu Kristo, ki kii ke u ye Nidindaan. Nima pu na, ni li kpaan u ni, ki li dii u man,
- ⁷ ki too chuu u ke busub aanyaan aah koo kitiŋ pu na, ki li bae waabɔr n-yoonn mɔmɔk, ki gaa ti ki kii mbamɔm, taah nan tuk nimi pu na, ki li dooni u n-yoonn mɔmɔk.
- ⁸ Unii yaa tuk nimi nnyamɔn aalan mu ye fam na kan, ni li nyi man ki taa dii u; nlan ngbaan ye binib aalan mu nyan ni kinimbɔŋ ki joo dulnyaa wee na, naa ye Kristo aabɔr.
- ⁹ Uwumbɔr aabimbin mɔmɔk bi Yesu Kristo aawon ni.
- ¹⁰ Naah kpaan u ni na, le ni kpa limɔfal bamɔln. Uma le ye tininkpir ni ipɔɔn mɔmɔk aayidaan.
- ¹¹ Naah kpaan Kristo ni na, le ni bi ke binib bi gii ŋichakpan na; ni mu aa ye ŋichakpan le ni gii, ni ye nimi aabimbikpok le ni gii lii. Ni ye Kristo aah gii pu na la.
- ¹² Baah muin nimi nnyun ni na, ni mɔk ke bi di nimi sub Kristo chee la. Baah nyan nimi nnyun ni na, le ni mɔk ke ni ki fikr u chee; ba pu? ni pak ke Uwumbɔr kpa mpɔɔn ki fikr Kristo nkun ni.
- ¹³ N-yoonn mbaa, ni nan tun titunwanbir, kaa nan dii Uwumbɔr aakaal. Nima le naa nan kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Naah kpaan Kristo ni dandana wee na, nima le Uwumbɔr fikr nimi. U di cha timi aatunwanbir mɔmɔk pinn timi.
- ¹⁴ Taah ba ga ŋa pu na le ŋmee kigbaŋ pu. Taah kaa ŋa kina na, nima le timi aabɔr bii. Le Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu na, nima le Uwumbɔr aa ki len ke timi aabɔr bii.
- ¹⁵ Waah kpo ndɔpuinkoo pu na, le u ŋa kinimbɔŋ aapɔɔn mɔmɔk fam, le ki nyaŋ ki, ki jinn ki inimɔn, binib aanimbil ni.

¹⁶ Nima pu na, ni taa cha ubaa galn nimi tijikaar aakoobil pu, bee tiwanyukaan aakoobil pu, bee likpaakool daal aakoobil pu.

¹⁷ Dikoobil mómok po ye tiwan ni choo na aajunjuŋ la. Tiwan ni fu ki choo na le ye Kristo.

¹⁸ Binib bibaa bi ki sunni bibaa taab, ki pak Uwumbor aatuuntiib, ki bui ke bi danj tidanj ki kan lijinjiir aawan, ki kpa kalmbaani, ki dak dulnyaa aalandak i ye fam na. Ni taa cha binib ngbaan bii nimi.

¹⁹ Baa joo timi aayidaan Kristo. Uma aapoon pu, le ti muun waasan ni, Uwumbor aah ban pu na. Uma le kpaan timi kimobaan, ke ti li tuk tob pu, ke njituk ni njigir aah cha tiwon aawan mómok tuk tob pu, pu na.

²⁰ Ni nan kpo Kristo chee la, nima le ni nyan kinimbora ki joo dulnyaa na aapoon ni. Nima pu na, ba na nima aabimbin bi ke naah beenin ye dulnyaa yaab le na? Ba na ni kii nkaal mu len ke,

²¹ "Taa ji nee," "Taa lakl nee," "Taa meeh nee" na?

²² Binib yaa jin timina mómok kan, ti doo la. Dikoobil njimina po ye binib aakaal, ni baamokm la.

²³ Ni naahn nlan la, ki mu aa ye nlan. Bi dooni bisui aah gee tiwan ni na la, ki sunn bibaa taab, ki muk tiwon. Le baah nani pu na, naa ter bi ke bi chuu bibaa.

Kolose Yaab 3

¹ Ni kpaan fikr Kristo chee la. Nima pu na, cha nitafal li bi paacham aawan ni. Kristo bi nima ki ka Uwumbor aangangii wob.

² Ni li dakl tiwan ni bi paacham na aabor, ki di cha tiwan ni bi kitin do na.

³ Ba pu? ni naahn ke ni kpo; le nima aamofal kpaan Kristo ni, ki bi Uwumbor chee paacham, le u biin li pu.

⁴ Kristo, u ye timi aamofal na yaa nan gir ni kan, ti mu ga li bi u chee, ki kan nnyun.

⁵ Nima pu na, kuln man tiwon aah ban pu na, ki taa gor kidagook, ki taa tun tijora aatuln, ki taa li ban tiwan ni kaa nan na, ki taa li kpa iniman. Unii u kpa iniman na aa dii Uwumbor, u dii liwankpal la.

⁶ Binib bi yii Uwumbor aamob ki tun titunwanbir timina na, u ga daa bitafal.

⁷ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi bikaasisik ni, ki tun titunwanbir ngbaan.

⁸ Le naah ye Yesu aanib dandana wee na, ni di titunwanbir ngbaan mómok lii. Ni taa ki gee linjuul ki li tar binib pu, ki taa ki nan binib, ki taa ki seei njisiibil, ki taa ki len iliin i kaa nan na.

- ⁹ Ni taa mɔn inyamɔn ki tuk tɔb; ba pu? ni nan di nimi aabimbikpok aatuln lii a,
- ¹⁰ ki yoor mbimbipɔm la. Uwumbɔr le tii nimi mbimbipɔm ngbaan, ki bi toor mu, ke ni moo bee u, ki li naahn u.
- ¹¹ Naah kpa mbimbipɔm na, naa ki yakr Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binib bi gii ɲichakpan na, ni binib bi kaa gii na, ni biwɔwɔm, ni timoor ni aanib, ni binaagbiib, ni bimalb. Ni mɔmɔk kpaan la. Kristo le jer tiwan ngbaan mɔmɔk, ki bi waanib mɔmɔk ni.
- ¹² Uwumbɔr nan lee nimi, ki ɲa nimi waaninyaam, ki gee nimi. Nima pu na, ni li kpa linimbaasaln, ni tibulchinn, ki sunn nibaa taab, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa,
- ¹³ ki li kpa limɔr tɔb chee. Ni ponn ni ubaa ni uɲeen aatɔ yaa kpa tibɔr kan, ni di cha pinn tɔb. Tidindaan aah di cha pinn nimi pu na, ni mu di cha pinn tɔb kina.
- ¹⁴ Tibɔr ti jer ti mɔmɔk na le ye ke ni li gee tɔb; ba pu? ngeehm di ni mɔmɔk kpaan tɔb chee la, ni li kpaan kimɔbaan mbamɔm.
- ¹⁵ Kristo yin nimi ke ni li kpaan tiwonbaan ni, ki li kpa nsuudoon mu u tii nimi na. Nima pu na, cha nsuudoon ngbaan li joo nisui man, ki li dooni Uwumbɔr, waabulchinn pu.
- ¹⁶ Cha Kristo aabɔr li bi nisui ni sakpen, ki tii nimi nlan. Ni li tuk tɔb waabɔr, ki li sur tɔb, ki li gaa ilahn i bi Uwumbɔr aagbaɲ ni na, ni waanib aalahn, ni ilahn i Waafuur Nyaan mɔk nimi na. Ni li gaa ilahn ngbaan, ki li dooni Uwumbɔr nisui ni.
- ¹⁷ Ni yaa len kan, ni len Tidindaan Yesu aayimbil pu; ni yaa tun lituln kan, ni li tun waayimbil pu, ki li ɲani tiwan mɔmɔk waayimbil pu, ki li dooni Tite Uwumbɔr u pu.
- ¹⁸ Tɔ, bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi. Naah dii Tidindaan na, ni ɲan ke ni li ɲani kina.
- ¹⁹ Bijab, ni li gee nipuutiib, ki taa muk bi.
- ²⁰ Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamɔi tiwan mɔmɔk ni, Tidindaan aah ban pu na; ba pu? nima le piir Uwumbɔr aasui.
- ²¹ Bijab, ni taa fiini nimi aabim aanjuul, aan bitaakpab taa yɔl.
- ²² Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa ni na aamɔi tiwan mɔmɔk ni. Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamɔm. Ni taa ban binib li pak nimi. Naah san Uwumbɔr na, ni li tun lituln mbamɔm nima pu.
- ²³ Naah ɲani tiwan nimɔk na, ni cha nitafal li bi ni ni, ki tun lituln ke naah ba ga tun tii Tidindaan pu na, naa ye binib.

²⁴ Tidindaan Kristo le ni tun lituln tii u. Nima le ni bee ke uma le ga pa nimi tipar, waah nan puu tipuul ti ke u ga tii nimi na.

²⁵ Unii umək tun lituln li kaa ŋan na, Uwumbor ga daa utafal waah ŋeer pu na. Uwumbor aa pak ubaa ki jer uken.

Kolose Yaab 4

¹ Dindatiib, ni li ŋani nimi aanaagbiib mbamom; ba pu? ni nyi ke ni mu kpa Dindaan paacham.

² To, ni momok li beenin mee Uwumbor linimaln, ki li nyi ki taa geeni, ki li dooni u mmeen ponn ni,

³ ki li mee u tii ti mu, ke u tii timi nsan ti moon waabor ki tuk binib tiboborkaan ti ye Kristo aabor na. Waabonyaan ngbaan pu, le m bi kiyondiik ni.

⁴ Ni ŋan ke m tuk binib waabonyaan ngbaan aatataa mbamom. Ni mee Uwumbor tii mi ke u ter mi, m tuk bi kina.

⁵ Ni li kpa nlan ki li bi mbamom joo cha binib bi kaa dii Uwumbor aasan na wob. Naah kan nsan buyoonn na, ni li tun Uwumbor aatuln n-yoonn momok.

⁶ Ni li len ibulchiliin n-yoonn momok, ki li len Uwumbor aalambil aah ye pu na. Ni yaa len kina kan, ni ga bee naah ga giin pu ki kii unii momok na.

⁷ Tikikus ga tuk nimi maabor momok aah bi pu na. U ye tina aabo u ti gee u na, ki tun Tidindaan aatuln mbamom, ki ye timi aatutugeer le Tidindaan aatuln ponn ni.

⁸ M cha u dan ni chee ke u nan tuk nimi, timi aabor aah bi pu na, aan ki soŋ nisui. Nima le m cha u dan ni chee.

⁹ Onesimus ni uma le dii ni. Onesimus mu ye tina aabo u ti gee u na la. U ter timi mbamom, ki ye ni ponn ni aanii ubaa la. Bima le ga tuk nimi do chee na aabor momok.

¹⁰ Aristakus u bi kiyondiik ni m chee na dooni nimi. Mak, u ye Banabas aaninkpan aajapoon na, u mu dooni nimi. M nan tuk nimi naah ga ŋa u pu na. U yaa dan ni chee kan, ni gaa u iŋaal ilee.

¹¹ Josua Justus mu dooni nimi. Bijab bitaa ngbaan ye Juu yaab la. Juu yaab ponn ni, bima baanja le ye maatutugeerb ki tun Uwumbor aanaan aatuln. Bijab ngbaan soŋ nsui la.

¹² Epafra mu dooni nimi. U ye ni ponn ni aanii ubaa la, ki ye Yesu Kristo aatutunn. U mee Uwumbor n-yoonn momok linimaln le ki tii nimi, ke ni li dii Uwumbor mbamom, ki taa di cha, ki kii Uwumbor aah gee pu na momok.

¹³ M tuk nimi la, Epafra tun lituln linimaln, ki tii nimi, ni Laodisea aatiŋ aanib, ni Hierapolis aatiŋ aanib.

- 14 Luk u ye dɔkta, u ti gee u na mu dooni nimi. Demas mu dooni nimi.
- 15 Ni li dooni tinaabitiib bi bi Laodisea aatiŋ ni na tii timi, ki li dooni Nimfa ni Yesu aanib bi kuuni udo na, tii timi.
- 16 Bi yaa karn kigbaŋ kee tii nimi kan, ni cha bi karn ki tii Yesu aanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na mu. Maah ŋmee kigbaŋ ki tii Laodisea aatiŋ aanib na, ni mu karn ki.
- 17 Tuk Akipus ke Tidindaan aah tii u lituln li ke u tun na, u li nyi ki tun li mbamɔm.
- 18 Min Pɔɔl le di ŋŋaal ŋmee idoon imina. Ni teer ke m bi kiyondiik ni la. Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu. ((Amii.))

1 Tesalonika Yaab

1 Tesalonika Yaab 1

¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ηmee kigban̄ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiŋ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. Uwumbɔr ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

² N-yoonn mumɔk ti mee Uwumbɔr na, ti mee u tii nimi, ki dooni u ni mɔmɔk pu.

³ Ti teer nimi Tite Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk, ki teer ke naah ηani pu na, nima le mɔk ke ni gaa u ki kii; naah tun lituln pu na, nima le mɔk ke ni gee u; naah kpa limɔr pu na, nima le mɔk ke ni kpa limakl Tidindaan Yesu Kristo pu.

⁴ Tinaabitiib bi Uwumbɔr gee bi na, ti nyi ke u lee nimi la;

⁵ ba pu? taah tuk nimi waabɔnyaan na, tibɔnyaan ngbaan aa nan ye iliin baanja, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn nan bi ti ni la, ki cha ni bee ke ti sil gbii. Taah nan bi nikaasisik ni buyoonn na, ni nan bee timi aabimbin aah nan bi pu na. Ti nan bi kina ke ti ter nimi la.

⁶ Le ni nan ηakni timi ni Tidindaan; ba pu? ni gaa Yesu aabɔr ki kan falaa sakpen ti pu, ni mu gaa ti ki nan kpa mpopiin mu Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi na.

⁷ Naah gaa ti ki nan kpa mpopiin na, nima le mɔk Yesu aanib bimɔk bi Masedonia ni Akaya aatim ni na, bi mu aah ga li ηani pu na;

⁸ ba pu? ni nan chuun mooni Tidindaan aabɔr, ki tuk Masedonia ni Akaya aatim aanib. Naa ye nima yaab baanja, ntim mɔmɔk aanib ηun ke ni gaa Uwumbɔr ki kii la. Nima pu na, taa ki ban ke ti tuk bi nimi aabɔr. Bi puun nyi.

⁹ Ba pu? binib ngbaan len ke taah nan dan ni chee na, ni nan gaa timi, ki di ηiwaa lii, ki fenn ki dii Uwumbɔr, u ye limɔfadaan ki ye Uwumbɔr bamɔnn na,

¹⁰ le ni kii bundaln Ujapɔɔn Yesu ga nyan ni paacham ki gir ni na. Uma le Uwumbɔr nan fikr u nkun ni. Uma le nyan timi ntafadaan mu choo na ni.

1 Tesalonika Yaab 2

¹ Tinaabitiib, nimi nibaa nyi ke taah nan dan ni chee na, naa ye fam. Ni nyi ke taah nan bi Filipi aatiŋ ni na,

² le nima yaab nan ηa timi falaa, ki yook timi, le ti nin dan ni chee. Nido aanib mu nan kpak timi kinikpakpak sakpen, le timi Aawumbɔr tii timi lipobil ke ti tuk nimi waabɔnyaan.

³ Taah tuk nimi waabɔnyaan ngbaan na, taa ye nnyamɔn. Taa ηmann nimi. Ti nan bi chain la.

- 4** N-yoonn mómók ti nan len Uwumbor aah ban ke ti len pu na; ba pu? u nan lik taah bi pu na, le ki di waabonyaanan ngbaan na tinaal ni, ke ti tuk binib. Nima pu le ti ban ke ti piir Uwumbor aasui, naa ye binib aasui. Uma Uwumbor le lik timi aasui ni aah bi pu na.
- 5** Ni nyi ke taa nan gbaa nima mmómóon aabor. Uwumbor nyi ke taa nan ye inimandam bi nmani, ke binib taa bee ke ti ye na.
- 6** Taa nan ban ke ni nyun timi, kaa nan ban ke binib biken nyun timi.
- 7** Taah ye Kristo aakpambalb na, ti ba ga li ban ke ni nyun timi. Le taa nan ban kina. Ti nan bi suuna ni chee ke upii aah bi pu waabim chee ki lik bi na la.
- 8** Ti gee nima la. Nima pu na, ti nan kpa mpopiin ti tuk nima Uwumbor aabonyaanan. Naa ye tibonyaanan baanja le ti nan tii nima, ti nan di tibia mu tii nima; ba pu? ti gee nima pam.
- 9** Nnaabitiib, ni teer taah nan tun lituln linimaln pu na. Ti tuk nima Uwumbor aabonyaanan, ki tun lituln nwiin pu ni kinyeek mók, ke ti ji. Ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa.
- 10** Nima bi gaa Yesu ki kii na, ti na nima mbamom la, ki nan bi chain, kaa nan kpa taani ubaa joo cha ni wob. Ni ni Uwumbor nyi ke ni ye mbamom la.
- 11** Ni nyi ke uja aah nani waabim pu na, ti nan nani nima ubaaba kina la;
- 12** ti sur nima, ki nan soni nisui, ki ganji nima ke ni li dii Uwumbor waah ban pu na. Uma le yin nima ke ni koo waanaan ni ki nan ji waamom.
- 13** Ti dooni Uwumbor ni pu n-yoonn mómók la; ba pu? taah nan tuk nima Uwumbor aabor na, ni nan gaa tabor ngbaan, ki bee ke naa ye binib aabor, ni ye Uwumbor aabor la. Mbamom, ni ye Uwumbor aabor la, ki kpelni nima bi gaa u ki kii na aabimbin.
- 14** Nnaabitiib, ni nakni Uwumbor aanib bi bi Judea aatim ni ki kuuni Yesu Kristo aayimbi pu na; kinye pu? nido yaab aah na nima falaa pu na, Juu yaab na bi mu falaa kina la.
- 15** Bima Juu yaab nan ku Uwumbor aabonabitiib ni Tidindaan Yesu mu, ki jenn nyan timi. Baa piir Uwumbor aasui. Bi ye binib mómók aadim la,
- 16** ki kiir timi, kaa ban ke ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbor aabor, aan bi nmar. Juu yaab ngbaan aah nani kina na, bi too kpa baatunwanbir pu n-yoonn mómók la. Uwumbor anjuul pii bi kookoo.
- 17** Nnaabitiib, taah kaa kan nima ni yunn siib na, naa mo timi. Taa nan bi ni chee, timi aalandak ma nan bi ni ni; tinimbi nan man ni pu, le ti nan ponni tibia ke ti ki kan nima.
- 18** Ti nan ban ti gir dan ni chee. Min Pól, n-yoonn mómók m ban ke m gir dan ni chee. Le kinimborji kiir timi ke ti taa dan.

¹⁹ Tidindaan Yesu yaa nan gir ni kan, bilabi pu ti ga li kpa limakl, ni mpopiin, ni kipupuk unimbiin ni?

²⁰ Naa ye nimi pu uu? Mbamɔn, ti kpa kipupuk ni mpopiin ni pu.

1 Tesalonika Yaab 3

¹ Taah kaa bi ni chee na, taa ki ηmaa mɔr, nima le ti len ke ni ηan ti cha Timoti dan ni chee. Timi baanja le gur Atens aatiη ni.

² Tina aabo Timoti ye Uwumbɔr aatutunn u tuk binib Kristo aabɔnyaan na la. Ti cha u dan ni chee ke u pɔɔk nitaakpab Uwumbɔr aasan ni,

³ ubaa taa gir puwɔb falaa ngbaan pu. Nimi nibaa nyi ke falaa ngbaan ye Uwumbɔr aah siin timi pu na la.

⁴ Taah nan bi ni chee na ti nan tuk nimi ke ti ga ji falaa, le ni bee ke ni sil ηa kina.

⁵ Le maa ki ηmaa mɔr. Nima le cha m tun ni Timoti ni chee, ke u nan lik ke ni beenin dii Yesu mbamɔm aan naa dii. Ni muk mi la, m dak ke nibaakan kinimbɔη tɔη nimi, ki ηa timi aatuln yɔli.

⁶ Le Timoti ki nyan ni ni chee; dandana u ki fuu ni ti chee, ki tuk timi tibɔnyaan ke ni beenin tii Yesu naadii mbamɔm, ki gee tɔb. U tuk timi ke ti bi nisui ni n-yoonn mɔmɔk, le ni ban ke ni ki kan timi, ke ti mu aah ban ke ti kan nimi pu na.

⁷ Tinaabitiib, ti bi limukl ni ki ji falaa la; le ti ηun naah gaa Yesu ki kii pu na, nima le tisui sɔη.

⁸ Ni yaa dii Tidindaan aasan ni, kaa di cha kan, nima le ti fuur.

⁹ Nima pu na, taa ki nyi taah ga ki pak Uwumbɔr ni pu, pu na; ba pu? ti kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni ni pu, Uwumbɔr aanimbiin ni.

¹⁰ Ti mee u linimaln nwiin pu ni kinyeek mɔk ke u cha ti ki kan nimi ki tuk nimi naah kaa kee bee waabɔr pu na.

¹¹ M mee Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu ke bi tii timi nsan aan ti dan ni chee.

¹² Tidindaan cha ni li moo gee tɔb ni binib mɔmɔk, ke taah gee nimi pu na.

¹³ U tii nimi mpɔɔn ke ni li bi chain ki taa li kpa taani ubaa Tite Uwumbɔr aanimbiin ni, bundaln Tidindaan Yesu ni waanib mɔmɔk ga gir ni na.

1 Tesalonika Yaab 4

- ¹ Tinaabitiib, ti nan mək nimi naah ga ɲa pu ki piir Uwumbɔr aasui na. Le ni ɲani kina. Ti gaɲni nimi, ki sur nimi Tidindaan Yesu aayimbil pu ke ni li moo ɲani kina.
- ² Ni bee taah nan sur nimi pu Tidindaan Yesu aayimbil pu na.
- ³ Uwumbɔr aageehn le ye ke ni li bi chain, ki taa gɔr kidagook.
- ⁴ Ni ɲan ke ni mɔmɔk bee naah ga ɲa pu ki li joo tiwon mbamɔm aan ti li bi chain, ki tun lituln li ɲan na.
- ⁵ Ubaa taa cha bipiib aakpeek li bi u ni, ke binib bi kaa nyi Uwumbɔr na aah bi pu na.
- ⁶ Uja ubaa taa li ban una aabo aapuu ki tun titunwanbir timina. Ti nan tuk nimi ki sur nimi mbamɔm ke Tidindaan dar binib aatafal titunwanbir ngbaan mɔmɔk pu.
- ⁷ Uwumbɔr yin timi ke ti li bi chain. Waa yin timi ke ti li gɔr kidagook.
- ⁸ Unii umək yii iliin ngbaan na, naa ye binib aaliin le u yii, u yii Uwumbɔr u tii nimi Waafuur Nyaan na aaliin la.
- ⁹ Uwumbɔr mək nimi naah ga li gee tɔb pu na. Nima pu na, naa ki ban ke m ɲmee kigbaɲ ki tuk nimi naah ga li gee ninaabitiib pu na.
- ¹⁰ Ni ye mbamɔn la, ni gee tinaabitiib bimək bi Masedonia aatim mɔmɔk ni na. Ti gaɲni nimi, ni li moo gee bi.
- ¹¹ Cha ninimbil li man ke ni li bi suuna, ki li tun nimi aatuln, ki di nimi aajaal tun lituln, ke taah nan tuk nimi pu na.
- ¹² Ni yaa ɲani kina kan, naan lann nibaa; binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na mu ga pak nimi.
- ¹³ Tinaabitiib, ti ban ke ni bee binib bi kpo na aabɔr, aan ki taa li kpa mpombiin, ke binib bi kaa kpa limakl na aah kpa mpombiin pu na.
- ¹⁴ Ti pak ke Yesu nan kpo, ki ki fikr nkun ni. Nima pu le ti pak ke Uwumbɔr ga fikr Yesu aanib bi kpo na mu, ki cha bi li dii u bundaln u ga gir ni na.
- ¹⁵ Taah ban ti tuk nimi tibɔr ti na, ti ye Tidindaan aabɔr la. Tidindaan aanib bi ga li bi dulnyaa wee ni bundaln u ga gir ni na aan puen binib bi kpo na ki buen paacham.
- ¹⁶ Ba pu? Tidindaan ubaa ga nyan ni paacham ki sunn ni. U yaa sunn ni kan, le ti ga ɲun nneel sakpiin, ni Uwumbɔr aatuuntiib aaninkpel aaneel, ni Uwumbɔr aakakaan aawiil.
- ¹⁷ Njan, Yesu aanib bi kpo na le ga fikr nkun ni, le Uwumbɔr nin kpaan yoor bi ni waanib bi mu ga li bi n-yoonn ngbaan na, le bi ti tooh Tidindaan

ntaalangbam ni, paacham. Kina le ti ga li bi Tidindaan chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁸ Nima pu na, ni li tuk tob kina, aan ki soŋ tob aasui.

1 Tesalonika Yaab 5

¹ Nnaabitiib, naa ki ban ke m ŋmee ki tuk nimi bundaln tiwan nimina mɔmɔk ga ŋa na.

² Ba pu? nimi nibaa nyi mbamɔm ke Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni kinyeek pu na la.

³ Buyoonn binib ga len ke bi bi bibaa pu, nibaa aan ŋa bi nibaa na, libuul ngbaan ni le tibɔbir ga lir bi pu. Ni ga li bi ke imalween aah chuu upii pu na la. Baan ŋmaa nyan ti.

⁴ Nnaabitiib, nima aa bi mbɔmbɔɔn ni. Nima pu na, ni taa cha Tidindaan aawiindaal ŋa nimi lijnjiir ke unaayuk aah fuur ni pu na.

⁵ Ba pu? ni mɔmɔk ye nwiihn ni aabim la. Ni ye nwiin pu aabim la. Taa ye kinyeek yaab, kaa ye mbɔmbɔɔn ni yaab.

⁶ Nima pu na, ti taa li geeni, ke biken aah geeni pu na. Cha ti li kii, ki chuu tibaa man.

⁷ Binib bi do geen na, kinyeek le bi do geen. Binib bi nyu ndaan gbii na, kinyeek le bi gbii.

⁸ Tima ye nwiin pu aabim la, nima pu na, cha ti chuu tibaa man. Cha ti gaa Yesu ki kii, ki li gee tob, ki li kpa limakl ke ti ga sil ŋmar. Ti yaa gaa Yesu ki kii, ki kpa limakl u pu, ki gee tob kan, nima le ga biin ti pu, ke tikur ti bii kibij pu na, ni tikur aayikpupuk aah bii butob aaja pu, pu na.

⁹ Uwumbɔr aah lee timi na, waa lee timi ke u gee lijuul ti pu, u lee timi ke ti ŋmar Tidindaan Yesu Kristo pu la.

¹⁰ Uma le nan kpo ti pu. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo bundaln u ga gir ni na kan, ti ga buen ti li bi u chee.

¹¹ Nima pu na, ni li pɔɔni tob aataakpab, ki li ter tob, ni li moo dii Uwumbɔr aasan mbamɔm, ke naah ŋani pu dandana wee na.

¹² Tinaabitiib, ti gaŋ nimi, ke ni li pak nimi aaninkpiib bi tun Tidindaan aatuln nikaasisik ni, ki sur nimi waasan ni na.

¹³ Ni li pak bi mbamɔm, ki li gee bi baatuln pu. Ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan man.

¹⁴ Tinaabitiib, ti gaŋ nimi, ke ni sur binib bi kaa ban bi tun lituln na, ki li pɔɔni binib bi aataakpab yol na aataakpab, ki ter binib bi kaa pɔɔ na, ki li kpa limɔr binib mɔmɔk pu.

- 15 Ni taa cha unii ubaa teen uken waah ŋa bakaa u na pu. Pɔɔn nibaa man ki li ŋani tɔb, ni binib mɔmɔk tibulchinn, n-yoonn mɔmɔk.
- 16 Ni li kpa mpopiin n-yoonn mɔmɔk,
- 17 ki li mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk,
- 18 ki li dooni u tiwan mɔmɔk pu. Uwumbɔr aageehn le ye ke ni li ŋani kina; ba pu? ni ye Yesu Kristo aanib la.
- 19 Ni taa yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na.
- 20 Unii yaa len Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii u iliin i na kan, ni taa lik iliin ngbaan fam.
- 21 Ni li lik tibɔr mɔmɔk aah bi pu na, ke ti ŋan aan taa ŋan, ki li joo ti ŋan na mbamɔm.
- 22 Ni yii man isan i kaa ŋan na mɔmɔk aabɔŋ.
- 23 Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na, ŋa nimi aabimbin mɔmɔk chain, ki li joo nimi aawiin, ni nisui, ni nimi aawon mbamɔm, ni taa li kpa taani ubaa bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na.
- 24 Uwumbɔr u yin nimi na ye mbamɔndaan la, ki ga ŋa nimina mɔmɔk.
- 25 Tinaabitiib, ni mee Uwumbɔr tii timi.
- 26 Ni doon tinaabitiib mɔmɔk mbamɔm.
- 27 M gaŋ nimi Tidindaan aayimbil pu ke ni cha bi karn kigbaŋ kee tii tinaabitiib mɔmɔk.
- 28 Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu. ((Amii.))

2 Tesalonika Yaab

2 Tesalonika Yaab 1

- ¹ Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ηmee kigban̄ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiη ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na.
- ² Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa ni pu ki tii nimi nsuudoon.
- ³ Tinaabitiib, ni ηan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? ni moo gaal Yesu ki kii mbamɔm ki moo gee tɔb la.
- ⁴ Nima pu le ti puk kipupuk ni pu Uwumbɔr aanib chee, ki tuk bi naah gaa Yesu ki kii ki kpa limɔr, falaa ni limukl mɔmɔk ponn ni pu na.
- ⁵ Binib aah ηani nimi falaa pu na, nima le mɔk ke Uwumbɔr yaa daa bitafal kan, ni ηan. Naah ji falaa pu na, Uwumbɔr aanaan pu le ni ji. Nima le Uwumbɔr ga len ke ni ηeer ke ni koo waanaan ngbaan ni.
- ⁶ Ni ye mbamɔn, Uwumbɔr len ke ni ηan ke binib bi ηani nimi falaa na, u mu ηa bi falaa,
- ⁷ ki tii timi ni nimi bi ji falaa na lifuur. Ti ga kan lifuur ngbaan bundaln Tidindaan Yesu ga nyan ni paacham ki mɔk waah bi pu na. U ni waatuuntiib ga nyan ni paacham ni mpɔɔn,
- ⁸ ki li joo ni mmiigaaal u nan daa binib aatafal. Binib bi kaa nyi Uwumbɔr na, ni binib bi kaa kii Tidindaan Yesu aabɔnyaan tee na, u ga daa bima le aatafal.
- ⁹ Tidindaan ga nyan bi unimbiin ni, waapɔɔn ni waawiihn sakpiin chee. U ga daa bitafal, ki cha bi ji falaa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- ¹⁰ Bi ga kan ntafadaan ngbaan bundaln Tidindaan ga gir ni na. Liyaadaal ngbaan le waanib bi mɔmɔk gaa u ki kii na ga nyuη u, ki pak u. Ni mu ga li bi waanib ngbaan ponn ni; ba pu? taah tuk nimi Yesu aabɔr na, ni gaa ti ki kii la.
- ¹¹ Nima pu le ti mee timi Aawumbɔr tii nimi n-yoonn mɔmɔk ke u len ke ni ye binib bi ηeer waayim na, ki ter nimi ke ni li ban ni ηa tiwan ni ηan na, ki tii nimi mpɔɔn ke ni li ηani kina, ki tun lituln li ga mɔk ke ni gaa Yesu ki kii mbamɔm na.
- ¹² Ni yaa ηani kina kan, nima le ga nyuη Tidindaan Yesu Kristo, le u mu ga nyuη nimi, u ni Uwumbɔr aabulchinn pu.

2 Tesalonika Yaab 2

- ¹ Tinaabitiib, ti ban ke ti len ni chee ki joo cha bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni ki nan kuun timi u chee na aabɔr la.

- ² Bi yaa len ke Tidindaan aawiindaal fuu ni kan, ti gaŋ nimi ke ni taa cha nipobil yuk, ki taa cha ni li muk nimi. Nibaakan, bi ga bui ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk bi kina la, nibaakan, bi ga bui ke ti ŋmee kigbaŋ ki len kina la.
- ³ Ni taa cha ubaa ŋmann nimi kina; buyoonn binib pam ga yii Uwumbɔr na le ga puen fuu ni, le Tidindaan aawiindaal nin fuu ni. Uja u yii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk na, u mu ga puen nya mpaan pu. Uwumbɔr siin u ntafadaan la.
- ⁴ U ga yii Uwumbɔr, ni ŋiwaa, ni tiwan nimɔk binib dii ni na. U ga nyuŋ ubaa ki jer ni mɔmɔk, ki ga kal Uwumbɔr aadichal ni, ki len ke uma le ye Uwumbɔr.
- ⁵ Naa teer aa? Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi tibɔr tee.
- ⁶ Le ni nyi tiwan ni kiir titunwanbirdaan ngbaan dandana wee na. Waayoonn yaa nan fuu ni kan, u ga nya mpaan pu.
- ⁷ Titunwanbir ti bɔɔ na, binib ŋani ti dandana wee la. Le unii u kiir titunwanbir ngbaan dandana wee na ga kiir ti, ki nan saa buyoonn Uwumbɔr ga nyan u nima na.
- ⁸ N-yoonn ngbaan le titunwanbirdaan ngbaan ga kpiir. N-yoonn ngbaan le Tidindaan Yesu ga gir ni, ni mpɔɔn, ki pii libuln lii u pu, ki ku u, ki ŋa waapɔɔn mɔmɔk yɔli.
- ⁹ Titunwanbirdaan ngbaan yaa nan fuu ni kan, u ga li kpa kinimbɔŋ aapɔɔn, ki tun kaatuln, ki li kpa mpɔɔn ki ŋmann ke u tun lijinjiir aatun la,
- ¹⁰ ki li kpa nlan mu kaa ŋan na ke u ŋmann binib bi Uwumbɔr ga daa bitafal na. Bi yii Uwumbɔr aabɔr ti ga cha bi ŋmar na, kaa gee ti. Nima le Uwumbɔr ga daa bitafal.
- ¹¹ Baah yii Uwumbɔr aabɔr na, nima le u cha nnyamɔn aapak bi bisui ni, bi li pak nnyamɔn.
- ¹² Nima pu na Uwumbɔr ga len ke binib bi gee titunwanbir kaa pak mbamɔn na aabɔr bii a.
- ¹³ Tɔ, tinaabitiib bi Tidindaan gee bi na, ni ŋan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? tiwan mɔmɔk aah nan piin buyoonn na, u nan lee nimi ke ni ŋmar. Waafuur Nyaan ŋa nimi binib bi bi chain ki pak mbamɔn, aan ki ŋmar na.
- ¹⁴ Taah tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan ti na pu, le u yin nimi ke ni ŋmar ki ji Tidindaan Yesu Kristo aamɔɔn.
- ¹⁵ Nnaabitiib, nima pu na, ni li dii u mbamɔm, ki taa di cha. Taah tuk nimi Uwumbɔr aabɔr ti, timɔb ni, ni kigbaŋ ni pu na, ni li joo tibɔr ngbaan mbamɔm.
- ¹⁶ Tɔ, Tite Uwumbɔr gee timi sakpen. Waabulchinn pu, le u tii timi mpobisoon mu kaan doo na, ni limakl nyaan.

¹⁷ Uma ni Tidindaan Yesu Kristo ubaa pɔɔn nitaakpab, ki tii nimi mpɔɔn ke ni tun litunyaan mɔmɔk, ki len iliinyaan mɔmɔk.

2 Tesalonika Yaab 3

¹ Tinaabitiib, tibɔr ti gur na le ye ke ni li mee Uwumbɔr ki tii timi, ke u cha waabɔr moon njipepel mɔmɔk mala, ki kan mpakm ke naah pak ti pu na,

² ki li mee u ke u nyan timi titunwanbirdam bi kaa njan na aɔɔal ni; ba pu? naa ye binib mɔmɔk le gaa Yesu ki kii.

³ Tidindaan le njani waah len pu na, ki ga tii nimi mpɔɔn, ki biin ni pu, kinimbɔɔ ki kaa njan na taa njan nimi nibaa.

⁴ Tidindaan pu le ti bee ke ni njani taah tuk nimi pu na, ki ga li beenin njani kina.

⁵ Tidindaan ter nimi ke ni bee nisui ni Uwumbɔr aah gee nimi pu na, ki li kpa limɔr Kristo aah tii nimi pu na.

⁶ Tinaabitiib, ti tuk nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu la, ninaabitiib bimɔk kaa ban ke bi tun lituln, kaa dii taah tuk nimi pu na, ni nya bi chee.

⁷ Ni bee ke ni njan ni li dii ke taah dii pu na. Taah nan bi ni chee buyoonn na, taa nan san ligbanyakl.

⁸ Ti nan pa taah jin tijikaar ti na mɔmɔk pu la, ki tun lituln linimaln nwiin pu ni kinyeek mɔk; ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa.

⁹ Naa ye ke taa nan kpa nsan ti ji niɔɔal ni la. Ti nan ban ti mɔk nimi limɔkl, ni li dii ke taah dii pu na.

¹⁰ Taah nan bi ni chee buyoonn na, ti nan tuk nimi ke unii umɔk kaa ban u tun lituln na kan, u taa ji.

¹¹ Ti njun ke ni ponn ni bibaa san ligbanyakl, kaa tun lituln libaa, ki chuun koo biken aabɔr ni.

¹² Binib bi bi kina na, ti tuk bi, ki sur bi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ke bi li bi suuna, ki tun lituln ki kan ki ji.

¹³ Tinaabitiib, nima kan, ni yaa tun litunyaan kan, ni taa cha nitaakpab li yɔl li ponn ni.

¹⁴ Unii ubaa yaa kaa dii taah tuk nimi kigbanj kee ponn ni pu na kan, ni daan udaan ngbaan, ki taa kpaan u chee. Nima le ga cha inimɔɔn chuu u.

¹⁵ Ni taa njani u ke nimi aadin na, ni li sur u ke nina aabo na.

¹⁶ Tidindaan u tii timi nsuudoon na tii nimi nsuudoon n-yoonn mɔmɔk, tiwan mɔmɔk ponn ni. Tidindaan li bi ni mɔmɔk chee.

¹⁷ Min Pɔɔl le di njaaal njmee idoon imina. Nimina ye kidaan la, le ki mɔk maagbann mɔmɔk ponn ni. Kina le m njmee.

18 Tidindaan Yesu Kristo ḡa tinyoor ḡa ni mǝmǝk pu.

1 Timoti

1 Timoti 1

- ¹ Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal la; ba pu? Uwumbɔr u gaal timi lir na, ni Tidindaan Yesu Kristo u tii timi limakl na, bima le len ke m li ye waakpambal.
- ² M n̄mee kigbaŋ kee m tii si Timoti, u ye maabo bamonn Uwumbɔr aasan ni na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.
- ³ Maah nan cha Masedonia aatiŋ ni na, m nan bui si ke aa li beenin bi Efesus aatiŋ ni; ba pu? binib bibaa bi nima ki mɔk binib mmɔkm mu kaa ye Yesu aamɔkm na. Aa sur bi ke bi taa ki mɔk kina,
- ⁴ ki taa ki joo n̄yimbiŋ ŋi bi Uwumbɔr aagbaŋ ni na tiini itiin baah nan ŋani pu na. Nimina le cha binib baa mbaan. Naa ter bi ke bi gaa Yesu ki kii aan ki dii waasan mbamɔm.
- ⁵ M tuk si ke aa sur bi kina; ba pu? m ban ke Yesu aanib aasui li bi chain, ki ban ke bi bee bisui ni ke titunwanbir aa bi bi chee, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li gee tɔb.
- ⁶ Binib bibaa bi, kaa ki dii kina. Bi yenn la, ki gbaa tɔb chee tibɔr ti ye fam na.
- ⁷ Bi ban bi li ye bimɔmɔkb bi mɔk binib Uwumbɔr aakaal na, ki mu aa bee baah len pu na aatataa, ki len tibɔr ke binib bi nyi taatataa na, ki mu aa nyi.
- ⁸ Tɔ, ti nyi ke unii yaa joo Uwumbɔr aakaal, uma Uwumbɔr aah ban pu na kan, nkaal ngbaan ŋan la.
- ⁹ Ti yaa nyi ke nkaal aa bi bininyaam pu kan, nkaal ngbaan ŋan la. Mu bi tiniwanbir le pu, ni binib bi kaa gee bi ŋun tibɔr na, ni binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na, ni titunwanbirdam, ni binib bi yii Uwumbɔr kaa pak u na, ni binib bi ku bitetiib ni binatiib na, ni binib bi ku biken na,
- ¹⁰ ni binib bi gɔr kidagook na, ni bijab bi yii bipiib ki ban bijab na, ni binib bi chur biken tinaagbiir na, ni binib bi chuun mɔni inyamɔn na, ni binib bi puul Uwumbɔr yɔl yɔl na, ni binib bi ŋani tiwan ni kaa dii mmɔkm mu ŋan na. Nkaal ngbaan bi titunwanbir timina mɔmɔk pu la.
- ¹¹ Uwumbɔr aabɔnyaan len kina la, ki tuk timi Uwumbɔr u ti pak u na aah ŋan sakpen pu na. Uma le di tibɔnyaan tee ŋa ŋhaal ni, ke m di tuk binib.
- ¹² M dooni Tidindaan Yesu Kristo u tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan na la. U len ke m ye mbamɔndaan, ki lee mi ke m tun waatuln.
- ¹³ N-yoonn mu jer na, m nan len tibɔbir u pu, ki seei u, ki ŋa waanib falaa. Maah kaa nan gaa u ki kii n-yoonn ngbaan na, le maa nan nyi ke m ŋani ni kaa ŋan na. Maah kaa nan nyi na, le Uwumbɔr san mi kinimbaak,

14 Le Tidindaan Yesu Kristo mu gee mi sakpen, ki cha m gaa u ki kii, ki kpaan u ni, ki gee u ni waanib mómók.

15 Yesu Kristo nan dan dulnyaa wee ni ke u nan gaa titunwanbirdam lii la. Tibor timina gbii la. Ni njan ke binib mómók gaa ti ki kii. Min le ye titunwanbirdaan ki jer binib mómók.

16 Le Uwumbor san mi kinimbaak. Yesu Kristo na suklaa, min u ye titunwanbirdaan ki jer binib mómók na pu sakpen la. Waah na mi suklaa pu na, nima le mók binib bi ga gaa u ki kii ki kan limofal li kaa kpa ndoon na, waah kpa suklaa pu na.

17 Cha ti pak Uwumbor, ki nyun u. Uma le ye Uwumbor baan; tinimbil aa waa u; u ye Ubor kpaan u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, kaan kpo. Amii.

18 Maabo Timoti, Uwumbor Aafuur Nyaan nan cha m len tibor aa pu, nima le cha m tuk si saah ga tun Uwumbor aatuln pu na. Cha Nfuur Nyaan aaliin ngbaan tii si mpoon ke aa yii kinimbor,

19 ki tii Yesu naadii mbamom, ki taa di cha, ki li nani tiwan ni aa bee ke ni tok na. Binib bibaa bi, ki nyi ni njan na, ki mu aa nani kina. Nima le baa ki dii Yesu aasan.

20 Bi ponn ni binib bilee ye Haimeneus ni Aleksanda. Le m di bi na kinimbor anjaal ni ke ki daa bitafal, aan bi bee ke naa njan bi ki sii Uwumbor.

1 Timoti 2

1 To, tibor ti ye tibokpaan na le ye ke m ban ke ni li mee Uwumbor ki tii binib mómók, ki li ganji u ke u san bi kinimbaak, ki li dooni u bi pu.

2 Ni li mee Uwumbor kina ki tii biborb, ni kitiy aaninkpiib mómók, aan ti li bi tibaa pu, ki li kpa nsuudoon, ki li dii Uwumbor aasan, ki li nani tiwan mómók mbamom.

3 Ni yaa mee Uwumbor kina kan, ni njan, ki piir Uwumbor u gaal timi lir na aasui.

4 U ban ke binib mómók njan, aan ki bee waabor ti ye mbamon na.

5 Ba pu? Uwumbor ye Uwumbor baan la. Uchandatuln ubaa baanja le bi Uwumbor ni binib aakaasisik ni. Uma le ye Yesu Kristo u nan kpaln unibon,

6 ki sil binib mómók aasisiyyaan ki kpo, ke u gaa bi lii na. Ni neer ti li nani seeraa kina.

7 Uwumbor lee mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Yesu aabor ngbaan, ke bi gaa u ki kii, ki bee waabor ti ye mbamon na. Maa mon nnyamon, maah len pu na gbii la.

⁸ Nima pu na, m ban ke bijab bi bi njipepel mómók na mee Uwumbor, ki yoor ijaal paacham. Bi li ye binib bi bi chain na, ki taa li kpa linuul, ki taa li kpa kinikpakpak.

⁹ M ban ke bipiib li pee tiwanpeenkaan ni jeer bipiib bi dii Uwumbor na, ki li bi suuna, ki taa li kpa kalmbaani, ki taa fiini tiyikpir sakpen siini, ki taa tuun njitafajon ni kpa kidaak na, ki taa gbin nleen mu kpa kidaak na, ki taa li peeni tiwanpeenkaan ni kpa kidaak na.

¹⁰ Bi li tun litunyaan. Nima le nan tii bipiib bi len ke bi dii Uwumbor aasan na.

¹¹ Bi li njmin ki li bae Uwumbor aabor ki li njun tibor.

¹² Maa kii ke bipiib tuk bijab Uwumbor aabor, kaa kii ke bi li ye bijab aayidam. Bi li njmin.

¹³ Ba pu? Uwumbor nan puen naan tiyaaja Adam, le ki nin naan upuu lif.

¹⁴ Kinimbora aa nan njmann Adam, ki nan njmann upii ngbaan la, le u tun titunwanbir.

¹⁵ To, bipiib mu yaa gaa Yesu ki kii, ki gee binib, ki bi chain, ki bi suuna kan, bi ga njmar imalween ni.

1 Timoti 3

¹ Tibor tee gbii la, ke unii yaa ban u li ye Yesu aanib aaninkpel kan, ni nan; ba pu? li ye lituln li nan na la.

² Ni nan ke Yesu aanib aaninkpel taa li kpa taani ubaa. Ni nan u li joo upiibaab, ki li chur ubaa tiwan mómók ni, ki li kpa laasaab, ki li bi mbamom, ki li channi bicham tichann, ki li ye unii u ga njmaa tuk binib Uwumbor aabor mbamom na.

³ U taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib ((ki taa li kpa iniman)). U li bi suuna ki taa li kpa kinikpakpak. Unibil taa li man njmombil pu.

⁴ Ni nan ke u li joo waachiln ni aanib mbamom, ki li joo waabim mbamom, aan bi li pak u ki kii waamob.

⁵ Ba pu? unii yaa kaa njmaa joo waachiln ni aanib mbamom kan, u ga nj kinye ki li joo Yesu aanib?

⁶ U taa li ye unii u kaa yunn Uwumbor aasan ni na. U yaa ye unii u kaa yunn Uwumbor aasan ni na kan, nibaakan, u ga li kpa kigaak, ki kan ntafadaan ke kinimbora na.

⁷ Ni nan ke Yesu aanib aaninkpel li ye unii u kpa kipak binib bi kaa dii Uwumbor aasan na chee, aan binib taa galn u ki cha u lir kinimbora aagaawob ni.

8 Tɔ, ki joo cha Yesu aanib aateterb wɔb na, ni njan ke bi mu li kpa laasaab. Bi taa len fam fam. Bi li njan baah len pu na. Bi taa li ye bidagbiib. Binimbil taa li man njimombil pu.

9 Ni njan ke bi li joo tibɔbɔrkaan ti kpiir, ki ye Yesu aabɔr na, ki li nyi mbimbini mu njan na, ki li njan kina.

10 Binib yaa ban bi li ye biteterb kan, cha Yesu aanib aaninkpiib puen lik baabimbini aah bi pu na waahr, bi yaa kaa kpa taani kan, cha bi li tun biteterb aatuln.

11 Ni njan ke bipuutiib mu li kpa laasaab, ki li chur bibaa, ki li njan tiwan mɔmɔk mbamɔm, ki taa li ye binibiinib.

12 Ni njan ke Yesu aanib aateterb li joo upii ubaabaa, ki li joo baabini ni baachiln ni aanib mbamɔm.

13 Binib bi tun biteterb aatuln ngbaan mbamɔm na ga kan liyimbil, ki li kpa lipobil sakpen ki tuk binib baah ga gaa Yesu Kristo ki kii pu na.

14 Tɔ, m kpa limakl ke naan yunn, m ga dan aa chee. Le maah njmee kigban kee tii ni si na,

15 m yaa yunn kan, aa ga bee mbimbini mu njan tii Uwumbɔr aadichal ni aanib, bi ye Uwumbɔr u ye limɔfadaan na aanib na. Waabɔr ti ye mbamɔn na bi biɲaal ni la, le bi joo ti.

16 Uwumbɔr aah kpiir waasan aabɔr ti tuk timi na, ti ye tibɔkpaan la: U nan yoor unibɔn aawon, ki nyan ubaa mpaan pu. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le mɔk ke u njan. Uwumbɔr aatuuntiib waa u. Binib moon waabɔr ki tuk njitimbol aanib, le binib gaa u ki kii dulnyaa wee mɔmɔk ni. Uwumbɔr nan yoor u ki di buen paacham, ki nyun u.

1 Timoti 4

1 Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan len mpaan pu, ke n-yoonn mu choo na binib bibaa ga yii Yesu aabɔr, ki kii inyamɔn, ki dii bipɔnib bi njmanni bi na.

2 Bipɔnib ngbaan ga cha binib bibaa njmann ke bi mɔk binib Uwumbɔr aasan. Bi ye binyamɔndam la. Baalandak aa ki muk bi baatunwanbir pu.

3 Bi ga len ke bijab taa din bipiib, bipiib mu taa mɔn bijab. Bi ga li kɔ tijikaar tibaa. Uwumbɔr le naan tijikaar ngbaan. U ban ke binib bi gaa u ki kii ki nyi mbamɔn na le ji ti, ki doon u ti pu.

4 Tiwan nimɔk Uwumbɔr naan ni na, ni njan la. Ti taa li kɔ tijikaar tibaa. Ti li ji ti, ki li dooni u ti pu.

5 Ba pu? taah ji tijikaar ti ki dooni Uwumbɔr ti pu na, nibaa aa bi ti ni; ba pu? Uwumbɔr len ke ti njan.

- ⁶ Aa yaa teer Yesu aanib tibor timina kan, aa ye Yesu Kristo aatutunn bamom la. Saah bae Uwumbor aaliin ki dii nsanyaan pu na, nima le cha saabimbin bi mbamom.
- ⁷ Aa taa gar binyamondam ngbaan aatiin; ba pu? itiin ngbaan aa kpa tinyoor ki tii si, kaa mok si Uwumbor aasan. Chuu aabaa ki bae Uwumbor aabor.
- ⁸ Unii yaa san ke uwon yabr kan, ti aanyoor bi siib la. Unii yaa chuu ubaa ki bae Uwumbor aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. Ba pu? Uwumbor puu tipuul ke nima le ga tii binib limofanyaan dandana wee, ni n-yoonn mu choo na.
- ⁹ Tibor tee gbii la. Ni njan ke binib momok gaa ti.
- ¹⁰ Nima le ti tun Uwumbor aatuln linimaln; ba pu? ti gaa Uwumbor u ye limofadaan ki gaal binib momok lir na ki kii la. Uma le gaal binib bimok gaa u ki kii na lir.
- ¹¹ Mok binib tibor tee, ki tuk bi ke bi li nani kina.
- ¹² Taa cha bi lik si fam ke aa ye unachipoon la. Li len iliinyaan, ki li bi mbamom, ki li gee binib, ki li tun Uwumbor aatuln mbamom, ki li bi chain, aan ki li ye limokl ki mok binib bi gaa Yesu ki kii na baah ga li dii mbamom pu na.
- ¹³ Li karni Uwumbor aabor tii binib, ki mok bi taatataa, ki tuk bi baah ga li nani pu na. Li nani kina linimaln, ki nan saa buyoonn m ga fuu ni na.
- ¹⁴ Taa sunn Uwumbor Aafuur Nyaan aapiin i bi aa ni na, i Uwumbor nan tii si buyoonn waabonabtiib nan len, aan Yesu aanib aaninkpiib di bihaal paan aa pu na.
- ¹⁵ Maah tuk si pu na, li nani kina mbamom ki cha animbil li man ni pu, aan binib momok bee saah dii Uwumbor aasan mbamom pu na.
- ¹⁶ Li nyi saabimbin aah bi pu na, ki li nyi saah mok binib Uwumbor aabor pu na. Li beenin nani maah tuk si pu na. Aa yaa beenin nani kina kan, sin aabaa ga nmar, le binib bi mu nun Uwumbor aabor aa chee na mu ga nmar.

1 Timoti 5

- ¹ To, taa kae uja u por na. Li sur u ke aate na. Li sur bijab bi kaa por na ke anaabitiib na.
- ² Li sur bipiib bi por na ke aana na. Li sur bipiib bi kaa por na ke aaninkpatiib na, ki li bi chain bi chee.
- ³ Li ter bikpopiib bi sil ye bikpopiib na.
- ⁴ Ukpoppi mu yaa kpa mbim, bee u ti ki kpa yaabitiib le kan, ni njan ke bi bae Uwumbor aah ban ke bi ter baachiln ni aanib pu na, ki teen binatiib, ni biyaatiib, baah nan kpiin bi pu na; ba pu? nima le piir Uwumbor aasui.

- ⁵ Ukpooii u sil ye ukpooii ki gur ubaa na, u kpa limakl Uwumbor pu la. Le u ga li mee Uwumbor ki ganji u nwiin pu ni kinyeek.
- ⁶ Ukpooii u kaa bi mbamom na ma kan, u lann limofal Uwumbor chee ki laa chuun fu.
- ⁷ Tuk Yesu aanib ke bi li nani maah len pu na, aan bikpooiib bi bi bikaasisik ni na taa li kpa ngalm.
- ⁸ Unii u kaa ter udo yaab, kaa ter uma ubaa aachiln ni aanib ki jer biken na, u yii Yesu aasan le na, ki ye kiniwanbiik ki jer binib bi kaa gaa Yesu ki kii na.
- ⁹ Ukpooii yaa kaa fuu njibin imonko itaa kan, aa taa nmee waayimbiil bikpooiib aagbanj ponn ni. Uchal yaa nan ye ujabaan kan,
- ¹⁰ binib yaa len ke upii ngbaan tun litunyaan: u yaa nan kpiini mbim mbamom, ki yaa nan nani bicham tichann, ki yaa nan ter Uwumbor aaninyaam, ki yaa nan ter binib bi bi limukl ni na, aan unimbiil yaa man litunyaan momok pu kan, aa nmee waayimbiil bikpooiib aagbanj ponn ni.
- ¹¹ Taa nmee bikpooiib bi kaa por na aayimbiil; ba pu? bijab aakpeek yaa chuu bi kan, bi ga di Kristo aatuln lii, ki ban ke bi mon tichal,
- ¹² kaan gbiin baah puu tipuul ti na. Nima le bi ga li kpa ngalm.
- ¹³ Ki ki kpee na, bi ga li san ligbanyakl, ki ga li chaa njidichal njidichal ni. Naa ye ke bi ga li san ligbanyakl baanja la, bi ga li ye bibotukb la, ki ga li koo binib aabor ni, ki ga len naah kaa ba nan bi len pu na.
- ¹⁴ M ban ke bikpooiib bi kaa por na mon tichal, ki maa mbim, ki li lik baachiln ni aabor, ki taa tii timi aadim nsan ke bi galn timi.
- ¹⁵ Ba pu? bikpooiib bibaa yenn, ki dii kinimbora aasan.
- ¹⁶ To, bikpooiib yaa bi upii u gaa Yesu ki kii na do kan, ni nan ke u li ter bi, aan ki taa muk Yesu aanib ke bi ter bikpooiib ngbaan. Nima le bi ga nmaa ter bikpooiib bi kaa kpa do yaab na.
- ¹⁷ To, ni nan ke Yesu aanib pa baaninkpiib bi joo bi mbamom na lipal li wiir na. Yesu aanib aaninkpiib bi tun lituln linimaln, ki mooni Uwumbor aabor, ki mok binib taatataa na, ni nan ke bima le aapar li wiir jer biken yaan.
- ¹⁸ Ba pu? Uwumbor aagbanj len ke, "Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu umob," ki ki len ke, "Ututunn aapar neer u la."
- ¹⁹ To, bi yaa galn Yesu aanib aaninkpel kan, taa gar baah len pu na, see biseeraadam bilee bee bitaa len kina.
- ²⁰ Kae binib bi tun titunwanbir na Yesu aanib momok aanimbiil ni, aan bi gur na san ijawaan.

²¹ M sur si Uwumbor ni Tidindaan Yesu Kristo ni waatuuntiib bi bi chain na aanimbiin ni la, aa li nani maah len pu na, ki li joo Yesu aanib mbamom, ki taa li kpa imaagann.

²² Unii yaa kaa yunn Uwumbor aasan ni kan, taa lee u ke u tun Uwumbor aatuln. Taa cha biken aatunwanbir li ye saataani. Cha saabimbin li bi chain.

²³ Saah kaa kpa laafee kpala kpala na, taa ki nyu nnyun baanja, aa nyu njobil aadaan siib, aan ni ter aaponn ni.

²⁴ Binib bibaa aatunwanbir bi mpaan pu, ki tii bi ntafadaan mala. Bibaa mu aatunwanbir aa kpiir mala.

²⁵ Kina le litunyaan mu bi lipaal. Li yaa boɔ kan, laan li boɔ n-yoonn momok.

1 Timoti 6

¹ To, Yesu aanib ponn ni bi ye binaagbiib na, bi momok li pak bidindatiib mbamom, aan binib taa bii Uwumbor aayimbiil, ni waaliin.

² Binaagbiib bi kpa dindatiib bi gaa Yesu ki kii na taa lik bidindatiib fam, ke bi ye binaabitiib. Bi li moo tun lituln tii bidindatiib ngbaan ki jer baah ba ga tun pu na; ba pu? dindatiib bi kan tinyoor baatuln ponn ni na ye binib bi gaa Yesu ki kii na la, le bi gee bi. Tuk bi ki sur bi ke bi li nani kina.

³ Tidindaan Yesu Kristo aaliin le ye iliinyaan, ki mok timi taah ga dii Uwumbor aasan mbamom pu na. Unii ubaa yaa mok bi mmokm yayan kaa kii iliin ngbaan kan,

⁴ u ye kalmbaanidaan la, kaa nyi nibaa. U gee ke u kpak kinikpakpak Yesu aaliin aatataa pu. Nima le cha lipiipoln, ni tibor, ni njobil bi, ki cha bi dak ilandak i kaa nan na tob pu.

⁵ Le binib bi dak ilandakbir na kpak tob kinikpakpak. Baa ki nyi mbamon. Bi dak ke Uwumbor aasan ye liwankpal aasan la. ((Nya binib ngbaan chee.))

⁶ To, unii aanimbiil yaa gbiin waah kpa ni na pu ki yaa dii Uwumbor aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u.

⁷ Taah nan dan dulnyaa wee ni buyoonn na, taa nan joo ni nibaa. Taah ga ki nya dulnyaa wee ni buyoonn na, taan ki nmaa joo nibaa ki di nya.

⁸ Nima pu na, taah kpa tijikaar ni tiwanpeenkaan ni na, cha tinimbiil gbiin ni.

⁹ Binib bi aanimbiil man liwankpal pu na, bi ga kan ntɔŋ, ki lir. Binimbiil ga li man kijork aawan sakpenn le pu. Ni ye fam la, ki ga bii bi. Tiwan ngbaan aaboln le cha binib bee fam ki kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na.

¹⁰ Binib yaa gee njimombil sakpen kan, nima le cha bi tun titunwanbir mok aabɔŋ. Binib bibaa aanimbiil aah man njimombil pu pu na le cha bi yenn, kaa ki dii Yesu aasan, ki kan mpombiin ki ti chaar jer.

- 11 Saah ye Uwumbɔr aanii na, yii titunwanbir timina mɔmɔk, ki li dii mbimbinyaan, ki li bi Uwumbɔr aah ban pu na, ki li tun waatuln mbamɔm, ki li kpa ngeehm, ni suklaa, ki li bi suuna.
- 12 Saah gaa Yesu ki kii pu na, ni ŋan ke aa pɔɔn aabaa ki yii lituln limɔk kaa ŋan na, ki li ŋub limɔfal li kaa kpa ndoon na mbamɔm. Uwumbɔr yin si ke aa nan kan limɔfal ngbaan la, le aa tii seeraa nyaan binib pam aanimbil ni, ki tuk bi saah gaa Uwumbɔr ki kii pu na.
- 13 Yesu Kristo nan tii seeraa nyaan Pontius Pailat aanimbiin ni. Nima pu na, m sur si, uma Yesu ni Uwumbɔr u tii tiwan mɔmɔk limɔfal na aanimbiin ni
- 14 ke aa tun Uwumbɔr aah tii si lituln li na mbamɔm, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa, ki nan saa Tidindaan Yesu Kristo aah ga gir ni buyoonn na.
- 15 Ni yaa nan ŋeer kan, Uwumbɔr ga cha u gir ni. Uwumbɔr u ti pak u na, uma baanja le ye tiwan mɔmɔk Aayidaan. U ye bibɔrb mɔmɔk Aabɔr, ki ye dindatiib mɔmɔk Aadindaan.
- 16 Uma baanja le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na Aadindaan. U bi nwiihn ni la. Ubaa aan ŋmaa duun mu ni. Ubaa aanimbil aa kee kan u. Ubaa mu aan ŋmaa kan u. Cha binib mɔmɔk nyun u, ki kii waamɔb n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.
- 17 Aa sur binib bi kpa liwankpal dulnyaa wee ni na ke bi taa li kpa kalmbaani, ki taa li kpa limakl liwankpal ngbaan pu. Ba pu? li ye libuln la. Bi li kpa limakl Uwumbɔr pu. U tii timi sakpen, le taa ti ki nyi ni mɔk; u ban ke ti gaa, ki li kpa mpopiin.
- 18 Tuk biwankpadam ngbaan ke bi li ter biken, ki li tun litunyaan sakpen, ki li kpa tibulchinn, ki li ban ke bi yakr baawankpal tii biken.
- 19 Bi yaa ŋa kina kan, bi ga di liwankpal bil paacham. Ni ga li ye nterm nyaan le ki tii bi n-yoonn mu choo na, le bi ga kan limɔfal li ye libamɔln na.
- 20 Timoti, li joo tibɔr ti Uwumbɔr di ŋa aɔŋaal ni na. Binib bibaa len tibɔr yɔl yɔl, ki yii Uwumbɔr aabɔr, ki dak ke bi nyi la, kaa nyi. Yii baah len pu na.
- 21 Ba pu? binib bibaa bi, ki len ke bi nyi nnyim, ki mu yenn, kaa ki dii Yesu aasan. Tɔ, Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu.

2 Timoti

2 Timoti 1

- 1** Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu, ke m ti tuk binib ke Uwumbɔr puu tipuul ke binib bi kpaan Yesu Kristo ni na ga kan limɔfal.
- 2** M ηmee kigbanj kee m tii maabo Timoti u m gee u na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ηa tinyoor ηa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.
- 3** M yaa mee Uwumbɔr u m tun lituln tii u mbamɔm ke n-yaajatiib aah nan ηani pu na kan, m teer saabɔr n-yoonn mɔmɔk maameel ni, kinyeek ni nwiin pu, ki dooni u aa pu la.
- 4** M teer maah buen cha si aan aa wii pu na. Le nnimbil man ke m ki kan si, aan ki li kpa mpopiin.
- 5** M teer saah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na. Aayaa Lois ni aana Yunis le nan puen gaa u ki kii. Le m bee ke aa mu sil gaa u ki kii.
- 6** Le Uwumbɔr nan tii si Waafuur Nyaan aapiin buyoonn m nan di ηjaal paan aa pu na; le m ban m teer si ke aa fikr ipiin ngbaan.
- 7** Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii timi na aan ηa timi bijawaandam. Mu tii timi mpɔɔn, ki cha ti gee binib, ki chur tibaa.
- 8** Nima pu na, tuk binib Tidindaan aabɔr, ki taa san inimɔɔn. Maah bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, taa cha inimɔɔn li joo si kina pu. Aa mu li ji falaa Yesu aabɔnyaan tee pu, Uwumbɔr aah tii si mpɔɔn pu na.
- 9** U gaa timi lii, ki yin timi ke ti li bi chain. Naa ye timi aatunyaan pu le u yin timi. Waah kpa tibulchinn pu na, nima le u yin timi waageehn pu. Waah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, le u nan ηa timi tibulchinn ngbaan Yesu Kristo pu.
- 10** Dandana wee, ti kan waah ηa timi tibulchinn pu na; ba pu? Yesu Kristo, u gaal timi lir na, dan dulnyaa wee ni ki nan kuln nkun, ki tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Waabɔnyaan tee le kpiir kina.
- 11** Uwumbɔr lee mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m li chuun mooni binib waabɔnyaan tee, ki tuk bi taatataa.
- 12** Nima pu le m ji falaa kiyondiik ni. Ni mu aa kpa mi inimɔɔn. Ba pu? m nyi Yesu u m gaa u ki kii na. Maah di mbaa tii u na, m sil nyi ke u ga ηmaa li joo mi, ki nan saa waagirndaal.
- 13** Aa nan gaa Yesu Kristo ki kii le ki gee u; nima pu na, aa li joo maah tuk si tibɔnyaan ti na mbamɔm.

¹⁴Uwumbɔr di tibɔnyaan tee ŋa aɔŋaal ni la; aa li joo ti mbamɔm, Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi ti ni na aapɔɔn pu.

¹⁵Aa nyi ke Asia aatiŋ aanib ponn ni pam nan san cha mi. Bi ponn ni binib bilee le ye Fijelus ni Hemojenes.

¹⁶Onesiforus pɔɔni ntaakpab kpala kpala. Maah nan bi kiyondiik ni na, inimɔɔn aa nan joo u kina pu. Cha Uwumbɔr san u ni waachiln ni aanib kinimbaak.

¹⁷Waah fuu ni Rom aatiŋ ni na, u nan chuun ban mi linimaln le ki ti kan mi.

¹⁸Aa sil nyi waah nan ter mi pu Efesus aatiŋ ni na. Tidindaan san u kinimbaak uma Tidindaan aagirndaal.

2 Timoti 2

¹Maabo, pɔɔk aataakpab Yesu Kristo aah ter si pu na.

²Aa nan ŋun Uwumbɔr aabɔr m chee kinipaak aanibil ni. Di tibɔr ngbaan ŋa bijab bi bi mbamɔm ki ga ŋmaa tuk biken na aɔŋaal ni.

³Ji falaa Yesu Kristo pu ke waajanyaan na.

⁴Uja u to butɔb na aatafal aa bi dulnyaa wee ni aabɔr ni; ba pu? u ban u piir waaninkpel aasui la.

⁵Unii u san litaasaln na yaa kaa dii litaasaln ngbaan aakaal kan, waan ji litaasaln aanyoor.

⁶Ukpaal u tun lituln linimaln na, ni ŋan ke uma le puen ji kisaak ngbaan aajikaar.

⁷Aa dakl lik maah len pu na aatataa, le Tidindaan ga ter si aa bee ni mɔmɔk aatataa.

⁸Teer Yesu Kristo aabɔr. U fikr nkun ni, ki ye Ubɔr David aayaabil la. Maah tuk binib tibɔnyaan ti na le na.

⁹Tibɔnyaan tee pu, le m ji falaa. Le bi buu mi idɔribi kiyondiik ni, ke bakadaan na. Uwumbɔr aabɔr ma aa buu.

¹⁰Nima pu le m kpa limɔr falaa mɔmɔk ni, Uwumbɔr aanileekaab pu, aan bi mu kpaan Yesu Kristo ni, ki ŋmar, ki li kpa mpopiin mu kaa kpa ndoon na.

¹¹Tibɔr tee gbii, "Timi aabimbikpok yaa kpo Yesu chee kan, ti ga li kpa limɔfal u chee.

¹²Ti yaa dii u ki kpa limɔr kan, ti ga ji nnaan u chee. Ti yaa len ke taa nyi u kan, u mu ga len ke waa nyi timi.

- 13 Ti yaa kaa ye mbamɔndam kan, uma beenin ye mbamɔndaan la, waan ŋmaa yii uma ubaa aabimbin."
- 14 Aa li teer bi tibɔr timina, ki sur bi Tidindaan aanimbiin ni ke bi taa li kpak kinikpakpak ibɔliin aatataa pu; ba pu? naa kpa tinyoor, kaa ter binib ke bi dii mbamɔm.
- 15 Cha aanimbil li man ke aa piir Uwumbɔr aasui, ki li ye waatutunn bamɔnn u kaan ji inimɔɔn waatuln pu na, ki li tuk binib Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn na, ki mɔk bi taatataa mbamɔm.
- 16 Yii tibɔr ti ye fam na; ba pu? binib bi len kina na ga moo tun titunwanbir.
- 17 Baaliin aa ŋan, ki ga pɔr ke mbuun aah pɔr pu na la. Bi ponn ni binib bilee le ye Haimeneus ni Filetus.
- 18 Bi yenn kaa ki dii mbamɔn aasan. Bi len ke ti fikr nkun ni a. Baah len kina na, nima le binib bibaa aa ki tii Yesu naadii mbamɔm.
- 19 Tɔ, Uwumbɔr aanib ye waadinyikl li pɔɔ, ki kpa kidaan, ki si na la. Kidaan ngbaan le ye ke, "Uwumbɔr nyi binib bi ye waanib na," ki ki ye ke, "Binib bi pur Uwumbɔr aayimbil na mɔmɔk di cha titunwanbir."
- 20 Tɔ, ŋisambil aabɔŋ bi lidichasakpeln ni. Dibaa ye salmaa, ŋibaa ye tikur, ŋibaa mu ye busub yaan, ŋibaa mu ye tiyagr. Bi joo ŋibaa tun litukpaan, ki joo ŋibaa tun lituwaatiir.
- 21 Unii yaa di cha titunwanbir mɔmɔk kan, Tidindaan ga cha u tun litukpaan, ba pu? u ga li bi chain ki ŋeer lituln ngbaan, ki gor ke u tun litunyaan mɔmɔk tii Tidindaan.
- 22 Chuu aabaa ki taa dii tiwan ni kaa ŋan na aakpeek ke binachipɔm aah dii pu na. Tun lituln li ŋan na, ki tii Tidindaan naadii mbamɔm, ki li kpa ngeehm, ni nsuudoon. Kpaan binib bi mu bi kina ki joo bisui mɔmɔk mee Tidindaan na chee.
- 23 Yii mbaan mu ye kijɔrk aabaan, kaa kpa ŋitaa na. Aa nyi ke nima le cha binib kpak kinikpakpak.
- 24 Tidindaan aatutunn taa li kpak kinikpakpak. Ni ŋan ke u li ŋani binib mɔmɔk tibulchinn, ki tuk bi Uwumbɔr aabɔr mbamɔm, ki li kpa limɔr,
- 25 ki li bi suuna, ki sur binib bi kpak u kinikpakpak na. Nibaakan, Uwumbɔr ga cha bi kpeln baabimbin ki bee waabɔr ti ye mbamɔn na,
- 26 ki ki kpaln binib, ki nyan ni kinimɔŋ ki nan chuu bi ke bi li ŋani kaageehn na aɔŋaal ni.

2 Timoti 3

- 1 Tɔ, aa li nyi ke n-yoonn mu choo na ga li ye falaa aayoonn la.

- ² Ba pu? binib ga li ye bikumɔndam. Binimbil ga li man njimombil pu. Bi ga li kpa kipupuk, ki li kpa kigaak, ki li seei binib. Baan li pak bite ni bina, kaan li nyi idoon, kaan li pak Uwumbɔr,
- ³ kaan li gee baamaal aanib, kaan di cha pinn binib. Bi ga li ye binibiinib. Baan njmaa chuu bibaa. Bi ga li kpa mbiin, ki ga li nan nsanyaan.
- ⁴ Bi ga kooh binib. Baan li kpa ilandak. Bi ga yoor bibaa paacham, ki ga li gee dulnyaa wee ni aawanyaan, kaan li gee Uwumbɔr.
- ⁵ Bi ga li njmanni ke bi dii Uwumbɔr aasan, ki ga lann Uwumbɔr aapɔɔn. Aa taa dii binib ngbaan.
- ⁶ Bi ponn ni bibaa looni ki koo njidichal ponn ni, ki njmanni bipijɔrb bi gbii titunwanbir ki dii bisui aah gee pu na aabɔɔ na.
- ⁷ Bipiib ngbaan bae mbaem n-yoonn mɔmɔk, kaa njmaa bee Uwumbɔr aabɔr.
- ⁸ Janes ni Jamberes aah nan kpak Moses kinikpakpak na, bijab ngbaan mu kpak Uwumbɔr aabɔr kina la. Bi dak ilandak i kaa njan na, kaa tii Yesu naadii.
- ⁹ Bi mu aan ki li njmanni binib ki yunn; ba pu? binib mɔmɔk ga bee ke bi ye bijɔrb, ke binib aah nan bee Janes ni Jamberes pu na.
- ¹⁰ Sin ma kan, aa dii maah mɔk si pu na, ki dii maabimbin aah bi pu na. Maah ban ke m li njani pu na, aa mu ban kina la. Aa nyi maah gaa Yesu ki kii pu na, ki nyi maah kpa limɔr, ni ngeehm, ni suklaa pu na.
- ¹¹ Aa nyi binib aah njaa mi falaa pu na, ki nyi maah ji falaa pu na. Aa nyi tibɔr ti lir m pu Antiok aatiɔ ni, ni Ikonium aatiɔ ni, ni Listra aatiɔ ni na. Bi njaa mi falaa sakpen la. Le Tidindaan nan nyan mi falaa ngbaan mɔmɔk ni.
- ¹² Ni ye mbamɔn la, binib bimɔk ban ke bi li bi Uwumbɔr aah ban pu na, ki kpaani Yesu Kristo ni na, binib ga njaa bi falaa la.
- ¹³ Le mbiindam ni biɔmanjmannim ga moo tun titunwanbir ki li njmanni binib, le binib mu gir ki li njmanni bi.
- ¹⁴ Sin ma kan, aa bae Uwumbɔr aabɔr, ki sil bee ke ti gbii la. Aa li beenin dii kina; ba pu? aa bee ke binib bi mɔk si na, bi ye mbamɔndam la.
- ¹⁵ Aa bae Uwumbɔr aagbanj aaliin tibir ni la. Iliin ngbaan ga njmaa tii si nlan mu ga mɔk si saah ga gaa Yesu Kristo ki kii ki njmar pu na.
- ¹⁶ Iliin imɔk bi Uwumbɔr aagbanj ni na nyan Uwumbɔr chee la. Le i mɔmɔk kpa tinyoor, ki mɔk timi waasan, ki sur timi, ki toor timi aabimbin, ki mɔk timi taah ga li dii mbamɔm pu na.
- ¹⁷ Unii u tun Uwumbɔr aatuln na yaa kii iliin ngbaan kan, u ga li bi mbamɔm, ki gor ke u tun litunyaan mɔmɔk.

2 Timoti 4

- ¹ Yesu Kristo ga gir ni ki nan ji nnaan, ki ji binifuub ni bitekpiib tibor; m sur si uma ni Uwumbor aanimbiin ni la,
- ² li chuun mooni waabor. Ni yaa neer, bee naa kee neer kan, aa li mooni waabor, ki kae binib, ki li kpaabi, ki li sur bi, ki li kpa limor ki tuk bi Uwumbor aabor, ki taa di cha.
- ³ Ba pu? n-yoonn choo, le binib aan ki pel mmokm mu nan na. Bitafal aan li bi mu ni. Bi ga li ban bimomokb bi ga tuk bi bisui aah gee tibor ti na la.
- ⁴ Bi ga yii mbamon, ki li ban ke bi nun itiin.
- ⁵ Sin ma kan, chuu aabaa n-yoonn momok, ki ji suklaa falaa ponn ni, ki tuk binib tibonyaan tee, ki tun lituln li Uwumbor di siin si na momok.
- ⁶ Mma kan, m bi ke kitork na la; bi ban ke bi ku mi Yesu aabor pu la. Ni gur siib, maan ki li bi dulnyaa wee ni.
- ⁷ M pon mbaa Uwumbor aasanyaan ni, ki tun maatuln doo, ki joo Yesu aabonyaan mbamon,
- ⁸ le Uwumbor len ke maabor nan, ki di tinyoor bil kiir mi paacham. Tidindaan u ji binib tibor mbamon na, le ga ti di tinyoor ngbaan tii mi bundaln u ga gir ni na. Naa ye mi baanja le u ga tii. U ga tii binib bimok gee u ki ban ke u ki gir ni na.
- ⁹ To, pon aabaa ki dan m chee mala;
- ¹⁰ ba pu? Kreskens buen Galasia aatin ni, Taitus mu buen Dalmasia aatin ni. Demas gee dulnyaa wee ni aawan, ki di mi lii, ki buen Tesalonika aatin ni.
- ¹¹ Luk baanja le bi m chee. Li joo ni Mak aan u nan ter mi, Uwumbor aatuln ni.
- ¹² M cha Tikikus buen Efesus aatin ni.
- ¹³ Aa yaa choo kan, aa li joo ni maabokul li m nan di bil Troas aatin ni, Kapus do na, ki li joo ni maagbann, ki taa sunn tigbann waatiir ngbaan bor.
- ¹⁴ Uchaa u bi yin u ke Aleksanda na nan na mi bakaa sakpen. Tidindaan ga teen u waah tun bakaa pu na.
- ¹⁵ U kpak timi aaliin pu kinikpakpak ki ti chaar jer, nima pu na, aa mu li nyi u.
- ¹⁶ Maah nan puen ban m len tibor bibojirb aanimbiin ni ki nyan maabamon na, ubaa aa nan sil mpuwob, bi momok nan san cha mi la. Uwumbor taa chuu bi taani ni pu.
- ¹⁷ Tidindaan le nan sil mpuwob, ki tii mi mpoon m len waabor momok, aan bi momok nun. Waa cha ubojir len ke bi ku mi.

18 Tidindaan ga nyan mi binib aah ban bi ɲa mi bakaa u na mɔmɔk ponn ni. U ga biin m pu ki li joo ni mi waanaan ni paacham. Uma le yeh nnyuɲ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

19 Aa doon Prisila, ni Akuila, ni Onesiforus aachiln ni aanib.

20 Erastus beenin bi Korint aatiɲ ni. Trofimus bun la, nima le m cha u bee Miletus aatiɲ ni.

21 Pɔɔn aabaa ki dan m chee aan kakab yoonn nin fuu ni. Yubulus, ni Pudens, ni Linus, ni Klɔdia ni tinaabitiib mɔmɔk dooni si.

22 Tidindaan li bi saawiin chee. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu.

Taitus

Taitus 1

- 1 Min Pɔɔl, m ye Uwumbɔr aatutunn, ki ye Yesu Kristo aakpambal, ke m ter Uwumbɔr aah lee binib bi na ke bi gaa u ki kii, ki bee waabɔr ti gbii na. Waabɔr ngbaan ter bi, ke bi li bi waah ban pu na.
- 2 Waabɔr pu le bi kpa limakl ke bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr u kaa mɔni inyamɔn na, uma le nan puu tipuul n-yaayoonn na, ke u ga tii timi limɔfal ngbaan.
- 3 Naah nan njeer na, le u kpiir limɔfal ngbaan aabɔr waabɔr ponn ni. Uma Uwumbɔr u gaal timi lir na, nan di waabɔr ngbaan nja njaal ni, ki tuk mi ke m li chuun mooni ti.
- 4 M bi njeer kigbanj kee m tii si Taitus u ye maabo bamɔnn Yesu Kristo aasan ni na. Tite Uwumbɔr ni Yesu Kristo u gaal timi lir na nja tinyoor nja aa pu, ((ki san si kinimbaak,)) ki tii si nsuudoon.
- 5 Tɔ, m cha aa bee Krete aatiŋ ni ke aa tun lituln li kaa kee tun na, ki lee binib bi ga li ye Yesu aanib aaninkpiib ntim mɔmɔk ponn ni na.
- 6 Aa lee bijab bi kaa kpa taani ubaa, ki kpa upii ubaaba, ki kpa mbim bi gaa Yesu ki kii, kaa nani bakaa, kaa ye tafalaanundam na.
- 7 Uwumbɔr aanib bi baaninkpel aanjaal ni la, nima pu le ni njan ke u taa li kpa taani ubaa, ki taa li tun uma ubaa aageehn, ki taa li ye linjuuldaan, ki taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib; unimbil taa li man njimombil pu.
- 8 Ni njan ke u li ye unii u channi bicham tichann na, ki li gee lituln li njan na, ki li kpa laasaab, ni mbimbinyaan, ki li bi chain, ki li chur ubaa,
- 9 ki li joo taah nan tuk u tibɔnyaan ti ye Uwumbɔr aabɔr bamɔnn na, aan ki mɔk binib mmɔkm mu njan na, ki pɔɔk bitaakpab, ki len tibɔr ki nyaŋ binib bi kpak u kinikpakpak na.
- 10 Ba pu? binib pam le bi ki ye tafalaanundam, ki len tibɔr yɔl yɔl, ki njmanni binib. Juu yaab ponn ni bibaa le nani kina ki jer biken na.
- 11 Ni njan ke aa cha bi njmin; ba pu? bi mɔk binib mmɔkm mu kaa ba ye bi mɔk bi na, ki cha njidichal njibaa ponn ni aanib mɔmɔk yenn. Dimombil pu, le bi nani kina. Naa njan.
- 12 Krete aatiŋ aanib ponn ni ubaa, u nan ye ulankpal na, nan bui ke, "Krete aatiŋ aanib ye binyamɔndam n-yoonn mɔmɔk la. Bi naahn ipeel i kaa njan na la. Bi ye bigbanyakdam, ki ye bipuusakpendam."
- 13 Waah len pu na ye mbamɔn la. Nima pu na, kae bi mbamɔm, aan bi li dii Yesu aasan chob,

- 14** ki taa gar Juu yaab aatiin, ki taa gar binib bi yii Uwumbor aabor na aamokm.
- 15** Tiwan momok bi chain binib bi bi chain na chee la. Binib bi kaa bi chain, kaa gaa Yesu ki kii na, tiwan nibaa aa bi chain ki tii bi. Baalandak mu aa nan. Baa ki nyi lituln li nan na, ni li kaa nan na.
- 16** Bi len ke bi nyi Uwumbor, le baah tun pu na mok ke baa nyi u. Uwumbor nan baah nani pu na la. Baa kii waamob, kaa nmaa tun litunyaan libaa.

Taitus 2

- 1** Sin ma kan, mok binib momok mu nan na.
- 2** Tuk bininkpiib ke bi li chur bibaa tiwan momok ni, ki neer kipak, ki li kpa laasaab, ki li dii Yesu aasan chob, ki li gee binib, ki li kpa limor.
- 3** Tuk bipininkpiib mu ke bi li san Uwumbor tiwan momok ni, ki taa li ye binibiinib, ki taa li ye bidagbiib. Ni nan ke bi mok momok mu nan na,
- 4** ki mok bipininkpisapom ke bi li gee bichatiib ni baabim,
- 5** ki li kpa laasaab, ki taa gor kidagook, ki li lik lichiln ni aatuln mbamom, ki li kpa tibulchinn, ki li keei bichatiib aamoi, aan ubaa taa bii Uwumbor aabor.
- 6** Sur binachipom mu ke bi li chur bibaa.
- 7** Sin aabaa mu li nani tiwan momok chob, aan ki li ye limokl ki tii biken. Tuk binib Uwumbor aabor mbamom, ki li kpa laasaab.
- 8** Li len iliin i bi chob kaa kpa ngalm na, aan udin ubaa taa nmaa bii timi. Nima kan, inimoon ga chuu u.
- 9** Tuk binaagbiib ke bi li keei bidindatiib aamoi, ki piir bisui tiwan momok ni, ki taa kpak bi kinikpakpak,
- 10** ki taa su baawan, ki li bi mbamom tiwan momok ni. Bi yaa bi kina kan, baabimbinyaan ga mok binib ke Uwumbor u gaal timi lir na aasan le nan.
- 11** Ba pu? ti kan Uwumbor aah kpa tibulchinn pu na. Waabulchinn pu le binib momok ga nmaa nmar.
- 12** Waabulchinn mok timi ke ti yii lituln limok kaa nan na, ki taa ki dii tiwan ni kaa nan na aakpeek, ki li chur tibia mbamom, ki li dii mbamom, ki li bi Uwumbor aah ban pu na dulnyaa wee ni.
- 13** Ti kpa limakl li tii timi mpopiin na. Ti kii bundaln ti ga nan kan li na. Taah kpa limakl li na le ye ke timi Aawumbor sakpiin, Yesu Kristo u gaal timi lir na, ga gir ni ki nan nyan waah nyuun pu na mpaan pu.
- 14** U nan kpo ti pu ke u gaa timi lii ki nyan timi titunwanbir momok ni, aan ti li bi chain, ki li ye waanib, ki li ye binib bi aanimbil man ke bi tun litunyaan na.

¹⁵Uwumbor aah tii si tininkpir pu na, tuk binib tibor timina, ki pook bitaakpab, ki sur bi, ki taa cha ubaa lik si fam.

Taitus 3

¹Teer bi ke bi li pak kitin aaninkpiib, ni binib bi kpa tininkpir na, ki kii baamoi, ki gor ke bi tun litunyaan momok,

²ki taa bii unii ubaa, ki taa kpak binib kinikpakpak. Bi li kpa kijotiik binib biken chee, ki li bi suuna binib momok chee.

³N-yoonn mbaa timi tibaa nan ye bijorb, kaa kii Yesu aamob. Kinimbong nan nmann timi la. Tinibil nan man tiwan ni kaa njan na aabong pu. Tisui aah gee tiwan ni na, le ti nan ban. Ti nan gee baka baka aatuln, ki nan kpa lipiipoln, ki nan ye binib bi ubaa aa gee bi na, ki mu nan nan tob.

⁴Le Uwumbor u gaal timi lir na mok timi waah kpa tibulchinn ki gee timi pu na,

⁵ki gaa timi lii. Naa ye timi aatunyaan pu le u gaa timi lii, waanimbaasaln pu le u gaa timi lii. Le Waafuur Nyaan gir ma timi, ki tii timi limofapoln, ki finn tipobil ni.

⁶Taah kpaan Yesu Kristo u gaal timi lir na ni na, le Uwumbor na timi tibulchinn ki tii timi Waafuur Nyaan.

⁷Waabulchinn pu le u len ke timi aabor njan, ki tii timi limakl ke ti ga ji lifaal li ye limofal li kaa kpa ndoon na.

⁸Tibor ngbaan gbii la. M ban ke aa li tuk binib tibor ngbaan n-yoonn momok, aan binib bi gaa Uwumbor ki kii na aatafal li bi litunyaan ponn ni. Nimina le njan ki kpa tinyoor ki tii binib.

⁹Yii mbaan mu ye kijork aabaan na, ki taa kpak kinikpakpak niyaajatiib aayimbil pu. Aa taa jaa kijaak, ki taa kpak kinikpakpak Uwumbor aakaal aataaa pu. Nimina momok ye fam la, kaa kpa tinyoor tibaa.

¹⁰Unii yaa bi ki cha Yesu aanib yakr tob chee kan, aa sur u nfum mulee. U yaa kaa di cha kan, yii u.

¹¹Aa bee ke unii u bi kina na yenn a, ki tun titunwanbir. Uma ubaa bee ke waabor bii la.

¹²M yaa cha Atemas, bee Tikikus dan aa chee kan, poon aabaa ki dan m chee Nikopolis aatin ni; m na nlandak nsui ni ke m ga li bi nima chee kakab yoonn.

¹³Poon aabaa ki ter Senas, u ye loya na, ni Apolos, ke bi piin baasachuln, ki taa cha bi lann baasachuln aawan nibaa.

¹⁴Ni njan ke Yesu aanib bae ke ni njan ke bitafal li bi litunyaan ponn ni, ki li ter binib bi ban nterm na, aan ki taa li bi fam.

15 Binib bimək bi m chee na dooni si. Aa ti doon binib bi gaa Yesu ki kii ki gee timi na. Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu. ((Amii.))

Filemonn

Filemonn 1

- 1** Min Pɔɔl u bi kiyondiik ni Yesu Kristo pu na, ni tina aabo Timoti le ŋmee kigbaŋ kee ti tii si Filemonn, u ye timi aatutuŋeer u ti gee u na,
- 2** ni Yesu aanib bi kuuni aado na, ni Afia u ye tininkpan na, ni Akipus u ye timi aajaŋeer Yesu aasan ni na.
- 3** Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.
- 4** N-yoonn mumɔk m mee Maawumbɔr na, m mee u tii si, ki dooni u aa pu;
- 5** ba pu? m ŋun saah tii Tidindaan Yesu naadii, ki gee u ni Uwumbɔr aanib mɔmɔk pu na.
- 6** Saah tii Kristo naadii pu na, le aa nyi tiwanyaan nimɔk ti kpa u pu na, le m mee Uwumbɔr ke nima le ga cha aa yakr tiwanyaan ngbaan tii biken.
- 7** Nna aabo, saah gee binib pu na, nima le tii mi mpopiin sakpen, ki sɔŋ nsui; ba pu? saah ŋani pu na, aa pɔɔk Uwumbɔr aanib aataakpab la.
- 8** Nima pu na, maah ye Kristo aatutunn na, m ba ga li kpa lipobil ki cha aa ŋa tiwan ni ŋan na,
- 9** tɔ, maah gee si na, nima le m gaŋni si kaakaan. Min Pɔɔl u si Yesu Kristo aasisiiaan, ki bi kiyondiik ni dandana wee u pu na,
- 10** m gaŋni si ki tii maabo Onesimus; maah bi kiyondiik ni na le m kpaln ute Uwumbɔr aasan ni.
- 11** N-yoonn mubaa waa nan kpa tinyoor aa chee; le dandana ma u kpa tinyoor m ni aa chee.
- 12** M ki giini u aa chee. Waah kaa ki bi m chee na, waabɔr bi nsui ni sakpen a.
- 13** M ba gee ke u li bi m chee ki li si saasisiiaan ki ter mi buyoonn m bi kiyondiik ni tibɔnyaan tee pu na.
- 14** Aa mu yaa kaa kii kan, maan ŋa nibaa see aa kii. Maa ban ke m muk si ke aa ter mi. M ban ke aa ter mi saageehn pu la.
- 15** Nibaakan, u yakr aa chee ni yunn siib, aan u ki gir ni aa chee ki li bi n-yoonn mɔmɔk mu kaa kpa ndoon na.
- 16** Dandana wee, waa ki bi ke unaagbiija na. U jer unaagbiija. U ye tina aabo u ti gee u na la. M yaa gee u kan, aa ga li gee u ki jer kina; ba pu? u ye saanaagbiija, ki mu ye aana aabo Tidindaan pu.
- 17** Nima pu na, aa yaa len ke m ye saatutuŋeer Uwumbɔr aatuln ponn ni kan, gaa u ke saah ba ga gaa mi pu na.

- 18 U yaa nan koo saataani ni, bee u yaa joo saapɔln kan, cha ni li ye maapɔln.
- 19 Min Pɔɔl le di nɔaal ki nɔmee kina, m ga pa tii si. Maan len ke saapɔln li bi m chee na le ye saamɔfal.
- 20 Nna aabo, taah kpaan Tidindaan ni na, piir nsui, ki pɔɔk ntaakpab uma Kristo pu.
- 21 M nyi ke aa ga kii maamɔb. Nima le cha m nɔmee kigban kee m tii si. M nyi ke aa ga nɔ maah len pu na ki jer kina.
- 22 Ni gur na le ye ke m ban ke aa toor nkookoo yaan ki siin mi. Naah bi mee Uwumbɔr ki tii mi na, m kpa limakl ke u ga cha m gir ni ni chee.
- 23 Epafraas u mu bi m chee kiyondiik ni, Yesu Kristo pu na, dooni si.
- 24 Mak, ni Aristakus, ni Demas, ni Luk, bi ye maatutuɔerɔb Uwumbɔr aatulu ponn ni na, bi mu dooni si.
- 25 Tidindaan Yesu Kristo nɔ tinyoor nɔ ni pu. ((Amii.))

Hiibru Yaab

Hiibru Yaab 1

- 1 N-yaayoonn na Uwumbor nan cha waabonabtiib tuk tiyaajatiib waabor ki di tiwan aaborj aaborj njan waasan.
- 2 Kookoo aayoonn mue le u cha Ujapoon tuk timi waabor. Uma le u nan cha u naan dulnyaa wee, ki len ke uma le ga li yeh tiwan momok.
- 3 U wiin chain ke Uwumbor aah wiin chain pu na, ki ye Uwumbor aanan bamonn, ki di waabor ti kpa mpoon na le joo tiwan momok. U di ubaa toor kitork ki finn timi ki nyan timi aatunwanbir, le ki nin kal Uwumbor u yeh mpoon momok na anjngii wob paacham.
- 4 Uwumbor tii u liyimbil li jer waatuuntiib aayimbil na. Waayimbil aah jer baayimbil pu na, kina le u jer bi.
- 5 Uwumbor nan bui Ujapoon ke, "Sin le ye Njapoon, din wee le m ma si," ki ki bui ke, "Min le ga li ye Ute, le u li ye Njapoon." Uwumbor aa nan bui waatuun ubaa kina.
- 6 U nan tun ni Ujapoon u kaa kpa njeen aato na dulnyaa wee ni, le ki bui waatuuntiib momok ke bi gbaan unimbiin ni ki doon u.
- 7 Uwumbor len waatuuntiib aabor, ke u cha waatuuntiib tun waatuln la, ke libuln ni mmiigaaal aah tun waatuln pu na.
- 8 Le u len Ujapoon aabor ke, "Uwumbor, saanaan ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Aa joo saanaan ni aanib mbamom la.
- 9 Aa gee lituln li njan na, le ki nan titunwanbir. Nima pu le Uwumbor u ye Saawumbor na lee si, ki tii si mpopiin ki jer aanjeen aatotiib momok."
- 10 Uwumbor aagbanj ki len ke, "Naah nan piin na, sin Uwumbor le nan naan kitiij, ni paacham mu.
- 11 Kitiij ni paacham ga doo, le aa ma ga li beenin bi. Kitiij ni paacham ga kpoi ke libokul na.
- 12 Aa ga kpab kitiij ni paacham ke likekeln na, ki kpeln ni nipoon, le sin ma beenin bi, kaan kpeln; saayoonn aan doo."
- 13 Uwumbor nan bui Ujapoon ke, "Kal njangii wob, ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim momok na." To, Uwumbor aa nan bui waatuun ubaa kina.
- 14 Kina kan, waatuuntiib ye ba? Bi momok ye iwiin i tun lituln tii Uwumbor na la. U tun ni bi ke bi nan ter timi waanib bi njmar na.

Hiibru Yaab 2

- 1 Nima pu na, ni njan ke titafal li bi tibonyaan ti ti njun ti na ponn ni, ti taa di ti lii.

- ² Tibɔr ti Uwumbɔr nan cha waatuuntiib tuk waanib na sil mbamɔm la. Unii umɔk nan yii tibɔr ngbaan ki ŋa taah kɔ pu na, nan kan ntafadaan mu ŋeer u na.
- ³ Nima pu na, ti yaa yii ŋjmarkpaan ngbaan aaboln kan, taan nyan ntafadaan ni. Tidindaan ubaa le nan pue tuk binib ŋjmarm ngbaan aabɔr. Le binib bi ŋun na mu tuk timi, ki mɔk timi ke ti gbii la.
- ⁴ Uwumbɔr mu cha bi tun lijnjiir aatun aabɔŋ aabɔŋ, waapɔɔn pu, ki tii bi Waafuur Nyaan aapiin waah gee pu na. Nima le mɔk ke bi len mbamɔn.
- ⁵ Ti len dulnyaa u choo na aabɔr la. Uwumbɔr aa nan di dulnyaa ngbaan ŋa waatuuntiib aɗaal ni.
- ⁶ Ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, "Unibɔn ye ba aan aa teer ubɔr? Unibɔn ye ba aan aatafal bi u ni?"
- ⁷ Aa sunn u taab ki cha saatuuntiib jer u, ni yunn siib. Aa di kipak ni liyimbil le di tii u, ki di u ŋa saawanaankaan mɔmɔk aayidaan,
- ⁸ ki cha tiwan mɔmɔk kii umɔb." Tɔ, saah cha tiwan mɔmɔk kii umɔb na, tiwan ni kaa kii umɔb na aa ki gur. Ti mu aa kee kan tiwan mɔmɔk kii umɔb;
- ⁹ ti kan Yesu la. Uwumbɔr nan sunn u taab ki cha waatuuntiib jer u, ni yunn siib, aan u ti kpo binib mɔmɔk pu, uma Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Dandana wee ti kan ke waah jin nkun aafalaa na, Uwumbɔr di kipak ni liyimbil le di tii u.
- ¹⁰ Uwumbɔr u nan naan tiwan mɔmɔk ki joo ni mɔmɔk na, ni ŋeer u ke u cha Yesu ji falaa, ki li joo ni Uwumbɔr aabim bi wiir na waanaan ni. Uma le gaa bi lii. Waah ji falaa pu na, nima le cha u ye timi aɗmanjardaana bamɔn.
- ¹¹ U ŋani binib chain la. U ni binib bi u ŋani bi chain na, bi mɔmɔk kpaan te ubaa la. Nima le inimɔɔn aa joo u ke u yin bi unaabitiib,
- ¹² le u bui Uwumbɔr ke, "M ga tuk nnaabitiib saah tun pu na. M ga pak si baah kuun nin chee na,"
- ¹³ ki ki len ke, "M ga gaa Uwumbɔr ki kii la," ki ki len ke, "Lik, m ni mbim bi Uwumbɔr tii mi na sɔ."
- ¹⁴ Tɔ, timi waabim aah ye binibɔm pu na, nima le uma Yesu mu kpaln unibɔn, ke u nan kpo ki ŋa kinimbɔŋ ki nan kpa nkun aapɔɔn na fam,
- ¹⁵ le ki gaa binib bimɔk san nkun ijawaan na lii; baayoonn mɔmɔk nkun aajawaan nan joo bi.
- ¹⁶ Ni ye mbamɔn, naa ye Uwumbɔr aatuun le u kpaln. Abraham aayaabil le u kpaln.
- ¹⁷ Ni ŋan ke u li naahn unaabitiib tiwan mɔmɔk ponn ni, aan ki li ye utotoorninkpel u san timi kinimbaak, ki tun Uwumbɔr aatuln mbamɔm, ki di ubaa toor kitork aan Uwumbɔr di cha pinn waanib baatunwanbir na.

¹⁸ Uma ubaa le kan ntɔŋ ki jin falaa, nima le u ga ŋmaa ter binib bi kan ntɔŋ na.

Hiibru Yaab 3

¹ Nnaabitiib bi bi chain, aan Uwumbɔr yin bi na, ni li dakl lik Yesu aabɔr. Ti dii u ki len binib aanimbil ni ke ti dii u la. Uwumbɔr nan tun ni u, ke u nan li ye utotoorninkpel.

² U tun lituln mbamɔm tii Uwumbɔr u tii u lituln ngbaan na. Moses mu nan tun Uwumbɔr aatuln mbamɔm Uwumbɔr aamaal aanib aakaasisik ni.

³ Unii u ye mmaal aayaaja na le kani nnyuŋ ki jer mmaal aanii ubaa. Kina le Uwumbɔr len ke Yesu ŋeer nnyuŋ ki jer Moses.

⁴ Mmaal mɔmɔk kpa yaaja la. Uwumbɔr le nan naan binib mɔmɔk.

⁵ Ni ye mbamɔn, Moses nan tun Uwumbɔr aatuln mbamɔm, Uwumbɔr aamaal aanib aakaasisik ni. U nan ye Uwumbɔr aatutunn, ki tuk binib Uwumbɔr aah nan ban ke u tuk bi pu na.

⁶ Kristo ma kan, u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn, le ki joo Uwumbɔr aamaal mbamɔm. Timi le ye waamaal ni aanib. Ti yaa kpa lipobil ni mpopiin ki ti saa ndoon kan, ki yaa kaa joo beeni kan, ti ye waamaal yaab la.

⁷ Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan bui Israel yaab ke, "Ni yaa ŋun Uwumbɔr aaneel din wee kan,

⁸ ni taa cha nitafal li pɔɔ ke niyaajatiib aatafal aah nan pɔɔ pu buyoonn bi nan yii waamɔb nteersakpiin ni na.

⁹ Bi nan tɔŋ u ki lik, nteersakpiin ni. Hali bi nan kan waah tun lijinjiir aatun pu na ŋibin imonko ilee, le ki tɔŋ u nima chee.

¹⁰ Nima pu le u nan gee liŋuul bi pu, le ki bui ke baalandak yenni n-yoonn mɔmɔk la, baa bee waasan.

¹¹ Nima pu na, u nan gee liŋuul, ki puu tipuukpaan ke baan koo kitij ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na."

¹² Nnaabitiib, ni li nyi man, ni ponn ni ubaa aasui taa li bir aan u li joo beeni ki yii Uwumbɔr u ye limɔfadaan na.

¹³ Ni li pɔɔk tɔb aataakpab iwiin mɔmɔk, nsan aah laa bi pu buyoonn na, titunwanbir taa ŋmann unii ubaa aan utafal li pɔɔ.

¹⁴ Ti yaa beenin tii u naadii ke taah nan tii u naadii njan pu na ki ti saa ndoon kan, ti ga ji waamɔɔn.

¹⁵ Uwumbɔr aagbaŋ len ke, "Ni yaa ŋun Uwumbɔr aaneel din wee kan, ni taa cha nitafal li pɔɔ ke niyaajatiib aatafal aah nan pɔɔ pu buyoonn bi nan yii waamɔb nteersakpiin ni na."

16 Dma ḡun Uwumbɔr aaneel ki yii waamɔb? Naa ye binib bimɔk Moses nan nyan bi Ijpt aatiḡ ni na aa?

17 Uwumbɔr nan gee liḡuul ḡma pu ḡbin imonko ilee? Naa ye binib bi nan tun titunwanbir ki kpo kipɔɔk ni na aa?

18 U nan puu tipuukpaan ke ḡma aan koo kitiḡ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na? Naa ye binib bi nan yii waamɔb na aa?

19 Nima le ti bee ke baah kaa nan gaa u ki kii na, nima le baa nan ḡmaa kan lifuur ngbaan u chee.

Hiibru Yaab 4

1 Tɔ, Uwumbɔr aah puu tipuul ke u ga tii timi lifuur na, nsan laa beenin bi ke ti kan li. Nima na, ni li nyi man, ubaa taa lann lifuur ngbaan.

2 Ti mu ḡun tibɔnyaan tee ke binib ngbaan aah nan ḡun ti pu na. Bi nan ḡun ti, kaa gaa ti ki kii, nima le tibɔnyaan ngbaan aa ḡa bi tinyoor.

3 Timi bi gaa Yesu ki kii na le kan lifuur ngbaan. Uwumbɔr nan len ke, "M nan gee liḡuul binib bi kaa gaa mi ki kii na pu, ki puu tipuukpaan ke baan koo kitiḡ ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na." Waah nan naan dulnyaa wee doo na, waatuln doo le na.

4 Iwiin ilole daal aabɔr bi Uwumbɔr aagbaḡ ni ke, "Uwumbɔr nan fuur winlole daal ki di cha waatuln mɔmɔk."

5 Ni ki ḡmee ke, "Baan koo kitiḡ ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na."

6 Binib bi puen ḡun tibɔnyaan tee na, baa nan gaa ti ki kii, nima le baa kan lifuur ngbaan. Binib biken mu ga kan lifuur ngbaan.

7 Nima pu le Uwumbɔr ki siin nwiin mu bi ga kan lifuur ngbaan na, ki yin nwiin ngbaan ke "Din." Binib ngbaan aa kan lifuur ngbaan; le ḡbin pam jer, le David nan ḡmee Uwumbɔr aagbaḡ ni, naah nan puen ḡmee pu na ke, "Ni yaa ḡun Uwumbɔr aaneel din wee kan, ni taa cha nitafal li pɔɔ."

8 Tɔ, Josua yaa ba nan tii Israel yaab lifuur ngbaan kan, Uwumbɔr aa ba ga ki siin nwiin muken.

9 Naah bi pu na, lifuur beenin bi ki tii Uwumbɔr aanib.

10 Unii u kan lifuur li Uwumbɔr tii u na, u di cha ubaa aatuln ke Uwumbɔr aah nan di cha waatuln pu na la.

11 Nima pu na, cha tinibil li man ke ti kan lifuur ngbaan, ubaa taa yii Uwumbɔr aamɔb ki lir, ke Israel yaab aah nan lir pu na.

12 Uwumbɔr aabɔr fu, ki kpa mpɔɔn, ki ka jer kijuk ki ka ḡipepel mɔmɔk ḡilee na, ki koo unii aasui ni, ni waawiin ni, ki lik usui ni aabɔbɔrkaan aah bi pu na,

ki mək waalandak aah bi pu na, ki lik usui aah ban pu na, ke ni njan aan naa njan.

¹³ Tiwan nibaa aa bi ki bər Uwumbər. Tibər məmək nyan ki dɔ mpaan pu, ki dɔ tijmeen unimbil ni. Uma le ti ga len timi aabər ki tuk u.

¹⁴ Tɔ, ti kpa utotoorninkpekpaan u bi Uwumbər do na. U ye Uwumbər Aajapɔɔn Yesu la. Nima pu na, cha ti li beenin dii u ki taa di waasan lii.

¹⁵ Utotoorninkpel ngbaan ga nmaa san timi kinimbaak timi aafalaa ponn ni. U kan ntɔŋ aabɔŋ aabɔŋ ke taah kan ntɔŋ məmək pu na. Uma le aa tun titunwanbir tibaa.

¹⁶ Timi aatotoorninkpel aah bi kina na, cha ti li kpa lipobil ki dan Uwumbər u kpa tibulchinn na aabɔɔjal chee, aan u san timi kinimbaak, ki ter timi buyoonn ti ban nterm na.

Hiibu Yaab 5

¹ Utotoorninkpel umək bi na, Uwumbər le lee u ki nyan u binib ponn ni siin, ke u ti sil baasisiyyaan Uwumbər aanimbiin ni, aan ki tii u ipiin, ki toor kitork tii u binib aatunwanbir pu.

² Utotoorninkpel ubaa mu kpa titunwanbir la. Nima le u ga nmaa san binib bi tun titunwanbir kaa nyi na kinimbaak.

³ Uma ubaa aah kpa titunwanbir pu na, ni njan ke u toor kitork uma ubaa aatunwanbir, ni bi mu aatunwanbir pu.

⁴ Unii ubaa aan nmaa nyuŋ ubaa ki nja ubaa utotoorninkpel, see Uwumbər le lee u, ki nja u utotoorninkpel, ke waah nan lee utotoorninkpel Aaronn pu na.

⁵ Kina le Kristo aa nyuŋ ubaa ki nja ubaa utotoorninkpel. Uwumbər le lee u, le ki bui u ke, "Sin le ye Njapɔɔn, din wee le m ma si,"

⁶ le ki ki bui u ke, "Aa ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."

⁷ Buyoonn Yesu nan ye unibɔn na, u nan wii tinyunyunn mpɔɔn pu, ki ganj Uwumbər u ga nmaa nyan u nkun ni na. Waah san Uwumbər na, le u njan waameel.

⁸ U ye Uwumbər Aajapɔɔn la, le ki kii waamɔb, ki jin falaa, le ki bae naah pɔɔ pu aan u kii Uwumbər aamɔb ki jin falaa na.

⁹ Nima le cha u ye timi aanjanmardaan bamɔnn, ki gaa binib bimək kii waamɔb na lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁰ Uwumbər len ke u ye utotoorninkpel ke Melkisedek aah nan ye pu na.

¹¹ Ti ga ki nmaa len waabɔr ti wiir na, le nimi aalan par, nima le taatataa ga li pɔɔ ni chee.

¹² Naah dii Uwumbor ni yunn pu na, ni ba ga mok binib biken waasan. Le ni ban ke unii ki mok nimi Uwumbor aamokm mu diin na. Ni naahn binib bi ban nnaabiin kaa ban tijikaar bamonn na la.

¹³ Unii umok nyu nnaabiin na ye ubopoon la, kaa nmaa len nsanyaan aabor.

¹⁴ Tijikaar bamonn le ye binib bi chikr na yaan. Bi bae Uwumbor aabor ki dii taah mok bi pu na. Nima le bi kpa nlan ki nyi nsan mu njan na, ni mu kaa njan na.

Hiibru Yaab 6

¹ Nima na, ti taa li beenin len Kristo aamokm mu diin na baanja aabor n-yoonn momok. Cha ti bae waamokm mu gur na momok, aan ki chikr waasan ni. Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn momok ke, "Kpeln nimi aabimbin man, ki di cha nitukpok, ki gaa Uwumbor ki kii man."

² Naa ki ban ke ti li beenin tuk nimi n-yoonn momok baah muini binib nnyun ni pu na, ni baah joo bijaal paani binib pu pu na aabor, ni binib aah ga fikr nkun ni pu na aabor, ni ntafadaan mu kaa kpa ndoon na aabor. Timina momok ye njan aabor le waasan ni.

³ Uwumbor yaa kii kan, ti ga bae waabor ti gur na, ki di kpee njan aabor ngbaan pu.

⁴ To, binib bi Uwumbor woln binibil na yaa di cha waasan kan, baan ki nmaa kpeln baabimbin ki ki dii u. Bi kan waapiin, ki gaa Waafuur Nyaan,

⁵ ki bee waabor aah njan pu na, ki kan dulnyaa u choo na aapoon, le ki di cha waasan.

⁶ Baah di cha waasan na, ni mok ke bi ki bi kpa Uwumbor Aajapoon ndopuinkoo pu, ki jinn u inimoon binib aanibil ni la, le saan nmaa cha bi ki kpeln baabimbin ki ki dii u.

⁷ Kitiŋ ki gaa utaal aanyun mu lir ni ki pu, ki nani tijikaar ti njan na ki tii binib bi ko ti na, Uwumbor nani tinyoor nani kitiŋ ngbaan pu.

⁸ To, kitiŋ ki po nani ikokon ni ichakpeejagar baanja na bee yoli la. Naan yunn, le bi ga see ki mmii ki bii ki. Kitiŋ ngbaan aadoon le na.

⁹ Timi aanigeekaab, ti len kina la; ti mu aa dak ke ni bi ke kitiŋ ki bi ga see ki mmii na. Ti bee ke ni nmar ki ga kan tinyoor.

¹⁰ Uwumbor njan la. Waan sunn naah tun lituln pu, ki ter waanib, ki beenin ter bi na, ki mok u naah gee u pu na bor.

¹¹ Ti ban ke ni momok pook nibaa ki li kpa limakl ki nan saa ndoon.

12 Ni taa li san ligbanyakl man. N-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbor ki kii ki jin suklaa na, bi bi paacham ki kan waah puu tipuul ti ke u ga tii bi na. Ni mu li dii baah dii pu na.

13 Uwumbor aah puu tipuul ki tii Abraham na, u nan puu uma ubaa aayimbil pu la. Ubaa aa bi ki jer u, ke u puu waayimbil, nima le cha u puu uma ubaa aayimbil.

14 U nan puu tipuul le ki bui Abraham, "M ga na tinyoor na aa pu pam, ki cha aa por sakpen."

15 Abraham nan kpa limor, le ki nan kan Uwumbor aah nan puu tipuul ti na.

16 Binib yaa puu tipuul kan, bi puul unii u jer bi na aayimbil pu la. Binib yaa kpak kinikpakpak ki ti puu tipuul kan, ni doo le na.

17 Uwumbor nan ban ke u mok binib bi ga kan waah puu tipuul ti na, ke waan kpeln. Nima le u nan puu uma ubaa aayimbil pu.

18 Waah nan puu tipuul ti na, waan kpeln. Waah puu uma ubaa aayimbil pu na, nima le sil mok ke waan kpeln. Waan nmaa mon nnyamon. Nima le timi bi san cha u chee ke ti nmar na aataakpab po mbamom, le ti kpa limakl ke ti ga kan waah puu tipuul ti na.

19 Taah kpa limakl ngbaan na, nima le joo timi aasui ke ti taa di cha waasan. Yesu pu, le ti kpa limakl ngbaan. Limakl ngbaan pu, le Yesu u bi paacham na aalandak bi tisui ni.

20 Yesu le ye utotoorninkpel n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki loln ti pu nsan ki buen Uwumbor do, ke u ti sil timi aasisiyyaan nima chee, Uwumbor animbiin ni.

Hiibru Yaab 7

1 Melkisedek ngbaan nan ye Salem aatiŋ aabor, ki nan ye Uwumbor u kaa kpa neen aato na aatotoor la. Abraham aah nan ku biborb bi ye waadim na ki gir ni na, le Melkisedek tooh u nsan pu ki ti na Uwumbor aanyoor na u pu.

2 Le Abraham nan nyan tiwan nimok u nan gaa na nibaabaa kipiik mok ponn ni, ki di tii Melkisedek. Melkisedek aatataa le ye ke "ubor u kpa mbimbinyaan na." U nan ye Salem aatiŋ aabor la. Salem aatataa le ye ke "nsuudoon."

3 Baa nmee ute ni una ni uyaajatiib aabor, kaa nmee buyoonn bi nan ma u na, ki mu aa nmee buyoonn u doo waatuln na. Waamofal aayoonn momok u nan ye Uwumbor aatotoor la. Nima le u naahn Uwumbor Aajapoon u ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

4 Dakl lik man uja ngbaan aah nan nyuun pu na; tiyaajaninkpel Abraham nan yakr waadim aawan tiwan nfum kipiik, ki nyan nibaa, ki di tii u, ki gur niwae.

- ⁵ Uwumbor aakaal len ke Israel yaab yakr baawan momok nfum kipiik, ki nyan nibaa tii Liifai aayaabitiib, bi ye Uwumbor aatotoorb na. Bi ni Israel yaab nan ye binibaan la. Bi momok nan ye Abraham aayaabitiib la.
- ⁶ Melkisedek aa nan ye Liifai aayaabil, le Abraham yakr waawan momok nfum kipiik, ki nyan nibaa tii u. Le u na tinyoor na Abraham pu. Abraham le Uwumbor nan puu tipuul tii u.
- ⁷ Unii yaa kpa mpoon ke u na Uwumbor aanyoor na uken pu kan, ni mok ke u jer u la. Ubaa aan kpak kina.
- ⁸ Israel yaab yakr baawan momok nfum kipiik, ki nyan nibaa ki di tii Uwumbor aatotoorb, bi nan ye binib bi ga kpo na. Melkisedek u Abraham nan yakr waawan nfum kipiik ki nyan nibaa tii u na ma kan, baa nmee waakun aabor. Bi nmee waabimbin aabor la.
- ⁹ Abraham aah nan yakr waawan ki di tii u na, ti ga nmaa len ke uyaabitiib Liifai yaab bi gaal biken chee na, mu nan tii u la.
- ¹⁰ Buyoonn Melkisedek nan tooh Abraham nsan ni na, Abraham aa nan kee ma uyaabil Liifai. Ti ga nmaa len ke Abraham nan sil uyaabil Liifai aasisiiaan la.
- ¹¹ Uwumbor tii Israel yaab nkaal mu mok bi waatotoorb Liifai yaab aah ga li joo bi pu na. Bitotoorb ngbaan aatuln yaa ba gaa binib lii kan, Uwumbor aa ba ga li ban u tun ni Yesu u ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na. U ba ga ki tun ni utotoor u bi ke Aaronn aayaabitiib Liifai yaab aah nan bi pu na la.
- ¹² Waah tun ni utotoor uken aaboln na, see u kpeln nkaal ngbaan mu.
- ¹³ Tidindaan u ti len waabor na, aa nan ye Liifai aanibol ponn ni aanii. U nan ye linibol liken ponn ni aanii la. Waanibol ponn ni aanii ubaa aa nan kee ye Uwumbor aatotoor.
- ¹⁴ Binib momok nyi ke Tidindaan nan ye Juda aanibol ponn ni aanii la. Moses aa nan len ke linibol ngbaan aanib ga li ye bitotoorb.
- ¹⁵ Nima le mok timi chob ke utotoor yayan, u bi ke Melkisedek aah nan bi pu na, fuu ni.
- ¹⁶ Naa ye binib le lee u ki na u utotoor baakaal aah dii pu na. Uma le kpa limofal li kaa kpa ndoon na aapoon. Nima le cha u ye utotoor.
- ¹⁷ Uwumbor nan bui u, "Aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ke Melkisedek aah nan bi pu na."
- ¹⁸ Moses aakaal aa nan kpa tinyoor, kaa nan kpa mpoon, kaa nmaa na bi binib bi nan ti doo na. Nima le Uwumbor di nkaal ngbaan lii, le ki tii timi limakl li nan ki jer nkaal ngbaan na. Limakl ngbaan pu le ti ga nmaa duun Uwumbor.

- 20** Uwumbɔr aah nan puu tipuul ti na mu bi. Uwumbɔr aah nan lee Israel yaab aatotoorb buyoonn na, waa nan puu tipuul.
- 21** Waah ŋa Yesu utotoor buyoonn na, u nan puu tipuul tii u, le ki bui u ke, "Min Uwumbɔr le puu tipuukpaan, kaan kpeln, ke aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."
- 22** Uwumbɔr aah puu tipuupɔln ti tii Yesu na, nima le mɔk ke tipuupɔln ngbaan le ŋan ki jer tipuukpokl na.
- 23** Israel yaab aatotoorb nan ye binib bi ga kpo na, le biken lenɔ baalelenɔ. Nima le bi nan wiir.
- 24** Yesu ma kan, u ye utotoor u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ubaa aan ki nab waatuln pu ki toor kitork.
- 25** U bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, u li mee Uwumbɔr tii binib bi dan Uwumbɔr chee u pu na. Nima le u ga ŋmaa gaa bi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 26** Yesu le ye utotoorninkpel taah ban pu na. U bi chain, kaa kpa ngalm, kaa kpa titunwanbir tibaa. U ni titunwanbirdam aa kpaani. Uwumbɔr yoor u paacham ki jer bimɔk bi paacham na.
- 27** Bitotoorninkpiib biken aah bi pu na, waa bi kina. Waa toor kitork uma ubaa aatunwanbir pu, u toor kitork binib aatunwanbir pu la. Waa toor kitork iwiin mɔmɔk. U nan di ubaa toor kitork nfum mubaa, kookoo aatork mu le na.
- 28** Bi nan leer bitotoorninkpiib Moses aakaal aah dii pu na. Bitotoorninkpiib ngbaan aa nan ŋan ti doo. Nkaal ngbaan aapuwɔb le Uwumbɔr puu tipuul, ki ŋa Ujapɔɔn utotoorninkpel. Uma le ye utotoorninkpel bamɔnn, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Hiibru Yaab 8

- 1** Maah len pu na aayil le ye ke ti kpa utotoorninkpel wee aaboln. Uma le ye Yesu Kristo u ka Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aaborjal aanɔngii wɔb paacham na.
- 2** U tun utotoorninkpel aatuln paacham aadiik ki ye kidibamɔŋ ki bi chain na ponn ni. Uwumbɔr le maa ki, naa ye binib.
- 3** Baah leer bitotoorninkpiib bimɔk na, bi lee bi ke bi tii Uwumbɔr ipiin, ki toor kitork tii u. Nima pu na, ni ŋan ke utotoorninkpel ngbaan mu li kpa tiwan ki tii Uwumbɔr.
- 4** Bitotoorninkpiib bi dulnyaa wee ni ki toor kitork tii Uwumbɔr, Juu yaab aakaal aah dii pu na la. Yesu yaa ba laa bi dulnyaa wee ni kan, waa ba ga li ye utotoor.

- ⁵ Bitotoorninkpiib ngbaan aatuln ye paacham aatuln aanan̄ la. Moses yaan mu nan bi kina la. Waah nan ban ke u n̄a libool tii Uwumbɔr na, Uwumbɔr nan bui u ke u li nyi ki n̄a tiwan m̄m̄m̄k ke waah m̄k u laanan̄, lijool paab pu na.
- ⁶ Tɔ, Uwumbɔr nan tii Yesu lituln li jer bitotoorninkpiib ngbaan aatuln na. Kina le tipuupɔln ti Uwumbɔr puu tii waanib Yesu pu na jer tipuukpokl na, ki m̄k ke u ga tii timi tiwan ni n̄an jer tipuukpokl ngbaan aawan na.
- ⁷ Uwumbɔr aah puu tipuul ti n̄an na yaa kaa ba lann nibaa kan, waa ba ga li ban ke u ki puu tipuul lelee.
- ⁸ Uwumbɔr nan kan ke waanib kpa taani, le ki bui ke, "Lik, n-yoonn choo, le m ga nan puu tipuupɔln tii Israel yaab ni Juda yaab.
- ⁹ Taan li bi ke tipuul ti m nan puu tii biyaajatiib, buyoonn m nan chuu biɲaal ki daar nyan bi, ki cheen bi nyan Ijpt aatiɲ ni na. Baa nan joo tipuul ngbaan, nima le maa nan ki gar bi. Min Uwumbɔr le len kina.
- ¹⁰ Maah ga puu tipuul ti tii Israel yaab n-yoonn mu choo na na le ye ke: M ga di maakaal n̄a baalandak ni, ki n̄mee mu bisui ponn ni. M ga li ye Baawumbɔr, le bi li ye maanib.
- ¹¹ Bi ponn ni ubaa aan ki bui uɲeen aato ke, 'Bee Uwumbɔr.' Ubaa mu aan ki bui una aabo ke, 'Bee Uwumbɔr.' Ba pu? bi m̄m̄m̄k ga bee mi, biwaatiib ki ti saa bikpaam m̄m̄m̄k ga bee mi.
- ¹² M ga di cha pinn baatunwanbir, kaan ki teer baataani."
- ¹³ Tɔ, Uwumbɔr aah len ke u ga puu tipuupɔln na, u n̄a n̄an yaan tipuukpokl la. Tiwan yaa ye tiwankpok kan, naan yunn, naan ki li bi.

Hiibru Yaab 9

- ¹ Uwumbɔr aah nan puu n̄an aapuul tii bi na, u nan m̄k bi baah ga doon u pu na. Bi nan kpa libool li bi ga li dooni u li ponn ni, aan binib gaa li na.
- ² Bi nan n̄a libool lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain aapepel. Karyaa ni teebul ni boroboro u bi di tii Uwumbɔr na, nan bi li ponn ni.
- ³ Bi nan di likekeln̄ gii libool ngbaan ponn ni lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain chain.
- ⁴ Salmaa aabimbiln̄ nan bi ni ponn ni. Kitork aabimbiln̄ ngbaan paab le bi seer tulalee aayon tii Uwumbɔr. Uwumbɔr aakaal aah nan bi daka u ponn ni na, mu nan bi ni ni. Bi nan di salmaa aakur le biin daka ngbaan pu. Tijikaar ti bi yin ti ke mana na, nan bi salmaa aasambil ponn ni, daka ngbaan ponn ni. Aaronn aadabil li nan n̄een nsupuun na mu nan bi u ponn ni. Uwumbɔr aakaal aah nan n̄mee n̄itakpapapan n̄ilee n̄i pu na, mu nan bi u ponn ni.
- ⁵ Tiwan ni kpa ifeen na nilee mu nan bi daka ngbaan paab. Nima chee le Uwumbɔr nan m̄k Israel yaab waah wiin chain pu na. Tiwan ngbaan aafeen

nan biin daka ngbaan aabiil pu, Uwumbor aah san bi kinimbaak nin chee na. Taan nmaa len tiwan nimina momok aatataa nibaabaa dandana wee.

⁶ Baah di tiwan nimina momok siin kina na, le bitotoorb koo mob aadiik ni iwiin momok, bi ti tun lituln tii Uwumbor.

⁷ Utotoorninkpel baanja le koo ni chain chain aapepel li bi libool ngbaan ponn ni na. U koo ni nima chee libiln momok nfum mbaa baanja la. U yaa koo ni kan, see u joo ni nsin nan tii Uwumbor, uma ubaa aatunwanbir ni binib aatunwanbir pu.

⁸ Uwumbor Aafuur Nyaan mok timi ke mob aadiik ngbaan aah nan laa bi na, binib aa nan kpa nsan ke bi koo ni chain chain aapepel ponn ni.

⁹ Libool ngbaan le nan ye Yesu aabor aamokl ki tii bi. Libool ngbaan ponn ni, le bi joo ipiin, ni tiwakor toor kitork tii Uwumbor. Kitork ngbaan aa nan cha bisui doon titunwanbir pu.

¹⁰ Nkaakpok ngbaan mok bi tijikaar ni tiwanyukaan ni ko na, ni ni kaa ko na, ki mok bi baah ga finn bibaa ki na chain pu na. Ni nan mok ke see bi dii kina le ki nan saa buyoonn Yesu ga joo ni nsanponn mu nan na.

¹¹ Dandana wee Kristo fuu ni a, ki ye utotoorninkpel, ki joo ni nsanyaana mu bi nan len ke mu ga fuu ni na. Waa koo ni libool li binib na li dulnyaa wee ni na. U dii lipepel li jer dulnyaa wee aabool ngbaan na,

¹² le ki koo lipepel li ye chain na paacham, nfum mbaa kookoo. Uma ubaa aasin pu le u nan gaa timi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, naa ye tiwakor aasin pu.

¹³ Bi nan joo inoob ni inaaja aasin yokr binib bi kaa ye chain na pu, ki di unaasabo aafatan gbaa gbaa bi, le ni na tiwon chain.

¹⁴ Nimina yaa nan na tiwon chain kan, Kristo aasin ga ter timi, ki jer kina. Uwumbor Aafuur Nyaan mu bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aaponn pu, u nan di ubaa toor kitork ki kaa kpa ngalm na tii Uwumbor. Waasin ga nyan titunwanbir ti ga ku timi na tisui ni, aan ti dii Uwumbor u ye limofadaan na.

¹⁵ Yesu aah na kina na, le Uwumbor puu tipuupoln tii timi. Nima pu, le binib bi Uwumbor yin bi na ga kan lifaal li kaa kpa ndoon na, waah puu tipuul ti ke u ga tii bi na pu. Binib bi Uwumbor nan puu njan apuul tii bi na nan tun titunwanbir la. Yesu aah kpo na, nima le Uwumbor di cha pinn bi, ki gaa bi lii.

¹⁶ Unii yaa yakr waafaal ki laa ka kan, ubaa aan nmaa ji lifaal ngbaan, see ni puen mok ke u kpo.

¹⁷ Buyoonn u laa beenin bi na, ubaa aan nmaa ji lifaal ngbaan, see u kpo.

¹⁸ Nima pu na, Uwumbor aah nan puu tipuul ti njan na, bi nan joo nsin le ki mok ke tipuul bi, bi ni Uwumbor aakaasisik ni.

¹⁹ Njan, Moses nan tuk binib mɔmɔk baah ga dii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk pu na, le ki nin di tikumaman ni tifar ŋa inaabi ni iŋoob aasin, ni nnyun ni, ki di yɔk yɔk Uwumbɔr aakaal aagbaŋ pu, ni binib mɔmɔk pu,

²⁰ le ki bui bi ke, "Nsin mue le mɔk nimi Uwumbɔr aah nan puu tipuul ti tii nimi ki tuk nimi ke ni li joo ti na,"

²¹ le ki di nsin ngbaan yɔk yɔk libool, ni baah joo tiwan nimɔk tun lituln tii Uwumbɔr na pu.

²² Nkaal ngbaan aah dii pu na, bi yaa nan ban ke bi ŋa tiwan chain kan, see bi di nsin yɔk yɔk ni pu le ki ŋa ni chain. Nsin yaa kaa nyan kan, Uwumbɔr aan di cha pinn titunwanbir.

²³ Uwumbɔr aabool, ni tiwan nimɔk nan bi li ponn ni na ye paacham aawan aanan la. Le bi nan di tiwakor aasin ŋa ni mɔmɔk chain. Paacham aawan bamɔnn le ban nsin mu jer tiwakor aasin na, aan ni ŋa chain.

²⁴ Kristo aa koo ni chain aapepel li ye paacham yaan aanan li binib maa li na ponn ni. Paacham le u koo ni, ki si timi aasisiiaan, Uwumbɔr aanimbiin ni.

²⁵ Juu yaab aatotoorninkpel nan di nsin mu kaa ye uma ubaa aasin na le koo ni chain aapepel ni, libiln mɔmɔk. Yesu Kristo di ubaa toor kitork nfum mbaa baanja la.

²⁶ U yaa ba nan joo ubaa toor kitork libiln mɔmɔk kan, u ba ga ji falaa n-yoonn mɔmɔk, buyoonn dulnyaa wee piin ki joo cha na. Naah ye pu na, u fuu ni buyoonn ni ŋeer na, ki di ubaa toor kitork nfum mubaa, ke u kuln titunwanbir.

²⁷ Uwumbɔr siin ke binib ga kpo nfum mubaa la, nee aapuwɔb le u ga ji bi tibɔr.

²⁸ Kristo mu di ubaa toor kitork nfum mubaa, binib pam aatunwanbir pu. U ga ki fuu ni lelee. Naa ye titunwanbir pu le u ga ki fuu ni. U ga fuu ni ke u nan gaa binib bi ka kii waagirndaal na lii.

Hiibru Yaab 10

¹ Binib bi nan dii Moses aakaal na aa kan tinyoor ti Yesu joo ni na mbamɔm. Bi kan tinyoor ngbaan siib la. Bi nan toor kitork ŋibin mɔmɔk la. Kitork ngbaan aa ŋa bi binib bi ŋan ti doo na.

² Nkaal ngbaan yaa ba nan nyan Uwumbɔr aadidiliib titunwanbir ni kan, baalandak aa ba ga ki li muk bi titunwanbir pu. Bi mu aa ba ga ki toor kitork ngbaan.

³ Naah ye pu na, kitork ngbaan teer bi baatunwanbir pu, libiln mɔmɔk la.

⁴ Inaaja aasin, ni iŋoob aasin aa ŋmaa nyan titunwanbir binib aasui ni.

- ⁵ Nima pu na, Yesu Kristo aah nan ban ke u dan dulnyaa wee ni na, u nan bui Uwumbor ke, "Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork. Aa naan tiwon tii mi la.
- ⁶ Saa ban ke m di tiwakor aatork, ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.
- ⁷ Le m bui ke, 'Uwumbor, m fuu ni ke m nan na saageehn, ke baah nmee maabor pu saagban ni na.' "
- ⁸ Njan, le u bui Uwumbor ke, "Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork, kaa ban ke m di tiwakor aatork ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu." Moses aakaal aah dii pu na, bi toor kitork kina la.
- ⁹ Le u ki bui Uwumbor, "M fuu ni ke m nan na saageehn." Uma Yesu Kristo aah di ubaa toor kitork na, Uwumbor gaa waatork, le ki kuln kitorkpok ngbaan.
- ¹⁰ U na Uwumbor aageehn, le ki di ubaa aawon toor kookoo aatork nfum mbaa, le ki na timi waanib bi ye chain na.
- ¹¹ Juu yaab aatotoorb momok tun lituln iwiin momok tii Uwumbor. N-yoonn momok, bi toor kitork kichachaan le tii u. Kitork ngbaan aan nmaa nyan titunwanbir binib aasui ni.
- ¹² Yesu Kristo toor kookoo aatork titunwanbir pu nfum mbaa, le ki kal Uwumbor aanganii wob.
- ¹³ U bi nima ki kii bundaln Uwumbor ga nyan waadim ki di bi na utaapotan ni na.
- ¹⁴ Kitork baan ngbaan pu, le u nyan titunwanbir binib aasui ni, ki na bi binib bi nan ti doo ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- ¹⁵ Uwumbor Aafuur Nyaan mu tuk timi kina la. Mu nan bui
- ¹⁶ ke Uwumbor len ke, "Maah ga puu tipuul ti tii bi n-yoonn mu choo na le ye ke m ga di maakaal na bisui ni, ki nmee mu baalandak ni,"
- ¹⁷ ki ki len ke, "Maan teer baatunwanbir bor, kaan ki teer baah bii maakaal pu na."
- ¹⁸ Kina pu na, Uwumbor yaa di cha pinn titunwanbir kan, baan ki toor kitork ti pu.
- ¹⁹ Nnaabitiib, Yesu aasin pu le ti kpa lipobil ke ti koo ni chain aapepel ponn ni, Uwumbor aah bi nin chee na.
- ²⁰ Yesu aah di ubaa toor kitork tii Uwumbor na, u nyan tiwan nimok nan bi ti ni Uwumbor aakaasisik ni na, ki tii timi nsanponn mu ye nsabamonn na, ke ti koo ni Uwumbor aah bi nin chee na.
- ²¹ Ti kpa utotoorninkpel u joo timi bi ye Uwumbor aanib na.

- 22 Nima pu na, cha tisui li bi mbamom, aan ti duun Uwumbor chee, ki gaa u ki kii mbamom ki taa joo beeni; ba pu? Yesu Kristo aasin finn tisui ni aatunwanbir, timi aalandak taa ki li muk timi titunwanbir pu. Le bi finn timi aawon nnyun mu bi chain na ni.
- 23 Taah bui ke ti kpa limakl na, cha ti li joo limakl ngbaan injaal ilee ki taa joo beeni. Ba pu? Uwumbor u puu tipuul tii timi na ga sil tii timi waah puu tipuul ti na.
- 24 Cha titafal li bi tob pu man, aan ki fiin tob aasui, aan ki li gee tob, ki tun lituln li njan na.
- 25 Cha ti li beenin kuuni tob chee ki ti dooni Uwumbor man, ki taa di cha, ke binib bibaa aah di cha pu na. Ni li pooni tob aataakpab man. Ni kan ke bundaln Yesu Kristo ga gir ni na peen ni. Nima na, ni li moo pooni tob aataakpab man.
- 26 To, unii yaa gaa Uwumbor aabor ki nyi waah ban pu na, ki yaa ki yii ki tun titunwanbir kigaak pu kan, kitork kibaa aa ki bi ki ga cha Uwumbor di cha pinn u.
- 27 U ga kan ntafadaan mu kpa ijawaan na; ba pu? Uwumbor ga gee lijuul sakpen, ki ga di binib bi yii waamob na nja mmii mu ton sakpen na ponn ni.
- 28 Unii ubaa yaa nan yii Moses aakaal kan, biseeraadam bilee, bee bitaa, yaa len ke ti gbii kan, le bi ku u, kaa san u kinimbaak.
- 29 Unii yaa lik Uwumbor Aajapoon fam, ki yaa dak ke Yesu aasin mu nja u chain na ye fam, ki yaa sii Uwumbor Aafuur Nyaan mu san timi kinimbaak na kan, udaan ngbaan neer ntafadaan sakpen ki jer unii u bii Moses aakaal na aah kan pu na.
- 30 Ti nyi ke Uwumbor len ke uma le ga daa bitafal, uma le ga teen bi. U ki len ke u ga ji waanib tior.
- 31 Aa yaa lir Uwumbor u ye limofadaan na aajaal ni kan, ni kpa ijawaan sakpen a.
- 32 Ni teer man n-yoonn mu jer na. Buyoonn ninibil nan woln njan na, ni nan jin falaa sakpen, ki nan kpa limor.
- 33 N-yoonn mbaa bi nan nja nimi bakaa, ki sii nimi binib aanibil ni. N-yoonn mbaa mu, ni yakr binib bi jin falaa kina na aafalaa la,
- 34 ki san binib bi bi kiyondiik ni na kinimbaak. Binib aah gaa nimi aawan mpoon pu na, le ni nan kpa mpopiin; ba pu? ni nyi ke ni kpa tiwan paacham ni jer baah gaa ni na, ke tiwan ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 35 Ni taa di nimi aapobil lii man; ba pu? nima le ga cha ni kan tinyoor sakpen.

³⁶ Ni ban ni li kpa limɔr, aan ki ɲa Uwumbɔr aageehn, aan ki kan waah puu tipuul ti na.

³⁷ Uwumbɔr aagban len ke, "Naan yunn, u choo na ga fuu ni, kaan taan.

³⁸ Uwumbɔr aaninyaam bi gaa u ki kii na ga li kpa limɔfal. Unii ubaa mu yaa gir puwɔb kan, waan piir Uwumbɔr aasui."

³⁹ Tima kan, taa ye binib bi gir puwɔb aan ki beer yɔli na. Ti ye binib bi gaa Uwumbɔr ki kii aan ki ɲmar na la.

Hiibru Yaab 11

¹ Ti yaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, naatataa le ye ke ti bee ke ti ga sil kan tiwan ni ti kpa limakl ke ti ga kan ni na. Tinimbil aa kan ni, le ti nyi ke ni sil bi.

² N-yaayoonn na aanib aah nan gaa Uwumbɔr ki kii na, nima le u len ke baabimbin ɲan.

³ Ti gaa Uwumbɔr ki kii, nima le cha ti bee ke u nan len ki naan kitiɲ ni paacham. U nan di tiwan ni tinimbil aa ɲmaa kani ni na naan tinimbil aah kani nimɔk na.

⁴ Abel nan gaa Uwumbɔr ki kii, nima le cha u nan toor kitork ki ɲan ki jer ukpel Keenn aah toor pu tii Uwumbɔr na. Waah gaa Uwumbɔr ki kii pu na, le Uwumbɔr len ke waabimbin ɲan, le ki gaa waah toor kitork ki tii u na. U kpo, le waah gaa Uwumbɔr ki kii pu na pu, u beenin len.

⁵ Enok nan gaa Uwumbɔr ki kii, nima le nan cha waa nan kpo. Uwumbɔr nan yoor u buen paacham la. Ubaa aa ki kan u; ba pu? Uwumbɔr nan yoor u buen paacham. Uwumbɔr aagban len ke buyoonn waa nan kee yoor u buen paacham na, u nan piir Uwumbɔr aasui.

⁶ Unii yaa kaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, waan ɲmaa piir Uwumbɔr aasui. Unii u dan Uwumbɔr chee na, see u pak ke u bi, ki pak ke u ɲani binib bi ban u na tinyoor.

⁷ Uwumbɔr nan bui Nowa linimaln li nan choo na pu, le laa kee fuu ni. Nowa aah nan gaa Uwumbɔr ki kii pu na, le u nan pak waah len pu na, le ki kii waamɔb, le ki kpɔ buɲɔb bu, u ni waamaal koo ki ɲmar na. Nowa aah nan ɲa kina na, le ni mɔk ke dulnyaa ni yaab biken aabɔr bii Uwumbɔr chee. Nowa nan gaa Uwumbɔr ki kii, nima le nan cha Uwumbɔr len ke waabɔr ɲan u chee.

⁸ Uwumbɔr nan yin Abraham, ki bui u ke u buen kitiɲ ki u puu tipuul ke u ga di tii u na. Abraham aah nan gaa Uwumbɔr ki kii pu na le u kii waamɔb, le ki nyan waatiɲ ni, ki buen, kaa nyi waah cha nin chee na.

⁹ U nan ti fuu kitiɲ ki Uwumbɔr puu tipuul ke u ga di tii u na ni. Le u pak Uwumbɔr aah len pu na, nima le u nan kal nima, ki nan ye uchaan. U ni

waabo Aisak, ni uyaabil Jakob nan bi nima, njiboo ponn ni. Bi mu nan yeh tipuul tichachaan ngbaan la.

10 U nan ban kitiŋ ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon aan Uwumbor maa ki na la.

11 Abraham aapuu Sara mu nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u kan mpɔɔn ke u dek lipuul, buyoonn u jer timar na. Ba pu? u nan pak ke Uwumbor ga ŋa waah puu tipuul ti na.

12 Nima pu na, ujabaan u nan bi ke waah kpo le na, nan ma binib bi wiir ke injmabi aah wiir pu na. Bi wiir ke litambol li do nnyusakpem aagbaan na. Ubaa aa ŋmaa kahn bi.

13 Binib ngbaan mɔmɔk nan gaa Uwumbor ki kii le ki ti saa baakundaal, kaa kan Uwumbor aah puu tipuul ti na. Bi nan bee ke n-yoonn mu choo na, u ga nan ŋa waah puu tipuul ti na. Bi nan len ke bi ye bicham le dulnyaa wee ni.

14 Binib bi len kina na, mɔk chain ke bi ban bite do la.

15 Binibil yaa ba man kitiŋ ki bi nyan ni ki ponn ni na pu kan, bi ba ga li kpa nsan ke bi gir buen nima.

16 Bi nan ban kitiŋ ki ŋan jer kitiŋ ngbaan na la. Bi nan ban paacham aatiŋ la. Nima pu na, inimɔɔn aa nan joo Uwumbor ke bi yin u ke Baawumbor. U nan toor kitiŋ tii bi.

17 Uwumbor nan puu tipuul tii Abraham ke u ga kan yaabitiib waabo Aisak pu, le Abraham nan gaa tipuul ngbaan. Le Uwumbor tɔŋ u, ki bui u ke u di waabo toor kitork tii u. Waanaadii pu le u nan kii, ki di waabo u nan ye libibaal na, u ti kor u ki toor kitork tii Uwumbor.

19 Ba pu? u nan pak ke Uwumbor ga ki ŋmaa fikr u nkun ni. Ni ye mbamɔn, waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le Uwumbor nyan u nkun ngbaan ni. Ni naahn ke Abraham nan ki gaa u nyan ni nkun ni la.

20 Aisak nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u nan bui waabim Jakob ni Eso ke Uwumbor ga ŋa tinyoor ŋa bi pu n-yoonn mu choo na.

21 Jakob nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u ŋa Uwumbor aanyoor ŋa waabo Josef aabim bilee pu buyoonn u nan ban u kpo na, le ki nyii waajaangbeedabil pu, ki doon Uwumbor.

22 Josef nan gaa Uwumbor ki kii, nima le waah nan ban u kpo na, u len ke Israel yaab ga nya Ijpt aatiŋ ponn ni, ki tuk bi ke bi yaa nan nyan kan, bi yoor waawon di buen.

23 Moses aate ni una aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan di u bor injmal itaa. Bi nan kan ke u ye ubo u ŋan sakpen na, kina pu na, baa nan san Ubor Faro aah nan siin ke bi ku bima Israel yaab aabijabim pu na aakaal.

- 24 Moses nan gaa Uwumbor ki kii, nima le waah nan chikr na, waa nan kii ke bi yin u ke Ubor Faro aabisal aabo.
- 25 U nan gee ke u yakr Uwumbor aanib aafalaa, ke waan ji titunwanbir aamoon mu bi siib na.
- 26 U nan bee ke u yaa kan njiibil Uwumbor Aanileekoo pu kan, u ga nan kan tinyoor ti jer Ijpt aatiŋ aawankpal momok na. Ba pu? utafal nan bi tinyoor ti Uwumbor ga tii u na ni la.
- 27 Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u nan nyan Ijpt aatiŋ ni, kaa san ubor na aah gee linuul pu na. Ni naahn ke u nan waa Uwumbor u unibon aan nmaa kan u na la. Nima le u nan kpa limor le ki sil mbamom.
- 28 Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u nan bui Israel yaab ke bi kor ipihbi, ki di nsin gbaa gbaa ibisamoi, aan Uwumbor aatuun u ga ku mbipolb na taa nan na bi nibaa.
- 29 Israel yaab aah nan ban ke bi puur Nnyusakpem Maman na, baah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le nnyun nan yakr ki cha nsan tii bi, le bi puur. Ijpt aatiŋ aanib aah nan ban bi mu puur na, bi nan bee nnyun ni la.
- 30 Israel yaab nan gaa Uwumbor ki kii, nima le baah nan chuun ki mann Jeriko aatiŋ aagon iwiin ilole na, ni nan lir.
- 31 Rahab, u nan ye upiidagoor na, nan gaa Uwumbor ki kii, ki chann bipepekb tichann. Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le baa nan ku u buyoonn bi kuln waatiŋ aanib bi kaa kii Uwumbor aamob na.
- 32 To, m ga ki len ke ba? Maa kpa n-yoonn ke m len Gideonn, ni Barak, ni Samsonn, ni Jefta, ni David, ni Samuel, ni Uwumbor aabonabtiib aabor.
- 33 Baah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bibaa nan nyan biborb, bibaa mu tun lituln li nan na, bibaa mu kan Uwumbor aah puu tipuul ti na, bibaa mu muib ichinn aamoi, i taa na bi nibaa.
- 34 Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, mmii sakpiin aa nan nmaa na bi nibaa. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan nyan kijuk aakun ni. Bibaa mu nan ye bidaburb, le baah gaa Uwumbor ki kii pu na, bi nan kan mpoon. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi kan mpoon bi ti to butob ki nyan baadim.
- 35 Bipiib bibaa aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le biyaab bi kpo na nan fikr nkun ni. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le binib gbaa ku bi. Baa yii Uwumbor ke bi nyan bibaa nkun ni. Bi nan pak ke bi ga kan limofal li nan ki jer dulnyaa wee aamofal na paacham.
- 36 Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le binib nan na bi mbonyun, ki lue bi njinaalab, ki buu bi tikululn, ki lan bi kiyondiik ni.

³⁷ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le binib mae bi njitakpal. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi chuu gii por bi ki ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan ((tonj bi, ki)) di kijaak aajuk ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan ye bigiim, ki chuun pee ipiih, ni inoob aagban, ki jin falaa. Binib mu na bi bakaa.

³⁸ Bi nan ye biwowom, ki nan bi kipook ni, ni njoo paab, ki koo titakpalunn ni, ni ibuu i bi kitiŋ ni na. Bi mu nan ye bininyaam ki jer dulnyaa wee aanib.

³⁹ Binib ngbaan momok nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u len ke baabor nan. Bi mu aa kan tiwan ni u nan puu tipuul ke u ga tii bi na,

⁴⁰ Ba pu? u nan ban ke u na ti mu tiŋann sakpen la. U nan ban ke u di timi, ni bi mu, kpaan na binib bi nan ti doo na la.

Hiibu Yaab 12

¹ To, n-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbor ki kii na wiir pam, ki gonn timi, ki lik taah dii Uwumbor aasan pu na. Nima pu na, cha ti di tiwan nimok lenj timi na lii, ki di cha titunwanbir ti dii timi na, ki li kpa limor, ki li dii Uwumbor aasan.

² Cha ti li lik Yesu chee man. Waapoon pu le ti nan piin ki gaa u ki kii. Waapoon mu pu, le ti ga gaa u ki kii, ki ti saa ndoon. Mpopiin mu u ga nan kan mu na pu, le u jin falaa ni inimoon ndopuinkoo pu, ki lik inimoon ngbaan fam. Dandana wee le u ka Uwumbor aaborjal aangii wob.

³ Titunwanbirdam nan nan u, ki yii u. Le u nan kpa limor. Ni teer kina man, aan ki taa cha nitaakpab yol aan ni di waasan di lii.

⁴ Ni yii titunwanbir, le ki pooni nibaa ke ni taa lir; ni mu aa kee kpo nsanyaan ngbaan pu.

⁵ Ni sunn Uwumbor aah sur nimi pu na aa? U yin nimi waabim ki bui ke, "Maabo, Uwumbor yaa sak si kan, nun mbamom. U yaa cha falaa pii si ke u chiin si kan, taa cha aataakpab yol.

⁶ Ba pu? Uwumbor sak binib bimok u gee bi na, ki dar binib bi u na bi waabim na momok aatafal."

⁷ To, naah ji falaa pu na, Uwumbor mok nimi nlan le na. U na nimi ke binib aah nani baabim pu na la. Ubo ubaa aa bi, kaa kan ntafadaan ute chee.

⁸ Uwumbor yaa kaa daa nitafal, ke waah dar waabim momok aatafal pu na kan, naa ye waabim, ni ye mbombim le u chee.

⁹ Titetiib bi ma timi na nan dar titafal la, le ti pak bi. Nima le ni nan ke ti kii Tite Uwumbor u bi paacham na aamob ki jer kina, aan ki kan limofal.

¹⁰ Taah nan ye mbim buyoonn na, titetiib nan dar titafal, baah gee pu na. Uwumbor ma kan, u dar titafal ke u na timi tinyoor, aan ti yakr waabimbin mu bi chain na la.

- 11 Buyoonn ti kan ntafadaan na, ni naahn ke naah ye mpombiin le na, naa naahn ke ni ye mpopiin. Binib mu yaa kan ntafadaan kan, nee aapuwɔb le bi kani nsuudoon ni mbimbinyaan.
- 12 Nima pu na, ni li yoor iŋaal i bak na man, ki li pɔɔni nitaakpab,
- 13 ki li beenin dii nsan mu tok na, aan binib bi joo beeni na taa yenn; bi mu li dii mbamɔm.
- 14 Ni mɔmɔk pɔɔ nibaa ki li kpa kimɔbaan man, ki li bi chain. Unii umɔk kaa ye chain na aan kan Tidindaan.
- 15 Ni li nyi man, ubaa taa lann Uwumbɔr aanyoor. Ni li nyi man, ubaa taa cha usui li to, ki li muk nimi ki cha binib pam yenn.
- 16 Ni li nyi man, ubaa mu taa gɔr kidagook. Ubaa mu taa lik Uwumbɔr fam ke Eɔ aah nan ŋa pu na. Tijikaar pu, le u nan di ubopol aafaal kooh.
- 17 Nee aapuwɔb na, u nan ki ban lifaal li ye Uwumbɔr aanyoor ngbaan na, kaa kan. Waa nan ŋmaa kpeln waah nan ŋa pu na. U nan wii ki gaŋni ute ke u ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa u pu. Le ute yii.
- 18 Tɔ, naa fuu ni dulnyaa wee ni aajool chee. Israel yaab nan fuu ni Sainai aajool chee, ki kan lijool ngbaan gaal mmii ki kpa iŋmanyuu i bɔɔn ki bɔln nima chee na. Bi nan ŋun kibunŋ ki daar na,
- 19 ki ŋun kakaan wii mpɔɔn pu, ki ŋun nneel mu len mpɔɔn pu. Baah ŋun nneel ngbaan pu na, le bi gaŋ Uwumbɔr ke u taa ki len bi chee tibɔr.
- 20 U nan bui bi ke kiwakork kibaa yaa po meeh lijool ngbaan kan, bi mae ki ŋitakpal ki ti kpo. Nima le ijawaan nan joo bi sakpen.
- 21 Baah kan tiwan ni na nan kpa ijawaan pam. Moses mu nan len ke ijawaan joo u sakpen, le uwon gbaa.
- 22 Naa fuu ni lijool ngbaan chee. Ni fuu ni Sionn aajool chee la. Nima chee le Uwumbɔr u ye limɔfadaan na aatiŋ bi. Kitiŋ ngbaan ye Jerusalem la, ki bi paacham. Uwumbɔr aatuuntiib churbaka bi ki ponn ni.
- 23 Ni ye Uwumbɔr aabipolb bi aayimbil ŋmee paacham na ponn ni bibaa la. Ni fuu ni Uwumbɔr u ye binib mɔmɔk aabɔjir na chee. Ni fuu ni bininyaam aawiin mu Uwumbɔr ŋa mu, mu ŋan ti doo na chee.
- 24 Ni fuu ni Yesu chee la. U pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii timi. Uma Yesu aasin mu yaa ti pu na le ŋa timi chain. Mu pu, le Uwumbɔr di cha pinn timi. Mu aa galn timi ke Abel aasin aah nan galn Keenn pu na.
- 25 Ni li nyi man, ki taa yii Uwumbɔr u len ni chee na. Buyoonn u nan sur Israel yaab dulnyaa wee ni na, le bi yii, le u daa bitafal. Ti yaa yii Yesu u nyan ni paacham ki nan sur timi na kan, u ga sil daa titafal.

²⁶ N-yaayoonn na waaneel nan cha kitiŋ deŋ. Dandana wee u puu tipuul ke u ga ki cha kitiŋ ni paacham mək deŋ.

²⁷ Waah len kina na, ni mək timi ke u ga deŋ waah nan naan tiwan nimək na, ki nyan ni, ki cha tiwan ni kaan deŋ na.

²⁸ Ti ga ji nnaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Nima pu na, cha ti doon Uwumbər, ki tun lituln li ga piir usui na tii u, ki li pak u, ki li san u ijawaan.

²⁹ Ba pu? timi Aawumbər bi ke mmiigaal mu ji tiwan ni kaa ŋan na məmək na la.

Hiibru Yaab 13

¹ Tɔ, ni li beenin gee tob man ke naabitiib na.

² Ni li teer ki chann bicham tichann. Binib bibaa nan chann Uwumbər aatuuntiib tichann, kaa nyi ke Uwumbər aatuuntiib ye.

³ Ni teer man binib bi bi kiyondiik ni na, ke nimi le aah bi ki ni na, ki teer man binib bi ji falaa na. Ba pu? ni mu bi tiwon tee ni la.

⁴ Tɔ, chatiib ni puutiib, ni li nyi ke Uwumbər le di nimi kpaan, ki li pak kina, ki taa gər kidagook man. Binib bi chuun bɔɔni na, ni binib bi chuun gər kidagook na, Uwumbər ga ji bi tibər.

⁵ Ni taa cha ninimbil li man ŋimombil pu. Cha ninimbil gbiin naah kpa ni na pu. Ba pu? Uwumbər ubaa le bui ke waan di cha si. Waan di si lii.

⁶ Nima pu le ti ga li kpa lipobil ki bui ke, "Uwumbər ye maateter la. Maan san ijawaan. Ubaa aan ŋmaa ŋa mi nibaa."

⁷ Ni teer man nimi aayidam bi tuk nimi Uwumbər aabər na, ki li teer baamɔfal aah doo pu na, ki li beenin dii Yesu aasan ke baah nan dii pu na.

⁸ Yesu Kristo aa kpelni. Waah fe bi fen na pu na, u beenin bi kina le din, ki joo cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁹ Ni taa dii mməkm yayan ni mməkm chaan, ki yenn. Ni ŋan ke nisui doon Uwumbər aaterm pu, naa ye tijikaar pu. Binib bi kɔ tijikaar tibaa ki ji tiken na, naa ŋa bi tinyoor.

¹⁰ Timi aatork aabimbiln le ye Yesu aadɔpuinkoo. Juu yaab aatotoorb aan ŋmaa ji timi aatork.

¹¹ Bi yaa toor kitork kan, le baatotoorninkpel di nsin koo ni chain aapepel ponn ni, titunwanbir pu. Le bi nyan tinann ngbaan kitiŋ ponn ni ki di buen n-gbaan, bi ti di see mmii.

¹² Nima pu le Yesu mu nan kpo kitiŋ aagbaan, ke waasin finn tisui, ki ŋa timi chain.

- 13 Nima pu na, ti li cha u chee n-gbaan nima, ki dii waasan, ki yakr u chee waanimɔɔn.
- 14 Tido u bi dulnyaa wee ni na aan li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ti ban tido u bi dulnyaa u choo na ni la.
- 15 Yesu pu, cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ki li dooni u waabulchinn pu. Nima le ye kitork ki tii u.
- 16 Ni teer man aan ki li tun lituln li njan na, ki yakr naah kpa ni na tii tɔb man. Nima le ye kitork ki ga piir Uwumbɔr aasui mbamɔm na.
- 17 Ni li keei nimi aayidam aamɔi man, ki taa kpak bi. Bitafal bi ni ponn ni, ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Bi nyi ke see bi mɔk Uwumbɔr baah nan joo nimi pu na. Ni yaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpopiin, le ki joo nimi. Ni yaa kaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpombiin, le ki joo nimi. Nima le aan nja nimi tinyoor.
- 18 Ni li beenin mee Uwumbɔr ki tii timi. Ti nyi ke timi aalandak aa galn timi tiwan nibaa pu. Ti ban ke ti li bi mbamɔm n-yoonn mɔmɔk la.
- 19 M ganj nimi ke ni li moo mee Uwumbɔr ki tii mi, ke u ter mi, aan m gir ni ni chee mala.
- 20 Uwumbɔr nan fikr Tidindaan Yesu u ye waanib mɔmɔk aayidaan na nkun ni. Waasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii timi. Tipuul ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 21 Uwumbɔr, u tii timi nsuudoon na, toor nimi aabimbin mbamɔm, aan ni li njan waah gee pu na. Cha u nja nimi binib bi ga piir usui na Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.
- 22 Nnaabitiib, m ganj nimi, ni li ji limɔr ki pel maah sur nimi kigbanj kee ponn ni pu na. Maah njeeme pu na, ni ye siib la.
- 23 M ban ke ni bee ke bi nan di tina aabo Timoti di lii. U yaa fuu ni mala kan, m ni uma ga kan nimi.
- 24 Ni doon nimi aayidam mɔmɔk, ni Uwumbɔr aanib biken mɔmɔk tii timi. Binib bi ye Itali aatiŋ aanib na dooni nimi.
- 25 Uwumbɔr nja tinyoor nja ni mɔmɔk pu. Amii.

Jems

Jems 1

- 1 Min Jems, u ye Uwumbor ni Tidindaan Yesu Kristo aatutunn na, m dooni Uwumbor aanib bi yaa ki bi itingbaan momok ni na.
- 2 Nnaabitiib, ni yaa kan ntɔŋ momok aabɔŋ kan, ni cha ni momok li ye mpopiin ni chee.
- 3 Ba pu? ni bee ke ni yaa kan ntɔŋ, kaa koo mu ni kan, nima le tii nimi limɔr.
- 4 Ni mu li nyi man ki li kpa limɔr ki ti saa naadoon, ki taa di cha, aan ki li ye binib bi ŋan doo na, ki taa li kpa taani ubaa, ki taa lir.
- 5 Ni ponn ni ubaa yaa lann nlan kan, cha u mee Uwumbor, le u ga tii u; ba pu? Uwumbor tii binib momok sakpen, kaa jinni ubaa inimɔɔn.
- 6 U mu yaa mee Uwumbor kan, u li pak ke u ga kan, ki taa joo beeni; ba pu? unii u joo beeni na, u naahn ke libuln aah daar kan, nnyusakpem aanyunkpuŋ feei pu na.
- 7 Udaan taa dak ke u ga kan nibaa Uwumbor chee.
- 8 Ulandak aa si tiwanbaan pu, u saa labr, ki nya do, ki ti saa do la.
- 9 Tɔ, Uwumbor aah nyuŋ tinaabitiib bi ye bigiim na, bi li kpa mpopiin.
- 10 Waah sunn tinaabitiib bi ye biwankpadam na taab na, bi mu li kpa mpopiin; ba pu? bi ga jer ke mmopuun aah gbaar mala pu na.
- 11 Nwiin yaa puu ki tɔŋ kan, le timoor ga yɔl, le mmopuun gbaar, kaa ki kpa kinyaan. Kina le biwankpadam mu ga kpo, ki cha baawan momok.
- 12 Tɔ, unii u kan ntɔŋ ki kpa limɔr na, Uwumbor aanyoor bi u pu. Ba pu? u yaa kan ntɔŋ ki si mbamom kan, u ga kan ipiin i ye limɔfal li Uwumbor nan puu tipuul ke u ga tii binib bi gee u na.
- 13 Unii yaa kan ntɔŋ kan, u taa len ke Uwumbor le tɔŋ u; ba pu? Uwumbor aa gee titunwanbir, ki mu aa tɔŋni unii ubaa.
- 14 Unii aakpeek yaa cha u ban ke u nya Uwumbor aasan ponn ni ki tun usui aah gee pu na kan, nima le cha u kani ntɔŋ.
- 15 Kikpeek yaa dek lipuul kan, ki maa titunwanbir la; titunwanbir yaa chikr kan, ti maa nkun la.
- 16 Nnaabitiib bi m gee bi na, ni taa ŋmann nibaa.
- 17 Ipiin imok ŋan ki ye mbamom na, i nyan ni paacham la. I nyan ni Tite Uwumbor u nan naan iwiihn imok bi paacham na chee la. Uma le aa kpelni ke nwiin ni unmal aah kpelni pu na, kaa kpa mbombɔɔn.

- 18 U tii timi waaliin i ye mbamɔn na, ki ɲa timi waabim. Waageehn le na. U ban ke ti jer waah naan tiwan ni mɔmɔk na.
- 19 Nnaabitiib bi m gee bi na, ni bee nimina la. Ni ɲan ke unii mɔmɔk li gee ke u pel, ki taa len mala, ki taa gee liɲuul mala;
- 20 ba pu? binib aanjuul aa tun Uwumbɔr aatunyaan.
- 21 Nima pu na, ni di cha titunwanbir ni tiwan nimɔk kaa ɲan na, ki li bi suuna, ki gaa tibɔr ti Uwumbɔr di ɲa nisui ni na; tibɔr ngbaan ga gaa nimi lii.
- 22 Ni li ɲani waamɔboln aah len pu na. Ni yaa pel, ki yaa kaa ɲani kan, ni ɲmanni nibaa la.
- 23 Unii yaa pel tibɔr ngbaan ki yaa kaa ɲani taah len pu na kan, u bi le ke unii u lik kinimbilir ni, ki waa unimbil wɔb aah bi pu na.
- 24 Ba pu? u kan unimbil wɔb aah bi pu na, le ki siir. Libuul ngbaan ni le u sunn waah bi pu na.
- 25 To, unii yaa daki lik nkaal mu ye mbamɔm ki gaal timi lir na, ki yaa beenin dii mu, ki yaa kaa ye unii u pel ki sunni na kan, ki ye unii u ɲani mu aah len pu na kan, Uwumbɔr ga ɲa tinyoor ɲa udaan ngbaan aatun pu.
- 26 Unii yaa len ke u dii Uwumbɔr aasan, u yaa kaa chuu ulambil kan, u ɲmanni ubaa la. Waa dii le na. Ni ye fam la.
- 27 Unii yaa ter nkɔbim ni bikɔpiib baabɔr ni, ki yaa joo ubaa chain, ki di cha titunwanbir mɔmɔk kan, uma le dii Tite Uwumbɔr mbamɔm, ki bi chain Uwumbɔr aanimbil ni.

Jems 2

- 1 Nnaabitiib, ni gaa Tidindaan Yesu Kristo u yeh mpakm na ki kii la. Naah gaa u ki kii pu na, ni taa pak ubaa ki jer uken.
- 2 Unii u ɲmaa salmaa aabɔmbik ki pee tiwanyaana na yaa koo naah dooni Uwumbɔr kidiik ki ponn ni na, aan ugiin u pee tiwanchar na mu yaa koo ni kan,
- 3 ni yaa pak unii u pee tiwanyaana na, ki bui u ke, "Kal do lijal li ɲan na pu," ki bui ugiin ngbaan ke, "Sil nima," bee aa bui u ke, "Kal kitiɲ ntaa chee," kan,
- 4 nima le mɔk ke ni kpa imaagann, ki dak ilandak i kaa ɲan na ki ɲanɲi binib la.
- 5 Nnaabitiib bi m gee bi na, ni li pel man. Uwumbɔr lee binib bi ye bigiim dulnyaa wee ni na ke bi gaa u ki kii ki li ye biwankpadam u chee, ki ji lifaal. Lifaal ngbaan le ye nnaan mu Uwumbɔr nan puu tipuul ke u ga tii binib bi gee u na.

- 6 Nimi le lik bigiim fam. Bilabi muk nimi ki joo nimi tii bibojirb? Naa ye biwankpadam aa?
- 7 Bima le seei Kristo u tii nimi waayimbinyaan na.
- 8 Uwumbor aanaan aakaal mu bi waagban ni na le ye ke, "Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na." Ni yaa sil nani kina kan, nima le nan.
- 9 Ni mu yaa pak ubaa ki jer uken kan, ni tun titunwanbir la. Uwumbor aakaal mok ke ni ye titunwanbirdam la.
- 10 Unii yaa bii nkaal mubaa baanja kan, u bii ikaal momok le na.
- 11 Uwumbor u len ke "Taa gor kidagook" na, uma le len ke, "Taa ku unii." Aa yaa kaa gor kidagook, ki yaa ku unii kan, aa bii ikaal momok le na.
- 12 Ni li nyi naah len pu na, ni naah tun lituln pu na; ba pu? Uwumbor ga ji nimi tibor, nkaal mu gaal binib lir na aah dii pu na.
- 13 Unii u kaa san binib kinimbaak na, Uwumbor ga ji u tibor, kaan san u mu kinimbaak. Unii u san biken kinimbaak na, Uwumbor ga san u mu kinimbaak.
- 14 Nnaabitiib, unii yaa len ke u gaa Yesu ki kii, u yaa kaa tun litunyaan kan, ni kpa tinyoor aa? U yaa gaa Yesu ki kii kina kan, nima le ga cha u nmar aa?
- 15 Tina aabo ubaa yaa kaa kpa tiwanpeenkaan, kaa kpa tijikaar kan,
- 16 ni ponn ni ubaa yaa bui u ke, "Uwumbor ter si, ki tii si tiwanpeenkaan, ki kpiin si," kaa tii u waah lann pu na kan, ni kpa tinyoor aa?
- 17 Aa yaa len ke aa gaa Yesu ki kii ki yaa kaa tun litunyaan kan, ni ye yoli le na.
- 18 Unii yaa len ke, "Ubaa gaa Yesu ki kii la, ubaa mu tun litunyaan la," m mu ga bui u, "Aa yaa kaa tun lituln nyaan kan, saan nmaa len ke aa gaa Yesu ki kii. Maatunyaan mu le ga mok si ke m gaa Yesu ki kii."
- 19 Aa pak ke Uwumbor baan le bi. Nima le nan. Kinimbong mu pak kina, le ki san ijawaan pam.
- 20 Si ugor, cha m tuk si, aa yaa len ke aa gaa Uwumbor ki kii, kaa tun litunyaan kan, ni ye yoli la.
- 21 Tiyaaja Abraham nan tun litunyaan. Nima le nan mok ke waabor nan Uwumbor chee; ba pu? u nan di ujaon Aisak ki di paan kitork aabimbiln paab, u di toor kitork tii Uwumbor.
- 22 Ni kan ke waah gaa Uwumbor ki kii pu na, le u tun litunyaan. Waatunyaan ngbaan mok ke u gaa Uwumbor ki kii mbamom.
- 23 Le ni gbiin Uwumbor aagban aah len pu na ke, "Abraham nan gaa Uwumbor aamoboln ki kii, kina pu na le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee." Le Uwumbor yin u ke uja.

²⁴ Ni kan ke Uwumbɔr ga len ke unii aabɔr ɲan litunyaan pu, naa ye naadii baanja pu.

²⁵ Kina le Rahab u nan ye upiidagoor na nan chann Josua aatutum tichann, ki tuk bi ke bi dii nshan yayan aan baadim taa kan bi. Nima pu le waabɔr nan ɲan Uwumbɔr chee.

²⁶ Tiwon ti kaa kpa nwiin na, ti kpo le na, kina le naadii u kaa kpa litunyaan na mu kpo.

Jems 3

¹ Nnaabitiib, bimɔmɔkb taa li wiir; ba pu? ni nyi ke timi bi ye bimɔmɔkb na, Uwumbɔr ga ji timi tibɔr ki jer biken.

² Ba pu? ti mɔmɔk yenni sakpen. Unii yaa kaa yenni waabɔlen ponn ni kan, uma le ye unibamɔnn, ki ga ɲmaa chuu tiwon mɔmɔk ti taa ɲa bakaa.

³ Ti joo itangar ɲani itaan aamɔi ni, ke i kii tii timi. Le ti ga ɲmaa cha i dii taah ban pu na.

⁴ Lik ɲɔsakpiin aah bi pu na. I ye isakpiin la. Le libuln li pɔɔ na daar i joo cha laah cha ni wɔb na. Bi mu ki joo tiɲɔpann waatiir ɲaal i, ki cha i dii buɲɔɲaab aah ban ni wɔb na.

⁵ Kina le lilambil mu ye tiwan waatiir tiwon ponn ni, ki puk tipupuk sakpen. Lik, mmii waatiir aah ga ɲmaa wu kichoosakpen pu na.

⁶ Le lilambil ye mmii ki ye tiwan ni kaa ɲan na timi aawon ni, ki ga ɲmaa bii tiwon mɔmɔk, ki wu binib aabimbin. Lilambil aamii nyan ni kinimbɔɲ chee la.

⁷ Binib ga ɲmaa tiɲ ipeel aabɔɲ mɔmɔk, ni inyoon aabɔɲ mɔmɔk, ni tiwan ni baar na aabɔɲ mɔmɔk, ni ijan aabɔɲ mɔmɔk. Bi ga ɲmaa tiɲ ni mɔmɔk aabɔɲ.

⁸ Ubaa mu aan ɲmaa tiɲ lilambil. Li ye tiwan ni kaa ɲan, kaa fuur na, le ki gbii liluul.

⁹ Ti joo lilambil pak Tite Uwumbɔr, le ki ki joo li seei binib bi Uwumbɔr naan bi aan bi naahn u na.

¹⁰ Bumɔb buchachaan ngbaan le pak Uwumbɔr, le ki ki len tibɔbir. Nnaabitiib, naa ɲan ke ni li ɲani kina.

¹¹ Nnyun mu mɔ na, ni mu kaa mɔ na, ga ɲmaa nya nnyunbun baan ni ii?

¹² Likakaln ga ɲmaa lu tikpasɔnn aa? Lichachar ga ɲmaa lu ɲikakanbil aa? Kina le nnyun mu diin na aa ɲmaa kpaln mu mɔ na.

¹³ Tɔ, unii ubaa bi ni ponn ni ki kpa nlan ni ɲuntii ii? Ni ɲan ke waabimbinyaan le mɔk ke u kpa. U li bi suuna, ki li kpa nlan, ki tun litunyaan.

14 Tɔ, lipiipoln ni kinikpakpak yaa bi nisui ni kan, ni taa li kpa kipupuk ke ni kpa nlan, ki taa mɔn nnyamɔn ki paan mbamɔn pu.

15 Nlan mumina aaboln aa nyan ni Uwumbɔr chee. Mu ye dulnyaa wee ni aalan la. Naa ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan aalan. Mu ye kinimbɔŋ aalan la.

16 Ba pu? lipiipoln ni kinikpakpak aah bi nin chee na, tijar ni lituln li kaa ŋan na mɔmɔk bi nima chee la.

17 Le unii u kpa nlan mu nyan ni Uwumbɔr chee na, u bi chain, ki kpa nsuudoon, ni mbimbisuuna, ki ŋun tii binib, ki kpa linimbaasaln sakpen, ki tun litunyaan sakpen, kaa kpa imaagann, ki ye mbamɔndaan.

18 Binib bi par kijaak na le joo ni nsuudoon, ki ga kan tinyoor ti ye mbimbinyaan na.

Jems 4

1 Tɔ, butɔb ni kijaak ki bi nikaasisik ni na, ni nyan ni la chee? Naa ye nimi aakpeek le jaa kijaak nisui ni ii?

2 Ninimbil man tiwan pu la, le naa kpa. Nima le ni ku binib. Tiwan aakpeek bi nisui ni la, le naa ŋmaa kan ni, nima le ni jaa kijaak, le ki to butɔb. Naah kaa mee Uwumbɔr ke u tii nimi na, nima le naa kpa.

3 Ni mee Uwumbɔr ke u tii nimi tiwan ni kaa ŋan u chee na, nima pu le naa kan. Ni mee u ki ban tiwan ni ga ku nimi aakpeek na la.

4 Ni di Uwumbɔr lii a, ke upiidagoor aah di uchal di lii pu na. Naa nyi ke dulnyaa aajtiik le ye Uwumbɔr aadiŋ aa? Nima pu na, unii u ban dulnyaa aajtiik na, u ye Uwumbɔr aadin la.

5 Uwumbɔr aagbaŋ len ke, "Unii yaa joo waawiin dooni tiwan ki cha Uwumbɔr kan, Uwumbɔr kpa lipiipoln sakpen a." Ni dak ke ni len kina fam la aa?

6 Tɔ, Uwumbɔr tii timi nterm ki jer kina, le waagbaŋ len ke, "Uwumbɔr yiil kalmbaanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na."

7 Nima pu na, ni kii Uwumbɔr aamɔb man. Ni yii kinimbɔŋ man, le ki ga san nya ni chee.

8 Ni foor malni Uwumbɔr man, le u mu ga foor mal nimi. Nimi titunwanbirdam, di nimi aatunwanbir lii man. Nimi bi ban ni dii dulnyaa aasan, ni Uwumbɔr aasan mu na, toor nisui man.

9 Ni li kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ki li wii. Cha nimi aalaar kpaln iwiil. Cha nimi aapopiin kpaln mpombiin.

10 Ni sunn nibaa taab man Tidindaan aanimbiin ni, le u ga nyuŋ nimi.

11 Nnaabitiib, ni taa bii tɔb. Unii yaa bii una aabo ki yaa galn u kan, u bii Uwumbɔr aakaal ki galn mu la. Aa yaa galn nkaal ngbaan kan, saa ye unii u nani nkaal aah len pu na, aa ye unii u galni mu la.

12 Uwumbɔr baanja le ye u tii timi nkaal na, ki ye nkaal Aadindaan, ki ye u ji binib tibɔr na. Uma baanja le ga nmaa gaa timi lii, ki ga nmaa bii timi. Aa ye nmaa ki galn aajeen aato?

13 Li pel man, nimi bi len ke, "Din, ke nibaakan fen, ti ga fe buen kitiŋ kibaa ni, ki ti ŋa nima libiln libaa, ki daa tiwan, ki ŋa kitiirk ki kan tinyoor,"

14 naa nyi tiwan ni ga fe ŋa fen na. Nimi aamɔfal bi kinye? Li naahn likpakpal li nɔb siib ki ki kpaan woln na la.

15 Nimi aamɔfal aah bi kina na, nima le ni ŋan ke ni len ke, "Tidindaan yaa kii kan, ti ga li bi, ki ŋa kina, ki ki ŋa kina."

16 Le ni tee kpa kalmbaani ki puk kipupuk. Ni yaa puk kipupuk kina kan, naa ŋan.

17 Nima pu na, unii yaa nyi lituln li ŋan na, kaa nani li kan, u ye titunwanbirnaan la.

Jems 5

1 Nimi biwankpadam, ni li pel man, ni li wii ki li kaani falaa u ga pii nimi na pu.

2 Nimi aawankpal bii a. Dikpaambil moo nimi aakeken a.

3 Ni di ŋimombil bil, ni mu bii a. Naah bii na, nima le mɔk ke nimi aabɔr bii a, ki ga cha Uwumbɔr daa nitafal sakpen. Naah kuun liwankpal li wiir na bil na, ni kuun ntafaadan mu wiir ki ga pii nimi kookoo aataadaal na la.

4 Ni ji bitutum bi chee tijaakar tii nimi na pem pem, kaa pa bi. Le bi bi ki wii baapal pu. Le Uwumbɔr Mpɔɔnsakpiindaan ŋun baah wii pu na.

5 Ni bi dulnyaa wee ni, ki piir nisui, ki nani naah gee pu na mɔmɔk, ki kpiini nibaa ki filk sakpen a; le Uwumbɔr ga daa nitafal mbamɔm.

6 Nimi le bii bininyaam ki ku bi, le baa kpa mpɔɔn bi nyan bibaa nimi aajaal ni.

7 Nnaabitiib, nima pu na, ni li kpa limɔr ki ti saa bundaln Tidindaan ga gir ni na. Lik man, ukpaal aah kpa limɔr pu ki kii buyoonn waasaak ga nan ŋa tijaakar nyaan na. U kpa limɔr ki kii unaalantal ni utakuutaal aah ga nan nu pu na.

8 Ni mu li kpa limɔr man, ki pɔk nitaakpab; ba pu? buyoonn Tidindaan ga gir ni na peeni.

9 Nnaabitiib, ni taa ŋulni tɔb pu man aan Uwumbɔr taa ji nimi tibɔr. Ni gur siib, u ga ji binib tibɔr.

- 10 Nnaabitiib, bibɔnabr bi nan len Uwumbɔr aayimbil ni na, ni lik baah nan jin falaa ki kpa limɔr pu na, ni ye limɔkl le ki tii nimi.
- 11 Binib bi kpa limɔr falaa ponn ni ki ti saa naadoon na, bima le ti len ke bi kan Uwumbɔr aanyoor. Ni n̄un Job aah nan kpa limɔr falaa ponn ni pu na, ki kan Uwumbɔr aah nan ter u pu falaa ngbaan aapuwɔb na. Ni kan ke Uwumbɔr kpa linimbaasaln sakpen, ki san binib kinimbaak.
- 12 Nnaabitiib, ni jer ni mɔmɔk na le ye ke ni taa puu nibaa pu. Ni taa puu paacham pu, ki taa puu kitiŋ pu, ki taa puu tiwan nibaa pu. Ni po len ke "Een," bee "Aayii," ki len mbamɔn. Ni yaa po len kina kan, Uwumbɔr aan daa nitafal.
- 13 Ni ponn ni ubaa yaa kpa falaa kan, u li mee Uwumbɔr. Ni ponn ni ubaa yaa kpa mpopiin kan, u li gaa ilahn ki pak Uwumbɔr.
- 14 Ni ponn ni ubaa yaa bun kan, cha u yin Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan ki nan mee Uwumbɔr tii u, ki di nkpan meen u, Tidindaan aayimbil pu.
- 15 Bi yaa mee Uwumbɔr ki pak ke u ga tii u laafee kan, mmeen ngbaan le ga cha ubun ngbaan pɔɔk, le Tidindaan ga fiin u. U yaa tun titunwanbir kan, u ga di cha pinn u.
- 16 Nima pu na, ni kpiir nimi aatunwanbir ki tuk tɔb, ki mee Uwumbɔr tii tɔb, aan u tii nimi laafee. Unii u dii Uwumbɔr aasan mbamɔm na yaa mee Uwumbɔr linimaln kan, waameel kpa mpɔɔn sakpen.
- 17 Elaija nan ye unibɔn ke ti mu aah ye pu na la. Le u mee Uwumbɔr linimaln ke utaal taa nu. Le n̄bin n̄jataa ni in̄mal iloob utaal aa nan nun kitiŋ ngbaan ni.
- 18 Le u ki mee Uwumbɔr, le utaal nun, le tijikaar n̄a.
- 19 Nnaabitiib, ni ponn ni ubaa yaa yenn Uwumbɔr aasan mu ye mbamɔn na chee kan, unii yaa giin u mbamɔn chee kan,
- 20 u bee ke unii u giin titunwanbirdaan waah yenn pu na, u nyan waamɔfal nkun ni la, ki cha Uwumbɔr di cha pinn titunwanbir pam.

1 Piita

1 Piita 1

¹ Min Piita u ye Yesu Kristo aakpambal na le ηmee kigbanj kee m tii Uwumbor aanileekaab bi ye bicham dulnyaa wee ni, ki yaa ki bi Pontus aatiη ni, ni Galasia aatiη ni, ni Kapadosia aatiη ni, ni Asia aatiη ni, ni Bitinia aatiη ni na.

² Tite Uwumbor nan lee nimi waageehn pu, ki cha Waafuur Nyaan ηa nimi chain, ni li keei Yesu Kristo aamob, aan Uwumbor di cha pinn nimi Yesu aasin pu. Uwumbor ηa tinyoor ηa ni pu, ki tii nimi nsuudoon pam.

³ Cha ti pak Uwumbor u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na; ba pu? u san timi kinimbaak sakpen a, ki gir ma timi lelee, ki di timi ηa waabim. U nan fikr Yesu Kristo nkun ni. Nima le ti kpa limakl li bi n-yoonn momok na.

⁴ Ti mak ke ti ga sil kan tinyoor ti Uwumbor di siin paacham kiir timi na. Tinyoor ngbaan aan ηmaa bii, kaan ηmaa wɔη, kaan doo.

⁵ Naah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbor aapoon biin ni pu, ki gaa nimi lii. Kookoo aataadaal, le u ga mok nimi lifaal ngbaan aah bi pu na.

⁶ Nima le ni kpa mpopiin. Ni yaa po kpa mpombiin ni yunn siib dandana wee, falaa aabonj ponn ni kan, ni li kpa mpopiin;

⁷ ba pu? falaa ngbaan ga mok ke ni gaa Yesu ki kii mbamom aan naa gaa. Naah gaa u ki kii pu na jer salmaa u ga bii na. Bi joo salmaa pu mmii ponn ni ke bi lik ke u ηan aan waa ηan. Kina le Uwumbor cha ni ji falaa ke u lik ke ni gaa u ki kii mbamom aan naa gaa. Ni yaa gaa u ki kii mbamom kan, le ni ga kan mpakm ni nnyun bundaln Yesu Kristo ga nyan ubaa mpaan pu na.

⁸ Naa kee kan u, le ni gee u. Ninimbil aa waa u dandana wee, le ni gaa u ki kii. Nima le ni kpa mpopiin sakpen, ki pak Uwumbor, kaa ηmaa len naah kpa mpopiin ki ti saa pu na.

⁹ Naah gaa Yesu ki kii na, le u gaa nimi lii.

¹⁰ To, n-yaayoonn na aabonabtiib bi nan tuk binib Uwumbor aah ga ter nimi pu na, nan dakl lik mbamom, ki ban ke bi bee Uwumbor aah ga ηa pu ki gaa binib lii na.

¹¹ Le Kristo Aafuur Nyaan mu nan bi bibonabr ngbaan ponn ni na mok bi ke uma Kristo ga ji falaa, le ki nin kan nnyun falaa ngbaan aapuwob. Le bi nan ban bi bee ke ulau ga ji falaa ngbaan, ki ban bi bee buyoonn u ga ji falaa ngbaan na.

¹² Le Uwumbor nan mok bi ke baah len tibor ti na, baa len ke bi ter bima bibaa, bi len ke bi ter nimi la. Le ni ηun tibor ngbaan dandana wee. Uwumbor cha Waafuur Nyaan nyan ni paacham ki tii binib mpoon bi tuk nimi tibonyaan tee. Tibonyaan timina le Uwumbor aatuuntiib ban ke bi bee taatataa.

13 Nima pu na, ni li dak ilandak i njan na, ki li chur nibaa, ki li kpa limakl n-yoonn mómok; ba pu? Yesu Kristo yaa nyan ubaa mpaan pu kan, u ga nja nimi tibulchinn.

14 Ni li keei Uwumbor aamob. Buyoonn naa nan kee nyi nsan mu njan na, le ni nan dii nisui aah gee pu na. Ni taa ki dii kina.

15 Cha nimi aabimbin mómok li bi chain, ke Uwumbor u yin nimi na aabimbin aah bi chain pu na.

16 Ni nimee Uwumbor aagbanj ni ke Uwumbor bui nimi, "Min Uwumbor bi chain la; nima pu na, ni mu li bi chain man."

17 Ni yaa mee Uwumbor kan, ni yin u ke Nite la. Nima pu na, ni li san u buyoonn ni bi na; ba pu? waa pak ubaa ki jer uken. U ga ji binib mómok aabor baah tun pu na.

18 Niyaajatiib nan bi mbimbin yol yol ponn ni. Ni nyi ke u gaa nimi lii ki nyan nimi mbimbin ngbaan ponn ni. Naa ye tiwan ni ga bii ke njimobil na, le u di pan ki gaa nimi lii.

19 U nan di Kristo aasin mu jer njimobil na le gaa nimi lii; uma Yesu nan di ubaa toor kitork ki tii Uwumbor, ki bi ke upihbo nyaan na; ba pu? u neer Uwumbor aatork.

20 Uwumbor aa nan kee naan dulnyaa le ki lee Kristo ke u li ye kitork ngbaan. Naah nan neer na, le u dan dulnyaa wee ni, nimi pu.

21 U pu, le ni gaa Uwumbor ki kii. U nan fikr u nkun ni ki nyun u. Nima pu le ni gaa Uwumbor ki kii ki kpa limakl.

22 Ni kii Uwumbor aabor ti gbii na la. Nima le cha nimi aabimbin bi chain. Le ni sil gee ninaabitiib. Nima pu na, ni li beenin gee tob mbamom.

23 Bi ma nimi lelee la. Naa ye unibon u ga kpo na le ma nimi lelee. U ma nimi na aan kpo. Uwumbor di waamoboln li kpa limofal ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le gir ma nimi lelee.

24 Ni nimee Uwumbor aagbanj ni ke, "Binib mómok bi ke timoor na la. Baanyaan bi ke mmopuun na la. Timoor yol mala, le mmopuun mu gbaar,

25 Uwumbor aamoboln ma ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na." Limoboln ngbaan le ye tibonyaan ti bi tuk nimi na.

1 Piita 2

1 Nima pu na, ni taa ki nan binib, ki taa ki njmanni bi, ki taa li ye binib bi njmanni ke bi njan na, ki taa li kpa lipiipoln, ki taa li bii binib.

- ² Nimi nibaa lik ki kan Uwumbor aah kpa tinjann pu na. Nima pu na, ni li ban Uwumbor aamobon ke ubopoon aah ban mbiin pu na. Waabor gbii, ki ga ter nimi ke ni moo dii waasan mbamom, ki njar.
- ⁴ Dan Kristo u ye limofadaan na chee man. U naahn litakpal li bidimaab yii li na la. Le Uwumbor lee u ke u njan.
- ⁵ Ni mu bi ke nitakpal ni kpa limofal na. Uwumbor di nimi maa kidiik ke Waafuur Nyaan li bi ki ni. U ban ke ni li ye waatotoorb bi bi chain na, ki di nibaa tii u ke kitork na. Yesu Kristo pu, le u ga gaa nimi.
- ⁶ Uwumbor aagban len ke, "Lik, m lee litakpal li njan na ki di bil Sionn aatinj ni. M di litakpal ngbaan ki di siin kaalolonj ni, le unii umok gaa u ki kii na aan ji inimoon."
- ⁷ Nimi bi gaa u ki kii na, u njan ni chee sakpen la. Le binib bi kaa gaa u ki kii na, bi li nyi ke Uwumbor aagban len ke, "Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal,"
- ⁸ ki ki len ke, "Binib bibaa ga gbeer litakpal ngbaan ki lir. Litakpal ngbaan pu le bi ga lir." Baa kii Uwumbor aabor; nima le cha bi lir, waah siin bi pu na.
- ⁹ To, nimi bi gaa Uwumbor ki kii na le ye waah lee bi na. Ni ye Uwumbor aatotoorb, ki ye biborb, ki ye litimbol li bi chain na, ki sil ye Uwumbor aanib. U lee nimi ke ni li tuk binib waah njan sakpen pu na; ba pu? u nyan nimi mbomboon ni, ki di koon waawiihn mu njan sakpen na ni.
- ¹⁰ N-yoonn mbaa naa nan ye Uwumbor aanib. Dandana wee ni ye Uwumbor aanib la. N-yoonn mbaa Uwumbor aa nan san nimi kinimbaak. Dandana wee u san nimi kinimbaak.
- ¹¹ Maanigeekaab, ni ye biwowom ni bisachum dulnyaa wee ni la. Nima pu na, m ganj nimi, ni taa kii nisui aah gee pu na; ba pu? nisui aah gee pu na kiir nimi Uwumbor aasan ni.
- ¹² Ni bi binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aakaasisik ni la. Ni li tun lituln li njan na bi chee. Le bi yaa bii nimi ke ni ye bakadam kan, nimi aatunyaan chee bi ga kan ke ni njan. Nima le ga cha bi nyunj Uwumbor bundaln u ga ji binib tibor na.
- ¹³ To, ni li keei nimi aaninkpiib momok aamoi Tidindaan pu. Ni li keei nimi aaborkpaan aamob.
- ¹⁴ Waah kaan bininkpiib ntim ni na, ni li keei bi mu aamoi. Ba pu? u kaan bi ke bi daa binib bi tun lituln li kaa njan na aatafal, ki ban ke bi pak binib bi tun lituln li njan na.
- ¹⁵ Uwumbor ban ke ni tun litulnyaan aan ki cha bijorb bi kaa nyi u ki bii nimi na nmin la.

- 16** Ni bi nibaa pu la. Nima le aa tii nimi nsan ke ni li chuun nani bakaa. Ni li bi ke Uwumbor aatutum aah ba ga li bi pu na.
- 17** Ni li pak binib momok, ki li gee binib bimok dii Yesu aasan na, ki li san Uwumbor, ki li pak uborkpaan na.
- 18** Binib bi ye binaagbiib ni ponn ni na, ni li pak nidindatiib mbamom, ki li keei baamoi. Bi yaa ye binibamom, bee bi ti ki ye bakadam kan, ni li pak bi.
- 19** Unii u kaa na nibaa na, bi yaa na u falaa aan u yaa ji limor Uwumbor pu kan, nima le nan Uwumbor chee.
- 20** Bi yaa gbaa nimi, nimi aatunwanbir pu aan ni yaa ji limor kan, nima le aan cha ubaa pak nimi. Ni mu yaa kan falaa nimi aatunyaan pu, ki yaa ji limor kan, nima le ga piir Uwumbor aasui.
- 21** Ba pu? Uwumbor yin nimi bi dii u na ke ni li ji falaa; ba pu? Kristo mu nan jin falaa ni pu. Nima le ye limokl ki tii nimi, ke ni li dii waataabuu.
- 22** Waa nan na titunwanbir aatun libaa, ki mu aa nan mon nnyamon mubaa.
- 23** Baah seei u na, waa giin sii bi. Waah jin falaa na, waa len ke u ga teen bi. U di ubaa na Uwumbor u ji tibor momok mbamom na anjaal ni la.
- 24** U nan kpo ndopuinkoo pu timi aatunwanbir pu, ki sil timi aasisiiaan ki gaa timi aatafadaan. Nima pu na, ni di titunwanbir momok lii, ki li dii mbimbin mu nan na. Waah gaa tigbar ti na pu, le Uwumbor tii nimi laafee.
- 25** Ni nan bi ke ipiih i yenn na, le dandana wee, ni gir ni Kristo chee. U kpaan nimi ke upihkpaal aah kpaan ipiih pu na, ki kii nimi aamofal.

1 Piita 3

- 1** Bipiib, ni li keei nichatiib aamoi. Ni yaa keei baamoi, aan chatiib yaa bi, kaa kii Uwumbor aabor kan, nibaakan bi ga gaa u ki kii nimi aabimbinyaan pu. Hali ni yaa kaa len tibaa kan,
- 2** bi ga kan ke ni san Uwumbor ki kpa mbimbin mu bi chain na.
- 3** Bipiib, tiwan ni ga cha ni li nan na aa ye tiyikpir ti buu na, kaa ye nleen mu kpa kidaak na, kaa ye tiwanpeenkaan nyaan.
- 4** Tiwan ni ga cha ni li nan na le ye mbimbin mu nan na. Ni yaa kpa mbimbin suuna kan, nima le ye kinyaan ki kaan fir, ki nan sakpen Uwumbor chee na.
- 5** N-yaayoonn na aapiib bi nan bi chain ki kpa limakl Uwumbor pu na, nan keei bichatiib aamoi, nima le nan cha bi kpa kinyaan ki nan nan binib chee.
- 6** Sara nan nani kina la. U nan keei uchal Abraham aamob, ki yin u ke udindaan. Ni yaa tun lituln li nan na, ki yaa kaa san ijawaan ibaa Uwumbor aasan ni kan, ni kpaln Sara aabisatiib la.

- ⁷ Bijab, ni mu li nyi naah joo nipuutiib pu na. Bipiib aa kpa mpɔɔn ke bijab aah kpa pu na, nima na, ni li pak bi; ba pu? ni ni bi ga kpaan kan Uwumbɔr aapiin i ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. Ni li joo bi mbamɔm, nimi aameel taa ŋa yɔli.
- ⁸ Kookoo aabɔr le ye ke ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan, ki cha nitafal li bi tɔb ni, ki li gee tɔb ke naabitiib na, ki li san tɔb kinimbaak, ki sunn nibaa taab.
- ⁹ Binib yaa ŋa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Bi yaa sii nimi kan, ni taa sii bi ki teen. Ni bui bi ke, "Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu;" ba pu? Uwumbɔr yin nimi ke u ŋa tinyoor ŋa ni pu la.
- ¹⁰ Ni ŋmee Uwumbɔr aagbanj ni ke, "Unii yaa ban ke u li kpa mpopiin, ni mbimbin mu mɔ na kan, u taa ki len tibɔbir, ki taa ki mɔni inyamɔn,
- ¹¹ ki taa ki tun lituln li kaa ŋan na; u tun lituln li ŋan na, ki li ban nsuudoon linimaln;
- ¹² ba pu? Tidindaan Uwumbɔr aatafal bi bininyaam ni, ki ŋun baameel n-yoonn mɔmɔk, le ki yiil binib bi tun titunwanbir na."
- ¹³ Tɔ, ninimbil yaa man lituln li ŋan na pu kan, ubaa ga ŋa nimi bakaa aa?
- ¹⁴ Ni mu yaa kan falaa lituln li ŋan na pu kan, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu la. Ni taa san unii ubaa ijawaan, ki taa cha ilandak li joo nimi.
- ¹⁵ Ni li pak Kristo nisui ni, ki di u ŋa Nidindaan. Ni li gor n-yoonn mɔmɔk, unii yaa nan baa nimi kan, ni ŋmaa tuk u naah kpa limakl pu na. Ni tuk u suuna, ki pak Uwumbɔr.
- ¹⁶ Ni li ŋani ni ŋan na n-yoonn mɔmɔk, le naah dii Kristo mbamɔm ki kpa mbimbin mu ŋan na na, nima le ga cha inimɔɔn chuu binib bi sii nimi ki len nimi tibɔbir na.
- ¹⁷ Ni yaa ye Uwumbɔr aageehn ke aa ji falaa litunyaan pu kan, ni soor ni aa ji falaa titunwanbir pu.
- ¹⁸ Ba pu? Kristo ubaa nan kpo nfum mbaa timi aatunwanbir pu. Kristo u ye uninyaan na nan kpo timi bi ye tiniwanbir na pu, ke u di ti ni Uwumbɔr kpaan. Bi nan ku waawon, le waawiin kan limɔfapɔln,
- ¹⁹ ki nan buen ki ti len tibɔr binib aawiin i bi kiyondiik ni, kitekpiitinj ni na chee.
- ²⁰ Bi nan bi Nowa aayoonn, kaa nan kii Uwumbɔr aamɔb, le u nan jin limɔr bi pu, ki kii n-yoonn mu Nowa nan ti kpil buŋɔb doo na. Binib biniin baanja le nan koo buŋɔb ngbaan ni, le ki ŋmar nnyun pu.
- ²¹ Dandana wee, bi yaa muin nimi nnyun ni kan, ni ŋmar a; ba pu? Yesu Kristo nan fikr nkun ni. Nima le cha ni ŋmar. Bi yaa muin nimi nnyun ni kan, naa ye ke bi fu nimi aawon nnyun tiwon aajɔŋ pu la. Ni ye ke ni di titunwanbir di lii, ki puu tipuul ke ni ga dii Uwumbɔr.

22 Yesu Kristo nan buen paacham ki ti bi Uwumbor aarngii wob. Le Uwumbor di waatuuntiib, ni paacham yaab, ni kinimbong ni kaaroon momok na Yesu Kristo aarngal ni.

1 Piita 4

1 To, Kristo aah nan joo unibon aawon na, u nan jin falaa. Nima pu na, ni mu kii ke ni ga ji falaa man, ke waah nan kii pu na. Waah nan jin falaa tiwon ponn ni pu na le u nan kuln titunwanbir.

2 Nima pu na, naah laa bi dulnyaa wee ni na, ni taa ki kii nisui aah gee pu na, ni li keei Uwumbor aah gee pu na.

3 Ni nan tun titunwanbir n-yoonn mu jer na; ni heer kina. Ni nan nani ke binib bi kaa nyi Uwumbor na aah nani pu na, ki dii bipiib, ki dii tiwan ni kaa nan na aakpeek, ki nan kuuni tob ki nyun ndaan gbii, ki tun lituln li kaa nan na, ki dii njwaa, Uwumbor aah kaa kii pu na.

4 Naah kaa ki kpaani titunwanbirdam ngbaan chee ki nani kina na, ni gar bi la, le bi seei nimi.

5 Bi ga sil Uwumbor aanimbiin ni ki len baah tun pu na. U gor ke u ji binib bi fu na, ni binib bi kpo na tibor.

6 Nima le cha bi nan tuk binib bi kpo na Uwumbor aabonyaan tee. Bi nan kpo ke unibon mok aah kpo pu na. Le bi nan tuk bi Uwumbor aabonyaan tee, ke bi kan nsan ki gaa u ki kii aan baawiin kan Uwumbor aamofal ki buen u chee.

7 To, ni gur siib le tiwan momok ga doo. Nima pu na, ni li kpa laasaab, ki chur nibaa, ki mee Uwumbor.

8 Tiwan ni jer tiwan momok na le ye ke ni li gee tob mbamom; ba pu? aa yaa gee unii kan, aa ga di cha pinn u titunwanbir pam.

9 Ni li channi tob tichann ki taa njulni.

10 Uwumbor tii ni momok Waafuur Nyaan aapiin la. Waah tii nimi ipiin aabon aabon na, ni di ipiin ngbaan ter biken.

11 Uwumbor yaa tii unii ipiin ke u len Uwumbor aabor kan, u teer ke ni ye Uwumbor aabor le u len. Uwumbor yaa tii unii ipiin ke u ter biken kan, u li ter bi Uwumbor aah tii u mpoon pu na. Ni li nyunni Uwumbor tiwan momok ni, Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm ni mpoon n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

12 Njotiib bi m gee bi na, ni ji falaa u wu sakpen na la. Ni taa dak ke ni ye tiwachann la. Uwumbor cha ni ji falaa ke u lik nimi aabimbin aah bi pu na la. Ni taa cha ni gar nimi.

13 Ni li kpa mpopiin; ba pu? ni yaa ji falaa u Kristo nan jin na kan, ni ga li kpa mpopiin sakpen bundaln u ga gir ni ki nan mok waah nyuun pu na.

14 Bi yaa sii nimi Kristo aayimbil pu kan, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu la; ba pu? Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ŋan sakpen na bi ni ni. ((Bima le seei Kristo, le nima pak u.))

15 Le ni ponn ni ubaa yaa jin falaa linikul pu, bee kinaayuk pu, bee baka baka pu, bee libɔbaln pu kan, nima aa ŋan.

16 Tɔ, unii yaa jin falaa Yesu Kristo aasan pu kan, u taa cha inimɔɔn li joo u. U li pak Uwumbɔr, Kristo aayimbil pu.

17 Ni ŋeer Uwumbɔr piin ki ji binib tibɔr. U ga puen ji waanib le tibɔr, le ki nin ji biken tibɔr. U yaa puen ji timi waanib tibɔr kan, binib bi kaa kii waabɔnyaan na aabɔr ga doo kinye?

18 Ni ŋmee Uwumbɔr aagbaŋ ni ke, "Ni yaa pɔɔ bininyaam ŋmar kan, titunwanbirdam bi kaa pak Uwumbɔr na ga tee ŋa kinye ki ŋmar?"

19 Nima pu na, unii yaa ji falaa Uwumbɔr aageehn pu kan, u li tun lituln li ŋan na, ki di ubaa ŋa Uwumbɔr u nan naan u ki ye mbamɔndaan na aɔŋaal ni.

1 Piita 5

1 Tɔ, m ye Yesu aanib aaninkpel, ki nan kan Kristo aah jin falaa pu na, ki tuk binib kina. M mu ga ji waamɔɔn mu ga nya mpaan pu na. Nima pu na, m gaŋ nimi bi ye Yesu aanib aaninkpiib na,

2 ni li ter Uwumbɔr aanib bi bi nido na, ke upihkpaal aah lik waapiih pu na. Ni taa ter bi limukl aaterm. Ni li ter bi nimi aageehn, Uwumbɔr aah ban pu na. Ni taa ter bi ŋimombil pu, ni li ter bi ni mpopiin.

3 Uwumbɔr di bi ŋa niŋaal ni la. Ni taa ŋani ke naah ye bidindatiib le na. Cha nimi aabimbinyaan mɔk bi baah ga dii pu na.

4 Ni yaa ŋani kina kan, buyoonn upihkpaaninkpel ga gir ni na, ni ga kan lipal li mɔ sakpen ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

5 Nimi bi kaa por na, ni li keei binib bi kpeln nimi na aamɔb. Ni mɔmɔk li sunni nibaa taab, ki li ter tɔb. Ba pu? Uwumbɔr aagbaŋ len ke, "Uwumbɔr yiil kalmbaanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na."

6 Nima pu na, ni li sunni nibaa taab, Uwumbɔr u yeh mɔɔɔn mɔmɔk na aɔŋaal ni. Le ni yaa nan ŋeer kan, u ga nyuŋ nimi.

7 Limukl limɔk muk nimi na kan, ni di li mɔmɔk ŋa Uwumbɔr aɔŋaal ni; ba pu? utafal bi ni ni.

8 Ni li kpa laasaab ki li nyi; ba pu? kinimbɔŋ ki ye nimi aadin na chuun gonni, ki ban ke ni di Uwumbɔr aasan lii. Ki bi ke uchinn u chuun tar, ki ban unii u ki ga chuu ki ŋmɔ na la.

⁹ Ni yii u man. Ni gaa Uwumbor ki kii mbamom man, ki taa di cha. Ni nyi ke ninaabitiib bi bi dulnyaa wee ni na mu bi ji falaa ke naah ji pu na la.

¹⁰ Ni yaa ji falaa ni yunn siib kan, Uwumbor ga ter nimi, ki tii nimi mpoon ni li dii u mbamom, ki taa gir puwob. Ba pu? nterm momok nyan ni uma le chee. U nan yin nimi Kristo pu, ke ni nan ji waamoon n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹¹ Uma le yeh mpoon momok n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

¹² To, m nyi ke Silfanus, u ye tina aabo na, bi mbamom la. Uma le ter mi le m nmee kigbanj waatiir kimina tii nimi ki pook nitaakpab, ki tuk nimi mbamon ke maah nmee pu na le ye Uwumbor aabor, ki ye mbamon. Ni taa di ti lii.

¹³ Yesu aanib bi bi Babilonj aatiij ni ki ye Uwumbor aanileekaab na dooni nimi. Maabo Mak mu dooni nimi.

¹⁴ Ni li dooni tob ke binib bi gee tob na. Uwumbor tii nimi bimok ye Kristo yaab na nsuudoon.

2 Piita

2 Piita 1

- 1 Min Simonn Piita u ye Yesu Kristo aakpambal ni waatutunn na le ηmee kigbanj kee m di tii nimi bi gaa timi Aawumbor Yesu Kristo u gaal timi lir na ki kii na. Waah ηan sakpen pu na le u cha ni gaa u ki kii ke ti mu aah nan gaa u ki kii pu na.
- 2 Naah nyi Uwumbor ni Tidindaan Yesu pu na, bi ηa tinyoor ηa ni pu ki tii nimi nsuudoon pam.
- 3 Waapɔɔnsakpiin pu, le u tii timi tiwan nimɔk ga ter timi ke ti kan limɔfal ki dii u mbamɔn na. Taah nyi u pu na, nima le cha u tii timi. U nan mɔk timi ke u ηan sakpen, ki kpa mbimbinyaan, ki yin timi ke ti dii u,
- 4 ki puu tipuul ti ηan sakpen na tii timi. Binib kpa iniman la. Nima le titunwanbir bi dulnyaa wee ni. Ni yaa gaa Uwumbor aah puu tipuul ti na kan, ni ga nya titunwanbir ngbaan ni, ki gaa Uwumbor aabimbin.
- 5 Nima pu na, naah gaa Yesu ki kii pu na, ni li pɔɔni nibaa ki li kpa mbimbinyaan, ki di kpee ni pu; ki li kpa nlan ki di kpee mbimbinyaan pu;
- 6 ki chuu nibaa ki di kpee nlan pu; ki li kpa limɔr ki di kpee chuumbaa pu; ki li san Uwumbor ki di kpee limɔr pu;
- 7 ki li ηani ninaabitiib tibulchinn ki di kpee Uwumbor aasam pu; ki li gee tɔb, ki di kpee tibulchinn pu.
- 8 Nimi aabimbin yaa moo bi kina mbamɔm kan, nima le ga cha ni bee Tidindaan Yesu Kristo mbamɔm, ki tun waatuln sakpen, ki ηa tinyoor tii u.
- 9 Unii u lann mbimbin ngbaan aaboln na kan, u job la. U sunn ke Uwumbor nan finn u ki nyan titunwanbir ti nan bi usui ni na.
- 10 Nnaabitiib, Uwumbor aah lee nimi ki yin nimi pu na, ni li pɔɔni nibaa ki cha nimi aabimbinyaan li mɔk ke ni sil ye waanib. Ni yaa ηa kina kan, naan lir.
- 11 Uwumbor ga tii nimi nsan ke ni koo Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aanaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.
- 12 Nima pu le m ga li teer nimi tibor timina n-yoonn mɔmɔk. Ni ηun ti, ki nyi ti, ki joo ti mbamɔm.
- 13 M mu dak ke ni ηan ke m li teer nimi, ki fiin nimi aalandak, maah laa bi tiwon tee ni buyoonn na.
- 14 M nyi ke naan yunn, le m ga di tiwon tee lii, Tidindaan Yesu Kristo aah nan tuk mi pu na.
- 15 Le m ga pɔɔk mbaa ki tii nimi kigbanj ki ga li teer nimi tibor tee n-yoonn mɔmɔk, ki joo cha maakundaal aapuwɔb na.

16 Ti nan tuk nimi ke Tidindaan Yesu Kristo kpa mpɔɔn sakpen ki ga ki gir ni. Taah tuk nimi pu na aa ye itiin. Ti gbii la. Tinimbil kan waah kpa mpɔɔn sakpen pu na.

17 Ti nan bi u chee buyoonn Tite Uwumbɔr nan pak u ki nyun u na. Uwumbɔr aaneel nan nyan ni paacham nin chee wiin chain na, ki bui ke, "Njapɔɔn u m gee u na so. Nnimbil gbiin uma la."

18 Timi tibaa nan n̄un nneel ngbaan nyan ni paacham, buyoonn ti nan bi u chee Uwumbɔr aajool paab na.

19 Nima le mɔk timi ke Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len Yesu aabɔr pu na, bi len mbamɔn la. Ni n̄an ke ni kii baah len pu na. Baaliin bi ke karyaa u wiin mbɔmbɔɔn ni na aah bi pu na. I ga woln ninimbil ki ti saa buyoonn Yesu Kristo ga gir ni ki nan woln ninimbil mbamɔm na.

20 Tibɔkpaan le ye ke ni li nyi ke Uwumbɔr aabɔnabr aaliin ibaa aa ye bima bibaa aalandak le bi joo n̄mee.

21 Naa ye bima bibaa aageehn pu le cha bi len. Bi nan len Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

2 Piita 2

1 Bi n̄man̄mannim mu nan bi Israel yaab ponn ni n-yoonn ngbaan, ki n̄manni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabr la. Le bi n̄man̄mannim ga li bi ni mu ponn ni, ki ga li looni ki mɔk nimi nnyamɔn aamɔkm mu ga bii nimi na. Hali bi ga yii Tidindaan u nan gaa bi lii na. Nima pu le Uwumbɔr ga daa bitafal mbamɔm mala.

2 Le binib pam ga dii baasanwanbir ngbaan. Bi pu le binib ga sii mbamɔn aasan.

3 Bi ga li kpa iniman ki ga n̄mann nimi, ke bi ji nimi. Ni yunn le Uwumbɔr nan puun len ke baabɔr bii. Naan yunn le u ga daa bitafal.

4 Hali Uwumbɔr aatuuntiib bi nan tun titunwanbir na, Uwumbɔr aa nan di cha bi, u daa bitafal. U buu bi idɔribi, ki di bi lii mmii mu kaan junn na ni, mbɔmbɔɔn ni, bi li bi nima ki ti saa bundaln u ga ji bi tibɔr na.

5 Waa nan di cha dulnyaakpok aanib mu. U nan cha nnyun jin dulnyaakpok, ki kuln binib bi kaa san u na; ki gaa Nowa u nan mooni waabɔnyaan na lii; ki gaa binib bilole lii ki kpee Nowa pu.

6 Tɔ, Uwumbɔr nan bii Sodom ni Gomora aatim ki cha mu kpaln nfatan, ki kuln ntim ngbaan aanib. Ni ye limɔkl la, le ki mɔk titunwanbirdam Uwumbɔr aah ga daa bitafal pu na.

7 U nan gaa Lot lii; ba pu? u nan ye uninyaan; le titunwanbirdam na aah tun tijɔn aatuln pu na, ni muk u sakpen a.

- 8** Uninyaan ngbaan nan bi baatiŋ ni, ki kan baah tun yɔl yɔl pu na, ki ŋun baah len iliinbir pu na. Waah nan ye uninyaan na, le baatunwanbir bii usui iwiin mɔmɔk.
- 9** Tɔ, nimina mɔmɔk le mɔk timi ke Tidindaan ga ŋmaa nyan binib bi san u na ntɔŋ ni, ki ga ŋmaa li dar titunwanbirdam aatafal ki ti saa bundaln u ga ji bi tibɔr na.
- 10** Binib bi dii tiwon aah ban pu na, ki gɔr kidagook, kaa kii unii ubaa aamɔb na, Uwumbɔr ga daa bitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na. Biŋmanŋmannim bi bi ni ponn ni na aatafal pɔɔ la. Baa san unii ubaa. Bi seei Uwumbɔr aatuuntiib, kaa san ijawaan.
- 11** Uwumbɔr aatuuntiib kpa mpɔɔn ki jer bi, ki mu aa galn bi, kaa seei bi Tidindaan aanimbiin ni.
- 12** Binib ngbaan ŋani baah gee pu na, ki bi ke ipeel i binib chur i ki ku i na la. Bi sii Uwumbɔr aatuuntiib, kaa nyi baah bi pu na. Bima bibaa aatunwanbir le ga kuln bi.
- 13** Baah ŋa binib falaa pu na, bi mu ga kan falaa. Baageehn le ye ke bi gɔr kidagook nwiin pu. Baah bi nikaasisik ni pu na, bi bi ke tijɔŋ aah likr likekeln pu pu na la. Baah ji ni chee tijikaar na, baalandak bi baatuln li kaa ŋan na ponn ni la.
- 14** Binimbil yaa kan upii kan, bi ban u la, kaan ŋmaa di cha titunwanbir. Bi ŋmanni binib bi kaa nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na ke bi yenn. Bisui bae iniman la. Uwumbɔr aamɔpuul bi bi pu la.
- 15** Bi yii nsanyaan le ki yenn, ki dii Beor aajapɔɔn Balaam aah nan dii pu na. U nan gee titunwanbir aanyoor la.
- 16** Le Uwumbɔr sur u waatunwanbir pu, ki cha ubon u ye ubir na di unibɔn aaneel ki sur u, u taa tun uwaar aatuln.
- 17** Biŋmanŋmannim ngbaan naahn inyunbun i kaa kpa nnyun na, ki naahn utaal u yun ki bɔln ki joo libuln kaa nu na la. Uwumbɔr ga di bi ŋa mbɔmbɔɔn sakpiin ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 18** Bi len kalmbaani aaliin i ye fam na, ki ŋmanni binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan ni yunn na, ki tɔŋni bi ke bi ŋa tiwon aah gee pu na ki gɔr kidagook,
- 19** ki bui bi ke bi ga gaa bibaa la. Bima bibaa ye titunwanbir aanaagbiib la; tiwan ni nyan unii na joo u tinaagbiir la.
- 20** Binib yaa nyi Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na, ki nyan ni titunwanbir ti bi dulnyaa wee ni na aan titunwanbir ngbaan ki nyan bi kan, baadoon ga li bir ki jer baapiin aah nan bi pu na.
- 21** Bi yaa kaa ba nyi nsanyaan ngbaan kan, ni ba ga li soor ni baah nyi mu aan ki yii Yesu aabɔnyaan ti bi ŋun na.

22 Bi gbiin nyatanak aah len pu na ke, "Uboja gir ki ti jin waawuln la. Ugbeer u fu nnyun na gir ti koo tikpakpar ni, ki weei la."

2 Piita 3

1 Maanigeekaab, kigbanj kimina ye kigbanj leler le m ki nmee tii nimi. Tigbann tilee ngbaan momok ponn ni, le m teer nimi tibor ngbaan pu, ke m fiin ilandaknyaan nisui ni.

2 M ban ke ni li teer tibor ti Uwumbor aabonabnyaam nan len n-yaayoonn na, ki li teer Tidindaan u gaal timi lir na aabor ti timi waakpambalb tuk nimi na.

3 Njan, m ban ke ni li nyi ke binib bi dii bisui aah ban pu na ga li bi kookoo aayoonn, ki ga na nimi mbonyun,

4 ki ga bui ke, "Yesu Kristo aah puu tipuul ti ke u ga gir ni na, tipuul ngbaan bi la chee? Buyoonn titetiib nan kpo ki nan saa dandana wee na, tiwan momok beenin bi ke naah nan bi pu buyoonn Uwumbor naan dulnyaa wee na la."

5 Baageehn pu, le bi sunn ke n-yaayoonn na, Uwumbor nan di umob len, le ki naan paacham, ni kitiŋ ki nyan ni nnyun ni ki bi nnyun aakaasisik ni na.

6 Nnyun le nan jin dulnyaakpok, ki bii u.

7 Bi sunn ke Uwumbor aaliin ichachaan ngbaan le joo paacham ni kitiŋ ki bi dandana wee na, ki nan saa buyoonn u ga see paacham ni taab mmii, ki kuln titunwanbirdam na; liyaadaal ngbaan le u ga ji bi tibor ki bii bi.

8 Maanigeekaab, ni taa sunn ke liwinbaal naahn njibin lichur le Tidindaan chee. Dibin lichur mu naahn liwinbaal le u chee.

9 Tidindaan aan taan ke u na waah puu tipuul ti na, ke binib bibaa aah dak pu na. U ji limor ni pu la, kaa ban ke unii ubaa bii. U ban ke binib momok kpeln baabimbin ki nmar la.

10 Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni pu na la. Liyaadaal ngbaan le paacham ga faa kifuuk sakpen ki jer. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan momok. Kitiŋ, ni tiwan nimok bi kitiŋ pu na mu ga gaa mmii.

11 Tiwan nimina momok aah ga bii kina na, ni nan ke ni li ye ba aanibol? Ni nan ke ni li bi chain, ki li san Uwumbor,

12 ki li lik Uwumbor aawiindaal aah ga fuu ni buyoonn na, ki cha ninimbi li man nwiin ngbaan pu. Liyaadaal ngbaan, le paacham ga gaa mmii ki donn. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan momok.

13 Uwumbor mu aah nan puu tipuul ti na, ti kpa limakl ke paacham pon ni kitiponj ga li bi. Nima chee le tiwan momok ga li bi mbamom.

14 Maanigeekaab, naah kpa limakl kina na, ni li pɔɔni nibaa ki li bi suuna, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa Uwumbɔr chee bundaln u ga lik nimi aabimbin aah bi pu na.

15 Tidindaan aah jin limɔr, kaa gir ni mala na, ni bee ke u tii binib nsan ke bi ηmar le waahr, le u nin gir ni. Tinaabogeeekoo Pɔɔl mu nan ηmee kigbanη tii ni nimi, ki tuk nimi kina, Uwumbɔr aah tii u nlan pu na.

16 Waagbann mɔmɔk ponn ni u ηmee Uwumbɔr aawiindaal aabɔr, ki mɔk nimi tibɔr timina. Tibɔr ti pɔɔ unii bee taatataa na tibaa mu bi waagbann ponn ni. Le binib bi kaa kpa nlan ki ga ηmaa yenn mala na kpeln taatataa, ke baah kpeln Uwumbɔr aagbanη aaliin iken pu na. Nima pu na, Uwumbɔr ga daa bitafal.

17 Maanigeekaab, ni puen bee baah ηani pu na. Naah dii mbamɔm pu na, ni li nyi man, ki taa dii titunwanbirdam aanyamɔn aan ki yenn.

18 Ni moo gaa Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aaterm, ki li moo bae waaliin. Uma le yeh mpakm dandana wee ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

1 Jɔnn

1 Jɔnn 1

- 1 Timi Yesu aakpambalb le ban ke ti tuk nimi limɔfal aabɔr. Tibɔr ngbaan ye Yesu aabɔr la. U nan bi n-yaayoonn na, ki beenin bi. Ti nan nɔn waah len pu na. Tinimbil nan kan u, ki lik mbamɔm waah bi pu na. Tiŋaal nan meeh u.
- 2 Yesu, u ye limɔfal ngbaan na, nan di ubaa mɔk timi. Le ti kan u. Nima pu le ti nɔni seeraa, le ki tuk nimi limɔfal ngbaan aabɔr. Yesu le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na daan. N-yoonn mɔmɔk u nan bi Tite Uwumbɔr chee, le ki di ubaa nan mɔk timi.
- 3 Ti tuk nimi taah kan pu na, ni taah nɔn pu na, aan ti ni nimi li kpaan kijɔtiik. Ni ye mbamɔn la, taah kpaan kijɔtiik na, ti ni Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn Yesu Kristo le kpaan kijɔtiik ngbaan.
- 4 Ti ban ke ti li kpa mpopiin mbamɔm. Nima pu le ti nɔmee tibɔr timina tii nimi.
- 5 Ti nan nɔn tibɔr timina Yesu chee la, le ki tuk nimi. Tibɔr ngbaan le ye ke Uwumbɔr ye nwiihn la. Mbɔmbɔɔn mubaa aa bi u chee.
- 6 Ti yaa len ke ti ni Uwumbɔr kpaan kijɔtiik ki yaa beenin dii mbɔmbɔɔn aasan kan, ti mɔn nnyamɔn la, kaa dii mbamɔn aasan.
- 7 Ti yaa dii nwiihn aasan ke Uwumbɔr aah bi nwiihn ni pu na kan, ti kpaan kijɔtiik tɔb chee la. Le Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aasin finni tipobil ki nyani titunwanbir mɔmɔk.
- 8 Ti yaa len ke taa ye titunwanbirdam kan, ti nɔmanni tibaa la; mbamɔn aa bi tisui ni.
- 9 Uwumbɔr nɔni waah len pu na ki ye mbamɔndaan la. Ti yaa kpiir timi aatunwanbir tuk u kan, u ga di cha pinn timi aatunwanbir, ki finn tipobil, ki nyan tiwan ni kaa nɔn na mɔmɔk.
- 10 Ti yaa len ke taa tun titunwanbir kan, ti yin Uwumbɔr unyamɔndaan la. Waabɔr aa bi tisui ni.

1 Jɔnn 2

- 1 Maabim, maa ban ke ni tun titunwanbir. Nima le cha m nɔmee tibɔr tee tii nimi. Unii mu yaa tun titunwanbir kan, ti kpa uchandatuln Tite Uwumbɔr chee. Uchandatuln ngbaan ye Yesu Kristo la, uma le ye mbamɔndaan.
- 2 U nan si timi aasisiyyaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir pu; naa ye timi aatunwanbir baanja, binib bimɔk bi dulnyaa ni na aatunwanbir pu. Uma Yesu pu, le Uwumbɔr ga di cha pinn timi.
- 3 Ti yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, nima le cha ti bee ke ti nyi u.

- 4 Unii yaa len ke u nyi Uwumbor, ki yaa kaa kii waamob kan, u ye unyamondaan la; mbamon aa bi usui ni.
- 5 Unii umok kii Uwumbor aamob na, uma le gee Uwumbor mbamom. Unii umok len ke u kpaan Uwumbor chee na, u li bi ke Yesu aah bi pu na. Nima le cha ti bee ke ti kpaan Uwumbor chee.
- 7 Maanigeekaab, naa ye nkaal poon le m nmee tii nimi. Ni ye nkaal kpok la. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nun nkaal ngbaan, le ki di nan saa din. Nkaal kpok ngbaan le ye tior ti ni nun na.
- 8 To, maah bi nmee nkaal mu na ye nkaal poon la. Yesu nan na nkaal ngbaan aah len pu na. Ni mu nani mu aah len pu na la. Nimina mok ke mu ye mbamon. Mbomboon bi jer la. Nwihn bamonn bi wolni la.
- 9 Unii yaa len ke u bi nwihn ni ki yaa nan una aabo kan, u beenin bi mbomboon ni la, le ki di nan saa din.
- 10 Unii umok gee una aabo na bi nwihn ni la. Tiwan ni ga cha unii lir na aa bi nwihn ni.
- 11 Unii umok nan una aabo na bi mbomboon ni la, le ki dii mbomboon aasan. Mbomboon ngbaan job unibil la, nima le waa nyi waah cha nin chee na.
- 12 Maabim, Uwumbor di cha pinn nimi aatunwanbir Yesu aayibil pu. Nima pu, le m nmee tior tee tii nimi.
- 13 Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn momok na. Nima pu le m nmee tior tee tii nimi. Binachipom, ni nyan kinimbor ki kaa nan na. Nima pu le m nmee tior tee tii nimi.
- 14 Maabim, ni nyi Tite Uwumbor. Nima pu le m nmee tior tee tii nimi. Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn momok na. Nima pu le m nmee tior tee tii nimi. Binachipom, ni kpa mpoon, le Uwumbor aabor bi nisui ni, le ni nyan kinimbor ki kaa nan na. Nima pu le m nmee tior tee tii nimi.
- 15 To, ni taa li gee dulnyaa wee aasan. Ni taa li gee dulnyaa wee ponn ni aawan. Unii yaa gee dulnyaa wee aasan kan, waa gee Tite Uwumbor.
- 16 Binib animbil man tiwan ni kaa nan na pu. Binibil man baah kan tiwan ni na pu. Bi kpa kalmbaani baawan pu. Tiwan nimina momok ye dulnyaa wee aasan la, naa ye Tite Uwumbor aasan.
- 17 Dulnyaa wee ga doo. Tiwan ni binib animbil man ni pu na, ni mu ga doo. Unii umok nani Uwumbor aageehn na ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 18 Maabim, ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. Ni nan nun ke Yesu aadin ga dan. Dandana wee Yesu aadim fuu ni ki wiir. Nima pu le ti nyi ke ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni.

- 19** Binib bi ye Kristo aadim na nyan ti chee. Bi mu aa nan ye timi aanib. Bi yaa ba ye timi aanib kan, bi ba ga li beenin bi ti chee. Bi nyan ti chee ke ti bee ke bi ponn ni ubaa aa ye timi aanii.
- 20** Nima kan, Yesu u ye chain na tii nimi Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan aah bi nisui ni na, nima le ni mɔmɔk nyi tibɔr ti ye mbamɔn na.
- 21** Naa ye ke naa nyi mbamɔn ngbaan le cha m ɲmee tibɔr tee tii nimi. Ni nyi mbamɔn, ki mu nyi ke nnyamɔn mubaa aa ye mbamɔn. Nima pu le m ɲmee tibɔr tee tii nimi.
- 22** Dma ye unyamɔndaan? Unyamɔndaan ye unii u len ke Yesu aa ye Uwumbɔr Aanileekoo Kristo na la. Udaan le ye Kristo aadin. U yii Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn mɔk.
- 23** Unii umɔk yii Uwumbɔr Aajapɔɔn na yii Uwumbɔr mu la. Unii umɔk gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn na gaa Uwumbɔr mu la.
- 24** Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, ni ɲun waabɔr la. Ni li nyi ki cha tibɔr ngbaan li beenin bi nisui ni. Tibɔr ngbaan yaa beenin bi nisui ni kan, ni mu ga li bi Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn ni.
- 25** Waah puu tipuul ke u ga tii timi tiwan ni na, nima le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 26** M ɲmee tibɔr tee tii nimi, ke m tuk nimi binib bi ban bi ɲmann nimi na pu.
- 27** Nimi le Yesu nan tii Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan ngbaan beenin bi ni ni. Nima pu na, naa ki ban ke unii ubaa mɔk nimi waabɔr. Waafuur Nyaan le mɔk nimi Uwumbɔr aabɔr mɔmɔk. Waafuur Nyaan aah mɔk nimi pu na, ni ye mbamɔn la, naa ye nnyamɔn. Nima pu na, kii man Waafuur Nyaan aah mɔk nimi pu na, ki li kpaan Yesu chee n-yoonn mɔmɔk.
- 28** Maabim, ni li kpaan Yesu chee n-yoonn mɔmɔk, aan ti li kpa lipobil ki taa san inimɔɔn u chee bundaln u ga gir ni na.
- 29** Ni nyi ke Yesu ye mbamɔndaan la. Nima pu le ni bee ke unii umɔk ɲani ni ɲan na ye Uwumbɔr aabo.

1 Jɔnn 3

- 1** Lik Tite Uwumbɔr aah gee timi sakpen pu na. U yin timi ke waabim. Le ti mu sil ye waabim. Dulnyaa aanib aa nyi Uwumbɔr. Baah kaa nyi Uwumbɔr na, nima pu le baa nyi ti mu.
- 2** Maanigeekaab, dandana wee ti ye Uwumbɔr aabim la. Taa kee nyi taah ga nan li bi pu na. Ti po nyi ke Yesu yaa nan gir ni kan, ti ga kan waah bi pu na. Nima pu le ti mu ga li naahn u.
- 3** Unii umɔk kpa Yesu pu limakl ngbaan na, u ɲani ubaa chain la, ke Yesu aah ye chain pu na.

- ⁴ Unii umək tun titunwanbir na, u ɲani Uwumbɔr aakaal aah kɔ pu na la; ba pu? unii yaa ɲa Uwumbɔr aakaal aah kɔ pu na kan, nima le ye titunwanbir.
- ⁵ Ni nyi ke Yesu aah nan dan dulnyaa wee ni na, u dan u nan nyan titunwanbir la. Ni nyi ke uma Yesu aa tun titunwanbir tibaa.
- ⁶ Unii umək bi Yesu ni na aan ki li beenin tun titunwanbir. Unii umək beenin tun titunwanbir na aa kan u, ki mu aa nyi u.
- ⁷ Maabim, taa cha unii ubaa ɲmann nimi. Unii umək ɲani ni ɲan na, udaan ye unibamɔnn ke Yesu aah ye unibamɔnn pu na la.
- ⁸ Unii umək tun titunwanbir n-yoonn mɔmɔk na, u ye kinimbɔɲ aanii la. Ba pu? kinimbɔɲ aah nan piin buyoonn na, ki po tun titunwanbir la. Uwumbɔr Aajapɔɔn aah nan dan dulnyaa wee ni na, u nan dan ke u nan ɲa kinimbɔɲ aatuln yɔli la.
- ⁹ Unii umək ye Uwumbɔr aabo na, Uwumbɔr aabimbin bi u ni. Nima pu, waan ki li beenin tun titunwanbir. Ute le ye Uwumbɔr. Nima pu, waan ɲmaa dii titunwanbir aasan.
- ¹⁰ Unii umək kaa ɲani ni ɲan na aa ye Uwumbɔr aabo. Unii umək kaa gee una aabo na, u mu aa ye Uwumbɔr aabo. Nima le cha ni beer binib bi ye Uwumbɔr aabim na, ni binib bi ye kinimbɔɲ aabim na.
- ¹¹ Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, naah ɲun tibɔr ti na le ye ke, "Cha ti li gee tɔb."
- ¹² Taa cha ti li bi ke Keenn na. U nan ye kinimbɔɲ ki kaa ɲan na aanii la, le ki ku unaal. Ba pu u ku unaal? Uma Keenn aatuln aa nan ɲan. Unaal ma aatuln nan ɲan. Nima le nan cha u ku u.
- ¹³ Nnaabitiib, dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, taa cha ni gar nimi man.
- ¹⁴ Taah gee tinaabitiib na, nima le cha ti bee ke ti nyan nkun ni, ki kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Unii umək kaa gee una aabo na, u beenin bi nkun ni la.
- ¹⁵ Unii umək nan una aabo na, u ye unikur la. Ni nyi ke unikur ubaa aa kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- ¹⁶ Yesu nan sil timi aasisiiyaan ki kpo ti pu. Nima le cha ti bee ngeehm aah ye pu na. Ni ɲan ke ti mu ga ɲmaa kpo tinaabitiib pu.
- ¹⁷ Unii yaa kpa liwankpal ki yaa kan una aabo bi igiin ni ki yaa kaa san u kinimbaak kan, Uwumbɔr aageehm aa bi usui ni.
- ¹⁸ Maabim, taa cha ti li gee binib timɔb ni baanja. Nima ye fam la. Cha ti li gee bi mbamɔm, ki li ter bi.
- ¹⁹ Nima le ga cha ti bee ke ti dii mbamɔn aasan. Nima le ga cha ti li kpa nsuudoon Uwumbɔr chee.

²⁰ Ti yaa dak tisui ni ke timi aabɔr bii kan, cha ti li teer ke Uwumbɔr jer tisui, ki nyi tiwan mɔmɔk.

²¹ Maanigeekaab, ti yaa bee tisui ni ke timi aabɔr aa bii kan, ti kpa lipobil Uwumbɔr chee.

²² Ti kii waamɔb la, ki ɲani tiwan ni piir usui na. Nima pu, taah mee u tiwan ni na, u tii timi.

²³ Waah tuk timi ke ti li ɲani pu na le ye ke: ti gaa Ujapɔɔn Yesu Kristo ki kii, ki li gee tɔb, uma Yesu aah tuk timi pu na.

²⁴ Unii umɔk kii Uwumbɔr aamɔb na, u bi Uwumbɔr ni. Uwumbɔr mu bi u ni. U tii timi Waafuur Nyaan, nima le cha ti bee ke u bi ti ni.

1 Jɔnn 4

¹ Maanigeekaab, binib yaa len ke bi kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan kan, ni taa pak bi mɔmɔk. Ni lik baah len pu na, aan ki bee ke ni ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha bi len aan naa ye. Binmanɲmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir, ki len ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib, kaa ye.

² Ubɔnabr umɔk len ke Yesu Kristo nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni na, uma le kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. Nima le ga cha ni bee binib bi kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, ni binib bi kaa kpa na.

³ Ubɔnabr umɔk len ke Yesu aa kpaln unii na kan, udaan ngbaan aa kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. U ye Kristo aadin aabɔnabr la. Ni nan ɲun ke Kristo aadin aabɔnabtiib ga dan. Dandana wee, bi fuu ni dulnyaa ni a.

⁴ Maabim, ni ye Uwumbɔr yaab la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi nisui ni na jer kinimbɔɲ ki bi dulnyaa wee ni na. Nima pu le ni nyaɲ Yesu aadin aabɔnabtiib ngbaan.

⁵ Bi ye dulnyaa yaab la. Nima pu le bi len dulnyaa aaliin, le dulnyaa aanib pel baah len pu na.

⁶ Tima kan, ti ye Uwumbɔr yaab la. Unii umɔk nyi Uwumbɔr na pel taah len pu na. Unii umɔk kaa ye Uwumbɔr yoo na aa pel taah len pu na. Nimina le ga cha ti bee binib bi kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na, ni binib bi ye Yesu aadin aabɔnabtiib na.

⁷ Maanigeekaab, cha ti li gee tɔb. Ba pu? u cha binib gee tɔb na le ye Uwumbɔr. Unii umɔk gee unaabitiib na, u ye Uwumbɔr aabo la, ki nyi Uwumbɔr.

⁸ Uwumbɔr ye ngeehm la. Nima pu na, unii u kaa gee unaabitiib na, waa nyi Uwumbɔr.

⁹ Uwumbɔr nan tun ni Ujapɔɔnbaal dulnyaa wee ni ke ti nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na u pu. Nimina le mɔk timi ke u gee timi.

10 Ngeehm aa ye ke timi le gee Uwumbor. Ngeehm ye ke Uwumbor le gee timi, ki tun ni Ujapoon dulnyaa ni, u nan sil timi aasisiiaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbor, timi aatunwanbir pu. Uma pu, le Uwumbor ga di cha pinn timi.

11 Maanigeekaab, Uwumbor aah gee timi sakpen kina na, ni nan ke ti mu li gee tob.

12 Unii ubaa aa kee kan Uwumbor. Ti yaa gee tob kan, Uwumbor bi ti ni la, nima le ti gee tob mbamom, waah ban pu na.

13 To, u tii timi Waafuur Nyaan. Nima le cha ti bee ke ti bi u ni, u mu bi ti ni.

14 Ti nan kan Uwumbor Aajapoon, le ki nan seeraa ke Ute tun ni u dulnyaa wee ni, ke u nan gaa dulnyaa ni aanib lii.

15 Unii umok len binib aanibil ni ke Yesu le ye Uwumbor Aajapoon na kan, Uwumbor bi u ni la, u mu bi Uwumbor ni.

16 Ti nyi Uwumbor aah gee timi pu na, ki pak ke u gee timi la. Uwumbor ye ngeehm la. Unii umok gee binib n-yoonn momok na, u bi Uwumbor ni la, Uwumbor mu bi u ni.

17 Ti gee binib mbamom ke ti li kpa lipobil bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na. Ba pu? Yesu aah bi pu na, ti mu bi kina le dulnyaa wee ni.

18 Unii u gee Uwumbor na aa san ijawaan. Unii yaa kpa ngeehm mbamom kan, ngeehm ngbaan nyan ijawaan u ni. Unii u san ijawaan na aa gee Uwumbor mbamom; ijawaan ye falaa la.

19 Uwumbor le nan puen gee timi. Nima pu le ti mu gee u.

20 Unii yaa len ke u gee Uwumbor ki yaa nan una aabo kan, u ye unyamondaan la. U yaa kaa gee una aabo u unibil waa u na kan, u ga na kinye ki li gee Uwumbor u unibil aa waa u na?

21 Yesu aah nan tuk timi pu na le ye ke: unii u gee Uwumbor na, u li gee una aabo mu.

1 Jann 5

1 Unii umok pak ke Yesu ye Uwumbor Aanileekoo Kristo na, udaan ngbaan ye Uwumbor aabo la. Unii umok gee ubo aate na, u ga li gee waabo mu.

2 Ti yaa gee Uwumbor ki kii waamob kan, nima le cha ti nyi ke ti gee waabim.

3 Ti yaa gee Uwumbor kan, naatataa le ye ke ti kii waamob. Le waamob aa po.

4 Ba pu? binib bimok ye Uwumbor aabim na nyaani dulnyaa aator. Taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha ti nyaani dulnyaa aator.

- 5 Ulaun nyanɲi dulnyaa aatonɲ? Unii umək pak ke Yesu ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na, uma le nyanɲi dulnyaa aatonɲ.
- 6 Yesu Kristo le ye u nan dan dulnyaa wee ni na, le Jonn muin u nnyun ni. Baah nan ku u na, le waasin nyan. Naa ye ke Jonn muin u nnyun ni baanja la, bi nan ku u ki kpee, le waasin nyan. Uwumbɔr Aafuur Nyaan mək timi ke nimina ye mbamɔn la; ba pu? Nfuur Nyaan ye mbamɔndaan la.
- 7 Jonn nan muin Yesu nnyun ni. U nan kpo, le waasin nyan. Nimina le mək ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Nfuur Nyaan ngbaan mu mək ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn.
- 9 Kina le Uwumbɔr ŋa seeraa ki mək ke Yesu sil ye Ujapɔɔn. Ti pak binib aaseeraa la. Uwumbɔr aaseeraa jer binib yoo.
- 10 Unii umək gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn ki kii na, Waafuur Nyaan bi u ni ki mək u ke Yesu sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Unii umək kaa pak Uwumbɔr aah len pu na, u yin Uwumbɔr unyamɔndaan la; kinye pu? waa pak Uwumbɔr aah len Ujapɔɔn aabɔr pu na.
- 11 Uwumbɔr aah len pu na le ye ke u tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na, ke limɔfal ngbaan bi Ujapɔɔn ni.
- 12 Unii umək kpa Uwumbɔr Aajapɔɔn na le kpa limɔfal ngbaan. Unii umək kaa kpa Uwumbɔr Aajapɔɔn na aa kpa limɔfal ngbaan.
- 13 M ŋmee tibɔr tee tii nimi bi gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn ki kii na, ke ni bee ke ni kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na.
- 14 Ti kpa lipobil ki mee Uwumbɔr ki bee ke ti yaa mee u tiwan ni ye waageehn na kan, u ŋun timi aameel la.
- 15 Ti yaa bee ke u ŋun timi aameel kan, ti bee ke ti kan taah mee u tiwan ni na la.
- 16 Unii yaa kan una aabo tun titunwanbir ti kaan cha u kpo na kan, u ga mee Uwumbɔr tii u. Le Uwumbɔr ga tii u limɔfal. Binib bi tun titunwanbir ti kaan cha bi kpo na, Uwumbɔr ga tii bi limɔfal. Le titunwanbir ti cha binib kpo na mu bi. Maa len ke ni li mee Uwumbɔr tii binib bi tun titunwanbir ngbaan na.
- 17 Lituln limək kaa ŋan na po ye titunwanbir la. Titunwanbir ti kaan cha binib kpo na mu bi.
- 18 Ti nyi ke unii umək ye Uwumbɔr aabo na aa ki tun titunwanbir; ba pu? Uwumbɔr Aajapɔɔn kii u, le kinimbɔn aana ŋmaa ŋa u nibaa.
- 19 Ti nyi ke ti ye Uwumbɔr aabim la, ki nyi ke dulnyaa aanib məmək bi kinimbɔn aanaal ni la.
- 20 Ti nyi ke Uwumbɔr Aajapɔɔn nan dan ki nan tii timi nlan ke ti bee Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr bamɔnn na la. Ti bi Ujapɔɔn Yesu Kristo ni, nima le ti bi

Uwumbor bamonn mu ni. Uma le ye Uwumbor bamonn, ni limofal li kaa kpa ndoon na daan.

21 Maabim, ni nyan nibaa njwaa ni man.

2 Jɔnn

2 Jɔnn 1

- 1 Min Jɔnn u ye uninkpel na le ηmee tibɔr tee tii nimi Yesu aanib, nimi bi Uwumbɔr lee bi na. M gee nimi mbamɔm la. Naa ye min baanja le gee nimi. Binib bimɔk nyi mbamɔn na mu gee nimi.
- 2 Mbamɔn pu, le ti gee nimi. Mbamɔn ngbaan bi tisui ni, ki ga li bi ti chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 3 Tite Uwumbɔr, ni Yesu Kristo u ye Tite Uwumbɔr Aajapɔɔn na, ga ter timi, ki san timi kinimbaak, ki tii timi nsuudoon, ki cha ti li dii mbamɔn aasan, ki li gee tɔb.
- 4 M kan ke ni ponn ni bibaa dii mbamɔn aasan, Tite Uwumbɔr aah tuk timi pu na. Le ni ηa mi mpopiin sakpen.
- 5 Yesu aanib, m gaη nimi, cha ti mɔmɔk li gee tɔb man. Maa ηmee nkaal pɔɔn tii nimi. Taah nan piin ki dii Yesu aasan na, ti nan ηun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din.
- 6 Ti yaa gee Uwumbɔr kan, naatataa le ye ke ti li keei waamɔb. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nan ηun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. Nkaal ngbaan le ye ke ti li gee tɔb n-yoonn mɔmɔk.
- 7 Biηmanηmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir. Bi len ke Yesu Kristo aa nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni. Bima le ye biηmanηmannim ki ye Kristo aadim.
- 8 Li nyi man, taa cha nimi aatuln bee yɔli. M ban ke ni kan naah tun lituln li na aapiin mɔmɔk la.
- 9 Unii umɔk kaa beenin dii Kristo aabɔr, ki di tibɔyayan kpee ti pu na kan, waa gaa Uwumbɔr. Unii umɔk beenin dii Yesu aabɔr na kan, u gaa Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn mɔmɔk la.
- 10 Unii yaa dan ni chee ki joo ni tibɔr ti kaa ye Kristo aabɔr na kan, ni taa cha u koo ni nido. Hali ni taa doon u.
- 11 Unii u doon u na kpaln ubakaato le na.
- 12 M kpa tibɔr sakpen ki ban m tuk nimi; m mu aa ban m ηmee ti kigbaη kee ponn ni. M dak ke m ga mann nimi, ki len ni chee, aan ti li kpa mpopiin mbamɔm.
- 13 Ninaabitiib bi Uwumbɔr lee bi na dooni nimi la.

3 Jɔnn

3 Jɔnn 1

- 1 Min Jɔnn u ye uninkpel na dooni si, njɔgeehn Gayus. M gee si mbamɔm la.
- 2 Njɔgeehn, m mee Uwumbɔr tii si, ke aa li kpa laafee, ki kani tinyoor, ke saawiin aah kpa tinyoor Uwumbɔr chee pu na.
- 3 Tinaabitiib bibaa dan do, ki nan tuk mi saah dii mbamɔm pu na. Le ni ɲa mi mpopiin sakpen a. Aa sil dii mbamɔm la.
- 4 M yaa ɲun ke maabim dii mbamɔm kan, ni ɲani mi mpopiin la. Nibaa aa bi ki ɲani mi mpopiin ki jer kina.
- 5 Njɔgeehn, m nyi ke aa ter Yesu aanib bi ye bicham na n-yoonn mɔmɔk; saah kaa nyi bi na mu, aa ter bi la. Saah ɲani kina na, aa ɲani mbamɔm la.
- 6 Bi tuk m ni Yesu aanib bi bi do na saah gee bi pu na. Aa pɔɔk aabaa, ki li beenin ter bi baasachuln ponn ni. Ter bi Uwumbɔr aah ban pu na.
- 7 Yesu pu, le bi chuun tuk binib waabɔr, kaa gaal tiwan nibaa binib bi kaa dii Yesu aasan na chee.
- 8 Nima pu, ni ɲan ke timi bi dii Yesu aasan na li ter bi. Ti yaa ter bi kan, ti ter bi ke bi tuk binib Yesu aabɔr ti ye mbamɔn na la.
- 9 M nan ɲmee tibɔr tibiaa tii Yesu aanib. Le Diotrefes aa gar ti. U ban ke u li ye Yesu aanib aayidaan.
- 10 U len tibɔbir ki geei inyamɔn paani timi. Waah ɲa kina na, waa faar. Tinaabitiib yaa dan kan, waa channi bi tichann. Binib bi ban ke bi chann bi tichann na, u kiir bi, kaa kii, ki ban ke u jenn nyan bi Yesu aanib ponn ni. M yaa fuu ni kan, m ga baa u waah ɲani pu na, aan ti nyan mpaan pu.
- 11 Njɔgeehn, taa dii unii u kaa ɲan na aataabuu. Li dii unii u ɲan na aataabuu. Unii umɔk ɲani ni ɲan na kan, u ye Uwumbɔr yoo la. Unii umɔk ɲani ni kaa ɲan na kan, waa nyi Uwumbɔr.
- 12 Binib mɔmɔk pak Demetrius. Waah dii mbamɔn aasan pu na le mɔk ke u ye unii. Ti mu pak u. Aa bee ke taah len pu na, ti gbii la.
- 13 M kpa tibɔr sakpen, ki ban m tuk si. Maa ban m ɲmee ti kigban kee ponn ni.
- 14 M dak ke ni yaa kpee siib kan, m ga kan si, ki len aa chee.
- 15 Uwumbɔr tii si nsuudoon. Yesu aanib bi bi do na dooni si. Aa doon Yesu aanib bi bi aa chee na mɔmɔk ubaabaa tii timi.

Juud

Juud 1

- 1 Min Juud, u ye Yesu Kristo aatutunn, ni Jems aanaal na le ηmee tibor tee tii nimi bi Uwumbor yin nimi na. U gee nimi, ki joo nimi Yesu Kristo pu la.
- 2 M mee Uwumbor ke u moo san nimi kinimbaak, ki tii nimi nsuudoon, ki cha ni li gee tob mbamom.
- 3 Maanigeekaab, nnimbil nan man ke m ηmee kigbanj ki tuk nimi Uwumbor aah gaal timi lir pu na aabor tii nimi. M mu aa ηmee kina; ba pu? ni muk mi ke m ηmee kigbanj ki ganj nimi ke ni li pɔoni nibaa ki li joo Uwumbor aabor, ki yii binib bi bii ti na. Uwumbor le nan di tibor ngbaan tii waaninyaam. Ubaa taa kpeln ti.
- 4 Budabu cha m ganj ni nimi kina na le ye ke binib bibaa nan koo ni nikaasisik ni, ki ηmanni nimi. Baa san Uwumbor. Bi len ke Uwumbor aah di cha pinn timi pu na, ti yaa gor kidagook kan, waan daa titafal. Bi yii Tidindaan Yesu Kristo. Uma baanja le ye Tidindaan. N-yaayoonn na, Uwumbor aabonabtiib nan ηmee ke Uwumbor ga daa binjanjmannim ngbaan aatafal.
- 5 Ni nyi maah ga tuk nimi pu na momok. Le m ban m teer nimi. Uwumbor nan nyan Israel yaab ljipt aatiŋ ni ki gaa bi lii. Le u mu nan ku bi ponn ni binib bi kaa gaa u ki kii na.
- 6 Teer man, Uwumbor aatuuntiib bi nan di cha Uwumbor aah tii bi lituln li na, ki nyan ni bido paacham na aabor. Uwumbor nan buu bi tikululn ti baan ηmaa buur ti na, ki di bi ηa mbombɔon mu bi kitiŋ aataab na ni, ki nan saa nwiin mundaln u ga ji bi tibor ki siin bi ntafadaan na.
- 7 Teer man, Sodom ni Gomora aatim, ni itingbaan na aanib bi nan gor kidagook, ki mu yii bipiib ki ban bijab na aabor. Uwumbor aah nan daa bitafal, ki di bi ηa mmii mu kaan junn na ni pu na le ye nsurm ki tii titunwanbirdam momok.
- 8 Le binjanjmannim bi bi nikaasisik ni na aa gar nsurm ngbaan. Bi mu ηani ke binib ngbaan aah nan ηani pu na la. Bi len ke bi danj tidaŋ ti mok bi ke bi gor kidagook, ki seei Uwumbor aatuuntiib, ki taa kii unii ubaa aamob na.
- 9 Maikel u ye Uwumbor aatuuntiib aaninkpel na aa nan gee ke u sii kinimbɔŋ. U ni kinimbɔŋ nan kpak kinikpakpak Moses aawon pu, ke ulau ga yoor u. Maikel mu aa gee ke u sii kinimbɔŋ ki bii ki. U nan po bui ki ke, "Uwumbor li kae si."
- 10 Binjanjmannim ngbaan ma seei Uwumbor aatuuntiib la, kaa nyi baah bi pu na. Bi ηani bisui aah gee pu na, ke ipeel i kaa dak ilandak na aah ηani pu na. Nima le Uwumbor ga daa bitafal.

- 11 Tibobir bi bi pu la. Bi yii Uwumbor aamob ke Keenn aah nan yii pu na. Bi mok binib mmokm mu kaa nan na njimobil pu, ke Balaam aah nan na pu na. Bi yii baaninkpiib aamoi ke Kora aah nan yii pu na. Uwumbor ga bii bi mu.
- 12 Ni yaa kpaan ni ji tijikaar Uwumbor aadiik ni kan, bi sak nikaasisik ni ke tijon aah likr libokul pu pu na; ba pu? bi kpaan ji ni chee, kaa san Uwumbor. Bi ban ke bi kpiin bibaa baanja la. Baa kpa tinyoor. Bi naahn utaal u yun ki boln ki joo ni libuln kaa nu na la; ki naahn isui i kaa lu njubil ki kpo ki kpukr lir na la.
- 13 Bi tun inimoon aatuln la, ki naahn nnyusakpem aanyunkpenn ti nani tipupukr ni tijon nnyun aagbaan na la, ki ki naahn njimabil ni kaa chuun njaasan ni na. Uwumbor ga di bi na mbomboon ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- 14 To, Enok, u nan ye Adam aayaabisosok loloob na, nan puun len Uwumbor aah ga na binjanmannim ngbaan pu na ke, "Li pel man, Uwumbor ni waatuuntiib njichur kipiik ga dan
- 15 ki nan ji binib momok tibor, ki ga bii titunwanbirdam momok; ba pu? bi yii Uwumbor, ki tun titunwanbir waah kaa gee pu na, ki len tibobir u pu."
- 16 Binjanmannim ngbaan njulni n-yoonn momok; tiwan nibaa aa mo bi chee. Bi dii tiwan ni kaa nan na aakpeek, ki len mpoon pu ki kpa kipupuk, ki pak biwankpadam, njimobil pu.
- 17 Maanigeekaab, teer man Tidindaan Yesu Kristo aakpambalb aah nan tuk nimi pu na,
- 18 ke kookoo aayoonn ni, binib ga li bi ki nani bininyaam mbonyun, ki dii tiwan ni kaa nan na aakpeek, Uwumbor aah kaa gee pu na.
- 19 Binib ngbaan yakr Yesu aanib la, ki dii bisui aah gee pu na, kaa kpa Uwumbor Aafuur Nyaan.
- 20 Maanigeekaab, naah gaa Uwumbor aabor ti ye chain na pu na, ni li moo dii waasan mbamom, ki li mee u Waafuur Nyaan aapoon pu,
- 21 ki li ye binib bi Uwumbor ga li gee bi na, ki kii buyoonn Tidindaan Yesu Kristo ga tii timi limofal li kaa kpa ndoon na, waanimbaasaln pu na.
- 22 Binib bibaa joo beeni la. San bidam kinimbaak man,
- 23 ki ter bibaa mu ke bi njmar ki nya ntafadaan ni. San bibaa mu kinimbaak man, ki li nan baatunwanbir ti na bi tijon na, ki li san ijawaan baatunwanbir taa doo nimi.
- 24 Uwumbor u wiin chain na ga li njmaa joo nimi, ni taa lir, ki ga njmaa di nimi siin unimbiin ni, le ni ga li kpa mpopiin sakpen, kaan li kpa taani ubaa.
- 25 Uwumbor baan baanja le bi. Tidindaan Yesu Kristo pu le u nyan timi ntafadaan ni, ki gaa timi lii. Uwumbor le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpoon

mɔmɔk, ni tiwan mɔmɔk, n-yoonn mu jer na, ni dandana wee, ni n-yoonn mu
kaa kpa ndoon na. Amii.

Tibəkpiirkaan

Tibəkpiirkaan 1

- 1 Tibər tee le Uwumbər nan tuk Yesu Kristo ke u nan kpiir tuk waatutum. Ti ye tibər ti ga ɲa woween na la. Le Yesu nan tun waatuun ke u buen waatutunn Jɔnn chee ki ti tuk u tibər ngbaan.
- 2 Uwumbər ni Yesu Kristo aah tuk Jɔnn tibər ti, ki mək u tiwan ni na, le u ɲmee ni məmək kigbaɲ ponn ni.
- 3 Unii u karn Uwumbər aabər timina binib aanibil ni na, Uwumbər aanyoor bi u pu. Binib bi ɲun ki ɲa taah len pu na, Uwumbər aanyoor bi, bi mu pu. Ba pu? buyoonn tibər tee ga nan ɲa na aa ki daa.
- 4 Min Jɔnn le ɲmee kigbaɲ kee ke m tii Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na. Uwumbər u nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ni Waafuur Nyaan mu bi waabərjal chee na, ni Yesu Kristo, ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon. Yesu Kristo len mbamɔn, ki puen fikr nkun ni, ki ye dulnyaa wee ni aabərb aayidaan. U gee timi la, ki di waasin finn timi, ki nyan timi titunwanbir ni, ki gaa timi lii,
- 6 ki ɲa timi waanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, ke ti li tun lituln tii Ute Uwumbər. Uma Yesu le ye uyimbidaan, ki kpa mpɔɔn məmək n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.
- 7 Lik, u ga dii ntaalangbam ni ki dan. Binib məmək aanibil ga kan u. Binib bi nan saa u na mu ga kan u. U pu, le ɲinibol ɲimək bi dulnyaa wee ni na ga wii. Ni ye mbamɔn la. Amii.
- 8 Tidindaan Uwumbər, u yeh mpɔɔn məmək, ki nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, le len ke uma le ye Alfa ni Omega, mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.
- 9 Min Jɔnn u ye nina aabo na, m ni nimi kpaan ki ji falaa ni suklaa Yesu pu, ki ye waanaan ni aanib. Uwumbər aabər ni Yesu aabɔnyaan tee pu, le bi nan di mi kaan lidikl li bi yin li ke Patmos na pu.
- 10 Tidindaan aakpaakool daal le Uwumbər Aafuur Nyaan nan fir m pu. Le m ɲun nneel sakpiin len mpuwɔb ke kakaan na,
- 11 ki bui mi ke, "Dmee saah ga kan pu na kigbaɲ ni, ki di kigbaɲ ngbaan tun Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na chee, bi bi Efesus aatiɲ ni, ni Simina aatiɲ ni, ni Pegamum aatiɲ ni, ni Tiataira aatiɲ ni, ni Sadis aatiɲ ni, ni Filadelfia aatiɲ ni, ni Laodisea aatiɲ ni na."
- 12 Le m fenn lik ke m bee udaan u len m chee kina na. Maah fenn na, le m kan salmaa aakaryaa tiib bilole,

13 ni unii u naahn Unibɔn Aabo na, bi bikaasisik ni, ki pee libɔkul li pii utaafar na, ki buu salmaa aagbapapaln ubij chee.

14 Uyil ni waayikpir piin chain, ke tikokonn na. Unimbil wiin ke mmii na.

15 Utaafar mu wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na. Uneel mu fuuk ke bunyɔb sakpem aanyun na.

16 Le u joo injmabi ilole unjanggihii ni. Kijaak aajuk ki ka njipepel mɔmɔk njilee na mu bi umɔb ni. Unimbil wɔb wiin chain, ke nwiin aah wiin chain pu nwiin pu na.

17 Maah kan u na, le m lir gbaan unimbiin ni ke maah kpo le na. Le u di unjanggihii paan m pu, ki bui mi ke, "Taa san ijawaan. Min le ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.

18 Min le ye umɔfadaan. M nan kpo, le ki fikr, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki joo nkun ni kitekpiitij aasaafii tiib.

19 Nima pu na, njmee saah kan pu na, ki njmee naah bi pu dandana wee na, ki njmee naah ga nan nj pu n-yoonn mu choo na na.

20 Saah kan injmabi ilole i njjanggihii ni, ki kan salmaa aakaryaa bilole na, naatataa le ye ke injmabi ilole ngbaan si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aatuuntiib aasisiiaan. Karyaa bilole ngbaan mu si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aasisiiaan.

Tibɔkpiirkaan 2

1 "Dmee kigbanj tii maanib bi bi Efesus aatiij ni na aatuun ke min Yesu u joo injmabi ilole ngbaan njjanggihii ni, ki chuun salmaa aakaryaa bilole aakaasisik ni na, le len tibɔr timina:

2 M nyi naah tun lituln linimaln pu na, ki nyi naah kpa limɔr pu na, ki nyi ke ni yii binjanjmannim, ke ni lik binib bi njmanni ke bi ye maakpambalb kaa ye na aabimbin aah bi pu na, ki bee ke bi ye binjanjmannim la.

3 Ni kpa limɔr la. M pu, le ni ji falaa, kaa bakr.

4 Tɔ, m mu galn nimi; ba pu? naa ki gee mi ke naah nan gee mi njan pu na.

5 Teer man naah nan bi pu, kaa ki bi kina dandana wee na, ki kpeln nimi aabimbin man, ki ki li njani ke naah nan njani njan pu na. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga dan ni chee ki nan chuu nyan nimi aakaryaa ngbaan, le naan ki li ye maanib.

6 Tɔ, ni mu nan Nikolas aanib aah tun pu na. Naah nan baatuln na, nima le njan; m mu nan baah tun pu na.

7 "U kpa litafal na kan, u njun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na. "Unii umɔk nyanj na, m ga cha u moo limɔfal aasubil nj bi Uwumbɔr do, aan bi yin nima chee ke Paradais na.

- 8 "Dmee kigbanj tii maanib bi bi Simina aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan, ki nan kpo ki ki fikr na, le len tibor timina:
- 9 M nyi naah ji falaa sakpen pu na, ki ye bigiim pu na; ni mu tee ye biwankpadam le Uwumbor chee. M nyi binib bibaa aah sii nimi pu na. Bi len ke bi ye Juu yaab, le kaa ye; bi ye kinimbora aanib la.
- 10 Ni ga ji falaa dandana wee; ni mu taa san ijawaan man. Kinimbora ga di ni ponn ni bibaa ŋa kiyondiik ni, aan ni kan ntora, le ni ga ji falaa iwiin kipiik. Ni li dii maasan mbamom ki nan saa nkundaal man. Le m ga nan tii nimi lipal li ye limofal li kaa kpa ndoon na.
- 11 "U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbor Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na. "Unii umok nyaŋ na aan kan lelee aakun.
- 12 "Dmee kigbanj tii maanib bi bi Pegamum aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u kpa kijaak aajuk ki ka njepel momok njilee na le len tibor timina:
- 13 M nyi naah bi nin chee na, ke ni bi kitiŋ ki ye kinimbora aatiŋ na ponn ni la. Ni mu beenin si nchaŋ ni la, kaa yii mi. Buyoonn bi nan ku maaseeraadaan bamonn Antipas nikaasisik ni, kinimbora aah bi nin chee na, naa nan yii mi.
- 14 To, m mu galn nimi tibor tibaa pu. Ba pu? Ni ponn ni bibaa joo Balaam aamokm; uma le nan mok Ubor Balak waah ga ŋa pu ki tor Israel yaab bi ti ŋmo libaawol aanann, ki gor kidagook, aan Uwumbor daa bitafal na.
- 15 Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ŋani kina, ki dii Nikolas aanib aamokm kina.
- 16 Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga fuu ni mala, ki di kijaak aajuk ki bi mmob ni na jan binib ngbaan.
- 17 "U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbor Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na. "Unii umok nyaŋ na kan, m ga tii u tijaakar nyaan ti bi yin ti ke mana na paacham, ki ga tii u litakpapiin li liyimbipoln ŋmee li pu na. Ubaa aan li nyi liyimbipoln ngbaan; unii u gaa li na baanja le ga li nyi.
- 18 "Dmee kigbanj tii maanib bi bi Tiataira aatiŋ ni na aatuun ke min Uwumbor Aajapoon u kpa njimbil ŋi wiin ke mmii na, ni titaafar ti wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na, le len tibor timina:
- 19 M nyi naah tun pu na, ki gee binib pu na, ki gaa mi ki kii pu na, ki kpa limor pu na, ki tun lituln dandana wee ki jer naah nan tun njan pu na.
- 20 To, m mu galn nimi; ba pu? ni ŋmin ki lik Jesebel, upii u len ke u ye Uwumbor aabonabpii kaa ye na. U ŋmanni maatutum, ki tuk bi ke bi yaa gor kidagook ki ŋman libaawol aanann kan, naa bir.
- 21 M tii u nsan ke u kpeln waabimbin, u mu aa ban u di cha kidagook aatuln.
- 22 U ni binib bi dii ki gor kidagook na yaa kaa kpeln baabimbin ki di cha waatuln kan, m ga cha bi ji falaa sakpen,

²³ ki ga ku waabim mu. Le maanib bi bi njipepel mómok na ga bee ke min le nyi bisui ni aah bi pu na. M ga tii ni ponn ni unii mómok waatuln aah neer pu na.

²⁴ "Tɔ, nimi bibaa mu bi Tiataira aatiŋ ni, kaa dii Jesebel ngbaan aamokm, kaa bae kinimbɔŋ aatuln li bi yin li ke 'tibɔr ti nyoo na.' Nimi le m len ke ni li joo naah kpa tibɔr ti na, ki nan saa bundaln m ga fuu ni na. Maan bui nimi ke ni ŋa tiwan nibaa ki kpee.

²⁶ Binib bimok nyanŋ ki tun maatuln n-yoonn mómok na, m ga tii bi tininkpir bi li joo njinibol na, ke maah gaa Nte Uwumbɔr chee tininkpir pu na.

²⁷ Le bi ga li joo ŋi mpɔɔn pu, ki gbaa wii ŋi yak yak ke tiyagr aabuul na.

²⁸ M ga tii bi liŋmabil naanyuun mu.

²⁹ "U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Tibɔkpiirkaan 3

¹ "Dmee kigbaŋ tii maanib bi bi Sadis aatiŋ ni na aatuun ke min u kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan mulole ki joo iŋmabi ilole ŋŋaal ni na, le len tibɔr timina: M nyi naah tun pu na, ki nyi ke ni naahn ke naah kpa limɔfal le na, ki mu tee kpo.

² Fiin man, ki toor nimi aabimbin, ki dii Uwumbɔr mbamom ki jer naah dii u pu dandana wee na; nimi aatuln aa gbiin Uwumbɔr aanimbil.

³ Nima pu na, teer man naah nan ŋun Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti pu na. Ni li keei ti man, ki kpeln nimi aabimbin. Ni yaa kaa finn ngeen pu kan, m ga dan ni chee ke unaayuk aah ga dan pu na. Naan li nyi buyoonn m ga dan ni chee na.

⁴ Tɔ, ni ponn ni bibaa bi Sadis aatiŋ ponn ni, kaa tun titunwanbir. Bima le ga chuun m chee paacham, ki pee njibokupiin; ba pu? bi neer kina.

⁵ Unii umok nyanŋ na, m ga peen u libokupiln. Maan chuu ber waayimbil limɔfal aagbaŋ ni. M ga len ke u ye maanii, Nte Uwumbɔr ni waatuuntiib aanimbiin ni.

⁶ "U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

⁷ "Dmee kigbaŋ tii maanib bi bi Filadelfia aatiŋ ni na aatuun, ke min Yesu u ye chain, ki ye mbamom, ki kpa Ubɔr David aasaafii na, yaa piir mbisamob kan, ubaa aan ŋmaa piin mu; m yaa piin mu mu kan, ubaa aan ŋmaa piir mu,

⁸ min le len tibɔr timina: M nyi naah tun pu na. M bee ke ni kpa mpɔɔn siib. Ni joo maabɔr, kaa yii maayimbil. M piir mbisamob tii nimi, le ubaa aan ŋmaa piin mu.

⁹ M ga cha kinimbɔŋ aanib bi mon nnyamon ke bi ye maanib, kaa ye na, dan ni chee ki nan gbaan kitiŋ ki doon Uwumbɔr. M ga cha bi bee ke m gee nimi la.

- 10 Ni kii maabɔr, ki kpa limɔr. Nima pu na, m mu ga li lik nimi, ki nyan nimi falaa u ga pii dulnyaa aanib mɔmɔk ki tɔŋ bi na ni.
- 11 M ga gir ni mala. Ni li beenin dii maasan mbamɔm ke naah dii pu dandana wee na, ubaa taa leŋ nimi aapiin nsan ni.
- 12 Unii umɔk nyan na, u ga li bi Uwumbɔr chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. M ga ŋmee Maawumbɔr aayimbil, ni waatiŋ ki ye Jerusalem pɔɔn ki ga nyan ni u chee paacham na aayimbil u pu. M ga ki ŋmee maayimbipɔln mu u pu.
- 13 "U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.
- 14 "Dmee kigbaŋ tii maanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mbamɔn, ki len ibamɔn, ki ye Uwumbɔr aah nan naan tiwan ni mɔmɔk na aayidaan na, le len tibɔr timina:
- 15 M nyi naah tun pu na; naa soon kaa ton mu; m ba ga li gee ke ni li soon, bee ni li ton.
- 16 Ni bi ke naah ye kinyubɔbɔk ki kaa ton kaa soon mu na la; nima pu le m ga tii nimi mmɔb ni lii.
- 17 Ni len ke ni ye biwankpadam ki kan liwangol kaa lann nibaa, kaa tee nyi ke ni kpa kinimbaak, ki ye bigiim, ki ye bijoom, ki si niŋmeen la.
- 18 Nima pu na, m sur nimi ke ni daa m chee salmaa u bi di pu mmii ni aan u ŋa chain na, aan ki sil li ye biwankpadam; ki daa m chee tiwanpeenkaan ni piin na ki di peen, aan binib taa ki kan naah si niŋmeen pu na; ki daa m chee linimbil aanyɔk ki di mee ninimbil aan ki likr.
- 19 Maah gee binib bimɔk na, m sur bi ki dar bitafal. Nima pu na, cha ninimbil li man aan ni kpeln nimi aabimbin man.
- 20 Li pel man, m si mbisamɔb chee ki kpaar jaalen. Unii umɔk ŋun maaneel ki piir tii mi na, m ga koo ni u chee, ki nan ji u chee tijikaar, u mu ga ji m chee.
- 21 Unii umɔk nyan na, m ga cha u kal m chee maabɔrjal pu, ke m mu aah nan nyan pu ki kal Nte Uwumbɔr chee waabɔrjal pu pu na.
- 22 "U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na."

Tibɔkpiirkaan 4

- 1 Waah len ti doo na, le m kan Uwumbɔr do aabisamɔb piir. Le nneel mu naahn kakaan ki ba len m chee njan na, ki len ke, "Dan paacham do, le m ga mɔk si budabu ga sil ŋa n-yoonn mue aapuwɔb na."
- 2 Libuul ngbaan ni le Uwumbɔr Aafuur Nyaan yoor mi buen paacham. Le m ti kan libɔrjal si Uwumbɔr do; ubaa mu ka li pu.

- ³ U ka li pu na wiin chain ki piin, ki man. Waakpimanja u ye likal na mu lur goln libɔɔɔɔɔɔ ngbaan.
- ⁴ Le ɔɔɔɔɔɔ moninko ni ɔɔɔɔ mu si gob libɔɔɔɔ ngbaan. Bininkpiib moninko ni binaa mu ka ɔɔɔɔ ngbaan pu, ki pee tiwanpiln, ki chik salmaa aayikpupur.
- ⁵ Libɔɔɔɔ ngbaan chee moor lak lak ke utaal aah moor pu na, kifuuk mu faa ke utaal aah tar pu na. Karyaa bilole mu wiin libɔɔɔɔ ngbaan aanimbiin ni. Karyaa tiib ngbaan si Uwumbɔɔ Aafuur Nyaan aasisiiyaan la.
- ⁶ Libɔɔɔɔ aanimbiin ni wɔɔ naahn nnyusakpem, ki wiin chain ke kinimbilik aah wiin pu na. Le tiwanfuurkaan ninaa mu si gob libɔɔɔɔ ngbaan. Tiwanfuurkaan ngbaan aanimbiin ni, ni nipuwɔɔ mu nan ye ɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔ la.
- ⁷ Le nibaa naahn uchinn, nibaa mu naahn unaajabo, nibaa mu aanimbiil wɔɔ naahn unii la, nibaa mu naahn libɔɔɔɔɔɔ li laani na.
- ⁸ Ni mɔɔmɔɔ nan kpa ifeen iloloob, ki mu nan kpa ɔɔɔɔɔɔ tiwon mɔɔmɔɔ pu. Nwiin pu ni kinyeek mɔɔmɔɔ, naa fuur; n-yoonn mɔɔmɔɔ ni len ke, "Chain, chain, Tidindaan Uwumbɔɔ u yeh mpɔɔɔɔ mɔɔmɔɔ na ye chain la. U nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."
- ⁹ Tiwanfuurkaan ninaa ngbaan le len kina, ki di mpakm, ni lisil, ni idoon tii Uwumbɔɔ u ka libɔɔɔɔ pu, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- ¹⁰ Tiwanfuurkaan ngbaan aah len kina na, le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan gbaan Uwumbɔɔ u ka libɔɔɔɔ pu ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aanimbiin ni, ki doon u, ki di baasalmaa aayikpupur bil waabɔɔɔɔ taab, ki len ke,
- ¹¹ "Tidindaan Uwumbɔɔ, si le ɔɔɔɔ ke ti pak si, ki nyuɔɔ si, ki ɔɔɔɔ aa li kpa mpɔɔɔɔ; ba pu? si le naan tiwan mɔɔmɔɔ. Saageehn pu le aa nan naan tiwan mɔɔmɔɔ. Saageehn pu le ni mɔɔmɔɔ bi."

Tibɔɔkpiirkaan 5

- ¹ Le m kan Uwumbɔɔ u ka libɔɔɔɔ pu na ɔɔɔɔ kigbaɔɔ uɔɔɔɔɔɔ ni. Kigbaɔɔ ngbaan nan kpa ɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ mɔɔmɔɔ, ki dab ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nɔɔm mulole.
- ² Le m ɔɔɔɔ Uwumbɔɔ aatuun mpɔɔɔɔɔɔɔɔɔ len mpɔɔɔɔ pu ke, "Dma ɔɔɔɔ u dabɔɔ kigbaɔɔ ngbaan ki kpar ki?"
- ³ Le baa kan unii ubaa paacham, bee kitiɔɔ, bee kitiɔɔ aataab, u ga ɔɔɔɔ kpar kigbaɔɔ ngbaan ki lik ki ponn ni na.
- ⁴ Baah kaa kan unii u ɔɔɔɔ u kpar kigbaɔɔ ngbaan ki lik ki ponn ni na, nima pu le m wii pam.
- ⁵ Le bininkpiib na ponn ni ubaa bui mi ke, "Taa ki wii. Lik, Yesu u pɔɔ ke uchinn, ki ye Juda aanibol ni aanii ubaa, ki ye Ubɔɔ David aayaabil na le nyan, ki ga ɔɔɔɔ dabɔɔ kigbaɔɔ ki bi dab ki nɔɔm mulole na, ki kpar ki."

⁶Le m kan Upihbo si libɔrjal, ni tiwanfourkaan ninaa, ni bininkpiib na aakaasisik ni. Upihbo ngbaan kpa libuel uneen ni ke baah kɔr u le na, ki kpa iyiin ilole ni njimbil njilole nj ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan mulole mu Uwumbɔr tun ni mu njepel mɔmɔk dulnyaa wee ni na.

⁷Le Upihbo ngbaan buen Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na chee, ki ti gaa kigban ngbaan unɔngii ni.

⁸Waah gaa kigban na, le tiwanfourkaan ninaa ngbaan, ni bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, nan gbaan unimbiin ni. Bi mɔmɔk gbaa tibar, ki joo salmaa aasambil nj gbii tulalee aayon na. Tulalee aayon ngbaan si Uwumbɔr aanib aameel aasisiiaan.

⁹Le bi gaa ilahnɔɔn ki tii Upihbo ngbaan ke, "Si le njeer aa gaa kigban ngbaan ki dabr ki; ba pu? aa nan kpo ki di saasin daa binib tii Uwumbɔr; ki nyan bi njitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni, ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na,

¹⁰Aa nja bi saanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, bi ti tun lituln tii timi Aawumbɔr, ki li joo dulnyaa mɔmɔk."

¹¹Le m lik ki kan Uwumbɔr aatuuntiib njichur njichur, kaa ti nyi baakahm. Bi si gob Uwumbɔr aabɔrjal, ni tiwanfourkaan, ni bininkpiib ngbaan.

¹²Le m njun bi mɔmɔk len mɔɔn pu ke, "Upihbo u bi nan kɔr u na le njeer u kan yiko, ni liwankpal, ni nlan, ni mɔɔn, ni nnyun, ni mpakm, ni idoon."

¹³Le m njun binib bi bi paacham na, ni binib bi bi kitiŋ na, ni binib bi bi kitiŋ aataab na, ni tiwan nimɔk bi nnyusakpem ni na, ni Uwumbɔr aah naan tiwan nimɔk na, mɔmɔk len ke, "Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na, ni Upihbo ngbaan, bima le yeh mpakm, ni lisil, ni nnyun, ni mɔɔn, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."

¹⁴Le tiwanfourkaan ninaa ngbaan kii ke "Amii." Bininkpiib ngbaan mu nan gbaan Uwumbɔr ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni ki doon bi.

Tibɔkpiirkaan 6

¹M kan Upihbo ngbaan chuu dabr kigban ki bi nan dab ki nfum mulole pu na nibaa. Le m njun tiwanfourkaan ninaa ngbaan ponn ni nibaa len ke utaal aah tar pu na ke, "Dan."

²Le m lik ki kan utapiin. Unii u dik u pu na joo butɔm. Le bi tii u linyan aayikpupuk u di chiŋ. Le u buen u ti nyan binib, ki sil ti nyan bi.

³Le Upihbo ngbaan nan ki chuu dabr kigban ngbaan aadam leler. Le m njun tiwanfourkaan leler len ke, "Dan."

⁴Le utaman mu fuu ni. Bi nan tii unii u dik utaman ngbaan pu na kijaak aajuk sakpen, le Uwumbɔr tii u mɔɔn ke u cha dulnyaa aanib to butɔb ki ku tɔb.

- ⁵ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam tatar. Le m n̄un tiwanfourkaan tatar len ke, "Dan." Le m lik ki kan utanb̄on. Unii u dik utanb̄on ngbaan pu na nan joo tiwan ni bi joo n̄an̄ni tijikaar na un̄aal ni.
- ⁶ Le m n̄un n̄neel len tiwanfourkaan ninaa ngbaan aakaasisik ni ke, "Tijikaar taa li wiir, taadaak li p̄ō. T̄ō, taa bii nkpan ni n̄isub̄il aawanyukaan."
- ⁷ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam nanar. Le m n̄un tiwanfourkaan nanar aaneel len ke, "Dan."
- ⁸ Le m lik ki kan utanȳonȳon. Unii u dik u pu na aayimbil ye Nkun. U bi yin u ke Kitekpiitiñ na mu dii u. Le Uwumb̄or tii bi mp̄oon ke bi di kijaak aajum, ni nkon, ni iween, ni ipeel ku dulnyaa aanib lipepel nanar w̄ob.
- ⁹ Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam n̄mun̄mur. Le m kan binib aawiin kitork aabimbiln taab, Uwumb̄or do. Bi ye binib bi bi nan ku bi na. Bi nan mooni Uwumb̄or aab̄or ki tuk binib Yesu aab̄onyaan. Nima le cha bi ku bi.
- ¹⁰ Le binib ngbaan aawiin teen mp̄oon pu ke, "Tidindaan u ye chain ki ye mbam̄on na, ni ga yunn ki ti saa kinye pu aan aa ga ji dulnyaa aanib bi ku timi na aab̄or ki daa bitafal?"
- ¹¹ Le Uwumb̄or peen bi m̄om̄ok tikparpipiin, ki bui bi ke u siin ke binib ku bitutun̄een aat̄otiib bi m̄om̄ok dii Yesu na, ke baah nan ku bi pu na. Bi laa fuur siib ki nan saa n-yoonn ngbaan.
- ¹² Le m kan Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam loloob. Le kitiñ den̄ sakpen. Le n̄wiin b̄oln ke likekenb̄oln na. Le un̄mal mann ke nsin na.
- ¹³ In̄mabi nyan ni paacham ki lir kitiñ ke kibun̄ aah ker n̄isub̄il n̄i kaa pur na lir pu na.
- ¹⁴ Kitaapaak kpab ki buen ke baah kpai kikapeek pu na. Le n̄joo ni n̄idik m̄om̄ok fii foor.
- ¹⁵ Le dulnyaa aayidam, ni bib̄orb, ni but̄ob aajab aayidam, ni biwankpadam, ni bip̄ōndam, ni binaagbiib m̄om̄ok, ni bimalb m̄om̄ok b̄or titakpalunn ni, ni n̄itakpasakpiin taab n̄joo paab,
- ¹⁶ ki bui n̄joo ni n̄itakpal ke, "Lir ti pu, ki biin ti pu, aan Uwumb̄or u ka lib̄orjal pu na taa li waa timi, Upihbo ngbaan mu aan̄juul taa pii timi;
- ¹⁷ ba pu? baan̄juul aawiin sakpiin daal fuu ni a. Dma ga n̄maa sil?"

Tib̄okpiirkaan 7

- ¹ Nimina aapuw̄ob le m kan Uwumb̄or aatuuntiib binaa si dulnyaa aapepel m̄om̄ok n̄inaa, ki kiir libuln ke li taa ki daa kitiñ ni, ki taa daa nnyusakpem ni, ki taa daa isui ni.

² Le m kan Uwumbor aatuun uken nyan ni liwipuul wob ki dan paacham, ki joo ni Uwumbor u ye limofal daan na aadaan, ki nan teen mpoon pu, ki tuk Uwumbor aatuuntiib binaa bi Uwumbor tii bi mpoon ke bi bii kitiŋ ni nnyusakpem na ke,

³ "Ni taa bii kitiŋ, bee nnyusakpem, bee isui ki li kii buyoonn ti ga nan daan timi Aawumbor aatutum aayigbeer pu na."

⁴ Le m ŋun baah daan binib bi na aakahm. Bi nan ye binib ŋichur nkub ni imonko ilee ni ŋinaa, ki nyan ni Israel aanibol momok ni.

⁵ Bi nan daan bi kina la: Juda aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Rubenn aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Gad aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Aser aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Naftali aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Manase aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Simeonn aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Liifai aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Isakar aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Sebulunn aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Josef aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee, Benjaminn aanibol aanib ŋichur kipiik ni ŋilee.

⁹ Nimina aapuwob le m kan kinipaak sakpeŋ. Ubaa aa ti ki nyi baakahm. Bi nyan ŋitimbol momok aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len ilin imok bi dulnyaa wee ni na, ki si Uwumbor aaborjal ni Uphbo ngbaan aanimbiin ni, ki pee tikparpiin, ki ŋub tibokpafar biŋaal ni,

¹⁰ ki teen mpoon pu ke, "Timi Aawumbor u ka liborjal pu na, ni Uphbo ngbaan le nan gaa timi lii."

¹¹ Le Uwumbor aatuuntiib momok si gob Uwumbor aaborjal, ni bininkpiib, ni tiwanfuurkaan ninna ngbaan. Le Uwumbor aatuuntiib doon ŋichichik ki di binimbil kpa kitiŋ Uwumbor aaborjal taab ki dooni u,

¹² ki len ke, "Ni ye mbamon, timi Aawumbor le yeh mpakm, ni nnyuŋ, ni nlan, ni idoon, ni lisil, ni yiko, ni mpoon n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii."

¹³ Le bininkpiib na ponn ni ubaa baa mi ke, "Binib bi pee tikparpiin na, bi ye ba aanib? Bi nyan ni la chee?"

¹⁴ Le m bui u ke, "Maaninkpel, si le nyi." Le u bui mi ke, "Bi ye binib bi nyan falaa sakpiin ni, ki finn baakpar Uphbo ngbaan aasin ni aan ti ŋa ti tipipinn na.

¹⁵ Nima le cha bi si Uwumbor aaborjal taab. Bi bi waadichal ni, nwiin pu ni kinyeek, ki tun lituln tii u. Uwumbor u ka liborjal ngbaan pu na ga li bi bi chee, ki biin bi pu.

¹⁶ Nkon aan ki chuu bi, nnyunyuu mu aan ki chuu bi, nwiin mu aan ki see bi, ntoton mu aan ki ŋun bi;

17 ba pu? Upihbo u bi Uwumbor aaborjal aakaasisik ni na le ga kpiin bi, ki ga mok bi uyayak aanyun mu ga tii bi limofal na chee. Uwumbor ga per binimbil tinyunyunn momok."

Tibokpiirkaan 8

1 Le Upihbo ngbaan chuu dabr ndam lolole. Le Uwumbor do nmin chii chii ki yunn siib.

2 Le m kan Uwumbor aatuuntiib bilole bi si Uwumbor aanimbiin ni na. Le Uwumbor tii bi kakaan tiib bilole.

3 Le Uwumbor aatuun uken dan nan sil kitork aabimbiln chee, ki njob salmaa aasambil li bi joo tulalee aayon nani li ponn ni na. Le bi tii u tulalee aayon sakpen u di kpee Uwumbor aanib momok aameel pu, ki di na salmaa aabimbiln li bi Uwumbor aaborjal aanimbiin ni na paab, ki di tii Uwumbor.

4 Le tulalee aayon ngbaan aabaam, ni Uwumbor aanib aameel nyan Uwumbor aatuun ngbaan aanaal ni, ki fii paacham Uwumbor aanimbiin ni.

5 Le Uwumbor aatuun ngbaan moo mmii mu bi kitork aabimbiln paab na gbiin tulalee aayon aasambil ngbaan, le ki di mee yaa dulnyaa wee ponn ni. Le kifuuk faa, le utaal tar ki moor, le kitiŋ deŋ.

6 Le Uwumbor aatuuntiib bilole bi njob kakaan tiib bilole na gor ke bi pii.

7 Le Uwumbor aatuun njan yoo pii waakakaan. Waah pii waakakaan na, le njaatakabil, ni mmii, ni nsin nmal tob ponn ni, ki nyan paacham ki lir ni kitiŋ. Le mmii gaa kitiŋ ligetatar, ni isui mu ligetatar, ni timosonn momok.

8 Le Uwumbor aatuun leler mu pii waakakaan. Le bi di tiwan ni naahn lijool li gaal mmii na mee lii nnyusakpem ponn ni. Le nnyun ngbaan ligetatar kpaln nsin.

9 Le tiwan nimok bi nnyun ligetatar ngbaan ponn ni na kpo. Inji ligetatar mu bii a.

10 Le Uwumbor aatuun tatar mu pii waakakaan. Le linmabisakpeln li gaal mmii ke limofifil na nyan ni paacham ki lir njimoo ligetatar ponn ni, ni inyunbun ligetatar ponn ni.

11 Linmabil ngbaan aayimbil le ye ke "Ni To." Le laah lir nnyun ni na mu aagetatar kpaln nnyun mu to na. Le binib pam kpo nnyun ngbaan pu; ba pu? mu to la.

12 Le Uwumbor aatuun nanar mu pii waakakaan. Le nwiin ligetatar chuu gii ki boln. Unmal ligetatar, ni injmabi ligetatar mu chuu gii ki boln. Le nwiin ligetatar aa wiin. Kinyeek ligetatar mu aa wiin.

13 Le m kan liborwiin laani paacham, ki n̄un li teen mp̄oon pu ke, "Uwumbor aatuuntiib bitaa bi gur kaa kee pii baakakaan na yaa pii kan, tibobir sakpenn ga lir dulnyaa aanib pu."

Tibokpiirkaan 9

1 Le Uwumbor aatuun n̄mun̄mur mu pii waakakaan. Le m kan liŋmabil li nyan ni paacham ki lir ni kitiŋ na. Le bi tii li libuul li nyoo kaa kpa limok na aasaafii.

2 Le li chuu lakr libuul ngbaan aajaalen̄. Le iŋmanyuu nyan li ponn ni ki fii paacham, ki naahn mmii mu gaal sakpen na aanmanyuu, ki boln nwiin timm.

3 Le itoon nyan ni iŋmanyuu ngbaan ponn ni, ki yaa gaa dulnyaa ni. Le Uwumbor tii i mp̄oon ke i li junni binib ke inyoohn aah junni binib pu na,

4 Le ki tuk i ke i taa n̄mo timoor, ki taa n̄mo tijikaar, ki taa n̄mo isui, i li junni binib bi kaa kpa Uwumbor aadaan biyigbeer pu na;

5 i taa ku binib ngbaan, i mok bi falaa ki ti saa iŋmal iŋmu. Falaa ngbaan wu ke unyoohn aah juu unii kan, ni wu pu na.

6 N-yoonn ngbaan, binib ga li ban nkun ke mu ku bi, kaan kan mu. Nkun ga san cha bi.

7 Itoon ngbaan naahn itaan i gor ke i to butob na. Tiwan ni naahn salmaa aayikpupur na nan bi iyil pu. Inimbil wob naahn binib aanimbil wob la.

8 Yaayikpir mu ti ki naahn bipiib aayikpir la. Yaanyin mu naahn ichinn aanyin la.

9 Tiwan nibaa bii ibiŋ pu ki naahn tikur la. Yaafeen kpa kifuuk ke itaan ni toroku i san cha i ti to butob na aah kpa kifuuk pu na.

10 Yaajuu mu naahn inyoohn aajuu la. Inyoohnpiin bi yaajuu pu, ki kpa mp̄oon ke i mok binib falaa ki ti saa iŋmal iŋmu.

11 Libuul li kaa kpa limok na aatuun le ye yaabor. Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin u ke Abadonn. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Apolionn. Naatataa le ye ke "U ŋa binib yoli na."

12 Njan aabobir ma jer a. Tibobir tilee mu choo.

13 Le Uwumbor aatuun loloob mu pii waakakaan. Le m n̄un nneel nyan ni salmaa aabimbiln li bi Uwumbor aanimbiin ni na aamaju ŋinaa chee.

14 Le nneel ngbaan tuk Uwumbor aatuun loloob u joo kakaan na ke, "Chuu gbiln Uwumbor aatuuntiib binaa bi bi limosakpeln li bi yin li ke Yufrates na chee lii."

15 Le u chuu gbiln Uwumbor aatuuntiib binaa ngbaan lii. Uwumbor le gor bi, ki siin bi libiln, ni un̄mal, ni nwiin, ni kikurk ki deede bi ga di ku binib ligetatar na.

- 16** Bi nan kpa butɔb aajab bi dik itaan pu na. Le m n̄un baakahm aah ye pu na. Bi nan ye butɔb aajab n̄ichur n̄ichur ikui ilee.
- 17** Tidaŋ ponn ni le m nan kan itaan ngbaan ni binib bi dik i pu na. Tikur aawan nibaa bii bibiŋ pu ki man ke mmii na, ki bɔn ke nsiin na, ki man ke chirbil na. Itaan ngbaan aayil naahn ichinn aayil la. Mmii, ni in̄manyuu, ni chirbil nyan ni imɔi ni.
- 18** Tiwan nitaa ngbaan, mmii, ni in̄manyuu, ni chirbil ni nan nyan ni itaan ngbaan aamɔi ni na le ku linigetektar;
- 19** ba pu? itaan ngbaan aapɔɔn le bi yaamɔi ni, ni yaajuu ni. Yaajuu ngbaan naahn iwaa le ki kpa n̄iyil ki mɔk binib falaa.
- 20** Binib bi gur kaa kpo iween ngbaan pu na aa kpeln baabimbin, kaa di cha baah n̄ani n̄iwaa n̄i na. Bi beenin dooni tininkpiwanbir, ni n̄iwaa n̄i bi nan di salmaa, ni tikunabr, ni tikur, ni n̄itakpal, ni idɔ naan n̄i na, n̄iwaa n̄i kaa waa, ki mu aa n̄un tibɔr, ki mu aa n̄maa chuun na.
- 21** Binib ngbaan beenin ku binib, ki ji inyɔk, ki gɔr kidagook, ki su kinaayuk, kaa kpeln baabimbin.

Tibɔkpiirkaan 10

- 1** Le m kan Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan uken nyan ni paacham. U pee kitaalangban, le waakpimanja mu lur goln uyil. Unimbil wɔb naahn nwiin la. Utaa mu naahn kimiigaak.
- 2** U joo kigban waatiir ki kpar na un̄aal ni. Le u di utaagiil taa nnyusakpem pu, le ki di utaagal mu taa kitiŋ pu,
- 3** le ki teen mpɔɔn pu ke uchinn aah tar pu na. Waah teen kina na, le utaal mu teen nfum mulole.
- 4** Utaal aah teen nfum mulole na, le m ban m n̄mee waah len pu na kigban ni. Le m n̄un nneel len Uwumbɔr do ke, "Taa n̄mee utaal aah len tibɔr ti na, ki taa kpiir ti."
- 5** Uwumbɔr aatuun u m kan u si nnyusakpem, ni kitiŋ pu na le yoor un̄angii paacham
- 6** ki puu Uwumbɔr u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki nan naan paacham ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na, ni kitiŋ ni tiwan nimɔk bi kitiŋ pu na, ni nnyusakpem, ni tiwan nimɔk bi mu ponn ni na, ke Uwumbɔr aan ki taan.
- 7** Buyoonn Uwumbɔr aatuun lolole ga pii waakakaan na, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga tun waatunyaan li bɔr na ki doo, waah nan tuk waabɔnabr bi ye waatutum na ke u ga tun litunyaan pu na.

⁸ Nneel mu m n̄un paacham na ki len m chee ki bui mi ke m li cha ti gaa kigban̄ ki kpar ki bi Uwumb̄or aatuun u si nnyusakpem, ni kitiŋ pu na aanaal ni na.

⁹ Le m buen Uwumb̄or aatuun ngbaan chee, le ki ti bui u ke u tii mi kigban̄ waatiir ngbaan. Le u bui mi ke, "Gaa ki n̄m̄. Ni ga li m̄o aam̄ob ni ke tisiir na la, ki tee ga li to aaponn ni."

¹⁰ Le m gaa kigban̄ waatiir ngbaan un̄aal ni, ki n̄man ki. Maah n̄man ki na, le ni m̄o mm̄ob ni ke tisiir na. Le maah di nab na, ni to mponn ni.

¹¹ Le bi bui mi, "See aa ki tuk n̄itimbol m̄om̄ok aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin im̄ok bi dulnyaa wee ni na, ni baab̄orb, tib̄or ti ga n̄a bi n-yoonn mu choo na."

Tib̄okpiirkaan 11

¹ Le bi tii mi tiwan̄an̄kaan ni naahn lidabil na, le nneel bui ke, "Li cha ti n̄an̄ Uwumb̄or aadiik, ni kitork aabimbiln, ki lik naaf̄of̄ok, ki kahn binib bi dooni Uwumb̄or nima chee na.

² Taa n̄an̄ kikaakpaak ki bi lipaal na aaf̄of̄ok; ba pu? Uwumb̄or di kikaakpaak ngbaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na la. Le bi ga bii Uwumb̄or aatinyaan ki ti saa in̄mal imonko ilee ni ilee.

³ Le m ga tun ni maaseeraadam bilee bi nan moon Uwumb̄or aab̄or ki ti saa iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa, ki ga li pee tiwan̄peenkaan ni saak kuub na."

⁴ Biseeraadam bilee ngbaan ye nkpan aasui ilee ni karyaa bilee bi si dulnyaa Aadindaan aanimbiin ni na.

⁵ Unii ubaa yaa ban u n̄a bi nibaa kan, mmii ga nyan bim̄oi ni ki ku baadim. Unii ubaa yaa ban u n̄a bi nibaa kan, see bi ku u kina.

⁶ Biseeraadam bilee ngbaan nan kpa mp̄ōon bi kiir utaal u taa nu buyoonn bi bi mooni Uwumb̄or aab̄or na, ki kpa mp̄ōon ki cha nnyun kpaln nsin, ki kpa mp̄ōon ki cha falaa aab̄on̄ m̄om̄ok lir dulnyaa wee ni, n-yoonn mum̄ok bi gee na.

⁷ Bi yaa moon Uwumb̄or aab̄or doo kan, le upeel u nyan ni kinimb̄on̄ chee, libuul li kaa kpa lim̄ok na ni na, ga to bi but̄ob ki nyan̄ bi, ki ku bi.

⁸ Le n̄inikpol ngbaan ga li d̄o kitisakpen̄ na aasan ni. Uwumb̄or yin kitiŋ ngbaan ke Sodom, ki ki yin ki ke Ij̄ipt. Bi nan kpa Tidindaan nd̄opuinkoo pu nima la.

⁹ Le n̄itimbol m̄om̄ok aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin im̄ok bi dulnyaa wee ni na, bi ponn ni bibaa ga lik n̄inikpol ngbaan ki ti saa iwiin itaa ni ligeln, kaan kii ke unii ubaa ti sub bi.

- 10 Baakun pu le dulnyaa aanib ga li kpa mpopiin sakpen, ki waa liwaal, ki tii tob ipiin; ba pu? Uwumbor aabonabr bilee bi na bi falaa na kpo a.
- 11 Iwiin itaa ni ligeln ngbaan aah jer na, le Uwumbor ki tii bi limofal. Le bi fii sil. Le binib bimok kan bi na san ijawaan sakpen.
- 12 Le njinkpol ni fikr na nun nneel sakpiin nyan ni paacham ki bui bi, "Dan paacham do man." Le bi koo ntaalangbam ni ki buen paacham. Baadim mu kan baah buen pu na.
- 13 N-yoonn ngbaan le kitin den pam. Le kitisakpen ngbaan aadir ligeln kipiik lir kitin. Kitin aah den pu na le ni ku binib njichur njilole. Binib bi gur kaa kpo na, ijawaan chuu bi sakpen, le bi nyun Uwumbor u bi paacham na.
- 14 Tibobir leler jer a. Tibobir tatar mu choo mala.
- 15 Le Uwumbor aatuun lolole mu pii waakakaan. Le ineel sakpiin len Uwumbor do ke, "Dulnyaa wee ni aanaan momok kpaln Tidindaan Uwumbor ni Waanileekoo Kristo aanaan la. U ga li joo mu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."
- 16 Le bininkpiib moninko ni binaa bi ka baaborjal pu, Uwumbor aanimbiin ni na, doon njichichik ki di binibil kpa kitin ki dooni Uwumbor,
- 17 ki len ke, "Tidindaan Uwumbor, u yeh mpoon momok, ki nan bi, ki beenin bi na, ti dooni si; ba pu? aa di saapon sakpiin ki joo dulnyaa wee.
- 18 Dinibol aanib nan gee linjuul, le saanjuul mu fii, le ni neer aa ji bitekpiib tibor, ki neer aa di ipiin tii saabonabr bi ye saatutum na, ni saanib bi momok pak si na, bi ye biwaatiib na, ni bi ye bisakpem na, ki neer aa bii tiniwanbir bi bii dulnyaa na."
- 19 To, le bi chuu piir Uwumbor aadiik ki bi paacham na. Le m kan Uwumbor aakaal aadaka si waadiik ponn ni. Le utaal moor, le kifook faa, le utaal tar, le kitin den, le utaal nu njitaatakpabil sakpiin.

Tibokpiirkaan 12

- 1 To, le m kan lijnjiir aawan paacham. Upii ubaa nan bi ki pee nwiin. Le unmal mu nan bi utaa aataab. Inmabi kipiik ni ilee mu nan bi uyil pu. U nan kpa lipuul,
- 2 le imalween chuu u, le u wii ki ban u maa ubo.
- 3 Le m ki kan lijnjiir aawan niken paacham. M nan kan kipeewanbiik sakpen mama nj ki kpa njyil njilole ni iyiin kipiik, ki chik ubor aayikpupur tilole na.
- 4 Le kipeewanbiik ngbaan di kijuul kuun foor ni inmabi ligetatar, ki di lii ni kitin, ki dan nan sil upii u ban u maa ubo na aanimbiin ni ke ki njm waabo.
- 5 Le upii ngbaan ma ubijabo u ga li joo njinibol momok mpoon pu na. Le Uwumbor yoor ubo ngbaan di buen ubaa chee paacham, waaborjal chee.

- ⁶ Le upii ngbaan san buen nteersakpiin ni, Uwumbor aah toor mpaan nin chee tii u na, ki ti kpiini u nima chee iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa.
- ⁷ To, le bi to butob paacham. Uwumbor aatuuntiib aaninkpel Maikel ni waatuuntiib to kipeewanbiik ngbaan ni waatuuntiib butob,
- ⁸ le ki nyan bi, ki nyan bi paacham. Baa ki kan mpaan paacham. Kipeewanbiik ngbaan ye kinimbong la. Bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil, ki ki yin ki ke Sintana. Kima le nmani dulnyaa aanib momok. Bi nyan ki ni kaatuuntiib paacham, ki di lii ni kitiŋ.
- ¹⁰ Le m n nneel sakpiin len mpoon pu paacham ke, "Dandana wee ti kan timi Aawumbor aah kpa mpoon pu ki gaa waanib lii ki joo waanaan ni aanib na. Dandana ti kan Waanileekoo Kristo aah kpa yiko pu na. Ba pu? u nyan kinimbong paacham. Kinimbong ye unibiinii u nan si Uwumbor aanimbiin ni ki bii Uwumbor aanib nwiin pu ni kinyeek na la.
- ¹¹ Upihbo Yesu aasin aapoon pu ni waabor aapoon pu le bi nyan kinimbong. Bi gee Yesu ki jer baamofal, ki kpo u pu.
- ¹² Nimi bi bi Uwumbor do na, li kpa mpopiin man; ba pu? kinimbong aa ki kpa mpoon. To, tibobir mu ga lir kitiŋ aanib pu, ni nnyusakpem ni aanib pu; ba pu? kinimbong sunn ni bi chee, ki gee linuusakpeln; ba pu? ki bee ke kaayoonn aa ki wiir."
- ¹³ Kipeewanbiik ngbaan aah kan ke bi nyan u paacham ki di lii ni kitiŋ na, le u san dii upii u ma ubijabo na, ke u chuu u.
- ¹⁴ Le Uwumbor tii upii ngbaan liborwiin aafeen ilee ke u fii buen nteersakpiin ni, waapaan ni, kipeewanbiik ngbaan taa ki pii u nima chee. Le bi ti kpiini u nima chee ki ti saa nibin njitaa ni ligeln.
- ¹⁵ Le kipeewanbiik ngbaan tii nnyun sakpem umob ni ke limool na ki lii, ke mu di upii ngbaan puu buen.
- ¹⁶ Le kitiŋ ter upii ngbaan, ki waar kimob ki di nnyun mu nyan kipeewanbiik ngbaan aamob ni na nab, le mu aa ki pii upii ngbaan.
- ¹⁷ Le kipeewanbiik ngbaan gee linuul sakpen upii ngbaan pu, ki buen ti to waabim biken butob. Waabim le ye binib bi kii Uwumbor aamob ki tuk binib Yesu aabonyaan na. Le kipeewanbiik ngbaan sil nnyusakpem aagbaan.

Tibakpiirkaan 13

- ¹ Le m kan upeel nyan ni nnyusakpem ponn ni. U nan kpa nyiil njilole ni iyiin kipiik, le ki chik ubor aayikpupur waayiin kipiik momok pu. Le liyimbil li ye lisiibil ki tii Uwumbor na nan bi nyiil momok pu.

- ² Upeel ngbaan nan naahn unaamuun la. Utaafar pɔɔ sakpen. Umɔb mu naahn uchinn aamɔb. Kipeewanbiik ngbaan le di waapɔɔn, ni waanaan, ni waapɔɔn sakpiin tii u.
- ³ Le libuel nan bi uyil libaa pu ki naahn ke laah kpo ki sɔŋ le na. Laah sɔŋ na, le ni gar dulnyaa aanib mɔmɔk pam. Le bi dii u,
- ⁴ ki gbaan kitiŋ ki doon kipeewanbiik ngbaan; ba pu? u nan di waapɔɔn tii upeel ngbaan. Bi nan gbaan kitiŋ ki doon upeel ngbaan mu, le ki baa ke, "Ɔma bi ke upeel wee na? Ɔma ga ŋmaa to u butɔb?"
- ⁵ U nan kpa nsan ke u li kpa kipupuk ki sii Uwumbɔr, ki kpa nsan ke u li bi iŋmal imonko ilee ni ilee.
- ⁶ Le u waar umɔb ki sii Uwumbɔr, ni Uwumbɔr aayimbil, ni Uwumbɔr do, ni bimɔk bi Uwumbɔr do na,
- ⁷ ki kpa nsan ke u to Uwumbɔr aanib butɔb ki nyan bi. Le Uwumbɔr tii u tininkpir u li joo ŋitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na.
- ⁸ Le dulnyaa ni aanib bimɔk aayimbil aa ŋmee Uwumbɔr Aapihbo u bi nan ku u na aamɔfal aagbaŋ ni buyoonn Uwumbɔr aa nan kee naan dulnyaa wee na ga dii upeel ngbaan.
- ⁹ "U kpa litafal na kan, u ŋun.
- ¹⁰ Binib bi Uwumbɔr len ke bi ga chuu bi tinaagbiir na, bima le bi ga chuu bi tinaagbiir. Unii umɔk joo kijaak aajuk ku binib na, kijaak aajuk le ga ku u mu. Nima le cha ni ŋan ke Uwumbɔr aanib li ban limɔr ke bi dii Uwumbɔr mbamɔm."
- ¹¹ Le m kan upeel leler nyan ni kitiŋ ni. U nan kpa iyiin ilee i naahn upihbo aayiin na, le ki len ke kipeewanbiik aah len pu na.
- ¹² U nan bi njan aapeel chee, ki kpa waapɔɔn, ki muk dulnyaa, ni binib bimɔk bi dulnyaa ni na, ke bi li dii njan aapeel u nan kpa nkun aabuel li sɔŋ na.
- ¹³ Upeel leler ngbaan nan tun lijinjiir aatun pam, ki cha mmii nyan ni paacham ki sunn ni kitiŋ, binib aanimbil ni,
- ¹⁴ ki ŋmann binib bimɔk bi dulnyaa ni na; ba pu? u nan kpa nsan ke u tun lijinjiir aatun njan aapeel aanimbiin ni, ki tuk dulnyaa ni aanib ke bi ŋa liwaal li naahn upeel u nan kpa kijuk aabuel li sɔŋ na.
- ¹⁵ Upeel leler ngbaan nan kpa nsan ke u cha liwaal ngbaan fuur libuln ki len tibɔr, le ki cha bi ku binib bimɔk kaa dii liwaal ngbaan na,
- ¹⁶ ki cha bi daan binib mɔmɔk biŋangii pu, bee biyigbeer pu. U nan cha bi daan biwaatiib, ni bisakpem, ni biwankpadam, ni bigiim, ni binaagbiib, ni bimalb.

¹⁷ Kidaan ngbaan le ye upeel ngbaan aayimbil, bee waayimbil aanamba. Unii u kaa kpa kidaan ngbaan na, baa nan cha u daa tiwan nibaa, kaa cha u kooch tiwan nibaa mu.

¹⁸ Tibor timina ban nlan la. Unii u kpa nlan na ga nmaa bee upeel ngbaan aanamba aatataa. Ni ye unibon aanamba la. Waanamba ye ikui iloob ni imonko itaa ni niloob.

Tibɔkpiirkaan 14

¹ To, le m kan Upihbo na si Sionn aajool paab. Binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa nan bi u chee, le waayimbil ni Ute Uwumbor aayimbil nan nmee paa biyigbeer pu.

² Le m njun binib gaa ilahn paacham. Ni nan fuuk ke bunyob aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah teen mpoon pu pu na, ki naahn binib aah gbaa tibar aan ti wii pu na.

³ Binib ngbaan bi Uwumbor aaborjal, ni tiwanfourkaan ninaa, ni bininkpiib na aanimbiin ni, ki gaa ilahnpoon. Ubaa aan nmaa bae nlahn ngbaan see binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa bi Uwumbor daa bi ki nyan bi dulnyaa wee ni na.

⁴ Bi bi chain ke usapoon u kaa nyi uja na; ba pu? baa dii tiwan nibaa see Yesu baanja. Bima le dii Upihbo ngbaan waah cha nin chee na momok. Uwumbor nyan bi binib ponn ni ki daa bi, bi li ye u ni Upihbo ngbaan aanib.

⁵ Nnyamon mubaa aa bi bimoi ni. Baa kpa taani ubaa.

⁶ Le m kan Uwumbor aatuun uken laani paacham, ki joo ni tibonyaan ti bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki ti di ti tuk njitimbol momok aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imok bi dulnyaa wee ni na.

⁷ Le Uwumbor aatuun ngbaan len mpoon pu ke, "Ni li san Uwumbor, ki nyun u man; ba pu? ni neer u ji binib tibor. Ni li pak Uwumbor u nan naan paacham, ni kitij, ni nnyusakpem, ni nnyun momok na."

⁸ Uwumbor aatuun leler nan paan ni njan yoo na aapuwob ki len ke, "Kitisakpen Babilon lir a. Kitij ngbaan pu le njibol momok aanib nan tun titunwanbir. Le Uwumbor gee lijuul bi pu."

⁹ Uwumbor aatuun tatar nan paan ni uleler na aapuwob ki len mpoon pu ke, "Binib bimok dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan biyigbeer pu, bee bijaal pu na,

¹⁰ Uwumbor ga gee lijuul bi pu. U ga gee lijuul sakpen, kaan san bi kinimbaak. Bi ga li bi Uwumbor aatuuntiib bi bi chain na, ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki ga ji falaa sakpen mmii ni chirbil ponn ni.

11 In manyuu nyan ni mmii ngbaan ni ki fii paacham. Binib bi dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan ki ye waayimbil na, ga ji falaa mmii ngbaan ponn ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Baan fuur nwiin pu, kaan fuur kinyeek."

12 Nima le Uwumbor aanib bi kii waamob ki gaa Yesu ki kii na kpa limor.

13 Le m njan nneel len paacham ke, "Omee ke: Bitekpiib bi nan dii Tidindaan na, waanyoor bi bi pu dandana wee ki joo cha." Le Uwumbor Aafuur Nyaan kii ke, "Ni ye mbamon; ba pu? bi nan tun litunyaan linimaln. Baah kpo na, le bi fuur. Baah tun pu na mu dii bi."

14 Le m kan ntaalangbapim. Ubaa ka mu pu ki naahn unii, ki chik salmaa aayikpupuk, ki joo gorok u ka na unjaal ni.

15 Le Uwumbor aatuun uken nyan ni Uwumbor aadichal ni, ki len mpoon pu ki tuk u ka ntaalangbam pu na ke, "Di saagorok chee tijikaar; ba pu? ni neer lijikaacheel. Dulnyaa aajikaar biir a."

16 Le u ka ntaalangbam pu na di waagorok chee dulnyaa aajikaar.

17 Le Uwumbor aatuun uken nyan ni Uwumbor aadichal li bi paacham na ni. U mu nan joo gorok u ka na.

18 Le Uwumbor aatuun uken nyan ni kitork aabimbiln chee. Uma le ye mmii aayidaan. Le u teen mpoon pu ki tuk Uwumbor aatuun u joo gorok u ka na ke, "Di saagorok u ka na ker ndaan aasubil ni bi dulnyaa ni na; ba pu? nisubil ngbaan pur a."

19 Le Uwumbor aatuun ngbaan di waagorok ker dulnyaa aasubil ngbaan, ki di na libuusakpeln li ponn ni bi njamaani nisubil ki nyani njanyun na. Nima le mok Uwumbor aah ga bii binib bi kaa dii u na pu na.

20 Le bi taa nisubil ngbaan pu libuul ngbaan ponn ni, kitiŋ aagbaan, ki nyan njanyun. Le nsin nyan libuul ngbaan ni, ki wiir aan utaan yaa sil mu ponn ni kan, u ga njama liin na, ki puu ti saa mal lichur ni ikui iloob aafofok aah bi pu na.

Tibakpiirkaan 15

1 M nan ki kan lijinjir aawan niken paacham. Ni nan ye tiwankpaan, le ki gar mi pam. M nan kan Uwumbor aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na. Falaa ngbaan ga li ye gbelngbeln aafalaa la; ba pu? falaa ngbaan aapuwob Uwumbor aanjuul ga soŋ.

2 Le m kan tiwan ni naahn nnyusakpem mu mmii njamal mu ponn ni na, le mu wiin chain ke kinimbilik na. Le m kan binib bi nyan, kaa dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, kaa gaa waadaan ki ye waayimbil aanamba na; bi ka nnyusakpem mu wiin chain ke kinimbilik na chee, ki joo tibar ti Uwumbor tii bi na,

³ ki gaa ilahn i ye Upihbo ngbaan ni Uwumbor aatutunn Moses aalahn na ke, "Tidindaan Uwumbor u yeh mpɔɔn mɔmɔk na, saatuln ye litukpaan ki gar binib pam. Saasan ye nsanyaan, ki mu ye nsan bamɔnn. Si le ye njibol mɔmɔk aabor.

⁴ Tidindaan, nma bi, kaan san si ki nyun si? Si baanja le ye chain. Dinibol mɔmɔk ga dan ki nan gbaan aanimbiin ni ki doon si; ba pu? binib mɔmɔk kan saatunyaan."

⁵ Nimina aapuwɔb le m kan Uwumbor aadichal li bi paacham aan waabool bi li ponn ni na chuu piir,

⁶ le Uwumbor aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na nyan ni lidichal ngbaan ni, ki pee njikekepiin ni bi chain na, ki buu salmaa aagbapapann bibi pu.

⁷ Le tiwanfuurkaan ninna ponn ni nibaa di salmaa aasambil njilole tii Uwumbor aatuuntiib bilole ngbaan. Uwumbor u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aajuul aah fii pu na le gbii njisambil ngbaan.

⁸ Le Uwumbor aanyun ni waapɔɔn cha inmanyuu gbiin waadichal. Ubaa aa nmaa koo lidichal ngbaan ni ki nan saa buyoonn falaa bilole bi Uwumbor aatuuntiib bilole joo ni bi na ga pii dulnyaa ni aanib ki doo na.

Tibɔkpiirkaan 16

¹ Le m nun nneel sakpiin nyan ni Uwumbor aadichal ni, ki tuk Uwumbor aatuuntiib bilole ngbaan ke, "Li cha ti di falaa u bi njisambil njilole ni na kpir dulnyaa ni; ba pu? Uwumbor gee linjuul bi pu."

² Le Uwumbor aatuun ubaa buen ki ti di falaa u bi waasambil ni na kpir dulnyaa ni. Le ni na ibun i wu sakpen na ki baan binib bi kpa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na pu.

³ Le Uwumbor aatuun leler mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nnyusakpem ponn ni. Le nnyusakpem ngbaan aanyun kpaln nsin ke linikpol aasin na. Le tiwan nimɔk bi nnyusakpem ponn ni na kpo.

⁴ Le Uwumbor aatuun tatar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir njimɔɔ ni, ni inyunbun ni. Le nnyun ngbaan kpaln nsin.

⁵ Le m nun Uwumbor aatuun u ye nnyun aayidaan na len ke, "Uwumbor u ye chain daan, ki nan bi, ki beenin bi na, saah daa binib ngbaan aatafal kina na, aa na ni nan;

⁶ ba pu? bi ku saanib ni saabɔnabtiib ki cha baasin nyan, le aa mu cha baanyun kpaln nsin bi nyu. Bi neer kina la."

⁷ Le m nun nneel nyan ni kitork aabimbiln ni ki len ke, "Tidindaan Uwumbor, u yeh mpɔɔn mɔmɔk na, ni ye mbamɔn, aa jin binib tibor mbamom ki na bi naah neer bi pu na."

- ⁸ Le Uwumbɔr aatuun nanar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nwiin pu. Le Uwumbɔr cha mu seer binib ke mmii aah seer pu na.
- ⁹ Le ntoton sakpen seer binib. Le bi sii Uwumbɔr u kpa mpɔɔn ki cha bi ji falaa kina na. Baa kpeln baabimbin, kaa nyun u.
- ¹⁰ Le Uwumbɔr aatuun n̄mun̄mur mu di falaa u bi waasambil ni na kpir upeel ngbaan aabɔrjal pu. Le waanaan bɔln. Le binib junni bilambil iween pu.
- ¹¹ Iween ngbaan pu, ni ibuun ngbaan pu, le bi seei Uwumbɔr u bi paacham na, kaa kpeln baabimbin, kaa di cha baatunwanbir.
- ¹² Le Uwumbɔr aatuun loloob mu di falaa u bi waasambil ni na kpir limɔɔsakpeln li bi yin li ke Yufrates na ni. Le laanyun foor, ki n̄a nsan ki tii bibɔrb bi nyan ni liwipuul wɔb na.
- ¹³ Le m kan tiyayaar ti naahn titaateeraakpann na titaa. Ti nan bi nyan ni kipeewanbiik, ni upeel ngbaan, ni waabɔnabr u n̄manni binib na aamɔi ni la.
- ¹⁴ Tiyayaar ngbaan ye kinimbɔn̄ yaan la, le ki tun lijinjiir aatun, ki buen dulnyaa wee ni aabɔrb mɔmɔk chee, ki ti kuun bi, ke bi to butɔb, Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aawiinsakpiin daal.
- ¹⁵ Tiyayaar ngbaan nan kuun bi lipepel libaa wɔb. Juu yaab aaliin ponn ni bi yin nima chee ke Amagedonn. Le Yesu bui ke, "Li pel man, m ga dan ke unaayuk aah choo pu na la. Uwumbɔr aanyoor bi binib bi si kii bundaln m ga nan fuu ni na, ki lik baawanpeenkaan ke bi taa chuun bin̄meen, ki taa ji inimɔɔn."
- ¹⁷ Le Uwumbɔr aatuun lolole mu di falaa u bi waasambil ni na kpir libuln pu. Le nneel sakpiin nyan ni Uwumbɔr aabɔrjal li bi waadichal ni na, ki len ke, "Ni n̄a doo a."
- ¹⁸ Le utaal moor, kifuuk mu faa, le utaal teen, le kitiŋ deŋ sakpen ki ti nyan. Uwumbɔr aah nan naan binib buyoonn na, kitiŋ aa nan deŋ sakpen ke kaah deŋ n-yoonn ngbaan sakpen pu na.
- ¹⁹ Le kitisakpen̄ ngbaan aadir mɔmɔk yakr nfum mutaa ki lir kitiŋ. Dinibol mɔmɔk aatim mu lir kitiŋ a; ba pu? Uwumbɔr aa sunn kitisakpen̄ Babilon̄ ngbaan aanib aatunwanbir bɔr, ki gee lijuul sakpen bi pu, ki daa bitafal kina.
- ²⁰ Le n̄dik mɔmɔk muin nnyun ni kaa ki bi, n̄joo mɔmɔk mu lir.
- ²¹ Le utaal nun n̄itaatakpabil sakpiin, ki lir binib pu. Di mɔmɔk nan nyuun ke n̄jikaabim bɔtɔ aah nyuun pu na. Le binib sii Uwumbɔr n̄itaatakpabil ngbaan pu; ba pu? n̄i nan n̄a bi falaa pam.

Tibɔkpiirkaan 17

- ¹ Le Uwumbor aatuuntiib bilole bi joo nisambil njilole ngbaan na ubaa dan ki nan len m chee ki bui mi ke, "Dan do, aan m nan mok si Uwumbor aah ga daa upiidagookpaan u bi nnyunkpaan chee na aatafal pu na.
- ² Dulnyaa aaborb gor chaa upiidagoor ngbaan chee. Dulnyaa aanib mu gor chaa u chee ki nyu waadagoor aadaan ki gbii."
- ³ Le Uwumbor Aafuur Nyaan fir m pu, le waatuun ngbaan yoor mi ki di buen nteersakpiin ni. Le m ti kan upii ubaa dik upeel u man na pu. Diyimbil ni seei Uwumbor na nan bi upeel ngbaan aawon momok pu. U nan kpa nyiil njilole ni iyiin kipiik.
- ⁴ Upii ngbaan nan pee tiwanpeenkaan nyaan, nibaa chee man, niken chee mu bon ke nsiin na, ki pee nleen mu nan ki kpa kidaak na uneen ni. Waawanpeenkaan pu nan ye salmaa ni nitakpabinyaan ni kpa kidaak na. U nan joo salmaa aasambil unjaal ni. Tiwan ni kaa nan, ki ye waadagook aawan, ki kpa tijon na nan gbii waasambil ngbaan ni.
- ⁵ Liyimbil li aatataa boɔ na nan nmee paa uyigbeer pu. Liyimbil ngbaan le ye ke, "Kitisakpen Babilon ki ye bipiidagoob ni bininsum momok aana na."
- ⁶ Le m kan upii ngbaan gbii ndaan ki do; ba pu? u nyun Uwumbor aanib aasin, ni binib bi kpo Yesu pu na aasin ki gbii. Maah kan u na, le ni gar mi pam.
- ⁷ Le Uwumbor aatuun ngbaan baa mi ke, "Ba pu ni gar si? M ga kpiir upii ngbaan aabor, ni waah dik upeel u pu na aabor aatataa, ki tuk si.
- ⁸ Upeel u kpa nyiil njilole ni iyiin kipiik aan aa kan u na, u nan bi, kaa ki bi. Ni yaa kpee siib kan, u ga nyan ni libuul li nyoo kaa kpa limok na ni, ki ga koo falaa u kaa kpa ndoon na ni. Le dulnyaa ni aanib bi aayimbil aa nmee limofal aagban ni buyoonn Uwumbor aa nan kee naan dulnyaa wee na, yaa kan upeel ngbaan kan, ni ga gar bi pam; ba pu? u nan bi, kaa ki bi, ki ga ki gir ni.
- ⁹ "Unii umok kpa nlan na, u dakl lik ki bee nimina aatataa. Upeel ngbaan aayil njilole na nan njoo njilole ni upii ngbaan ka ni pu na, ki mu nan biborb bilole.
- ¹⁰ Biborb bilole ngbaan ponn ni binmu lir a, ubaa laa bi dandana wee, uken aa kee fuu ni. U yaa nan fuu ni kan, waan ki yunn.
- ¹¹ Upeel u nan bi, kaa ki bi na le nan ubor niniin, ki ye biborb bilole ngbaan ponn ni ubaa, ki ga koo falaa u kaa kpa ndoon na ni.
- ¹² "Saah kan iyiin kipiik i na, i nan biborb kipiik bi kaa kee ji nnaan na la. Bi ni upeel ngbaan ga kan biborb aapoon, ni yunn siib.
- ¹³ Biborb kipiik ngbaan kpa kimobaan, ki di baapoon ni baayiko tii upeel ngbaan.
- ¹⁴ Bi ga faa Uwumbor Aapihbo butob. Le Upihbo ngbaan ga nan bi; ba pu? u ye dindatiib momok Aadindaan, ki ye biborb momok Aaborkpaan la. Binib bi dii u na le ye waah yin bi na, ki ye waanileekaab, ki si uchan ni na."

¹⁵Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki bui mi ke, "Aa kan nnyunkpaan mu upiidagoor ngbaan ka mu chee na. Nnyunkpaan ngbaan ɲaɲ binib la. Bi ye ɲitimɔl mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni, ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na.

¹⁶Saah kan iyiin kipiik i na ɲaɲ bibɔrb na, bi ni upeel ngbaan ga li nan upiidagoor u ɲaɲ kitisakpeɲ na, ki ga yoor waawan mɔmɔk ki cha u chuun uɲmeen, ki ga ji waawon ki see u mmii;

¹⁷ba pu? Uwumbɔr le cha bi ban bi ɲa waageehn, ki cha bi kpa kimɔbaan ki di baanaan tii upeel ngbaan u ji ki nan saa buyoonn Uwumbɔr ga ɲa uma Uwumbɔr aah len pu na.

¹⁸"Saah kan upii u na, u ɲaɲ kitisakpeɲ ki ye dulnyaa ni aabɔrb aayidaan na la."

Tibɔkpiirkaan 18

¹Nimina aapuwɔb, le m ki kan Uwumbɔr aatuun uken nyan ni paacham ki sunn ni, ki kpa mpɔɔn sakpen, ki wiin chain ki woln dulnyaa wee ni,

²le ki len mpɔɔn pu ke, "Kitisakpeɲ Babilonɲ lir a. Ki lir kookoo a. Bipɔnib, ni tiyayaar, ni tiwanbir, ni tiwan ni kɔ na baanja le koo nima chee;

³ba pu? kitiɲ ngbaan nan bi ke upiidagoor na, le ɲinibol mɔmɔk, ni dulnyaa ni aabɔrb gɔr chaa u chee ki tun titunwanbir. Nima le Uwumbɔr gee liɲuul, ki bii kitiɲ ngbaan. Binib bi chuun tiir na nan kan tinyoor sakpen ki pu; ba pu? kaanib nan ban tiwanyaan ki ti nyanɲ."

⁴Le m ki ɲun nneel nyan ni paacham ki len ke, "Maanib, nyan ni kitiɲ ngbaan aanib chee, ki taa kpaan tun titunwanbir bi chee, ki taa ji falaa u bi ga ji u na;

⁵ba pu? kitiɲ ngbaan aanib tun titunwanbir ti wiir sakpen na, le Uwumbɔr aa sunn baah tun titunwanbir pu na.

⁶U bui ke, 'Teen bi baah nan tii binib pu na. Teen bi baah tun titunwanbir sakpen pu na. Bi cha binib tun titunwanbir sakpen. Daa bitafal sakpen.

⁷Bi nyuɲ bibaa ki gaa tiwanyaan ki ti nyanɲ. Cha bi ji falaa ki li kpa mpombiin ki ti ki saa kina;' ba pu? kitiɲ ngbaan bi ke upiidagoor u len usui ni ke u bi ke ubɔrpii na, kaa ye ukpopii, kaan kan mpombiin na la.

⁸Nima pu le falaa ga pii kitiɲ ngbaan aanib liwinbaal. Iweenbir, ni mpombiin, ni nkon ga lir bi pu. Le mmii ga gaa kitiɲ ngbaan mɔmɔk; ba pu? Tidindaan Uwumbɔr u dar bitafal na kpa mpɔɔn sakpen."

⁹Tɔ, dulnyaa aabɔrb bi kpaan tun titunwanbir bi chee ki jin baawanyaan na yaa kan mmii gaal kitiɲ ngbaan, ki kan inmanyuu fii paacham kan, bi ga li wii ki kaani.

- 10 Kitiŋ ngbaan aafalaa pu bi ga li san ijawaan, ki ga li si dandar, ki len ke, "Kitisakpeŋ Babiloŋ ki nan kpa mpɔɔn na, tibɔbir bi ki pu. Ntafadaan pii ki liwinbaal."
- 11 Le binib bi chuun tiir dulnyaa ni na mu ga wii ki li kpa mpombiin kitiŋ ngbaan pu; ba pu? ubaa aan ki daa baawan.
- 12 Ubaa aan ki daa baasalmaa, ni tikunabr, ni ŋitakpabil ŋi ŋan ki kpa kidaak na, ni ileen i kpa kidaak na, ni ŋikekenyaan, ni ŋikeken ŋi bɔn ke nsiin na, ni ŋi man na, ni ŋikpanyaan, ni iluub aanyin aasambil, ni isui aasambil ŋi kpa kidaak na, ni tikur aawan, ni ŋitakpanyaan aawan,
- 13 ni tikpin aawan, ni kinimbɔɔpaŋ, ni tulalee, ni nkpaŋmirkoo, ni tulalee aayon mu bi joo toor kitork na, ni ndaan, ni nkpan, ni boroboro aayon, ni tijikaar, ni inaa, ni ipiih, ni itaan, ni tɔroku tiib, ni binaagbiib, ni binib aamɔfal.
- 14 Tijikaar nyaan ti kitiŋ ngbaan aanib aanibil nan man ti pu na, taa ki bi bi chee. Tiwanpeenkaan ni ŋan na mɔmɔk bee fam. Baan ki kan ni.
- 15 Binib bi chuun tiir tiwan nimina kitiŋ ngbaan ponn ni, ki kan tinyoor na, bi ga san ijawaan kitiŋ ngbaan aafalaa pu, ki ga li si dandar ki wii, ki kpa mpombiin,
- 16 ki len ke, "Tibɔbir bi kitisakpeŋ ngbaan pu la. Kaanib nan pee ŋikekenyaan, ni ŋikeken ŋi bɔn ke nsiin na, ni ŋikeken ŋi man na, ki nan kpa salmaa ni ŋitakpabil ŋi ŋan ki kpa kidaak na, ni ileen i ŋan ki kpa kidaak na.
- 17 Liwinbaal le liwankpasakpeln ngbaan mɔmɔk bee yɔli." Le biŋɔdam mɔmɔk, ni binib bimɔk koo iŋɔi ni ki chuun na, ni biŋɔŋaab mɔmɔk, ni binib bimɔk ji nnyusakpem aatuln ponn ni na, bi mɔmɔk si dandar
- 18 ki lik mmii aah gaal kitiŋ ngbaan pu na, le ki tar ke, "Kilatiŋ ki bi ke kitisakpeŋ ngbaan na?"
- 19 le ki faa kitangbaak ŋa biyil pu, ki wii ki li kpa mpombiin ki len ke, "Tibɔbir bi kitisakpeŋ ngbaan pu la. Biŋɔdam bimɔk chuun nnyusakpem pu na nan kan tinyoor pam; ba pu? kitiŋ ngbaan aanib nan daa bi chee tiwan ni kpa kidaak na. Liwinbaal le kitiŋ ngbaan mɔmɔk bii."
- 20 Tɔ, nimi bi bi paacham na, ni Uwumbɔr aanib, ni Yesu aakpambalb, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib, ni li kpa mpopiin kitisakpeŋ ngbaan aah bii pu na pu; ba pu? Uwumbɔr teen bi baah ŋa nimi bakaa u na, ki daa bitafal.
- 21 Tɔ, le Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan yoor litakpal li naahn kinaak sakpeŋ na, ki di mee lii nnyusakpem ponn ni, le ki bui ke, "Kina le bi ga yoor kitisakpeŋ Babiloŋ ki di lii. Kaan ki li bi.
- 22 Ubaa aan ki li ŋun binib bi gbaa tibar na, ni binib bi gaa ilahn na, ni binib bi pii ŋiwul ni kakaan tiib na pu, kitiŋ ngbaan ponn ni. Ututunn ubaa mu aan ki li bi ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki nan tijikaar ki ponn ni.

²³ Karyaa ubaa mu aan ki li wiin ki ponn ni. Uja ubaa mu aan ki yoor upii ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki mɔn uja ki ponn ni. Binib bi chuun tiir tiwan ki ponn ni na nan ye mpɔɔndam la. Kaanib nan ŋani inyɔk ki ŋmanni ŋinibol mɔmɔk."

²⁴ Uwumbɔr daa kitiŋ ngbaan aanib aatafal; ba pu? bi ku waanib, ni waabɔnabtiib, ni binib bimɔk kpo u pu na. Baasin bi kitiŋ ngbaan ponn ni.

Tibɔkpiirkaan 19

¹ Nimina aapuwɔb le m ŋun nneel mu naahn kinipaak sakpeŋ na aaneel paacham. Bi len ke, "Haleluya, Tidindaan Uwumbɔr le gaa timi lii. Uma le yeh nnyuŋ, ni mpakm, ni mpɔɔn.

² U jin binib tibɔr mbamɔm ki ŋa bi naah ŋeer bi pu na. U jin upiidagookpaan u nan cha dulnyaa ni aanib gɔr kidagook na aabɔr, ki daa utafal; ba pu? u nan ku Uwumbɔr aatutum."

³ Le kinipaak ki bi paacham na ki len ke, "Haleluya. Injmanyuu nyan kitiŋ ngbaan ni ki ga fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na."

⁴ Le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, ni tiwanfuurkaan ninaa ngbaan gbaan kitiŋ ki pak Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na, ki len ke, "Amii. Haleluya."

⁵ Le nneel nyan ni libɔrjal chee ki len ke, "Nimi bimɔk ye timi Aawumbɔr aatutum ki san u na, biwaatiib ni bipɔɔndam, ni mɔmɔk pak u man."

⁶ Le m ŋun nneel mu naahn kinipaak sakpeŋ aaneel, ki naahn bunyɔb sakpem aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah tar mpɔɔn pu na, len ke, "Haleluya. Dandana wee Tidindaan Uwumbɔr u kpa mpɔɔn mɔmɔk na le joo tiwan mɔmɔk.

⁷ Cha ti li mɔɔni ki li kpa mpopiin sakpen ki nyuŋ u; ba pu? ni ŋeer Upihbo ngbaan yoor upuu u ye waanib na. Le bi gor bibaa.

⁸ Uwumbɔr tii bi ŋikekenyaan ŋi bi chain ki wiin na, bi di gbab." Dikekenyaan ngbaan le ye waanib aatunyaan.

⁹ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, "Ŋmee ke: Binib bi Uwumbɔr yin bi ke bi dan ki nan ji Upihbo ngbaan aabɔndinn aajikaar na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu." Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki len ke, "Uwumbɔr aabɔr ti ye tibamɔnn na le na."

¹⁰ Le m gbaan kitiŋ utaafar chee, le ki ban ke m pak u. Le u bui ke m taa ŋa kina; ba pu? u mu po ye m ni nnaabitiib bi joo Yesu aabɔr na aatutuŋeer la, ke m pak Uwumbɔr baanja. Tɔ, Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len pu na le ye Yesu aabɔr.

- 11 Le m kan kitaapaak chuu piir, ki kan utapiin. U dik u pu na aayimbil le ye ke, "U nani waah puu tipuul ti na la," ki ki ye ke, "U len ibamɔn na la." U ji binib tibɔr mbamɔm ki nja bi naah njeer bi pu na, ki nyan waadim, ki kpa mbamɔn.
- 12 Unimbil wɔb wiin ke mmiigaal na. Ubɔr aayikpupur ti wiir na bi uyil pu. Waayimbil njeer u pu. Ubaa aa nyi liyimbil ngbaan see uma baanja.
- 13 U pee kikpalk ki bi di ki mɔn nsin ni na. Bi yin u ke "Uwumbɔr Aamɔboln."
- 14 Le Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na paa upuwɔb, ki dik itapiin pu, ki pee njekekepiin nje njan ki bi chain na.
- 15 Le kijaak aajuk ki ka na bi umɔb ni, ke u ti nyan njinibol mɔmɔk. U ga li joo bi mpɔɔn pu, ki ga bii bi ke binib aah taar njeubil pu ki nyani njaanyun pu na; ba pu? Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na gee lijuul sakpen bi pu.
- 16 Liyimbil nan njeer waakpalk pu, ki ki njeer utaapaln mu pu. Liyimbil ngbaan le ye ke, "Bibɔrb mɔmɔk Aabɔrkpaan ni dindatiib mɔmɔk Aadindaan."
- 17 Le m kan Uwumbɔr aatuun ubaa si nwiin ni. Le u teen mpɔɔn pu ki yin inyoon imɔk laani paacham na, ke i dan ki nan ji tijikaar sakpenn ti Uwumbɔr ga tii i na,
- 18 ti ye bibɔrb aawon, ni butɔb aajab aaninkpiib aawon, ni bipɔɔndam aawon, ni itaan aawon, ni binib bi dik i pu na aawon, ni binib mɔmɔk aawon, bi ye binaagbiib ni bimalb, ni bi ye biwaatiib, ni bi ye bipɔɔndam na aawon la.
- 19 Le m kan upeel ngbaan, ni dulnyaa aabɔrb ni baajab mɔmɔk kuun tɔb chee, bi ti to unii u dik utaan pu na, ni waatuuntiib butɔb.
- 20 Le bi chuu upeel ngbaan, ni waabɔnabr u nan tun lijinjiir aatun unimbiin ni, ki nmanni binib bi nan gaa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na. Bi nan chuu upeel ngbaan ni waabɔnabr ngbaan ki di nja chirbil aamii sakpiin ni, bifuub.
- 21 Le unii u dik utaan ngbaan pu na di kijaak aajuk ki bi umɔb ni na ku baajab ngbaan mɔmɔk. Le inyoon mɔmɔk jin baawon ki ti bab.

Tibɔkpiirkaan 20

- 1 Le m kan Uwumbɔr aatuun nyan ni paacham ki njeer libuul li nyoo kaa kpa limɔk na aajaalen aasaafii, ni tikululn sakpenn, unjaal ni.
- 2 U nan chuu kipeewanbiik ki ye kinimbɔn aan bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil, ki ki yin ki ke Sintana na, le ki di tikululn ngbaan buu ki,
- 3 ki di ki nja libuul ngbaan ni, ki di libiil biin, ki lan, ke ki li bi ni ponn ni njeer lichur, ki taa ki nmanni binib ki ti saa buyoonn njeer lichur ngbaan ga jer na. Nyoonn ngbaan aapuwɔb, see bi chuu buu ki, ki di ki lii, ni yunn siib.

⁴ Le m kan njiborjal, ni binib bi ka ji pu na. Le Uwumbor tii bi nsan ke bi ji binib tibor. M nan kan binib bi nan kpo Yesu pu na aawiin. Binib nan ku bi; ba pu? bi nan moon Uwumbor aabor, ki len binib aanimbil ni ke bi dii Yesu la. Baa dii upeel ngbaan, bee waawaal, kaa gaa waadaan biyigbeer pu, bee biɲaal pu. Bi nan kpa limɔfal ki jin nnaan Kristo chee njibin lichur.

⁵ Bima le ye binib bi puen fikr nkun ni na. Bitekpiib bi gur na aan ki kan limɔfal ki nan saa buyoonn njibin lichur ngbaan ga jer na.

⁶ Binib bi puen fikr nkun ni na kpa mpopiin, ki bi chain. Baan ki kpo lelee. Bi ga li ye bitotoorb ki tun lituln tii Uwumbor ni Kristo, ki ga ji nnaan u chee njibin lichur.

⁷ Dibin lichur ngbaan yaa jer kan, Uwumbor ga cha bi nyan kinimbɔɲ kiyondiik ni, ki di ki lii.

⁸ Le ki ga buen ki ti njmann njinibol ji bi dulnyaa wee mɔmɔk ni na, ki ti kuun bi, bi ti to butɔb. Dinibol ngbaan aayimbil le ye Gog, ni Magog. Bi wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na,

⁹ ki chuun gbii dulnyaa aapepel mɔmɔk ni, ki si gob kitiɲ ki Uwumbor gee ki, aan waanib bi nima chee na. Le mmii nyan ni Uwumbor do ki nan wun bi mɔmɔk.

¹⁰ Le Uwumbor chuu kinimbɔɲ ki njmann bi na, ki di ki ɲa chirbil aamii ni, upeel ngbaan ni waabɔnabr u nan njmanni binib na aah bi nin chee na. Le bi ga ji falaa, nwiin pu ni kinyeek ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹¹ Le m kan liborjal pipiln sakpelɲ, ni u ka li pu na. Le kitiɲ ni paacham san nyan u chee, kaa ki bi.

¹² Le m kan bitekpiib, bi ye bipɔɔndam ni bi ye biwaatiib na, si liborjal ngbaan aanimbiin ni. Le u kpar tigbann, ki ki kpar kigbaɲ kiken, ki ye limɔfal aagbaɲ na, ki jin bitekpiib tibor, baabor aah njmee tigbann ngbaan ponn ni pu na, baah nan tun pu na.

¹³ Le bitekpiib mɔmɔk nyan ni kitekpiitiɲ ni, ki si nima; binib bi nan bee nnyusakpem ponn ni na, bi mu nyan ni ki si nima. Le u jin bi mɔmɔk tibor baatuln aah ye pu na.

¹⁴ Le u di nkun ni kitekpiitiɲ ɲa mmii sakpiin ponn ni. Mmii ngbaan le ye lelee aakun.

¹⁵ Le bi di binib bimɔk aayimbil aa njmee limɔfal aagbaɲ ni na ɲa mmii ngbaan ponn ni.

Tibɔkpiirkaan 21

¹ Le m kan paacham pɔɔn, ni kitipɔɲ; njan aapaacham, ni njan aatiɲ na jer a. Nnyusakpem mu aa ki bi.

- ² Le m kan kitiŋ ki bi chain, ki ye Jerusalem pɔɔn na, nyan ni Uwumbɔr chee paacham, ki gor ke ubɔndinn u ban u mɔn tichal na aah gor ubaa pu, pu na.
- ³ Le m ŋun nneel sakpiin libɔrjal ngbaan chee len ke, "Lik, Uwumbɔr do bi binib chee, le u ga li bi bi chee. Bi ga li ye waanib. Uma ubaa ga li bi bi chee ki ga li ye Baawumbɔr,
- ⁴ ki ga per bi tinyunyunn mɔmɔk. Nkun aan ki li bi; mpombiin mu aan ki li bi; iwiil mu aan ki li bi; iween mu aan ki li bi; ba pu? tiwankpok mɔmɔk jer a."
- ⁵ Le u ka libɔrjal ngbaan pu na len ke, "Lik, m ŋa tiwan mɔmɔk nipɔnn." Le Uwumbɔr aatuun len ke, "Dmee kina; ba pu? tibɔr timina ye mbamɔn, ki ga sil ŋa kina."
- ⁶ Le u ka libɔrjal pu na bui mi ke, "Ni ŋa kina a. Min le ye Alfa ni Omega, mpiin ni ndoon ngbaan. Unii umɔk nnyunyuu chuu u na, m ga tii u limɔfal aanyun, le waan pa nibaa.
- ⁷ Unii umɔk nyanŋ na ga li yeh tiwan mɔmɔk. M ga li ye Waawumbɔr; u mu ga li ye maabo.
- ⁸ Le bijawaandam, ni binib bi yii mi na, ni bininsum, ni binikurb, ni bidagoob, ni bibɔɔb, ni biwaadam, ni binyamɔndam mɔmɔk ga li bi chirbil aamii ni. Nima le ye lelee aakun na."
- ⁹ Le Uwumbɔr aatuuntiib bilole bi joo kookoo aafalaa bilole ŋisambil ŋilole ponn ni na, bi ponn ni ubaa dan m chee ki nan bui mi ke, "Dan, aan m nan mɔk si Ubɔndinn u ye Upihbo ngbaan aapuu na."
- ¹⁰ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan fir m pu, le Uwumbɔr aatuun ngbaan yoor mi ki di buen lijoosakpeln li fɔk na paab, le ki ti mɔk mi Jerusalem aatiŋ ki ye chain na nyan ni Uwumbɔr chee paacham,
- ¹¹ ki kpa waanyaan, ki wiin chain ke lichachatakpal li ye chain na aah wiin pu na.
- ¹² Ligoln sakpeln li fɔk na mann gonn kitiŋ ngbaan, ki kpa ibisamɔi kipiik ni ilee. Uwumbɔr aatuuntiib ponn ni kipiik ni bilee mu si ibisamɔi ngbaan mɔmɔk chee. Israel yaab aanibol kipiik ni ŋilee aayimbil ŋmee ibisamɔi kipiik ni ilee ngbaan mɔk pu.
- ¹³ Ibisamɔi itaa bi liwipuul wɔb, itaa mu bi ŋŋangan, itaa mu bi ŋŋangii, itaa mu bi liwilir wɔb.
- ¹⁴ Ligoln ngbaan kpa ŋidinyik kipiik ni ŋilee. Upihbo Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aayimbil ŋmee ŋidinyik ngbaan mɔk pu.
- ¹⁵ Uwumbɔr aatuun u len m chee na joo salmaa aadabil u ti ŋaŋ kitiŋ ngbaan ki lik kaah wiir pu na, ki ŋaŋ ki lik ligoln aabisamɔi aah waa pu na, ki ŋaŋ ki lik ligoln mu aah fɔk pu na.

- 16** Kitiŋ ngbaan nan ye likpakpaln la. Dipepel mək njinaa aah waa pu na ŋak la. Le u di lidabil ngbaan ŋaŋ ki lik kitiŋ ngbaan aah wiir pu na. Le njipepel njinaa mək ye mal njichur kipiik ni njilee, ki mu fək kina la.
- 17** Le u ŋaŋ ki lik ligoln aapepeen. Ni ye njitaa ikui ilee ni kipiik ni njiloob, binib aah ŋaŋni njitaa pu na; le Uwumbɔr aatuun ngbaan ŋaŋ kina.
- 18** Bi nan di litakpanyaan li bi yin li ke jaspera na le maa ligoln ngbaan. Kitiŋ ngbaan ye salmaa u bi chain na, ki wiin ke kinimbilik ki bi chain na.
- 19** Ligoln ngbaan aadinyik nan ye njitakpanyaan mək aabɔŋ la. Njan aatakpal ngbaan nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jaspera na, lileler nan ye litakpanyaan li bi yin li ke safir na, litatar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke agate na, linanar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke emeral na, liŋmunmur nan ye litakpanyaan li bi yin li ke sadoniks na, liloloob nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kaneliann na, lilolole nan ye litakpanyaan li bi yin li ke krisolate na, lininiin nan ye litakpanyaan li bi yin li ke beril na, liwawaer nan ye litakpanyaan li bi yin li ke topas na, kipiik nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kalsedoni na, kipiik ni libaa nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jasinte na, kipiik ni nilee nan ye litakpanyaan li bi yin li ke ametis na.
- 21** Le ibisamɔi kipiik ni ilee ngbaan nan ye njitakpanyaan kipiik ni njilee li bi yin li ke paal na; i məmək nan ye litakpanyaan libaabaa. Kitiŋ ngbaan ponn ni aasan nan ye salmaa u bi chain ki naahn kinimbilik ki bi chain na la.
- 22** Maa nan kan Uwumbɔr aadichal kitiŋ ngbaan ponn ni; ba pu? Tidindaan Uwumbɔr u yeh mpɔɔn məmək na, ni Upihbo ngbaan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, le binib dooni bi.
- 23** Kitiŋ ngbaan aa ban nwiin ni uŋmal li wiin ki ponn ni; ba pu? Uwumbɔr aah wiin pu na woln ki ponn ni. Kaakaryaa ye Upihbo ngbaan la.
- 24** Kaawiin ga woln njinibol aanib pu, ke bi chuun. Dulnyaa aabɔrb ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni.
- 25** Kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔi kipiik ni ilee aan piin nwiin pu. Kinyeek aan li bi nima.
- 26** Dinibol aanib ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni.
- 27** Tiwan ni kpa tijɔŋ na nibaa aan koo ni ki ponn ni. Binib bi dii njiwaa na ponn ni ubaa aan koo ni. Binib bi mɔn inyamɔn na ponn ni ubaa mu aan koo ni. Binib bi aayimbil njmee Upihbo ngbaan aamɔfal aagbaŋ ni na baanja le ga koo ni.

Tibɔkpiirkaan 22

- 1** Uwumbɔr aatuun ngbaan nan mək mi limɔɔl li ye limɔfal aanyun ki wiin chain na. Mu nyan ni Uwumbɔr ni Upihbo ngbaan aabɔrjal chee, ki puu dii kitiŋ ngbaan aasan.

- ² Le limɔfal aasui si limɔɔl ngbaan, ni nsan ngbaan aakaasisik ni, le ki lu n̄subil libiln ponn ni nfum kipiik ni mulee, un̄mal un̄mal ponn ni. Isui ngbaan aafar le tii n̄inibol mɔk laafee.
- ³ Tiwan ni Uwumbɔr puun lii ni pu na nibaa aan ki li bi. Uwumbɔr ni Upihbo ngbaan aabɔrjal ga li bi ki ponn ni; le waatutum ga pak u,
- ⁴ ki ga kan unimbil wɔb. Waayimbil ga li bi biyigbeer pu.
- ⁵ Kinyeek aan ki li bi. Baan li ban karyaa, kaan li ban nwiin; ba pu? Tidindaan Uwumbɔr le ga li wiin bi pu. Bi ga li ye bibɔrb ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.
- ⁶ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, "Tibɔr ngbaan ye mbamɔn ki ga sil n̄a. Tidindaan Uwumbɔr u di Waafuur Nyaan tii waabɔnabtiib na tun ni waatuun u nan mɔk waatutum tiwan ni ga n̄a mala na."
- ⁷ Tɔ, Yesu len ke, "Li pel man, m ga gir ni mala. Binib bi pak kigban̄ kee aaliin i tuk timi tiwan ni ga n̄a na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu."
- ⁸ Min Jɔnn le n̄un ki kan tiwan nimina. Maah n̄un ki kan ni mɔmɔk doo na, le m gbaan kitiŋ, Uwumbɔr aatuun u mɔk mi tiwan ngbaan na aanimbiin ni, ki ban ke m pak u.
- ⁹ Le u bui mi ke, "Taa n̄a kina. Pak Uwumbɔr baan̄ja. M mu ye saatutun̄jeer ubaa la, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib bi ye aanaabitiib na aatutun̄jeer la, ni binib bi pak kigban̄ kee aaliin na aatutun̄jeer la."
- ¹⁰ Le u ki bui mi ke, "Kigban̄ kee aaliin i tuk timi tibɔr ti ga n̄a na, taa joo i aabaa; ba pu? naan yunn, ti ga n̄a.
- ¹¹ Unii umɔk tun lituln li kaa n̄an na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun tijɔŋ aatuln na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun lituln li n̄an na, u li beenin tun kina. Unii umɔk bi chain na, u li beenin bi chain."
- ¹² Yesu len ke, "Li pel man, m ga gir ni mala, ki ga li joo ni ipiin ki nan tii unii mɔmɔk ipiin waatuln aah n̄eer pu na.
- ¹³ Min le ye Alfa ni Omega, n̄jan yoo ni gbelngbeln yoo, mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan."
- ¹⁴ Tɔ, binib bi finn bisui Yesu aasin ni na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Bi ga li kpa nsan ke bi moo limɔfal aasubil, ki dii kitiŋ ngbaan aabisamɔi ni ki koo ni.
- ¹⁵ Le tiniwanbir, ni bibɔɔb, ni bidagoob, ni binikurb, ni biwaadam, ni binyamɔndam, ni bin̄man̄mannim ma kan, baan koo ni kitiŋ ngbaan ni.
- ¹⁶ "Min Yesu tun ni maatuun u nan tuk nimi tibɔr tee, ni ti tuk maanib. M ye Ubɔr David aayaabil, ki ye lin̄mabil naanyuun li wiin chain na."

17 Uwumbɔr Aafuur Nyaan ni Yesu aanib bui ke, "Dan." Unii umɔk ŋun na, u mu bui ke, "Dan." Unii umɔk nnyunyuu chuu u na, u mu dan. Unii umɔk ban na, u mu dan ki nan nyu limɔfal aanyun, ki taa pa nibaa.

18 M sur unii umɔk ŋun kigban̄ kee aaliin i tuk timi tiwan ni ga ŋa na, unii ubaa yaa di iliin iken kpee iliin ngbaan pu kan, Uwumbɔr ga di falaa u ŋmee kigban̄ kee ponn ni na kpee u.

19 Unii ubaa yaa bar kigban̄ kee aaliin i tuk timi tiwan ni ga ŋa na kan, Uwumbɔr aan cha u moo limɔfal aasubil, kaan cha u koo ni kitin̄ ki bi chain na ponn ni, kaan cha u kan tiwanyaan ni ŋmee kigban̄ kee ponn ni na.

20 Yesu u tuk timi tibɔr tee na bui ke, "Een, m ga gir ni mala." Mbamɔn, Ndindaan Yesu, dan.

21 Tidindaan Yesu ŋa tinyoor ŋa waanib mɔmɔk pu. Amii.

Esclarecimento

Trata-se de iniciativa particular, com os seguintes objetivos: (i) colaborar para divulgação dos diversos textos bíblicos disponíveis, e, (ii) facilitar o acesso a esses textos, inclusive por meio de download.

Todo esforço em tornar a Palavra de Deus acessível a todos, em quaisquer localidades e falantes das mais diversas línguas, precisa ser um objetivo de todos os que são guiados pelo Espírito Santo. Ele inspirou o profeta Jeremias a dizer “não ensinará jamais cada um ao seu próximo, nem cada um ao seu irmão, dizendo: Conhece ao SENHOR, porque todos me conhecerão, desde o menor até ao maior deles, diz o SENHOR” (Jer. 31:34).

Jesus, também, falou assim: “e será pregado este evangelho do reino por todo o mundo, para testemunho a todas as nações” (Mat. 24:14).

Muitas organizações foram constituídas com o propósito de fazer a Bíblia disponível nas diversas línguas. Não é uma tarefa simples. Anos de trabalho, dedicação e entrega são necessários para esta tão extraordinária missão.

O texto deste trabalho está disponível na internet, em páginas eletrônicas de organizações que produzem ou divulgam bíblias, sem acréscimos de notas ou comentários. Assim, reconhecendo e respeitando os direitos que possuem sobre seus trabalhos, incumbe a todos os que amam a Palavra de Deus, o esforço em contribuir para amplificar sua divulgação.

Se possível, faça download do texto, para que sejamos, também, guardiões da Bíblia, e, com isso, preservando-a para as futuras gerações.

Divulga a Palavra de Deus, ela mostra o Caminho e permite a todos, que se conheça Sua vontade, em todos os lugares e épocas.

Marcel da Glória Pereira
2021, Vitória/ES - Brasil